

วารสารสุทธิปริทัศน์ SUTHIPARITHAT JOURNAL

DPU
DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY
PROGRESSIVE UNIVERSITY

ปี ๒๘ ฉบับที่ ๘๖ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๗

Volume 28 No. 86 April - June 2014

ISSN 0857-2690

บทความวิจัย

- ดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในพื้นที่
มาบตาพุด จังหวัดระยอง 1
ไพรินทร์ ชลไพศาล
- การใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติใน
โรงพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
กระทรวงสาธารณสุข 16
วันเพ็ญ เวชกามา
- การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง
ในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ 35
เสริมศักดิ์ สัตตบงกช
- การบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษา
ของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา 72
*ณรินทร์ ชำนาญดู, นพดล เจนอักษร,
ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์*
- การพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 98
วิไล กวางศิริ
- การศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของ
นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ 126
กาญจน์กมล สุวิทยารัตน์
- กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา
ปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี 152
โชติ แยมแสง
- แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับ
วินัยนักศึกษา: ศึกษากรณีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 173
เกรียงไกร รอบรู้
- แนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษา
ของโรงเรียนเตรียมทหาร 193
ศิริรัตน์ สุธใจ
- รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
สู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน 214
สุรศักดิ์ ศุภเมธีวรกุล
- รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล 234
สุจินตนิท หนูชู

- รูปแบบการบริหารจัดการและกลไกการบริหารเพื่อ 256
การดำเนินงานตามแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ
สำหรับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
ศรัทธา ทัพย์ผ่อง
- มายากล กับมายาคติในสังคมไทย 274
จอห์น นพดล วคินสุนทร
- ปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบการวางแผน 295
ทรัพยากรองค์กร ด้านการบัญชีและการเงินที่มีต่อการ
เปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงินและ
ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย
*อุบลวรรณ ชุนทอง, ศิริเดช คำสุพรหม,
นพพร ศรีวรวิไล*

บทความวิชาการ

- การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่ 322
(ปัจจุบันสู่ออนาคต)
เกื้อจิตร ชีระกาญจน์
- การตีความนัยสำคัญของ “ฉากหน้า” และความ 338
“ลุ่มลึก” ในบทละครของ ออสการ์ ไวลด์ ที่ประพันธ์
ขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1890
พิสดา พรหมสุทธิรักษ์
- การประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 352
ชนินันท์ พงษ์ประมุข
- การวิเคราะห์การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่ออาจารย์ 365
สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของและไม่ใช่อำนาจของ
ภาษาต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง
วิไลพร คงเกิด
- การสอนการเขียนแบบสังเคราะห์: 380
ระบบเสริมศักยภาพทางการเรียนออนไลน์
พวงเพชร โทณวุฒิภิก, วงษ์ชูน
- วิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดของสายการบิน 398
สิงคโปร์แอร์ไลน์ในการสร้างความ
ได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจสายการบิน
ณัฐพงศ์ ประกอบการดี

หนังสือแนะนำอ่าน

- E-mail Etiquette 414
ผู้เขียน : Shirley Taylor
จิตินัน บ. คอมมอน

สุทธิปริทัศน์ SUTHIPARITHAT

ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๘๖ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๗

Volume 28 Number 86 April - June 2014

ISSN 0857-2690

<http://www.dpu.ac.th/dpurc/sutIndex.php>

วารสารสุทธิปริทัศน์ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) เป็นวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพ TCI กลุ่มที่ 1
และอยู่ในฐานข้อมูล ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai-Journal Citation Index Centre (TCI)
ประกาศ ณ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2554

เจ้าของ Owner	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 110/1-4 ถนนประชาชื่น เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 โทร. 02-954-7300 (อัตโนมัติ 30 หมายเลข) ต่อ 361 E-mail : dpujournal@dpu.ac.th Dhurakij Pundit University 110/1-4 Prachachuen Road Laksi, Bangkok 10210 Telephone 02-954-7300 (Automatic 30 Number) # 361	
คณะที่ปรึกษา Editorial Consultant	ศ.ดร.บุญเสริม วีสุกุล ศ.ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์ รศ.ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ รศ.ดร.สมบุญวัลย์ สัตยารักษ์วิทย์ คณบดีทุกคณะ	Prof. Dr. Boonserm Weesakul Prof. Dr. Paitoon Sinlarat Assoc. Prof. Dr. Varakorn Samkoses Assoc. Prof. Dr. Somboonwan Satyarakwit Dean of all DPU Faculty
บรรณาธิการ Editor - in - Chief	ผศ.ดร.วันวร จະนู Asst.Dr. Wanvorn Janoo	
กองบรรณาธิการบุคคลภายนอก Editorial Consultant Board	ศ.ดร.ทวีป ศิริรัศมี ศ.ดร.ปริชาติ สถาปัตตานนท์ รศ.ดร.พรทิพย์ ดิสมโชค รศ.ดร.ปรียา วิบูลย์เศรษฐ์ ผศ.ดร.วิโรจน์ อรุณมานะกุล	Prof. Dr. Taweep Siriasamee Prof. Dr. Parichart sthapanon Assoc. prof. Porntip Desomchok Assoc. prof. Preeya Vibulsresth Asst. Prof. Wirote Aroonmanakun
กองบรรณาธิการบุคคลภายใน Internal Editorial Board	รศ.พินิจ ทิพย์มณี ผศ.ดร.นิตย เพ็ชรรักษ์ ผศ. ดร.คม คัมภีรานนท์ ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว ดร.นพพร ศรีวรวิไล ดร.อดิสร ณ อุบล	Assoc. Prof. Pinit Tipmanee Asst. Prof. Dr. Nit Petcharak Asst. Dr. Kom Campiranon Dr. Kiatanantha Lounkaew Dr. Nopporn Srivoravilai Dr. Adisorn Na Ubon
กองการจัดการ (การเงินและสมาชิก) Assistant Editors	กรรณิการ์ วัชรารporn Kannika Watcharaporn	
ออกแบบรูปเล่ม-จัดหน้า Cover Design	นันทกา สิทธิพิทักษ์ Nunthaga Sitthipruk	ธนต์สรณ์ ชูงาน Thanatsorn Choongan
กำหนดออก Periodicity	ราย 3 เดือน ฉบับละ 100 บาท 3 month per year issue 100 baht	
จัดจำหน่าย Distribute	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต Dhurakij Pundit University	โทร. 02-954-7300 ต่อ 445, 528, 128 Telephone 02-954-7300 # 445, 528, 128 E-mail : dpujournal@dpu.ac.th
พิมพ์ที่ Printed by	โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต Dhurakij Pundit University Printing	โทร. 02-954-7300 ต่อ 540 http://www.dpu.ac.th/dpuprinting Telephone 02-954-7300 # 540 http : // www.dpu.ac.th/dpuprinting

ทัศนะข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสารสิทธิบัตร เป็นทัศนะวิจารณ์อิสระทางคณะผู้จัดทำไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับทัศนะ
ข้อคิดเห็นเหล่านั้นแต่ประการใด ลิขสิทธิ์บทความของผู้เขียนและวารสารสิทธิบัตรนี้ และได้รับการสงวนสิทธิ์ตามกฎหมาย
The View Expressed in each Article are Solely those of Author(s).

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความภายนอก
Peer Review

ศาสตราจารย์ ดร.ทวีป ศิริศรี
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีชาต สถาปิตานนท์
รองศาสตราจารย์ ดร.พทธิพยั ตีสโมโข
รองศาสตราจารย์ ดร.ปริยา วิบูลย์เศรษฐ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร์ มีโกติ
รองศาสตราจารย์ ดร.นพภาพร พานิช
รองศาสตราจารย์ ดร. สรณัฐ ไตลังคะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงนุช ปรมาคม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อรุณมานะกุล
ดร.ประสิทธิ์ เขียวศรี
ดร.มานิต บุญประเสริฐ
ดร.จิราภรณ์ พฤษานากุล

มหาวิทยาลัยศิลปากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยโซโซทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยมหิดล

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ทรงบทความภายใน
Peer Review

รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ขาดีไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนิศา จิตรน้อมรัตน์
รองศาสตราจารย์ ดร.กล้า ทองขาว
รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี
รองศาสตราจารย์ปรียา อุณรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อดิสร่า พงศ์ยี่หล้า
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตินัน บ. คอมม่อน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิริฏฐิธัน ทิพรส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี ทองเฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คม คัมภีรานุรักษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราสิทธิ์ ชูชัยวัฒนา
ดร.เยาวลักษณ์ ราชแพทยาคม
ดร.สันติ รัชนีบุลย์

[illegible]

สารบัญ Contents

บทความวิจัย : Research Articles

- ดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง 1
Household Economics Well-Being Index in the Map Ta Phut, Rayong
ไพรินทร์ ชลไพศาล
Pairin Cholpaisal
- การใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงาน 16
ปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
Information Use by Medical Record Personnel in Hospitals Under the Office
of the Permanent Secretary for Public Health at the Ministry of Public Health
วันเพ็ญ เวชกามา
Wanpen Wechkama
- การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ 35
A Transfer of Technology for Water Management after Shrimp Farming in
Freshwater Areas according to Royal Initiatives
เสริมศักดิ์ สัตตบงกช
Sermasak Sattabongoch
- การบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง 72
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
Administration for Educational Opportunities of Risk Group Students
in Secondary School
ณรินทร์ ชำนาญดู, นพดล เจนอักษร, ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์
Narin Chumnandoo, Nopadol Chenaksara, Choomsak Inrak
- การพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 98
The development of organizational climate inventory for the basic
education school
วิไล กวางคีรี
Wilai Kwangkeeree
- การศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ 126
The Study and Development of Social Intelligence for Higher Education
Students in the South of Thailand
กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์
Kankamol Suwitthayarat

สารบัญ Contents

กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี Schools Strategies for Excellent Performance of Pre-primary in Pathumtanee Province โชติ แยมแสง Choti Yamsang	152
แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา: ศึกษากรณีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน Designation of Disciplinary Regulations and Measures in Thai Universities: Case of Private Universities เกรียงไกร รอบรู้ Kriangkrai Robroo	173
แนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน Guidelines on Readiness of the Armed Forces Academies Preparatory School' s Educational Personnels for the ASEAN Community ศิริรัตน์ สุดใจ Siriratana Sudjai	193
รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน The Competency Development Model on Change Leadership Towards WorldClass Standard Excellence in Managing Basic Education School Under The Office of Basic Education Commission สุรศักดิ์ สุภเมธีวรกุล Surasak Supametiworakul	214
รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพ A Model of an Effective Educational Management for the Buddhist Sunday Center สุจินตนิษฐา หนูชู Sujintanintha Hnuchu	234
รูปแบบการบริหารจัดการและกลไกการบริหารเพื่อการดำเนินงานตามแนวทาง การบริหารสู่ความเป็นเลิศ สำหรับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ Administrative and Mechanism Performance Excellence for Home Economics Program, Rajabhat ศตวรรษ ทิพย์ผ่อง Satarat Tipphong	256

สารบัญ Contents

มายากล กับมายาคติในสังคมไทย 274

Magic-Trick and Thai Social Myth

จอห์น นพดล วสินสุนทร

John Nopadon Vasinsunthon

ปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร ด้านการบัญชี 295

และการเงินที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงินและส่งผลให้เกิด

ประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย

The Success Factors of Using the Enterprise Resource Planning System
in Accounting and Finance Affecting the Change of the Accountants
and Finance Officers' Roles and Leading to the Efficient Operation
of the Business Enterprises in Thailand

อุบลวรรณ ขุนทอง, ศิริเดช คำสุพรหม, นพพร ศรีวรวิไล

Ubonwan Khunthong, Siridech Kumsuprom, Nopporn Srivoravilai

บทความวิชาการ : Academic Articles

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่(ปัจจุบันสู่อนาคต) 322

In modern human resource management (present to future)

เกื้อจิตร ชีระกาญจน์

Kuajit Cheerakan

การตีความนัยสำคัญของ “ฉาหน้า” และความ “ลุ่มลึก” ในบทละครของ 338

ออสการ์ ไวลด์ ที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1890

The Significance of ‘Surfaces’ and ‘Depths’ in

Oscar Wilde’s Plays of the 1890s

พิสุดา พรหมสุทธิรักษ์

Pisuda Promsuttirak

การประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 352

Assessing Science Process Skills

ชนินันท์ พฤกษ์ประมool

Chaninan Pruekpramool

การวิเคราะห์การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่ออาจารย์สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของ 365

และที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง

An Analysis of Students’ Perceptions Towards Native and Non-Native

English-Speaking Teachers and Their Second-Language Learning

วิไลพร คงเกิด

Wilaiporn Kongkerd

สารบัญ Contents

การสอนการเขียนแบบสังเคราะห์: ระบบเสริมศักยภาพทางการเรียนออนไลน์ A Synthesized Teaching Writing Approach: The Online Scaffolding Model พวงเพชร โทณะวณิก, วองชูวูน <i>Phuangphet Tonawanik, Wong Shu Woon</i>	380
วิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดของสายการบินสิงคโปร์แอร์ไลน์ในการสร้างความ ได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจสายการบิน An Analysis on Marketing Strategies on Singapore Airlines to Gain An Competitive Advantage In The Airline Business ณัฐพงศ์ ประกอบการดี <i>Nutthapong Prakobkandee</i>	398
ชื่อหนังสือที่น่าอ่าน : Book Review E-mail Etiquette ผู้เขียน : Shirley Taylor ฐิตินัน บ. คอมมอน <i>Thitinan B. Common</i>	414

บทบรรณาธิการ

วารสารสุทธิปริทัศน์ ฉบับที่ 86 ปีที่ 28 เป็นอีกฉบับหนึ่งที่กองบรรณาธิการภาคภูมิใจ ด้วยความมุ่งมั่นพัฒนาวารสารเพื่อการเป็น PROGRESSIVE UNIVERSITY เรายังคงคัดเลือกงานวิชาการคุณภาพถึง 20 บทความ แบ่งเป็นบทความวิจัย 14 บทความ และบทความวิชาการ 6 บทความ

บทความวิจัยมีความโดดเด่นประการหนึ่งคือ มีบทความด้านการศึกษากว่า 9 บทความ เมื่อนำมาเชื่อมโยงกันผู้อ่านสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างองค์ความรู้ด้านการศึกษได้อย่างเป็นองค์รวม โดยเฉพาะด้านบริหารจัดการศึกษา ทั้งการพัฒนาเครื่องมือวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษา การจัดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาสำหรับกรณีเฉพาะเช่นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง หรือศูนย์ศึกษาพุทธศาสนานานาชาติ ไปจนถึงการบริหารเชิงกลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อก้าวสู่ความเป็นเลิศในการศึกษาระดับปฐมวัยและระดับมหาวิทยาลัย และการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษา ทั้งด้านผู้นำและการเตรียมบุคลากรเข้าสู่ประชาคมอาเซียน องค์ความรู้ด้านการศึกษานี้ นอกจากจะสามารถประยุกต์ใช้ในหน่วยงานด้านการศึกษาได้แล้วยังสามารถเห็น “ช่องว่าง” เพื่อต่อเติม ขยายพรมแดนความรู้ได้อีกมากมาย

นอกจากองค์ความรู้ด้านการศึกษาแล้วยังมีบทความวิจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ด้านการบริหารจัดการสารสนเทศ และด้านสังคมศาสตร์ สำหรับบทความวิชาการมีความหลากหลายทั้งด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ แนวคิดทางการตลาดของสายการบิน การสอนเขียนแบบสังเคราะห์ ออนไลน์ สคอฟโฟดดั้งโมเดล การประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การตีความนัยสำคัญของ “ฉากหน้า” และความ “ลุ่มลึก” ในบทละครของออสการ์ ไวลด์ และการวิเคราะห์การรับรู้การศึกษาที่มีต่ออาจารย์สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของและไม่เจ้าของภาษาต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง สำหรับแนะนำหนังสือที่น่าอ่าน (Book Review) กองบรรณาธิการได้รับเกียรติจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตินัน บ.คอมมอน จากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ในหนังสือ E-mail Etiquette เขียนโดย SHIRLEY TAYLOR ความน่าสนใจของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่การแนะนำการใช้ E-mail ให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีแก่ผู้ใช้ทั้งด้านรูปแบบ มารยาทและความเข้าใจในบริบททางวัฒนธรรม ท่ามกลางบริบทการใช้ social media หลากหลายรูปแบบในปัจจุบัน หนังสือเล่มนี้มีประโยชน์ทั้งโดยตรงและการประยุกต์ ใช้เป็นอย่างมาก

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้พิจารณาบทความด้วยมาตรฐานคุณภาพของวารสารและองค์ความรู้ที่เชี่ยวชาญจนสามารถนำมาตีพิมพ์ด้วยความภาคภูมิใจ กองบรรณาธิการขอเชิญชวนผู้สนใจงานวิชาการทุกสาขาอาชีพ ส่งบทความวิชาการ บทความวิจัย แนะนำหนังสือที่น่าอ่าน หรือส่งความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ข้อวิจารณ์ต่างๆ วารสารยินดีอย่างยิ่งในการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการพิจารณาและเผยแพร่ออกสู่สังคม พร้อมทั้งแก้ไขปรับปรุงการทำงาน เพื่อพัฒนาวารสารต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วันวร จະณู
Email: littletree2546@yahoo.com
wanvorn.jan@dpu.ac.th
บรรณาธิการ

ดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง
Household Economics Well-Being Index in the Map Ta Phut, Rayong

ไพรินทร์ ชลไพศาล*
Pairin Cholpaisal*

*ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*Assistant Dean for Student Affairs Faculty of Economics, Dhurakij Pundit University.

*อีเมล : pairin.nak@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ประเมินสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยการสร้างดัชนีชี้วัดอื่นๆ นอกเหนือจากข้อมูลทั่วไปคือ ด้านรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน นอกจากนี้ยังสำรวจรูปแบบการถือครองสินทรัพย์ของครัวเรือนชุมชนในพื้นที่มาตาปุด และประยุกต์เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรพหุเชิงพรรณนาเพื่อสร้างดัชนีวัดความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในชุมชนดังกล่าว

การวิเคราะห์มี 2 ส่วนคือ วิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) และวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงพหุ (Multiple Correspondence Analysis: MCA) ซึ่งในทางทฤษฎีแล้ว MCA เป็นวิธีการที่ขยายจาก PCA ซึ่งทำให้สามารถวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ของตัวแปรสินทรัพย์ของครัวเรือนที่มีลักษณะมากกว่า 1 กลุ่ม

การพิจารณาการถือครองสินทรัพย์ของครัวเรือนมี 4 กลุ่มคือ 1) กลุ่มสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และระบบสาธารณสุข 2) กลุ่มสินทรัพย์คงทน 3) กลุ่มสินทรัพย์เพื่อการลงทุน และ 4) กลุ่มสินทรัพย์ที่เป็นทุนมนุษย์ การใช้เทคนิค PCA และ MCA สร้างดัชนีสินทรัพย์จากข้อมูลจำนวน 253 ครัวเรือนชี้ให้เห็นว่า นอกเหนือจากดัชนีสินทรัพย์ในกลุ่มทุนมนุษย์ ดัชนีสินทรัพย์ที่สร้างโดยวิธี PCA มีระดับของความสัมพันธ์กับรายได้ของครัวเรือนที่มากกว่าดัชนีที่สร้างด้วยวิธี MCA นอกจากนี้ดัชนีสินทรัพย์ที่สร้างขึ้นจากทั้งสองวิธีมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับรายได้รวมของครัวเรือน ทำให้ดัชนีสินทรัพย์ที่สร้างขึ้นสามารถเป็นตัวแปรนโยบายในลักษณะทดแทน หรือประกอบกับตัวแปรอื่นๆ ในการวัดสภาพความเป็นอยู่ทางสังคมและเศรษฐกิจของครัวเรือนในพื้นที่ดังกล่าวได้

คำสำคัญ: ดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจ

Abstract

This paper deviates from using traditional economic indicators – income and expenditure – to assess household’s living standard. The objective of this research is to survey the pattern of asset holding in the Map Ta Phut area and apply multivariate analysis techniques to construct the household asset indices.

Two statistical techniques, namely Principal Component Analysis (PCA) and Multiple Correspondence Analysis (MCA), are applied in this paper. Theoretically, MCA is an extension of PCA which allows one to analyze the pattern of relationships of several categorical dependent variables.

The study considers 4 dimensions of household’s living standard; environment and infrastructure, durable asset, asset for investment, and human capital asset. The PCA and MCA techniques are applied to the asset holding data, by using the stratified sampling, the data collection yields 253 households.

The result shows that, except from human capital asset, the PCA technique performs better than MCA in term of the correlation with household’s income data. Moreover, the result suggests that the household asset index could be used as either an alternative or a complementary measure to classify household socio-economic position, especially in the area where income and expenditure data are unavailable.

Keyword: Household Economic Well-Being Index

บทนำ¹

หลังจากที่มีการจัดตั้งโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกในเขตจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ทำให้พื้นที่บริเวณมาบตาพุด (เทศบาลเมืองมาบตาพุดในปัจจุบัน) จังหวัดระยอง ถูกกำหนดให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว

ข้อมูลจากกรมโรงงานอุตสาหกรรมในเดือนมิถุนายน 2553 รายงานว่า ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา จังหวัดระยองมีจำนวนโรงงานรวมทั้งสิ้น 2,161 แห่ง มีเงินลงทุนรวม 9.92 แสนล้านบาท โดยอำเภอเมืองระยองมีจำนวนโรงงานมากที่สุดจำนวน 693 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 32.07 ส่งผลให้จังหวัดระยองเป็นฐานอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญและมีบทบาทต่อเศรษฐกิจส่วนรวมเพิ่มมากขึ้น รายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่า จังหวัดระยองมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดเฉลี่ยระหว่างปี 2544 ถึง 2551 สูงถึงร้อยละ 6.2 ต่อปี สูงกว่าอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยเพียงร้อยละ 4.8 และในปี 2551 ยังมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ คือ 1,011,476 บาทต่อคน โดยรายได้มาจากสาขาการผลิตด้านอุตสาหกรรมกว่าร้อยละ 88 ผลจากการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้นและยังส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากพื้นที่อื่นเข้ามาในจังหวัดระยองอีกเป็นจำนวนมาก

การที่ครัวเรือนมีรายได้ที่แท้จริงเพิ่มสูงขึ้น ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อทั้งครัวเรือนเองและ

ชุมชนโดยรอบ เพราะส่งผลให้เศรษฐกิจ การค้าขายภายในพื้นที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ของประชากรดีขึ้น จำนวนการสะสมสินทรัพย์หรือความมั่งคั่งจึงเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย นักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าเมื่อครัวเรือนมีรายได้เข้ามาในรอบระยะเวลาหนึ่ง ครัวเรือนจะนำรายได้ส่วนหนึ่งแปลงเป็นสินทรัพย์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นการสะสมความมั่งคั่งและเป็นหลักประกันในการดำรงชีพในอนาคต การเป็นเจ้าของสินทรัพย์ถือเป็นการลงทุนในอนาคต ซึ่งรูปแบบการเลือกถือสินทรัพย์แต่ละครัวเรือนก็จะมีแตกต่างกันตามฐานะรายได้ ในปัจจุบันและรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต (Howe et. al., 2008)

ดัชนีสินทรัพย์เป็นข้อมูลจำเป็นในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เหมาะสม อาทิ การสนับสนุนครัวเรือนที่มีสินทรัพย์ต่างกันในการศึกษา หรือ บริการสาธารณสุข ดังนั้นการเลือกสินทรัพย์ที่เหมาะสมเพื่อนำมาสร้างเป็นดัชนีสินทรัพย์นั้นต้องเป็นสินทรัพย์ที่สามารถแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงฐานะของครัวเรือน (ศุภชัย ศรีสุชาติ, 2553) โดยการตีความในทิศทางเดียวกับดัชนีสินทรัพย์ที่สร้างขึ้น เช่น หากตัวแปรที่สร้างจากข้อมูลการถือครองสินทรัพย์มีค่าสูงขึ้น จะส่งผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่สูงขึ้นตามไปด้วย

รูปแบบการถือครองสินทรัพย์ของครัวเรือนจึงเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับรายได้และค่าใช้จ่าย เมื่อเป็นเช่นนี้การที่พิจารณาถึงการกระจายรายได้เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ผู้กำหนดนโยบายควรพิจารณาการกระจายความมั่งคั่งของครัวเรือนควบคู่ด้วย เพราะ

¹บทความนี้สรุปใจความสำคัญจากงานวิจัยชื่อเดียวกัน ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

รายได้ส่วนหนึ่งจะนำไปแปลงเป็นสินทรัพย์ งานศึกษานี้ต้องการสร้างดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในพื้นที่มาบตาพุดขึ้นเพื่อเป็นการทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าว และสามารถนำไปใช้ประยุกต์ร่วมกับการวิเคราะห์กับตัวแปรอื่นๆ อาทิ รายได้ และรายจ่ายเพื่อใช้เป็นเครื่องชี้ฐานะของครัวเรือน

แนวคิดของดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจและ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (Household Economics Well-Being Index) หรือในงานศึกษาบางเรื่องใช้คำว่า ดัชนีความมั่งคั่ง (Wealth Index) ดัชนีสินทรัพย์ (Asset Index) โดยทั่วไปทำขึ้นเพื่อใช้แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยดัชนีดังกล่าวสามารถเป็นตัวแทนความมั่งคั่งของครัวเรือนจากข้อมูลด้านอื่นๆ อาทิ รายได้ หรือ รายจ่ายของครัวเรือน นอกจากนี้ดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจสามารถเทียบเคียงความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่แปลงจากรายได้มาถือครองในรูปของสินทรัพย์ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนา (ปีทมา ว่า พัฒนวงศ์, 2550)

Howe et. al., (2008) ชี้ให้เห็นว่า รายได้ของครัวเรือนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่มาจากการทำงานในภาคเกษตรกรรม และการบริการ ซึ่งมีรายได้ไม่คงที่เหมือนรายได้ที่เกิดจากการทำงานในตลาดแรงงาน ดังนั้นการจัดเก็บข้อมูลรายได้ ณ ช่วงหนึ่งของเวลา อาจไม่สะท้อนสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่แท้จริง นอกจากนี้ในบางครั้งรายได้ที่เกิดขึ้นก็อยู่ในรูปของการแลกเปลี่ยนสินค้า ไม่อยู่ในรูปของตัวเงินสดไป ยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลรายได้ของครัวเรือนที่จัด

เก็บมักมีความคลาดเคลื่อนสูงเพราะครัวเรือนไม่ต้องการเปิดเผยฐานะการเงินให้ผู้อื่นได้รู้ จากปัญหาดังกล่าวจึงมีแนวคิดของการสร้างดัชนีสินทรัพย์อื่นแทนรายได้

ปีทมา ว่าพัฒนวงศ์ (2550) ศึกษาวิธีการสร้างดัชนีวัดสถานภาพเศรษฐกิจสังคม โดยนำวิธีการศึกษา 2 วิธีมาใช้คือ วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) และ โมเดลไดฮ็อปปิต (DiHOPIT Model) เพื่อเปรียบเทียบหาความสอดคล้องระหว่างกัน ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็นการสำรวจจาก 3 กลุ่มคือโครงการกาญจนบุรีรอบ 1 โครงการกาญจนบุรีรอบ 5 และการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากร

ผลการศึกษาในส่วนของวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก พบว่ากลุ่มสินทรัพย์ที่มีคะแนนองค์ประกอบสูงสุด 5 อันดับแรกทั้ง 3 ชุดข้อมูลคือความเป็นเจ้าของโทรศัพท์บ้าน และเครื่องปรับอากาศ ตามลำดับ และสินทรัพย์ที่มีคะแนนองค์ประกอบสูงสุด 5 อันดับแรกของข้อมูล 2 ชุดคือความเป็นเจ้าของเครื่องซักผ้า แหล่งน้ำดื่ม และคอมพิวเตอร์

ดัชนีวัดสถานภาพเศรษฐกิจสังคมเมื่อเปรียบเทียบระหว่างวิธีองค์ประกอบหลักและโมเดลไดฮ็อปปิตมีความสอดคล้องกันมากพอควร ความสอดคล้องที่พบนี้อธิบายได้ว่าดัชนีทรัพย์สินที่สร้างจากแต่ละวิธีมีแนวโน้มที่จำแนกครัวเรือนออกตามระดับสถานภาพเศรษฐกิจได้ตรงกัน แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าการจำแนกนี้ถูกต้องหรือไม่ เนื่องจากไม่สามารถนำดัชนีที่ได้นี้ไปตรวจสอบความสอดคล้องกับตัวชี้วัดมาตรฐาน เช่น รายได้ และหรือรายจ่ายของครัวเรือนได้

งานศึกษาของ Prakongsai (2006) สร้างดัชนีสินทรัพย์จากวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ

หลัก (PCA) โดยใช้ข้อมูลการสำรวจเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นการสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรายได้ และค่าใช้จ่ายของครัวเรือน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์และหนี้สิน การเป็นเจ้าของสินทรัพย์คงทน และกึ่งคนทน และสภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือน โดยใช้ข้อมูลในปี 2541 2543 และ 2545 โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 5 ช่วง คือ 1 – 5 ตามรายได้ 1 หมายถึง จนที่สุด 5 หมายถึง รวยที่สุด

ผลการศึกษาพบว่าเมื่อนำข้อมูลทั้ง 3 ช่วงเวลามาหาค่าเฉลี่ยและทำการประมาณค่าคะแนนการเป็นเจ้าของเครื่องปรับอากาศมีค่าคะแนนสูงสุดคือ 0.748 รองมาคือการเป็นเจ้าของตู้เย็นค่าคะแนนเท่ากับ 0.618 เมื่อแยกศึกษาเป็นรายปี พบว่าการเป็นเจ้าของเครื่องซักผ้ามีค่าน้ำหนักสูงสุดทั้ง 3 ปี รองมาคือโทรทัศน์ ตู้เย็น และเครื่องเล่นวีดีโอ

การสร้างดัชนีสินทรัพย์ของครัวเรือนไทยกรณีศึกษารูปแบบการถือครองสินทรัพย์ของครัวเรือนไทยปี 2551 ของศุภชัย ศรีสุชาติ (2553) สร้างดัชนีสินทรัพย์จากข้อมูลการถือครองสินทรัพย์ 3 กลุ่มคือ 1.กลุ่มที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภคและการถือครองสินทรัพย์คงทนในครัวเรือน 2. กลุ่มสินทรัพย์การเงินหรือเพื่อการลงทุน และ 3. กลุ่มสินทรัพย์ทุนมนุษย์และระดับการทำงาน โดยการทดสอบความสามารถของเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ 2 เทคนิคที่แตกต่างกัน คือ เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (PCA) และวิธีวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงพหุ (MCA)

ผลการศึกษาสำหรับกลุ่มสินทรัพย์ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม และสินทรัพย์คงทน บ่งชี้ว่าน้ำหนักของการถือครองสินทรัพย์ที่มีผลกระทบต่อดัชนีสินทรัพย์สูงที่สุด 4 อันดับแรกประกอบด้วย

เตาไมโครเวฟ เครื่องปรับอากาศ คอมพิวเตอร์ และโทรทัศน์ ซึ่งใกล้เคียงกับงานศึกษาของ ปัทมา ว่าพัฒนางศ์ (2550) และ Prakongsai (2006)

วรชัย ทองไทย (2550) ได้ตั้งคำถามกับการสร้างดัชนีทรัพย์สินว่าสามารถใช้วัดฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนได้จริงหรือไม่ เนื่องจากทรัพย์สินของครัวเรือนแสดงถึงรายได้สะสมของครัวเรือนที่เก็บไว้ในรูปของสิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน แต่ในปัจจุบันการแพร่หลายของกระแสบริโภคนิยมที่สนับสนุนให้กู้เงินเพื่อบริโภคแทนที่จะกู้เพื่อลงทุน ย่อมส่งผลให้ทรัพย์สินในครัวเรือนไม่ได้แสดงถึงรายได้สะสมอย่างแท้จริง การศึกษาได้นำข้อมูลดัชนีที่คำนวณโดยปัทมา ว่าพัฒนางศ์ (2550) มาเป็นฐานในการคำนวณ โดยที่ทรัพย์สินของครัวเรือนที่นำมาใช้คำนวณประกอบด้วย โทรทัศน์สี เครื่องเล่นวีดีโอ สเตอริโอ โทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์บ้าน คอมพิวเตอร์ เครื่องปรับอากาศ เครื่องซักผ้า เตาไมโครเวฟ ตู้เย็น รถจักรยานยนต์ รถปิคอัพ

ผลการศึกษาพบว่าจำนวนหนี้สินของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับดัชนีความมั่งคั่งหมายความว่า ครัวเรือนที่มีความมั่งคั่งมากกว่า จะมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ยมากกว่าครัวเรือนที่มีความมั่งคั่งน้อยกว่า นอกจากนี้สัดส่วนของครัวเรือนที่มีจำนวนหนี้สินสูงจะกระจายอยู่มากในกลุ่มครัวเรือนที่มีความมั่งคั่งสูง และสัดส่วนของครัวเรือนที่มีจำนวนหนี้สินน้อยก็จะมากในกลุ่มครัวเรือนยากจน แสดงว่า มีการกู้เงินมาซื้อทรัพย์สินถาวรของครัวเรือน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องข้างต้นมีความเหมือนและความแตกต่างกันในแง่มุมต่างๆ ส่วนบทความนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความสอดคล้อง

พหุ (MCA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (PCA) มาใช้ในการสร้างดัชนีโดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจชุมชนที่อยู่ในพื้นที่มาบตาพุด และเพื่อเป็นการจัดปัญหาเรื่องการที่ครัวเรือนนำเงินในอนาคต หรือการกู้ยืมเงินมาเพื่อซื้อสินทรัพย์เพื่อสะสมความมั่งคั่งนั้น ผู้วิจัยได้สอบถามถึงความเป็นเจ้าของทรัพย์สินด้วยเช่น ซื้อมาด้วยเงินสด หรือ กำลังผ่อนอยู่

การสร้างดัชนีจะแบ่งออกเป็น 2 วิธีคือการวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงพหุ (Multiple Correspondence Analysis: MCA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) ซึ่งทั้ง 2 วิธีมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน

การวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (PCA) เป็นวิธีการทางสถิติที่มีความใกล้เคียงกับการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้สกัดองค์ประกอบที่มีความร่วมที่เหมือนกันจากตัวแปรจำนวนมาก องค์ประกอบหลักชุดแรกที่ได้จะเป็นดัชนีเชิงเส้นตรงของกลุ่มตัวแปรที่มีความร่วมกันมากที่สุดจากตัวแปรทั้งหมด ผลลัพธ์จากวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก คือค่าถ่วงน้ำหนักของตัวแปรทรัพย์สินแต่ละตัว

งานศึกษาที่ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบหลักกับการศึกษาสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในประเทศไทยประกอบด้วย ปัทมา ว่าพัฒนวศ์ (2550) Prakongsai (2006) และ ศุภชัย ศรีสุชาติ (2553)

ส่วนการศึกษาที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงพหุ (MCA) ใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรที่มีข้อมูลอยู่ในระดับนามบัญญัติ (Nominal data) หรือตัวแปรเชิงกลุ่มมากกว่า 2 ตัวแปรขึ้นไป (กมล สนธิธรรม, 2549) ซึ่งนอกจากจะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

แล้ว ยังสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของระดับต่างๆ ระหว่างตัวแปร และความสัมพันธ์ระดับต่างๆ ของตัวแปรในกลุ่มได้

ในประเทศไทยได้มีการนำ MCA มาใช้ในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม รวมทั้งการศึกษาในเชิงประยุกต์ใช้ประกอบการศึกษาในด้านอื่นๆ ด้วยเช่น ศุภชัย ศรีสุชาติ (2553) ได้ใช้เทคนิค MCA ในการสร้างดัชนีสินทรัพย์ของครัวเรือนไทย กมล สนธิธรรม (2549) ใช้เทคนิค MCA ประยุกต์กับข้อมูลทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อการรับน้องใหม่

การเลือกใช้ PCA และ MCA นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการศึกษา การสร้างดัชนีสินทรัพย์ด้วยเทคนิค PCA มีข้อด้อยคือข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ต้องมีลักษณะต่อเนื่อง และความสัมพันธ์ตัวแปรสินทรัพย์มีทิศทางเดียวกันกับดัชนี ในด้านการตีความ เช่น ในกรณีที่ตัวแปรบ่งชี้ว่า ค่าน้อยเป็นค่าที่แสดงถึงการมีตำแหน่งทางสังคมที่สูง จะไม่สอดคล้องกับการตีความค่าดัชนีตัวแปรลักษณะนี้ต้องมีการปรับค่าให้มีทิศทางเดียวกับทิศทางของดัชนี นอกจากนี้การสร้างดัชนีด้วย PCA มีข้อสมมติเรื่องความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงของตัวแปร ขณะที่วิธี MCA ไม่จำเป็นต้องมีข้อสมมติดังกล่าว และสามารถวิเคราะห์แม้ข้อมูลมีลักษณะไม่ต่อเนื่อง (Abdi and Valentin, 2007)

การศึกษานี้ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคทั้ง MCA และ PCA ในการสร้างดัชนีสินทรัพย์นำค่าน้ำหนักที่ได้จากทั้ง 2 วิธีมาเปรียบเทียบกัน และหาความสัมพันธ์กับรายได้ของครัวเรือนเพื่อตรวจสอบว่า ดัชนีที่สร้างขึ้นด้วยวิธีทั้งสองสามารถใช้เป็นตัวแปรนโยบายในการวัดความมั่งคั่งของครัวเรือนในพื้นที่ศึกษาหรือไม่

ความแตกต่างของงานศึกษานี้คือ ผู้วิจัยได้ถ่วงน้ำหนักความเป็นเจ้าของของการถือครอง

สินทรัพย์ด้วย และเฉลี่ยจำนวนสินทรัพย์ที่มีการถือครองมากกว่า 1 ชิ้น รวมทั้งอายุการใช้งานของสินทรัพย์ เพื่อเป็นการจัดปัญหาเรื่องการนำรายได้ในอนาคตมาซื้อสินทรัพย์

ลักษณะข้อมูล

1. ข้อมูลที่ใช้ในการสร้างดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือนได้จากการสำรวจข้อมูลเฉพาะชุมชนในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง ซึ่งมีทั้งสิ้น 33 ชุมชน ตัวอย่างจำกัดเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาบตาพุดมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี โดยใช้การเก็บตัวอย่างแบบสองชั้น (Two – Stage Sampling) ดังนี้

ขั้นที่ 1 แบ่งกลุ่มชุมชนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ชุมชนขนาดเล็ก (น้อยกว่า 500 ครัวเรือน) ชุมชนขนาดกลาง (500-999 ครัวเรือน) และชุมชนขนาดใหญ่ (1000 ครัวเรือนขึ้นไป) แล้วกำหนดสัดส่วนของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บจากชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม รายละเอียดการกระจายตัวของตัวอย่างดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การกระจายตัวของตัวอย่าง จำแนกตามขนาดชุมชน

ข้อมูล	ขนาดของชุมชน			
	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	รวม
จำนวนชุมชน	14	9	10	33
จำนวนครัวเรือน	3,674	6,223	17,420	27,317
สัดส่วน (ร้อยละ)	13.45	22.78	63.77	100
กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย	37	63	175	275
ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้จริง	23	55	175	253

ขั้นที่ 2 ใช้ข้อมูลแผนที่ชุมชน เพื่อแบ่งชุมชนออกเป็นครัวเรือนย่อยตั้งแต่ 15 - 35 ครัวเรือน แล้วสุ่มเลือกครัวเรือนย่อยที่แบ่งไว้จำนวน 5 - 13 ครัวเรือน ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่ของชุมชน เพื่อจัดเก็บข้อมูลในครัวเรือนย่อยที่สุ่มเลือกมา

การเก็บข้อมูลผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างตามวิธีของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) $n = N / 1 + N (e)^2$ โดยที่ n คือขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้ N คือจำนวนประชากรที่ทราบค่า (ในที่นี้ = 27,317) e คือค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้ ในที่นี้คือร้อยละ 6 ดังนั้นขนาดตัวอย่างเท่ากับ $n = 27,317 / 1 + (27,317)0.0036$ n = 275

2. การสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือน ประกอบด้วย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนผู้สูงอายุ วัยทำงาน กำลังศึกษา และเด็กเล็ก วุฒิการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน เพศของหัวหน้าครอบครัว การศึกษาของหัวหน้าครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว รายได้รวมของทุกคนในครัวเรือน ส่วนที่ 2 ข้อมูลการถือครองทรัพย์สิน ลักษณะที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค ซึ่งข้อมูลส่วนนี้จะเป็นข้อมูลหลักที่ใช้ในการสร้างดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

สร้างกลุ่มสินทรัพย์ จำเป็นจะต้องหารายการสินทรัพย์ที่สามารถแสดงถึงความมั่งคั่งได้ โดยแบ่งกลุ่มสินทรัพย์ของงานวิจัยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้ 1. สินทรัพย์ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม สาธารณูปโภค เช่น ที่ตั้ง วัสดุของบ้าน จำนวนห้องนอน สภาพการจราจร เคเบิลทีวี สนามหน้าบ้าน 2. สินทรัพย์คงทนในครัวเรือน เช่น กระจกไฟฟ้า หม้อสุกี้ เครื่องปรับอากาศ คอมพิวเตอร์ เครื่องซักผ้า 3. สินทรัพย์เพื่อการลงทุน เช่น รถจักรยานยนต์ รถเก๋ง รถกระบะ และ 4. สินทรัพย์ทุนมนุษย์ เช่น การได้ไปเที่ยว ออกกำลังกาย ประกันภัย ประกันสุขภาพ กินข้าวกับครอบครัว

สร้างดัชนีความมั่งคั่ง โดยทั่วไปดัชนีความมั่งคั่งของครัวเรือนที่ n โดยพิจารณาการถือครอง หรือความเป็นเจ้าของสินทรัพย์ที่ i ในช่วงเวลาที่ t หรือ $Y_{n,t}^i$ สามารถสร้างจาก

$$Y_{n,t}^i = \sum_{j=1}^J w_t^{ij} a_t^{ij}$$

โดยที่ j เป็นองค์ประกอบของสินทรัพย์ย่อย (Component) ที่อยู่ในสินทรัพย์ประเภทที่ i สังเกตจากวิธีการสร้างดัชนี w_t^{ij} จะแสดงค่าน้ำหนักที่ให้แกสินทรัพย์ของครัวเรือนที่แสดงโดย a_t^{ij}

ผู้วิจัยประยุกต์วิธีการวิเคราะห์ตัวแปรพหุเชิงพรรณนา (Multivariate Descriptive Statistical Analysis) 2 รูปแบบในการสร้างดัชนีความมั่งคั่งของครัวเรือนคือ วิธี วิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (PCA) และ วิธีวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงพหุ (MCA) เนื่องจากทั้งสองวิธีมีจุดเด่นคือไม่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลราคาของสินทรัพย์ แต่ใช้ข้อมูลด้านความเป็นเจ้าของสินทรัพย์ในการสร้างดัชนีแทน

สาระสำคัญของเทคนิคทั้งสองวิธีสามารถสรุปดังนี้ (ศุภชัย ศรีสุชาติ, 2553; 12-13) การสร้างดัชนีด้วยวิธี PCA เป็นการลดจำนวนมิติ (Dimension Reduction) ของตัวแปร n ตัวให้อยู่ในรูปของ m องค์ประกอบ โดยที่ $m \leq n$ โดยแต่ละ m องค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับ n ตัวแปรเดิม นั่นคือ

$$\begin{aligned} Y_1 &= w_{11}a_1 + w_{12}a_2 + \dots + w_{1n}a_n \\ Y_2 &= w_{21}a_1 + w_{22}a_2 + \dots + w_{2n}a_n \\ Y_m &= w_{m1}a_1 + w_{m2}a_2 + \dots + w_{mn}a_n \end{aligned}$$

ในที่นี้ w_{mn} เป็นน้ำหนักของตัวแปรที่ n ในองค์ประกอบที่ m โดยในวิธี PCA ค่าน้ำหนักดังกล่าวใช้ข้อมูลประกอบการคำนวณจากเมตริกสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (V) โดยที่

$$V = \begin{bmatrix} \sigma_1^2 & \sigma_{12} & \dots & \sigma_{1n} \\ \vdots & \ddots & & \vdots \\ \sigma_{n1} & \sigma_{n2} & \dots & \sigma_n^2 \end{bmatrix}$$

เมื่อ σ_i^2 เป็นค่าความแปรปรวน (Variance) ของตัวแปรที่ i และ σ_{ij} เป็นค่าความแปรปรวนร่วม (Covariance) ระหว่างตัวแปร i กับ

j สมมติให้ ผู้วิจัยต้องการหาค่าน้ำหนักขององค์ประกอบที่ 1 วิธี PCA ใช้ค่า Eigenvalue (ค่าในมุมทแยง) ของเมตริกสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการคำนวณค่าน้ำหนักค่าน้ำหนักภายใต้ 2 เงื่อนไขคือ

$$\text{var}(Y_1) = w_1^2 \text{var}(x_1) + w_2^2 \text{var}(x_2) + \dots + w_n^2 \text{var}(x_n) \text{ และ } \sum_{i=1}^n w_i^2 = 1$$

โดยวิธี PCA สามารถตรวจสอบว่า ความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ของข้อมูลมีมากเพียงใดจาก อัตราส่วนระหว่างความแปรปรวนในองค์ประกอบที่พิจารณาเมื่อเทียบกับความแปรปรวนรวม หรือ $\frac{\text{var}(Y_1)}{\sum_{i=1}^n \text{var}(Y_i)}$

ส่วนการสร้างดัชนีวิธี MCA เป็นการประยุกต์กระบวนการ PCA กับข้อมูลที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่อง (Discrete Data) โดยวิธี MCA มีจุดเด่นที่เหนือกว่า PCA คือ ไม่จำเป็นต้องมีข้อสมมติของความต่อเนื่องของข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์ และไม่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขความสัมพันธ์เชิงเส้นในการอธิบายค่าของตัวแปร

อย่างไรก็ตาม ในทางทฤษฎี MCA มีกระบวนการวิเคราะห์ที่ยุ่งยากกว่า PCA เนื่องจากต้องการสร้างเมตริกตัวบ่งชี้ (Indicator Matrix) ขึ้นใหม่ (แต่ในทางปฏิบัติ การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เช่น SPSS หรือ STATA โปรแกรมสามารถสร้างเมตริกตัวบ่งชี้ขึ้นโดยอัตโนมัติ)

ในส่วนสุดท้าย เมื่อได้ดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือนจากทั้งวิธี PCA และ MCA แล้ว ผู้วิจัยจะนำดัชนีมาทดสอบความสัมพันธ์ร่วมกับตัวแปรพื้นฐานที่วัดความมั่งคั่ง คือ รายได้ของครัวเรือน เพื่อทดสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของดัชนีที่สร้างขึ้นต่อไป

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นพบว่า รายได้รวมของครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 34,910.71 บาทต่อเดือน ถ้าแบ่งช่วงรายได้ออกเป็น 4 ช่วงตามค่า Percentiles ที่ 25 50 และ 75 จะได้จุดแบ่งช่วงรายได้ช่วงที่ 1 ตั้งแต่รายได้ 500 – 15,000 บาท ช่วงที่ 2 ตั้งแต่ 15,001 – 30,000 บาท ช่วงที่ 3 ตั้งแต่ 30,001 – 40,000 บาท ช่วงที่ 4 ตั้งแต่ 40,001 – 500,000 บาท โดยกำหนดให้ ครัวครัวที่มีรายได้รวมอยู่ในช่วงที่ 1 ถือว่ายากจนมีทั้งสิ้นร้อยละ 27 ช่วงที่ 2 และ 3 ถือว่ามีฐานะปานกลางมีทั้งสิ้นร้อยละ 49 และช่วงที่ 4 ถือว่ามีฐานะร่ำรวยมีทั้งสิ้นร้อยละ 24 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของช่วงรายได้รวม

ช่วงรายได้รวม	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ	มีฐานะ
500 – 15,000	67	27.00	ยากจน (กลุ่ม 1)
15,001 – 30,000	102	40.00	ปานกลาง (กลุ่ม 2)
30,001 – 40,000	22	9.00	
40,001 – 500,000	61	24.00	ร่ำรวย (กลุ่ม 3)

ด้านรูปแบบการถือครองสินทรัพย์ของชุมชนแสดงดังตารางที่ 3 เห็นว่า พัดลมและทีวีเป็นสินทรัพย์ที่มีในทุกบ้าน โดยร้อยละ 68.3 มีทีวีมากกว่า 1 เครื่อง สินทรัพย์ที่มีความจำเป็นเช่น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เตารีด ตู้เย็น โทรศัพท์มือถือ

มีมากกว่าร้อยละ 90 ส่วนสินทรัพย์ที่มีมูลค่าสูง เช่น รถเก๋ง รถกระบะ และรถจักรยานยนต์ พบว่าซื้อด้วยเงินสดร้อยละ 15 21.7 และ 54.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 รูปแบบการถือครองสินทรัพย์ (ร้อยละของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด)

สินทรัพย์	มี	ไม่มี	สินทรัพย์	มี	ไม่มี	สินทรัพย์	มี	ไม่มี
พัดลม	100	0	วิทยุ	47.7	52.6	โทรศัพท์มือถือ	91.3	8.7
หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	98.8	1.2	ทีวี	100	0	รถจักรยาน	63.2	36.8
เตารีด	94.9	5.1	เครื่องปรับอากาศ	54.9	45.1	รถจักรยานยนต์	83.8	16.2
หม้อสุกี้	28.5	71.5	เครื่องทำน้ำอุ่น	22.9	77.1	รถเก๋ง	34.4	65.6
กระทะไฟฟ้า	29.6	70.4	เครื่องซักผ้า	83	17	รถกระบะ	53	47
เตาปิ้งย่างไฟฟ้า	17.8	82.2	ตู้เย็น	97.6	2.4	เครื่องกรองน้ำ	51	49
โน้ตบุ๊ก	42.7	57.3	ไมโครเวฟ	45.9	54.1	เครื่องกรองอากาศ	4.7	95.3

เมื่อนำรูปแบบการถือครองสินทรัพย์มาสร้างเป็นดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจ ด้วยวิธีการ MCA และ PCA ผลการศึกษาจะเป็นการแสดง

ค่าน้ำหนักที่ให้กับสินทรัพย์แต่ละประเภทที่จะนำมาสร้างเป็นดัชนีสินทรัพย์ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คำนวณน้ำหนักสูงสุด 5 อันดับ ของสินทรัพย์แต่ละกลุ่มด้วยวิธี MPC และ PCA

MCA		PCA	
สินทรัพย์	ค่าน้ำหนัก	สินทรัพย์	ค่าน้ำหนัก
1. กลุ่มสินทรัพย์ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และระบบสาธารณูปโภค			
จำนวนห้องนอน	.497	ห้องนั่งเล่น	.687
ห้องนั่งเล่น	.478	ลักษณะห้องน้ำ	.609
ลักษณะห้องน้ำ	.358	จำนวนห้องนอน	.593
สนามหน้าบ้าน	.291	สนามหน้าบ้าน	.555
ที่ตั้งบ้านอยู่ในหมู่บ้าน	.227	ที่ตั้งบ้านอยู่ในหมู่บ้าน	.500
2. กลุ่มสินทรัพย์คงทนในครัวเรือน			
คอมพิวเตอร์	.473	หม้อสุกี้	.630
ตู้เย็น	.391	เตาปิ้งย่างไฟฟ้า	.629
เครื่องซักผ้า	.385	ไมโครเวฟ	.609
เครื่องปรับอากาศ	.325	เตาไฟฟ้า	.603
ทีวี	.300	เครื่องปรับอากาศ	.551
3. กลุ่มสินทรัพย์เพื่อการลงทุน			
รถจักรยานยนต์คันที่ 1	.518	รถจักรยานยนต์คันที่ 1	.703
รถกระบะคันที่ 1	.485	รถจักรยานยนต์คันที่ 2	.698
รถจักรยานยนต์คันที่ 2	.457	รถกระบะคันที่ 1	.554
รถเก๋งคันที่ 1	.153	รถจักรยาน	.476
รถจักรยาน	.139	รถกระบะคันที่ 2	.308
4. กลุ่มสินทรัพย์ทุนมนุษย์			
มีประกันสังคม	.563	มีประกันสังคม	.750
มีประกันอุบัติเหตุ	.513	มีประกันอุบัติเหตุ	.716
มีประกันสุขภาพ	.286	มีประกันสุขภาพ	.535
สังสรรค์กับเพื่อนบ้าน	.223	สังสรรค์กับเพื่อนบ้าน	.472
การได้ไปเที่ยว	.193	การได้ไปเที่ยว	.439

เมื่อพิจารณาในกลุ่มสินทรัพย์ 4 ด้านพบว่า

1. กลุ่มสินทรัพย์ที่อยู่อาศัยสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และระบบสาธารณูปโภคผลจากทั้ง MCA และ PCA ได้ให้ค่าน้ำหนักการถือครองสินทรัพย์ที่มีผลกระทบสูงต่อดัชนี 5 อันดับแรกเหมือนกันคือ จำนวนห้องนอน ลักษณะห้องน้ำ การมีพื้นที่ห้องนั่งเล่น มีสนามหน้าบ้าน และที่ตั้งของที่อยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน โดยค่าน้ำหนักของ PCA จะสูงกว่าค่าน้ำหนักของ MCA ทุกตัว ความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ของสินทรัพย์ (% of Variance) MCA จะมีความสามารถในการอธิบายเท่ากับร้อยละ 15.3 PCA สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 14.6 ซึ่งแตกต่างกันค่อนข้างน้อย
 2. กลุ่มสินทรัพย์คงทน ค่าน้ำหนักของการถือครองสินทรัพย์คงทนในครัวเรือนที่ได้จากเทคนิค MCA 5 อันดับแรกประกอบด้วย คอมพิวเตอร์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เครื่องปรับอากาศ และโทรทัศน์สี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของศุภชัย ศรีสุชาติ (2553) ส่วนการใช้เทคนิค PCA นั้นให้ค่าน้ำหนักการถือครองสินทรัพย์ที่แตกต่างกันออกไป สินทรัพย์ที่มีค่าน้ำหนักสูงสุด 5 อันดับแรกคือ หม้อสุกี้ เตาปิ้งย่างไฟฟ้า ไมโครเวฟ เตาไฟฟ้า และเครื่องปรับอากาศ มีเพียงสินทรัพย์ชนิดเดียวที่เทคนิคทั้ง 2 วิธีได้ตรงกันคือ เครื่องปรับอากาศ
- โดยค่าน้ำหนักของสินทรัพย์ทุกตัวเทคนิค PCA จะให้ค่าน้ำหนักที่สูงกว่า MCA แต่ความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสินทรัพย์โดยวิธี PCA นั้นได้ค่าต่ำกว่าวิธี MCA

- ค่อนข้างมาก โดยที่ PCA สามารถอธิบายได้ร้อยละ 15.8 ส่วน MCA สามารถอธิบายได้ถึงร้อยละ 21.9
3. กลุ่มสินทรัพย์เพื่อการลงทุน ค่าน้ำหนักที่ให้กับสินทรัพย์ที่ได้จากทั้งจากเทคนิค MCA และเทคนิค PCA ได้สินทรัพย์กลุ่มเดียวกันคือ ความเป็นเจ้าของรถจักรยานยนต์คันที่ 1 ความเป็นเจ้าของรถกระบะคันที่ 1 และความเป็นเจ้าของรถจักรยานยนต์คันที่ 2 โดยค่าน้ำหนักสินทรัพย์ทุกตัว PCA จะให้ค่าน้ำหนักที่สูงกว่า MCA แต่ความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ของสินทรัพย์ (% of Variance) เทคนิค PCA สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของสินทรัพย์ได้ร้อยละ 23.12 ซึ่งน้อยกว่า MCA ที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของสินทรัพย์ได้ร้อยละ 27.13 ข้อสังเกตที่ได้จากสินทรัพย์เพื่อการลงทุนคือ ความเป็นเจ้าของหมายความว่าซื้อด้วยเงินสดหรือผ่อนหมดแล้ว ดังนั้นครัวเรือนที่มีสินทรัพย์กลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะซื้อด้วยระบบการผ่อนชำระและยังผ่อนชำระไม่ถึงกึ่งหนึ่งของราคาสินทรัพย์ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการมีสินทรัพย์ชนิดนั้น
 4. กลุ่มสินทรัพย์ที่เป็นทุนมนุษย์ การวิเคราะห์ด้วยเทคนิค MCA และ PCA ให้ค่าน้ำหนักการถือครองสินทรัพย์ที่มีผลกระทบที่สูงต่อดัชนีสินทรัพย์กลุ่มเดียวกันคือ การที่ครัวเรือนมีบัตรประกันสังคม บัตรประกันอุบัติเหตุ และบัตรประกันสุขภาพ ซึ่งหมายความว่า การมีหลักประกันทางด้านสุขภาพนั้นเป็นเรื่องสำคัญสำหรับครัวเรือน เพราะหมายถึง

เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวมีหลักประกันสุขภาพทำให้หัวหน้าครอบครัวไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ของสินทรัพย์ทั้งเทคนิค MCA และ PCA มีค่าเท่ากันคือเท่ากับร้อยละ 25.302 แต่เป็นที่สังเกตว่าค่าน้ำหนักของ PCA ที่ให้แก่สินทรัพย์แต่ละตัวจะสูงกว่าค่าน้ำหนักของ MCA

เมื่อนำสินทรัพย์ที่มีค่าน้ำหนักสูงที่สุด 5 อันดับแรกจากกลุ่มสินทรัพย์ทั้ง 4 กลุ่มมาสร้างเป็นดัชนีกลุ่มใหม่ แล้วนำมาสร้างเป็นดัชนีด้วยเทคนิค MCA สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ร้อยละ 22.6 การสร้างดัชนีด้วยเทคนิค PCA สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ร้อยละ 24.011 ดังนั้นสินทรัพย์ที่ได้จากทั้ง 4 กลุ่ม สามารถเป็นตัวแทนของความอยู่ดีทางเศรษฐกิจได้ เนื่องจากการสร้างดัชนีด้วยเทคนิค PCA สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรได้มากกว่า จึงนำกลุ่มสินทรัพย์ที่มีค่าน้ำหนักสูงสุด 3 อันดับแรก เป็นดัชนีที่แสดงถึงความอยู่ดีทางเศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วย การที่บ้านมีห้องนั่งเล่น สมาชิกในครัวเรือนมีบัตรประกันภัย และลักษณะของห้องน้ำเป็นแบบชักโครก

นอกจากนี้ดัชนีสินทรัพย์ที่สร้างขึ้นจากทั้ง 2 วิธีมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับบรรดารายได้รวมของครัวเรือน ดังนั้น ดัชนีจึงสามารถเป็นตัวแปรนโยบายที่ชี้วัดความมั่งคั่งของครัวเรือนในพื้นที่ดังกล่าวได้ นอกเหนือจากตัวแปรด้านรายได้ และรายจ่าย

ข้อเสนอแนะ

การสร้างดัชนีความอยู่ดีทางเศรษฐกิจของครัวเรือน เพื่อเป็นการแสดงถึงความมั่งคั่ง หรือใช้เป็นตัวแทนแสดงถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือนนั้น มีปัจจัยหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากคือ การเลือกสินทรัพย์ที่สามารถสะท้อนถึงการสะสมความมั่งคั่งได้ ซึ่งในงานวิจัยนี้พบว่า มีสินทรัพย์บางตัวไม่สามารถสะท้อนถึงการมีรายได้ หรือนำรายได้มาซื้อสินทรัพย์นั้น เนื่องจากพื้นที่ชุมชนที่ทำการศึกษามีลักษณะพิเศษคือเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรม ทำให้มีบริษัทหรือหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรม มาทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมโดยการให้สิ่งของ เช่น หม้อหุงข้าว เครื่องกรองน้ำ ไมโครเวฟ รถจักรยาน เป็นต้น ทำให้บางครัวเรือนมีสินทรัพย์จากการแจกค่อนข้างมาก จึงทำให้ความสามารถของสินทรัพย์บางตัวไม่สะท้อนถึงความมั่งคั่งได้โดยตรง ดังนั้นในการเลือกสินทรัพย์มาสร้างเป็นดัชนีในแต่ละพื้นที่ควรคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมที่สำคัญของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้สินทรัพย์นั้นสะท้อนถึงการสะสมความมั่งคั่งที่ได้มาจากรายได้ของครัวเรือน

เอกสารอ้างอิง

- กมล สนิทธรรม. (2549). *การวิเคราะห์การสมนัยพหุคูณและการประยุกต์*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปัทมา วาพัฒน์วงศ์. (2550). *วิธีการสร้างดัชนีวัดสถานภาพเศรษฐกิจสังคม*. การประชุมวิชาการ
ประชากรศาสตร์แห่งชาติ, สมาคมนักประชากรไทย.
- รายละเอียดจำนวนประชากร ชุมชน เทศบาลเมืองมาบตาพุด. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2554. จาก,
<http://www.mtp.rmutt.ac.th>.
- วรชัย ทองไทย. (2550). *ทรัพย์สินครัวเรือนใช้วัดฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนได้จริงหรือ*.
การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ, สมาคมนักประชากรไทย.
- ศุภชัย ศรีสุชาติ. (2553). *การสร้างดัชนีสินทรัพย์ของครัวเรือนไทย กรณีศึกษา รูปแบบการถือครอง
สินทรัพย์ของครัวเรือนไทย ปี 2008*. บทความที่นำเสนอในการประชุมทางวิชาการ
ศาสตราจารย์สังเวียน อินทรวิชัย ด้านตลาดการเงินไทย ครั้งที่ 18.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). *รายงานการศึกษา
เบื้องต้น ประชากรแฝงในพื้นที่จังหวัดระยอง*.
- Abdi H. and Dominique Valentin. (2007). Multiple Correspondence Analysis, in: Neil
Salkind (Ed.) (2007). *Encyclopedia of Measurement and Statistics*.
Thousand Oaks (CA): Sage.
- Booyesen F., S. V. D. Berg, R. Burger, M. V. Maltitz, and G. D. Rand. (2008).
Using and asset index to assesstrends in poverty in seven Sub Saharan
African countries, *World Development* 36(6), 1113-1130.
- Howe, L., J.R. Hargreaves, and S. RA. Huttty. (2008). Issue in the construction of
wealth indices for the measurement of socio-economic position in low-income
countries. *Emerging Themes in Epidemiology* 5(3).
- Phusit Prakongsai. (2006). An application of asset index for measuring household
living standards in Thailand. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1080909>

**การใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล
สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข**
**Information Use by Medical Record Personnel in Hospitals Under the Office
of the Permanent Secretary for Public Health at the Ministry of Public Health**

วันเพ็ญ เวชกามา*
Wanpen Wechkama*

*นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*Student of Master of Arts of Education in Information Science Sukhothai Thammathirat Open University.

*E-mail : 111282@windowslive.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข 2) เปรียบเทียบการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข และ 3) ศึกษาปัญหาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข 4) เปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 817 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข 1) มีการใช้สารสนเทศโดยรวมในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้าน พบว่ามีการใช้สารสนเทศด้านเวชระเบียนมากที่สุด รองลงมาเป็นการใช้สารสนเทศด้านเวชสถิติและรายงาน และการใช้สารสนเทศที่มีเนื้อหา ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) เปรียบเทียบการใช้สารสนเทศ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน ขนาดของโรงพยาบาล และหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน พบว่า มีการใช้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ปัญหาการใช้สารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านเนื้อหาสารสนเทศสนับสนุนงานเวชระเบียนในเว็บไซต์ และด้านจำนวนสื่อสิ่งพิมพ์ด้านเวชระเบียนในห้องสมุด 4) เปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศ พบว่า เจ้าพนักงานเวชสถิติ ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างกันมีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านเนื้อหาสารสนเทศและรูปแบบสารสนเทศ ส่วนเจ้าพนักงานเวชสถิติที่มีตำแหน่งต่างกัน ประสบการณ์ทำงานต่างกัน และโรงพยาบาลขนาดต่างกันมีปัญหาการใช้สารสนเทศไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ : การใช้สารสนเทศ เจ้าพนักงานเวชสถิติ เวชระเบียน

Abstract

This research aimed 1) to study information use by medical record personnel in hospitals under the Office of the Permanent Secretary for Public Health at the Ministry of Public Health; 2) to compare information use by medical record personnel in hospitals under the Office of the Permanent Secretary for Public Health at the Ministry of Public Health, 3) to study the problems of information use by medical record personnel in hospitals under the Office of the Permanent Secretary for Public Health at the Ministry of Public Health, and 4) to compare the problems of information use by medical record personnel in hospitals under the Office of the Permanent Secretary for Public Health at the Ministry of Public Health. This research was a survey study and the population consisted of 817 medical record personnel in hospitals under the Office of the Permanent Secretary for Public Health at the Ministry of Public Health. The instruments were questionnaires. The statistics used in this study were percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test.

The research findings were summarized as follows: Medical record personnel in hospitals under the Office of the Permanent Secretary for Public Health at the Ministry of Public Health 1) use information at the high level, and when classified each aspect found that the mostly use was medical records, medical statistics and reports, and information technology. 2) Comparing information use by position, work experience, size of hospital and department found the overall significantly different. 3) The problems of information use was at the middle level, and they were the aspects of information content support for medical records on websites and the amount of medical record printing media in libraries. 4) Comparing the problems of information use by department found the overall significantly different in information contents and information forms, but by position, work experience, size of hospital there was no statistical significance.

Keywords : Information Use, Medical Record Personnel, Medical Record

บทนำ

สารสนเทศที่สำคัญของโรงพยาบาลคือ ข้อมูลของผู้ที่มารับบริการ ซึ่งหมายถึงผู้รับบริการ ที่มีภาวะหรืออาการแสดงการเจ็บป่วยด้วยโรค ต่างๆ และผู้รับบริการที่มีได้มีความเจ็บป่วย ด้วยการบันทึกข้อมูลที่ต้องการลงในเวชระเบียน (Medical Record) ซึ่งหมายถึง เอกสารทางการแพทย์ทุกประเภทที่ใช้บันทึกและเก็บรวบรวม ประวัติของผู้รับบริการ ทั้งประวัติส่วนตัว ประวัติครอบครัว ประวัติด้านสังคม ประวัติการเจ็บป่วย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลรักษาที่โรงพยาบาล เวชระเบียนเป็นเอกสารที่อาจ มีหลายรูปแบบ หลายขนาด มีการบันทึกโดย กระดาษ และ/หรือ แฟ้มข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ข้อมูลเหล่านี้ถือว่าเป็นหลักฐานทางการแพทย์ เป็นได้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ (แสงเทียน อยู่เถา: 2551) ผู้ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ เพื่อนำไปจัดทำรายงานและวิเคราะห์ข้อมูลให้ เป็นสถิติทางการแพทย์ เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ ในด้านต่างๆ ได้แก่ เจ้าพนักงานเวชสถิติภายใน โรงพยาบาลนั้น

รายงานเจ้าพนักงานเวชสถิติ ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง (สำนักงานปลัด กระทรวงสาธารณสุข: 2537) มีลักษณะงาน ที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดทำ การจัดเก็บ รวบรวม ข้อมูลและตัวเลขสถิติที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วย ซึ่งป่วย ด้วยโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ การรักษาพยาบาลและการ วิเคราะห์โรค เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุง คุณภาพของการรักษาพยาบาล การปรับปรุง และ ขยายกิจการของโรงพยาบาลและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลและเพื่อ ประโยชน์แก่การศึกษา ค้นคว้า วิจัย และวาง มาตรฐานในการป้องกันโรค ตลอดจนวางแผนด้าน สาธารณสุขของประเทศ

เนื่องจากงานวิจัยเกี่ยวกับวิชาชีพ เจ้าพนักงานเวชสถิติในปัจจุบัน ยังมีจำนวนน้อย ผู้วิจัยจึงเชื่อมั่นว่า การวิจัยในครั้งนี้จะได้ข้อมูล ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสารสนเทศใน รูปแบบต่างๆ ให้เหมาะสมต่อสภาพการใช้ สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ สารสนเทศด้าน วัตถุประสงค์การใช้สารสนเทศ เนื้อหา สารสนเทศ รูปแบบสารสนเทศ วิธีการ เข้าถึงสารสนเทศ และแหล่งสารสนเทศ ของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัด สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้สารสนเทศของ เจ้าพนักงานเวชสถิติ ในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
3. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้สารสนเทศของ เจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
4. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศ ของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ เจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัด สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 869 คน โดยแบ่ง ตามขนาดโรงพยาบาล ดังนี้

1. เจ้าพนักงานเวชสถิติ โรงพยาบาลขนาดใหญ่(มากกว่า 500 เตียง) 25 แห่ง จำนวน 134 คน
2. เจ้าพนักงานเวชสถิติ โรงพยาบาลขนาดกลาง (151 – 500 เตียง) 68 แห่ง จำนวน 216 คน
3. เจ้าพนักงานเวชสถิติ โรงพยาบาลขนาดเล็ก (ไม่เกิน 150 เตียง) 468 แห่ง จำนวน 519 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

คือ แบบสอบถาม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การแจกแจงความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า F-test

สมมติฐานของการวิจัย

1. เจ้าพนักงานเวชสถิติ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน
2. เจ้าพนักงานเวชสถิติ ที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน
3. เจ้าพนักงานเวชสถิติ ในโรงพยาบาลที่มีขนาดต่างกัน มีการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน
4. เจ้าพนักงานเวชสถิติ ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างกัน มีการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน
5. เจ้าพนักงานเวชสถิติ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน
6. เจ้าพนักงานเวชสถิติ ที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน
7. เจ้าพนักงานเวชสถิติ ในโรงพยาบาลที่มีขนาดต่างกัน มีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน

8. เจ้าพนักงานเวชสถิติ ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างกัน มีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา รูปแบบ วิธีการเข้าถึง และ แหล่งสารสนเทศ
2. ทำให้ทราบปริมาณการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ ในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ภายใต้สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
3. ทำให้ทราบปัญหาและข้อเสนอแนะการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ ในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
4. ทำให้ทราบความแตกต่างการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ ในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
5. เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้สารสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม และกรอบแนวคิดการวิจัย

แม่นมาส ขวลิต (2532) กล่าวถึง ความสำคัญของสารสนเทศไว้ 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล และระดับสังคม ซึ่งเมื่อบุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสภาพแวดล้อม ทำให้ก่อเกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์ เทคโนโลยี การพาณิชย์ เป็นต้น สารสนเทศเป็นตัวบ่งชี้ถึงการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องหล่อหลอมให้คนในสังคม มีการประสานสัมพันธ์กัน

พิมพ์ราไพ เปรมสมิทธิ์ (2534) แบ่งแหล่งสารสนเทศ ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. แหล่งสารสนเทศบุคคล ได้แก่ ประสบการณ์ ความรู้ ความคิด ของผู้ใช้สารสนเทศ
2. แหล่งสารสนเทศสถาบัน ได้แก่ สถาบันที่ภาครัฐและเอกชนจัดตั้งขึ้น รวมถึงตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในสถาบันนั้นด้วย เช่น ห้องสมุด สมาคมวิชาชีพ ศูนย์สารสนเทศ และบรรณารักษ์ เป็นต้น
3. แหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ วารสาร และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2532) จำแนกวัตถุประสงค์การใช้สารสนเทศไว้ 4 ประการ คือ

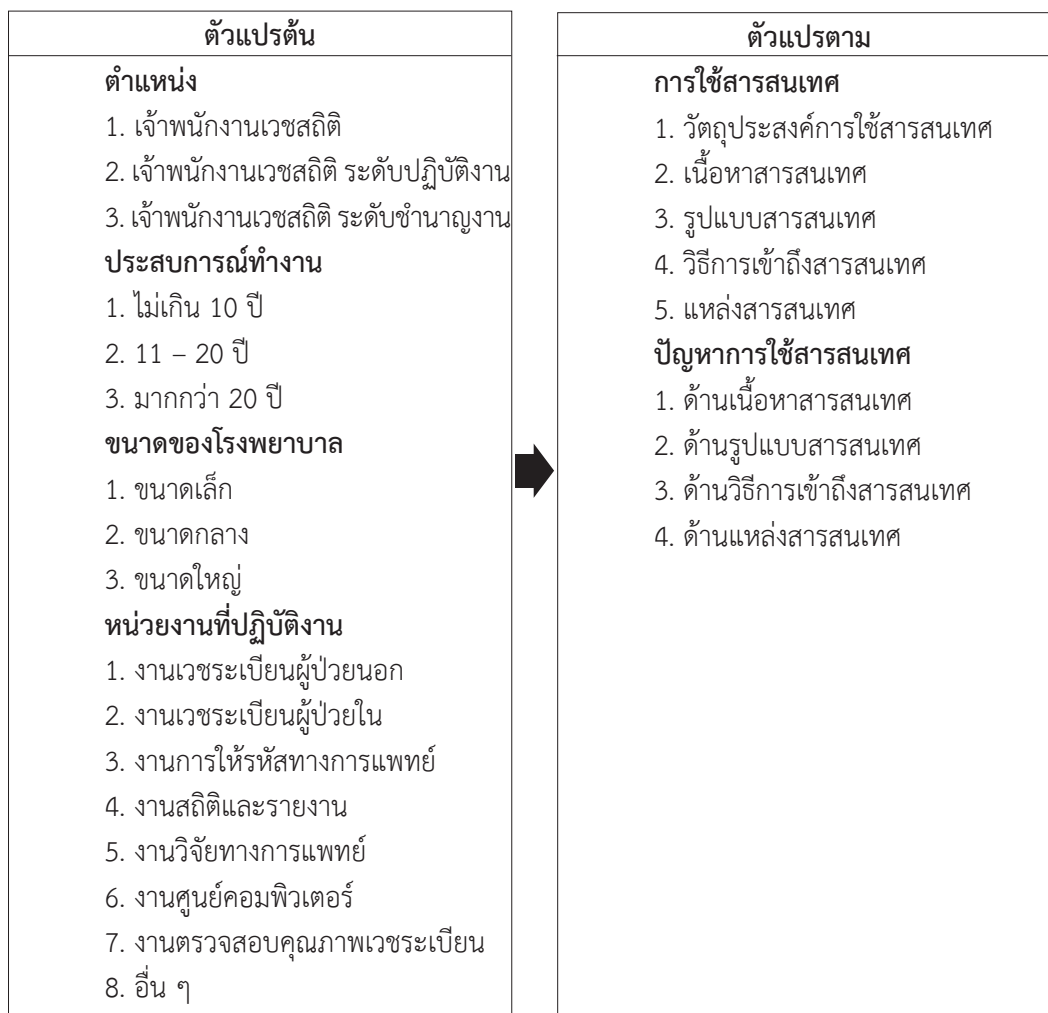
1. เพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล เช่น การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เป็นต้น
2. เพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่
3. เพื่อประกอบอาชีพและการปฏิบัติงาน นำสู่การพัฒนางานในอาชีพให้เจริญก้าวหน้า และ
4. เพื่อถ่ายทอดสารสนเทศไปยังบุคคลอื่น เป็นการกระจายสารสนเทศสู่สาธารณชน

เปล่งศรี อิงคินันท์ (2533) กล่าวถึงปัญหาด้านเนื้อหาสารสนเทศ ได้แก่ ความไม่ทันสมัย ความไม่สมบูรณ์ และความไม่เพียงพอของเนื้อหาสารสนเทศ

เหลาทอง สุริยะ (2543) ผลการศึกษาพบว่า วารสารเฉพาะสาขาวิชามีน้อย ถ้าสมมติไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ในเรื่องที่ค้นหา แหล่งสารสนเทศมีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการไม่เพียงพอ ชัดช่องบ่อยครั้ง

บุหลัน อัยตระกูล (2548) ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่เกิดจากแหล่งสารสนเทศบุคคล คือ ไม่มีเวลาให้คำแนะนำ ปรีक्षा แก่ผู้ใช้ ใช้ศัพท์เทคนิคทางวิชาการทำให้ผู้ใช้ไม่เข้าใจ

จากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ทราบว่าสารสนเทศมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานะ อาชีพ ตำแหน่งใดก็ตาม สารสนเทศทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ นำสู่การพัฒนาให้เกิดแหล่งความรู้ใหม่เสมอทั้งด้านเศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง สังคม และวัฒนธรรม ผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข เพื่อทราบปริมาณการใช้สารสนเทศ และระดับปัญหาการใช้สารสนเทศของวิชาชีพนี้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติงานและมีการสรรหาทรัพยากรสารสนเทศให้เหมาะสม เพียงพอ ทันสมัย และตรงกับความต้องการของวิชาชีพ การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึง การใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข โดยกำหนดตัวแปรต้น และตัวแปรตามแสดงตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย รูปแบบการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย คือ เจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 869 คน

กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยนำข้อมูลรายละเอียดที่ศึกษาจากทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสารสนเทศเกี่ยวกับเจ้าพนักงานเวชสถิติมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ให้สอดคล้องกับความสนใจในเรื่องที่ทำการวิจัยเพื่อให้เนื้อหาในแบบสอบถามครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้สร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบตามความเป็นจริง ซึ่งจะถามข้อมูลและรายละเอียดส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามประเภทมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้ข้อคำถามเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ ระดับคะแนน 5 หมายถึง ใช้สารสนเทศมากที่สุด ระดับคะแนน 4 หมายถึง ใช้สารสนเทศมาก ระดับคะแนน 3 หมายถึง ใช้สารสนเทศปานกลาง ระดับคะแนน 2 หมายถึง ใช้สารสนเทศน้อย ระดับคะแนน 1 หมายถึง ใช้สารสนเทศน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามประเภทมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้ข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน 5 หมายถึง ใช้สารสนเทศมากที่สุด ระดับคะแนน 4 หมายถึง ใช้สารสนเทศมาก ระดับคะแนน 3 หมายถึง ใช้สารสนเทศปานกลาง ระดับคะแนน 2 หมายถึง ใช้สารสนเทศน้อย ระดับคะแนน 1 หมายถึง ใช้สารสนเทศน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ

ตรวจสอบเพื่อหาค่าความตรง (Validity) ของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน คือ วิทยาจารย์ชำนาญการพิเศษ ด้านเวชระเบียน จำนวน 2 ท่าน และนักสถิติ จำนวน 1 ท่าน

ตรวจสอบ ความตรงของเนื้อหา (Content validity) ด้วยวิธีการ IOC (Index of item Objective Congruence) พิจารณาเลือกข้อคำถามที่ได้คะแนน ตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป แล้วไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม กลุ่มทดลอง คือ เจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาลรัฐบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขในส่วนกลาง จำนวนทั้งหมด 30 คน จากนั้นคำนวณหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเที่ยงรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยเริ่มส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2555 และติดตามแบบสอบถามคืนระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2555 – เดือนมีนาคม 2556 ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด 830 ฉบับ เมื่อนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์พบว่าแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 817 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.02

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ผู้วิจัยให้คะแนนคำตอบตามเกณฑ์ ดังนี้

มากที่สุด	ให้	5 คะแนน
มาก	ให้	4 คะแนน
ปานกลาง	ให้	3 คะแนน
น้อย	ให้	2 คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	1 คะแนน

ผู้วิจัยดำเนินการประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปด้านสถิติวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. ใช้ค่าร้อยละ วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 1 ซึ่งเป็นสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ภาพรวมแบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ซึ่งเป็นเรื่องการใช้สารสนเทศ และปัญหาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

เมื่อรวบรวมข้อมูลแจกแจงความถี่แล้วจะใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยใช้ค่าสถิติคะแนนเฉลี่ยเลขคณิตกำหนดช่วงการวัด โดยกำหนดให้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายความว่า มีการใช้หรือมีปัญหาการใช้มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายความว่า มีการใช้หรือมีปัญหาการใช้มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายความว่า มีการใช้หรือมีปัญหาการใช้ปานกลาง

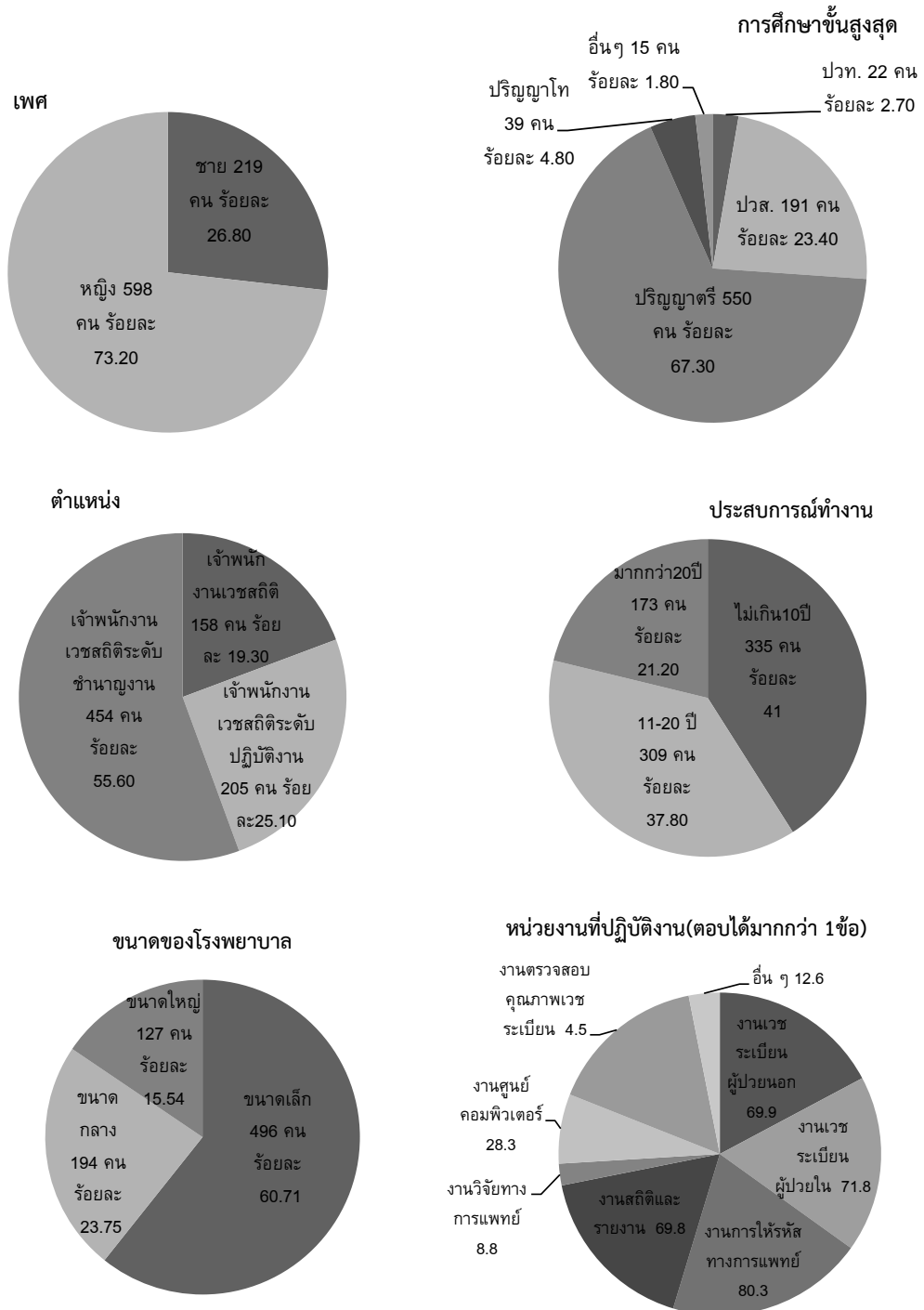
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายความว่า มีการใช้หรือมีปัญหาการใช้น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายความว่า มีการใช้หรือมีปัญหาใช้น้อยที่สุด หรือไม่มีเลย

3. ใช้สถิติ F-test วิเคราะห์เปรียบเทียบการใช้สารสนเทศและปัญหาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน ขนาดของโรงพยาบาลที่ปฏิบัติงานและหน่วยงานที่ปฏิบัติ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 817 คน จำแนกตามเพศ การศึกษาชั้นสูงสุด ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน ขนาดของโรงพยาบาลที่ปฏิบัติงาน และหน่วยงานที่ปฏิบัติงานแสดงตามแผนภูมิภาพที่ 1

แผนภูมิภาพที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

2. ผลการศึกษาศาภาพการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาลสังกัดสำนักงาน
ปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.75
แสดงตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ จำแนกเป็นรายด้าน

การใช้สารสนเทศ	$\bar{X}$	ปริมาณการใช้
1.ด้านวัตถุประสงค์การใช้สารสนเทศ	3.94	ระดับมาก
1.1 เพื่อประกอบการทำงานด้านเวชระเบียน	4.16	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 เพื่อตรวจสอบการให้รหัสโรค/ผ่าตัดและหัตถการ	4.47	ระดับมาก
ลำดับที่ 2 เพื่อพัฒนาแบบบันทึกข้อมูลด้านเวชระเบียนของผู้มารับบริการในโรงพยาบาล เพื่อตรวจสอบและควบคุมคุณภาพการบันทึกเวชระเบียน และเพื่อพิทักษ์สิทธิในการเข้าถึงเวชระเบียนของผู้ป่วย	4.26	ระดับมาก
	4.26	ระดับมาก
	4.26	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 เพื่อสร้างแบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วยใน (IPD CHART)	4.08	ระดับมาก
1.2 เพื่อประกอบการทำงานด้านเวชสถิติและรายงาน	3.92	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์การจัดกลุ่มวินิจฉัยโรคร่วม (DRGs)	4.52	ระดับมากที่สุด
ลำดับที่ 2 เพื่อการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติทางการแพทย์แก่ ผู้บริหาร	4.32	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 เพื่อออกแบบรายงานสถิติจำนวนผู้รับบริการผู้ป่วยใน	4.28	ระดับมาก
1.3 เพื่อประกอบการทำงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.90	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 เพื่อออกแบบและวิเคราะห์ระบบการจัดเก็บฐานข้อมูลผู้ป่วย	4.07	ระดับมาก
ลำดับที่ 2 เพื่อสรรหารบบสำหรับการจัดทำฐานข้อมูลของโรงพยาบาล	4.02	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 เพื่อออกแบบระบบป้องกันและรักษาความปลอดภัยของระบบฐานข้อมูล โรงพยาบาล	3.89	ระดับมาก
1.4 เพื่อใช้สืบค้นข้อมูลทั่วไป	3.71	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 เพื่อความทันสมัย	3.94	ระดับมาก
ลำดับที่ 2 เพื่อเพิ่มพูนความรู้	3.92	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 เพื่อประกอบการศึกษา/การวิจัย	3.58	ระดับมาก
2. ด้านเนื้อหาสารสนเทศ	3.70	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 การให้รหัสทางการแพทย์	4.50	ระดับมากที่สุด
ลำดับที่ 2 การใช้โปรแกรมคำนวณค่าน้ำหนักสัมพัทธ์ตามเกณฑ์การวินิจฉัยโรคร่วม และแนวทางมาตรฐานการให้รหัสทางการแพทย์ (DRGs Grouper)	4.47	ระดับมาก
	4.47	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 ศัพท์แพทย์	4.24	ระดับมาก

ตารางที่ 1(ต่อ)

การใช้สารสนเทศ	$\bar{X}$	ปริมาณการใช้
3. ด้านรูปแบบสารสนเทศ	3.52	ระดับมาก
3.1 สื่อสิ่งพิมพ์	3.41	ระดับปานกลาง
ลำดับที่ 1 หนังสือ หรือคู่มือปฏิบัติงานด้านเวชระเบียน/เวชสถิติ	4.18	ระดับมาก
ลำดับที่ 2 หนังสือ/ ตำราวิชาการ สาขาที่เกี่ยวข้อง	3.98	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 รายงาน/ เอกสารจากการบรรยาย/ อบรม/ ประชุม/ สัมมนาทางวิชาการ	3.67	ระดับมาก
3.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์	3.69	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 เว็บไซต์สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ	4.13	ระดับมาก
ลำดับที่ 2 ฐานข้อมูล Online	3.92	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 เว็บไซต์กระทรวงสาธารณสุข	3.74	ระดับมาก
3.3 สื่อบุคคล	3.50	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 การประชุม/ การสัมมนา/ การฝึกอบรม	3.83	ระดับมาก
ลำดับที่ 2 การอภิปราย/ การบรรยาย	3.36	ระดับปานกลาง
ลำดับที่ 3 การสนทนา/ การให้สัมภาษณ์	3.30	ระดับปานกลาง
4. ด้านวิธีการเข้าถึงสารสนเทศ	3.47	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 การสืบค้นจากฐานข้อมูล Online	3.91	ระดับมาก
ลำดับที่ 2 เข้าร่วมสัมมนา/ ฝึกอบรม	3.76	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 เข้าร่วมฟังการอภิปราย/ การประชุม/ การบรรยาย	3.68	ระดับมาก
5. แหล่งสารสนเทศ	3.76	ระดับมาก
5.1 แหล่งสารสนเทศภายในองค์กร	3.53	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 ระบบฐานข้อมูลของโรงพยาบาล	4.15	ระดับมาก
ลำดับที่ 2 นักสถิติ/ นักเวชสถิติ	3.83	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 หัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ	3.58	ระดับมาก
5.2 แหล่งสารสนเทศภายนอกองค์กร	4.09	ระดับมาก
ลำดับที่ 1 ฐานข้อมูล Online จากผู้ให้บริการเว็บไซต์ เช่น Google, Yahoo, Wiki pedia เป็นต้น	4.42	ระดับมาก
ลำดับที่ 2 ฐานข้อมูล Online ของเครือข่ายบริการ เช่น สปสช.เขต, เครือข่ายบริการด้านสาธารณสุข เป็นต้น	4.15	ระดับมาก
ลำดับที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านการให้รหัสทางการแพทย์ เป็นต้น	3.93	ระดับมาก

3. ผลการทดสอบสมมติฐานการใช้สารสนเทศ

จากการเปรียบเทียบการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ จำแนกตามตำแหน่ง
ประสบการณ์ทำงาน ขนาดของโรงพยาบาลและหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน พบว่า มีการใช้สารสนเทศ
ที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐาน

4. ผลการศึกษาปัญหาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาล สังกัด สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.99

ตารางที่ 2 ปัญหาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ จำแนกเป็นรายด้าน

ปัญหาการใช้สารสนเทศ	$\bar{X}$	ระดับปัญหา
1. ด้านเนื้อหาสารสนเทศ	2.88	ปานกลาง
ลำดับที่ 1 เนื้อหาสารสนเทศไม่เพียงพอ	3.09	ปานกลาง
ลำดับที่ 2 เนื้อหาสารสนเทศไม่ตรงตามความต้องการ	3.02	ปานกลาง
ลำดับที่ 3 เนื้อหาสารสนเทศขาดความทันสมัย	2.97	ปานกลาง
2. ด้านรูปแบบสารสนเทศ	3.12	ปานกลาง
ลำดับที่ 1 เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาสารสนเทศสนับสนุนงานเวชระเบียนน้อย	3.48	ปานกลาง
ลำดับที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านรหัสทางการแพทย์มีน้อย	3.23	ปานกลาง
ลำดับที่ 3 สื่อใช้ภาษาต่างประเทศ อ่านเข้าใจยาก	3.06	ปานกลาง
3. ด้านวิธีการเข้าถึงสารสนเทศ	2.83	ปานกลาง
ลำดับที่ 1 โอกาสในการขอปรึกษา/ ขอข้อมูล จากเครือข่ายสหสาขาวิชาชีพ มีน้อย	2.98	ปานกลาง
ลำดับที่ 2 โอกาสในการเข้าร่วมประชุม/ อบรม/ สัมมนา/ อภิปราย/ ศึกษาดูงาน มีน้อย	2.90	ปานกลาง
ลำดับที่ 3 ขาดทักษะในการอ่านตำรา/ หนังสือ/ วารสาร เนื่องจากเป็นภาษา ต่างประเทศ และเป็นศัพท์เฉพาะทาง	2.86	ปานกลาง
4. ด้านแหล่งสารสนเทศ	3.07	ปานกลาง
ลำดับที่ 1 ห้องสมุดของโรงพยาบาลมีหนังสือ/ ตำรา/ วารสาร ด้านเวชระเบียนน้อย	3.46	ปานกลาง
ลำดับที่ 2 แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมีจำนวนน้อย	3.39	ปานกลาง
ลำดับที่ 3 ห้องสมุดของโรงพยาบาลมีเครื่องมือ/ อุปกรณ์ ในการช่วยสืบค้นไม่เพียงพอ	3.25	ปานกลาง

5. ผลการทดสอบสมมติฐานปัญหาการใช้สารสนเทศ

จากการเปรียบเทียบปัญหาการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน ขนาดของโรงพยาบาลและหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน พบว่าเจ้าพนักงานเวชสถิติที่หน่วยงานที่ปฏิบัติงานต่างกัน มีปัญหาการใช้สารสนเทศ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐาน ส่วนเจ้าพนักงานเวชสถิติที่มีตำแหน่งต่างกัน ประสบการณ์ทำงานต่างกัน และโรงพยาบาลขนาดต่างกัน มีปัญหาการใช้สารสนเทศ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา พบว่า เจ้าพนักงานเวชสถิติมีการใช้สารสนเทศและปัญหาการใช้สารสนเทศ ดังนี้

1. **การใช้สารสนเทศ** พบว่า วัตถุประสงค์และเนื้อหาการใช้สารสนเทศ ส่วนใหญ่ใช้เพื่อตอบสนองในการปฏิบัติงานประจำ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความทันสมัย และเพื่อการศึกษา/ วิจัย โดยรูปแบบสารสนเทศที่ใช้เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อบุคคล และสื่อสิ่งพิมพ์ ด้วยวิธีการเข้าถึงจากฐานข้อมูล Online การเข้าร่วมสัมมนา/ฝึกอบรม/ เข้าร่วมฟังการอภิปราย/ การประชุม/ การบรรยาย แหล่งสารสนเทศใช้ภายนอกองค์กรมากกว่าภายในองค์กร ได้แก่ ฐานข้อมูลของโรงพยาบาล จากบุคคล คือนักสถิติ หัวหน้างาน และฐานข้อมูล Online จากเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเว็บทำต่าง ๆ เช่น Google,

Yahoo เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกฤษณา แสนวา (2542), สุภาพรรณ สรรพพิทยากุล (2543), วันวิสาข์ สุทธิบริบาล (2554) และ Nwagwu (2009) พบว่าพยาบาลมีวัตถุประสงค์การใช้สารสนเทศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความทันสมัย การศึกษาวิจัย และการปฏิบัติงาน รูปแบบสารสนเทศที่ใช้ คือ หนังสือ ตำรา วิชาการ วิธีการเข้าถึงสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศสถาบัน และบุคคล ได้แก่ ห้องสมุด และบุคลากรทางการแพทย์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพยอม อึ้งกุล (2541) พบว่า แพทย์ใช้เนื้อหาสารสนเทศในสาขาวิชาทางการแพทย์ในระดับมาก ผลการวิจัยของสุภาพรรณ มีมา (2554) พบว่า บุคลากรสาธารณสุขในโรงพยาบาลสงฆ์ ส่วนใหญ่เข้าใช้ห้องสมุดโรงพยาบาลสงฆ์ โดยมีการใช้วารสารวิชาการมากที่สุด ใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ค้นหาสารสนเทศจากฐานข้อมูลทางสาธารณสุขมากที่สุด ใช้การสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตเพื่อเพิ่มพูนความรู้และพัฒนาตนเอง ส่วนผลการวิจัยของดี ซี และ Dee C. & Stanley E. (2005) พบว่า นักเรียนพยาบาล และพยาบาลคลินิก แสวงหาสารสนเทศจากมนุษย์ และทรัพยากรที่เป็นสิ่งพิมพ์ สำหรับเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพเพื่อดูแลคนป่วย ผลการวิจัยของ Lathery (2001) และ Cogdill (2003) พบว่า พยาบาลใช้เนื้อหาสารสนเทศด้านสุขภาพเพื่อดูแลผู้ป่วย แหล่งสารสนเทศจากเพื่อนร่วมงาน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของรัตนารักษ์ หลุมเพ็ด (2554) พบว่า

2.

พยาบาลในกลุ่มโรงพยาบาลกรุงเทพภาคใต้ ใช้สารสนเทศเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานทั่วไป เพื่อติดตามข่าวสาร เพิ่มพูนความรู้ โดยใช้แหล่งสารสนเทศภายในองค์กรมากกว่าแหล่งสารสนเทศภายนอกองค์กร ด้วยการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ภายในองค์กร เพื่อนร่วมงาน และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา

ปัญหาการใช้สารสนเทศ พบว่า เนื้อหาสารสนเทศไม่ตรงกับความต้องการ ไม่เพียงพอ ขาดความทันสมัย ด้านรูปแบบสารสนเทศ เว็บไซต์ที่มีเนื้อหาสารสนเทศสนับสนุนงานเวชระเบียนมีน้อย ผู้เชี่ยวชาญด้านรหัสทางการแพทย์มีน้อย สื่อใช้ภาษาต่างประเทศอ่านเข้าใจยาก ด้านวิธีการเข้าถึงสารสนเทศโอกาสในการขอปรึกษา/ ขอข้อมูล จากเครือข่ายสหสาขาวิชาชีพ มีน้อย โอกาสในการเข้าร่วมประชุม/ อบรม/ สัมมนา/ อภิปราย/ ศึกษาดูงาน มีน้อย ด้านแหล่งสารสนเทศ ห้องสมุดของโรงพยาบาลมีหนังสือ/ ตำรา/ วารสาร ด้านเวชระเบียนมีน้อย แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมีจำนวนน้อย และห้องสมุดของโรงพยาบาลมีเครื่องมือ/ อุปกรณ์ ในการช่วยสืบค้นไม่เพียงพอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พยอม ยิ่งกุล (2541) พบว่า ปัญหาการใช้สารสนเทศของแพทย์ ได้แก่ แหล่งสารสนเทศที่มีไม่ตอบสนองความต้องการ ข้อมูลไม่ครบถ้วน ลำช้า ห้องสมุดของโรงพยาบาลทั่วไปมีทรัพยากรสารสนเทศน้อย ลำสมัย ไม่ตรงกับความต้องการ ส่วนผลการวิจัยของจิตรลดา กลางเคี่ยม และคณะ

(2547) พบว่า เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในห้องสมุดโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีประสิทธิภาพต่ำ โปรแกรมที่ใช้ยังไม่เหมาะสมต่อการสืบค้นสารสนเทศ ผลการวิจัยของรัตนามั่นเดช (2547) พบว่า ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชน เขตภาคเหนือ มีปัญหาและอุปสรรคการใช้สารสนเทศ มีเนื้อหาไม่ครอบคลุม ครบถ้วน และไม่เป็นปัจจุบัน ผลการวิจัยของสุภาพรรณ มีมา (2554) พบว่า บุคลากรสาธารณสุขในโรงพยาบาลสงฆ์ มีปัญหาการใช้สารสนเทศที่มีเนื้อหาไม่ตรงความต้องการ และมีปริมาณน้อย

3.

การทดสอบสมมติฐานการใช้สารสนเทศ จากการศึกษา พบว่า ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงาน ขนาดของโรงพยาบาล และหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์ที่ทำให้เจ้าพนักงานเวชสถิติ มีการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากขนาดของโรงพยาบาล และหน่วยงานที่เจ้าพนักงานเวชสถิติปฏิบัติงานเป็นตัวแปรต้นที่กำหนดศักยภาพและขอบเขตของลักษณะงานที่ต้องรับผิดชอบ ในเรื่องของตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ก็เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่นที่ต้องใช้เวลาในการสั่งสมความชำนาญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของภุชญา แสนวา (2542) พบว่า พยาบาลวิชาชีพและพยาบาลระดับต้นมีการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน ส่วนผลการวิจัยของรัตนามั่นเดช (2547) พบว่า วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ จังหวัดที่ตั้งและขนาดของโรงพยาบาล

- ที่ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสังกัด มีความสัมพันธ์กับการใช้แหล่งสารสนเทศวิธีการเข้าถึงและรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้
4. **การทดสอบสมมติฐานปัญหาการใช้สารสนเทศ** จากการศึกษา พบว่าเจ้าพนักงานเวชสถิติ ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างกัน มีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน อาจเนื่องจากบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานเวชสถิติในโรงพยาบาลที่สังกัดนอกจากต้องปฏิบัติงานในหน่วยงานตามวิชาชีพโดยตรง เช่น งานเวชระเบียนผู้ป่วยนอก งานเวชระเบียนผู้ป่วยในแล้วยังเกี่ยวข้องกับงานสนับสนุน เช่น ศูนย์คอมพิวเตอร์ งานวิจัยทางการแพทย์ เป็นต้น จึงทำให้การใช้สารสนเทศแตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของวันวิสาข์ สุทธิบริบาล (2554) พบว่า พยาบาลวิชาชีพสังกัดแผนกที่ปฏิบัติงานต่างกันมีปัญหาการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน
- ข้อเสนอแนะ**
- จากผลการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเรื่องสารสนเทศที่สนับสนุนความต้องการใช้สารสนเทศของเจ้าพนักงานเวชสถิติ เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาตนเอง ดังนี้
1. สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนสาขาวิชาชีพเวชระเบียน ควรปรับปรุงหลักสูตรเนื้อหาของวิชา และผลิตตำราที่ครอบคลุมสนับสนุนต่อการนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน และมีความทันสมัย โดยเฉพาะเนื้อหาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสารสนเทศทางการแพทย์
 2. กระทรวงสาธารณสุข ควรพัฒนาเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาสารสนเทศที่สนับสนุนต่อการปฏิบัติงาน มีความครอบคลุม เพียงพอทันสมัย เข้าถึงได้สะดวกและรวดเร็ว เช่น e-Book งานวิจัย ดาวนโหลดไฟล์, เอกสารประกอบการอบรม/ การประชุม/ การบรรยาย เป็นต้น
 3. กลุ่มพัฒนามาตรฐานรหัสด้านสุขภาพสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข ควรผลิตหนังสือ ตำรา คู่มือมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับลักษณะงานที่ปฏิบัติ มีเนื้อหาครอบคลุมครบถ้วนทันสมัย อาทิเช่น หนังสือที่ใช้ประกอบการให้รหัสการทำผ่าตัด/ หัตถการทางการแพทย์ ฉบับแปลไทย ซึ่งปัจจุบันนี้ใช้เล่มที่ชื่อ ICD-9 CM เป็นภาษาต่างประเทศ ซึ่งถ้าแปลไทยจะช่วยสนับสนุนต่อการปฏิบัติงานแก่เจ้าพนักงานเวชสถิติในด้านการให้รหัสทางการแพทย์เป็นอย่างมาก และควรพัฒนาให้เข้าถึงสารสนเทศในรูปแบบ Online
 4. สมาคมเวชสารสนเทศไทย ควรพัฒนาเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาสารสนเทศที่ตรงต่อความต้องการของเจ้าพนักงานเวชสถิติ ได้แก่ ฐานข้อมูลงานวิจัย ฐานข้อมูลเกี่ยวกับตำรา หนังสือด้านเวชระเบียน ฐานข้อมูลด้านสถิติทางการแพทย์และการพยาบาล เป็นต้น
 5. ห้องสมุดของโรงพยาบาล ควรเพิ่ม ตำรา/ หนังสือ/ วารสาร และฐานข้อมูลด้านเวชระเบียนในการสืบค้นพร้อมทั้งเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ทั้งด้านฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ที่ทันสมัยและเพียงพอ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากข้อเสนอแนะที่สรุปจากผลการศึกษาในครั้งนี้ได้รับการพัฒนาและปรับปรุงในเวลาต่อมา จะเป็นผลให้เจ้าพนักงานเวชสถิติมีสารสนเทศที่สนับสนุนการปฏิบัติงานที่ครอบคลุม ครบถ้วน ทันสมัย เกิดศักยภาพในการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เป็นผลให้โรงพยาบาลในสังกัด สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขมีบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทำให้โรงพยาบาลมีการพัฒนาและเจริญก้าวหน้าเนื่องจากเจ้าพนักงานเวชสถิติเป็นผู้ปฏิบัติงานที่สนับสนุนทั้งเบื้องหลังและเบื้องหน้าเกี่ยวกับสารสนเทศของโรงพยาบาล

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

ศึกษาคุณภาพสารสนเทศ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ก่อนการนำไปใช้ เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ การศึกษา และการวิจัย ต้องถูกต้องตรวจสอบได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา แสนวา. (2542). การใช้สารสนเทศทางการพยาบาลของพยาบาล โรงพยาบาลมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิตรลดา กลางเคี่ยม และคณะ. (2547). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในห้องสมุดโรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข [ออนไลน์]. *บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มข*, 22(1), 37-50.
- บุหลัน อัยตระกูล. (2548). ปัญหาของการใช้สารสนเทศของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประภาวดี สืบสนธิ์. (2532). *พฤติกรรมสารสนเทศ*. กรุงเทพฯ: ชมรมนิสิตวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เปล่งศรี อิงคินันท์. (2533). การพัฒนาศักยภาพในการแสวงหาสารนิเทศ. ใน *รายงานสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ครั้งที่ 8 กลยุทธ์การแสวงหาสารนิเทศศาสตร์และศิลป์ คณะอนุกรรมการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา*, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พยอม อึ้งกุล. (2541). *พฤติกรรมการใช้สารนิเทศของแพทย์ในโรงพยาบาลทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิมพ์รพี ไพรมสมิทธิ. (2534). การศึกษาวิจัยกับความต้องการและการแสวงหาสารนิเทศ. *วารสารห้องสมุด*, 34(4), 72-79.
- แมนมาส ขวลิต. (2532). สารนิเทศและสารนิเทศศาสตร์. ใน *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสารนิเทศศาสตร์เบื้องต้น* หน้า 17, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัตนา หมื่นเดช. (2547). การใช้สารสนเทศเพื่อการบริหารงานของผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชนเขตภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สารนิเทศศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัตนารณ หลุมเพ็ด. (2554). การใช้สารสนเทศของพยาบาลในกลุ่มโรงพยาบาลกรุงเทพภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสารนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วันวิสาข์ สุทธิบริบาล. (2554). การใช้สารสนเทศของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สุภาพรณ มีมา. (2554). *การใช้สารสนเทศของบุคลากรสาธารณสุขในโรงพยาบาลสงฆ์ กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์), มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*
- สุภาพรณ สรรพพิทยากุล. (2543). *การใช้สารนิเทศด้านการพยาบาลของพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- แสงเทียน อยู่เถา. (2551). *เวชสถิติ. ศาเลา ยาน นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- เหลาทอง สุริยะ. (2543). *การใช้สารนิเทศของอาจารย์คณะสัตวแพทย์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- Cogdill, K.W. (2003). The information needs and information seeking in primary care: A study of nurse practitioners. *Journal of Medical Library Association*, 91, pp.203-215.
- Lathery, J.W. (2001). Information seeking behavior of occupational health nurses: How Nurses keep current with health information. *AAOHN Journal*, 49(2), pp.87-95.
- Dee, C., & Stanley, E. (2005). Information-seeking behavior of nursing students and clinical Nurses: implications for health sciences librarians [Electronic version]. *Journal of the Medical Library Association*, 93(2), pp.213-222.
- Nwagwu, Williams E. (2009). Information needs and seeking behavior of nurses at the University Collage Hospital Ibadan, Nigeria [Electronic version]. *Afr. J.Lib, Arch & Inf.Sc.*, 19(1), pp.25-38.

การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง
ในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ

**A Transfer of Technology for Water Management after Shrimp Farming in
Freshwater Areas according to Royal Initiatives**

เสริมศักดิ์ สัตตบงกช*
Sernsak Sattabongoch*

*คุณภินิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

*Doctor Dissertation of Philosophy Thesis in Technology Management Phetchaburi Rajabhat University.

*E - Mail : ss.satta@hotmail.com

บทคัดย่อ

จากปัญหาการเลี้ยงกุ้งด้วยน้ำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการระบายน้ำทิ้งหลังการเลี้ยงกุ้ง ออกสู่พื้นที่สาธารณะที่ขาดการจัดการอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ประโยชน์จากดินและน้ำ ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่องนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทของเกษตรกรและพื้นที่เลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ และประเมินรูปแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยี มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 369 ราย คัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยลงพื้นที่พบเกษตรกรบริเวณฟาร์มเลี้ยงกุ้งในเขตที่ราบลุ่มภาคกลาง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แบบสอบถาม (2) สานิตการทดลอง โดยใช้เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ ด้วยระบบพีชกรองน้ำเสีย

ผลการวิจัย สรุปได้ว่า เกษตรกรนิยมเลี้ยงกุ้งขาว เป็นการเลี้ยงแบบพัฒนา ที่ระดับความเค็มของน้ำประมาณ 3 ส่วนในพัน หลังการเลี้ยงส่วนใหญ่จะปล่อยน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือออกสู่สิ่งแวดล้อมโดยไม่มีการจัดการ ส่วนฟาร์มที่มีการจัดการน้ำทิ้ง จะใช้วิธีการขังน้ำไว้ในบ่อพักให้ตกตะกอนก่อนปล่อยน้ำทิ้ง เกษตรกรมีความรู้ด้านการแก้ปัญหาการแพร่กระจายความเค็มตามวิถีชุมชน แต่ขาดความรู้ด้านการจัดการน้ำ ตามแนวพระราชดำริ และเกษตรกรมีความต้องการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสีย ตามแนวพระราชดำริ ด้วยระบบพีชกรองน้ำเสีย โดยวิธีการสานิตการทดลอง เพราะได้รับประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรมอย่างชัดเจนตามขั้นตอน สามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติตามได้ด้วยตัวเอง และเกษตรกรมีทัศนคติที่ดี มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผลการสานิตการทดลองน้ำมีความเป็นกรดและต่างอยู่ในช่วงระหว่าง 6.5-8.5 ความเค็มไม่เปลี่ยนแปลง ค่าบีโอดี คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 73.65 สารแขวนลอย คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 44.13 แอมโมเนีย คุณภาพน้ำดีขึ้นตรวจไม่พบ (Not Detected) ฟอสฟอรัสรวม คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 27.18 ไฮโดรเจนซัลไฟด์ คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 83.72 ไนโตรเจนรวม คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 5.09

คำสำคัญ : ถ่ายทอดเทคโนโลยี , ระบบพีชกรองน้ำเสีย, การเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด

Abstract

Because of the problem of pollution resulting from shrimp farming by using low salinity system in freshwater areas and draining waste water into public areas without proper treatment, causing harm to ecological system and environment and conflict among people utilizing soil and water, the researcher was then interested in conducting this research to study the context of farmers and areas for shrimp farming in freshwater areas, to develop model for water management after shrimp farming in freshwater areas, to transfer water management technology after shrimp farming in freshwater areas according to Royal Initiatives, and to evaluate the model of technology transfer. The samples consisted of 369 farmers selected by using simple random sampling method. The data collection was administrated by meeting farmers at shrimp farming areas in central regional lowlands. The research instruments were: 1) a questionnaire and 2) an experimental demonstration of waste water treatment technology by wastewater quality improvement by aquatic plants system according to Royal Initiatives.

The research results could be concluded that most farmers preferred to raise whiteleg shrimp by applying developmental farming at 3 parts per thousand of water salinity level, and after the farming they drained the used water into public water reservoir or environment without treatment, whereas the farms having waste water treatment system kept used water in the ponds for sedimentation before drainage. The farmers had got knowledge according to their tradition or the community way on solving problem of salinity spread but lacked knowledge on water treatment according to Royal Initiatives. They needed the transfer of waste water treatment technology applying wastewater quality improvement by aquatic plants according to Royal Initiatives by means of experimental demonstration because they could clearly get direct and concrete experience in every step, understand and apply by themselves what they received, and have good attitude and consciousness toward environment conservation. The experimental demonstration revealed that pH level of treated wastewater were between 6.5–8.5, that salinity did not change, that BOD was reduced by 73.65%, suspended solids reduced by 44.13%, ammonia was not detected, and that phosphorus, hydrogen sulfide, and gross nitrogen in water were reduced by 27.18, 83.72, and 5.09 percent respectively.

Keywords : Technology Transfer , Wastewater quality improvement by aquatic plants System , Shrimp Farming in Freshwater Areas

บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2490 การเลี้ยงกุ้งของไทย นิยมเลี้ยงบริเวณชายฝั่งทะเลภาคใต้ ซึ่งเป็นการเลี้ยงแบบดั้งเดิมหรือแบบธรรมชาติ (Extensive Culture) โดยใช้พันธุ์กุ้งตามธรรมชาติ ต่อมาในปี พ.ศ.2516 กรมประมงได้เพาะพันธุ์กุ้งกุลาดำเป็นผลสำเร็จ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการเลี้ยงมาเป็นแบบกึ่งพัฒนา (Semi-intensive Culture) ในปี พ.ศ.2519 มีเกษตรกรทั่วประเทศเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล 1,544 ราย โดยมีพื้นที่เลี้ยง 76,850 ไร่ ผลผลิต 2,533 ตัน ปี พ.ศ.2528 เกษตรกรเริ่มพัฒนาการเลี้ยงกุ้งมาเป็นแบบพัฒนา (Intensive Culture) หรือแบบหนาแน่น โดยใช้พันธุ์ลูกกุ้งจากการเพาะเลี้ยงอย่างเดียวและการเลี้ยงกุ้งได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากสถิติของกรมประมงพบว่าในช่วง พ.ศ.2528-2534 มีการเพิ่มพื้นที่เลี้ยงกุ้งประมาณ 2 เท่า จาก 254,805 ไร่ ในปี พ.ศ.2528 เป็น 470,826 ไร่ ในปี พ.ศ.2534 ส่วนผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 15,840 ตัน ในปี พ.ศ.2528 เป็น 162,069 ตัน ในปี พ.ศ.2534 (ประมาณ 10 เท่า) ซึ่งเป็นปีแรกที่ประเทศไทยสามารถส่งผลผลิตกุ้งทะเลจากการเพาะเลี้ยงได้เป็นอันดับหนึ่งของโลก ปี พ.ศ.2541 ประเทศไทยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทั้งหมด 22,500 ราย โดยมีพื้นที่เลี้ยง 440,000 ไร่ ผลผลิต 234,000 ตัน มูลค่า 67,000 ล้านบาท ผลผลิตต่อไร่เท่ากับ 531.82 กก.ต่อไร่ต่อปี (อารีย์ สิทธิมงคล, 2530 หน้า 10)

จากสถิติการประมง ปี พ.ศ.2552 ประเทศไทยมีผลผลิตกุ้งรวม 444,751 ตัน เป็นสัดส่วนกุ้งขาว ร้อยละ 99.26 และกุ้งกุลาดำ ร้อยละ 0.074 จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงกุ้งทะเลได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว นั้นหมายถึงการขยายตัวของการเลี้ยงกุ้งด้วยระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืดด้วยการขยายพื้นที่เลี้ยงกุ้งที่รวดเร็วกว่าการวางแผน

ควบคุมที่ทันต่อสถานการณ์จากภาครัฐ ทำให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำเสื่อมโทรม เนื่องจากการปล่อยน้ำทิ้งหลังจากการเลี้ยงกุ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ จากสถิติปี พ.ศ.2541 การเลี้ยงกุ้งมีการขยายพื้นที่จากการเลี้ยงชายฝั่งทะเล มาเป็นการเลี้ยงในพื้นที่น้ำจืดมากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง เช่น จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดนครนายก และจังหวัดปราจีนบุรี เป็นต้น โดยใช้พื้นที่นาข้าวหรือพื้นที่ที่ร้างมาขุดบ่อ แล้วขนน้ำเค็มจากทะเลมาผสมกับน้ำจืดในบ่อ และรักษาระดับความเค็มของน้ำ ระดับความเค็มที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตที่ดีคือระหว่าง 15 - 20 พีพีที แต่ในปัจจุบันพบว่า การเลี้ยงกุ้งโดยใช้ความเค็มที่ 3-10 พีพีที จะเลี้ยงกุ้งได้ง่าย (ชะลอ ลิมสุวรรณ, 2543 : 54) บางครั้งต้องเติมน้ำทะเลความเค็มสูงจากนาเกลือหรือเติมเกลือลงไป กุ้งที่นิยมเลี้ยงบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง ได้แก่ กุ้งขาวและกุ้งก้ามกราม ส่วนการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ มีข้อจำกัดทางกฎหมาย ตามประกาศกำหนดพื้นที่รับการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ทำให้เกษตรกรบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางไม่นิยมเลี้ยง การเลี้ยงกุ้งขาวในพื้นที่น้ำจืด มีวิธีการเตรียมน้ำโดยใช้น้ำทะเลมาผสมกับน้ำจืด เพื่อลดระดับความเค็มให้อยู่ในระดับต่ำมากจนเกือบจะเป็นระดับที่ถือว่าเป็นน้ำจืด โดยทั่วไปเกษตรกรจะชื้อน้ำเค็มที่มีความเข้มข้นสูงจากนาเกลือระดับความเค็ม 100 - 200 พีพีที (น้ำทะเลระดับความเค็มตั้งแต่ 30 พีพีที ขึ้นไป)

การเลี้ยงกุ้งด้วยน้ำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษแหล่งหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทั้ง

ดินและน้ำ การระบายน้ำทิ้งหลังการเลี้ยงกุ้งจากฟาร์มสู่พื้นที่สาธารณะที่ขาดการจัดการอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดน้ำเสีย ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการปล่อยกุ้งในอัตราที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่บ่อ การให้อาหารไม่พอดีกับปริมาณกุ้งทำให้อาหารเหลือตกค้างส่งผลให้น้ำภายในบ่อเน่าเสีย ไม่มีการควบคุมการใช้สารเคมีและยาปฏิชีวนะ รวมทั้งการฉีดเลนออกสู่สิ่งแวดล้อม ซึ่งตะกอนเลนดังกล่าวประกอบด้วยของเสียจากการขับถ่ายของกุ้ง อาหารตกค้าง สารตกค้างจากสารเคมีและสารอินทรีย์ เป็นต้น ของเสียเหล่านี้ทำให้แหล่งน้ำสาธารณะมีปริมาณสารอินทรีย์สูงขึ้น เป็นการเพิ่มธาตุอาหารให้กับน้ำ ทำให้แพลงก์ตอนเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการขาดออกซิเจนในแหล่งน้ำและยังทำให้แหล่งน้ำตื้นเขิน ส่งผลให้การหมุนเวียนของน้ำลดลง แหล่งน้ำมีคุณภาพต่ำลง สัตว์น้ำเติบโตช้ากว่าปกติไม่สืบพันธุ์หรือปรับตัวไม่ได้และตายลงในที่สุด และอาจส่งผลกระทบต่อ (1) สิ่งแวดล้อม เนื่องจากการเลี้ยงมีการระบายน้ำที่มีอาหารกุ้ง แอมโมเนีย และไนไตรท์ ซึ่งทำให้น้ำเสีย และเมื่อจับกุ้งเสร็จ ก็จะปล่อยน้ำทิ้ง จะมีดินเลนและของเสียอื่นๆ จากกันบ่อที่หมักหมม เกิดการเสียหายแก่สภาพแวดล้อมบริเวณบ่อเลี้ยงอย่างมาก (2) ผลกระทบทางกายภาพ เกิดการเปลี่ยนแปลงความเป็นกรดเป็นด่าง การกักน้ำกร่อยไว้นานๆ จะทำให้ดินเค็ม และเกิดการแพร่กระจายของดินเค็ม ออกซิเจนในดินลดลง บางแห่งจะมีโลหะหนักสะสมอยู่มาก (3) ผลกระทบทางด้านชีวภาพ การเปลี่ยนแปลงชนิดของสิ่งมีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของดิน น้ำ และสมดุลความเค็ม ระบบนิเวศเสียหายเสื่อมโทรมขาดความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต นั้นหมายถึงจำนวนของสิ่งมีชีวิตบางชนิดลดลง การขยายพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติลดลง และอาจเป็นบ่อ

เกิดของเชื้อโรค (4) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การส่งออกกุ้งโดยรวม เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อมกับการกีดกันทางการค้า ปัจจุบันรัฐบาลหลายประเทศได้นำมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นสิ่งกีดขวางที่เป็นอุปสรรคโจมตีการส่งออกและการค้ากุ้งไทยในตลาดโลก (5) ผลกระทบทางด้านสังคม แหล่งน้ำธรรมชาติเดิมที่เป็นน้ำจืดอาจเปลี่ยนเป็นน้ำเค็มและเน่าเสีย ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากการปล่อยน้ำเสียจากบ่อกุ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ซึ่งอาจเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ประโยชน์จากน้ำแต่ละประเภท และการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าภาครัฐได้พยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อมที่เกิดจากภาคการเกษตร เห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดปรัชญาว่า “พัฒนาคุณภาพชีวิต ผลิดเพื่อการแข่งขัน สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” และได้กำหนดจุดประสงค์ไว้ 3 ประการ คือ (1) รักษาขีดความสามารถแข่งขันสินค้าเกษตรในตลาดโลก พัฒนาประสิทธิภาพ ปรับปรุงคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐาน (2) เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (3) เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์กรเกษตรกรให้เข้มแข็งยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของเกษตรกรให้สูงขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กรมพัฒนาที่ดินและศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ยอมรับว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังขาดความรู้และงานวิจัยที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมจากการเลี้ยงกุ้ง ซึ่งโดยทั่วไปฟาร์มกุ้งมีการปล่อยน้ำทิ้งหลังการเลี้ยงลงสู่พื้นที่สาธารณะในสามลักษณะคือ (ก) ปล่อยน้ำทิ้ง

โดยตรงไม่มีการจัดการใดๆ (ข) กักเก็บน้ำหลังการเลี้ยงในบ่อตกตะกอนก่อนปล่อยน้ำลงสู่พื้นที่สาธารณะ (ค) กักเก็บน้ำในบ่อตกตะกอนและบ่อเติมอากาศก่อนปล่อยน้ำทิ้งลงสู่พื้นที่สาธารณะ

กรมประมงและกรมควบคุมมลพิษ ได้มีนโยบายในการควบคุมคุณภาพน้ำทิ้งจากการเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรการประกาศจังหวัด กำหนดพื้นที่ระงับการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดให้บ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือออกสู่สิ่งแวดล้อม โดยกำหนดดัชนีคุณภาพน้ำ ได้แก่ ความเป็นกรดและด่าง (pH) ความเค็ม (Salinity) บีโอดี (Biochemical Oxygen Demand : BOD) สารแขวนลอย (Suspended Solids : SS) แอมโมเนีย ($\text{NH}_3\text{-N}$) ฟอสฟอรัสรวม (Total Phosphorus) ไฮโดรเจน ซัลไฟด์ (H_2S) ไนโตรเจนรวม (Total Nitrogen) คือ ผลรวมของไนโตรเจนละลาย (Total Dissolved Nitrogen) และไนโตรเจนแขวนลอย (Total Particulate Nitrogen) โดยควบคุมมาตรฐานน้ำทิ้งและวิธีการตรวจสอบคุณภาพน้ำทิ้งของบ่อเลี้ยงที่มีพื้นที่ตั้งแต่ 10 ไร่ ขึ้นไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่อุทิศพระองค์ในการสร้างสรรค์ผลงานและประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่างๆ เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของพสกนิกรชาวไทยให้ดีขึ้นจนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก ด้วยพระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงสนพระทัย ในเรื่องปัญหาของน้ำ ทรงแบ่งปัญหาเป็นสามสภาพ คือ

น้ำขาด น้ำท่วม และน้ำเสีย ทรงเล็งเห็นและห่วงใยในปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะแหล่งน้ำธรรมชาติ ในแต่ละภูมิภาคที่มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม จึงได้พระราชทานแนวพระราชดำริแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทำการศึกษา ทดลอง และดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ทรงเน้นให้ใช้วิธีการแก้ไขที่เป็นรูปแบบง่ายๆ เสียค่าใช้จ่ายน้อย ถูกหลักวิชาการ และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ภูมิประเทศและสภาพทางสังคมวิทยาของชุมชนนั้นๆ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีที่ง่าย ประหยัดและพึ่งพาธรรมชาติ ทรงมีพระราชประสงค์ให้คิดค้นสิ่งที่เหมาะสมก่อนจนถึงวิธีการแก้ไขที่มีความลึกซึ้งทางด้านวิชาการ และเป็นโครงการขนาดใหญ่ โดยพิจารณาดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องที่ และยังมี พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับน้ำในหลายโอกาส เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหา ว่า “.....น้ำเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในงานเกษตรกรรม แม่ดินจะไม่ดีบ้างหรือมีอุปสรรคทางด้านอื่นๆ ถ้าแก้ปัญหาในเรื่องแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกได้แล้ว เรื่องอื่นๆ ก็พลอยดีขึ้นตามมา.....” “.....วันก่อนนี้เราพูดถึงปัญหาว่าเมืองไทยนี้อีกหน่อยจะแห้ง ไม่มีน้ำเหลือ จะต้องไปซื้อน้ำจากต่างประเทศ ซึ่งก็อาจเป็นไปได้แต่เชื่อว่าจะไม่เป็นอย่างนั้น เพราะว่าถ้าคำนวณน้ำในประเทศไทยที่ไหลเวียนนั้นยังมีอยู่เพียงแต่ต้องบริหารให้ดี ถ้าบริหารดีก็มีเหลือเพื่อ.....” พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2532 “.....หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้.....” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน พระราชทาน ณ สวนจิตรลดา วันที่ 17 ธันวาคม 2529)

จากปัญหาการปล่อยน้ำทิ้งหลังจากการเลี้ยงกุ้ง ที่ขาดการจัดการที่ดีลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือสิ่งแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเล็งเห็นและศึกษาคิดหาวิธีทดลองตามหลักการทรงงานของพระองค์ จึงได้มีพระราชดำริให้ บริษัท เจริญโภคภัณฑ์ จำกัด ทำการทดลองเลี้ยงกุ้งและทำนาข้าวสลับกันในพื้นที่โครงการพัฒนาส่วนพระองค์บางแตน ตำบลบางแตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประมงและศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ในพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ศึกษาวิจัยการบำบัดน้ำทิ้งหลังการเลี้ยงกุ้งและโครงการสาธิตการบำบัดน้ำเสียจากบ่อกุ้งโดยวิธีชีวภาพ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการเลี้ยงกุ้ง และเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 ณ พระที่นั่งดุสิตาลัย สวนจิตรลดา ทรงมีพระราชดำรัสว่า “ โครงการอื่นๆ ก็จะไม่เสีย คนเขาบอกว่า การทำนากุ้งซึ่งเป็นรายได้ของประเทศไทยมากมาย ? - ก็ล้นบาทไม่ทราบ ? - จะเสีย ไม่เสีย ตรงข้ามจะทำให้กิจการเลี้ยงกุ้งกุลาดำนี้เป็นสัดส่วน สามารถที่จะจัดการในอำเภอกว้างไทรส่วนหนึ่ง และในอำเภopakพนังส่วนหนึ่ง สามารถที่ทำให้ประชาชนที่ทำกุ้งกุลาดำทำได้จริงๆ จังๆ ได้รับความช่วยเหลือพวกที่ทำกุ้งกุลาดำนี้ ไม่ใช่บริษัทใหญ่ เป็นเอกชนเล็กๆ ถ้าเราช่วยเขา เขาก็จะมีรายได้ดีและกุ้งกุลาดำนี้มีคุณภาพดี ที่เขาพูดว่าทำกุ้งกุลาดำนี้ทำให้เกิดมลพิษ ถ้าทำไม่ดี ถ้าทำอย่างแค้นแค้น ก็จริง ทำให้ทะเลเป็นพิษ แต่เดี๋ยวนี้มีวิธีที่จะทำให้อุ้งกุลาดำนี้ เป็นรายได้ดี และไม่เป็นมลพิษ ตรงข้ามจะทำให้ประเทศไทยสามารถที่จะส่งออกกุ้ง

กุลาดำเป็นลำเป็นสันและมีคุณภาพสูง.....” นอกจากนี้ยังพระราชทานแนวพระราชดำริให้มีการศึกษาวิจัย การบำบัดน้ำเสียจากชุมชนก่อนปล่อยสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือออกสู่สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จะเห็นได้ว่าระบบบำบัดน้ำทิ้งตามแนวพระราชดำริใช้ศักยภาพของธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อบำบัดคุณภาพน้ำให้เหมาะสมต่อสิ่งมีชีวิตในแหล่งน้ำ เป็นรูปแบบง่ายๆ เสียค่าใช้จ่ายน้อย และพิจารณาดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องที่

จากปัญหาดังกล่าว ทุกภาคส่วนได้เร่งดำเนินการแก้ไขทั้งทางด้านการจัดการ ด้านการลงทุน ด้านกฎหมาย ด้านการส่งเสริมสนับสนุน และขอความร่วมมือ ตลอดจนการให้ความสำคัญการถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในระยะ 4 ปี (พ.ศ.2548 - 2551) ที่เน้นการสร้างมูลค่าผลผลิตด้วยฐานความรู้ (Value Creation from Knowledge Application) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 5 - 7) และสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การค้าระหว่างประเทศและการแข่งขัน จึงจำเป็นต้องมีการจัดการความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ดีมีประสิทธิภาพและเหมาะสม แต่ในบางครั้งวิธีการแก้ไขปัญหามิเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และลักษณะการดำเนินชีวิตของเกษตรกร หรืออาจเรียกได้ว่าไม่สอดคล้องกับลักษณะภูมิสังคม เช่น ขนาดของโครงการ เงินลงทุน สภาพทางภูมิศาสตร์และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ เป็นต้น ด้วยเหตุแห่ง

ปัญหาเหล่านี้ ผู้วิจัยเห็นสมควรทำการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด โดยวิธีการปรับใช้เทคโนโลยีและพัฒนาแนวพระราชดำริการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ ถูกหลักวิชาการ เหมาะสมกับภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นและสภาพแวดล้อม มุ่งเน้นการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีอย่างง่าย ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน เสียค่าใช้จ่ายต่ำ อาจได้ผลตอบแทนทั้งในรูปของผลผลิตและผลพลอยได้ ที่สำคัญสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบการจัดการน้ำเสียหลังการเลี้ยงกุ้ง โดยการใช้ธรรมชาติฟื้นฟูธรรมชาติที่เสื่อมโทรม และเป็นการดำเนินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผลของการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปเผยแพร่และถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้เห็นเชิงประจักษ์ และสร้างความเข้าใจในปัญหา นำไปใช้ประโยชน์โดยประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ เป็นตัวอย่างการพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อมที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตชุมชนได้เป็นอย่างดี ไม่มีผลกระทบทั้งทางจิตใจและกายภาพ เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางในการแก้ปัญหาให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด อย่างชัดเจนและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของเกษตรกรและพื้นที่เลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ
3. เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ
4. เพื่อประเมินรูปแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำ หลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินงานวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ผู้ประกอบการฟาร์มเลี้ยงกุ้งด้วยน้ำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด หมายถึง พื้นที่ที่มีน้ำท่าเป็นน้ำจืดไม่ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเลขึ้นถึง บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดนครนายก และจังหวัดปราจีนบุรี ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปีพุทธศักราช 2549 จำนวน 9,654 ราย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 369 ราย จากการใช้ตารางสำเร็จรูปของเครอซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgen) วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

ขั้นตอนการวิจัย

1. สืบหาข้อมูลในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การวิจัย โดยศึกษาบริบทสภาพโดยทั่วไป จากเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษาภาคสนาม (Field Study) ศึกษาผลงานทางวิชาการ งานวิจัยการจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานทางวิชาการ เอกสารที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการน้ำเสีย การเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด การจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง ศึกษาบริบทของเกษตรกรและพื้นที่เลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง ประวัติความเป็นมาของชุมชนที่เป็นที่ตั้งฟาร์มสาธิตการทดลอง สภาพทางภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ทักษะ ความเชื่อ ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และการจัดการน้ำหลังการ

- เลี้ยงกุ้ง แล้วนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ และข้อมูลที่ได้มาเพื่อพิจารณาองค์รวม ทั้งระบบการวิเคราะห์โดยใช้หลักการ ของ SWOT Analysis และนำผลการ วิเคราะห์มาประเมินคาดการณ์ และ ศึกษาผลกระทบ
2. พัฒนารูปแบบการจัดการน้ำหลังการ เลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด การวางแผนและ ออกแบบโดยใช้ต้นแบบจากเทคโนโลยี การบำบัดน้ำเสียด้วยระบบพืชกรองน้ำ เสียตามแนวพระราชดำริ กำหนด มาตรการในการทดลองและถ่ายทอด เทคโนโลยี เช่น เรื่องระยะเวลา งบประมาณ บุคลากร การเก็บข้อมูล เป็นต้น
3. การถ่ายทอดและเผยแพร่เทคโนโลยีการ จัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริทำแปลงสาธิตการ ทดลองเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยี วิเคราะห์ ปรับปรุง ทดสอบระบบ และ สาธิตการทดลอง
4. ประเมินผล โดยประมวลข้อมูลที่ได้จาก การสำรวจ การพัฒนา การทดลอง และ การถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยวิธีสาธิตการ ทดลองอย่างเป็นระบบ ศึกษาการยอมรับ นวัตกรรมจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง ในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วยเครื่องมือเชิงปริมาณและ เชิงคุณภาพโดยใช้แบบสอบถามและสาธิตการ ทดลอง การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้ง ภายในภายนอก บริบทของเกษตรกรและพื้นที่ เลี้ยงกุ้ง โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Partici pant Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus

Group Discussion) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็น ทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์แบบ เจาะลึก (In-depth Interview) และแบบสอบถาม

1. **แบบสอบถาม** ประกอบด้วย (1) แบบสอบถามการวิจัยประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ศึกษาบริบทของ เกษตรกรและพื้นที่เลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ส่วนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการ น้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตาม แนวพระราชดำริ ส่วนที่ 3 ความต้องการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำ หลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนว พระราชดำริ ส่วนที่ 4 แบบสอบถามแบบ ปลายเปิดความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ (2) แบบประเมินประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของเกษตรกร ส่วนที่ 2 แบบสอบถามประเมินการ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลัง การเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระ ราชดำริ ส่วนที่ 3 แบบประเมินแบบ ปลายเปิดแสดงความคิดเห็นและข้อ เสนอแนะ
2. **การสาธิตการทดลอง** การวิจัยนี้เป็นการ วิจัยกึ่งทดลองโดยใช้ฟาร์มเลี้ยงกุ้งขาว แวนนาไม ของเกษตรกรเป็นที่ทดลอง และสาธิต โดยใช้แนวทางการจัดการน้ำ ตามแนวพระราชดำริ โครงการศึกษาวิจัย และพัฒนาสิ่งแวดล้อมหมักเบียร์อัน เนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลแหลมผัก เบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งด้วยน้ำ ระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด มีความ รู้ความเข้าใจวิธีการจัดการน้ำหลังการ เลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืดอย่างถูกต้องและ

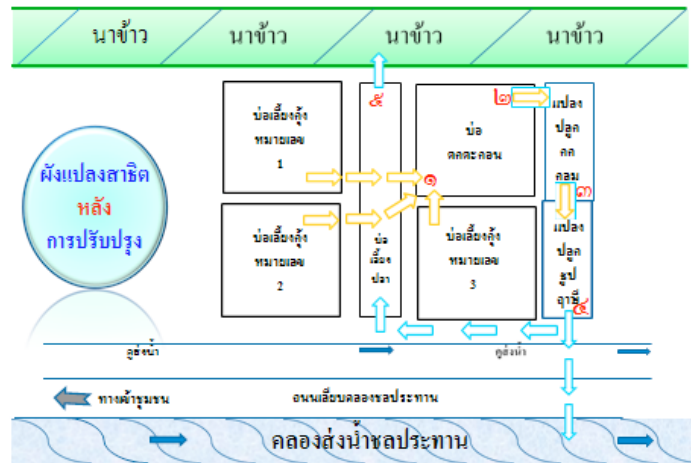
เหมาะสม ก่อนปล่อยน้ำทิ้งจากฟาร์มลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือออกสู่สิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและปัญหาต่างๆ ที่ตามมาอีก ทั้งยังต้องการส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาสีน้ำเขียวของประเทศไทยให้ดีขึ้น โดยใช้ระเบียบการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi - Experimental Research) และระเบียบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research Methods) คือ ใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยเริ่มทำการวิจัยตั้งแต่วันที่ 3 กรกฎาคม 2554 จนถึงเดือนเมษายน 2556 รวมระยะเวลาทำการวิจัย 1 ปี

10 เดือน และการวิจัยในครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจาก องค์การบริหารส่วนตำบลสระพังลาน อำเภออุทุมพร จ.สุพรรณบุรี และ วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

แปลงสาธิตการทดลอง ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 1 ตำบลสระพังลาน อำเภออุทุมพร จ.สุพรรณบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 11.2 ไร่ เป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนาดกว้าง 120 เมตร ยาว 150 เมตร บริเวณแปลงสาธิตการทดลอง ประกอบด้วยบ่อจำนวน 7 บ่อ ประกอบด้วยบ่อเลี้ยงกุ้งจำนวน 3 บ่อ บ่อตกตะกอน บ่อแปลงปลูกต้นกกกล่ม บ่อแปลงปลูกต้นธูปฤาษี และบ่อเลี้ยงปลา อย่างละ 1 บ่อ

ตารางที่ 1 ลักษณะบ่อ ขั้นตอน กระบวนการและประโยชน์จากน้ำหลังการบำบัด
บริเวณสถานที่สาธิตการทดลอง

ลำดับที่	บ่อ	ขั้นตอน	กระบวนการ	ประโยชน์
1	บ่อตกตะกอน	บำบัดขั้นต้น	ตามธรรมชาติ	ตกตะกอนขนาดใหญ่ บำบัดน้ำเสียขั้นต้น
2	บ่อกกกล่ม	ระบบพืชกรองน้ำเสีย	ดึงออกซิเจนจากอากาศลงสู่ลำต้นใต้ดินและราก	ปรับสภาพน้ำเสีย
3	บ่อธูปฤาษี	ระบบพืชกรองน้ำเสีย	ดึงออกซิเจนจากอากาศลงสู่ลำต้นใต้ดินและราก	ปรับสภาพน้ำเสีย ก่อนปล่อยออกเพื่อใช้ประโยชน์
4	บ่อเลี้ยงปลา	ชีวภาพ	ลดปริมาณแพลงก์ตอนและเศษอาหารตกค้าง	เพิ่มรายได้ให้เกษตรกร

ภาพที่ 1 แสดงผังฟาร์มสาธิตการทดลอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ โดยวิธีศึกษาเอกสาร วารสาร สื่อสารสนเทศ ผลงานทางวิชาการ บทความ ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูล โครงการศึกษาและทดลองการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่เป็นมิตรต่อนาข้าวในพื้นที่โครงการพัฒนาส่วนพระองค์บางเตน ตำบลบางเตน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลคลองขุด อำเภอนาใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา โครงการสาธิตการบำบัดน้ำเสียจากบ่อเลี้ยงกุ้งโดยวิธีชีวภาพ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โครงการศึกษาวิจัยและ
- พัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และฟาร์มเลี้ยงกุ้งในจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตราด จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสงขลา
3. การประชุมสนทนากลุ่ม(Focus Group) เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุง ประเมิน
4. การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพน้ำในฟาร์มสาธิตการทดลอง จุดตรวจวัดคุณภาพน้ำกำหนดขึ้นโดยใช้วิธี Purposive Sampling จำนวน 2 จุด คือ จุดที่หนึ่งเป็นการตรวจวัดคุณภาพน้ำก่อนผ่านกระบวนการจัดการโดยใช้เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ ด้วยระบบพีชกรองน้ำเสีย จุดที่สอง

- เป็นการตรวจวัดคุณภาพน้ำหลังผ่านกระบวนการจัดการ
5. รวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามไปตรวจสอบ ให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นนำข้อมูลของแบบสอบถามแต่ละชุดไปคำนวณด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ (1) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าเฉลี่ย (Mean) (2) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์จากแบบสอบถามเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึก การประชุม สัมมนา และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์เนื้อหาและประเด็นปัญหา การรวบรวมประเด็นที่สำคัญและสรุปนำเสนอในรูปแบบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทของเกษตรกรและพื้นที่เลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด โดยศึกษาจากเอกสารทางราชการ การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้
 - 1.1 สถานภาพของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี เป็นหัวหน้าครอบครัว มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี รายได้ต่อปี 300,001 บาท ขึ้นไป มีอาชีพเลี้ยงกุ้งร่วมกับทำสวนทำไร่ แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งมาจากเงินทุนของครอบครัว สภาพการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งเป็นกิจการในครอบครัว มีประสบการณ์การทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งมากกว่า 10 ปี เกษตรกรได้ขึ้นทะเบียนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไว้กับกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และติดตามข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง จากสื่อทางส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 2 สถานภาพส่วนบุคคลของเกษตรกร

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	13	3.53
31 - 40 ปี	71	19.24
41 - 50 ปี	123	33.33
51 - 60 ปี	114	30.90
61 ปีขึ้นไป	48	13.00
เพศ		
ชาย	251	68.00
หญิง	118	32.00
สถานภาพในครอบครัว		
หัวหน้าครอบครัว	151	41.00
คู่สมรส	81	22.00
บุตร	19	5.20
สมาชิกในครอบครัว	117	31.80
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	253	68.57
ปริญญาตรี	103	27.91
ปริญญาโท	12	3.25
อื่นๆ	1	0.27
รายได้ต่อปี		
ต่ำกว่า 100,000 บาท	1	0.27
100,001 - 200,000 บาท	4	1.09
200,001 - 300,000 บาท	34	9.21
300,001 บาทขึ้นไป	330	89.43

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
เลี้ยงกุ้งอย่างเดียว	94	25.47
เลี้ยงกุ้งร่วมกับทำนา	36	9.76
เลี้ยงกุ้งร่วมกับทำสวนทำไร่	98	26.56
เลี้ยงกุ้งร่วมกับเลี้ยงสัตว์	79	21.41
เลี้ยงกุ้งร่วมกับค้าขาย	61	16.53
อื่นๆ	1	0.27
แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง		
เงินทุนของเกษตรกรเอง	61	16.53
เงินทุนของครอบครัว	139	37.67
เงินกู้ยืมจากบุคคล	4	1.08
เงินกู้ยืมจากสถาบันทางการเงิน	115	69.70
เครดิตจากผู้รับซื้อกุ้ง	9	5.46
เครดิตจากผู้ขายอาหารและอุปกรณ์การเลี้ยงกุ้ง	41	24.85
สถานภาพการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง		
เจ้าของฟาร์ม	146	39.57
กิจการในครอบครัว	220	59.62
ลูกจ้าง	3	0.81
ประสบการณ์การทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง		
1 - 3 ปี	9	2.44
4 - 6 ปี	30	8.13
7 - 9 ปี	103	27.91
10 ปีขึ้นไป	227	61.52

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรได้ขึ้นทะเบียนผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไว้กับกรมประมงหรือไม่		
ขึ้นทะเบียน	325	88.30
ไม่ได้ขึ้นทะเบียน	43	11.70
โดยทั่วไปจะติดตามข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง จากสื่อชนิดใดมากที่สุด		
วิทยุโทรทัศน์	1	0.27
วิทยุกระจายเสียง	26	7.07
สื่อสิ่งพิมพ์	82	22.28
การบอกกล่าวต่อๆ กัน	110	29.89
ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง	149	40.49

1.2 สภาพฟาร์มและการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง พบว่า เกษตรกรใช้น้ำเพื่อการเลี้ยงกุ้งที่ระดับความเค็ม 3 - 10 พีพีที. ระยะเวลาในการเลี้ยงกุ้งแต่ละรอบประมาณ 2 - 3 เดือน ขนาดของพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งรวมทั้งฟาร์ม 20 ไร่ขึ้นไป ขนาดของบ่อเลี้ยงกุ้งแต่ละบ่อประมาณ 3 - 4 ไร่ ลักษณะการถือครองที่ดินบริเวณที่ตั้งฟาร์มเป็นเจ้าของที่ดิน วิธีการเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา สภาพโดยทั่วไปบริเวณข้างเคียงกับฟาร์มเลี้ยงกุ้งเป็นฟาร์มเลี้ยง

กุ้งของบุคคลอื่น สภาพของน้ำทิ้งหลังการเลี้ยงกุ้งที่พบเห็นสีของน้ำเปลี่ยนแปลงจากสภาพปกติ ไม่มีปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง หลังการเลี้ยงกุ้งเกษตรกรบางรายไม่มีการจัดการน้ำจะปล่อยน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ส่วนเกษตรกรที่มีการจัดการน้ำทิ้ง โดยวิธีขังน้ำไว้ในบ่อพักให้ตกตะกอนก่อนปล่อยน้ำทิ้ง และการนำน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งกลับมาใช้ประโยชน์ซ้ำมีจำนวนน้อยมาก

ตารางที่ 3 สภาพการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งและการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งของเกษตรกร

ข้อมูลสภาพการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งและการจัดการน้ำ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความเค็มของน้ำที่ใช้เลี้ยงกุ้ง		
3 - 10 พีพีที.(แตร้ม)	369	100.0
11 - 14 พีพีที.(แตร้ม)	0	0.00
15 - 20 พีพีที.(แตร้ม)	0	0.00
21 พีพีที.(แตร้ม) ขึ้นไป	0	0.00
ระยะเวลาที่ใช้เลี้ยงกุ้งในแต่ละรอบ		
2 - 3 เดือน	293	79.40
4 - 5 เดือน	70	18.97
6 - 7 เดือน	6	1.63
8 เดือน ขึ้นไป	0	0.00
ขนาดของพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้ง รวมทั้งฟาร์ม		
น้อยกว่า 5 ไร่	4	1.08
5 - 9.9 ไร่	49	13.28
10 - 19.9 ไร่	117	31.71
20 ไร่ ขึ้นไป	199	53.93
ขนาดของบ่อเลี้ยงกุ้งแต่ละบ่อ		
น้อยกว่า 1 ไร่	4	1.08
1 - 2 ไร่	169	45.80
3 - 4 ไร่	193	52.31
5 ไร่ ขึ้นไป	3	0.81
จำนวนบ่อเลี้ยงกุ้งในฟาร์ม		
1 บ่อ	2	0.54
2 - 3 บ่อ	17	4.61
4 - 5 บ่อ	78	21.14
5 บ่อ ขึ้นไป	272	73.71

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลสภาพการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งและการจัดการน้ำ	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะการถือครองที่ดิน บริเวณที่ตั้งฟาร์ม		
เป็นเจ้าของที่ดิน	352	95.39
พื้นที่เช่า	9	2.44
ที่ดินสาธารณะ	7	1.90
อื่นๆ	1	0.27
วิธีการเลี้ยง		
แบบธรรมชาติ	10	2.71
แบบกึ่งพัฒนา	60	16.26
แบบพัฒนา	298	80.76
อื่นๆ	1	0.27
สภาพโดยทั่วไปบริเวณข้างเคียงกับฟาร์มเลี้ยงกุ้ง		
แหล่งน้ำสาธารณะ	137	37.33
พื้นที่ทำนาข้าว	27	7.35
พื้นที่ทำสวนหรือทำไร่	35	9.54
ฟาร์มเลี้ยงกุ้งของบุคคลอื่น	164	44.69
ที่ดินว่างเปล่า	3	0.82
อื่นๆ	1	0.27
สภาพของน้ำทิ้งหลังการเลี้ยงกุ้ง ที่พบเห็น		
สีของน้ำเปลี่ยนแปลงจากสภาพปกติ	325	87.36
น้ำมีกลิ่นเหม็น	20	5.38
น้ำมีฟองอากาศมาก	27	7.26
น้ำเน่าเสีย	0	0.00
ปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง		
ปัญหาเกิดจากสภาพน้ำเสีย	4	1.09
ปัญหาเกิดจากกลิ่นเหม็น	17	4.62
ปัญหาเกิดจากสภาพดินเค็ม	45	12.23
เกิดจากการปล่อยน้ำรุ้งที่ดินผู้อื่น	10	2.71
ไม่มีปัญหา	292	79.35

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลสภาพการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งและการจัดการน้ำ	จำนวน	ร้อยละ
หลังการเลี้ยงกุ้งเกษตรกร มีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง ก่อนระบายทิ้ง		
ไม่มีการจัดการใดๆ	150	40.76
มีการจัดการ	218	59.24
กรณีไม่มีการจัดการใดๆ เกษตรกรได้ปล่อยน้ำทิ้งโดย		
ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ	121	81.20
ปล่อยลงสู่พื้นที่ทำนาปลูกข้าว	19	12.75
ปล่อยลงสู่พื้นที่ทำสวนทำไร่	4	2.69
ปล่อยลงสู่พื้นที่ว่างเปล่าใกล้เคียง	5	3.36
เกษตรกรมีการจัดการน้ำทิ้งโดย		
มีการจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ	1	0.46
มีการจัดการตามหลักวิชาการบำบัดน้ำเสีย	0	0.00
ขังน้ำไว้ในบ่อพักให้ตกตะกอนก่อนปล่อยน้ำทิ้ง	143	65.30
ขังน้ำไว้ในแปลงพืชเพื่อให้กรองน้ำ ก่อนปล่อยน้ำทิ้ง	75	34.24
การใช้ประโยชน์จากน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง		
นำไปใช้ในการเพาะปลูก	66	17.94
นำไปใช้ในการเลี้ยงสัตว์	31	8.42
นำกลับมาเลี้ยงกุ้งอีกครั้งหนึ่ง	0	0.00
ปล่อยทิ้งไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ซ้ำ	271	73.64

1.3	ผลการวิเคราะห์และประเมินโดยใช้ SWOT Analysis (Strengths Weaknesses Opportunities Threats) เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ของการทดลองการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริพบว่า	-	เป็นพืชที่แข็งแรงทนทาน มีอายุข้ามปี
		-	สามารถขยายพันธุ์ได้ทุกสภาพพื้นที่
		-	เหมาะสมกับประเทศไทย เนื่องจากสภาพภูมิอากาศและมีแสงแดดตลอดทั้งปี ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของพืช ปริมาณแสงแดดที่เพียงพอทำให้การสังเคราะห์แสงได้ดีและทำให้มีศักยภาพในการบำบัดน้ำเสียได้สูง
(1)	ด้านการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง		จุดอ่อน (Weaknesses)
	จุดแข็ง (Strengths)		จุดอ่อน (Weaknesses)
	- เกษตรกรส่วนใหญ่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	-	เป็นพืชที่เจริญเติบโตเร็ว อาจเกิดปัญหาการแพร่ระบาดของวัชพืชชนิดนี้
	จุดอ่อน (Weaknesses)		โอกาส (Opportunities)
	- เป็นการเพิ่มต้นทุนการเลี้ยงกุ้ง	-	เป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรจากการนำเอาต้นกกกลมาประดิษฐ์เป็นเครื่องจักสานและทำปุ๋ยหมัก
	- เป็นการใช้พื้นที่ฟาร์มเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างระบบบำบัดน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง	-	ต้นธูปฤาษีสามารถนำไปใช้เป็นพลังงานทดแทน
	โอกาส (Opportunities)	-	อุปสรรค (Threats)
	- ทำให้ภาครัฐได้ทบทวนนโยบายการห้ามเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด	-	ช่วงฤดูฝนอาจทำให้ประสิทธิภาพการบำบัดน้ำลดลงหรือไม่ได้ผลเท่าที่ควร
	- ทำให้บางประเทศพิจารณาลดมาตรการการกีดกันทางการค้า	-	2. การพัฒนารูปแบบการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ สรุปได้ดังนี้
	- ทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการส่งออกกุ้งของโลก	2.	2.1 การพัฒนารูปแบบการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืดตามแนวพระราชดำริพบว่าโดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การจัดการน้ำอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริอยู่ระดับน้อย
	อุปสรรค (Threats)		2.2 ด้านการจัดการน้ำ อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแก้ปัญหาการแพร่กระจายความเค็มของน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง
	- ความคุ้นเคยกับการปล่อยน้ำทิ้งโดยตรงสู่พื้นที่สาธารณะโดยไม่มีการจัดการใดๆ	2.1	2.1 การพัฒนารูปแบบการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืดตามแนวพระราชดำริพบว่าโดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การจัดการน้ำอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริอยู่ระดับน้อย
(2)	พืชที่นำมาใช้ในการบำบัดน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง (กกกลมหรือกกจันทบูรณ และ ธูปฤาษีหรือกกช้าง)		2.2 ด้านการจัดการน้ำ อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแก้ปัญหาการแพร่กระจายความเค็มของน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง
	จุดแข็ง (Strengths)		2.2 ด้านการจัดการน้ำ อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแก้ปัญหาการแพร่กระจายความเค็มของน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง
	- มีความสามารถในการดูดซับธาตุอาหารไนโตรเจนและฟอสฟอรัสในน้ำเสียได้สูง	2.2	2.2 ด้านการจัดการน้ำ อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแก้ปัญหาการแพร่กระจายความเค็มของน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง
	- เป็นพืชที่สามารถบำบัดสารอินทรีย์ละลายและสารอินทรีย์แขวนลอยได้ดีมีประสิทธิภาพสูง		2.2 ด้านการจัดการน้ำ อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การแก้ปัญหาการแพร่กระจายความเค็มของน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง

- อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การควบคุมน้ำทิ้งหลังการเลี้ยงกุ้ง การจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง อยู่ระดับมาก โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ในการกำจัดน้ำเสียอยู่ระดับปานกลาง ต่ำสุด คือ การเลือกกระบวนการบำบัดน้ำเสีย อยู่ระดับน้อย
- 2.3 การจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ อยู่ระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ประโยชน์ในการบำบัดน้ำเสียอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อยู่ระดับปานกลางลักษณะของกิจกรรมในโครงการศึกษาวิจัย และพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อยู่ระดับปานกลาง ต่ำสุด คือโครงการสาธิตการบำบัดน้ำเสียจากบ่อกุ้งโดยวิธีชีวภาพอำเภอปากพนัง อยู่ระดับน้อยที่สุด
3. การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ จุดประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืดตามแนวพระราชดำริ โดยใช้แบบสอบถามและการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยการสาธิตการทดลอง
- 3.1 แบบสอบถามโดยสอบถามความต้องการการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ แบบสอบถามได้แยกเป็นสามด้านประกอบด้วย ด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้านการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง และด้านแนวพระราชดำริ สรุปผลได้ดังนี้
- 3.1.1 ความต้องการการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืดตามแนวพระราชดำริ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก ต่ำสุด คือ การจัดการน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ อยู่ในระดับปานกลาง
- 3.1.2 ด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี อยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งตามแนวพระราชดำริ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ให้ภาครัฐเป็นผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยี การจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งตามแนวพระราชดำริ อยู่ระดับมากที่สุด การถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยการสาธิตการทดลองอยู่ระดับมากที่สุด การถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงอยู่ระดับมาก ต่ำสุดคือทำฟาร์มเลี้ยงกุ้งของตนเป็นแหล่งศึกษาดูงานและเรียนรู้วิธีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งตามแนวพระราชดำริ อยู่ระดับปานกลาง
- 3.1.3 ด้านการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง อยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการ การแพร่กระจายความเค็มของน้ำ หลังการเลี้ยงกุ้ง อยู่ใน

ระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสีย อยู่ระดับมากที่สุด การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำเสีย อยู่ระดับมากที่สุด การปรับใช้เทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชนอยู่ระดับมากที่สุด คำสุดท้ายคือการถ่ายทอดเทคโนโลยีการนำน้ำทิ้ง หลังการเลี้ยงกุ้งกลับมาใช้ประโยชน์ อยู่ระดับปานกลาง

- 3.1.4 การจัดการน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ อยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลือกใช้ การจัดการน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ อยู่ระดับมากที่สุด การถ่ายทอดเทคโนโลยีการประยุกต์ระบบพื้นที่ชุ่มน้ำเทียมให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชน อยู่ระดับมากที่สุด การถ่ายทอดเทคโนโลยีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งตามแนวพระราชดำริ อยู่ระดับมากที่สุด คำสุดท้าย คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกพืชชุ่มน้ำเทียม อยู่ระดับน้อย

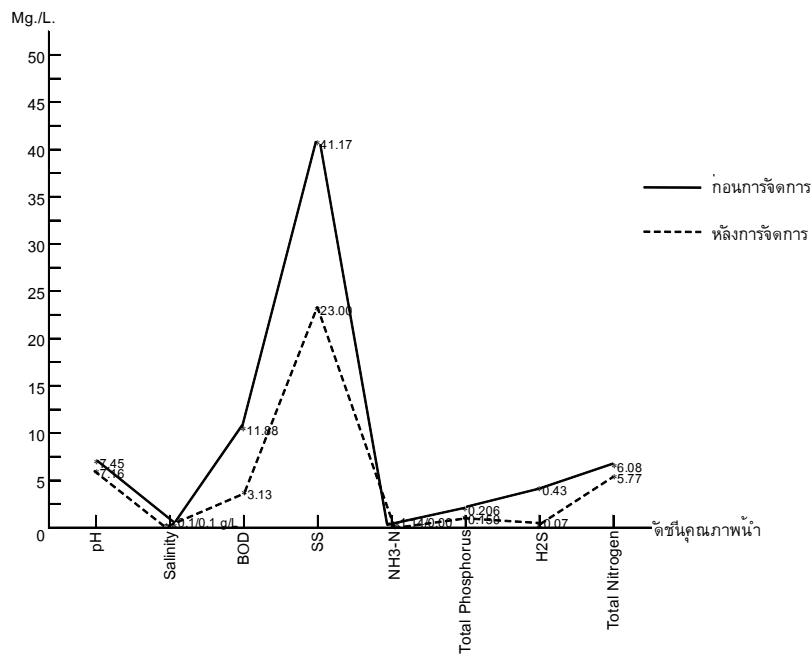
- 3.2 การสาธิตการทดลอง รูปแบบของการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้ใช้หลักการ วิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยมีรูปแบบการถ่ายทอดในลักษณะการสาธิตการทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองโดยทำซ้ำๆ กันสามรอบ และ

ส่งตัวอย่างน้ำก่อนและหลังการทดลองไปตรวจวัดและวิเคราะห์ดัชนีคุณภาพน้ำจำนวน 8 พารามิเตอร์ ตามมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ณ วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการตรวจวัดและวิเคราะห์ดัชนีคุณภาพน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งโดยใช้ตัวอย่างน้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงกุ้งขาวในฟาร์มสาธิต สรุปได้ดังนี้

ผลการวิจัยการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง โดยเปรียบเทียบดัชนีคุณภาพน้ำก่อนผ่านกระบวนการจัดการกับหลังผ่านกระบวนการจัดการโดยใช้เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ ด้วยระบบพืชกรองน้ำเสีย รวม 8 พารามิเตอร์ ตามมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตรวจวัดและวิเคราะห์โดยวิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่า ความเป็นกรดและด่าง (pH) อยู่ในช่วงระหว่าง 6.5-8.5 ซึ่งอยู่ในมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้ง, ความเค็ม (Salinity) ไม่เปลี่ยนแปลง, ค่า บีโอดี (Biochemical Oxygen Demand, BOD) คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 73.65, สารแขวนลอย (Suspended Solids, SS) คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 44.13, แอมโมเนีย คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละร้อยละ, ฟอสฟอรัสรวม (Total Phosphorus)

คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 27.18, ไฮโดรเจนซัลไฟด์
คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 83.72, ไนโตรเจนรวม
(Total Nitrogen) คุณภาพน้ำดีขึ้นร้อยละ 5.09
เห็นได้ว่าการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งด้วยน้ำ
ระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด โดยใช้เทคโนโลยี

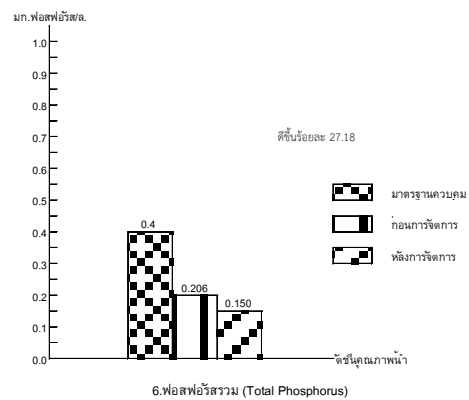
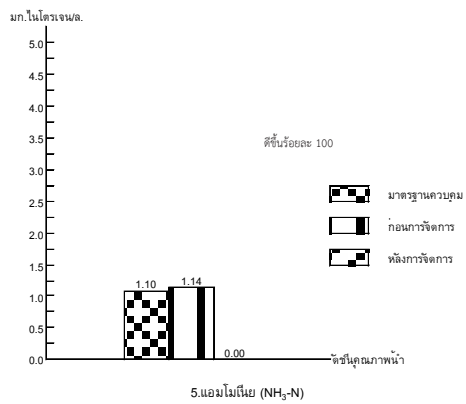
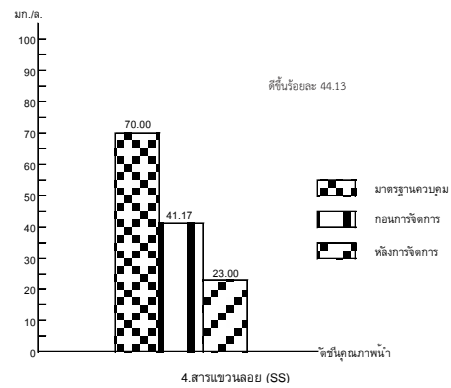
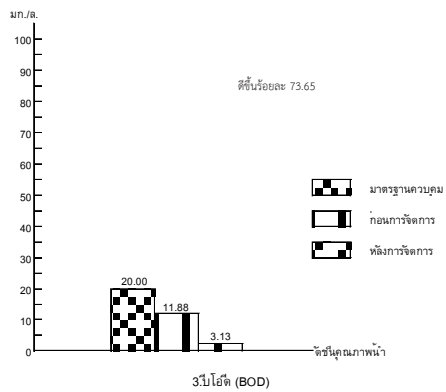
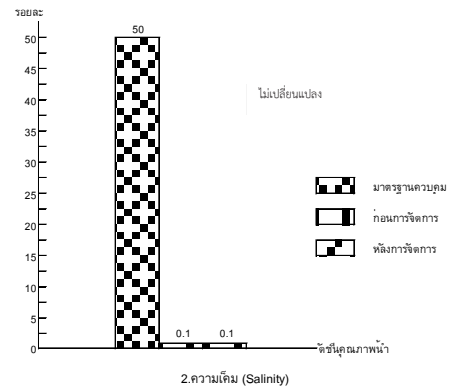
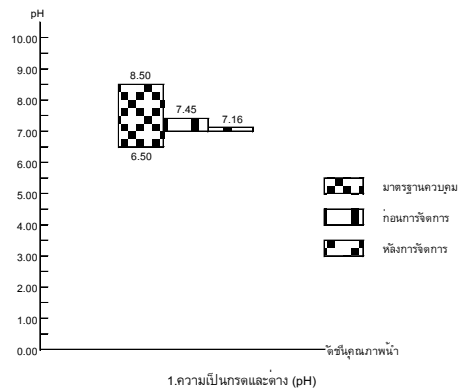
การบำบัดน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ ด้วยระบบ
พืชกรองน้ำเสีย ดัชนีคุณภาพน้ำทั้ง 8 พารามิเตอร์
ดีขึ้น และได้มาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทั้ง
ยกเว้น ไฮโดรเจนซัลไฟด์ ที่ยังมีค่าสูงกว่ามาตรฐาน
ควบคุมการระบายน้ำทั้ง

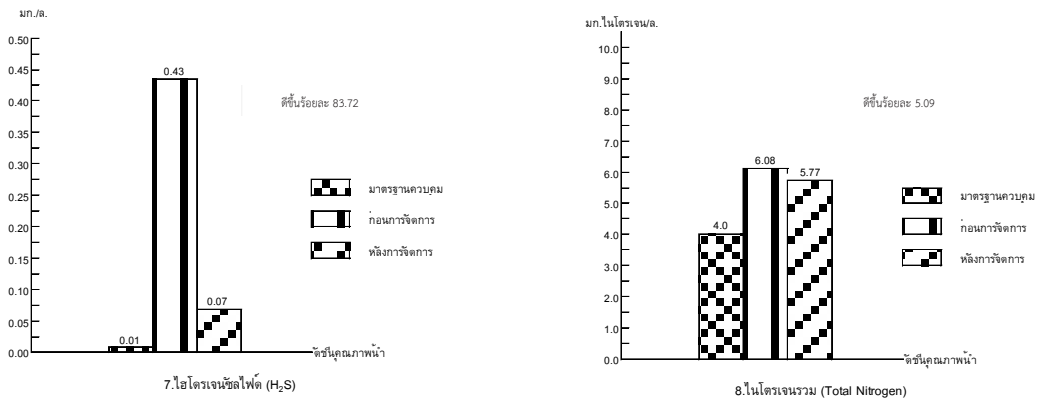

ภาพที่ 2 แผนภูมิเปรียบเทียบคุณภาพน้ำก่อนและหลังการจัดการน้ำเสีย ตามแนวพระราชดำริ
จากฟาร์มสาธิตการทดลอง

ตารางที่ 4 ประสิทธิภาพการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งจากฟาร์มสาธิตการทดลองเปรียบเทียบกับมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดัชนีคุณภาพน้ำ	หน่วย	มาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้ง	คุณภาพน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง			
			ก่อนการ จัดการ	หลังการ จัดการ	ดีขึ้น	ร้อยละ
1. ความเป็นกรดและด่าง (pH)	-	6.5 – 8.5	7.45	7.16		
2. ความเค็ม (Salinity) : g/L	จะมีค่าสูงกว่าความเค็มแหล่งรองรับน้ำทิ้งในขณะนั้นได้ไม่เกินร้อยละ 50		0.1	0.1		ไม่เปลี่ยนแปลง
3. บีโอดี (Biochemical Oxygen Demand, BOD)	มก./ล.	ไม่เกิน 20 มก./ล.	11.88	3.13	/	73.65
4. สารแขวนลอย (Suspended Solids,SS)	มก./ล.	ไม่เกิน 70 มก./ล.	41.17	23.00	/	44.13
5. แอมโมเนีย (NH ₃ -N)	มก.ไนโตรเจน/ล.	ไม่เกิน 1.1 มก.-N./ล.	1.14	Not De-tected	/	100
6. ฟอสฟอรัสรวม (Total Phosphorus)	มก.ฟอสฟอรัส/ล.	ไม่เกิน 0.4 มก.-P./ล.	0.206	<0.150	/	27.18
7. ไฮโดรเจนซัลไฟด์ (H ₂ S)	มก./ล.	ไม่เกิน 0.01 มก./ล.	0.43	0.07	/	83.72
8. ไนโตรเจนรวม (Total Nitrogen) คือ ผลรวมของไนโตรเจนละลาย (Total Dissolved Nitrogen) และไนโตรเจนแขวนลอย (Total Particulate Nitrogen)	มก.ไนโตรเจน/ล.	ไม่เกิน 4.0 มก.-N./ล.	6.08	5.77	/	5.09

ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงการเปรียบเทียบคุณภาพน้ำก่อนและหลังการจัดการน้ำเสีย ตามแนวพระราชดำริจากฟาร์มสาธิตการทดลอง กับมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. การประเมินรูปแบบการจัดการน้ำ หลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืดตามแนวพระราชดำริ โดยใช้แบบสอบถามเกษตรกรที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้การสาธิตการทดลองสรุปได้ดังนี้

การถ่ายทอดเทคโนโลยี การจัดการน้ำ หลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืดตามแนวพระราชดำริพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสาธิตการทดลองทำให้เห็นวิธีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งได้ชัดเจนทุกขั้นตอน และทำให้เกษตรกรมีทัศนคติที่ดีและมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยีมีความสามารถในการนำเสนอข้อมูลทำให้เข้าใจได้ง่าย อยู่ในระดับมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง ทำให้ได้รับความรู้ใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด การจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ สามารถทำได้เอง อยู่ในระดับมากที่สุด ต่ำสุดคือ เกษตรกรจะนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปปฏิบัติในฟาร์มของตนเองและได้รับประโยชน์ทางอ้อมจากการจัดการน้ำตาม

แนวพระราชดำริ ด้านการสร้างรายได้ อยู่ระดับปานกลาง

จากการวิจัย การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ ของผู้วิจัย ผลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถาม การสนทนากลุ่มและการสาธิตการทดลอง มีประเด็นที่สำคัญ คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งส่วนใหญ่มีทัศนคติและจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่ขาดความรู้ด้านการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้ง เกษตรกรติดตามจากส่วนราชการและการบอกกล่าวต่อกัน เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการเทคโนโลยีการจัดการน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยวิธีการสาธิตการทดลอง ผลการตรวจวัดและวิเคราะห์ดัชนีคุณภาพตัวอย่างน้ำทิ้งหลังการเลี้ยงกุ้งโดยเปรียบเทียบระหว่างน้ำทิ้งก่อนและหลังผ่านกระบวนการจัดการน้ำโดยใช้เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ ด้วยระบบฟิซกรองน้ำเสียพบว่าดัชนีคุณภาพน้ำทั้ง 8 พารามิเตอร์ ดีขึ้นและอยู่ในเกณฑ์ที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมกำหนด ยกเว้นไฮโดรเจนซัลไฟด์ เท่านั้นที่ยังมีค่าเกินกว่ามาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

ผลการวิจัยการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. บริบทของเกษตรกรและพื้นที่เลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด
 - 1.1 ระดับความเค็มของน้ำที่ใช้เลี้ยงกุ้งพบว่า สถานภาพเกี่ยวกับการทำฟาร์มเลี้ยงกุ้ง และการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งของเกษตรกร เกษตรกรใช้น้ำเพื่อการเลี้ยงกุ้ง ที่ระดับความเค็ม 3-10 พีพีที. ร้อยละ 100 ซึ่งสอดคล้องกับ ภิญโญ เกียรติภิญโญ (2545, หน้า 120) อธิบายวิธีการเลี้ยงกุ้งขาวในพื้นที่น้ำจืดและพื้นที่ภาคกลาง ส่วนใหญ่จะเลี้ยงโดยใช้น้ำความเค็มต่ำมากจนเกือบจะเป็นระดับที่ถือว่าเป็นน้ำจืด โดยทั่วไปเกษตรกรจะซื้อน้ำเค็มความเข้มข้นสูงจากนาเกลือใส่รถบรรทุก น้ำคันละประมาณ 12 - 13 ตัน ความเค็ม 100 - 200 พีพีที. มาเติมในน้ำจืดเพื่อให้ได้ความเค็มประมาณ 3 - 4 พีพีที.
 - 1.2 การจัดการน้ำทิ้ง พบว่า เกษตรกรใช้วิธีขังน้ำไว้ในบ่อพักให้ตกตะกอนก่อนปล่อยน้ำทิ้งร้อยละ 65.30 ซึ่งสอดคล้องกับ ไทเชอร์ท - คอดดิงตัน (Teichert - Coddington et al., 1999 : 147 - 161) กล่าวว่า การปล่อยให้น้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงกุ้งตกตะกอนสามารถกำจัดสาร

แขวนลอยได้ร้อยละ 88 บีโอดีร้อยละ 63 ไนโตรเจนรวมร้อยละ 31 และฟอสฟอรัสรวมร้อยละ 55 ภายในระยะเวลา 6 ชั่วโมง ทุกชีวนาและเนินหอม (1995 , หน้า 19 - 24) กล่าวว่า ปูนเผา 0.3 มิลลิกรัมต่อลิตร, Zeolite 3.0 มิลลิกรัมต่อลิตร และสารส้ม 1.0 มิลลิกรัมต่อลิตร สามารถตกตะกอนน้ำทิ้งทำให้คุณภาพน้ำทิ้งอยู่ภายใต้มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมภายใน 24 ชั่วโมง และสามารถลดสารแขวนลอย และ BOD ได้มากกว่าร้อยละ 90

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ และนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน พบว่า บ่อบำบัดน้ำทิ้งหลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด โดยใช้เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ ด้วยระบบพืชกรองน้ำเสีย ประกอบด้วยบ่อบำบัดจำนวน 3 บ่อ คือ บ่อตกตะกอน บ่อแปลงปลูกต้นกกกลมหรือกกจันทบูรณ และบ่อแปลงปลูกต้นธูปฤาษีหรือกกช้าง โดยใช้ระยะเวลาเก็บน้ำทิ้งทั้งระบบ 21 วัน โดยแต่ละบ่อใช้เวลา 7 วัน เป็นระบบบำบัดน้ำเสียที่อาศัยหลักธรรมชาติช่วยธรรมชาติ มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมสามารถบำบัดน้ำเสียได้ดีขึ้นทั้ง 8 พารามิเตอร์ ตามดัชนีควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ บรรจง วรธนะพงษ์ และ

อเนก ก้านสังวณ (2543, หน้า 58) กล่าวว่า การวิเคราะห์หารูปแบบการบำบัดน้ำเสียแบบบ่อผึ่ง (Oxidation Pond) จำนวนบ่อบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมในประเทศไทย คือ จำนวน 3 บ่อ กำหนดให้ก่อสร้างบ่อทิ้งไร้อากาศ (ตามธรรมชาติ) 1 บ่อ และบ่อบ่ม 2 บ่อ โดยใช้ระยะเวลาเก็บน้ำทั้งระบบ 21 วัน โดยแต่ละบ่อใช้เวลา 7 วัน เนื่องจากสารอินทรีย์ในน้ำเสียจะถูกย่อยสลายได้เกือบทั้งหมด หรือประมาณ ร้อยละ 95-99.3

การระบายน้ำเข้าสู่ระบบ ระดับความสูง 50 เซนติเมตร ระยะเวลาควบคุมน้ำเสียแบบขังน้ำสลับปล่อยแห้ง ในลักษณะขังน้ำ 7 วัน และปล่อยแห้ง 3 วัน ซึ่งสอดคล้องกับ คณะนักวิจัย ในโครงการวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (2545, หน้า 55) พบว่า การบำบัดน้ำเสียโดยใช้ค่าดัชนีค่าความสกปรก (BOD) มีประสิทธิภาพในการบำบัดสูงประมาณ ร้อยละ 90 โดยการขังน้ำที่ระดับ 5, 10, 15 เซนติเมตร แต่ผลของระดับน้ำที่ขังไม่มีค่าความแตกต่างทางสถิติในการบำบัดน้ำเสีย ดังนั้น การขังน้ำที่ระดับสูงจึงเหมาะสมมากกว่าเนื่องจากสามารถบำบัดน้ำเสียได้มากกว่า

พันธุ์พืชที่ใช้บำบัดน้ำเสีย ประกอบด้วย ต้นกกกลมหรือกกจันทบูรณ และต้นธูปฤาษีหรือกกช้าง ควรตัดลำต้นให้สูงประมาณ 50 เซนติเมตร เพื่อเป็นการกระตุ้นเจริญเติบโตของพืช ซึ่งส่งผลให้พืชดูดซับธาตุอาหาร ไนโตรเจน และฟอสฟอรัสในน้ำเสียให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ บอยด์ส (Boyde, 1970) พบว่า ต้นธูปฤาษี มีความสามารถในการดูดซับธาตุอาหารไนโตรเจน และฟอสฟอรัสในน้ำเสียค่อนข้างสูง สามารถทนต่อสภาพแวดล้อมความเป็นกรดเป็นด่างและความเค็มได้

นวัตกรรมหรือรูปแบบที่ได้จากการวิจัยจากแปลงสาธิตการทดลองการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง ของผู้วิจัย ดังนี้

- จำนวนบ่อ บ่อบำบัดน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งที่เหมาะสม ควรมีจำนวน 3 บ่อ ประกอบด้วยบ่อดกตะกอน 1 บ่อ และบ่อปลูกแปลงพืช 2 บ่อ ซึ่งสอดคล้องกับเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ ด้วยระบบพืชกรองน้ำเสีย
- ลักษณะบ่อ รูปร่างบ่อควรเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความลึกของแต่ละบ่อประมาณ 1.5 เมตร เพื่อให้แสงสว่างลงไปได้ถึงพื้นบ่อ ทำให้การฆ่าเชื้อโรคมีประสิทธิภาพสูง การวางผังของบ่อควรให้ต่อเนื่องเป็นอนุกรม เพื่อป้องกันการเกิดจุดอับของน้ำ และการบำบัดเป็นแบบต่อเนื่อง
- การระบายน้ำ การระบายน้ำระหว่างบ่อแบบปล่อยที่กั้นบ่อ และมีท่อน้ำล้นที่ผิวน้ำจากบ่อต้นแล้วปล่อยเข้าสู่ส่วนก้นบ่อของบ่อถัดไป (Over Flow) จะมีความสามารถในการบำบัดน้ำเสียสูงกว่าการระบายน้ำระหว่างบ่อแบบปล่อยที่ผิวน้ำ เนื่องจากมีการระบายน้ำแบบปล่อยที่กั้นบ่อมีระยะทางระหว่างท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออกมากกว่าการระบายน้ำแบบปล่อยที่ผิวน้ำทำให้น้ำเสียอยู่ในบ่อนานกว่า และน้ำเสียที่บำบัดแบบปล่อยที่กั้นบ่อมีการหมุนเวียนของน้ำที่อยู่ส่วนบนและส่วนล่างของบ่อดีกว่า ทำให้น้ำเสีย มีความสามารถในการดูดซับออกซิเจนจากอากาศได้ดีกว่าการระบายน้ำแบบปล่อยที่ผิวน้ำ จุลินทรีย์ จึงสามารถใช้ออกซิเจนย่อยสลายสารอินทรีย์ได้มากกว่า

- ระดับน้ำที่ขังในบ่อแปลงพืช ขังน้ำระดับ 50 เซนติเมตร เนื่องจากผลของระดับน้ำที่ขังไม่มีค่าความแตกต่างทางสถิติในการบำบัดมากนักและแสงสว่างลงไปได้ถึงพื้นบ่อ ดังนั้นการขังน้ำที่ระดับสูงจึงเหมาะสมเนื่องจากสามารถบำบัดน้ำได้มากกว่า
 - ระยะเวลา ระยะเวลาที่เหมาะสมในการควบคุมน้ำเสียแบบขังน้ำสลับปล่อยแห้ง 7/3 ในแต่ละบ่อ คือ การควบคุมการระบายน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งเข้าแปลงระบบบำบัดด้วยพืชเป็นการขังน้ำ 7 วัน และปล่อยแห้ง 3 วัน ทำให้หนึ่งรอบของการบำบัดน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งแต่ละบ่อมีระยะเวลา 10 วัน รวมเวลาจัดการน้ำทั้งระบบ 21 วัน
 - พันธุ์พืชที่ใช้ในการบำบัดน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง โดยใช้ต้นกกกลมหรือกกจันทบูรณ (Cyperus Corymbosus Roottb) และต้นธูปฤาษีหรือกกข้าง (Typha Angustifolis Linn.) เนื่องจาก พืชทั้งสองชนิดนี้ มีศักยภาพในการบำบัดน้ำเสียภายใต้อิทธิพลของความเค็ม
- รูปแบบหรือนวัตกรรมที่ได้จากแปลงสาธิตการทดลอง การจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งของผู้วิจัยสามารถสรุปในรูปแบบตาราง ได้ดังนี้

ตารางที่ 5 รูปแบบหรือนวัตกรรมที่ได้จากแปลงสาธิตการทดลอง การจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง

รูปแบบ	รายละเอียด
บ่อ	- บ่อบำบัดน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งจำนวน 3 บ่อ ประกอบด้วยบ่อตกตะกอน 1 บ่อ และบ่อปลูกแปลงพืช 2 บ่อ - ลักษณะบ่อ รูปร่างบ่อเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความลึกของแต่ละบ่อประมาณ 1.5 เมตร
การระบายน้ำ	- การระบายน้ำระหว่างบ่อแบบปล่อยที่ก้นบ่อ และมีท่อรับน้ำล้นที่ผิวหน้าจากบ่อต้นแล้วปล่อยเข้าสู่ส่วนก้นบ่อของบ่อถัดไป (Over Flow)
ระดับน้ำที่ขังในบ่อแปลงพืช	- ขังน้ำระดับ 50 เซนติเมตร เนื่องจากผลของระดับน้ำที่ขังไม่มีค่าความแตกต่างทางสถิติในการบำบัดมากนักและแสงสว่างลงไปได้ถึงพื้นบ่อ
ระยะเวลาในการควบคุมน้ำ	- ระยะเวลาที่เหมาะสมในการควบคุมน้ำเสียแบบขังน้ำสลับปล่อยแห้ง 7/3 ในแต่ละบ่อ คือ การควบคุมการระบายน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งเข้าแปลงระบบบำบัดด้วยพืชเป็นการขังน้ำ 7 วัน และปล่อยแห้ง 3 วัน
พันธุ์พืชที่ใช้ในการบำบัด	- ต้นกกกลมหรือกกจันทบูรณ (Cyperus Corymbosus Roottb) และ ต้นธูปฤาษีหรือกกข้าง (Typha Angustifolis Linn.)

3. การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำ หลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด ตามแนวพระราชดำริ พบว่า ระดับการยอมรับมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งทำให้ได้รับความรู้ใหม่ มีทัศนคติที่ดีและมีจิตสำนึกในการรักษาสสิ่งแวดล้อม ส่วนระดับความต้องการมากที่สุดของเกษตรกรคือการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง และต้องการการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ ส่วนการนำความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปปฏิบัติในฟาร์มของตนอยู่ในระดับปานกลางจึงสอดคล้องกับ โรเจอร์ส และคณะ (Rogers, E.M. and F.F. Shoemaker, 1983 : 163 - 209) กล่าวว่า การยอมรับนวัตกรรม (Adoption of Innovation) หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลเป้าหมายเปิดรับ พิจารณา และการปฏิเสธ (Reject) หรือยอมรับ/นำไปปฏิบัติ (Practice/adopt) ตามนวัตกรรมใดนวัตกรรมหนึ่ง โดยมีกระบวนการ ที่เรียกว่าการตัดสินใจในนวัตกรรม(Innovation - Decision Process) ซึ่งประกอบไป 5 ขั้นตอนคือขั้นความรู้ (Knowledge Stage) ผู้รับนวัตกรรมได้รับความรู้หรือเสาะหาความรู้เพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม นั้นๆ ขั้นโน้มน้าว (Persuasion Stage) ผู้รับนวัตกรรมสนใจมีทัศนคติที่ดีต่อนวัตกรรมมากขึ้น เกิดความเชื่อมั่นเอียงที่จะเห็นดีเห็นงามต่อนวัตกรรมนั้นๆ มากขึ้น ขั้นการตัดสินใจ (Decision - making Stage) ผู้รับนวัตกรรมพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามนวัตกรรมนั้น ขั้นลงมือปฏิบัติ(Implementation Stage) ผู้รับนวัตกรรมลงมือปฏิบัติตามนวัตกรรม ขั้นยืนยันการปฏิบัติ (Confirmation Stage) ผู้รับนวัตกรรมปฏิบัติซ้ำตามนวัตกรรมนั้น หลังจากได้เริ่มปฏิบัติครั้งแรกไปแล้ว
4. การประเมินรูปแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการน้ำ หลังการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืดตามแนวพระราชดำริ
 - 4.1 การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้วยวิธีการสาธิตการทดลอง พบว่า การสาธิตการทดลองทำให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรมอย่างชัดเจนตามขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริและหลักการของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 2-14) ข้อที่ 4. ทำตามลำดับขั้นการทรงงาน พระองค์จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชนก่อน ได้แก่ ด้านสาธารณสุข ทรงเห็นว่าเมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณสุขปลอดภัยขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยี ที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด

- 4.2 การมีส่วนร่วม (Participatory Evaluation) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งด้วยน้ำระดับความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืดให้การยอมรับในระดับมากที่สุด ในการมีส่วนร่วมการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งทำให้ได้รับความรู้ใหม่ เทคโนโลยีตามแนวพระราชดำริที่ได้รับการถ่ายทอดเหมาะสมตรงกับความต้องการมีระดับการยอมรับมาก และการจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริสามารถทำได้เองระดับการยอมรับมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับ หลักการทรงงานใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 , หน้า 2-14) ข้อที่ 10 การมีส่วนร่วมทรงเป็นนักประชาธิปไตย จึงได้ทรงนำ “ประชาธิปไตย” มาใช้ในการบริหาร เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชนหรือเจ้าหน้าที่ในทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชน หรือความต้องการของสาธารณชน สอดคล้องกับ คายัวแพน (Caayaupan, 1985 : 15) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนามีโอกาส และใช้โอกาสมิมีส่วนร่วมในสิ่งที่เขามีอยู่ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แสดงออกในสิ่งที่เขารู้สึก พูดในสิ่งที่เขาต้องการและประสานสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดเพื่อวางแผนดำเนินการให้บรรลุอะไรที่ไหนและทำอย่างไรตามที่คิด โดยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานพัฒนาน้อยที่สุด และสอดคล้องกับสโลคัม ราเซล และโทมัส สลาเยน, บาร์บารา (Slocum,

Rachel and Thomas - Slayen, Barbara., 1995 : 3) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติในกระบวนการ แผนงาน และโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะตามผลการวิจัย
- 1.1 เกษตรกรส่วนใหญ่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ยังมีแนวความคิดที่ว่า การจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่าย ดังนั้นภาครัฐควรมีส่วนร่วมสนับสนุนโดยให้ความรู้ และจัดตั้งกองทุนสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการเลี้ยงกุ้ง เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง โดยนำวิธีการจัดการน้ำเสียตามแนวพระราชดำริมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม เพื่อเป็นแนวทางการบริหารและแก้ไขปัญหาความเสียหายจากการเลี้ยงกุ้งในพื้นที่น้ำจืด
- 1.2 การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้วยวิธีสาธิตการทดลองเป็นวิธีการที่เกษตรกรสนใจและให้ความร่วมมือมาก เพราะทำให้ได้เรียนรู้วิธีการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง โดยได้รับประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรมอย่างชัดเจนตามขั้นตอน สามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติตามได้ด้วยตนเอง และเป็นการให้ความรู้ด้วยความสนใจ มาจากความต้องการของผู้เรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้การถ่ายทอดเทคโนโลยีประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การโน้มน้าวให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งมีส่วนร่วมและยอมรับ

นวัตกรรมใหม่ๆ โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้วยวิธีสาธิตการทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริและหลักการของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แนวพระราชดำริ ได้มีผลดียิ่งขึ้น ควรทำการวิจัยว่าพืชชนิดใดสามารถนำมาใช้ในการบำบัดน้ำทิ้งหลังเลี้ยงกุ้งได้ และทำให้ระดับความเค็มของน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งลดลง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป
- 2.1 ควรขยายผลโดยการศึกษาวงจรและอายุของพืชที่นำมาใช้ในการบำบัดน้ำหลังการเลี้ยงกุ้งด้วยน้ำระดับความเค็มต่ำ ว่าแปรผันต่อประสิทธิภาพของการบำบัดมากน้อยเพียงใด และช่วงอายุของพืชที่เหมาะสมในการนำมาใช้บำบัดน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่าเมื่อนำต้นกกกลมและต้นธูปฤาษี มาตัดลำต้นให้สูงประมาณ 50 เซนติเมตร และนำมาใช้ในการบำบัดน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง พบว่าพืชมีความสามารถบำบัดน้ำมีประสิทธิภาพได้ดี แต่เมื่อพืชเจริญเติบโตขึ้น ประสิทธิภาพการจัดการน้ำหลังการเลี้ยงลดน้อยถอยลง
- 2.2 จากผลการวิจัย พบว่าระดับความเค็ม (Salinity) หมายถึง ปริมาณของแข็ง (Solid) หรือปริมาณเกลือแร่ต่างๆ ทั้งหมดที่ละลายอยู่ในน้ำหลังการเลี้ยงกุ้ง ในฟาร์มสาธิตการทดลอง ก่อนการจัดการตรวจวัดและวิเคราะห์ดัชนีคุณภาพน้ำมีค่าความเค็ม 0.1 กรัม/ล. และหลังการจัดการตรวจวัดและวิเคราะห์ดัชนีคุณภาพน้ำมีค่าความเค็ม 0.1 กรัม/ล. แสดงว่าระดับความเค็มไม่เปลี่ยนแปลง
ดังนั้นเพื่อให้เทคโนโลยีการจัดการน้ำตาม

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ, สำนักจัดการคุณภาพน้ำ. (2549). เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพฯ : กระทรวงวิทยาศาสตร์.
- กรมประมง และ Danish Cooperation for Environmental and Development. (2543).
การพัฒนาเทคโนโลยีระบบบำบัดน้ำทิ้งจากการเลี้ยงกุ้งทะเลแบบพัฒนา.
เอกสารประกอบการฝึกอบรมโครงการเลี้ยงกุ้งยั่งยืน, กรมประมง, กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์.
- กรมวิชาการ, กองวิจัยทางการศึกษา. (2542). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและ
การจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ :คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2535). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม
พ.ศ. 2535 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ : กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี
และการพลังงาน.
- _____. (2545). ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมคุณภาพ
สิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- เกรียงไกร แก้วสุริยิต. (2537). การใช้สาหร่าย *Gracilaria fisheri* (Xia & Abbott) Abbott,
Zhang & Xia ช่วยลดปริมาณแอมโมเนีย, ไนไตรท์, ไนเตรทและฟอสเฟต ในน้ำทิ้งจาก
การเลี้ยงกุ้ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม จันทรแก้ว. (2541). เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม. โครงการสหวิทยาการบัณฑิต, กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คณิต ไชยาคำ, และดุสิต ตันวิไล. (2535). การทดลองใช้หอยแมลงภู่และสาหร่ายผสมนางเพื่อบำบัด
น้ำทิ้งทางชีวภาพจากบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา. เอกสารวิชาการฉบับที่ 6/2535.
สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง, กรุงเทพฯ : กรมประมง.
- คณิต ไชยาคำ, สิริ ทุกขวินาศ, ยงยุทธ ปรีดาลัมพะบุตร, พุทธ ส่องแสงจินดา, และดุสิต ตันวิไล.
(2537). คุณภาพน้ำเพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยการ
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง.
- โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2545)
การประยุกต์เทคโนโลยีการกำจัดขยะและบำบัดน้ำเสีย ตามแนวพระราชดำริท้องถิ่น.
[เอกสารประกอบโครงการเผยแพร่ความรู้]. กรุงเทพฯ : หจก. ฟรี-วัน.
- ชะลอ ลิมสุวรรณ. (2543). กุ้งไทย 2000 คู่ความยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ :
เจริญรัฐการพิมพ์.
- ชาติรี วีระสิทธิ์. (2543). การเปลี่ยนแปลงปริมาณแบคทีเรียบางชนิดในดินพื้นบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่บำบัด
โดยวิธีคราดพรวน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ดิเรก ทองอร่าม. (2528). *ความสัมพันธ์ระหว่าง ดิน น้ำ และพืช*. เอกสารการสอนชุดวิชาเกษตรทั่วไป 4 : ดิน น้ำ และปุ๋ย เล่มที่ 1 หน่วยที่ 4 สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดิเรก ทองอร่าม, สีน พันธุ์พินิจ, และศศิธร ชูตินันทสกุล. (2546). *เทคโนโลยีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. เอกสารประกอบการสอนระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การจัดการเทคโนโลยี คณะการจัดการเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ดิพร้อม ไชยวงศ์เกียรติ. (2531). *ระบบน้ำและของเสียในบ่อกึ่ง*. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์.
- ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท, และก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา. (2546). *การจัดการสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : วังอักษร.
- ดุสิต ตันวิไลย, และสิริ ทุกชีวินาศ. (2534). *การศึกษาแนวทางการบำบัดน้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ แบบพัฒนา ด้วยการเลี้ยงอาร์ทีเมีย*. เอกสารวิชาการฉบับที่ 6/2534. สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ : กรมประมง.
- ดุสิต ตันวิไลย, คณิต ไชยาคำ, ยงยุทธ ปริดาลัมพะบุตร, และเชาว์ ศรีวิชัย. (2537). *การตรวจและติดตามคุณภาพน้ำและดินจากฟาร์มเลี้ยงกุ้งกุลาดำ จังหวัดปัตตานี*. เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 5/2537, สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง, กรุงเทพฯ : กรมประมง.
- ธัญญนันท์ สุนทรมังคโล. (2547). *ผลของปริมาณการเปลี่ยนถ่ายน้ำต่อคุณภาพน้ำและแพลงก์ตอนในบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำด้วยน้ำความเค็มต่ำ*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาศาสตรการประมง) คณะวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธวัชชัย วิสมล. (2538). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน ศึกษากรณีอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี*. วิทยาลัยการปกครอง. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง.
- นภดล คำชาย, และสรณัญญ์ จำปาศรี. (2551). *การเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบบำบัดน้ำชีวภาพ*. สำนักวิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่ง. กรมประมง. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- นิพนธ์ จินดารักษ์. (2536). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร, มหบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหิดล.
- บรรจง วรรณะพงษ์, และอนเนก ก้านสังวาน. (2543). *การออกแบบระบบบำบัดน้ำเสีย*. ในรายงานการศึกษาวิจัยวิทยาศาสตรการกำจัดขยะและการบำบัดน้ำเสียตามแนวพระราชดำริ โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 24-25 สิงหาคม 2543. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปภาวี จรุงรัตน์. (2546). *การจัดการสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ.
- ประสพสุข ตีอินทร์. (2531). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล.

- พรเทพ เนียมพิทักษ์. (2547). การบำบัดน้ำทิ้งและตะกอนเลนจากบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ (*Penaeus monodon* Fabricius) ระดับห้องปฏิบัติการ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิชิต สุขเจริญพงษ์. (2544). การควบคุมคุณภาพเชิงวิศวกรรม. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พิสิษฐ์ บุญไชย. (2528). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ของกรมการสภาพาบล ศึกษาเฉพาะกรณี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พุทธ ส่องแสงจินดา, และดุสิต ต้นวิไลย. (2536). มวลสารที่ปล่อยออกจากฟาร์มเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา. เอกสารวิชาการฉบับที่ 15/2536. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง กรมประมง.
- ภิญโญ เกียรติภิญโญ. (2545). วิธีปฏิบัติสำหรับการเลี้ยงกุ้งขาว แอล. แวนนาไม. กรุงเทพฯ. ยนต์ มุลิก. (2530). กำลังผลิตชีวภาพในบ่อปลา II. เอกสารประกอบการสอนวิชาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ 551. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2545). พื้นฐานการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- รักษาดิ วัฒนาประชากุล. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการสวนป่ากลางดง อำเภอบางช่อง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2542). ปฏิบัติการศึกษไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ลือชัย ดรณชู. (2534). การทดลองเลี้ยงสาหร่ายทะเลในน้ำทิ้งจากการเลี้ยงกุ้งทะเล. เอกสารวิชาการ เลขที่ 4/2534. ศูนย์พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจันทบุรี, กองเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง, กรมประมง.
- วลัยภรณ์ ดาวสุวรรณ. (2533). การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บึงขุนทะเล. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม. (2545). โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วารสารสิ่งแวดล้อม มก. กรุงเทพฯ : ส. พิจิตรการพิมพ์.
- วิทย์ ธารชลาณกิจ, เศษ นาวานุเคราะห์, จารวี เอียดสุย, เสกสรรค์ สิทธิหา, และยุพเยาว์ โตศิริ. (2542). การศึกษาปริมาณโลหะหนักในปลาน้ำจืด 3 ชนิด ที่เลี้ยงในบ่อบำบัดน้ำเสียโครงการ ศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี. รายงานการสัมมนาเรื่อง เทคโนโลยีการกำจัดขยะแบบประหยัดและการบำบัด น้ำเสียด้วยพืช. 25 - 28 สิงหาคม 2542. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2546). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร*. คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง สารสนเทศท้องถิ่นกับการพัฒนาการศึกษา วันที่ 24 -25 กรกฎาคม 2546. มหาสารคาม : คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วีระศักดิ์ เลิศทัศนีย์. (2544). *กระบวนการได้มาซึ่งเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- สันต์ ศิริอนันต์ไพบูลย์. (2552). *ระบบบำบัดน้ำเสีย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ท็อป.
- สามารณ จันทสุรย์. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิปัญญา.
- สิน พันธุ์พินิจ. (2552). *การแพร่กระจายนวัตกรรม*. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- _____. (2552). *การจัดการเทคโนโลยี*. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สุภาพร จันรุ่งเรือง, และพิสสุข จัตวาพรวนิช. (2535). *ศึกษาศักยภาพการใช้รูปถ่ายในการบำบัดน้ำเสีย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รวมสาส์น.
- สุวรรณี คงทอง. (2536). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอเสลภูมิ จังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. กรุงเทพฯ : บริษัท วี.พี. กราฟฟิค แอนด์ พรินติง จำกัด.
- โสภณ อ่อนคง, และชูสินธุ์ ชนะสิทธิ์. (2542). *แนวทางการจัดการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษ การเลี้ยงกุ้ง กูลาดำแบบพัฒนา*. ศูนย์พัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสตูล. กรุงเทพฯ : กรมประมง.
- ศิริวรรณ คิตประเสริฐ. (2538). *การใช้สาหร่ายทะเลช่วยลดปริมาณสารประกอบไนโตรเจนในน้ำทิ้งจากการเลี้ยงกุ้ง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- องค์การจัดการน้ำเสีย. (2553). *วิธีบำบัดน้ำเสีย*. กรุงเทพฯ : บริษัท โฆษคลังมั่งแมลิอง จำกัด.
- อรชร สมสะอาด. (2538). *การศึกษาระดับและปัจจัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานโครงการธนาคารข้าว : กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อบเชย แก้วสุข. (2543). *รายงานผลการดำเนินงานประชุมปฏิบัติการการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเผยแพร่ความรู้ของสื่อมวลชน*. อุบลราชธานี : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- อารีย์ สิทธิมั่งค. (2530). *เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง วิวัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- อนันต์ ต้นสุตพานิช. (2538). *การเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบปิดหรือระบบรีไซเคิล*. สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จังหวัดเพชรบุรี, กองเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง, กรุงเทพฯ : กรมประมง.

- อนันต์ ต้นสุตพานิช, ธนชนม์ สังกะธนกิจ, สุพิศ ทองรอด, และเจริญ โอมณี. (2539). *การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูการเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบปิด*. สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจังหวัดเพชรบุรี, กองเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง, กรุงเทพฯ : กรมประมง.
- Boyd, C.E. (1970). *Vascular aquatic plants for mineral nutrients removal from polluted water*. Econ. Bot.
- Boyd, C.E. (1992). *Shrimp pond bottom soil and sediment management*. In Proceedings of the Special Session on Shrimp Farming. World Aquaculture Society, Baton Rouge, Louisiana, USA.
- Boyd, C.E. and D. Gautier. (2000). *Effluent composition and water quality standards implementing GAA's Responsible Aquaculture Program*. The Advocate.
- Caayaupan, R.B. (1985). *Participation Approach: A Must in Rural Development*. Occasional Paper Series on Community Management Volume 1, November 1, December 1985.
- Enander, M. and M. Hasselstrom. (1994). *An Experimental Waste Water Treatment System for a Shrimp Farm*. Infofish International.
- Jain, R. K., & Triandis, H.C. (1990). *Management of R&D organizations*. Wiley Interscience, New York.
- Lucas. L.M. (2006). *The role of culture on knowledge transfer : the case of the multinational corporation*. The learning Organization, 13(3), 257-275.
Avariable form<[http:// ariel.emeraldinsight.com/10.1108/09696470610661117](http://ariel.emeraldinsight.com/10.1108/09696470610661117)> (2006.May 3).
- Musig, Y., W. Ruttangosrigit, S. Sumpawapol and C.E. Boyd. (1995). *Effluents from intensive culture ponds of tiger prawn (Penaeus monodon Fabricius)*. Kasetsart University Fisheries Bulletin N0.21 pp17-24.
- Paez – Osanu, F, S.R. Guerrero-Galvan, A.C.Ruiz-Fernandez and R.Espinoza-Angulo. (1997). *Fluxes and mass balance of nutrients in a semi-intensive shrimp farm in North-Western Mexico*, (34)5, 290-297.
- Pratt, D.C., V. Bommewell, N.J. Andrews and J.H. Kim. (1980). *The potential of cattails as an energysource: Report to Minnesota Energy Agency*. Bio-Energy Coordinating Office, University Minnesota, St. Paul Minn.

- Slocum, Rachel and Thomas-Slayler, Barbara. (1995). *Participation, empowerment and sustainable development. In Slocum, Rachel et.al., ed .Power, process and Participation- Tools for Change*. London: Intermediate Technology publication Ltd.
- Teichert - Coddington, D.R., Rouse,D.B.,Potts, A. and Boyd, C.E. (1999). *Treatment of harvest discharge from intensive shrimp farm ponds by setting*. Aquaculture Engineering.
- Tookwinas, S. and P. Neumhom. (1995). *Experiment on coagulation of Intensive Marine Shrimp Farm Effluent*. P. Wuthisiu and N. Ottawa, editors. International Seminar on Marine Fisheries Environment, March 1995, Rayong, Thailand, The Cosmic Pub., Com. Ltd., Bangkok Thailand.
- Tookwinas, S. and T. Thiraksapan. (1997). *Application of Green Mussel (Perna viridis) in Biological Treatment of Effluents from an Intensive Marine Shrimp Farm*. Phuket Marine Biological Center Special Publication.
- Troell, M., P. ronnbäck, C. Halling, N. Kautsky and A. Buschmann. (1999). *Ecological Engineering in aquaculture : use of seaweeds for removing nutrients from intensive mariculture*. J. appl. Phyco.
- U.S. Salinity Laboratory Staff. (1954). *Diagnosis and Improvement of Saline and Alkali Soil, Agric. Handbook*. Dept. of Agric, Washington. D.C. USA.

การบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
Administration for Educational Opportunities of Risk Group Students
in Secondary School

ณรินทร์ ชำนาญดู*
Narin Chumnandoo*
นพดล เจนอักษร**
Nopadol Chenaksara**
ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์***
Choomsak Inrak***

*นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

*Graduate Student (Educational Administration), Faculty of Educational Administration, Silpakorn University.

*E-mail : boss_narin@hotmail.com

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

***ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ร่วม

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) ปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) แนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจำนวน 19 เขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 18 เขต สำนักงานศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด จำนวน 19 จังหวัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ จำนวน 19 จังหวัด โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 833 โรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 2,609 โรงเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนจำนวน 514 โรงเรียน และศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 333 อำเภอ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2) แบบสอบถามความคิดเห็น 3) แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบและยืนยันแนวทางที่เหมาะสม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ด้วยการทดสอบค่าที (t - test) และค่าเอฟ (F - test one way ANOVA) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 12 ด้าน คือ 1)การบริหารจัดการศึกษา 2)การวัดและประเมินผล 3) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 4)คุณลักษณะของผู้บริหาร 5)การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 6)หน่วยงานที่รับผิดชอบ 7)สถานที่จัดการศึกษา 8)การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ 9)วิธีการจัดการศึกษา 10)ระยะเวลาในการจัดการศึกษา 11)ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 12)งบประมาณ

2. พบแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 788 แนวทาง และผลการตรวจสอบแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเหมาะสมกับบริบท เป็นไปได้ในการนำไปใช้ มีความถูกต้องเชิงทฤษฎี และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษา นักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to determine 1) the factors influenced the administration for educational opportunities factors of risk group students in secondary school, and 2) the appropriate guidelines administration for educational opportunities factor of risk group students in secondary school. The sample consisted of 19 secondary educational service area offices, 18 primary educational service area offices, 19 promotions for informal and non-formal education centers, 19 promotion for private education offices, and 4,289 schools under those offices. The research instrument used were 1) semi-structured interview 2) questionnaire for checking opinion 3) questionnaire for checking and confirming the appropriate guidelines of administration for educational opportunities factor of risk group students in secondary school. The statistical used one-way ANOVA for data analysis were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, exploratory factor analysis, t-test and F-test

The research findings revealed that :

1. The factors influenced the administration for educational opportunities factor of risk group students in secondary school consisted of 12 components : 1) educational administration 2) measurement and evaluation 3) media and learning sources 4) characteristics of administrators 5) learning activity 6) responsible organization 7) educational places 8) co- operation of organizations 9) method of education management 10) period of education management 11) learners' care and assistance system 12) budget

2. The results showed 788 guidelines for 12 factor components and the appropriate guidelines of administration for educational opportunities factors of risk group students in secondary schools were suitable for school context, possibility for implementation, accuracy of conceptual frameworks and useful for school development.

Keywords : Administration for Educational Opportunities of Risk , Risk group students in secondary school

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา มาตรา 49 กล่าวว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตย่อมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ (ราชกิจจานุเบกษา, 2550)

เด็กที่ไม่มีโอกาสได้เรียนในระบบการศึกษาในปัจจุบันมีเด็กนอกระบบที่ออกจากระบบการศึกษาในระดับประถมศึกษา(สูงสุด) และเด็กนอกระบบที่ออกจากระบบการศึกษาในระบบ ระบบมัธยมศึกษา(รองลงมา) ถึงแม้ทางรัฐบาลได้ออกกฎหมายบังคับให้เด็กเรียน 15 ปีในระบบก็ตาม แต่ความเป็นจริงแต่ละโรงเรียนก็มีการถูกประเมินการศึกษาจากหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จึงทำให้แต่ละโรงเรียนต้องสร้างเด็กให้ได้มาตรฐานทั้งเป็นคนดีและเป็นคนเก่งจึงทำให้เด็กที่มีคุณภาพต่ำกว่าจากมาตรฐานหลุดออกจากการศึกษาในระบบที่ละคนสองคนซึ่งเด็กกลุ่มนี้เป็นเด็กที่น่าสงสารเนื่องจากเป็นเด็กที่เรียนไม่เก่ง มีปัญหาครอบครัว เป็นเด็กยากจน มีปัญหาขาดคนเข้าใจ เมื่อเด็กกลุ่มดังกล่าวหลุดออกจากระบบการศึกษาก็ทำให้เด็กดำเนินชีวิตตามยถากรรมขณะที่เพื่อนเรียนในระบบ แต่เด็กกลุ่มนี้ต้องอยู่ที่บ้าน อยู่ตามร้านเกมส์ อยู่ตามสถานบันเทิงต่างๆและจะก่อปัญหาแก่สังคมต่อไป เช่น ก่อปัญหายาเสพติด

ก่อปัญหาอาชญากรรม ก่อปัญหาการทำร้ายร่างกายกัน ปัญหาลักทรัพย์ และปัญหาอื่นๆ สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหากลุ่มนอกระบบเราจะทำอะไร เราก็ต้องเอาเด็กนอกระบบกลับเข้าสู่ระบบ แต่ถ้าเป็นระบบในปัจจุบันกลุ่มเด็กนอกระบบดังกล่าวคงไม่สามารถเข้าไปสู่ในระบบได้เนื่องจากโรงเรียนแต่ละแห่งคงไม่ยอมรับ เราจะต้องหาระบบที่มีมาตรฐานต่ำกว่าการศึกษาในระบบ เช่น ระบบการศึกษานอกโรงเรียน หรือการออกแบบกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานหรือองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ต่างๆ ที่ต้องออกแบบกิจกรรมหลักสูตรเพื่อรองรับเด็กนอกระบบ เช่น หลักสูตรประกอบอาชีพเพื่อให้เด็กนอกระบบมีอาชีพในการทำงานได้ในอนาคต วัดหรือสถานปฏิบัติธรรมสามารถช่วยเด็กกลุ่มนี้ได้ระดับหนึ่งแต่คงต้องมีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมในการสอนหรืออบรม (สุทธิชัย ปัญญโรจน์, 2555)

โดยเฉพาะนักเรียนที่ด้อยโอกาสที่มีสาเหตุมาจากถูกบังคับให้ขายแรงงาน ที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศ ถูกทอดทิ้งในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เร่ร่อน ได้รับผลกระทบจากเอดส์ ชนกลุ่มน้อย ถูกทำร้าย ทารุณ ฐานะยากจน ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด และกรณีอื่น ๆ ที่มีผลต่อการขาดโอกาสทางการศึกษา จากจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ในระบบและด้อยโอกาส ปีการศึกษา 2551 - 2553 ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) ดังปรากฏในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในระบบและด้อยโอกาส ปีการศึกษา 2551-2553

ปีการศึกษา	จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6		ร้อยละ
	ในระบบ(คน)	ด้อยโอกาส(คน)	
2551	3,159,133	414,869	13.13
2552	3,198,568	743,087	23.23
2553	3,200,819	1,175,820	36.74

จากจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ปีการศึกษา 2551 - 2553 มีนักเรียนที่ด้อยโอกาสเพิ่มขึ้น สาเหตุดังกล่าวนี้เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียน ถ้านักเรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาเหล่านี้ ได้มีโอกาสได้รับการศึกษาจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม สำหรับการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่ขาดโอกาสเหล่านี้ จึงเป็นภารกิจหลักของหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาตั้งแต่ในระดับส่วนกลางจนถึงระดับหน่วยย่อยได้แก่สถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเด็กที่ขาดโอกาสต่างๆ เหล่านี้ ในการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน หรือโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนที่ขาดโอกาส ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรหลักในการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจที่จะศึกษาการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้เกิดประสิทธิผล โดยคำนึงถึงคุณภาพที่ได้มาตรฐาน ตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข

เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 รวมทั้งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 เราจะมีทิศทางไปทางไหนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนหนึ่งก็ป็นงานเดิมที่ต้องดำเนินการต่อไป อีกส่วนหนึ่งก็ป็นงานใหม่ตามนโยบายของรัฐบาล หากน่านโยบายของรัฐบาลใหม่มาวิเคราะห์เป็นกลุ่มๆ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีงานโครงการที่จะดำเนินการใน พ.ศ. 2555 ในด้านการสร้างและกระจายโอกาสทางการศึกษา เช่น เรียนฟรีจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาสำหรับเด็กพิการและด้อยโอกาส และการศึกษาทางเลือก เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากสภาพปัญหาและความสำคัญของการวิจัย ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อทราบปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา

2. เพื่อทราบแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดจากองค์ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าวัตถุประสงค์และสำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องในการวิจัย การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศโดยวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อให้ได้ตัวแปรที่ต้องการแล้ว จึงนำผลที่ได้ไปพัฒนาแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi - structured interview) ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและปรับแก้ตามคำแนะนำ หลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 9 คน ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารการศึกษา 3 คน ฝ่ายนิติบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษา 3 คน และนักการศึกษาในมหาวิทยาลัย 3 คน โดยวิธีเลือกแบบ (Snowball Technique) และมีหลักเกณฑ์การเลือกคือ ต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีประสบการณ์ในการทำงานไม่น้อยกว่า 5 ปี ทำการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นที่ 2 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย ขั้นตอนนี้เป็น การนำผลที่ได้จากขั้นที่ 1 มาพัฒนา

แบบสอบถามและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้องที่เรียกว่า IOC (Index of Item Objective Congruence) เลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.5 ขึ้นไปและปรับปรุงแบบสอบถาม หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับสำนักงานเขตตรวจราชการและโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย นำผลที่ได้มาหาความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) ปรับปรุงแบบสอบถาม เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนนี้เป็นการนำแบบสอบถามจากขั้นที่ 2 ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) แปรผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา แล้ววิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการทดสอบค่า (t - test) และ (F - test)

ขั้นที่ 4 เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการบริหาร

จัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขั้นตอนนี้เป็นการนำปัจจัยแต่ละปัจจัยที่ได้จากขั้นที่ 3 โดยใช้วิธีอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ(Connoisseurship) จำนวน 11 คน ซึ่งเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์ในการทำงาน ไม่น้อยกว่า 7 ปี เพื่อหาแนวทางที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ

ขั้นที่ 5 เพื่อหาแนวทางที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่ได้จากข้อ 3 เพื่อจัดลำดับความสำคัญของแนวทางที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ และยืนยันแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 59 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 8

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยสำนักงานการเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 19 เขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 18 เขต สำนักงานศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดจำนวน 19 จังหวัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 833 โรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 2,609 โรงเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา

เอกชนจำนวน 514 โรงเรียน และศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 333 อำเภอ รวมโรงเรียนทั้งหมด 4,289 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างสำนักงานและโรงเรียน โดยการเลือกแบบหลายขั้นตอน (multi - stage sampling) โดยมีวิธีการเลือก ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างสำนักงาน และผู้ให้ครั้งนี้เป็นบุคลากรในสำนักงานๆ ละ 2 คน คือ สำนักงานการเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สำนักงาน ศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด และรองผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการ และหัวหน้างานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ รวมทั้งสิ้น จำนวน 150 คน
2. กลุ่มตัวอย่างโรงเรียน และผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้เป็นบุคลากรในโรงเรียนๆ ละ 2 คน คือ

โรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน และประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาส ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนและประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน ประกอบด้วย ผู้จัดการโรงเรียน และประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ และรองผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน รวมทั้งสิ้น จำนวน 706 คน จากกลุ่มตัวอย่างสำนักงานเขตตรวจราชการของกระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 856 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ประเภท คือ 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) 2) แบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire)

การเก็บรวบรวมข้อมูล มี 4 ขั้นตอน คือ 1.การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ตามที่นัดหมายด้วยตนเอง โดยทำหนังสือแนะนำตัวจากภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในการเข้าสัมภาษณ์ 2.การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอ

ความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 3.การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา 4.ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 เพื่อจัดลำดับความสำคัญของแนวทางที่ทำให้ตัวชี้วัดประสบความสำเร็จ และยืนยันแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติในการวิจัย ดังนี้ 1.การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยผู้ให้ข้อมูลจากการดำเนินการวิจัยในขั้นที่1 วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (frequency) และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) 2.การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม หาค่าความถี่ (frequency) และหาค่าร้อยละ (percentage) 3.การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาในรูปมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มาตรวจนับคะแนนแต่ละข้อหาค่า

เฉลี่ย (mean) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นรายชื่อ และในภาพรวม และวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม 4.การวิเคราะห์ปัจจัยหลัก (factor analysis) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยการวิเคราะห์แบบปัจจัยเชิงสำรวจ(exploratory factor analysis) ด้วยวิธีสกัดปัจจัย (principal component analysis : PCA) เพื่อให้ได้ปัจจัยที่สำคัญ ซึ่งถือเกณฑ์การเลือกปัจจัยที่เข้าอยู่ในปัจจัยด้านใดด้านหนึ่ง โดยพิจารณาจากค่าความแปรปรวนของปัจจัย (eigen value) เท่ากับ 1 และถือเอาค่าน้ำหนักปัจจัย (factor loading) ซึ่งแต่ละปัจจัยนั้นมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ที่บรรยายด้วยปัจจัยตั้งแต่ 3 ปัจจัยขึ้นไปตามวิธีของไกเซอร์ (Kaiser) 5.การวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการทดสอบค่าที (t - test) และค่าเอฟ (F - test one way ANOVA)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่ามีปัจจัย 12 ด้าน โดยปัจจัยแต่ละด้าน คือ ปัจจัยด้านที่1 การบริหารจัดการศึกษา มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 18 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่2 การวัดและประเมินผล มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 8 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่3 สื่อและแหล่ง

เรียนรู้ มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 10 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่4 คุณลักษณะของผู้บริหาร มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 6 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่5 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 9 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่6 หน่วยงานที่รับผิดชอบ มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 4 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่7 สถานที่จัดการศึกษา มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 7 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่8 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 4 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่9 วิธีการจัดการศึกษา มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 3 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่10 ระยะเวลาในการจัดการศึกษา มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 4 ปัจจัย ปัจจัยด้านที่11 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 3 ปัจจัย และปัจจัยด้านที่12 งบประมาณ มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 4 ปัจจัย

2. แนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน มีจำนวน 788 แนวทาง ดังนี้ ปัจจัยด้านที่1 การบริหารจัดการศึกษา มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 18 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 186 แนวทาง ปัจจัยด้านที่2 การวัดและประเมินผล มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 8 ปัจจัย มีแนวทาง

ที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 77 แนวทาง ปัจจัยด้านที่3 สื่อและแหล่งเรียนรู้ มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 10 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 75 แนวทาง ปัจจัยด้านที่4 คุณลักษณะของผู้บริหาร มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 6 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 65 แนวทาง ปัจจัยด้านที่5 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 9 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 90 แนวทาง ปัจจัยด้านที่6 หน่วยงานที่รับผิดชอบ มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 4 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 48 แนวทาง ปัจจัยด้านที่7 สถานการจัดการศึกษา มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 7 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 65 แนวทาง ปัจจัยด้านที่8 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 4 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 40 แนวทาง ปัจจัยด้านที่9 วิธีการจัดการศึกษา มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 3 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 35 แนวทาง ปัจจัยด้านที่10 ระยะเวลาในการจัดการศึกษา มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 4 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 37 แนวทาง ปัจจัยด้านที่11 ระบบ

ดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 3 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 33 แนวทาง และปัจจัยด้านที่12 งบประมาณ มีจำนวนปัจจัยที่อธิบายปัจจัยด้านนี้ 4 ปัจจัย มีแนวทางที่เหมาะสมที่ทำให้ปัจจัยประสบความสำเร็จ 37 แนวทาง

อภิปรายผล

ปัจจัยการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า โดยรวมมีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยที่อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะการบริหารจัดการ รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลากรทั้งในและนอกองค์กร และผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะการทำงานเป็นทีมตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของประภัสรา เทพศาสตร์ (2553). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้ ด้านปริมาณและคุณภาพของบุคคล ด้านประสิทธิภาพของการเงินด้านการบริหารและผลผลิต ด้านการบริหารจัดการด้านโครงสร้างและนโยบายของโรงเรียน ด้านวัสดุอุปกรณ์การปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการศึกษาของสุวิทย์ จันทร์คงหอม (2548) ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานดังนี้ การบริหารแบบมีส่วนร่วม การมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน การพัฒนาทั้งระบบ ความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ การกระจายอำนาจ และการบริหารตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะพร เมืองใจ (2548) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนสาธิต พบว่า

1) ปัจจัยระดับผู้บริหารโรงเรียน คือ บรรยากาศโรงเรียน พฤติกรรมผู้นำ และวิสัยทัศน์ 2) ปัจจัยระดับครู คือ ความพึงพอใจในการทำงานของครู คุณภาพการสอนของครู และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู 3) ปัจจัยระดับนักเรียน คือ พฤติกรรมด้านสังคมกับกลุ่มเพื่อน เจตคติการเรียนของนักเรียน สอดคล้องกับการศึกษาของสัญญา พันไชย (2545) ได้ศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ ด้านครูผู้สอน ด้านผู้บริหาร ด้านแนวทางการจัดการศึกษา ด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของอารยะ ม่วงนนทศรี (2541) พบว่า การปฏิบัติงานของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ด้านวิชาการ งานธุรการ งานปกครอง และงานบริหาร มีปัญหาระดับน้อยทุกด้าน มีข้อเสนอแนะให้ผู้บริหาร ปรับปรุงด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร หลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน เพราะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยทุก ๆ ปัจจัยให้เทียบเท่ากัน เพื่อจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์กับนักเรียนมากที่สุด

การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) จากผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา มี 12 ด้าน ดังนี้

ปัจจัยด้านที่ 1 “การบริหารจัดการศึกษา” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษามากที่สุด 18 รายการเฉลี่ยพบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาของวิสุทธิ วิจิตรพัชรารณ (2547) กล่าวว่า

ยุทธศาสตร์การดำเนินงานสู่ผลสำเร็จของการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์การมอบงาน ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากร ยุทธศาสตร์การกำกับติดตามงาน ยุทธศาสตร์การใช้เทคโนโลยี ยุทธศาสตร์การระดมทรัพยากร ยุทธศาสตร์การประสานงาน ยุทธศาสตร์การบูรณาการ และยุทธศาสตร์การบริหารที่เน้นคุณภาพทั้งองค์กร สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ ความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนั้น ผู้บริหารโรงเรียน ถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการนำนโยบายด้านการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ ดังที่ Lewis (1984) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในงาน มีผลโดยตรงจากความเป็นผู้นำทางวิชาการ สอดคล้องกับ Smith (1990) ที่พบว่าระดับของความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับผลสำเร็จของการจัดระบบงานในโรงเรียน และ Miller (1965) พบว่า การเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสามารถนิเทศงานวิชาการได้ และส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในทิศทางที่ดีขึ้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ Kijai (1959) พบว่า พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์สูงกับประสิทธิผลของโรงเรียน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้นำชุมชน ตลอดจนสถานประกอบการต่างๆ รวมทั้งองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพิษณุ ก่อเกียรติยากุล

(2543) กล่าวว่าในการบริหารจัดการศึกษาควรให้กลุ่มผู้นำชุมชนให้ข้อเสนอแนะในการบริหารและการจัดการศึกษา ควรมีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษาอย่างแท้จริง และควรให้ชุมชน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาตามความต้องการของท้องถิ่น ตามศักยภาพและความสมัครใจ เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชนเพื่ออบรมสั่งสอนให้แก่นักเรียนของชุมชนนั้น ๆ เมื่อนักเรียนจบออกมาต้องใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ชุมชนจึงสมควรมีส่วนร่วมที่จะรับรู้ และมีส่วนได้ส่วนเสียจากผลผลิตของโรงเรียน จึงเป็นหน้าที่ของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนตามบทบาทที่มีข้อผูกพันระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ซึ่งผลที่ได้จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ได้กล่าวไว้ว่า 1) ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับความถนัดความสนใจ และความสามารถของตนเอง ได้เรียนรู้วิธีแสวงหาความรู้ มีความสุขในการเรียนรู้และการรักที่เรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ครูมีความรู้ ความเข้าใจ มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข ผู้สอนก็มีความสุขและเรียนรู้ให้พัฒนาเป็นครูอาชีพ 3) ผู้ปกครองรู้และเข้าใจความถนัด ความสนใจ ความสามารถและศักยภาพในการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน มีความเข้าใจบทบาทของคนในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนมีความสุขที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของผู้เรียน 4) ผู้บริหารได้พัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เป็นโรงเรียนที่แท้จริงไม่ใช่โรงเรียนและได้ใช้กระบวนการบริหารที่นักเรียน ครู

ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วม 5) ชุมชนและสังคมส่วนรวมได้พลเมืองที่มีคุณภาพ ศักยภาพ และสำนึกรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ และ 6) องค์การอื่น ๆ ได้มีส่วนช่วยประเทศในการพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพและศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศต่อไป

ปัจจัยด้านที่ 2 “การวัดและประเมินผล” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 2 รายละเอียดพบว่าสอดคล้องกับคณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ได้ให้แนวทางการประเมินที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า การประเมินผลการเรียนรู้พิจารณาจากการพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมนักเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่กันไปตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา และให้นำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาในการจัดสรรโอกาสการเข้ารับการศึกษาต่อ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ส่วนวัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541) มีความเห็นว่า การวัดและประเมินแนวใหม่สามารถที่จะวัดและประเมินความสามารถของผู้เรียนได้เหมาะสม และสอดคล้องกับวิธีการเดิม เป็นวิธีการประเมินที่สอดคล้องกับลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะเป็นวิธีที่ค้นหาความสามารถและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน และยังเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดีด้วย แนวทางการประเมินที่สำคัญมี 3 แนวทาง คือ การประเมินจากสภาพจริง การประเมิน และการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน ในส่วนกระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เกี่ยวกับ

การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ไว้นี้ การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นการวัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมผลงาน

ปัจจัยด้านที่ 3 “สื่อและแหล่งเรียนรู้” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 3 รายละเอียดพบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาของวัฒนาพร ระบุทุกซ์ (2543) พบว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นพาหนะหรือสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และ เจตคติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนและตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วยิ่งขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าครูปรับเปลี่ยนบทบาทไปจากเดิม จากบทบาทที่สำคัญที่สุดในฐานะผู้บอกเล่าข้อความรู้ทั้งหมดแก่ผู้เรียนมาเป็นผู้สนับสนุนจัดสิ่งแวดล้อมที่จะเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด ดังนั้นบทบาทของครูจึงต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการนำและใช้สื่อ นวัตกรรมตลอดจนเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น ครูในยุคของการปฏิรูปการศึกษาเป็นที่ครูจะต้องสร้างและใช้

สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งปัจจุบันสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีมีอิทธิพลสูงมากในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลายจึงเป็นเรื่องที่ครูจะต้องให้ความสนใจในการสร้างและการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุด โดยควรทำความเข้าใจในบทบาทของสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน คำนึงถึงหลักเกณฑ์การนำสื่อมาใช้ พิจารณาความเหมาะสมของสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี กับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนและกิจกรรม สอดคล้องกับการศึกษาของสมบัติ ฤทธิเดช ประสพสุข ฤทธิเดช และจิระนันต์ เสนาจักร (2554) การสร้างแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เกิดจากองค์การเอกชน จุดมุ่งหมายของการสร้างเพื่อสนองตอบเจตนารมณ์ของบิดาที่มีความต้องการคืนความรู้ให้สังคมในพื้นที่ชุมชนตำบลหนองโน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคามของประเทศไทย เด็กและเยาวชนมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น หนีเรียน รวมกลุ่มเพื่อน เที่ยวเตร่ทะเลาะวิวาท และเยาวชนกลุ่มสร้างสรรค์การเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาด้วยการสร้างแหล่งเรียนรู้ของชุมชนทำให้เกิดกิจกรรมหลายรูปแบบที่เป็นสื่อคุณภาพ และเป็นนวัตกรรมทางสังคม มีความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นตัวตั้งในการดำเนินโครงการ การพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยในเชิงพื้นที่ เป็นกลไกขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในประเด็นที่ช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมการเรียนรู้มากขึ้น โดยใช้สื่อกิจกรรมที่ชุมชนมีอยู่มาพัฒนากับเด็กและเยาวชน เป็นเสมือนการปฏิรูปการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้มนุษย์รู้จักท้องถิ่นของตน เข้าใจตนเอง เพื่อคาดการณ์อนาคตของตัวเองในวันข้างหน้า สอดคล้องกับการศึกษาของ พรธณี เสี่ยงบุญ ธีระวัฒน์ เยี่ยม

แสง และศักดิ์พงศ์ หอมหวล (2554) การดำเนินการตามแผน และกลยุทธ์ต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล ส่งผลให้โรงเรียนบ้านหนองบัวคู มีแหล่งเรียนรู้ด้านวิชาการและแหล่งเรียนรู้สนับสนุนวิชาการที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีสื่อ-อุปกรณ์ที่ทันสมัย และเพียงพอ มีสภาพบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจากสภาพจริงและมีแรงจูงใจในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับมากที่สุด นักเรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้

ปัจจัยด้านที่ 4 “คุณลักษณะของผู้บริหาร” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 4 รายละเอียดพบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาของศุภชัย โอบารุง (2545) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลโรงเรียนในด้านการพัฒนาความสามารถทางวิชาการของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยความสามารถทางพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง เป็นทั้งคุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้นำที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารที่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ตามให้สูงขึ้นจากความพยายามที่คาดหวัง เป็นผลให้การปฏิบัติงานของผู้ตามเพิ่มขึ้นเกินความคาดหวัง โดยผู้นำเองมีทั้งคุณลักษณะและพฤติกรรมที่ทำให้ผู้ตามมีความรู้สึกไว้วางใจ ยินดี จงรักภักดี และนับถือ และจากคุณลักษณะและพฤติกรรมดังกล่าวส่งผลให้ผู้ตามเกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และต้องการที่จะอุทิศและทุ่มเทเพื่อผู้นำ จึงทำให้ผู้ตามมีศักยภาพในการทำงาน

และส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานของโรงเรียนตามลำดับ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะเป็นผู้ที่สามารถทำให้ครูมีความมั่นใจในการที่จะเอาชนะอุปสรรคต่างๆสามารถที่จะมองเห็นวิธีการหรือแนวทางใหม่ๆในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้ยังสามารถที่จะทำให้ครูรู้จักวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนในการที่จะปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายรวมทั้งมีความยินดีที่จะทุ่มเทในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของรัตนจำเริญ เพชรแก้ว (2545) กล่าวว่า ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารระดับสูงจะต้องมีศิลปะของการคาดการณ์ไปในอนาคตพร้อมทั้งมียุทธศาสตร์และนโยบายที่แนชัดไว้รองรับ ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง โดยการหล่อหลอมวิสัยทัศน์นั้นไปสู่เป้าหมาย นโยบาย แผนปฏิบัติการงานประจำของโรงเรียน โดยการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับคณะครูในโรงเรียน การคาดคะเนแรงต่อต้านต่างๆ การวิเคราะห์จุดแข็ง และจุดอ่อนขององค์กรมีความมุ่งมั่นหรือความสนใจที่จะเปลี่ยนแปลงการทดสอบว่าวิสัยทัศน์ที่สร้างขึ้นนั้นสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรและความสามารถขององค์กรหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดที่เป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking) แปลกใหม่ คิดเหมือนผู้อื่น คิดอย่างมีคุณภาพและคิดสู่ความสำเร็จในเชิงปฏิบัติการ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์สู่กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ที่พัฒนาให้นักบริหารมองกว้าง คิดไกล ทัน

สมัย เฝ้ายแหลมการนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติโดยอาศัยความร่วมมือทุ่มเทกำลังกาย ความคิดและความพยายามของสมาชิกภายในองค์กรเพื่อให้วิสัยทัศน์ที่สร้างขึ้นนั้นดำเนินไปเป็นผลสำเร็จ นั่นคือ เป็นการรวมพลังเพื่อให้บรรลุสถานการณ์ในอนาคตที่ปรารถนา ซึ่งเป็นการปรับปรุงองค์การให้ดีขึ้นหรือให้มีคุณภาพเป็นเลิศ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์จะให้ผลคือ การหล่อหลอมวิสัยทัศน์นั้นลงไปในสมมติฐานในโครงสร้างของนโยบาย เป้าหมาย แผนงาน และงานประจำปีของโรงเรียน ปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ได้ผลดี ต้องแสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้นของตน พยายามสร้างจิตผูกพันให้เกิดกับสมาชิก จัดโครงสร้างของโรงเรียนให้สนองตอบต่อการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ จัดงบประมาณสนับสนุน มีความเชื่อถือและไว้วางใจในความสามารถของสมาชิก มีความจริงใจกับสมาชิกซึ่งในเรื่องเดียวกันนี้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Griffith (1959) พฤติกรรมภาวะผู้นำ พบว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพควรมีพฤติกรรมในการเป็นผู้ผลักดันเพื่อให้โอกาสผู้มีส่วนร่วมพัฒนางานที่รับผิดชอบและสนับสนุนให้ทำงานได้ดีขึ้น ใช้เทคนิควิธีการจูงใจในการสร้างเจตคติที่ดีต่องานและต่อเป้าหมายขององค์กร โดยมอบงานที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ตามงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง และเพื่อเป็นการสร้างเชื่อมั่นในองค์กรให้เกิดขึ้น

ปัจจัยด้านที่ 5 “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 5 รายละเอียดพบว่า สอดคล้องกับ Griffith (1959) ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดของการบริหารหลักสูตรที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้เสนอองค์ประกอบของการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพไว้ว่า องค์

ประกอบที่สำคัญของการบริหารหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพได้แก่ เอกสารหลักสูตร ผู้สอนมีคุณภาพ ความพร้อมของผู้เรียน มีบรรยากาศทางวิชาการในการแสวงหาความรู้และบริหารที่ดีในการสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร และถ้าพิจารณาถึงแนวคิดในการจัดองค์การพบว่า การจัดองค์การกระทำได้หลายรูปแบบ แต่รูปแบบหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ในการจัดองค์การก็คือ การจัดองค์การตามผลผลิต Huse (1980) and Daft (1986) กล่าวคือ เป็นการจัดองค์การที่ต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกันมาทำงานร่วมกัน ผู้จัดการโครงการมีอำนาจในการค้นหาแหล่งทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกองค์กร และบุคลากรทุกคนในโครงการจะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้จัดการที่ปฏิบัติงานตามภารกิจของโครงการ เมื่อเป็นเช่นนี้โปรแกรมวิชาจึงต้องทำหน้าที่ในการบริหารทรัพยากรทางการบริหาร อันได้แก่ หลักสูตร ทีมงาน กิจกรรมนักศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการงบประมาณ เพื่อให้การดำเนินการของโปรแกรมวิชาบรรลุวัตถุประสงค์ของสถาบันอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยด้านที่ 6 “หน่วยงานที่รับผิดชอบ” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 6 รายละเอียดพบว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ สมบัติ อารังธวังศ์ (2546) กล่าวว่า การนํานโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ ผู้เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ จะต้องใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ ทั้งการปฏิบัติงานโดยตรง และการประสานงานระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบร่วมกัน

ปัจจัยด้านที่ 7 “สถานที่จัดการศึกษา” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษา

เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 7 รายละเอียดพบว่า สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2545) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม การจัดการศึกษาในระบบที่ยังต้องอาศัยชั้นเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นอาคารสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาจึงเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกลก็ตาม ก็ยังต้องมีสถานที่สำหรับการบริหารจัดการ การผลิตและถ่ายทอดสื่อ หรือการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ยังต้องใช้อาคารเป็นสถานที่สำหรับจัดการเรียนการสอน สิ่ง que ผู้บริหารและผู้จัดการศึกษาต้องสนใจดูแลคือ ความเพียงพอ เหมาะสม ปลอดภัย และการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม หากจำเป็นต้องใช้งบประมาณปรับปรุง ก็ควรแจ้งผู้บริหารให้ช่วยดำเนินการ

ปัจจัยด้านที่ 8 “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 8 รายละเอียดพบว่า สอดคล้องกับการศึกษาของธนสาร บัลลังก์ปัทมา (2551) การมีส่วนร่วมในฐานะคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนองค์กร คณะกรรมการระดมเงินทุน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาและคณะกรรมการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในฐานะทรัพยากรบุคคลโดยเปิดโอกาสให้นำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าว มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของปรีชญา เวสารัชช์ (2554) ขึ้น

ตอนของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้ง 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและลงมือปฏิบัติงาน ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมดำเนินการและติดตามประเมินผลงาน และที่สำคัญคือบทบาทของการมีส่วนร่วมทางด้านการจัดการศึกษาที่สำคัญในปัจจุบันคือ การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สิน

ปัจจัยด้านที่ 9 “วิธีการจัดการศึกษา” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 9 รายละเอียดพบว่า สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2545) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ดีต้องมาจากการฝึกฝนปฏิบัติจริงของผู้เรียนโดยครูและสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เยี่ยมชมสถานที่ และเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตจริง เช่น พาชมโรงงาน เยี่ยมหมู่บ้านหัตถกรรม และจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติให้สามารถทำได้จริง (ฝึกทอผ้า ฝึกเขียนภาพ ฝึกปั้นดินเหนียว ฯลฯ) ฝึกให้รู้จักคิดเป็น และส่งเสริมบรรยากาศให้ผู้เรียนรักการอ่านเพื่อจะได้สนใจใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพการงานแล้วเป็นกลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่ง บุคคลเหล่านี้ได้รับการศึกษามาแตกต่างกันไป และมุ่งศึกษาเพิ่มเติมโดยมีเหตุผลต่างกันไป ส่วนหนึ่งเข้าศึกษาระดับสูงขึ้นในสถาบันการศึกษาปกติหรือเข้ารับการศึกษิตตามโครงการพิเศษ (เช่น โครงการศึกษาเฉพาะที่มีผู้จัดบริการให้ในสถานที่ทำงาน โครงการศึกษาอบรมเฉพาะด้าน เป็นต้น) นอกจากนี้ หน่วยงานทางการศึกษาอาจจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยในรูปแบบต่างๆ กัน เช่น การศึกษา

สัญญาที่ผู้สอนตระเวนให้ความรู้ การศึกษาผ่านสื่อ โทรคมนาคม การศึกษาโดยเอกสารหรือสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองต่างๆ การจัดการศึกษาเช่นนี้ อาจมีการรับรองวุฒิให้หรืออาจไม่เทียบวุฒิต่างเป็นทางการก็ได้ การจัดการอบรมสำหรับผู้มีงานทำนั้น รวมถึงครูซึ่งต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วย ครูจึงควรสนใจติดตามรับการอบรมตามหลักสูตรต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพของตน

ปัจจัยด้านที่ 10 “ระยะเวลาในการจัดการศึกษา” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 10 รายละเอียดพบว่า เวลาในการเรียนเป็นไปตามเกณฑ์และเงื่อนไขของหน่วยงานที่จัด จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเต็มวัน โดยคำนึงถึงหลักสูตร และลักษณะธรรมชาติของวิชา วิทยาการ หรือผู้จัดการศึกษาควรเป็นบุคลากรในกระทรวงต่างๆ เวลาในการเรียนเป็นไปตามเนื้อหาของหลักสูตรและใช้ระยะเวลาในแต่ละระดับไม่น้อยกว่า 2 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระยะเวลาในการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน

ปัจจัยด้านที่ 11 “ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 11 รายละเอียดพบว่า สอดคล้องกับการศึกษาของวิโรจน์ สุรสาคร (2550) พบว่า 1)ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลควรจัดทำโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียนอย่างจริงจังต่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการเยี่ยมบ้านนักเรียนให้เพียงพอ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้คุณครูทุกคนศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นราย

บุคคล ด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ครูควรไปเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกคน เพื่อทราบสภาพความเป็นอยู่และข้อมูลที่แท้จริงของนักเรียนทุกคน ครูควรเอาใจใส่และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทุกคนเสมอ และให้อาสาสมัครนักเรียนที่กระทำความผิดไม่ควรดูถูกหรือประจานนักเรียนและครูควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรักไว้วางใจ และสบายใจเมื่อให้ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน 2)ด้านการคัดกรองนักเรียน ควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูในการใช้แบบประเมินพฤติกรรมและเกณฑ์การคัดกรองนักเรียน ควรปรับปรุงแบบประเมินพฤติกรรมให้ง่ายต่อการใช้ สร้างความเข้าใจให้ครูทุกคนมีความเข้าใจตรงกันในการใช้เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน ครูไม่ควรหรือทำให้นักเรียนในห้องเข้าใจว่าเพื่อนนักเรียนบางคนเป็นพวกกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา เพราะจะทำให้บรรยากาศในห้องเรียนไม่ดีและทำให้นักเรียนบางคนมีปมด้อย ครูควรให้ความรักเมตตาและปฏิบัติกับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่แสดงความรังเกียจนักเรียนที่มีปัญหา 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ควรจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครองทุกระดับชั้น มีการประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง ส่งเสริมให้เครือข่ายผู้ปกครองมีความเข้มแข็ง สนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน ตกลงร่วมกันสอดส่องดูแลความประพฤติของนักเรียนทุกคนและควรจัดกิจกรรมโฮมรูมที่น่าสนใจไม่เบื่อ ควรให้กำลังใจนักเรียน และไม่ควรดูต่ำว่ากล่าวนักเรียนอย่างรุนแรง หรือตอกย้ำความไม่ดีของนักเรียน 4)ด้านการป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข ควรจัดทำแบบฟอร์มบันทึกการป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียน มีการประชุมกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลซึ่งกันและกัน จัดการอบรมหรือจัดทำคู่มือให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน จัดให้มีครูแนะแนวหรือครูที่

ทำหน้าที่แนะแนวให้เพียงพอ และควรมีกลุ่มงานที่รับผิดชอบสนับสนุนงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับเหนือสถานศึกษาขึ้นไป และควรจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียน 5) ด้านการส่งต่อ ควรส่งเสริมในเรื่องการส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาซับซ้อนรุนแรงยากต่อการแก้ไข ควรทำข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน สร้างความเข้าใจให้แก่ครูและผู้ปกครองยอมรับถึงเหตุผลความจำเป็นและประโยชน์ที่จะได้รับการส่งต่อ และควรติดตามดูแลและให้กำลังใจนักเรียนที่มีปัญหารุนแรงที่ส่งต่อให้หน่วยงานภายนอกดูแลแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับการศึกษาของ Dobizl (2002) เรื่อง ความเข้าใจต่อวัยเสี่ยงของเยาวชน และจัดโปรแกรมที่จะช่วยให้พวกเขาประสบความสำเร็จในการอยู่ในโรงเรียน พบว่า ปัญหาการเพิ่มจำนวนที่มากขึ้นของนักเรียนที่ลาออกจากโรงเรียนมีผลกระทบต่องานตามความเป็นจริงแล้วเยาวชนเหล่านี้ต้องการเอาใจใส่สามารถเรียนได้และปรารถนาให้ผู้ใหญ่ทั้งหลายยินดีที่จะพยายามทำความเข้าใจพวกเขา และให้พวกเขาเป็นที่ยอมรับและคอยแนะนำเมื่อพวกเขาต้องการ ถ้าคนใดคนหนึ่งอดกลั้นและดูแลให้ลึกซึ้งพอ พวกเขาก็จะมีความเข้าใจต่อคำว่าอย่ายอมแพ้แก่นั่น และสอดคล้องกับการศึกษาของ Bull (1998) ได้ศึกษาวิสัยทัศน์ของนักเรียนโดยเน้นการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของนักเรียน ระเบียบวินัยของโรงเรียน การแก้ไขปัญหานักเรียนและการปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า โรงเรียนควรจัดกลไกของการบริหารเพื่อให้บุคลากรของโรงเรียนได้ดูแลปัญหาด้านวินัยของนักเรียนได้อย่างเต็มที่ ช่วยให้นักเรียนได้ทราบความตั้งใจจริงที่จะแก้ไขปัญหานักเรียน

โรงเรียนไม่ใช่จับผิด แต่เป็นการช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้แก้ไขความประพฤติของตนเอง พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

ปัจจัยด้านที่ 12 “งบประมาณ” มีความสำคัญต่อปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นอันดับ 12 รายละเอียดพบว่า กระทรวงทรัพยากรและความมั่นคงของมนุษย์ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ทั้งรัฐและเอกชนให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ เอกชนให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ องค์การระหว่างประเทศให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชีระ รุญเจริญ (2546) ที่พบว่า การบริหารและจัดการศึกษามีปัญหาอุปสรรคด้านงบประมาณและอาคารสถานที่ คือ งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอที่จะดำเนินการได้ตามแผนที่กำหนดไว้และสถานศึกษาไม่สามารถจัดหางบประมาณเพิ่มเติมนอกเหนือจากงบประมาณและรายได้ในปัจจุบัน สอดคล้องกับศูนย์วิจัยและนวัตกรรมทางการศึกษา (Centre for Educational Research and Innovation) (2548) มีข้อเสนอแนะในการบริหารโรงเรียนว่า งบประมาณโรงเรียนและแผนยุทธศาสตร์ ต้องถูกให้ มีงบประมาณสนับสนุน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการให้นักเรียนได้รับการจัดหา ดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคล การจัดหลักสูตรที่เน้นทักษะการคิดอย่างหลากหลายตามความต้องการของแต่ละบุคคล รวมถึงควรจัดให้มีงบประมาณสนับสนุนการทำวิจัยทางการศึกษาด้วย ส่วน Piirto (2007) กล่าวว่า ผู้บริหารควรจัดงบประมาณเพื่อให้ครูได้เพิ่มศักยภาพในการส่งเสริมทักษะการคิดให้กับนักเรียน และจัดกิจกรรมฝึกทักษะการคิดในระหว่างสัปดาห์ เช่นเดียวกับ Benson and Rogers

(2002) กล่าวว่า เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกในด้านการคิด หากครูไม่รู้วิธีที่จะส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกด้านความคิด เป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้องจัดงบประมาณ เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพรรณ สุริโย ยุพร ริมชลการ และ ภิญโญ มนุสิลป์ (2548) พบว่า ปัญหาด้านงบประมาณเป็นปัญหาหลักในการพัฒนาการศึกษา งบประมาณในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีข้อผูกพันร่วมกับระดับรัฐและท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีความตระหนักว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และคุ้มค่าตรงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาดังนั้นผู้บริหารจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในการจัดสรรและกระจายทรัพยากรตลอดจนกำกับติดตามผลการใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน นักเรียนตลอดจนต่อทางราชการให้มากที่สุด ทรัพยากรทางการศึกษาที่ผู้บริหารพึงพิจารณาจัดสรรให้แก่ครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง ทรัพยากรด้านงบประมาณมีความสำคัญต่อการบริหารงานหลายประการ ดังนั้นการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพนั้นเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องวางแผนจัดสรรด้านงบประมาณการเงิน ทรัพยากรในด้านทางกายภาพ และทรัพยากรในด้านวัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอน และการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนให้เป็นไปอย่างราบรื่น คล่องตัว ตรงตามเป้าหมายอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาสถานศึกษาและนักเรียนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัย ดังนั้น เพื่อการ

พัฒนาการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียน และนำไปสู่การดำเนินการที่ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริมสนับสนุน และกำหนดนโยบาย วิธีการ รูปแบบในการพัฒนาการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษา โดยคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. มีการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มเสี่ยงที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในแต่ละกลุ่ม เช่น แรงงานเด็ก เด็กเร่ร่อน เด็กที่ประพฤติดันไม่สมควร โดยพิจารณาจากพื้นที่และตัวเด็กเป็นสำคัญ
2. หลักสูตรการศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน ตอบสนองตามความถนัด ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียน และชุมชน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อการรู้หนังสือซึ่งมุ่งอ่านออกเขียนได้ ควรมีสาระ เช่น เสริมสร้างสุขภาพ การสร้างภูมิคุ้มกันในเด็ก สิทธิเด็ก และการวางแผนครอบครัว
3. มีการกำหนดจุดประสงค์การจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง/ตลอดชีวิต พัฒนาทักษะของผู้เรียนให้มีความรู้และความเป็นสากล และ

- ให้เกิดความตระหนักในเรื่องคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
4. มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีเกณฑ์ผ่านและไม่ผ่าน โดยนำผลการเรียนเดิมมาเทียบเคียง ผลความก้าวหน้าในการเรียนรู้เป็นระยะ ตามสภาพปัญหาและความคืบหน้าในการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยมีทั้งแบบผสมผสาน เช่น การสังเกต การปฏิบัติจริง แฟ้มสะสมงาน เพื่อตัดสินผลการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียน
 5. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษา และความสัมพันธ์กับบุคลากรทั้งในและนอกองค์กร
 6. มีวิธีการจัดการศึกษาแบบร่วมมือ (เป็นการร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชน สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถานพินิจ และบ้าน) การฝึกอบรมในที่ทำงาน/สถานประกอบการ การฝึกอบรมเฉพาะกลุ่ม และการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต
 7. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลายวิธี เช่น วิธีการอภิปราย วิธีแสดงบทบาทสมมติ เพื่อขยายตามประเภทนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ตามความสนใจของผู้เรียน เพื่อจูงใจให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงเข้าเรียน ตามศักยภาพของผู้เรียน เพื่อจูงใจให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงเข้าเรียน โดยคำนึงถึงหลักสูตร และลักษณะธรรมชาติของวิชา
 8. มีการจัดทำระบบบัตรทองเพื่อการศึกษา (Students Smartcard)
 9. มีการแนะแนวการศึกษาและอาชีพโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดให้มีศูนย์ Hotline ด้านการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มเสี่ยง
 10. มีการสำรวจรวบรวมข้อมูล จำนวน/ประเภท/ความต้องการของเด็กกลุ่มเสี่ยง โดยผ่านสื่อต่าง ๆ ในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 11. มีการจัดตั้งและพัฒนาสถานศึกษาเฉพาะทางรองรับความสามารถเป็นเลิศและทักษะวิชาชีพ โดยมีแบบแผนกลไกพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีรูปแบบเฉพาะที่สอดคล้องเหมาะสมกับเด็กกลุ่มเสี่ยงที่ขาดโอกาสทางการศึกษาแต่ละประเภท
 12. การบริหารจัดการศึกษา ในสถานศึกษาที่เอื้อต่อชีวิตของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงโดยมีระบบเชื่อมโยงกันระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
 13. มีการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายให้เอื้อต่อการจัดบริการทางการศึกษา โดยให้หน่วยงานทบทวน หลักคิด หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติที่จำกัดสิทธิและผลักดันเด็กกลุ่มเสี่ยงให้ออกจากกระบบการศึกษา
 14. มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนา นักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่ขาดโอกาสทางการศึกษา
 15. กรมส่งเสริมสุขภาพจิต และโรงพยาบาลในพื้นที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร

- สถานศึกษา เช่น โครงการต่อต้านยาเสพติด สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติด โครงการส่งเสริมสุขภาพสำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง
16. หน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ องค์กรท้องถิ่น วิทยาลัย/ มหาวิทยาลัย ชุมชน และภาคธุรกิจ
 17. มีการบริหารจัดการศึกษานักเรียนกลุ่มเสี่ยง โดยใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล
 18. ทั้งรัฐและเอกชนให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ
- ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ**
1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสังกัดต่าง ๆ ควรนำนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด มากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนา
 2. ความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของ นักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสังกัดต่าง ๆ ควรส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของ นักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน
 3. สถานศึกษาในสังกัดต่าง ๆ ควรประสานความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางที่เป็นบริบทของ แต่ละสถานศึกษา เพื่อพัฒนาพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ธนสาร บัลลังก์ปัทมา. (2551). บทบาทประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา. *The city Journal*, ปีที่ 4(85) (1-15 มี.ค.): 30.
- ธีระ รุญเจริญ. (2546). รายงานการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2556,
จาก <http://www.onec.go.th/ublication/tera/tera.pdf>
- ประภัสรา เทพศาสตร์. (2553). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดโรงเรียนเทศบาล จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2554). การส่งเสริมชุมชนและท้องถิ่นในการปฏิรูปการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 7
ธันวาคม 2554, จาก <http://www.google.com.au/search?=cache:DSaXoZZWLDMJ:area.bed.go.th>
- ปิยะพร เมืองใจ. (2548). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พรรณี เสียงบุญ ธีระวัฒน์ เยี่ยมแสง, และศักดิ์พงศ์ หอมหวล. (2554). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถาน
ศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโรงเรียนบ้านหนองบัวคู อำเภอนาดูน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*,
5(1) .109-120.
- พิมพรรณ สุริโย ยุพร ริมชลการ, และภิญโญ มนุสศิลป์. (2548). ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผล
ต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 9 กรมส่งเสริมการปกครอง
ท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2556 จาก http://www.loeicity.go.th/ed_04_01.doc
- พิชญ์ ก่อเกียรติยากุล. (2543). รูปแบบการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
ในเขตการศึกษา 2. ม.ป.ท. : สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตการศึกษา
- รัตน์จำเรียง เพชรแก้ว. (2545). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนกับ
บรรยากาศ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร.
ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.
(เล่ม124 ตอนที่ 47ก), 15.

- วัฒนาพร กระจับทุกข์. (2543). *แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- _____. (2541). *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : บริษัท เลิฟ แอนด์ ลินเพลส จำกัด.
- วิโรจน์ สุรสาคร. (2550). *การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์. (2547). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบกระจายอำนาจในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภชัย โอบารุง. (2545). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สมบัติ อารังธวงค์. (2546). *นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สมบัติ ฤทธิเดช ประสพสุข ฤทธิเดช, และจิระนันท์ เสนาจักร. (2554). *แหล่งเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการเสริมสร้างการเรียนรู้แบบทางเลือกของเยาวชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4(1) (ม.ค.-เม.ย.).
- สัญญา พันธไชย. (2545). *ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *สถิติการศึกษา ปี 2551 – 2553*. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2554, จาก <http://data.bopp-obec.info/emis/>
- _____. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค.

- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2548). *สานฝันด้วยการคิด*. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2555). *เด็กนอกกระบบ*. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2554,
จาก <http://www.drsuthichai.com>.
- สุวิทย์ จันทร์คงหอม. (2548). *การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาในสำนักงาน
เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- อารยะ ม่วงนนทศรี. (2541). *การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- Benson, Barbara P. and Spence Rogers. (2002). *How to Meet Standards, Motivate
Students, and Still Enjoy Teaching : Four Practices that Improve Student
Learning*. California : Corwin Press.
- Bull, Harry Clinton Jr. (1998). High School Administrator Perception of their Comfort
Levels with the Law of Safe School. *Dissertation Abstracts International*. 59,32
(September): 699-A.
- Daft, Richard L. 1986. *Organization Theory and Design*. (2nded.). New York:
West Publishing.
- Dobizl, J.K. (2002). *Understanding At – Risk Youth and Intervention Programs that Help
them Succeed in School*. Research Paper University of Wisconsin – Stout.
- Geiffith, Daniel E. (1959). *Administrative Theory*. New York: Appleton – Century – Crofts.
- Huse, Edgar F. (1980). *Organization Development and Change*. 2nded. New York :
West Publishing.
- Kijai, Jimy. (1959). *school : Effectiveness characteristics and school incentive reward*.
Dissertation Abstracts International. 48, 4 (October): 829 - A.
- Lewis, Adum N. (1984). *Instructional Leadership styles of effective elementary School
Principals in Texas*. *Dissertation Abstracts International*. 45, 3 (September):
709-A.
- Miller, Van. (1965). *The Public administration of American School*. New York:
Macmillian Publishing Company.

- Piirto, Jane. (2007). *Talented Children and Adults : Their Development and Education*. 3rd ed. Texas : Prufrock press Inc..
- Smith, Cecil. M. (1990). *The Relationship of Adult's Reading Attitude to Actual Reading Behavior*. Reading Improvement, 27, 2 (November): 18 - 25.

การพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
The Development of Organizational Climate Inventory for the Basic
Education School

วิไล กวางคีรี*
Wilai Kwangkeeree*

*มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

*Graduate Student (Educational Administration), Faculty of Educational Administration, Silpakorn University.

*E-mail : wilaikwang@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาค้นคว้าตัวแปรเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) การพัฒนาเครื่องมือ และจัดเก็บข้อมูล และ 3) การวิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 200 โรงเรียน ตัวอย่างที่ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานวิชาการ และครู เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบ rubric scale ที่เกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 15 มกราคม – 16 พฤษภาคม 2556 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (path analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร(F1) การจัดองค์การและการบริหาร(F2) ความเป็นมืออาชีพของครู(F3) การสนับสนุนด้านวิชาการ(F4) นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร(F5) และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้(F6)
2. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบทุกตัวมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบด้านนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร โดยที่ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร และความเป็นมืออาชีพของครู มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู การสนับสนุนด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ยังมีความสัมพันธ์โดยอ้อมกับนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร โดยส่งผ่านการจัดองค์การและการบริหาร
3. ผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ตัวแปรที่สังเกตได้ขององค์ประกอบการจัดองค์การและการบริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู และภาวะผู้นำของผู้บริหาร ส่งผลต่อนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถเขียนเป็นสมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ได้ดังนี้ $Y_{tot} = .460 + .270(F2\text{การจัดองค์การและการบริหาร}) + .333(F3\text{ความเป็นมืออาชีพของครู}) + .267(F1\text{ภาวะผู้นำของผู้บริหาร})$

คำสำคัญ : บรรยากาศองค์การ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

The purposes of this research were to determine : 1) the components of the organizational climate of the basic education school ,2) the correlation of components of organizational climate and 3) a result of the developing the organizational climate inventory for the basic education school. There were 3 steps of this research operation : 1) identifying the variable concerning the organizational climate, 2) developing a research instrument and collecting data and 3) analyzing the data. The samples were 200 basic education schools. The respondents were school director , academic teacher and teacher. The instruments for collecting the data was rubric scale of questionnaire based on the organizational climate of basic education school. All data collected during January 15th , 2013 to May 16th , 2013. The data were analyzed by frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation, exploratory factor analysis, t-test , path analysis, and stepwise multiple regression analysis.

The findings of this research were as follow :

1. The components of the organizational climate of the basic education school were 1) leadership 2) organization administration 3) teacher professionalism 4) academic support 5) organizational policies and principal's behavior and 6) learning environment. While the comparison on the opinion of the respondents from secondary schools and opportunity expansion schools were significance difference at .05 level.

2. The components of the organizational climate of the basic education school were correlated to organizational policies and principal's behavior. Leadership, organization administration and, teacher professionalism affecting the organizational policies and principal's behavior, while the leadership, teacher professionalism, academic support and learning environment were indirect affected to organizational policies and principal's behavior through the organization administration.

3. The result of developing instrument for the organizational climate inventory of the basic education school was organization administration, teacher professionalism and leadership affected to organizational policies and principal's behavior at .05 level of significance. The equation of regression analysis was $Y_{tot} = .460 + .270$ (F2 organization administration) + $.333$ (F3 teacher professionalism) + $.267$ (F1 leadership).

Keywords : Organizational Climate, Basic Education School

บทนำ

ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก ซึ่งเรียกว่าโลกาภิวัตน์หรือโลกไร้พรมแดน และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ส่งผลทำให้ความรู้และการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาประชากรสร้างสมรรถนะในการแข่งขันของประเทศ การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ เนื่องจากการศึกษาช่วยพัฒนาประชาชนในประเทศให้มีความรู้ความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันกับนานาประเทศ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าความรู้และเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากสังคมที่มีความสามารถในการแข่งขันสูง ความรู้จะเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่าย คนที่มีการศึกษาจะเป็นคนที่เรียนรู้ตลอดชีวิต(Drucker, 1994, pp. 53-80) เพราะยอดปรารถนาของทุกองค์การ ต่างก็ต้องการบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและได้ประสิทธิผลสูงสุด ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วขององค์การอื่นได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าทุนมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การ กล่าวคือ คนที่มีทักษะสูง มีความคิดสร้างสรรค์ มีแรงจูงใจ มีความร่วมมือกัน และเป็นบุคคลที่รอบรู้และเข้าใจถึงกลไกของสถานะแวดล้อมในการดำเนินงานขององค์การ จะสามารถนำองค์การไปสู่การแข่งขันได้ อย่างไรก็ตาม ก็มีอาจปฏิเสธได้ว่านโยบายและการปฏิบัติที่ดีในเรื่องการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ก็มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์การด้วยเช่นกัน ซึ่งการจะบริหารองค์การให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้นำองค์การต้องมีความรู้และความสามารถในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์การ มีความเข้าใจในตัวพนักงานและบุคคล

ต่างๆ อาศัยภาวะผู้นำ นำผู้ตามในการทำงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยทุกคนในองค์การมีความสุขและความพึงพอใจ อย่างไรก็ตามการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถือเป็นก้าวสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา โดยสถานศึกษานั้นเป็นหน่วยงานหลักที่มีความใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้การปฏิรูปการศึกษามีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง เนื่องจากการศึกษาไทยในปัจจุบันยังมีปัญหาอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องจัดการศึกษาไม่สามารถเตรียมคนไทยให้เผชิญกับยุคการเปลี่ยนแปลงของโลกข้อมูลข่าวสารได้ทัน ผลผลิตทางการศึกษายังขาดคุณภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับเป็นปัญหาใหญ่และเป็นอันตรายที่น่าพาประเทศไปสู่ภาวะวิกฤติ สมควรต้องแก้ไข ดังนั้นการบริหารจัดการการศึกษาที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารจึงต้องมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกับตำแหน่ง ทั้งในด้านการกำหนดเป้าหมาย จัดโครงสร้างการบริหาร มอบหมายงาน จัดสภาพแวดล้อมการทำงาน มีภาวะผู้นำในด้านต่างๆ มีการสร้างบรรยากาศองค์การที่พึงประสงค์เพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากร ซึ่งบรรยากาศองค์การนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเกื้อหนุนให้การทำงานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย เนื่องจากมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการทำงาน เกิดจากลักษณะทางกายภาพ การปฏิสัมพันธ์ในการมีส่วนร่วม และการประพฤติปฏิบัติตนระหว่างบุคคล บรรยากาศองค์การนั้นสามารถสร้างขึ้นและปรับปรุงได้โดยหัวหน้างาน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ สอดคล้องกับความต้องการของคนในองค์การ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งโรงเรียนนับเป็นองค์การหนึ่งที่ดี

ตั้งขึ้นเพื่อให้บริการทางการศึกษา คุณภาพของการให้บริการทางการศึกษาจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการณ์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ระหว่างบุคคลต่อบุคคลในโรงเรียน ดังนั้น บรรยากาศในโรงเรียน จึงมีผลต่อพฤติกรรมของครูและนักเรียน และความรู้สึกรักของครูและนักเรียนที่มีต่อสถานศึกษา หากมีการเสริมสร้างบรรยากาศที่สนองความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานแล้ว ก็จะช่วยให้องค์การมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น ผลผลิตในการทำงานบรรลุเป้าหมายที่สำคัญทั้งในด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาการ การพัฒนาสังคมและการปรับปรุงหลักสูตรทำให้สถานศึกษาเป็นที่น่าพอใจและเป็นสถานที่ที่มีความหมาย ทั้งครูและนักเรียนจะใช้เวลามากอยู่ในสถานศึกษาอย่างมีค่า ซึ่งบรรยากาศองค์การทุกรูปแบบส่วนหนึ่งมีผลมาจากผู้บริหาร และผู้บริหารจะได้รับผลกระทบจากบรรยากาศองค์การด้วย โดยมีผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในงานและผลการปฏิบัติงาน อาทิ มูส (Moos) ได้ศึกษาวิจัยระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาและระดับมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้และการพัฒนาของนักเรียนได้รับอิทธิพลมาจากลักษณะบรรยากาศองค์การอย่างมีนัยสำคัญ (Moos, 1977, pp 17) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ แมคคิลล์ (McDill) และคณะ ที่พบว่าบรรยากาศโรงเรียนซึ่งนักเรียนและครูรู้สึก(รับรู้) เป็นตัวพยากรณ์สัมฤทธิ์ผลของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญและเมื่อทำการควบคุมความสามารถทางการเรียนของนักเรียนและสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของชุมชนแล้วพบว่า บรรยากาศเป็นพลังที่สามารถนำมาทำนายว่า บรรยากาศโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนของงานวิจัยภายในประเทศนั้น(McDill, 1969, pp 181-199) ส่วน ชญานุช ลักษณะวิจารณ์ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อผู้นำกับบรรยากาศองค์การของพนักงานบริษัทกระเบื้องกระดากไทย จำกัด ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติต่อผู้นำแบบเผด็จการและเผด็จการอย่างมีศิลป์ มีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับรู้บรรยากาศองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่า ทัศนคติต่อผู้นำแบบปรึกษาหารือและแบบมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้บรรยากาศองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน (ชญานุช ลักษณะวิจารณ์, 2541, บทคัดย่อ)

จากการศึกษาเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนที่กล่าวมาข้างต้น รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนทั้งในและต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าบรรยากาศองค์การส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน เนื่องจากเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ทัศนคติ และค่านิยมในการทำงานของครูและบุคลากรที่จะส่งผลต่อแรงจูงใจ ขวัญและกำลังใจในการทำงานในโรงเรียน เพราะทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานต่างต้องการบรรยากาศองค์การที่ดี เพื่อที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทราบถึงองค์ประกอบบรรยากาศองค์การที่สำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้เครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำผลการตรวจวัดบรรยากาศองค์การไปพัฒนาบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีบรรยากาศที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนมีคุณภาพบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรและเป็นทรัพยากรบุคคลที่

มีคุณค่าของประเทศชาติ นอกจากนี้ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อทราบองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อทราบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อทราบผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบและสร้างเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยจากการศึกษาองค์ความรู้ในเรื่องบรรยากาศองค์การ (Organization Climate) ของฮอยและคณะ (Hoy, et al.) ลิทวิน และสตริงเกอร์ (Litwin and stringer) ฮาลปิน และครอฟท์ (Halpin and Croft) ลิเคิร์ต (Likert) เจมส์ และโจนส์ (James and Jones) ฟอกซ์ และคณะ (Fox, et al.) ดูบริน (Dubrin) สเตียร์ส (Steers) ชูลิก และคณะ (Zullig, et al.) คอตเตอร์ (Kotler) แคมป์เบล (Campbell) โฟร์แฮนด์และกิลเมอร์ (Forehand and Gilmer) เดวิส (Davis) กอนเดอร์ และไฮเมส (Gonder and Hymes) เคลลี (Kelly) แอลแด็กและบริฟ (Aldag and Breef) บราวน์และโมเบิร์ก (Brown and Moberg) เรดดีน (Reddin) สเทิร์น และสแตน์ฮอฟ (Stern and Steinhoff) CSEE : The

Center for Social and Emotion Education, 2010 Snow สเตียร์ส (Steers and Porter) แมกเกรเกอร์ (McGregor) ลิทวินและเบอร์เมียร์เตอร์ (Litwin and Burnmeister) มาร์ช ไซมอน และอากีร์ส ทาจจิอูรี (Tagiuri) กริฟฟิธ (Griffith) พาร์เซล และคณะ (Parcel, et al.) เทเบิลแมน (Tableman) แพชเชียร์ดิส (Pashardis) โคเฮนและคณะ (Cohen McCabe, et al.) कुन्द (Kundu) ฟิงค์และคณะ (Fink and others) เบนเพเรตซ์ และคณะ (Ben-Peretz, et al.) ราฟเฟอร์ตี้ (Rafferty) คอนเลย์และมันซี (Conley and Muncey) จอนสันและจอนสัน (Johnson and Johnson) และยูไลน์ (Uline)

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเตรียมโครงการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งรวบรวมจากเอกสาร หนังสือ ผลงานวิจัย บทความวิชาการ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ต่างๆ โดยทำการวิเคราะห์เอกสาร ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ จากนั้นนำผลที่ได้จากการศึกษามาจัดทำโครงร่างงานวิจัย แกะไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และเสนออนุมัติโครงร่างงานวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัย การดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือ นำไปทดลองใช้ ปรับปรุงคุณภาพ นำเครื่องมือที่พัฒนาแล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากนั้น

นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าตัวแปรเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาค้นคว้าตัวแปรเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การ ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้
 - 1.1 ศึกษา วิเคราะห์และสรุปวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในและต่างประเทศ
 - 1.2 นำข้อสรุปที่ได้มาสังเคราะห์ (content synthesis) เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.3 นำบทสรุปตัวแปรด้านบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด และทฤษฎีมาสังเคราะห์ (content synthesis) เพื่อนำไปสร้างเป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม
2. การพัฒนาเครื่องมือ และจัดเก็บข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาเครื่องมือวิจัยดังนี้
 - 2.1 นำตัวแปรที่เกี่ยวกับบรรยากาศองค์การมาพัฒนาเป็นเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) แบบรูบริก (rubric scale)
 - 2.2 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยตรวจสอบความตรง (validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้อง IOC (index of item objective congruence) ซึ่งพิจารณาค่า IOC ที่มีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไป
 - 2.3 การทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย (try out)

กับสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเดียวกับการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 10 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน หัวหน้างานวิชาการ 1 คน และครูในโรงเรียนเดียวกัน 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 30 คน นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

- 2.4 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานวิชาการ และครู ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ จำนวน 9,443 โรงเรียน โดยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสิ้น 200 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 600 คน โดยเก็บข้อมูลในระหว่างวันที่ 15 มกราคม – 16 พฤษภาคม 2556

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้
 - 3.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) เพื่อให้ได้องค์ประกอบเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ
บรรยากาศองค์การของสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิง
สาเหตุ (path analysis) เพื่อทราบความ
สัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยากาศ
องค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน

4. ผลการพัฒนาเครื่องมือวัดบรรยากาศ
องค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ผู้วิจัย
นำองค์ประกอบเครื่องมือตรวจวัด
บรรยากาศองค์การของสถานศึกษาชั้น
พื้นฐานมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ
ขั้นตอน (stepwise multiple regression
analysis) ให้ได้สมการเพื่อวิเคราะห์
บรรยากาศองค์การของสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อ
ค้นพบที่ได้จากการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอ
แนะ จากนั้นจัดทำร่างรายงานผลการวิจัยนำเสนอ
คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ
ความถูกต้อง ปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องตามที่
คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เสนอแนะ จัด
ทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เสนอบัณฑิต
วิทยาลัย เพื่อขออนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา
วิชาการบริหารการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการ
วิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดระเบียบ
วิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

แผนแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำตัวแปรที่ได้มา

จากการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัย
เกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
มาสร้างเป็นแบบสอบถาม เพื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่าง
เป็นการตรวจสอบสมการการณ โดยไม่มีการทดลอง
(the one - shot, non - experimental, case study
design) แผนแบบการวิจัยสามารถสรุปเป็นแผนภาพ
ได้ดังต่อไปนี้

เมื่อ R หมายถึง กลุ่มตัวอย่างที่ได้จาก
โรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาส
ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
ศึกษาขั้นพื้นฐาน

x หมายถึง ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่
ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามและตัวแปร
ที่เกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน

o หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

ประชากร

ประชากร คือ โรงเรียนมัธยมศึกษาและ
โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9,443
โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
กาญจนบุรี เขต 1, 2554, อัดสำเนา)

กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ผู้ให้ข้อมูลเป็น

หน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 93% (ปราณี นิลกรณ และวีรานันท์ พงศาภักดี, 2544, หน้า 5 – 15) และให้ความคลาดเคลื่อนของผลการสุ่มไม่เกินร้อยละ $7 (\pm 7\%)$ ซึ่งเป็นที่ยอมรับได้โดยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ $199.76 = 200$ โรงเรียน โดยผู้วิจัยสุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 100 โรงเรียน และสุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 100 โรงเรียน รวมเป็น 200 โรงเรียน แต่ได้ข้อมูลจริงกลับมาเพียง 92 คู่ รวม 184 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 92.00

สูตรการคำนวณของยามาเน่ (Yamane)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

ผู้วิจัยใช้เลือกแบบวิธีเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. เลือกตัวอย่างตามโอกาสทางสถิติ (probability sampling) แบบแบ่งกลุ่ม (cluster sampling) ตามเขตการปกครอง เป็น 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้
2. สุ่มตัวอย่างโรงเรียนมัธยมศึกษา ในแต่ละภาค โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ภาคละ 25 โรงเรียน รวมจำนวน 100 โรงเรียน
3. สุ่มตัวอย่างโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดเดียวกัน (matching cases) โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ภาคละ 25 โรงเรียน รวมจำนวน 100 โรงเรียน

4. กำหนดผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 3 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน หัวหน้างานวิชาการ 1 คน และครู 1 คน จำนวน 200 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 600 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรพื้นฐาน และตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

1. ตัวแปรพื้นฐาน คือ ตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งประสบการณ์ในการทำงานในตำแหน่งและประเภทโรงเรียน
2. ตัวแปรที่ศึกษา คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นผลมาจากการสรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยของนักวิชาการ ประกอบด้วย 140 ตัวแปรได้แก่
 1. ผู้บริหารมีหลักการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ
 2. ผู้บริหารใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ในการบริหารงาน
 3. ผู้บริหารให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการทำงานของบุคคล
 4. ผู้บริหารใช้วิธีการบริหารงานตามโครงสร้างและที่เป็นพลวัต
 5. ผู้บริหารใช้วิธีการจูงใจในการทำงาน
 6. ผู้บริหารมีการตัดสินใจที่เหมาะสมกับสถานการณ์
 7. ผู้บริหารและครูมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน
 8. ผู้บริหารมองธรรมชาติของครูในเชิงบวก

9. ผู้บริหารใช้หลักการบริหารตามสถานการณ์
10. ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมองค์การ
11. ผู้บริหารมีคุณลักษณะของผู้นำ
12. ผู้บริหารสนับสนุนการสื่อสาร
13. ผู้บริหารมีพฤติกรรมสนับสนุนการทำงาน
14. ผู้บริหารมีพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ
15. ผู้บริหารมุ่งบรรลุผลตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน
16. ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่ใกล้ชิดกับครู
17. ผู้บริหารกำกับติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด
18. ผู้บริหารเป็นผู้นำในการส่งเสริมการปฏิบัติงาน
19. ผู้บริหารสนับสนุนช่วยเหลือในการทำงาน
20. ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง
21. ผู้บริหารยอมรับในความรู้ความสามารถของครู
22. ผู้บริหารนิเทศติดตามการทำงาน
23. ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่ไม่ขัดขวางการทำงาน
24. ครูรับรู้สภาพแวดล้อมในโรงเรียนมาทำงาน
25. ครูไม่มีพฤติกรรมท้อแท้ใจในการทำงาน
26. ครูมีพฤติกรรมที่สนิทสนมกัน
27. ครูมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น
28. ครูเข้าใจและยอมรับถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน
29. ครูมีความพึงพอใจในการทำงาน
30. ครูมีขวัญกำลังใจในการทำงาน
31. ครูมีความรับผิดชอบในหน้าที่
32. ครูมีมิตรภาพที่ดีต่อกันในการทำงาน
33. ครูทำงานตามเป้าหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงาน
34. ครูมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน
35. ครูยอมรับนับถือเพื่อนร่วมงานอย่างจริงใจ
36. ครูเอาใจใส่ในการปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาชีพ
37. ครูมีโอกาสดำเนินงานในอาชีพ
38. ครูมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน
39. โรงเรียนมีคุณลักษณะที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ
40. โรงเรียนมีการดำเนินงานที่ช่วยให้การติดต่อภายในมีประสิทธิภาพ
41. โรงเรียนมีวัฒนธรรมที่ปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
42. โรงเรียนมีเกณฑ์ที่ทำให้เกิดสุขภาพองค์การและความสำเร็จ
43. โรงเรียนมีการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน
44. โรงเรียนมีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนา
45. โรงเรียนใช้หลักวิชาการและเหตุผลในการทำงาน
46. โรงเรียนมีรูปแบบการบริหารในระบบราชการ
47. โรงเรียนมีการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ
48. โรงเรียนใช้หลักการบริหารอย่างมีเหตุผล
49. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมในด้านมนุษยสัมพันธ์
50. โรงเรียนใช้วิธีการบริหารแบบมีส่วนร่วม
51. โรงเรียนมีปัจจัยที่จูงใจในการทำงาน
52. โรงเรียนมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม
53. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ
54. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อกันและปัจจัยอื่นๆ
55. โรงเรียนมีองค์ประกอบของการทำงานร่วมกัน
56. โรงเรียนมีองค์ประกอบขององค์การ
57. โรงเรียนมีขนาดและโครงสร้างองค์การ
58. โรงเรียนมีเป้าหมายในการทำงาน
59. โรงเรียนมีสายใยในการติดต่อสื่อสาร

60. โรงเรียนมีปัจจัยที่ช่วยผลักดันให้มีการพัฒนา
61. โรงเรียนมีปัจจัยที่สนับสนุนการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ
62. โรงเรียนมีองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการทำงาน
63. โรงเรียนมีตัวแปรที่ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียน
64. โรงเรียนมีสภาพที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ
65. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะของตัวเอง
66. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมในห้องพักครู
67. โรงเรียนมีปัจจัยด้านการจัดองค์การและการบริหาร
68. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมในด้านนักเรียน
69. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมในด้านสังคม
70. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมทางด้านความสัมพันธ์กันในการทำงาน
71. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านการปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน
72. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับวินัยนักเรียน
73. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านการเรียนรู้
74. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
75. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับเกณฑ์ด้านวิชาการ
76. โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมทางด้านวิชาการ
77. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนด้านวิชาการ
78. โรงเรียนมีปัจจัยทางด้านความเป็นมืออาชีพของครู
79. โรงเรียนมีปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร
80. โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่สนับสนุนการเรียน
81. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สนับสนุนการเรียน
82. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมทางสังคมของนักเรียน
83. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านอารมณ์ความรู้สึกที่สนับสนุนการเรียน
84. โรงเรียนมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน
85. โรงเรียนมีปัจจัยที่สนับสนุนการบรรลุผลสำเร็จของนักเรียน
86. โรงเรียนมีปัจจัยด้านวิชาการที่สนับสนุนการเรียน
87. โรงเรียนมีโครงสร้างที่สนับสนุนในการทำงาน
88. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่อบอุ่น
89. โรงเรียนมีการยอมรับและแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
90. โรงเรียนไม่มีปัญหาด้านความขัดแย้งอย่างรุนแรง
91. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบเปิด
92. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบอิสระ
93. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบควบคุม
94. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบเป็นกันเอง
95. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบรวมอำนาจ
96. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบปิด
97. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบเผด็จการ
98. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบเผด็จการอย่างมีศิลป์
99. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบปรึกษาหารือ

100. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม และแก้ปัญหาความเสี่ยง
101. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เน้นความสำเร็จในงาน 125. โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมในด้านอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก
102. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับ ผลผลิต 126. โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมในด้านระบบสังคม
103. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ให้ความสำคัญ ต่อผู้ปฏิบัติงาน 127. โรงเรียนมีสิ่งแวดล้อมในด้านวัฒนธรรม
104. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมในการใช้อำนาจ 128. โรงเรียนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน
105. โรงเรียนมีการทำงานที่เป็นระเบียบแบบแผน 129. โรงเรียนมีลักษณะงานที่มั่นคงชัดเจน
106. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เน้นการทำงาน 130. โรงเรียนมีสภาพการทำงานที่มั่นคง
107. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่เน้นการทำงาน 131. โรงเรียนมีการประสานความสัมพันธ์กัน ในการทำงาน
108. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับระบบ 132. โรงเรียนมีการดำเนินงานด้านการเรียนการสอน
109. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบเฉื่อยชา 133. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมภายนอกที่เอื้อ ต่อการจัดการศึกษา
110. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบลงรอย 134. โรงเรียนมีการดำเนินงานเกี่ยวกับนักเรียน
111. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบรักเพื่อนพ้อง 135. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านคำสั่งและ ระเบียบวินัยนักเรียน
112. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมแบบอุทิศตน 136. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ
113. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี 137. โรงเรียนมีลักษณะของสภาพแวดล้อม ด้านกายภาพที่ดี
114. โรงเรียนมีปัจจัยด้านสังคมที่เอื้อในการ ดำเนินกิจกรรม 138. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อปัจจัย ด้านทรัพยากร
115. โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมสำนักงาน 139. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการบริหาร
116. โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณ อาคารสถานที่ 140. โรงเรียนมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพอใจ ในงานที่ปฏิบัติ
117. โรงเรียนมีการดำเนินงานด้าน ประชาสัมพันธ์และต้อนรับ
118. โรงเรียนมีการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน
119. โรงเรียนมีการติดต่อสื่อสารที่ถูกต้องและรวดเร็ว
120. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านความไว้วางใจ ซึ่งกันและกัน
121. โรงเรียนให้ความสำคัญอิสระในการทำงาน
122. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านโครงสร้าง ของตำแหน่ง
123. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านโครงสร้างงาน
124. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมด้านการป้องกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยมีตัวแปรองค์ประกอบบรรยายการตอบของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบบสอบถาม (questionnaires) เป็นแบบรูบริค (rubric scale) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่ง และประเภทโรงเรียน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list)

ตอนที่ 2 ตัวแปรที่เกี่ยวกับองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 140 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list)

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในแต่ละขั้นตอนการดำเนินการมีรายละเอียดดังนี้

1. การค้นคว้าตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้
 - 1.1 ศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.2 วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 1.3 นำกรอบแนวคิดองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา
 - 1.4 นำกรอบแนวคิดองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปสร้างเครื่องมือการวิจัย
2. การพัฒนาเครื่องมือ สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ แบบสอบถามแบบรูบริก (rubric scale) ผู้วิจัยดำเนินการ

สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

- 2.1 ศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.2 สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยให้ครอบคลุมองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้วิจัยสร้างข้อคำถามจากตัวแปรที่ได้จากการสรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.3 นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา
- 2.4 นำแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) แล้วนำไปหาค่าความสอดคล้องและความตรงกับสิ่งที่ต้องการวัด (IOC : index of item objective congruence) เป็นรายชื่อ
- 2.5 นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปทดลองใช้ (try out) แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ .969

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือถึงภาควิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อ ออกหนังสือขอความร่วมมือจากผู้บริหาร สถานศึกษา ในการนำเครื่องมือการวิจัย ไปทดลองใช้
2. ผู้วิจัยทำหนังสือคำร้องถึงบัณฑิตวิทยาลัย ผ่านทางภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อออกหนังสือ ขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 200 โรงเรียน เพื่อ ดำเนินการเก็บข้อมูล
3. ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามถึง ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 200 โรงเรียน จำนวน 600 ฉบับ และขอให้แต่ละ โรงเรียนส่งแบบสอบถามคืนแก่ผู้วิจัยทาง ไปรษณีย์ และผู้วิจัยรับแบบสอบถามคืน ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้เป็นไปอย่าง ถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบ แบบสอบถาม ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (percentage)
2. การวิเคราะห์องค์ประกอบบรรยาภาศ องค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ ดำเนินการ ดังนี้
 - 2.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำ ข้อมูลมาสรุปเป็นตัวแปรที่ศึกษา
 - 2.2 การวิเคราะห์คะแนนคำตอบของผู้ตอบ

แบบสอบถามใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่ามัธยฐานเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อ และในภาพรวม และวิเคราะห์ค่าระดับ คำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนำ ค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตาม แนวคิดของเบสท์ (Best)

- 2.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) ผู้วิจัยได้ ตรวจสอบจำนวนแบบสอบถามที่เหมาะสม ที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ซึ่ง สอดคล้องกับทฤษฎีและไฟเดล (Tabachnick and Fidell) ที่ยืนยันว่าการ วิเคราะห์องค์ประกอบ ต้องมีตัวอย่าง จำนวนอย่างน้อย 300 ตัวอย่าง ซึ่งงาน วิจัยนี้เก็บแบบสอบถามได้จำนวน 552 ฉบับ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการ วิเคราะห์องค์ประกอบ ด้วยวิธีการสกัด ปัจจัยแบบการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (principal component analysis : PCA) และหมุนแกนขององค์ประกอบแบบตั้ง ฉาก (orthogonal rotation) ด้วยวิธีแวน แมกซ์ (varimax rotation) เลือกองค์ ประกอบที่มีตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ จำนวน 3 ตัวแปรขึ้นไป และมีน้ำหนัก องค์ประกอบ (factor loading) 0.50 ขึ้น ไป ค่าไอเกน (eigenvalues) มากกว่า 1 ตามเกณฑ์ของไคเซอร์ (Kaiser's Criterion) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ประกอบด้วย Kaiser – Meyer – Olkin measure of sampling adequacy (KMO) และ Bartlett's Test of Sphericity ใช้วัดความเหมาะสมของข้อมูลว่าเหมาะสมที่จะใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

หรือไม่ และสรุปได้ว่า ถ้า $KMO \geq 0.80$ แสดงว่าข้อมูลชุดนั้นสามารถใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบได้ดี นอกจากนี้ การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยค่าสถิติทดสอบ Bartlett's Sphericity Test มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{sig } 0.00 < 0.05$) แสดงว่าเมทริกซ์สัมพันธ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์กัน

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยากาองค์การที่มีต่อบรรยากาองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (path analysis)
4. การวิเคราะห์ผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้
 - 4.1 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis) เพื่อให้ได้สมการและกำหนดเป็นเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.2 การวิเคราะห์บรรยากาองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการนำเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปเก็บข้อมูลแล้วคำนวณคะแนนตามสมการที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

หลังจากนั้น วิเคราะห์ค่าระดับคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนำค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (Best)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ข้อค้นพบ ดังนี้

1. องค์ประกอบของบรรยากาองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 6 องค์ประกอบเรียงตามน้ำหนักองค์ประกอบที่ได้จากมากไปน้อย คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู การสนับสนุนด้านวิชาการ นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้โดยมีรายละเอียดดังนี้
 - 1.1 องค์ประกอบที่ 1 “ภาวะผู้นำของผู้บริหาร” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบ 23 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.507 - 0.758 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร เท่ากับ 19.002 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 13.573 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 1
 - 1.2 องค์ประกอบที่ 2 “การจัดองค์การและการบริหาร” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบ 19 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.509 - 0.699 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร เท่ากับ 17.398 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 12.427 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 2
 - 1.3 องค์ประกอบที่ 3 “ความเป็นมืออาชีพของครู” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบ 11 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.511 - 0.704 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร

- เท่ากับ 13.069 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 9.335 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 3
- 1.4 องค์ประกอบที่ 4 “การสนับสนุนด้านวิชาการ” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบ 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.551 – 0.613 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร เท่ากับ 6.678 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 4.770 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 4
- 1.5 องค์ประกอบที่ 5 “นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบ 5 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.505 - 0.631 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร เท่ากับ 5.919 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 4.228 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 5
- 1.6 องค์ประกอบที่ 6 “สภาพแวดล้อมการเรียนรู้” มีจำนวนตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบ 4 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.501 - 0.596 มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร เท่ากับ 3.446 และค่าร้อยละของความแปรปรวนเท่ากับ 2.461 เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 6
2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยาการองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ผลจากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีตัวแปรต้น 5 ตัวแปร คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู การสนับสนุนด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ส่วนตัวแปรตามคือ นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า จากองค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดองค์การและการบริหาร นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู และการสนับสนุนด้านวิชาการ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากองค์ประกอบองค์ประกอบที่ 2 การจัดองค์การและการบริหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร และได้รับอิทธิพลทางตรงจากองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู การสนับสนุนด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากองค์ประกอบองค์ประกอบที่ 3 ความเป็นมืออาชีพของครู มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดองค์การและการบริหาร นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารและการสนับสนุนด้านวิชาการ นอกจากนี้ ความเป็นมืออาชีพของครูยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหารโดยส่งผ่านการจัดองค์การและการบริหาร และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 4 การสนับสนุนด้านวิชาการ มีอิทธิพลทางตรงต่อภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ได้รับอิทธิพลทางตรงจากองค์ประกอบภาวะผู้นำของ

ผู้บริหาร นอกจากนี้องค์ประกอบการสนับสนุนด้านวิชาการยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการจัดการองค์การและการบริหารโดยส่งผ่านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหารโดยส่งผ่านการจัดการองค์การและการบริหาร องค์ประกอบที่ 5 นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร ได้รับอิทธิพลทางตรงจากองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดการองค์การและการบริหาร และความเป็นมืออาชีพของครู และได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู การสนับสนุนด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยโดยส่งผ่านการจัดการองค์การและการบริหาร และองค์ประกอบที่ 6 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากองค์ประกอบความเป็นมืออาชีพของครูและการสนับสนุนด้านวิชาการ นอกจากนี้องค์ประกอบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ยังมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการองค์การและการบริหาร และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหารโดยส่งผ่านการจัดการองค์การและการบริหาร นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ความสอดคล้อง ความกลมกลืนระหว่างโมเดลและข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ค่าไค-สแควร์(Chi-Square: X^2) มีค่าเท่ากับ 9.10 ($P = 0.028$) แสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ ยังสามารถพิจารณาค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนอื่นๆ ได้อีก เช่น Goodness-of-fit Index : (GFI) และ Adjusted Goodness of fit Index (AGFI) มีค่าเข้าใกล้ 1 คือค่า GFI = 0.99 และค่า AGFI = 0.96 ค่า Root Mean Squared Residual (RMR) มีค่าเท่ากับ

0.91 และค่า Standardized Root Mean Square Residual (Standardized RMR) มีค่าเข้าใกล้ 0 และไม่เกิน 0.08 ซึ่งในที่นี้มีค่าเท่ากับ 0.018 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าดัชนี Root Mean Square Error of Approximation(RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.061 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พอใช้ได้ ซึ่งถ้ามีค่าระหว่าง 0-0.05 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี

3. การวิเคราะห์ผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 3.1 การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ ผู้วิจัยได้ศึกษา พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.525 - 0.708 ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางบวกทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หลังจากนั้นผู้วิจัย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยากาศองค์การโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis) องค์ประกอบที่เข้าสมการถดถอยพหุคูณประกอบด้วย การจัดการองค์การและการบริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู และภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) ในการทำนายนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร เท่ากับ 0.762 ค่าประสิทธิภาพในการทำนาย (R Square) เท่ากับ 0.580 หมายความว่า การจัด

องค์การและการบริหาร ความเป็นมือ
อาชีพของครู และภาวะผู้นำของผู้บริหาร
สามารถทำนายนโยบายและการปฏิบัติ
ของฝ่ายบริหารได้ร้อยละ 58.00 ค่า
ประสิทธิภาพในการทำนายที่ปรับแล้ว
(Adjusted R Square) เท่ากับ .578 มี
ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำ
นาย (Standard Error) เท่ากับร้อยละ
41.60 ดังนั้น การจัดองค์การและการ
บริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู และ
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ส่งผลต่อนโยบาย
และการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร อย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ความ
สัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยากาศองค์การ
เฉพาะสถานศึกษาที่มีบรรยากาศดี พบว่า องค์
ประกอบที่เข้าสมการถดถอยพหุคูณประกอบด้วย
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดองค์การและการ
บริหาร และความเป็นมืออาชีพของครู โดยมีค่า
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ(Multiple R) ในการ
ทำนายนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร
เท่ากับ 0.470 ค่าประสิทธิภาพในการทำนาย(R
Square) เท่ากับ 0.221 หมายความว่า ภาวะผู้นำ
ของผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร และ
ความเป็นมืออาชีพของครู สามารถทำนายนโยบาย
และการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร ได้ร้อยละ 22.10
ค่าประสิทธิภาพในการทำนายที่ปรับแล้ว
(Adjusted R Square) เท่ากับ .212 มีความ
คลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย (Standard Error)
เท่ากับร้อยละ 38.62 ดังนั้น ภาวะผู้นำของ
ผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร และความเป็น
มืออาชีพของครู ส่งผลต่อนโยบายและการ
ปฏิบัติของฝ่ายบริหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05

3.2 ผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัด
บรรยากาศองค์การของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ได้เครื่องมือตรวจวัด
บรรยากาศองค์การของสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 ฉบับ คือ เครื่องมือ
ตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถาน
ศึกษาขั้นพื้นฐาน และเครื่องมือตรวจวัด
บรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้น
พื้นฐานที่มีบรรยากาศดี โดยเครื่องมือ
ตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถาน
ศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วไป มีจำนวน 61 ข้อ
แบ่งเป็นองค์ประกอบที่เข้าสมการ
ถดถอยพหุคูณ จำนวน 3 องค์ประกอบ
53 ตัวแปรย่อย ได้แก่ การจัดองค์การ
และการบริหาร ความเป็นมืออาชีพของ
ครู และภาวะผู้นำของผู้บริหาร และองค์
ประกอบที่ไม่เข้าสมการถดถอยพหุคูณ
แต่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นที่
เข้าสมการจำนวน 2 องค์ประกอบ 8
ตัวแปรย่อย ได้แก่ การสนับสนุนด้าน
วิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
นอกจากนี้เครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศ
องค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มี
บรรยากาศดีนั้น มีจำนวน 61 ข้อ แบ่ง
เป็นองค์ประกอบที่เข้าสมการถดถอย
พหุคูณ จำนวน 3 องค์ประกอบ 53
ตัวแปรย่อย ได้แก่ ภาวะผู้นำของ
ผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร
และความเป็นมืออาชีพของครู และองค์
ประกอบที่ไม่เข้าสมการถดถอยพหุคูณ
แต่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นที่
เข้าสมการจำนวน 2 องค์ประกอบ 8
ตัวแปรย่อย ได้แก่ การสนับสนุนด้าน
วิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

การอภิปรายผล

1. องค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ เรียงตามน้ำหนักองค์ประกอบ ดังนี้ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู การสนับสนุนด้านวิชาการ นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหารและสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า องค์ประกอบของบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพหุองค์ประกอบ โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ โฟร์แฮนด์ และ กิลเมอร์ (Forehand and Gilmer) ที่กล่าวว่า ตัวแปรที่กำหนดบรรยากาศองค์การ ได้แก่
 1. ขนาดและโครงสร้างองค์การ
 2. ลักษณะของผู้นำองค์การ
 3. เป้าหมาย
 4. ความซับซ้อนของระบบ และ
 5. สายใยของการติดต่อสื่อสาร(Forehand and Gilmer, 1964, pp. 171 - 183) สอดคล้องกับการศึกษาของแพสชีเออร์ดีส (Pashardis) ที่พบว่าบรรยากาศโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่
 1. การสื่อสาร
 2. การร่วมมือ
 3. การจัดองค์การและการบริหารและ
 4. นักเรียน(Pashardis, 2008, pp. 399 - 416) ซึ่งจากการศึกษาของยูไลน์

(Uline) พบว่า ปัจจัยบรรยากาศโรงเรียน ได้แก่

1. เกณฑ์ด้านวิชาการ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน
3. ความเป็นมืออาชีพของครู และ
4. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร(Uline, 2008, pp. 55 - 73) ส่วน ซุลลิก (Zullig) ได้ศึกษาบรรยากาศองค์การและพัฒนาเครื่องมือวัดบรรยากาศองค์การ พบว่า องค์ประกอบบรรยากาศองค์การโรงเรียนมี 8 มิติ คือ
 1. ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างครูและนักเรียน
 2. ความเกี่ยวข้องกับโรงเรียน
 3. การสนับสนุนด้านวิชาการ
 4. คำสั่งและระเบียบวินัย
 5. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน
 6. สิ่งแวดล้อมทางสังคม
 7. ความรู้การเลือกปฏิบัติ/สิทธิประโยชน์ และ
 8. ความพึงพอใจด้านวิชาการ(Zullig, 2010, pp. 139 - 152) นอกจากนี้ สเตียร์ส (Steers) ได้จำแนกตัวแปรที่มีผลต่อบรรยากาศองค์การออกเป็น 4 ประเภท คือ
 1. โครงสร้างขององค์การ
 2. ลักษณะของเทคโนโลยีที่ใช้ในการปฏิบัติงาน
 3. อิทธิพลของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อบรรยากาศในองค์การ และ
 4. นโยบายและการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร(Steers, 1977),pp. 103 - 105) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเทเบิลแมน (Tableman) ที่พบว่า บรรยากาศ

องค์การนั้นประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมทางสังคมและทางกายภาพ ในหลายลักษณะ ได้แก่

1. ต้นไม้และสิ่งปรากฏภายนอก
 2. ความสัมพันธ์ในหมู่คณะ
 3. การปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน
 4. ภาวะผู้นำ/การตัดสินใจ
 5. สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับวินัย
 6. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้
 7. ทัศนคติและวัฒนธรรม และ
 8. ความสัมพันธ์ของชุมชนโรงเรียน
- (Tableman, 2004, pp. 2 – 3)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความเห็นของผู้ให้ข้อมูลจากโรงเรียนมัธยมศึกษา และโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า ทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก แต่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษามีความแตกต่างกันในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นขนาดของโรงเรียน จำนวนบุคลากร โครงสร้าง การบริหารงาน รูปแบบการจัดการ ศึกษา จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อร่วมงานและผู้บริหาร การติดต่อสื่อสารภายใน การจูงใจ พฤติกรรมของ ผู้บริหาร เพศและวัยของผู้บริหาร บุคลากร ประสิทธิภาพในการทำงานของผู้บริหารและ บุคลากร รวมทั้งสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม ดังนั้นโรงเรียน มัธยมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาสทางการ ศึกษาจึงมีความแตกต่างกันทั้งในด้านภาวะผู้นำ ของผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร ความ เป็นมืออาชีพของครู การสนับสนุนด้านวิชาการ นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร และสภาพ แวดล้อมการเรียนรู้ สอดคล้องกับบัญชา วีระพันธ์

ที่ได้ศึกษาบรรยากาศองค์การโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชลบุรี ที่มีขนาดต่าง กัน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาด กลางมีบรรยากาศองค์การแบบรวมอำนาจโรงเรียน ขนาดเล็กมีบรรยากาศองค์การแบบอิสระ โรงเรียน ขนาดใหญ่มีมิติขวัญต่างจากโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางมีมิติ ขวัญต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 โรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาด กลางมีมิติมิตรสัมพันธ์ต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่มีจำนวนบุคลากรไม่มาก ดังนั้นโอกาสในการทำงาน ร่วมกัน การติดต่อสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกันของบุคลากรในองค์การจึงมีโอกาเป็น ไปได้มาก(บัญชา วีระพันธ์, 2546, บทคัดย่อ)

2. **ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ บรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน** ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบบรรยากาศ องค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเชิง ประจักษ์พบว่า ความสัมพันธ์ของแต่ละ องค์ประกอบมีน้ำหนักไม่เท่ากัน ซึ่งเมื่อ พิจารณาความสัมพันธ์ทั้งเชิงประจักษ์ และเชิงตรรกะ พบว่า องค์ประกอบทุก ตัวมีความสัมพันธ์ต่อองค์ประกอบ นโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร โดยที่องค์ประกอบภาวะผู้นำของ ผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร และความเป็นมืออาชีพของครู มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อนโยบายและการ ปฏิบัติของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ภาวะ ผู้นำของผู้บริหาร ความเป็นมืออาชีพของ

ครู การสนับสนุนด้านวิชาการและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ยังมีความสัมพันธ์โดยอ้อมต่อนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร โดยส่งผ่านการจัดองค์การและการบริหาร สอดคล้องกับ สเตียร์ส (Steers) ที่กล่าวว่า นโยบายและการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร มีบทบาทสำคัญต่อบรรยากาศขององค์การ หากผู้บริหารจัดให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้รับข้อมูลป้อนกลับ มีอิสระและเอกสิทธิ์ในการทำงานของตนเอง จะมีผลทำให้เกิดบรรยากาศที่มุ่งทำงานเพื่อความสำเร็จ ซึ่งทำให้พนักงานมีความรู้สึกรับผิดชอบมากขึ้นต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์การและของกลุ่มแต่ในทางตรงกันข้าม ในองค์การที่ฝ่ายบริหารเน้นวิธีการที่เป็นมาตรฐาน กฎระเบียบ ข้อบังคับและความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่างของงาน ผลในทางบรรยากาศก็คือ ขาดความรู้สึกรับผิดชอบ ความคิดริเริ่ม และความรู้สึกร่ามีสมรรถภาพ นอกจากนี้ นโยบายด้านการบริหารและการปฏิบัติงานนั้น ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย การจัดหาและการใช้ทรัพยากร สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน กระบวนการติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำและการตัดสินใจ และการปรับตัวขององค์การและการริเริ่มสิ่งใหม่ ซึ่งนโยบายด้านการบริหารและการปฏิบัติงานนั้นมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพขององค์การ(Steers, 1977,pp. 103 - 105) สอดคล้องกับแนวคิดของ ธงชัย สันติวงษ์ ที่กล่าวว่า การจัดองค์การเป็นหน้าที่ของผู้บริหารเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบหน้าที่งานต่างๆ ภายใน

องค์การ การจัดองค์การเป็นเรื่องที่ต่อเนื่อง และเป็นเหตุเป็นผลโดยตรงจากแผนงานที่ได้กำหนดไว้ โครงสร้างองค์การที่จัดคือ ความพยายามที่จะให้มีสื่อ เครื่องมือหนทางที่จะทำให้งานที่วางแผนสำเร็จลงได้ ดังนั้นองค์การจึงควรมีความสมดุลกับความจำเป็นของปริมาณงานที่กำหนด การจัดองค์การแสดงให้เห็นถึงกระแสการไหลของงาน ช่วยให้ผูปฏิบัติงานทราบถึงขอบเขตของงาน เป็นกรอบช่วยเชื่อมโยงความพยายามจากขั้นตอนการวางแผนไปสู่ผลสำเร็จในขั้นตอนของการควบคุม จัดวางช่องทางเพื่อการติดต่อสื่อสารและการตัดสินใจ ป้องกันการทำงานซ้ำซ้อน และขจัดความขัดแย้งในหน้าที่การงาน และช่วยให้กำลังความพยายามมีจุดหมายชัดเจน โดยการจัดกิจกรรมให้สัมพันธ์กับเป้าหมายต่างๆ นอกจากนี้โครงสร้างองค์การจะต้องมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างขององค์การจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและเข้าได้กับสภาพแวดล้อม ถ้าวัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติงานขององค์การเปลี่ยนไป ความจำเป็นในการปรับปรุงระบบย่อยต่างๆ และการจัดความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยก็ต้องเกิดขึ้นตามมา(ธงชัย สันติวงษ์, 2543 หน้า 5) ส่วน วิรัตน์ บัวขาว ได้กล่าวว่า บรรยากาศองค์การเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้บุคลากรทุกคนเกิดความรัก ความผูกพันความพอใจ ความสนใจและเกิดความหวงแหน รู้สึกเป็นเจ้าของและร่วมมือกันทำงานให้

บรรลุปเป้าหมาย บรรยากาสด้านการบริหาร เป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จของงาน เพราะหากบุคลากรในหน่วยงานมีความพึงพอใจหรือมีขวัญกำลังใจ ก็จะตั้งศักยภาพมาใช้เต็มที่ นโยบายการบริหารถือว่ามีความสำคัญที่จะส่งผลต่อการจัดบรรยากาศในทุกด้าน เพราะนโยบายการบริหารเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กรจะเป็นแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ การปฏิบัติงานตามแผนงานและโครงการ แนวทางในการปฏิบัติงานชัดเจน การประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ เป็นต้น(วิรัตน์ บัวขาว, 2537 หน้า 13 - 20)

นอกจากนี้ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความเป็นมืออาชีพของครู การสนับสนุนด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ยังมีความสัมพันธ์โดยอ้อมต่อองค์ประกอบนโยบายและการปฏิบัติของฝ่ายบริหาร โดยส่งผ่านองค์ประกอบการจัดองค์กรและการบริหาร สอดคล้องกับแนวคิดของคอตเลอร์ (Kotler) ที่กล่าวว่า แต่ละองค์การมีบุคลิกภาพเฉพาะของตัวเอง โดยแต่ละส่วนจะมีผลต่อบรรยากาศองค์การ และมีกระทบซึ่งกันและกัน ดังนั้น การดำเนินงานขององค์การหรือวิธีการที่องค์การใช้ดำเนินงานเกี่ยวกับกระบวนการติดต่อสื่อสาร กระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการพัฒนาผลผลิต จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบายบรรยากาศองค์การ เพราะเป็นสิ่งที่มองเห็นได้มากที่สุด อย่างไรก็ตามการปฏิบัติที่มีผลกระทบต่อบรรยากาศองค์การ ได้แก่ นโยบาย วัตถุประสงค์ขององค์การ ภาวะผู้นำ คุณลักษณะของสมาชิกในองค์กร การควบคุม และการจูงใจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่กระทบต่อบรรยากาศองค์การ (Kotler, 1992, pp. 416 - 419) สอดคล้องกับ

แนวคิดของ ฮอย (Hoy) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการสนับสนุนของผู้บริหาร เป็นพฤติกรรมที่มีผลโดยตรงต่อสังคมและการทำงานในโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องช่วยครู หรือมีความจริงใจต่อครู และพยายามที่จะกระตุ้นครูโดยการวิพากษ์งานอย่างสร้างสรรค์ และเป็นแบบอย่างในการทำงาน นอกจากนี้ผู้บริหารต้องให้ความร่วมมือ ดูแลติดตาม ควบคุมการทำงานของครูและกิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งพฤติกรรมการให้ความร่วมมือของครูนี้จะมีผลต่อโรงเรียน เพราะจะทำให้ครูมีความภาคภูมิใจต่อโรงเรียน สนุกสนานกับการทำงาน ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน และช่วยกันสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับนักเรียน (Hoy, 1991, pp. 162 - 164) นอกจากนี้ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่า ความสำเร็จของสถานศึกษาอยู่ที่การบริหารงานวิชาการ(ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535 หน้า 17) เช่นเดียวกับ อุทัย บุญประเสริฐ ได้กล่าวว่า งานสำคัญของโรงเรียนคือ งานวิชาการ ถ้าหากโรงเรียนดำเนินงานพลาดทางวิชาการก็น่าจะพิจารณาได้ว่าโรงเรียนนั้นประสบความล้มเหลวในทางตรงกันข้ามโรงเรียนใดที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานทางวิชาการ โรงเรียนนั้นก็สมควรที่จะได้รับการยกย่อง ยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่ดำเนินการกิจของโรงเรียนได้ผล(อุทัย บุญประเสริฐ, 2540 หน้า 34)

3. ผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 การวิเคราะห์ผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดองค์การ และการบริหาร ความเป็นมืออาชีพอของครู การสนับสนุนด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กันทางบวกทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อนำมาเข้าสมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า องค์ประกอบที่เข้าสมการโดยเรียงจากอิทธิพลจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การจัดองค์การและการบริหาร ความเป็นมืออาชีพอของครู และภาวะผู้นำของผู้บริหาร ส่วนองค์ประกอบที่สนับสนุนด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นั้นไม่เข้าสมการ แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ค่าคงที่ขององค์ประกอบด้านการสนับสนุนด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นั้น มีค่า .460 ซึ่งมากพอที่ผู้วิจัยควรคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสองด้านนี้ในการพัฒนาบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นในการพัฒนาบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านการจัดองค์การและการบริหารมากที่สุด รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านความเป็นมืออาชีพอของครู และด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารตามลำดับ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีบรรยากาศดี มาเข้าสมการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า องค์ประกอบที่เข้าสมการโดยเรียงจากอิทธิพลจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดองค์การและการบริหาร และความเป็นมืออาชีพอของครู ส่วน

องค์ประกอบที่สนับสนุนด้านวิชาการ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นั้นไม่เข้าสมการ แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ค่าคงที่ขององค์ประกอบด้านการสนับสนุนด้านวิชาการและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นั้นมีค่า .952 ซึ่งมากพอที่ผู้วิจัยควรคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสองด้านนี้ในการพัฒนาบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้น ในการพัฒนาบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีบรรยากาศที่ดีนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดองค์การและการบริหาร และด้านความเป็นมืออาชีพอของครูตามลำดับ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า องค์ประกอบบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการจัดองค์การและการบริหารเข้าสมการถดถอยพหุคูณอยู่ในลำดับแรกมีน้ำหนักมากที่สุด ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากสมการพหุคูณแล้วจึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับการจัดองค์การและการบริหารเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แม็คเคนซี (Mackenzie) ที่กล่าวว่า การจัดองค์การ เป็นการจัดวางความสัมพันธ์ กำหนดเส้นทาง การติดต่อที่จะช่วยก่อให้เกิดการประสานงานที่ดี มีการจัดทำรายละเอียดบรรยายลักษณะงาน การกำหนดขอบเขตความสัมพันธ์พร้อมทั้งความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ และกำหนดคุณสมบัติของตำแหน่งและคุณสมบัติของบุคคลสำหรับตำแหน่งต่างๆ จึงทำให้องค์ประกอบด้านการจัดองค์การและการบริหาร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ธงชัย สันติวงษ์, 2543 หน้า 523 – 533) นอกจากนั้นองค์ประกอบด้านความเป็น

มืออาชีพของครูมีอิทธิพลต่อบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในลำดับที่ 2 สอดคล้องกับแนวคิดของ เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni) ที่กล่าวว่าโรงเรียนที่มีคุณภาพนั้นต้องเน้นการพัฒนาบุคลากรในระบบประเมินผลครู เพื่อพัฒนาคุณภาพครู จัดให้มีการฝึกอบรมสัมมนาตามความจำเป็นและตามความต้องการของบุคลากรครูพยายามเน้นกิจกรรมให้ครูได้แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และเทคนิคต่างๆ ในการสอน สร้างบรรยากาศ การพัฒนาบุคลากรที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานที่อาศัยความร่วมมือพึ่งพาอาศัยกันของบุคลากร จัดโอกาสต่างๆ ให้บุคลากรครูได้พัฒนาตนเองอย่างเพียงพอ นอกจากนี้โรงเรียนที่ดีมีคุณภาพนั้นต้องส่งเสริมสนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมการแก้ปัญหาที่นำมาซึ่งความสำเร็จที่บุคลากรทุกคนเป็นผู้ชนะ ทุกคนได้รับผลประโยชน์ เพื่อให้บุคลากรทุกคนได้ทำงานอย่างทุ่มเท มุ่งมั่น สร้างสรรค์และทำงานที่ได้มาตรฐานสูง งานทุกงานในโรงเรียนได้รับการสนับสนุนอย่างดีที่สุดจากโรงเรียนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน(Sergiovanni, 1983). นอกจากนี้ องค์ประกอบด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในลำดับที่ 3 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฮาลปินและครอฟท์ (Halpin and Croft) ที่เห็นได้บรรยากาศองค์การนั้นขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กร ซึ่งพฤติกรรมของผู้บริหาร จะส่งผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของครู ความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำ เป็นกุญแจสำคัญในการกำหนดบรรยากาศองค์การแบบต่างๆ (Halpin and Croft, 1963, pp. 133) เช่นเดียวกับ โฟร์แฮนด์ และกิลเมอร์ (Forehand and Gilmer) ที่ได้กล่าวไว้ว่าลักษณะของผู้นำองค์กร เป็นตัวแปรที่กำหนด

บรรยากาศองค์การ เนื่องจากการปฏิบัติของผู้นำในการบริหารงานต่อพนักงานเป็นแรงกดดันสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศที่จะส่งผลกระทบต่อการผลิตและความพอใจของพนักงาน(Forehand and Gilmer, 1964, pp. 171 – 183) นอกจากนี้ เจมส์และโจนส์ (James and Jones) ได้กล่าวว่ากระบวนการดำเนินงาน เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อบรรยากาศองค์การ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำ และการสื่อสารในองค์การ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมือในองค์การ ที่มีอิทธิพลในการสร้างบรรยากาศเป็นอย่างมาก เพราะมีบทบาทในการแถลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มอบหมายงาน มอบอำนาจการตัดสินใจ ประเมินตรวจสอบผลงาน เสนอการเลื่อนขั้นเงินเดือน เป็นต้น(James and Jones, 1974, pp. 1096 – 1112) สอดคล้องกับ ลิทวิน และสตริงเกอร์ (Litwin and Stringer) กล่าวว่า ฝ่ายบริหารหรือสไตล์ของการใช้ภาวะผู้นำเป็นเครื่องตัดสินที่สำคัญที่สุดว่า บรรยากาศในองค์การจะเป็นอย่างไร การสนับสนุนในการทำงานที่มีอยู่ภายในองค์การทั้งจากเพื่อนร่วมงาน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้บังคับบัญชา จะช่วยลดความกังวลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานลงได้(Litwin and Stringer, 1968, pp. 45 - 65) และดูบริน (Dubrin) ได้กล่าวว่า แบบของความเป็นผู้นำ ทักษะคิด และวิธีการของผู้บริหารที่ใช้กับผู้ใต้บังคับบัญชา มีผลกระทบต่อบรรยากาศองค์การ(Dubrin, 1984, pp. 406 - 411)

3.2 ผลการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยทำให้ได้เครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การ 2 ฉบับ คือ เครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถาน

ศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีบรรยากาศดี ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า เครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สามารถตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานได้นอกจากนี้เครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การยังเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบวินิจฉัยว่าสถานศึกษาชั้นพื้นฐานนั้นมีบรรยากาศอยู่ในระดับใด หากโรงเรียนมีบรรยากาศดีจะส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนในภาพรวม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเครื่องมือในการตรวจวัดบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาเนื่องจากสถานศึกษาจัดเป็นองค์การสำคัญที่มีหน้าที่ในการพัฒนาการศึกษาของประเทศให้มีคุณภาพและมาตรฐานเพื่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและยั่งยืนในอนาคต ซึ่งมิทเธอร์ เฮาส์ตัน และ แมคอินไทร์ (Smither, Houston and McIntire) ได้กล่าวว่า การตรวจสอบวินิจฉัยองค์การเป็นกระบวนการทำความเข้าใจภาระงานขององค์การและพัฒนากลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างผลิตภาพ ความพึงพอใจของพนักงาน และการเจริญเติบโตขององค์การ (Smither, Houston and McIntire, 1996, pp. 103) ส่วน ฮาร์ริสัน (Harrison) ได้กล่าวว่า การตรวจวัดองค์การเป็นกระบวนการในการใช้แบบจำลองและวิธีการต่างๆ ที่คิดขึ้น จากแนวคิดทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อประเมินสภาพปัจจุบันขององค์การและหาแนวทางในการแก้ปัญหา

ที่เฉพาะเจาะจงหรือเพิ่มประสิทธิผลขององค์การ (Harrison, 1994, pp. 1)

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบบรรยากาศองค์การที่ดีในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาสังกัดอื่นๆ
2. การศึกษาเกี่ยวกับการนำเครื่องมือตรวจวัดและองค์ประกอบของบรรยากาศองค์การที่ได้จากผลการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้กับสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน และเปรียบเทียบผลการพัฒนา
3. การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบบรรยากาศองค์การที่ดีของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานเพื่อสร้างรูปแบบของบรรยากาศองค์การที่ดีของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
4. ควรมีการพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดอื่นๆ
5. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับประสิทธิผลของสถานศึกษา เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาองค์การต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ชญาณุช ลักษณะวิจารณ์. (2541). *ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อผู้นำกับบรรยากาศองค์การ*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (Research). พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2543). *องค์การและการบริหาร การจัดการแผนใหม่*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- บัญชา วีระพันธ์. (2546). *บรรยากาศองค์การโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปราณี นิลกรณ์, และวีรานันท์ พงศาภักดี. (2544). *สถิติสำหรับการวิจัยทางการศึกษา
(Statistics For Educational*.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ : สหมิตรออฟเซต.
- วิรัตน์ บัวขาว.(2537). ผู้บริหารกับการสร้างบรรยากาศองค์การ. *เพิ่มผลผลิต* 33,(6)
- สุรัฐ ศิลปอนันต์. (2545). *กระบวนการปฏิรูปโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ : ที เจ เจ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1.(2554). *ข้อมูลโรงเรียน*.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2540). *หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน*. กรุงเทพฯ :
เอส.ดี.เพรส.
- Barbara G. Tabachnick and Linda S. Fidell. (2001). *Using Multivariate Statistics*.
New York : Harper & Row Publishing.
- Best. John W. (1970). *Research in Education*. Englewood Cliffs, New Jersey:
Prentice-Hall, Inc.
- Cronbach Lee J. (1984). *Essentials of Psychological Test*. 4th ed. New York:
Harper and Row.
- Dubrin Andrew J. (1984). *Foundation of Organization Behavior:*
An Applied Perspective. New Jersey : Prentice – Hall.
- Drucker Peter F. (1994). The Age of Social Transformation. *The Atlantic Monthly*,
274(5).
- Forehand Garlie and Gilmer Von Haller. (1964). Environmental Variation in Studies of
Organizational Behavior. *Psychological Bulletin* 62,6.
- Halpin Andrew W. and Croft Don B.(1963). *The Organizational climate of School*.
Chicago : University of Chicago Press.

- Harrison I. M.(1994). *Diagnosing, Organizations : Methods, Models, and Processes*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA : SAGE Publications.
- James L.R. and Jones A.P. (1974). *Organizational Climate : A Review of Theory and*
- Kotler John P.(1996). *Leading Change*. Harvard Business School Press.
- Kotler John P. (1978). *Organizational Dynamics Diagnosis and Intervention*. MA : Addison - Wesley, pp. 9 –22. quoted in Warren R. Plunket, and Raymond F. Attner. (1992). *Introduction to Management*. 4th ed. Boston : PWS - Kent, .
- Litwin George and Stringer Robert, Jr.(1968). *Motivation and Organizational Climate*. Boston : Division of Research, Harvard University Graduate School of Business Administration.
- Magnuson W.G. (1991). *The Characteristics of Successful School Business Managers*. Los Angeles : University of Southern California.
- McDill E.L., Meyer E.D., Jr. and Rigsby L.C.(1969). Institutional Effects on the Academic Behavior of High School Students. *Sociology of Education*, 40.
- Moos Rudolf M.(1977). *Evaluating Educational Environments*. Palo Alto, CA. : Consulting Psychologists Press.
- Pashiardis Georgia. (2008). Toward a Knowledge Base for School Climate in Cyprus's Schools. *International Journal of Educational Management* 22, 5.
- Sergiovanni Thomas J. and Starratt Robert J. (1983). *Supervision: Human Perspectives*. New York: McGraw-Hill.
- Smither R.D., Houston J.M. and McIntire S.A. (1996). *Organization Development : Strategies for Changing Enviroments*. New York, NY : HarperCollins College Publishers.
- Steers Richard M.(1977). *Organization Effectiveness : A Behavioral Views*. California : Goodyear Publishing Company.
- Tableman Betty.(2004). *School Climate and Learning*. Best Practice Briefs 31 (December) : 2 – 3. Available from <http://outreach.msu.edu /bpbriefs / issues/brief 31.pdf>
- Taro Yamane. (1967). *Statistics : An Introductory Analysis*. New York: Harper & Row Publishing Research. *Psychological Bulletin* 81, 12.
- Uline Cynthia and Tschannen-Moran M. (2008). The Walls Speak : The Interplay of Quality Facilities. School Climate, and Student Achievement. *Journal of Educational Administration* 46, 1.

- Wayne K. Hoy, C. John Tarter and Robert B. Kottkamp. (1991) *Open School/ Healthy School : Measuring Organizational Climate*. United States of America : Sage Publications, Incl.
- Zullig Keith J., et al. (2010). School Climate : Historical Review, Instrument Development, and School Assessment. *Journal of Psychoeducational Assessment* 28,2.

การศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้
The Study and Development of Social Intelligence for Higher Education
Students in the South of Thailand

กาญจน์กมล สุวิทย์รัตน์*
Kankamol Suwitthayarat*

*นิสิตปริญญาเอก สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*Ed.D.Student, Counseling Psychological, Srinakharinwirot University.

*E-mail : kankamol.s@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ 2) ศึกษาระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ 3) เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ภาคใต้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 900 คน ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม กลุ่มที่ 2 เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 20 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกอบรมใดๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดความฉลาดทางสังคม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 และโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6-1.0 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures ANOVA)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้พบว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การรับรู้ผู้อื่น การเข้าใจผู้อื่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น องค์ประกอบด้านการรู้คิดทางสังคม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การรู้คิดในพฤติกรรม การมีข้อเสนทางสังคม การตัดสินใจทางสังคม และการจัดการทางสังคม และองค์ประกอบด้านการมีทักษะทางสังคม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การแสดงออกทางอารมณ์ การแสดงออกทางสังคม การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม องค์ประกอบทั้งหมดนี้ มีค่าความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์สูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถวัดองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมได้
2. ระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ จำนวน 900 คน อยู่ในระดับปานกลาง
3. ความฉลาดทางสังคมของนักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม ก่อนการทดลอง และหลังการทดลองและเมื่อสิ้นสุดการติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า กลุ่มฝึกอบรมมีผลทำให้ความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น
4. ความฉลาดทางสังคมของนักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม และกลุ่มควบคุมที่ไม่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม ก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง เมื่อสิ้นสุดการติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : ความฉลาดทางสังคม การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม

Abstract

The purposes of this research were to study students social intelligence components, study the levels of students' social intelligence and result of social intelligence training group program for developing higher education students' social intelligence in the south of Thailand. The sampling of the research were the first to the fourth years of higher education students from the public universities in the south of Thailand. The subjects were divided into 2 groups. The first group consisted of 900 students was a representative for a social intelligence component study. The second group included 20 students of first to the fourth years of Rajabhat Songkhla University. They were randomly selected into two groups each of consisted of 10 students. The first experimental group participated in social intelligence training group program while the second control group was no training. The research instruments were social intelligence test with reliability coefficient (alpha) of 0.85 and the social intelligence training group program for developing social intelligence with item objective (IOC) ranged from 0.6-1.0. The data were analysis by Confirmatory Analysis and Repeated Measures ANOVA.

The results of the study were as follows;

1. The confirmatory factor analysis that the social intelligence included of three factors : The first factor was social awareness included three components as follows: perception of others, understanding of others and empathy. The second factor was social cognition factor included three components as follows: cognition of behavioral, social information and judgment in social situations. The third factor was social skills included three components as follows: emotional expressivity, social expressivity and social making connection. These three factors were high loading at 0.05 level and be able to measure the social intelligence functioning factors.
2. The social intelligence total mean scores of 900 students revealed average.
3. Statistically significant differences of social intelligence in the training group before, after and the follow up experiments. The difference follows up at 0.05 level. The results of this study indicated that the social intelligence training group program was a key factor to increase a positive change in the social intelligence in the higher education students.
4. Statistically significant differences of social intelligence were found between the participated training group program and the control group before, after and the end experiments. The difference follows up at 0.05 level.

Keywords : Social Intelligence, Confirmatory Factor Analysis, Training Group Program

บทนำ

ความฉลาดทางสังคมเป็นความฉลาดด้านหนึ่งของบุคคลตามแนวคิดของธอร์นไดค์ (Thorndike : 1920) ซึ่งจำแนกความฉลาดของมนุษย์ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความฉลาดด้านการคิดเชิงนามธรรม (Abstract Intelligence) ความฉลาดด้านการปฏิบัติ (Mechanical Intelligence) และความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) ซึ่งหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าใจและจัดการกับผู้อื่นทั้งเพศหญิง เพศชาย เด็กผู้หญิง เด็กผู้ชายและสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างชาญฉลาด (Kihlstrom and Cantor. 2000; citing Thorndike. 1920) และการ์ดเนอร์ (Gardner : 1991) ผู้เขียนเรื่อง พหุปัญญา (Multiple Intelligence: MI) พบว่า บุคคลมีความฉลาด 8 ด้าน ความฉลาดทางสังคมถือเป็นหนึ่งในพหุปัญญาพร้อมทั้งมีความคิดเห็นว่าความฉลาดทางสังคมเป็นความฉลาดที่สำคัญที่สุด เพราะความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถในการใช้ความฉลาดด้านอื่นทุกด้านในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อความอยู่รอดและความสำเร็จ (ธัญญา ผลอนันต์ และ จุไรพร วิสุทธิกุลพาณิชย์. 2551) อีกทั้งพสุ เดชะรินทร์ (2549: ออนไลน์) ได้กล่าวว่าความฉลาดทางสังคมเป็นความฉลาดด้านที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบุคคล ด้วยเหตุว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม บุคคลต้องอยู่ในสังคมตลอดเวลา การอยู่ร่วมกันทำให้บุคคลได้รับความสุขและความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลจะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ มีความก้าวหน้าทั้งความสัมพันธ์ส่วนตัว สังคม และหน้าที่การงาน

จากการศึกษาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม พบว่ามีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาเสนอแนวคิดไว้หลากหลาย เช่น โกลแมน (Goleman. 2006) กำหนดองค์ประกอบของ

ความฉลาดทางสังคมออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่ 1 การรับรู้ผู้อื่น หรือการตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) ประกอบด้วย การรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น (Primal Empathy) การเชื่อมต่อการรับรู้กับผู้อื่น (Attunement) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathic Accuracy) และการรู้คิดทางสังคม (Social Cognition) ด้านที่ 2 การปฏิบัติต่อผู้อื่น หรือการเอื้ออำนวยทางสังคม (Social Facility) ประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารที่สอดคล้อง (Synchrony) การแสดงออก (Self-Presentation) การโน้มน้าว (Influence) และการห่วงใยใส่ใจผู้อื่น (Concern) อัลเบรค (Albrecht. 2006) เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้สภาพการณ์ทางสังคม (Situation Awareness) การแสดงออก (Presence) การแสดงความจริงใจในการแสดงออก (Authenticity) ความชัดเจนในการแสดงออก (Clarity) และการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy) รวมทั้งโคสมิตซกีและคนอื่นๆ (Kosmitzki; et.al. 1993) กล่าวถึงองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมได้แก่ การรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ความสามารถทั่วไปในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ความรู้ในกฎเกณฑ์ทางสังคมและชีวิตทางสังคม การหยั่งรู้และรู้สึกไวต่อสภาพการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อน การใช้เทคนิคทางสังคมเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น มิติในการรับรู้ผู้อื่น (Perspective Taking) การปรับตัวทางสังคม (Social Adaptation) วาซิลโอว่า (Vasilova. 2005: online) ได้รวบรวมแนวคิดของนักจิตวิทยาในการวัดความฉลาดทางสังคมจากองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ความฉลาดโดยทั่วไปที่ประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ทางสังคม ความสามารถของบุคคลในการตัดสินบุคคลอื่น ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น ทักษะทางสังคม

การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การรับรู้สังคม การหยั่งรู้สังคม ความรู้ด้านสังคม เป็นต้น

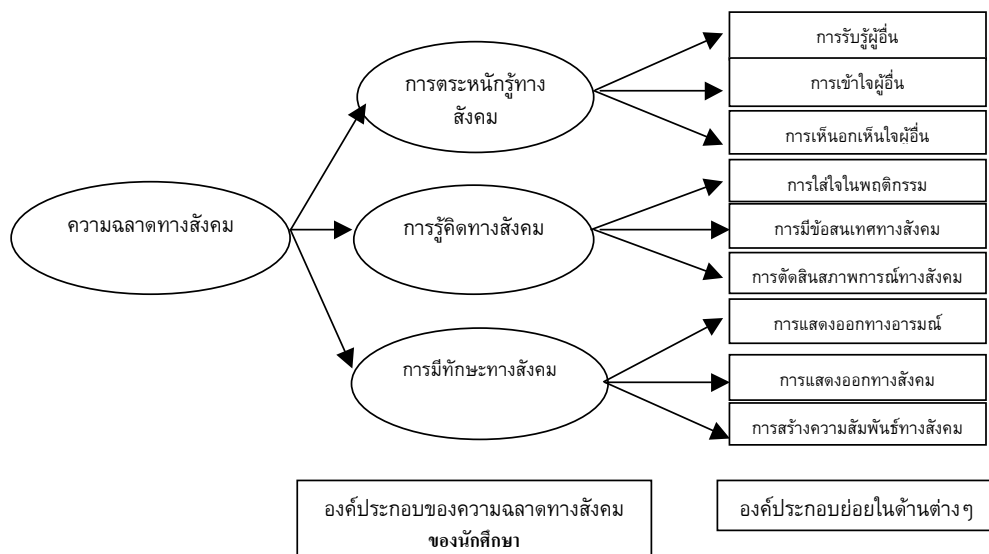
จากแนวคิดดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมควรจะประกอบด้วย องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม ในลักษณะที่เป็นความสามารถในการรู้สึกไวต่อผู้อื่น ได้แก่ การรับรู้ผู้อื่น การเข้าใจผู้อื่น และการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น องค์ประกอบด้านการรู้คิดทางสังคม ในลักษณะที่เป็นความสามารถกระบวนการรู้คิดทางพฤติกรรมและผลของความรู้ทางสังคม ได้แก่ การรู้คิดในพฤติกรรม การมีข้อสนเทศทางสังคม และการตัดสินใจทางสังคม และการประกอบด้านการมีทักษะทางสังคม ในลักษณะที่เป็นความสามารถในการมีทักษะการปฏิบัติต่อผู้อื่น ได้แก่ การแสดงออกทางอารมณ์ การแสดงออกทางสังคม และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบที่แท้จริงของความฉลาดทางสังคม พร้อมกับสร้างโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษา เนื่องจากนักศึกษาเป็นวัยที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นอย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ควรมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและสร้างความเข้าอกเข้าใจกับบุคคลอื่น มีความสามารถทำงานกลุ่ม ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษา ต้องก้าวสู่โลกของอาชีพ เข้าสู่หน่วยงานที่ต้องมีการสร้างสัมพันธภาพ สร้างความร่วมมือในการทำงาน รวมทั้งต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่หลากหลาย อีกทั้งกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 (Thai Qualification Framework for Higher Education; TQF : H.Ed.) กำหนดว่า ในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น ต้องให้ผู้เรียนมีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibility) มีความ

สามารถในการไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น มีความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม แสดงถึงภาวะผู้นำ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของความฉลาดทางสังคมนั่นเอง (กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. 2552) ในการใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของเนลสันโจนส์ (Nelson-Jones. 1992: 6-13) ที่กล่าวถึงการใช้กลุ่มฝึกอบรม (Training Groups) ในการทดลองมนุษย์สัมพันธ์ (Human Relation Laboratory) โดยเน้นการได้รับประสบการณ์และความรู้อย่างเข้มข้นในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และวิธีการของการเรียนรู้การปรับปรุงทักษะระหว่างบุคคล รวมทั้งการใช้ทักษะทางสังคมมาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนา นอกจากนี้กลุ่มฝึกอบรม มีเป้าหมายในด้านการป้องกันและพัฒนาจะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทักษะในการดำเนินชีวิต หลักในการฝึกอบรมกลุ่มจะใช้ทักษะทั้งด้านความคิดและด้านพฤติกรรม โครงสร้างของกลุ่มมีลักษณะเฉพาะเจาะจง มีการกำหนดเป้าหมายและโปรแกรมการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า และผู้นำกลุ่มจะใช้ทั้งทักษะการสอนและทักษะการเอื้ออำนวย (Didactic and Facilitative Skills) ในการช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มในการพัฒนาทักษะและเชื่อมโยงเปลี่ยนไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตจริง นอกจากนี้ คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546: 6-7) ได้ให้แนวคิดที่ว่า กลุ่มจะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างบุคลิกลักษณะ สร้างพลังของความสำเร็จในการเป็นสมาชิกที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สมาชิกจะกระตุ้นให้แต่ละคนใช้ความสามารถพิเศษสู่จุดมุ่งหมายที่วางไว้

กรอบแนวคิดและทฤษฎี

1. การศึกษาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องความหมายของความฉลาดทางสังคม และองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมจากแนวคิดของโกลแมน (Goleman. 2006: 84-96) อัลเบรค (Albrecht. 2006: 28-30) บูซาน (Buzan. 2002: 4-12) โคสมิทซกีและคณะ (Kosmitzki; et.al. 1993: 12) รวมทั้งพิจารณาองค์ประกอบในการวัดความฉลาดทางสังคมจากแบบวัดต่างๆ นำมาสรุปเป็นองค์ประกอบของความ

ฉลาดทางสังคมได้ 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม ประกอบด้วย การรับรู้ผู้อื่น การเข้าใจผู้อื่น และการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น องค์ประกอบด้านการรู้คิดทางสังคม ประกอบด้วย การใส่ใจในพฤติกรรม การมีข้อสนเทศทางสังคม และการตัดสินใจสภาพการณ์ทางสังคม องค์ประกอบด้านการมีทักษะทางสังคม ประกอบด้วย การแสดงออกทางอารมณ์ การแสดงออกทางสังคม และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ต่อจากนั้นผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบ ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาองค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้

2. กรอบแนวคิดในการพัฒนาความฉลาดทางสังคม ผู้วิจัยนำโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมมาเป็นตัวแปรต้น และความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาเป็นตัวแปรตาม

โดยผู้วิจัยได้วางแผนการทดลองแบบ Randomized Pretest- Posttest Control Group Design ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้
2. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้
3. เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้

- 1.1 การตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการรับรู้ผู้อื่น สามารถทำความเข้าใจกับผู้อื่น และสามารถมีส่วนร่วมในความรู้สึกของผู้อื่นในสังคมได้ตามความเป็นจริง ประกอบด้วย การรับรู้ผู้อื่น (Perception of others) การเข้าใจผู้อื่น (Understanding of others) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)

- 1.2 การรู้คิดทางสังคม (Social Cognition) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการทำความเข้าใจถึงกระบวนการที่อยู่ภายใต้เหตุการณ์ของสังคมแล้วใช้ข้อมูลทางสังคมเพื่อการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อเหตุการณ์นั้น ประกอบด้วย การรู้คิดในพฤติกรรม (Cognition of Behavioral) การมีข้อสนเทศทางสังคม (Social Information) การตัดสินใจทางสังคม (Judgment in Social Situations)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและพฤติกรรมของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรู้เรื่องราวของสังคม มีทักษะในการแสดงออกตามสภาพการณ์ได้อย่างถูกต้อง สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีรายละเอียด ดังนี้

- 1.3 การมีทักษะทางสังคม (Social Skills) หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกถึงความชำนาญของบุคคลในการเรียนรู้

- ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยการแสดงออก และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ประกอบด้วย การแสดงออกทางอารมณ์ (Emotional Expressivity) การแสดงออกทางสังคม (Social Expressivity) การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Making Connection)
2. การพัฒนาความฉลาดทางสังคม หมายถึง วิธีการพัฒนาความฉลาดทางสังคม ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ โดยการใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม (Training Group Program) เพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถของบุคคลในการแสดงออกหรือทักษะการปฏิบัติในการรับรู้ เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและพฤติกรรมของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรู้เรื่องราวของสังคม มีทักษะในการแสดงออกตามสภาพการณ์ได้อย่างถูกต้อง สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยการประยุกต์ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาเป็นพื้นฐาน ใช้หลักการและเทคนิคทางด้านจิตวิทยาเทคนิคในการฝึกอบรม มาใช้ในกลุ่มฝึกอบรม
 3. นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2554 ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในภาคใต้ สังกัดคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

สมมุติฐานในการวิจัย

การศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้

ผู้วิจัยกำหนดสมมุติฐานในการวิจัย ดังนี้

1. นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม มีความฉลาดทางสังคมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผลในระยะเวลา 1 เดือน สูงกว่าหลังการทดลอง
2. นักศึกษากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม มีความฉลาดทางสังคมก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผลในระยะเวลา 1 เดือน ไม่แตกต่างกัน
3. นักศึกษากลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม และนักศึกษากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม มีความฉลาดทางสังคมก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน หลังการทดลองนักศึกษากลุ่มทดลองมีความฉลาดทางสังคมสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผลในระยะเวลา 1 เดือน นักศึกษากลุ่มทดลองมีความฉลาดทางสังคมสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุม

การดำเนินการวิจัย

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2554 ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดคณะกรรมการการอุดมศึกษา ใน ภาคใต้ จำนวน 139,237 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2553: ออนไลน์)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2554 ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคใต้ จำนวน 900 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความฉลาดทางสังคม โดยการใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2554 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบ ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selective) โดยพิจารณาคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมโดยรวมตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 20 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 10 คน กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม ส่วนกลุ่มควบคุมจำนวน 10 คน ไม่ได้ร่วมกลุ่มฝึกอบรมกลุ่ม

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดความฉลาดทางสังคม มีขั้นตอนในการสร้าง โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เขียนนิยามศัพท์เฉพาะ แต่ละองค์ประกอบ สร้างข้อคำถามเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) มี 4 ระดับ คือ มากที่สุด มาก น้อย น้อยที่สุด นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา ตรวจสอบเกี่ยวกับการใช้ภาษา และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบวัด ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence

: IOC) ไม่ต่ำกว่า .60 นำแบบวัด ทดลองใช้ (Try out) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก และหาค่าความเชื่อมั่น นำแบบวัดไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ เพื่อนำมาใช้แสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง

2. โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมมีขั้นตอนในการสร้าง โดยผู้วิจัยนำองค์ประกอบเชิงยืนยันมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้าง ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษา หลักการและเทคนิคทางจิตวิทยา มาประยุกต์ใช้ดำเนินการสร้าง นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและพิจารณาความถูกต้องของความสอดคล้องทั้งในด้านเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และการประเมินผลในกลุ่มฝึกอบรม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .60-1.00 นำไปทดลองใช้ (Try out) และนำไปใช้จริง โดยมีการฝึกอบรมสัปดาห์ละ 2 ครั้งๆละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ถึง 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ครั้ง เป็นเวลา 6 สัปดาห์ กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกอบรม แบบแผนการทดลองใช้การวิจัยแบบสองกลุ่มสอบก่อน-สอบหลัง (Pretest-Posttest Control Group Design) (ยุทธ ไกยวรรณ 2545: 128-129)

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์

ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ การวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัด โดยการหาค่าดัชนี

- ความสอดคล้อง (IOC) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (ยุทธ ไกยวรรณ. 2545: 158-160) การวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดเป็นรายข้อ โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation coefficient : r_{xy}) (ชูศรี วงศ์รัตน. 2544: 313-315) การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยรวมของแบบวัด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบัก (Cronbach) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2543: 171) การวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความเที่ยงตรงตามเนื้อหาโดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ระดับความฉลาดทางสังคมโดยการหาค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกณฑ์การแปลความหมาย ใช้การวิเคราะห์เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยเลขคณิต (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538: 9) ดังนี้
- เฉลี่ย 3.00 - 4.00 เท่ากับสูง
เฉลี่ย 2.00 - 2.99 เท่ากับปานกลาง
เฉลี่ย 1.00 - 1.9 เท่ากับต่ำ
- การวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดความฉลาดทางสังคม โดยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) เกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลเชิงทฤษฎีต่อข้อมูลเชิงประจักษ์ (สุกมาส อังสุโชติ และคณะ. 2552: 21-25)

- ค่า χ^2 มีค่าน้อยกว่า 3.00
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI) มีค่ามากกว่า .90
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่ามากกว่า .90
ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI) มีค่ามากกว่า .90
ดัชนีค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประเมินค่า (REMSEA) มีค่าน้อยกว่า .05 หรือเข้าใกล้ 0
3. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความฉลาดทางสังคม ก่อน-หลัง และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม พิจารณาจากค่า F-test โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated Measure ANOVA) (Steven. 1996)
4. การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ และการทดสอบภายหลัง (Post Hoc Test) ของค่าเฉลี่ยความฉลาดทางสังคมโดยรวมและรายองค์ประกอบ ก่อน-หลัง และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผล โดยใช้วิธี Bonferroni (Steven. 1996)

ผลการวิจัย

ในการศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ ปรากฏผล ดังนี้

1. การศึกษาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) คะแนนของแบบวัดความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ พบว่า การทดสอบค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 24.39 อย่างไม่มีนัย

สำคัญทางสถิติ ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-square: χ^2/df) เท่ากับ 1.63 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI) มีค่าเท่ากับ .994 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.982 ดัชนีทั้งสองข้อมีค่าเป็น 1.00 และเข้าใกล้ 1.00 และดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ย

ของเศษ (RMR) มีค่าเท่ากับ .019 ซึ่ง RMR มีค่าต่ำกว่า 0.05 ผลการวิเคราะห์แสดงว่าแบบวัดความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่เหมาะสมมาก

ตารางที่ 1 ค่าดัชนีทดสอบโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบวัดความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้

ดัชนี	เกณฑ์การพิจารณา	รูปแบบสมมติฐาน		รูปแบบที่ปรับแก้	
		ค่าดัชนี	การตัดสินใจ	ค่าดัชนี	การตัดสินใจ
χ^2		151.79		24.39	
Df		24		15	
P	> .05	.000	ไม่กลมกลืน	.059	กลมกลืน
ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df)	< 2.00	6.56	ไม่กลมกลืน	1.63	กลมกลืน
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI)	> .90	.962	กลมกลืน	.994	กลมกลืน
ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI)	> .90	.930	กลมกลืน	.982	กลมกลืน
ดัชนีความเหมาะสมพอดีเปรียบเทียบ (CFI)	> .90	.947	กลมกลืน	.996	กลมกลืน
ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ (RMR)	< .05	.045	กลมกลืน	.019	กลมกลืน
ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA)	> .05	.079	ไม่กลมกลืน	.026	กลมกลืน

2. การศึกษาระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ โดยภาพรวม พบว่า ความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาโดยรวม เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยเลขคณิต มีคะแนนเฉลี่ยในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.93 โดยองค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.91 องค์ประกอบด้านการมีทักษะทางสังคม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 และองค์ประกอบด้านการรู้คิดทางสังคม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 ในองค์ประกอบย่อย พบว่า องค์ประกอบด้านการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด เท่ากับ 3.16 รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบด้านการตัดสินใจสภาพการณ์ทางสังคม และองค์ประกอบด้านการรับรู้ผู้อื่น มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 และ 3.01 ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบด้านการมีข้อสนเทศทางสังคม มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด เท่ากับ 2.69 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผลของคะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ (n = 900)

องค์ประกอบความฉลาดทางสังคม		K	Min	Max	M	SD	แปลผล
ด้านการตระหนักรู้ทางสังคม	SoA	12	1.67	5.58	2.91	.32	ปานกลาง
การรับรู้ผู้อื่น	PER	4	1.25	4.00	3.01	.43	สูง
การเข้าใจผู้อื่น	UND	4	1.50	4.00	2.77	.42	ปานกลาง
การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น	EMP	4	1.25	10.25	2.95	.50	ปานกลาง
ด้านการรู้คิดทางสังคม	SoC	10	1.22	4.00	2.89	.33	ปานกลาง
การรู้คิดในพฤติกรรม	AOB	3	1.33	4.00	2.89	.45	ปานกลาง
การมีข้อสนเทศทางสังคม	SIN	3	1.00	4.00	2.69	.55	ปานกลาง
การตัดสินใจสภาพการณ์ทางสังคม	JUD	4	1.00	4.00	3.09	.42	สูง
ด้านการมีทักษะทางสังคม	SoS	13	2.11	4.33	2.99	.32	ปานกลาง
การแสดงออกทางอารมณ์	EME	3	1.33	4.00	2.94	.54	ปานกลาง
การแสดงออกทางสังคม	SOE	6	1.83	3.83	2.85	.37	ปานกลาง
การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม	SMC	4	1.75	7.50	3.16	.43	สูง
ความฉลาดทางสังคมนรวม	SI	35	1.92	3.94	2.93	.26	ปานกลาง

3. การพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ ปรากฏผลดังนี้
- 3.1 การเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผล (ตารางที่ 3) พบว่า คะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาหลังการทดลองเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($d = .82, p < .001$) เมื่อสิ้นสุดการติดตามผล คะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาสูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($d = 1.15, p < .001$) และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผลคะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($d = .32, p < .001$) สรุปว่า คะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผลสูงกว่าหลังการทดลอง

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบรายคู่ คะแนนความฉลาดทางสังคมในกลุ่มทดลอง ก่อนการทดลอง หลังการทดลองและเมื่อสิ้นสุดการติดตามผล

ระยะ				
		ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	สิ้นสุดการติดตามผล
	M	2.61	3.43	3.76
ก่อนการทดลอง	2.61	-	.82*	1.15*
หลังการทดลอง	3.43		-	.32*
สิ้นสุดการติดตามผล	3.76			-

*หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

- 3.2 การเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผล (ตารางที่ 4) พบว่า คะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาหลังการทดลองเพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($d = .28, p = .033$) เมื่อสิ้นสุดการติดตามผล คะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($d = .25, p = .018$) อย่างไรก็ตามความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในช่วงหลังการทดลองและช่วงสิ้นสุดการติดตามผลไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($d = -.04, p = 1.00$) สรุปว่า คะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วม

โปรแกรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทาง
สังคม แตกต่างกัน โดยหลังการทดลอง
คะแนนความฉลาดทางสังคมของนักศึกษา

สูงกว่าก่อนการทดลอง แต่เมื่อสิ้นสุดการ
ทดลองคะแนนความฉลาดทางสังคมของ
นักศึกษาจะมีระดับสูงขึ้นเล็กน้อย

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบรายคู่ คะแนนความฉลาดทางสังคมในกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง
หลังการทดลองและเมื่อสิ้นสุดการติดตามผล

ครั้งที่วัด	ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง สิ้นสุดการติดตามผล		
	M	2.59	2.87
ก่อนการทดลอง	2.59		.28*
หลังการทดลอง	2.87		-.04
สิ้นสุดการติดตามผล	2.84		

* หมายถึง มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3.3 การเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดทาง
สังคมของนักศึกษา ระหว่างกลุ่มทดลอง
ที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อ
พัฒนาความฉลาดทางสังคม และ
นักศึกษากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วม
โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความ
ฉลาดทางสังคม ก่อนการทดลอง หลัง
การทดลอง และเมื่อสิ้นสุดการติดตามผล
พบว่า ก่อนการทดลอง คะแนนความ
ฉลาดทางสังคมของนักศึกษาระหว่าง
กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน
อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = .09$, $p = .769$) หลังการทดลอง พบว่า คะแนน
ความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาระหว่าง
กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่าง
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
($F = 18.07$, $p < .001$) เมื่อสิ้นสุดการ
ติดตามผล พบว่า คะแนนความฉลาดทาง
สังคมของนักศึกษาระหว่างกลุ่มทดลอง
และกลุ่มควบคุมอย่างแตกต่างมีนัย

สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 81.19$,
 $p < .001$) สรุปว่า คะแนนความฉลาด
ทางสังคมของนักศึกษาทั้งสองกลุ่ม ก่อน
การทดลอง หลังการทดลอง คะแนน
ความฉลาดทางสังคมของนักศึกษา
ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมสูง
ขึ้น แต่คะแนนความฉลาดทางสังคมของ
นักศึกษาในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่ม
ควบคุม และคะแนนความฉลาดทาง
สังคมของนักศึกษาในกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้น
จนถึงเมื่อสิ้นสุดการติดตามผล ส่วนกลุ่ม
ควบคุม คะแนนความฉลาดทางสังคม
ของนักศึกษาหลังการทดลองไม่สูงขึ้น
และอยู่ในระดับคงที่จนถึงเมื่อสิ้นสุดการ
ติดตามผล

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความฉลาดทางสังคมระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และสิ้นสุดการติดตามผล ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ระยะการทดลอง	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value	χ^2
ก่อนการทดลอง	กลุ่มควบคุม - กลุ่มทดลอง	.00	1	.00	.09	.769	.005
	ความคลาดเคลื่อน	.33	18	.02			
หลังการทดลอง	กลุ่มควบคุม - กลุ่มทดลอง	1.55	1	1.55	18.07	.000	.501
	ความคลาดเคลื่อน	1.55	18	.09			
สิ้นสุดการติดตามผล	กลุ่มควบคุม - กลุ่มทดลอง	4.23	1	4.23	81.19	.000	.819
	ความคลาดเคลื่อน	.94	18	.05			

การอภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การศึกษาและพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ทางสังคม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบด้านการรับรู้ผู้อื่น องค์ประกอบด้านการเข้าใจผู้อื่น และองค์ประกอบด้านการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น องค์ประกอบด้านการรู้คิดทางสังคม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบด้านการรู้คิดในพฤติกรรม องค์ประกอบด้านการมีข้อสนเทศทางสังคม และองค์ประกอบด้านการตัดสินใจทางสังคม องค์ประกอบด้านการมีทักษะทางสังคม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบด้านการแสดงออกทางอารมณ์ องค์ประกอบด้านการแสดงออกทางสังคม

และองค์ประกอบด้านการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ผลการศึกษาสอดคล้องกับซิลเวียราและคนอื่นๆ (Silvera; & et al. 2001: 313-319) ที่วิเคราะห์องค์ประกอบความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยทอมโซ จำแนกออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ กระบวนการของข้อมูลทางสังคม (Social Information Processing) ทักษะทางสังคม (Social Skills) และการตระหนักรู้ทางสังคม (Social Awareness) โดยที่กระบวนการของข้อมูลทางสังคม (Social Information Processing) มีความหมายใกล้เคียงกับการรู้คิดทางสังคม (Social Cognition) โดยคำว่า Cognition หมายถึง ขบวนการรับรู้ประสบการณ์ต่างๆ เพื่อไปประมวลการคิดและนำออกมาใช้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความฉลาด และเป็นการเข้าใจเรื่องเหตุและผล ส่วนคำว่า Information Processing หมายถึง กระบวนการรับรู้ข้อมูล โดยสมองรับข้อมูลใหม่แล้ว

ประยุกต์กับความรู้เดิม เก็บไว้ในความจำ แล้วนำออกมาใช้ ผลจากการศึกษายังสอดคล้องกับ การศึกษาของมาร์โลว์ (Marlowe. 1984: 52-58) ที่ทำการศึกษางานประกอบของความฉลาดทางสังคม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกจ้างที่อยู่ในโรงพยาบาลจิตเวช พบว่า ความฉลาดทางสังคมประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ความสนใจและห่วงใยใส่ใจผู้อื่น และความรู้สึกรักใคร่ต่อการแสดงออกทางอารมณ์ ทักษะสมรรถภาพทางสังคม ความสามารถในการเข้าอกเข้าใจผู้อื่น การแสดงออกทางอารมณ์ ความวิตกกังวลทางสังคม ซึ่งการศึกษางานประกอบของมาร์โลว์ใน 5 องค์ประกอบ เมื่อพิจารณารายละเอียดจากความหมายทั้งหมดจะสอดคล้องกับองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม คือ ความสนใจและห่วงใยใส่ใจผู้อื่นและความรู้สึกรักใคร่ต่อการแสดงออกทางอารมณ์ และความสามารถในการเข้าอกเข้าใจผู้อื่น หมายถึง การตระหนักรู้ทางสังคม ความวิตกกังวลทางสังคม ส่วนหนึ่งเป็นมิติของการรู้คิดทางสังคม แต่ไม่ชี้ชัดในองค์ประกอบย่อยการมีข้อมูลทางสังคม ส่วนทักษะสมรรถภาพทางสังคม จะมีลักษณะที่สอดคล้องกับ การมีทักษะทางสังคม

2. ระดับความฉลาดทางสังคมในภาพรวมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ จำนวน 900 คน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 ทั้งนี้ผลการศึกษาระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษา ภาคใต้ ยังไม่ปรากฏงาน

วิจัยที่ชี้ชัดถึงระดับความฉลาดทางสังคมที่ชัดเจน แต่จากการพิจารณาความหมายของความฉลาดทางสังคมของกรมสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต. 2554: ออนไลน์) ซึ่งมองความฉลาดทางสังคมว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการวางตัว การแสดงท่าที การสร้างสัมพันธภาพ หรือมนุษยสัมพันธ์ การรู้บทบาทหน้าที่ การเข้าสังคม และการพิจารณาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมที่ผลการศึกษาลดคล้อยกับการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคใต้ที่แสดงความคิดเห็นว่า “นักศึกษาส่วนใหญ่แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธรรมเนียมปฏิบัติและมารยาททางสังคม ได้แก่ การวางตัว แสดงท่าที การรู้บทบาทหน้าที่ การเข้าสังคม การใช้ภาษากาย การเอาใจเขามาใส่ใจเรา รวมถึงระเบียบวินัย เช่น ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ การมีมารยาท เป็นต้น” นอกจากนี้ ในการศึกษาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้ เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของคนไทยรวมทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทยด้วย เช่น องค์ประกอบด้านการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูง สอดคล้องกับการศึกษาบุคลิกภาพและวัฒนธรรมไทยของยศ สันตสมบัติ (2527: 13) ที่ใช้แบบวัดทางจิตวิทยาแห่งแคลิฟอร์เนีย (California Psychological Inventory) ศึกษาบุคลิกภาพของคนไทย ผลการศึกษาพบ

ว่า บุคลิกภาพของคนไทยมีลักษณะของความทะเยอทะยานพอสมควร แต่มักไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง คนไทยมีนิสัยอ่อนน้อม ชอบบอกสังคม ชอบพบปะสังสรรค์และพูดคุยกับคนอื่น แต่ในขณะเดียวกันก็จะรู้สึกเคอะเขินเมื่ออยู่ในหมู่คนแปลกหน้าหรือกลุ่มที่ตัวเองไม่สนิทสนม คนไทยยอมรับสถานภาพและวิถีชีวิตของตนเองที่ถูกกำหนดโดยสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่พอใจในชีวิตของตนเอง มีความวิตกกังวลสูง มีความรับผิดชอบค่อนข้างต่ำ รักสนุก ชอบความสะดวกสบาย ไม่ค่อยมีระเบียบวินัย ทำอะไรตามใจตนเอง โกรธง่ายและจะรู้สึกไม่พอใจเมื่อความต้องการของตนเองถูกขัดขวาง ความรู้สึกไม่พอใจจะถูกเก็บไว้ในไม่แสดงออกมาภายนอก หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผู้อื่น คำนึงถึงหน้าตาและและภาพพจน์ของตนเองมาก คนไทยมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสูง พยายามทำความเข้าใจกับปัญหาของผู้อื่น ปรับตัวเปลี่ยนแปลงอารมณ์ ความคิดเห็นและเหตุผลให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี ความหมายของบุคลิกภาพของคนไทยที่สอดคล้องกับความฉลาดทางสังคม ได้แก่ คนไทยชอบบอกสังคม ชอบพบปะสังสรรค์และพูดคุยกับคนอื่น เป็นลักษณะของการมีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยในระดับสูง คนไทยยอมรับสถานภาพและวิถีชีวิตของตนเองที่ถูกกำหนดโดยสังคม เป็นลักษณะของการมีข้อสันเทศทางสังคม ซึ่งถ้าหากนักศึกษามีความสามารถในการแสวงหาข้อมูล มีข้อ

สันเทศทางสังคมที่เพียงพอจะส่งผลให้มีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ไม่ถูกครอบงำ และสามารถที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้มากขึ้น คนไทยไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นลักษณะของการแสดงออกทางสังคม ส่วนคนไทยจะรู้สึกเคอะเขินเมื่ออยู่ในหมู่คนแปลกหน้าหรือกลุ่มที่ตัวเองไม่สนิทสนม เป็นลักษณะของการไม่กล้าแสดงออกทางสังคม อีกทั้งคนไทยมีลักษณะนิสัยโกรธง่ายและจะรู้สึกไม่พอใจเมื่อความต้องการของตนเองถูกขัดขวาง ความรู้สึกไม่พอใจจะถูกเก็บไว้ในไม่แสดงออกมาภายนอก หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับผู้อื่น เป็นการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม ซึ่งวัฒนธรรมไทยจะไม่แสดงความรู้สึกที่แท้จริงให้ผู้อื่นรับรู้ คนไทยมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสูง พยายามทำความเข้าใจกับปัญหาของผู้อื่น แสดงให้เห็นว่า คนไทยมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ปรับตัวเปลี่ยนแปลงอารมณ์ ความคิดเห็นและเหตุผลให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี หรือ การตัดสินใจสภาพการณ์ทางสังคม ในองค์ประกอบการตัดสินใจสภาพการณ์ทางสังคม นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยด้านนี้สูง รองจากองค์ประกอบการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม อย่างไรก็ตามการศึกษามุมมองของคนไทย เป็นเพียงการชี้ให้เห็นคุณลักษณะที่เด่นและด้อยเท่านั้น ไม่ได้มีการจัดระดับที่ชัดเจน ผลการศึกษาระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ยังสอดคล้องกับชวน เพชรแก้ว (2534: 102-106) ที่กล่าวถึงนิสัยและบุคลิก

ทั่วไปของคนไทยในภาคใต้ว่า คนไทยในภาคใต้และบุคลิกของคนไทยในภาคใต้กับคนในภาคอื่นๆ มีลักษณะร่วมกันอยู่มาก เนื่องจากมีความสัมพันธ์กันในด้าน การแพร่กระจายหรือมีต้นกำเนิดร่วมกัน แต่จะมีลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่เด่นๆ ได้แก่ การพูดจาตอบโต้ตรงไปตรงมา เรียบง่าย อบอุ่น มีเหตุผล ไม่ยอมรับอะไรง่ายๆ ไม่ศึกษาหาความรู้ ใจกว้าง รักศักดิ์ศรีพวกพ้องและเครือญาติ ชอบทำตัวเป็นหัวเรือใหญ่ คำนึงถึงผลประโยชน์เฉพาะหน้าและเอาตัวรอด และชอบรวมกลุ่ม และจากการศึกษางานวิจัย เรื่อง ตัวตนของคนใต้ : มุมมองผ่านงานวิจัยหัวเขือกัวชน (อาคม เดชทองคำ. 2546: 33-41) ที่กล่าวถึงอัตลักษณ์ของคนใต้ทางด้านสังคมว่า อุปนิสัยใจคอและวิถีทำ วิถีคิด พิจารณาจากการรวมกลุ่มที่เป็นขนาดเล็ก มีเครือญาติเป็นฐานรองรับ การโต้แย้งทางความคิดที่ตรงไปตรงมาและเปิดเผย ไม่ถนอมน้ำใจคู่สนทนา ขาดความเคารวะ หยิ่ง ทะนงสูง อ่อนน้อมถ่อมตนต่ำและรักพวกพ้อง รวมทั้งอัตลักษณ์ทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่ถูกบ่มเพาะจากคนรุ่นเก่า อาจจะส่งผลให้ความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาภาคใต้อยู่ในระดับปานกลาง

3. การเปรียบเทียบความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ ความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมมีความฉลาดทางสังคมสูงขึ้นจากการเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม และเมื่อสิ้นสุด

การติดตามผลความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาสูงกว่าหลังการเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม แสดงว่า การใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรม ส่งผลต่อการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของนักศึกษา และมีความคงทนของผลการให้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมจนถึงเมื่อสิ้นสุดการติดตามผล สอดคล้องกับงานวิจัยของสกล วรเจริญศรี (2550: 197-198) ที่ได้ใช้โมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมมีทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น และเช่นเดียวกับธนวัฒน์ ภมรพรอนันต์ (2551: 122-124) ได้ใช้โมเดลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมของพนักงาน บริษัท โตโยต้า เค. มอเตอร์ ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัด ฝ่ายบริการ กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทักษะการทำงานเป็นทีมสูงขึ้น

การที่นักศึกษาที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมมีความฉลาดทางสังคมสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากว่า โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความฉลาดทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น ผู้วิจัยใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมที่ใช้ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษา ด้วยการบูรณาการจากหลากหลายทฤษฎี และการเลือกใช้ทฤษฎีแต่ละทฤษฎี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดที่สำคัญของทฤษฎี ศึกษาเป้าหมาย เทคนิค ของทฤษฎีที่สามารถพัฒนาองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ในการปฐมนิเทศหรือการเปิดกลุ่ม ผู้วิจัยใช้แนวคิดของการสร้างสัมพันธ์ภาพ เพื่อให้สมาชิก

กลุ่มรู้จักผู้นำกลุ่มและรู้จักสมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ เป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกกลุ่มและระหว่างสมาชิกกับสมาชิกเอง ทักษะสำคัญที่ผู้วิจัยใช้ คือ ทักษะการเอื้ออำนวย สถานที่ในการจัดกลุ่มฝึกอบรม ผู้วิจัยเลือกใช้ห้องให้คำปรึกษาของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งเป็นห้องที่มีบรรยากาศดีและมีความเหมาะสม มีเครื่องปรับอากาศ มีชั้นวางเอกสารเพื่อการอ่านในขณะที่สมาชิกกลุ่มอยู่ในช่วงการรอคอยความพร้อมการเข้าร่วมกลุ่ม การจัดที่นั่ง ผู้วิจัยใช้การจัดที่นั่งแบบเกือกม้า เนื่องจากเป็นวิธีที่จะช่วยให้กลุ่มเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิก และเหมาะสำหรับการฝึกทักษะในการพัฒนาแต่ละองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม การเปิดกลุ่ม (Open the Group) เพื่อให้มีเป้าหมายและโครงสร้างของกลุ่มที่ชัดเจน ผู้วิจัยเน้นบรรยากาศที่สร้างความรู้สึกลดทอดภัยทางอารมณ์ของสมาชิก ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมและเน้นบรรยากาศของกลุ่มที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน มีการแนะนำตนเอง มีการสร้างการเชื่อใจผู้เข้าร่วมฝึกอบรมกลุ่ม และการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมกลุ่ม ซึ่งในการพัฒนาความฉลาดทางสังคมตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ นั้น ผู้วิจัยชักจูงให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญและคำนึงถึงประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง ผู้วิจัยใช้ทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้น ซึ่งเป็นเทคนิคพื้นฐานของการให้คำปรึกษากลุ่ม ใช้เอกสารประกอบการอบรม เรื่องความฉลาดทางสังคม ทำให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจความหมายของความฉลาดทางสังคม คุณลักษณะของความฉลาดทางสังคม และองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมได้เป็นอย่างดี จากการที่สมาชิกกลุ่มไม่เคยมีความรู้ หรือแม้กระทั่งได้ยินคำว่าความฉลาดทางสังคมมาก่อน อีกทั้งทำให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจและตระหนักที่จะพัฒนาความฉลาดทางสังคมของ

ตนเอง ดังที่สมาชิกแสดงความคิดเห็นว่า “ยินดีและดีใจที่ได้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรม”

การพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม ซึ่งมีเป้าหมายที่ช่วยสมาชิกกลุ่มจัดพฤติกรรมที่ผิดพลาด ช่วยให้สมาชิกกลุ่มเรียนรู้รูปแบบ พฤติกรรมใหม่จากการเข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เทคนิคที่ใช้ได้แก่ เทคนิคการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก บทบาทสมมุติ และการเสริมแรงทางสังคม การเติมเต็มการอภิปรายกลุ่มของผู้วิจัย การเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นส่งผลให้สมาชิกกลุ่มได้เห็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพที่ผู้วิจัยใช้ ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มวิเคราะห์รูปแบบการใช้เวลาของตนเองตามทฤษฎี และการวิเคราะห์ตนเอง รวมทั้งการใช้เอกสารประกอบการฝึกอบรม การแสดงบทบาทสมมุติในการการเริ่มต้นพูดคุยกับคนแปลกหน้าของสมาชิกกลุ่มและการให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ของผู้วิจัย ทำให้สมาชิกกลุ่มมั่นใจที่จะนำสิ่งที่ได้จากการฝึกในกลุ่มไปใช้ในชีวิตจริง รวมทั้งการระดมพลังสมอง ทำให้สมาชิกกลุ่มได้ร่วมคิด และวิเคราะห์ตนเอง และมีข้อสรุปร่วมกันนำไปสู่การพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิก ตั้งแต่การเริ่มต้นสร้างความสัมพันธ์และการดำรงไว้ซึ่งสัมพันธ์ภาพ

การพัฒนาการแสดงออกทางสังคม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้น เทคนิคที่ใช้ได้แก่ เทคนิคการฟังอย่างตั้งใจ และการแสดงพฤติกรรมใส่ใจ ผู้วิจัย ใช้ใบงานเพื่อการฝึกทักษะการฟัง และเอกสารประกอบการอบรม เรื่อง การฟัง และการแสดงพฤติกรรมใส่ใจ เป็นการมุ่งให้สมาชิกกลุ่มพัฒนาตนเองด้านการฟังอย่างตั้งใจ

รวมทั้งการใส่ใจในการฟังทั้งการแสดงท่าทาง การประสานสายตา ฝึกการฟังศีรษะ การสัมผัส การฝึกทักษะทำให้สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่เคยคิดว่า การฟังอย่างตั้งใจมีลักษณะอย่างไร และผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์สัมพันธภาพ เนื่องจากการต้องการเน้นการสื่อสารและการแสดงออก เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ การวิเคราะห์การสื่อสารสัมพันธระหว่างบุคคล ช่วยให้สมาชิกเป็นอิสระจากบทชีวิตและการเล่นเกม ในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำทนายสมาชิกกลุ่มให้ตรวจสอบข้อการตัดสินใจที่ผ่านมา และตัดสินใจใหม่ด้วยการตระหนักรู้ เน้นการสื่อสารตรงไปตรงมา การสื่อสารโดยใช้ภาษาท่าทางและภาษาถ้อยคำด้วยภาษาท่าทางที่มั่นใจ ชัดเจน และไม่มี ความขัดแย้ง การวิเคราะห์โครงสร้างบุคลิกภาพ ผู้วิจัยอาศัยถึงการสื่อสารแบบสอดคล้องกัน การสื่อสารแบบขัดแย้ง และการสื่อสารแบบซ่อนเร้น ให้สมาชิกกลุ่มดูเป็นตัวอย่าง และแบบประเมินพฤติกรรมที่เรียกว่า พฤติกรรมเป็นพิษ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจการแสดงออกของตนเองมากยิ่งขึ้น และการวิเคราะห์โครงสร้างบุคลิกภาพ เป็นการให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจโครงสร้างบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลมากขึ้น

การพัฒนาการรับรู้ผู้อื่นและการเข้าใจผู้อื่น ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ซึ่งเป้าหมายของทฤษฎีนี้ตามแนวคิดของคอเรีย (2008: 295-297) ที่กล่าวถึงหลักพื้นฐานอยู่ที่การตระหนักรู้ตนเอง เป็นกระบวนการที่บุคคลสังเกตพบ และมีความรู้สึกตัวได้ในขณะนั้น เป็นการตระหนักรู้ต่อความคิด ความรู้สึกทางอารมณ์และการกระทำ รวมทั้งสภาวะความรู้สึกทางกายจากสิ่งที่กระทบหรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีระ การรับรู้ทั้งการได้ยิน สายตา และการสัมผัสเป็นกระบวนการรับรู้ความรู้สึกของ

ตนเองทั้งมวลที่ระบุดึงประสบการณ์ในขณะนั้นของบุคคล ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ให้ความสนใจต่อภาษา รูปแบบการแสดงออกของความรู้สึก ความคิด และเจตคติของบุคคล รวมทั้งการให้ความสนใจสาระที่อยู่เบื้องหลังคำพูด เช่น น้ำเสียง ความดังของเสียง ความเร็วของการพูด บุคคลได้ตระหนักต่ออารมณ์ความรู้สึกของตนเอง การประยุกต์ใช้ทฤษฎีทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดการฝึกและพัฒนาการรับรู้และการเข้าใจผู้อื่น การใช้ทักษะให้คำปรึกษาเบื้องต้น ผู้วิจัยฝึกให้สมาชิกกลุ่มฝึกอบรม ฝึกการแสดงพฤติกรรมใส่ใจ การฟังอย่างตั้งใจ เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง การสื่อสารด้วยภาษาท่าทาง เป็นการทำให้สมาชิกกลุ่มเห็นความสำคัญในการใช้ภาษากายที่แสดงออกทางสีหน้า ได้แก่ แววตา ริมฝีปาก และความหมายที่แสดงด้วยท่าทาง บทบาทสมมติ เรื่อง การแสดงอารมณ์ต่างๆ ทำให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจอารมณ์ของบุคคลได้ดีขึ้น ทั้งหมดจากการพัฒนาด้วยเทคนิคการให้คำปรึกษา เทคนิคในการฝึกอบรม ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรม คือ การนำไปสู่การรับรู้และเข้าใจผู้อื่น

การพัฒนาการแสดงออกทางอารมณ์ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจอารมณ์รูปแบบต่างๆ ใช้เหตุผลเพื่อเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ซึ่งสามารถทำให้แสดงอารมณ์ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น การให้สมาชิกกลุ่มได้รู้จักรูปแบบของอารมณ์ จะส่งผลให้บุคคลแสดงอารมณ์ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ ในการพัฒนาการแสดงออกทางอารมณ์ ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายให้บุคคลเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ เพราะว่าการที่บุคคลจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวในชีวิต ถ้าไม่รู้จักควบคุมอารมณ์แล้ว เมื่อมีเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น จะไม่สามารถปรับตัวให้

เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ ได้ บางคนอาจจะควบคุมอารมณ์ของตนเองด้วยการสกดกันไว้ไม่แสดงออก วิธีนี้อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตได้ การควบคุมอารมณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต บุคคลที่รู้จักควบคุมอารมณ์จะก่อให้เกิดผลดี เช่น ทำให้เป็นคนมีบุคลิกภาพดี สามารถแสดงออกทางพฤติกรรมได้เหมาะสม ทำให้เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี การแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมจะช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เหมาะสม ทำให้เป็นผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดี ผู้บริหารที่รู้จักวิธีการควบคุมอารมณ์จะช่วยให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความราบรื่น งานมีประสิทธิภาพ ทำให้เป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ เป็นการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับวัย ทำให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี ผู้ที่รู้จักวิธีการควบคุมอารมณ์จะรู้จักหาวิธีการระบายออกของอารมณ์ที่เหมาะสม ส่วนในงานการประเมินตนเองเกี่ยวกับความเชื่อที่ไม่สมเหตุผล สมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นว่า “จากแบบประเมินทำให้รู้สึกว่าการเชื่อที่ไม่สมเหตุผลทั้งหมดทำให้คนเป็นทุกข์ ถ้าเราเปลี่ยนความเชื่อเสียบ้างความทุกข์ก็คงน้อยลง”

การพัฒนาการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง เทคนิคที่ใช้ได้แก่ การฟังอย่างเห็นอกเห็นใจ การอธิบายความรู้สึกและความเห็นใจ การให้กำลังใจ (Supporting) เทคนิคที่สำคัญ คือ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เป็นคุณลักษณะของผู้นำกลุ่มที่นำมาใช้ในกลุ่ม ผู้วิจัยนำแนวคิดมาปรับใช้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มพัฒนาตนเองเพื่อการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอย่างแท้จริง เป็นการทำความเข้าใจด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงกรอบแห่งการรับรู้ที่เป็นความคิดค่านึงภายในจิตใจของผู้อื่น บุคคลจะแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ก็ต่อเมื่อมี

การรับรู้ได้อย่างถูกต้องถึงความรู้สึก และความหมายในสิ่งที่ผู้อื่นกำลังประสบอยู่ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องทั้งทางด้านความคิด อารมณ์ความรู้สึก และสัมพันธภาพ ในปัจจุบันขณะ เป็นตัวชี้วัดที่ทรงพลังสำหรับความสัมพันธ์ สอดคล้องกับคำกล่าวของโรเจอร์ (โรเจอร์; อ้างอิงจาก คอเรีย. 2008: 252) ที่นิยาม การเห็นอกเห็นใจว่า เป็นความสามารถที่จะมองเห็นโลกของบุคคลอื่นด้วยการเข้าใจความรู้สึกภายในของบุคคลนั้น การพัฒนาการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ผู้วิจัยใช้ การให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ ร่วมด้วย โดยใช้เทคนิค การใช้จินตนาการ การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจริง และการฝึกการแสดงความรู้สึก ในการเริ่มต้นในการพัฒนาการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มชมวิดีโอที่เป็นเรื่องสะท้อนใจที่เกิดขึ้นกับตัวละครที่เป็นนักเรียนที่ประสบกับปัญหาความยากลำบาก ทำให้สมาชิกกลุ่มต้องหลั่งน้ำตาด้วยความเห็นอกเห็นใจ ทำให้การสอน การฝึก และการสาธิตในกลุ่มเป็นไปได้ดีมาก ส่งผลให้สมาชิกพร้อมที่จะพัฒนาตนเองด้านการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น

การพัฒนาการรู้คิดในพฤติกรรม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบรู้คิด เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ เทคนิคทางความคิด เทคนิคนี้เน้นความสำคัญกับระบบของความเชื่อ และความคิดในการเป็นตัวกำหนดความรู้สึกและพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่ม ประเด็นที่สำคัญของการให้คำปรึกษาแบบรู้คิด คือ การทำความเข้าใจกับความเชื่อของบุคคลที่ได้ถูกบิดเบือน และการใช้เทคนิคในการเปลี่ยนแปลงความคิดที่ไม่เหมาะสมนั้นๆ ในขณะเดียวกันก็หมายรวมถึง ความรู้สึกและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ด้วย ซึ่งข้อผิดพลาดของการคิด หรือการบิดเบือนความคิด ซึ่งซิแมนสกา และ ปาล์มเมอร์ (Szymanska & Palmer, 2000)

ได้จำแนกความผิดพลาดในการคิดว่า เกิดจากการด่วนสรุป/การเดาใจ การสรุปเหตุการณ์เข้าหาตนเอง การสรุปแบบเหมารวม การคาดคะเนแบบหมอดู การให้เหตุผลโดยการอิงอารมณ์ การตีตรา การขยายจนเกินจริง การคิดแบบสุดโต่งหรือไม่เลย ทั้งหมดนี้ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการรู้คิด ในกระบวนการให้คำปรึกษา การให้ความใส่ใจเป็นการทำให้ได้รับรู้ความคิดของแต่ละบุคคลที่อาจไม่ตระหนักของระบบความเชื่อ การสอนและการช่วยให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจความเชื่อที่บิดเบือน ตลอดจนการแนะนำวิธีการต่างๆ สำหรับการเปลี่ยนความเชื่อเหล่านั้น และให้สมาชิกกลุ่มดำเนินการโดยนำไปปฏิบัติเป็นทางเลือกใหม่ต่อวิธีการเดิมของการแก้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้น และเป็นการส่งเสริมการคิด การตีความในสภาพการณ์ต่างๆ ตลอดจนการหาเหตุผล ความสมเหตุสมผล ในการรู้คิดทางพฤติกรรม ใบงานที่สมาชิกกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ สมาชิกใช้การสนใจ การใส่ใจ การสังเกต และเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้บุคคลทำความเข้าใจในพฤติกรรมของผู้อื่น เพราะการใส่ใจ เป็นการจดจ่ออยู่กับข้อมูลที่มากระตุ้นเพื่อรับข้อมูลเข้ามาอยู่ในระบบสัมผัส (Sensory Memory)

การพัฒนาการตัดสินใจสภาพการณ์ทางสังคม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติ การให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม มีเป้าหมายเพื่อให้สมาชิกกลุ่มจัดพฤติกรรมที่ผิดพลาด ช่วยให้สมาชิกกลุ่มเรียนรู้รูปแบบพฤติกรรมใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำพฤติกรรมใหม่ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การแสดงบทบาทสมมุติตามสถานการณ์ จะเป็นการเรียนรู้จากตัวแบบ คือ การที่ผู้วิจัยได้แสดงบทบาทสมมติในสถานการณ์ต่างๆ สมาชิกกลุ่มอาจจะแสดงเป็น

บทบาท หรือเป็นใครคนหนึ่งในชีวิตของตัวสมาชิกกลุ่ม บ่อยครั้งที่วิธีการนี้ใช้เป็นวิธีการที่ช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มให้มีทักษะต่างๆ เพิ่มขึ้นและการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมที่จะช่วยเพิ่มความสำเร็จให้ดีขึ้น บทบาทสมมติ ในการให้คำปรึกษาประกอบด้วย การมีปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกันหลากหลาย ในการสมมติการสนทนาระหว่างผู้รับคำปรึกษากับบุคคลอื่น การให้ผู้รับคำปรึกษาได้ฝึกปฏิบัติการสังเกตพฤติกรรมใหม่จะเป็นการทำให้การสังเกตพฤติกรรมใหม่นั้นมีความมั่นคงมากขึ้น การพัฒนาการมีข้อสนเทศทางสังคม ผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิธีการให้คำปรึกษาเชิงการศึกษาและจิตวิทยา เพราะการให้คำปรึกษาเชิงการศึกษาและจิตวิทยา เป็นกลยุทธ์ที่เน้นในการสอนให้ความรู้ที่ช่วยให้กลุ่มผู้เข้ารับการอบรมเกิดการควบคุมตนเองในการกระทำ การนำทฤษฎีการให้คำปรึกษาเชิงการศึกษาและจิตวิทยาใช้กับวัยรุ่น จะเน้นการกระตุ้นให้วัยรุ่นเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ตลอดจนการให้ความรู้ด้านส่วนบุคคล และการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ (Geldard; & Geldard. 1999: 183-205) การใช้แบบประเมินและการใช้การวิเคราะห์ตนเอง ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าถึงข้อสนเทศทางสังคม แต่เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้น สมาชิกกลุ่มจะได้รับข้อสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมมารยาทในสังคม อันจะนำไปสู่การปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเอง การอภิปรายกลุ่ม เรื่องข้อสนเทศทางสังคม และการแสวงหาข้อสนเทศทางสังคม จะทำให้สมาชิกได้มีแนวทางในการพัฒนาการมีข้อสนเทศที่จำเป็นในสังคมเพิ่มมากขึ้น

ในการพัฒนาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมทั้งหมด นอกจากนั้นทฤษฎีการให้คำปรึกษา เป็นสิ่งที่ช่วยในการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นใน

สัมพันธภาพของการให้คำปรึกษา และช่วยให้ผู้วิจัยทำนุผลการประเมินผลและการปรับปรุงผลของการให้คำปรึกษาแล้ว ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีเป็นกรอบแนวคิด (Framework) สำหรับการสร้างการสังเกตแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Observations) เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา (Thompson. 2003: 3; citing Brammer; & Shostrom. 1977: 28) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเป็นสาระที่มีการบูรณาการจากแนวความคิดหรือเนื้อหาที่เกิดจากการบูรณาการของศาสตร์หลาย ๆ ศาสตร์ ได้แก่ ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมวิทยา ด้านมานุษยวิทยา ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐศาสตร์ และด้านปรัชญา รวมถึงการที่ได้จากผลการวิจัยหรือข้อมูลที่เกิดจากสภาพการณ์ของการปฏิบัติการ สำหรับแนวคิดทางด้านจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมุมมองที่มีต่อพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ (Nature of Human) นำไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพและเป็นแนวทางที่นำไปสู่การพัฒนาตนเอง

การยุติกลุ่ม ผู้วิจัยมุ่งให้ความสำคัญในการยุติของกลุ่มฝึกอบรม และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การรักษาไว้ ตลอดจนการพัฒนาความฉลาดทางสังคมในแต่ละองค์ประกอบที่ได้เรียนรู้จากกลุ่มให้นำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้จริงภายนอกกลุ่ม สิ่งสำคัญผู้วิจัยจะช่วยให้สมาชิกจัดการกับความรู้สึก ที่กังวลภายในกลุ่ม ยิ่งไปกว่านั้นผู้วิจัยมุ่งให้ความสำคัญในเรื่องของการให้สมาชิกได้เรียนรู้ความฉลาดทางสังคมในแต่ละองค์ประกอบที่มีเหมาะสมในกลุ่ม เป็นการทำให้สมาชิกมั่นใจได้ว่ามีความรู้ความเข้าใจที่พอเพียงที่จะนำพาพฤติกรรมตนเองไปสู่การใช้ความฉลาดทางสังคมในขอบข่ายอื่น ๆ ได้ การช่วยให้สมาชิกในการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง การพัฒนาแผนการปฏิบัติสำหรับการดำรงไว้และการ

พัฒนาตนเอง รวมถึงการคาดการณ์ถึงความล้มเหลวในกรณีที่ไม่ได้ผล และความเหมาะสมต่าง ๆ และในการยุติกลุ่มฝึกอบรม ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มฝึกอบรมวางแผน (Planning) และการทำสัญญาผูกมัด (Commitment) เพื่อการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของตนเอง ตามองค์ประกอบที่ได้เรียนรู้ให้กำลังใจให้กำลังใจและแรงเสริมแก่สมาชิกกลุ่มฝึกอบรมเพื่อเป็นแรงผลักดันให้สมาชิกกลุ่มฝึกอบรมมั่นใจในการนำความรู้และทักษะต่างๆไปใช้ในการพัฒนาตนเอง

นอกจากนี้ เทคนิคทางจิตวิทยานับเป็นส่วนสำคัญที่จะพัฒนาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมเช่นเดียวกัน การเลือกใช้เทคนิคที่หลากหลาย ผู้วิจัยได้ศึกษารายละเอียดของแต่ละเทคนิค ได้แก่ วัตถุประสงค์ วิธีการ เพื่อความเหมาะสมในการพัฒนาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมในแต่ละองค์ประกอบ เทคนิคในการฝึกอบรมก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ครอบคลุมในการพัฒนาความฉลาดทางสังคมในแต่ละองค์ประกอบเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
ผลการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

1.1 ผลจากการศึกษาองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ สามารถยืนยันได้ว่า เป็นองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคม ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมหรือพัฒนาให้นักศึกษา หรือวัยรุ่น ให้มีคุณลักษณะตามองค์ประกอบของความฉลาดทางสังคมได้

- 1.2 ระดับความฉลาดทางสังคมของนักศึกษา
ในสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ อยู่ในระดับ
ปานกลาง ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูล
เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความ
ฉลาดทางสังคมให้สูงขึ้นได้
- 1.3 ผลจากใช้โปรแกรมกลุ่มฝึกอบรมเพื่อ
พัฒนาความฉลาดทางสังคม สามารถนำ
ไปพัฒนาความฉลาดทางสังคมของ
นักศึกษาได้ โดยผู้ที่จะใช้โปรแกรมกลุ่ม
ควรเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ
ทฤษฎีการให้คำปรึกษาต่างๆ รวมถึงการ
ได้รับการฝึกปฏิบัติมาเป็นอย่างดี เพื่อ
เสริมสร้างประสบการณ์ในการฝึกอบรม
ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ตามความ
เหมาะสมขององค์ประกอบความฉลาด
ทางสังคม
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
- 2.1 ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการติดตาม
ผลความฉลาดทางสังคมทุก 3 เดือน หรือ
6 เดือน เพื่อจะได้ทราบว่าความฉลาด
ทางสังคมของนักศึกษา มีการ
เปลี่ยนแปลงในทิศทางใด
- 2.2 ควรศึกษาความฉลาดทางสังคมกับกลุ่ม
ประชากรอื่นๆ ได้แก่ วัยรุ่นในระดับ
มัธยมศึกษา ผู้ใหญ่วัยทำงาน ตลอดจน
ควรศึกษาความฉลาดทางสังคมของ
บุคคลในสาขาอาชีพต่างๆ เช่น ผู้จัดการ
นักบริหาร นักการเมือง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2554). *คลังความรู้ทางวิชาการด้านสุขภาพจิตและจิตเวช*.
สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2554. จาก www.klb.go.th.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2546). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- ชวน เพชรแก้ว. (2534). *นิสัยและบุคลิกภาพของชาวใต้ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนา*.
พื้นบ้านพื้นเมืองถิ่นไทยทักษิณ. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2544). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ:
เทพเนรมิตการพิมพ์.
- ธัญญา ผลอนันต์, และจุไรพร วิสุทธิกุลพานิชย์. (2551). *ใช้หัวก่อน*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ขวัญข้าว'94.
- พสุ เตชะรินทร์. (2549). *ความฉลาดทางสังคม*. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2552.
จาก <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2006q4/2006dec05p6.htm>.
- ยุทธ ไกรวรรณ. (2545). *พื้นฐานการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ. (2543). *การวัดผลการเรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 2: กรุงเทพฯ:
ชมรมเด็ก.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). *ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่ายๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้*.
ข่าวสารวิจัยการศึกษา. 18(3), 8-11.
- สุภมาส อังสุโชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, รัชนีกุล ภิญโญภาณุวัฒน์. (2552). *สถิติวิเคราะห์สำหรับ
การวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เทคนิคการใช้โปรแกรม RISREL*. กรุงเทพฯ:
มิชชั่นมิเดีย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2552*. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. มปป.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). *สถิติอุดมศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 7 กรกฎาคม 2552.
จาก <http://www.mua.go.th>.
- อาคม เดชทองคำ. (2546). *ตัวตนของคนใต้ มุมมองผ่านงานวิจัยหัวเขือกัวชน*. *วารสารปาริชาติ*.
15(2), 33-42.
- Albrecht Karl. (2006). *Social Intelligence: The New Science of Success*.
San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.
- Buzan Tony. (2002). *The Power of Social Intelligence*. London: Martins. Ltd.
- Geldard, Kathryn; & Geldard, David. (1999). *Counseling Adolescents:
The Pro-Active Approach*. London: Sage Publications.

- Goleman, Daniel. (2006). *Social Intelligence : The New Science of Human Relationship*. New York: Arrow bo139,237 oks.
- John F. Kihlstrom, & Nancy cantor. (2000). *Handbook of Intelligence*. Cambridge University Press.
- Kosmitzki, C. & John, O.P. (1993). The implicit use of explicit conceptions of social intelligence. *Personality and Individual Differences*, 15, pp.11-23.
- Marlowe, Jr. (1986). Social Intelligence: Evidence for Multidimensionality and Construct Independence. *Journal of Educational Psychology*. 78, pp.52-58.
- Nelson-Jones, Richard. (1992). *Group Leadership: A Training Approach*. California: Brook/Cole.
- Stevens, James. (1996). *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Szymanska, K., and Palmer, S. (2000). *Cognitive Counseling and Psychotherapy*. Thousand Oaks, CA : SAGE.
- Thompson A. Rosemary. (2003). *Counseling Techniques: Improving Relationships with Others, Ourselves, Our Families and Our Environment*. 2nd ed. New York: Brunner-Rutledge.
- Vasilova K., Vyrost J. (2004). *Solving Interpersonal Situation as The Indicator Of Social Intelligence*. *Studia Psychologica*. 46, pp. 279-285.

กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี
Schools Strategies for Excellent Performance of Pre-primary in
Pathumtanee Province

โชติ แยมแสง*
Choti Yamsang*

*นักศึกษานิพนธ์เอกสาขาวิชาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

*Doctor of Philosophy Program in Education Management College of Education Sciences Dhurakij Pundit University.

*email: choti_555dpu@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน ศึกษาการดำเนินงานที่มีความเป็นเลิศ และพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศ ของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงาน โดยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ 2) ศึกษาการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศ โดยการสัมภาษณ์และการสังเกต และ 3) พัฒนากลยุทธ์ โดยการจัดทำ SWOT Analysis TOWS Matrix จัด Focus Group และประเมินกลยุทธ์และการนำกลยุทธ์ไปใช้

ผลการศึกษาพบว่า สภาพการดำเนินงาน ด้านวิชาการส่วนมากใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ การจัดตารางสอนเป็นการจัดตารางกิจกรรมพัฒนาเด็ก 4 ด้าน ด้านกิจการนักเรียน เน้นกิจกรรมฝึกเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ด้านบริหารงานบุคคล เน้นครูมีคุณวุฒิด้านปฐมวัย ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ จัดตามระเบียบราชการ เงินรายได้ส่วนใหญ่จากงบอุดหนุนรายหัวและเงินจากต้นสังกัด ด้านอาคารสถานที่มีเพียงพอ เน้นความสะอาด สวยงาม ร่มรื่นและปลอดภัย ส่งเสริมให้ผู้ปกครองช่วยเหลือโรงเรียนในเรื่องการพัฒนาเด็ก ด้านบริหารและการประกันคุณภาพการศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี

เมื่อได้สภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยแล้วทำการสัมภาษณ์ และสังเกตสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศ ได้ข้อมูลและสภาพการดำเนินงาน เพื่อนำไปพัฒนากลยุทธ์ตามขั้นตอนการวิจัย ได้กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศ 8 กลยุทธ์ คือ 1) plugged จิตสำนึกในการปฏิบัติงานในหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาลและส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์ของสถานศึกษา 2) พัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ด้านปฐมวัย 3) ประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้ครอบคลุม ทันสมัยกับกลุ่มเป้าหมาย 4) ปรับระเบียบกฎเกณฑ์ที่ไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการ 5) สร้างความมั่นใจและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานแก่ผู้เกี่ยวข้อง 6) plugged ไร่ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย และระดมสรรพกำลังมาพัฒนาการศึกษา 7) ปรับปรุงตบแต่งอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัยและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และ 8) สร้างวัฒนธรรมที่ดีในการประกันคุณภาพภายในองค์กร และจากการประเมินพบว่า กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศนี้ สามารถนำไปใช้ได้กับสถานศึกษาปฐมวัยทุกสังกัด

คำสำคัญ: กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัย

Abstract

The objectives of this study were to study performances, study and develop strategies for excellent performance of the pre-primary schools in Pathumtanee province. The three steps were: 1) studying school performances from documents and interviews, 2) studying performances of the pre-primary schools awarded the best practices, by utilizing interviews and observations, and 3) developing strategies by employing SWOT analysis, TOWS Matrix, and focus group interviews. The developed strategies were evaluated by the administrators of the pre-primary schools. Questionnaires were employed for this purpose. In-depth interviews on strategy implementation were carried out with the authorities in charge of monitoring the schools, the administrators and teachers of the pre-primary schools. It was found that, for the academic affairs performance, most schools employed the curriculum of the Ministry of Education. The teaching timetable emphasized activities for child development in accordance with the four domains. The student affairs were focused on moral and ethical practice activities with community participation. The personnel administration put an emphasis on recruiting teachers holding a degree in early childhood education. The administration, finance, and supply operations followed the state regulations. Most of the income was derived from the government supporting budget for individual students and from the original affiliations. The number of buildings was adequate, and maintaining cleanliness, a pleasant environment, and safety of the locations were deemed of important. Engaging students' parents in the schools' activities on child development was promoted. In relation to the administration and educational quality assurance, the education standards of the school were set, and the annual action plan was produced.

The information on the performances of the pre-primary schools was then employed as guidelines for interviews and observations of the excellent performances of the pre-primary schools, the royal award schools, the model pre-primary schools, the "good"/"very good" schools/centers certified by The Office for National Education Standards and Quality Assessment (ONESQA), and the "good"/"very good" schools/centers assessed by their original affiliation. The information was then applied to develop strategies, following the research process. The 8 strategies for excellent performance were derived as follows: 1) building work and duty consciousness on good governance and promoting school identity; 2) improving the curriculum and organizing for the integrated pre-primary learning process; 3) using pro-active and up-to-date

public relations methods to reach the target groups; 4) revising the rules and regulations that do not facilitate administration and management; 5) making concerned people feel confident and safe in their work environment; 6) encouraging parents to view that pre-primary education is important and engage them for educational development; 7) creating appropriate conditions in buildings and work environment for children and staff; and 8) creating the internal quality assurance culture. It was found that the strategies for excellent performance can be applied with the preprimary schools under the Basic Educational Commission Office, the local administration organizations, and the private schools under the monitor of the Office of the Private Education Commission.

Keywords: Schools Strategies for Excellent Performance of Pre-primary

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นพื้นฐานของการศึกษา ช่วงปฐมวัยจึงมีความสำคัญมาก และเป็นช่วงที่สมองเติบโตและพัฒนาเร็วที่สุด การเรียนรู้และพฤติกรรมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การอบรมเลี้ยงดูเด็กในช่วงนี้มีผลต่อคุณภาพของบุคคลตลอดชีวิต สมองควบคุมโปรแกรมการเจริญเติบโตของร่างกายทั้งหมด ควบคุมการทำงานของระบบเนื้อเยื่อ และเซลล์ต่างๆ ในร่างกาย พัฒนาการของสมองเป็นรากฐานของการพัฒนาทุกๆ ด้าน ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติ ปัญญา วัฒนธรรม ทักษะการสื่อสาร/ภาษา สังคม มนุษย์สัมพันธ์ และคุณธรรม สมองเป็นระบบของการรับรู้ และประมวลข้อมูล การเรียนรู้ เก็บความจำ และประสบการณ์ต่างๆ ที่สร้างโลกทัศน์ของความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเราและความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสมองจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาของมนุษย์แบบบูรณาการ (นิตยา จิราธิยุต ศษภักดี, 2553) ช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดของมนุษย์อยู่ในช่วงแรกเกิดถึง 7 ปี การพัฒนาในช่วงนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง หากพัฒนาภายหลังช่วงวัยนี้แล้วถือว่าสาย เพราะการพัฒนาสมองของมนุษย์ในช่วงวัยนี้สามารถพัฒนาไปถึง ร้อยละ 70 (อัญชลี ไสยวรรณ, 2552) ประกอบกับผลการวิจัยยังพบว่า สมองจะเติบโตสูงสุดในช่วงอายุ 0-6 ปี การพัฒนา มนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ปฐมวัย โดยเฉพาอย่างยิ่งในช่วงปฐมวัยซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งปวง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) การพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความสำคัญและจำเป็นต้องมีการพัฒนา และด้วยเหตุนี้เองพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กในช่วงวัย 0-5 ปี ซึ่งจะสามารถเลี้ยงดู จัดประสบการณ์พัฒนาเด็กให้

เกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างเต็มตามศักยภาพอย่างแท้จริง จากทฤษฎีองค์ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็ก รวมทั้งงานวิจัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย ชี้ให้เห็นว่าปฐมวัยเป็นช่วงเวลาที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่สุดของการวางรากฐานการพัฒนาความเจริญเติบโตในทุกด้าน ฉะนั้นหากเด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ดีและถูกต้องตามหลักจิตวิทยา และหลักวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว เด็กจะเกิดการพัฒนาได้เต็มที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) การเตรียมความพร้อมเด็กก่อนวัยเรียนนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพราะเด็กก่อนวัยเรียนถือเป็นวัยทองของชีวิต เป็นวัยแห่งการวางรากฐานทั้งหลายทั้งปวงในชีวิต ความสำคัญของชีวิตคนเราเริ่มต้นที่จุดนี้ บุคลิกภาพจะก่อตัวและพัฒนาไปในด้านที่ติงตามทั้งหลายอยู่ที่จุดเริ่มต้นของชีวิต คือ ในระยะที่เด็กอยู่ในวัยก่อนเรียน (จรรยา สุวรรณทัต, 2552) สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ได้ประเมินผลการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่า ปัจจุบันการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีการจัดการหลายรูปแบบ ทั้งในรูปของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน แต่ละหน่วยงานมีเป้าหมายการจัดบุคลากร งบประมาณ รวมทั้งรูปแบบ วิธีการจัดที่แตกต่างกัน ทำให้การพัฒนาการเด็กขาดเอกภาพและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และขาดกลไกการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพทำให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยทำได้ไม่เต็มศักยภาพเท่าที่ควร วัฒนา ปุณณฤทธิ (2551) ได้ศึกษาปัญหาของเด็กปฐมวัย พบว่า 1) เด็กปฐมวัยอยู่ท่ามกลางสภาพสังคมที่บกพร่องด้านคุณธรรม ตัวแบบที่ดีไม่มีหรือหายาก เด็กจึงอาจเติบโตขึ้นมาอย่างขาดคุณภาพ

สืบเนื่องจากสภาพการไหลบ่าทางวัฒนธรรมที่มาจาก การสื่อสารไร้พรมแดนทำให้วัฒนธรรม ค่านิยม ที่ตึงตสน้อยถอยลง ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลย ลักษณะของสังคมไทยที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้อ อาทรเอาใจใส่ดูแลรักใคร่ฉันทไมตรีพี่น้องเริ่ม เสื่อมถอย สังคมเมืองขยายตัวมากขึ้น เกิดกระแส วัตถุนิยมเป็นค่านิยมของคน วิถีชีวิตที่เคยพึ่งพา ตนเองมีการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายสูญหายไป ความ สัมพันธ์ของคนในชุมชนลดน้อยลง ต่างคนต่างอยู่ จิตสำนึกสาธารณะไม่มี เกิดความรู้สึกว่าธุระไม่ใช่ ไม่สนใจความประพฤติของตนว่าจะส่งผลเสียหาย ต่อผู้อื่นหรือสังคม 2) เด็กปฐมวัยเติบโตขึ้นมา ท่ามกลางภาวะแห่งความทุกข์ยาก สืบเนื่องจากการ ทำลายทรัพยากร และใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้ม ค่า ขาดการเอาใจใส่ดูแลจัดการอย่างมีคุณภาพ ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติขาด ความสมดุล เกิดปัญหาหระบบนิเวศ มีอุบัติภัยทาง ธรรมชาติเกิดขึ้นมากมาย รวมทั้งโรคภัยไข้เจ็บที่ รุมเร้ามนุษย์และสิ่งมีชีวิต ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็น พิษเกิดมลพิษในสิ่งแวดล้อม ปริมาณขยะและของ เสียอันตรายมากขึ้น แบบแผนการดำเนินวิถีชีวิต ไม่เหมาะสม ความสุขในชีวิตจึงลดน้อยลง อุบัติภัย และโรคภัยต่างๆ เป็นภัยต่อมนุษย์มาก ประกอบ กับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้ ประเมินเด็กปฐมวัยปรากฏว่า เด็กพัฒนาการล่าช้า ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และจริยธรรม ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาทั้งด้านการ เลี้ยงดูและการศึกษาอบรมในปัจจุบันอันเป็น สภาพที่น่าวิตกนับว่าเป็นวิกฤตของเด็กปฐมวัย สรุปได้ว่าการพัฒนาเด็กปฐมวัยในปัจจุบัน มีปัญหา มาก ได้แก่ เด็กขาดการเลี้ยงดูที่ถูกต้องจาก ครอบครัว ขาดการเลี้ยงดูที่มีคุณภาพจากสถาน พัฒนาเด็ก โรงเรียนปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ยังด้อยคุณภาพในเรื่องการจัดการเรียนรู้ของเด็ก

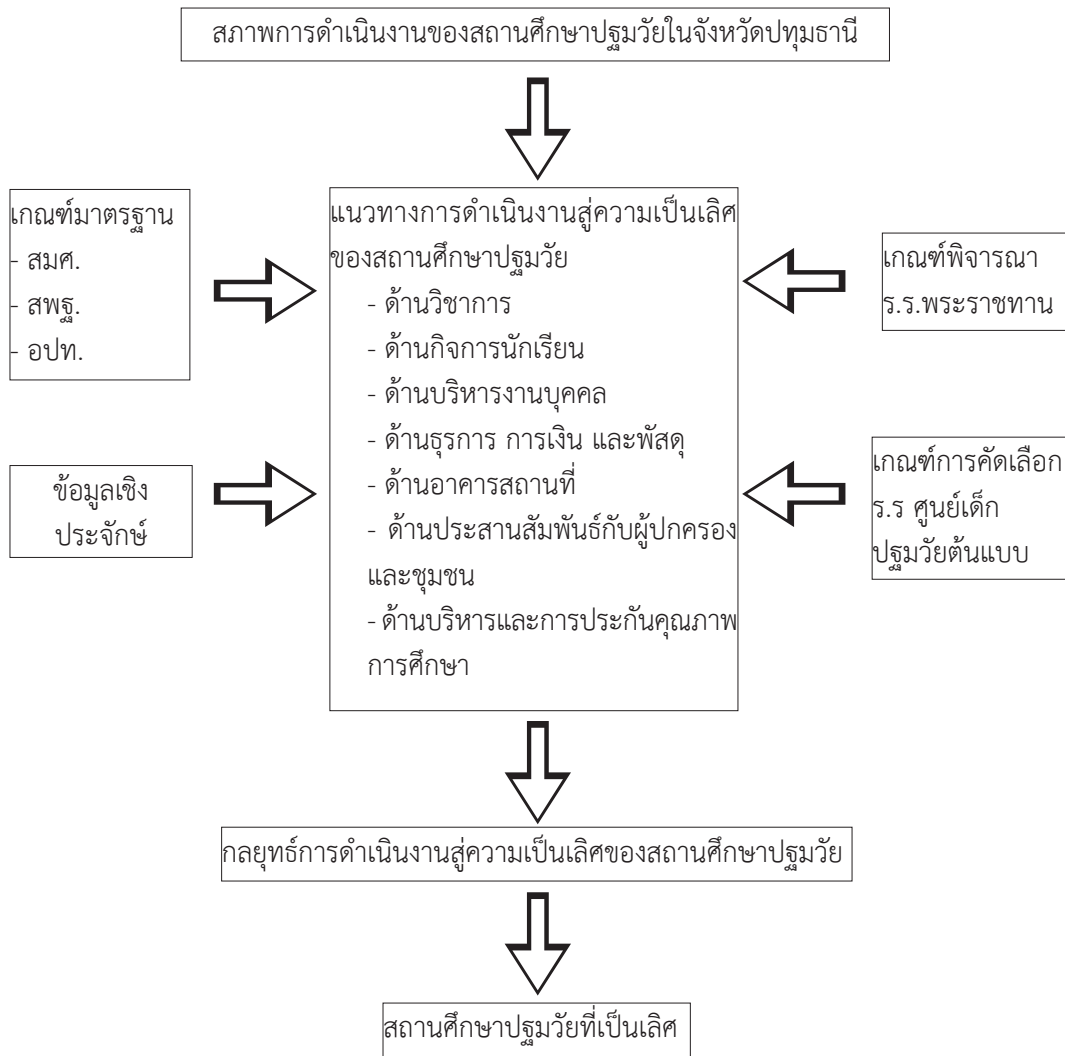
ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านพัฒนาเด็ก เช่นขาด กุมารแพทย์ จิตแพทย์เด็ก และครูด้านปฐมวัย ผู้บริหารการศึกษาที่รับผิดชอบเด็กปฐมวัยส่วน ใหญ่ไม่มีความรู้เฉพาะทาง แหล่งเรียนรู้และสื่อการ เรียนรู้เรื่องเด็กปฐมวัยยังมีอยู่น้อย การเรียนการ สอนดำเนินการโดยปราศจากความเข้าใจใน ปรัชญาพื้นฐานที่มีต่อมนุษย์ในช่วงปฐมวัยของชีวิต ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิเด็ก หน่วยงานที่ จัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยมีหลายหน่วยงาน ขาดการประสานงานกัน ไม่มีเอกภาพของนโยบาย ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ขาดการระดม ทรัพยากร ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้การพัฒนา คุณภาพเด็กไม่ประสบผลสำเร็จ ทำให้การเตรียม ความพร้อมของเด็กปฐมวัยลดลง จากความสำคัญ และสภาพปัญหาของเด็กปฐมวัยดังกล่าว การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยโดยเฉพาะในช่วง อายุ 3-5 ปี อันเป็นการศึกษาก่อนที่จะเข้ารับการ ศึกษาในระดับประถมศึกษาต่อไป จึงมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะต้องจัดให้ดีและมีคุณภาพ เพื่อ เตรียมความพร้อมให้เด็กเข้ารับการศึกษให้เป็นไป ตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2552-2559 อันเป็นแผนกลยุทธ์ที่เป็นกรอบ แนวทางในการพัฒนาการศึกษาของไทยที่มีความ สอดคล้องกับกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561) ซึ่งมีวิสัยทัศน์ คือ “คนไทยได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ” มีเป้าหมาย หลัก 3 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย ขยายโอกาส ทางการศึกษาและการเรียนรู้ และส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหาร จัดการการศึกษา ปัจจุบันหน่วยงานที่จัดการศึกษา ระดับปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปีเพื่อเตรียม ความพร้อมเข้ารับการศึกษในแต่ละจังหวัด ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษา

เอกชนจัดภายใต้การดูแลควบคุมของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งเองและรับโอนจากหน่วยราชการต่างๆ จากการศึกษา ค้นคว้า ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษารูปแบบ แนวทาง หรือวิธีการจัดที่ดีและมีคุณภาพที่หน่วยงานต่างๆ ยึดเป็นแบบอย่างได้ และพบว่าจังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลาย ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สภาพภูมิประเทศเป็นทั้งเมืองและชนบท มีการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกรูปแบบ สามารถเป็นตัวแทนจังหวัดต่างๆ ได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปทุมวัยในจังหวัดปทุมธานี เป็นนวัตกรรมในการจัดการศึกษาระดับปทุมวัยเพื่อเตรียมความพร้อมเด็กให้มีคุณภาพเข้ารับการศึกษาระดับสูงต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาปทุมวัยในจังหวัดปทุมธานี
2. ศึกษาการดำเนินงานของสถานศึกษาปทุมวัยที่มีความเป็นเลิศในจังหวัดปทุมธานี
3. พัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปทุมวัยในจังหวัดปทุมธานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานีในครั้งนี้ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. **สภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี** จากการศึกษเอกสาร รายงานประจำปี ผลการประเมินของหน่วยงานต้นสังกัด สัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาต้นสังกัด และศึกษานิเทศก์ ด้านปฐมวัย ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้
 - 1) ด้านวิชาการ ส่วนใหญ่ใช้หลักสูตรปฐมวัย พ.ศ. 2546 ของกระทรวงศึกษาธิการ รองลงมาใช้เกณฑ์มาตรฐานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น และมีบางแห่งใช้การบูรณาการหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรท้องถิ่น และแนวต่างประเทศ เช่น Montessori เป็นต้น การจัดตารางสอนเป็นการจัดตารางกิจกรรมพัฒนาเด็กทั้ง 4 ด้าน การจัดครูเข้าสอนส่วนมากครู 1 คน ต่อ 1 ห้อง มีบางแห่งจัดครู 1 คนและพี่เลี้ยงหรือครูพิเศษอีก 1 คน ต่อ 1 ห้อง การวัดและประเมินผลเป็นการประเมินความพร้อมใน 4 ด้าน
 - 2) ด้านกิจการนักเรียน การดูแลความปลอดภัยเป็นเรื่องสำคัญที่สุด มีกิจกรรมฝึกเรื่องคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้กิจกรรมทางศาสนา มีการส่งเสริมสนับสนุนเด็กเป็นรายบุคคลตามความถนัดและความสามารถพิเศษของแต่ละคน มีชุมนุม มีการสอนเสริม และส่งเข้าประกวดแข่งขัน มีระบบการดูแลช่วยเหลือเด็ก มีการศึกษาสภาพปัญหาและแก้ไขร่วมกับผู้ปกครอง

- 3) ด้านบริหารงานบุคคล มีการกำหนดจำนวนและคุณสมบัติของครูตามปริมาณนักเรียน เน้นคุณวุฒิด้านปฐมวัย สรรหาโดยต้นสังกัดและสถานศึกษา กำหนดเงินเดือนตามหลักเกณฑ์ของราชการ มีการส่งเสริมความรู้และความสามารถของบุคลากร บุคลากรทุกคนต้องปฏิบัติตามวินัยและจรรยาบรรณของทางราชการ
- 4) ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์สถานศึกษา จัดระบบงานตามระเบียบราชการ รายได้ส่วนใหญ่จากงบอุดหนุนรายหัวและเงินจากต้นสังกัด การจัดทำงบประมาณ และการบริหารทรัพย์สิน จัดทำตามระเบียบราชการ
- 5) ด้านอาคารสถานที่ เกือบทั้งหมดมีอาคารสถานที่เพียงพอ มีครู นักเรียนและคนงานภารโรงเป็นผู้ดูแล โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลให้มีความสะอาด สวยงาม รมรื่นและปลอดภัย เครื่องเล่นสนามค่อนข้างจะไม่เพียงพอ
- 6) ด้านประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน มีการส่งเสริมให้ผู้ปกครองช่วยเหลือโรงเรียนในเรื่องการพัฒนาเด็ก มีการประชุมร่วมกัน เพื่อความเข้าใจ มีโครงการผู้ปกครองอาสา มีการออกไปร่วมกิจกรรมและร่วมเป็นกรรมการต่างๆ ของชุมชนและของวัด และให้เด็กไปกับพ่อแม่เพื่อร่วมกิจกรรมต่างๆ กับทางชุมชน
- 7) ด้านบริหารและการประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่ยังไม่ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา แต่มีการจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีโดยมีครู

ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษา ร่วมดำเนินการ มีระบบสารสนเทศ และดำเนินการตามแผนครบทุกแผนงาน มีการตรวจสอบ มีการประเมินคุณภาพ มีการนำผลไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินภายนอกรอบที่สองส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก

2. การดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัย ที่มีความเป็นเลิศในจังหวัดปทุมธานี

จากการสัมภาษณ์บุคลากรในสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานีที่มีความเป็นเลิศ รวมทั้งสังเกตการดำเนินงานเพื่อทราบข้อมูลเชิงประจักษ์ตามประเด็นที่สัมภาษณ์และบริบทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการของสถานศึกษาได้ประเด็นการดำเนินงานที่ส่งเสริมความเป็นเลิศและสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1) ขอบข่ายการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศ พบว่า

การบริหารงานวิชาการ มีการนำหลักสูตรปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา พัฒนาผู้เรียนครบทั้ง 4 ด้าน เน้นพัฒนาทักษะกระบวนการคิดและพัฒนาตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน มีสื่อที่ใช้ประกอบการสอนที่หลากหลายและมีอย่างครบถ้วน มีการเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น มีระบบการวัดและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน

การบริหารงานกิจการนักเรียน จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่หลากหลาย เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตเป็นพิเศษ มีกิจกรรมเสริมสร้างกิริยา มารยาท ที่ดีอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้ใหญ่ กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จนเป็นที่ยอมรับของสังคม กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรักสถานศึกษา

การบริหารงานบุคคล มีระบบการคัดเลือกครูที่มีประสิทธิภาพได้ครูที่ดีมีความถนัด/ความเชี่ยวชาญตรงกับงานที่ปฏิบัติ ส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาต่อ ฝึกอบรม ดูงานและทัศนศึกษาเป็นประจำ มีการบำรุงขวัญที่ดี ให้ครูมีความพอใจในการปฏิบัติงาน ให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์การทำงาน เพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรม ส่งเสริมให้ครูมีความรู้เรื่องเทคโนโลยี และสามารถนำใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

การบริหารงานธุรการ การเงินและพัสดุ มีการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาหลายรูปแบบ มีระบบการรักษาความปลอดภัยของนักเรียนอย่างรัดกุม จัดระบบงานสารบรรณที่ทันสมัย สะดวกรวดเร็วในการให้บริการ ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินทั้งจากรัฐ หน่วยงาน และเอกชนอย่างเพียงพอ มีการบริหารงานการเงินที่รัดกุม โปร่งใส ชัดเจน มีพัสดุอย่างเพียงพอ และมีการรักษาบำรุงซ่อมแซมพร้อมใช้ตลอดเวลา

การบริหารงานอาคารสถานที่ มีจำนวนอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ เพียงพอกับจำนวนนักเรียน บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษา มีความสะอาด ร่มรื่นและสวยงาม เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ มีระบบการดูแลรักษาความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ มีการรักษาซ่อมบำรุงอุปกรณ์เครื่องเล่นสนาม ห้องเรียน

อาคารสถานที่ให้พร้อมใช้ประโยชน์ได้ตลอด ครู และนักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ มีการ อบรมชี้แจง นักเรียนเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่และของเล่นอยู่ตลอดเวลา

การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ผู้บริหาร และครูมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการกระบวนกรเข้าถึงชุมชนหลายรูปแบบ จนเป็นที่ยอมรับของชุมชน มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนให้การยอมรับใน ศักยภาพของสถานศึกษาและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

การบริหารงานและการประกันคุณภาพการศึกษา มีโครงสร้างการบริหารงานและสาย การบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีการกำหนดมาตรฐาน คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มีแผนปฏิบัติการและดำเนินการตามแผน มีระบบข้อมูล สารสนเทศที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน คณะ กรรมการสามารถกำกับ ติดตาม ดูแลควบคุมการ ปฏิบัติให้เป็นไปตามแผน

ครูและบุคลากรมีความตระหนักและเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานและกระบวนกรประกันคุณภาพการศึกษา มีการประเมินคุณภาพภายใน และปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน มีการประกันชีวิตให้ครูและนักเรียน ประกอบกับ ที่สถานศึกษาอยู่ในแหล่งที่ชุมชนให้ความสนใจกับการศึกษา หน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีแหล่งเรียนรู้ที่เกื้อหนุน ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนอยู่ใกล้สถานศึกษา มีระบบ การคมนาคม และการสื่อสารที่ สะดวก และรวดเร็ว ชุมชนมั่นใจต่อคุณภาพของสถาน ศึกษา

3. **ผลการพัฒนาและตรวจสอบกลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี**
 - 1) จากการนำข้อมูลประเด็นการดำเนินงานที่ส่งเสริมความเป็นเลิศทดสอบความเป็นไปได้ด้วยสถิติ Binomial Test วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) ทำ TOWS MATRIX วิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละกลุ่มเพื่อจัดทำเป็น (ร่าง) กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศ จัด สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group) พิจารณาวิเคราะห์ (ร่าง) กลยุทธ์ปรับปรุงแก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิ และ ประเมินกลยุทธ์โดยการนำเสนอกลยุทธ์ที่ได้ สอบถามความคิดเห็นในการนำ กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศไป ใช้ในสถานศึกษา จากผู้บริหารสถาน ศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี ในด้าน ความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) ด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และด้านความถูกต้อง ครบคลุม (Accuracy Standards) นำ ผลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุงอีกครั้งเพื่อให้ได้กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็น เลิศของสถานศึกษาปฐมวัย ในจังหวัด ปทุมธานีฉบับสมบูรณ์ ได้กลยุทธ์ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล และส่งเสริม ความเป็นอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้ ทันสมัย และจัดกระบวนกรเรียนรู้เชิงบูรณาการ ด้านปฐมวัย

กลยุทธ์ที่ 3 ประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้ครอบคลุม ทันสมัยเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

กลยุทธ์ที่ 4 ปรับระเบียบกฎเกณฑ์ที่ไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการ

กลยุทธ์ที่ 5 สร้างความมั่นใจและความปลอดภัยในการปฏิบัติงานแก่ผู้เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่ 6 ปลุกเร้าให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาระดับปฐมวัย และระดมสรรพกำลังมาพัฒนาการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 7 ยกเครื่องด้านอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัยและบุคลากร ที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่ 8 สร้างวัฒนธรรมที่ดีในการประกันคุณภาพภายในองค์กร

4. ความเห็นผู้เกี่ยวข้องในการนำกลยุทธ์ไปใช้

จากการนำกลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี ให้ศึกษาและทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ควบคุมดูแลสถานศึกษาปฐมวัย ผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย และครูสอนชั้นปฐมวัยทั้ง 3 สังกัด เกี่ยวกับประเด็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการนำกลยุทธ์ไปใช้ วิธีการส่งเสริมให้สถานศึกษานำกลยุทธ์ไปใช้ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำกลยุทธ์ไปใช้และเงื่อนไขในการนำกลยุทธ์ไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ พบว่า

ในการนำกลยุทธ์ไปใช้ในสถานศึกษาปฐมวัยทุกสังกัด ปรากฏว่าปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการนำกลยุทธ์ไปใช้ มีปัญหาและสาเหตุของปัญหา คือ งบประมาณไม่เพียงพอ บุคลากรมีภาระงานมาก และมีจำนวนบุคลากรจำกัด ผู้บริหารและครูให้ความสำคัญในการพัฒนาไม่มากเท่าที่ควร วิธีการส่งเสริมให้สถานศึกษานำกลยุทธ์ไปใช้ โดยจัดอบรมให้ความรู้เรื่องกลยุทธ์และการดำเนินงานตามกลยุทธ์ กำหนดเป็นนโยบายและ

มีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำกลยุทธ์ไปใช้ นอกจากอบรมชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องทราบแล้วควรให้หน่วยเหนือเห็นความสำคัญและเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติ และเงื่อนไขในการนำกลยุทธ์ไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ ผู้บริหารทุกระดับต้องให้ความสำคัญในการพัฒนา กำหนดวิธีการ จัดบุคลากรให้ตรงกับงานที่ปฏิบัติ ระดมสรรพกำลังในการพัฒนาและต้องมีการประเมินเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัย ในจังหวัดปทุมธานี มีประเด็นสำคัญต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันการดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี
- 1) จำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียน พบข้อมูลเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี 40,030 คน ได้เข้าเรียน 33,906 คน ไม่ได้เข้าเรียน 6,124 คน คิดเป็น จำนวนเด็กได้เข้าเรียน 84.70% ไม่ได้เข้าเรียน 15.30% ซึ่งเด็กวัย 3-5 ขวบที่ไม่ได้เข้าเรียน จำนวน 15.30% เป็นจำนวนที่ค่อนข้างมาก จากการสอบถามผู้เกี่ยวข้องถึงสาเหตุที่ไม่ได้เข้าเรียนปรากฏว่าสาเหตุจากฐานะของผู้ปกครองไม่พร้อมที่จะส่งเด็กเข้าเรียน เนื่องจากต้องประกอบอาชีพเป็นคณงานในโรงงานและทำการเกษตรมีรายได้น้อย และส่วนหนึ่งไปเรียนจังหวัดใกล้เคียง

จำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนสมควรที่ได้รับการพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ เพราะการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการเตรียมความพร้อมเด็กเข้ารับการศึกษาต่อไป สมควรหากกลยุทธ์ให้ผู้ปกครองเห็น

ความสำคัญของการให้การศึกษาในระดับนี้แก่บุตรหลาน

- 2) หน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ขวบ ในจังหวัดปทุมธานีมี 3 ประเภท ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนของเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของสำนักบริหารงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

การจัดการศึกษาสำหรับเด็ก 3-5 ขวบ มีเพียง 3 สังกัดดังกล่าวเป็นการเพียงพอแล้ว ไม่สมควรให้หน่วยงานอื่นจัดอีก

- 3) ช่วงอายุของเด็กที่ทุกสังกัดรับเด็กอายุ 3-5 ขวบ เข้าเรียน มีการจัดที่แตกต่างกัน โดยจัด 1 ปีรับเด็กอายุ 3 ขวบ จัด 2 ปีรับเด็กอายุ 4-5 ขวบ และจัด 3 ปีรับเด็กอายุ 3-5 ขวบ สถานศึกษาปฐมวัยทุกสังกัดรับเด็กที่อยู่ในวัยก่อนเรียน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ควรพัฒนา

การจัดการศึกษาปฐมวัย สมควรจัดให้ครบ 3 ปี โดย รับเด็กอายุ 3-5 ขวบเข้าเรียน เป็นการจัดที่เหมาะสมถูกต้องกว่าการจัดเพียง 1 ปี หรือ 2 ปี และสมควรให้หน่วยใดหน่วยหนึ่งจัดจะเหมาะสมกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

- 4) การดำเนินงานที่แบ่งเป็น 7 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านบริหารงานบุคคล ด้านธุรการ การเงิน และพัสดุ ด้านอาคารสถานที่ ด้านประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และด้านบริหารและการประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นไปตามที่ต้นสังกัดกำหนด สอดคล้องกับปรัชญา หลักการจัดการ

ศึกษาและมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ให้ยึดหลักการการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก

กล่าวโดยสรุป การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี จากการศึกษาเอกสารรายงานต่างๆ และการไปสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย 3 สังกัด เห็นว่า

ประการที่ 1 สถานศึกษาปฐมวัยของเอกชนและสถานศึกษาปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่จัดการศึกษา 3 ชั้น รับเด็กอายุ 3-5 ขวบ เข้าเรียนจะเป็นการจัดเพื่อพัฒนาเด็กครบทั้ง 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นการจัดที่เหมาะสมและถูกต้องตามปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยแล้ว

ประการที่ 2 สถานศึกษาปฐมวัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัด 2 ชั้นเรียนและส่วนมากในการจัดการมีการเน้นการอ่านออกเขียนได้เป็นส่วนมาก โดยละเลยด้านร่างกาย อารมณ์และด้านสังคม ไม่ครบตามหลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ควรมีการทบทวน

ประการที่ 3 ศูนย์เด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกือบทั้งหมดเน้นการเลี้ยงดูเด็กโดยให้ความสำคัญการพัฒนาด้านร่างกาย ละเลยด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสมควรมีการทบทวนเช่นกัน

กรณีประการที่ 2 และประการที่ 3 สมควรมีการอภิปราย หาข้อเสนอแนะให้มีการจัดการให้เหมาะสมถูกต้องต่อไป

2. การดำเนินงานของสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศในจังหวัดปทุมธานี พบว่า
 - 1) ด้านวิชาการ มีการนำหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษาและสภาพของท้องถิ่น ซึ่งตรงกับความต้องการของท้องถิ่นและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้ปกครองจึงพอใจและให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาเป็นอย่างดี มีการส่งเด็กเข้าเรียน ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนาสถานศึกษาและการพัฒนาเด็ก สถานศึกษาจึงมีความเป็นเลิศจากการร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลวรรณ รอดจำย (2552) และเป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย และการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดกระบวนการในการสร้างหลักสูตรให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
- ดังนั้น สถานศึกษาและผู้สอนจึงมีใจจะแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเท่านั้น แต่จะต้องให้ชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการของสถานศึกษา และท้องถิ่นเป็นสำคัญและเหมาะสมกับวัยของเด็กด้วย งานด้านวิชาการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษา การที่สถานศึกษาที่มีความเป็นเลิศให้ความสำคัญงานด้านนี้จึงถูกต้องและ

เหมาะสม และในงานด้านวิชาการ เรื่องหลักสูตรเป็นตัวกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษาดังนั้น การสร้างหลักสูตรจึงมีความจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษาและสภาพของท้องถิ่น ซึ่งเรียกว่าหลักสูตรสถานศึกษาให้ได้ จุดเด่นที่แตกต่างจากสถานศึกษาปฐมวัยทั่วไป ได้แก่ การที่สถานที่มีความเป็นเลิศทุกแห่ง ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษาและสภาพของท้องถิ่น

ส่วนจุดอ่อนซึ่งได้แก่ การที่ผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจปรัชญาการศึกษาปฐมวัยจึงไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการติดตาม วัด ประเมินผล และการรายงานผลเกี่ยวกับตัวเด็ก และยังมีผู้ปกครองบางส่วนต้องการให้เด็กอ่านออกเขียนได้ มากกว่าด้านอื่นๆ ซึ่งสาเหตุมาจาก การขาดความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองเรื่องปฐมวัย สถานศึกษาและต้นสังกัดจะต้องมีกลยุทธ์เพื่อแก้ไขต่อไป

- 2) ด้านกิจการนักเรียน มีการจัดกิจกรรมที่เน้นให้มีการส่งเสริมสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตเป็นพิเศษ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาให้มีคุณภาพ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศทุกแห่ง โดยเฉพาะสถานศึกษาเอกชนจะให้ความสำคัญต่อกิจการนักเรียนเป็นพิเศษ เพราะงานกิจการนักเรียนเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนโดยกิจการนักเรียนส่งผลต่อคุณภาพเด็กทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจที่อาจเห็นผลได้ เรื่องกิจการนักเรียนมีความจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา

ในระดับปฐมวัย เนื่องจากกิจกรรมเหล่านี้มีส่วนช่วยพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ครบทั้ง 4 ด้านได้เป็นอย่างดี

จุดเด่นที่แตกต่างจากสถานศึกษาปฐมวัยทั่วไป ได้แก่ การจัดกิจกรรมของสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศจะเน้นกิจกรรมที่มีการส่งเสริมสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตเป็นพิเศษ ส่วนจุดอ่อนซึ่งได้แก่ การที่ยังมีผู้ปกครองบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษา และการที่นักเรียนมีเวลาร่วมกิจกรรมน้อยเนื่องจากผู้ปกครองบางส่วนมีเวลาจำกัดในการมารับส่งเด็ก เนื่องจากภาระการทำงาน จุดอ่อนดังกล่าวนี้เกิดจากผู้ปกครองมีภาระในการประกอบอาชีพไม่มีเวลามากพอในการมารับส่งเด็ก เป็นจุดอ่อนที่สถานศึกษาและผู้ปกครองต้องร่วมกันแก้ไข จะอยู่ในเรื่องกลยุทธ์ที่สถานศึกษาจะต้องเข้าถึงผู้ปกครอง

- 3) ด้านการบริหารงานบุคคล มีการคัดเลือกครูเป็นกรณีพิเศษต่างจากสถานศึกษาทั่วไป คือ นอกจากมีคุณสมบัติปริญญาด้านปฐมวัยแล้ว ยังเน้นความเชี่ยวชาญและลักษณะเฉพาะสำหรับสอนชั้นปฐมวัยโดยเฉพาะ การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนปฐมวัยมีความสำคัญเพราะภารกิจหลักของสถานศึกษาปฐมวัย คือ การอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ให้เด็กพร้อมที่จะเรียนในระดับ ซึ่งทุกองค์กรไม่ว่าหน่วยงานใด บุคลากรขององค์กรมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้หน่วยงานมีความเจริญก้าวหน้าหรือไม่เจริญก้าวหน้าขึ้นอยู่กับบุคลากรนั้นๆ ดังนั้นการสรรหาบุคลากรของหน่วยงานย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

จุดเด่นที่แตกต่างจากสถานศึกษาปฐมวัยทั่วไป อยู่ที่ที่มีการคัดเลือกครูเป็นกรณีพิเศษต่างจากสถานศึกษาทั่วไป

ส่วนจุดอ่อนซึ่งได้แก่ การที่ครูที่มีความรู้ความสามารถ และผ่านการทำงานมาแล้ว ลาออกไปทำงานที่อื่น ซึ่งเกิดจากการที่ครูไปสอบบรรจุเป็นข้าราชการได้และได้รับการบรรจุในระหว่างปีการศึกษา ซึ่งกรณีนี้เกิดจากทางราชการปฏิบัติตามระเบียบ เช่น การบรรจุครูในต้นปีงบประมาณคือ เดือนตุลาคมของทุกปีปฏิทินแต่เป็นเวลากลางปีการศึกษาเป็นต้น จุดอ่อนนี้ทางสถานศึกษาจะต้องมีกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา ส่วนกรณีมีครูบางส่วนไม่อุทิศเวลาได้เต็มที่ ต้องใช้เวลาประกอบอาชีพเสริม เนื่องจากรายได้น้อยก็เช่นเดียวกันที่สถานศึกษาจะต้องมีกลยุทธ์แก้ไข

- 4) ด้านงานธุรการ การเงิน และพัสดุ มีการเน้นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาหลายรูปแบบ เน้นการดูแลความปลอดภัยเด็กเป็นพิเศษ ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากหลายๆ แหล่ง การเงินรัดกุม ถูกต้อง โปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้ พสดุเพียงพอสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) งานด้านธุรการ โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาและการจัดการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากปัจจุบันยังมียุคปกครองส่วนหนึ่งไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาระดับปฐมวัย และตามกฎหมายการศึกษาภาคบังคับก็ยังไม่บังคับให้ผู้ปกครองต้องส่งบุตรหลานเข้าเรียน การที่สถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศเน้นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาหลายรูปแบบ จึงเกิดผลทำให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและความ

จำเป็นของการศึกษาระดับนี้ สำหรับงานด้านการเงินและพัสดุ นั้น นอกจากการเงินรัดกุม ถูกต้อง โปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้ และมีพัสดุอย่างเพียงพอแล้วนั้น ยังพบว่า สถานศึกษาของเอกชนทั้งหมดพบว่าสถานศึกษาปฐมวัยเหล่านี้เป็นของผู้รับใบอนุญาตที่มีฐานะทางการเงินที่ดี สถานศึกษาปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะเป็นสถานศึกษาขององค์กรส่วนท้องถิ่นที่มีรายได้สูง ส่วนสถานศึกษาปฐมวัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นั้น นอกจากได้รับงบประมาณจากต้นสังกัดแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน องค์กร และประชาชนอีกด้วย การที่จะพัฒนาสถานศึกษาปฐมวัยสู่ความเป็นเลิศได้นั้น จำเป็นจะต้องมีงบประมาณมากกว่างบประมาณปกติ และมีการบริหารงานการเงินที่รัดกุม โปร่งใส และตรวจสอบได้ จึงจะได้รับการสนับสนุนให้งบประมาณเพียงพอที่จะพัฒนาสู่ความเป็นเลิศได้

จุดเด่นที่แตกต่างจากสถานศึกษาปฐมวัยทั่วไป ได้แก่ การเน้นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาหลายรูปแบบ เน้นการดูแลความปลอดภัยเด็กเป็นพิเศษ การเงินรัดกุม ถูกต้อง โปร่งใส ชัดเจน ตรวจสอบได้ มีพัสดุเพียงพอ และได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากหลายๆ แหล่ง

ส่วนจุดอ่อน ซึ่งได้แก่ การอุดหนุนเงินจากภาครัฐไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่ต้องจ่ายจริง เป็นภาระที่สถานศึกษาจะต้องมีกลยุทธ์ที่จะหาเพิ่มเติมจากแหล่งอื่นๆ ให้ได้ และการที่สถานศึกษาไม่มีเจ้าหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานโดยเฉพาะ และการที่ครูและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติมีความรู้ด้านธุรการและ

การเงินไม่เพียงพอ ก็เป็นภาระหน้าที่ที่สถานศึกษาจะต้องหากลยุทธ์ในการแก้ไขให้ได้เช่นเดียวกัน

5) ด้านอาคารสถานที่ พบว่าสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศทุกโรง มีอุปกรณ์อาคาร สถานที่เพียงพอกับจำนวนเด็ก นอกจากนั้น บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา สะอาด สวยงาม และร่มรื่น เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษาทั้ง 3 สังกัดมีความพร้อมเรื่องเงินงบประมาณ เห็นได้จาก สถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับงบประมาณจากต้นสังกัดอย่างเพียงพอ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากได้รับงบประมาณจากต้นสังกัดแล้ว ยังได้รับการอุดหนุนจากองค์กรอื่น ๆ อีก เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงงาน เป็นต้น ส่วนสถานศึกษาเอกชนปรากฏว่า ผู้รับใบอนุญาตมีฐานะทางการเงินสูง และยังได้รับการอุดหนุนจากองค์กรการกุศลอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษายังพบว่า สถานศึกษาเหล่านี้ มีผู้บริหารที่มีความสามารถในการบริหารงาน โดยเฉพาะมีความสามารถสูงในด้านการประสานสัมพันธ์ขอความร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ อันแสดงถึงการมีภาวะผู้นำสูง สอดคล้องกับองค์ประกอบหลักในการตรวจสอบความเป็นเลิศในการดำเนินงานด้านการศึกษาของ Malcolm Baldrige National Quality Program ที่ให้ความสำคัญเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรที่มีผลต่อความเป็นเลิศขององค์กรต่างๆ และภาวะผู้นำ

ของผู้บริหารยังมีผลถึงการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรอีกด้วย สถานศึกษาเหล่านี้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชน จึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

โดยสรุปจากการศึกษาสภาพของสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศ เกือบทุกแห่งมีจุดเด่นและโอกาสแตกต่างจากสถานศึกษาปฐมวัยโดยทั่วไป ส่วนจุดอ่อนและอุปสรรคมีน้อยมากและสถานศึกษาเหล่านี้ได้แก้ปัญหาได้ในระดับหนึ่งแล้ว จึงไม่นำมาอภิปราย 3 กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัย ในจังหวัดปทุมธานี

กลยุทธ์ที่ 1 ปลุกจิตสำนึกในการปฏิบัติงานในหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล และส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์ของสถานศึกษา กลยุทธ์นี้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่ยึดหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

ประกอบกับในปัจจุบันสภาพของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันตามสภาพของสังกัด สถานที่ตั้ง และสภาพชุมชนแต่ละแห่ง สถานศึกษาต่างๆ จึงต้องสร้างเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อให้ประชาชนได้เลือกและส่งบุตรหลานเข้ารับการการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการด้านปฐมวัย จัดทำหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดสาระทักษะ กิจกรรมการเรียนการสอนรวมถึงการวัดและประเมินผล การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของชุมชน

กลยุทธ์ที่ 3 การประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้ครอบคลุม ทันสมัยเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและกลยุทธ์ที่ 6 การปลูกเร้าให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย และระดมสรรพกำลังมาพัฒนาการศึกษา กลยุทธ์ดังกล่าวนี้เป็นความจำเป็นและมีความสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากการศึกษาปฐมวัยเป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กเข้ารับการการศึกษาต่อไป

ปัจจุบันผู้ปกครองยังไม่เห็นความสำคัญเท่าที่ควร และภาครัฐยังไม่สามารถจัดให้เด็กวัยนี้ (3-5 ขวบ) เข้าเรียนได้ 100% กลยุทธ์ดังกล่าวนี้จึงมีความจำเป็นและสำคัญซึ่งสอดคล้องกับวิทยากร เชียงกูล (2551) ที่ได้เสนอกลยุทธ์การจัดการศึกษาปฐมวัยใน การเตรียมความพร้อมให้เด็กปฐมวัย ทุกคนได้รับการพัฒนาตามวัยอย่างเหมาะสม โดยมีมาตรการให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรชุมชน โดยเฉพาะผู้ปกครอง ต้องร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนการจัดบริการเตรียมความพร้อมที่มีคุณภาพให้แก่เด็กทุกคน

กลยุทธ์ที่ 4 ปรับระเบียบกฎเกณฑ์ที่ไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการ เนื่องจากการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยส่วนมากจะจัดรวมกับการจัดการระดับอื่นๆ เช่นระดับประถมศึกษา หรือศูนย์เด็กเล็กที่จัดรวมในโรงเรียนประถมศึกษา หรือรวมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นสังกัด ทำให้การจัดการเพื่อพัฒนาเด็กตามวัยไม่ได้ผลเต็มที่ จึงสมควรมีการปรับระเบียบกฎเกณฑ์ให้มีความคล่องตัวที่จะพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะ

กลยุทธ์ที่ 5 สร้างความมั่นใจและความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน และ กลยุทธ์ที่ 7 ยกเครื่องด้านอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และบุคลากร ในการที่จะพัฒนาหน่วยงานให้ไปสู่ความเป็นเลิศได้นั้น ทรัพยากรบุคคลมีความสำคัญที่สุด

ในสถานศึกษาปฐมวัย ทรัพยากรบุคคลหมายถึงครู บุคลากร และเด็ก สำหรับครูและบุคลากร ความมั่นใจและความปลอดภัยในหน้าที่การงานและสถานที่ทำงานมีผลต่อการทำงานมากที่สุด

ดังนั้น การสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน จึงมีความสำคัญสอดคล้องกับเกณฑ์ความเป็นเลิศหรือองค์ประกอบหลักในการตรวจสอบความเป็นเลิศในการดำเนินงานด้านการศึกษาของ Baldrige National Quality Program, 2002 (สมนึก ทองเอี่ยม และคณะ, 2551) ที่กำหนดให้การให้ความสำคัญแก่บุคคลและหน่วยงานย่อย (Faculty and Staff Focus) เป็นองค์ประกอบหลัก

กลยุทธ์ที่ 8 สร้างวัฒนธรรมที่ดีในการประกันคุณภาพภายในองค์กร ปัจจุบันการประกันคุณภาพ โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นงานที่ครูทุกคนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ดังนั้น การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการจัดการศึกษาซึ่งได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นในการกำหนดกลยุทธ์จึงต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา และกลยุทธ์นี้ยังสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2553

อนึ่ง การพัฒนากลยุทธ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยทำการศึกษาจากสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศ ดังนั้นขอขยายการดำเนินงานในด้านต่างๆ อาจจะทำให้ยาก สถานศึกษาปฐมวัยบางแห่งอาจทำได้ เพราะยังไม่พร้อม แต่ก็ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้สถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศได้ ดังเช่นสถานศึกษาปฐมวัยที่ทำสำเร็จแล้วซึ่งผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยที่

ต้องการให้สถานศึกษาเป็นเลิศ สามารถดำเนินงานตามกลยุทธ์นี้ได้ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้กำกับดูแลสถานศึกษาปฐมวัย ผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัยและครูปฐมวัยทั้ง 3 สังกัด เกี่ยวกับประเด็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการนำกลยุทธ์ไปใช้ มีปัญหาและสาเหตุของปัญหาลักษณะคือ ปัญหาเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอ บุคลากรมีภาระงานมากและมีจำนวนบุคลากรจำกัด ผู้บริหารและครูให้ความสำคัญในการพัฒนาไม่มากเท่าที่ควร วิธีการส่งเสริมให้สถานศึกษานำกลยุทธ์ไปใช้ โดยจัดอบรมให้ความรู้เรื่องกลยุทธ์และการดำเนินงานตามกลยุทธ์ กำหนดเป็นนโยบายและมีการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำกลยุทธ์ไปใช้ นอกจากอบรมชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องทราบแล้วควรให้หน่วยเหนือเห็นความสำคัญและเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติ และเงื่อนไขในการนำกลยุทธ์ไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ ต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ ผู้บริหารทุกระดับต้องให้ความสำคัญในการพัฒนา กำหนดวิธีการ จัดบุคลากรให้ตรงกับงานที่ปฏิบัติ ระดมสรรพกำลังในการพัฒนาและต้องมีการประเมินเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ที่เป็นดังนี้เนื่องจากในการสร้างกลยุทธ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บข้อมูลการดำเนินงานจากสถานศึกษาปฐมวัยที่มีความเป็นเลิศเท่านั้น การนำกลยุทธ์นี้ไปใช้จึงมีปัญหา วิธีการ ข้อเสนอแนะและเงื่อนไขดังกล่าว แต่สรุปได้ว่ากลยุทธ์นี้สามารถนำไปใช้ได้สถานศึกษาปฐมวัยทุกสังกัด ดังนั้นสถานศึกษาปฐมวัยทุกๆ ไปทุกสังกัดที่จะนำกลยุทธ์นี้ไปใช้จะปรับกลยุทธ์และขอขยายการดำเนินงานในแต่ละกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษาปฐมวัยในแต่ละสังกัดก่อนนำไปใช้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลจากการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) รัฐบาล ผู้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ควรกำหนดให้ชัดเจนว่าควรให้หน่วยงานใดเป็นผู้จัดเพื่อแก้ปัญหาการพัฒนาเด็กที่ไม่ต่อเนื่องของรัฐ ที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัด 1 ปี แล้วไปต่อปีที่ 2-3 ในโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ หรือโรงเรียนของเอกชน และการที่โรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดปีที่ 2-3 โดยรับเด็กปีที่ 1 จากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งไม่สามารถประกันได้ว่าเด็กจะได้รับการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมที่สมบูรณ์ได้ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยขอเสนอว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัด กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่สมควรจัด

สำหรับเอกชนสมควรจัด 3 ปี แต่ทุกสังกัดทั้งกระทรวงศึกษาธิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเอกชน ไม่ควรจัดการศึกษาระดับปฐมวัยร่วมกับระดับอื่นๆ เนื่องจากสภาพเด็กปฐมวัยแตกต่างจากวัยอื่นๆ การบริหารจัดการและ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยย่อมแตกต่างจากระดับอื่นๆ แต่ในสภาพปัจจุบันทุกสังกัดยังจัด

ร่วมกับระดับอื่นๆ การบริหารจัดการและ สภาพแวดล้อมเป็นภาพรวมทุกระดับยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อเด็กปฐมวัย

2) ต้นสังกัดของหน่วยงานที่จัดการศึกษาปฐมวัย ทั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเอกชน ควรใช้ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย แผน และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัยและสร้างกลยุทธ์ขึ้นจากวิธีการและขั้นตอน โดยการศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ ศึกษาสภาพของสถานศึกษาที่ดีที่สุดในสังกัด ซึ่งแต่ละสังกัดมีความแตกต่างกัน หากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) และสาเหตุของปัจจัยเหล่านั้น แล้วดำเนินการสร้างกลยุทธ์ ตามวิธีการ TOWS Matrix ก็จะได้กลยุทธ์สำหรับการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาตามความพร้อมของท้องถิ่นและสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอาจจะแบ่งเป็นแต่ละเขตการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็นแต่ละจังหวัด เป็นต้น

3) สถานศึกษาปฐมวัยควรศึกษากลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี และพิจารณาขยายการดำเนินงานในแต่ละกลยุทธ์ เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพและบริบทของสถานศึกษา

- 2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 1) ควรศึกษาความสัมพันธ์ในการดำเนินงานของแต่ละกลยุทธ์ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษา
 - 2) ควรศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับกลยุทธ์การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของกลยุทธ์ด้านการเงิน งบประมาณ กลยุทธ์ด้านการบริหารงานบุคคล กลยุทธ์ด้านการบริหารกิจการนักเรียน กลยุทธ์ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จรรยา สุวรรณทัต. (2534). ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูก. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาการเด็ก และการเลี้ยงดู หน่วยที่1-7* (น.3-5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วัฒนา ปุณณฤทธิ. (2551). *การจัดสภาพแวดล้อมในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏพระนคร.
- วิทยากร เชียงกุล. (2551). *จิตวิทยา ความฉลาด และความคิดสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). (ร่าง) แนวทางการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมนวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. ใน *เอกสารประกอบการประชุมสร้างความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมนวัตกรรมเครือข่าย*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (2552-2561)*. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟริกหวานกราฟิก จำกัด.
- สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *การเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สมนึก ทองเอี่ยม และคณะ. (2546). *รายงานผลการศึกษาวิเคราะห์ วิทยาลัยการสาธิตณสุโขทัยแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารอัดสำเนา)*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- อัญชลี ไสยวรรณ. (2552). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทักษะการคิดแสวงหาความรู้สำหรับเด็กปฐมวัย (ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา:
ศึกษากรณีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
Designation of Disciplinary Regulations and Measures
in Thai Universities: Case of Private Universities

เกรียงไกร รอบรู้¹
Kriangkrai Robroo¹

¹รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ¹

¹Associate Dean Academic Affairs and Research , School of Law , Bangkok University¹

¹E-mail: kriangkrai.r@bu.ac.th

บทคัดย่อ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งมีสภาพเป็นสังคมมนุษย์สังคมหนึ่งย่อมที่จะเกิดความขัดแย้งขึ้นเป็นธรรมดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอันเนื่องมาจากพฤติกรรมอันไม่ถูกต้องเหมาะสมของนักศึกษา ด้วยเหตุดังกล่าว จึงนำมาซึ่งการควบคุมพฤติกรรมหรือวินัยของนักศึกษาในรูปของระเบียบข้อบังคับซึ่งมีสถานะเป็นกฎเกณฑ์อันมีสภาพบังคับที่เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม การกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษานั้น จะต้องนำปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ แนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและเยาวชน การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาจากการสอบสวนและลงโทษทางวินัย มาประกอบการจัดทำระเบียบข้อบังคับฯ เพื่อให้ระเบียบข้อบังคับฯ ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกฎหมายและมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้บังคับต่อไป

คำสำคัญ : ระเบียบข้อบังคับ วินัย สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

Abstract

Private University is an association of human beings, in which disputes are usually found, as a result from inappropriate behaviors of students. In response to such inconvenience, disciplinary regulations are concretely enacted to control students' behaviors or conducts. However, in determining the set of regulations, it is indispensable to consider behavioral factors, notions and norms related to protection of rights and freedom of students and the immaturity of children and youths. With these, the regulations are guarantee of appropriateness and future applicability.

Keywords : regulation, discipline, private university

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“สังคมมนุษย์” คือ การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกันในแนวทางอย่างเดียวกัน แต่ด้วยพฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันตามปัจจัยต่างๆ ทั้งทางด้านชีววิทยา (ชีวภาพหรือกายภาพ) จิตวิทยา และสังคมวิทยาหรือสิ่งแวดล้อม มนุษย์จึงอาจแสดงพฤติกรรมที่ตึงามหรือเลวร้ายออกมาไม่เหมือนกัน ส่วนที่เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่เหมาะสมจึงนำมาซึ่งความขัดแย้งและความไม่สงบสุขของสังคม ด้วยเหตุนี้ สังคมจึงต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ในแนวทางที่เหมาะสม เพื่อจะนำไปสู่ความผาสุกร่วมกัน

สถาบันการศึกษาอันเป็นแหล่งบ่มเพาะความรู้และประสบการณ์ให้แก่แก่นักเรียนนักศึกษา ก็มีสภาพเป็นสังคมมนุษย์สังคมหนึ่ง ซึ่งประกอบไปด้วยบุคลากรในภาคส่วนต่างๆ อาทิ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักเรียนนักศึกษา ฯลฯ ก็ย่อมที่จะมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา อาจเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคลากรกันเองหรือระหว่างบุคลากรกับองค์กร บางครั้งอาจเป็นปัญหาเรื่องความประพฤติของบุคลากรภายในองค์กรที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ดังนั้น เพื่อป้องกันและระงับปัญหาดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นจึงต้องอาศัยกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นเครื่องมือในการกำหนดพฤติกรรมของบุคลากรให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งรวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเอง ก็มีความจำเป็นที่ต้องหามาตรการเพื่อป้องกันและระงับความขัดแย้งภายในองค์กร พร้อมทั้งกำหนดแนวทางความประพฤติที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรด้วยการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาพฤติกรรมของ “นักศึกษา” เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการลักขโมย ปัญหาการทุจริตสอบ หรือปัญหา

การกระทำความผิดที่มีโทษทางอาญา เป็นต้น เพื่อเป็นการควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมของนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงได้ออกระเบียบข้อบังคับที่มีเนื้อหาเป็นการควบคุมวินัยนักศึกษา ซึ่งอาจปรากฏเป็นระเบียบข้อบังคับเฉพาะฉบับใดฉบับหนึ่ง หรืออาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระเบียบข้อบังคับฉบับอื่นๆ อาจปรากฏเป็นข้อควรปฏิบัติหรือข้อต้องปฏิบัติอันมีโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

อย่างไรก็ตาม การกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษานั้น มีข้อควรพิจารณาที่สำคัญอยู่หลายประการ ได้แก่ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาซึ่งอาจแบ่งเป็น 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและเยาวชน ซึ่งมีแนวคิดสำคัญจากกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศจำนวนหลายฉบับ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายคุ้มครองเด็ก เป็นต้น และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาจากการสอบสวนและลงโทษทางวินัย ซึ่งมีแนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายส่วนด้วยกัน ทั้งที่ปรากฏเป็นหลักกฎหมายทั่วไปอันไม่เป็นลายลักษณ์อักษรและกฎหมายที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นสถานะของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งมีสถานะเป็น “หน่วยงานทางปกครอง” ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และประเด็นสถานะของคำสั่งลงโทษทางวินัยของนักศึกษา ซึ่งมีผลเป็นการกระทบต่อสถานภาพของสิทธิและหน้าที่ของนักศึกษา คำสั่งดังกล่าวจึงเป็น

“คำสั่งทางปกครอง” อันอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ด้วยเหตุนี้ การออกคำสั่งลงโทษทางวินัยจึงต้องถือปฏิบัติตามหลักการในพระราชบัญญัติดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ดี การกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางส่วน ยังมีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของกฎหมายทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและหลักกฎหมายทั่วไปที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและเยาวชน และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาจากการสอบสวนและลงโทษทางวินัย ตลอดจนแนวคิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ตามปัจจัยทางด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยาของนักศึกษา จึงสมควรที่จะหาแนวทางในการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาที่คำนึงถึงแนวคิดและหลักกฎหมายข้างต้นเป็นสำคัญ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแต่ละแห่งสามารถนำแนวทางที่ผู้วิจัยนำเสนอไปปรับใช้กับการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาของสถาบันของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการพฤติกรรมของมนุษย์ อันเป็นที่มาของการควบคุมพฤติกรรมในรูปของการกำหนดวินัย ตลอดจนศึกษาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการควบคุมวินัยของนักศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและเยาวชน
3. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและกฎหมายที่ให้

ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากการสอบสวนและลงโทษทางวินัยของนักศึกษา

4. เพื่อหาแนวทางให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกฎหมาย

สมมุติฐานของการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา เพื่อมุ่งควบคุมพฤติกรรมของนักศึกษาให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและเหมาะสม เนื่องจาก ระเบียบข้อบังคับฯ ดังกล่าวมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์พฤติกรรมของนักศึกษา การสอบสวนและการลงโทษทางวินัยของนักศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ระเบียบข้อบังคับฯ มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามกฎหมาย จึงสมควรหาแนวทางในการกำหนดระเบียบข้อบังคับฯ ที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมาย หลักกฎหมายทั่วไป ตลอดจนแนวคิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปปรับใช้กับการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ อันเกิดจากปัจจัยทางด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยา ซึ่งล้วนแต่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมภายนอก ศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับวินัยซึ่งเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและเหมาะสม ตลอดจนศึกษาถึงแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการควบคุมวินัยของนักศึกษา

นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาถึงแนวคิดที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและเยาวชน และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาจากการสอบสวนและลงโทษทางวินัย ซึ่งรวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งบทบัญญัติของกฎหมายที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร อาทิ กฎหมายระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติ และกฎเกณฑ์ของฝ่ายบริหาร เป็นต้น ตลอดจนกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของหลักกฎหมายทั่วไป เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาของสถาบันของตน

วิธีการศึกษาวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร เช่น กฎหมายระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมาย กฎเกณฑ์ของฝ่ายบริหาร ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาที่ต่างๆ คำอธิบายและตำรากฎหมาย บทความวิชาการ คำสั่งศาลปกครอง วิทยานิพนธ์ งานวิจัย และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ในสาขานิติศาสตร์เป็นสำคัญ ประกอบกับองค์ความรู้ทางด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยาที่มีส่วนสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อใช้ประกอบงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยทำการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

นิยามศัพท์

1. สถาบันอุดมศึกษาเอกชน หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามกฎหมาย สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งปัจจุบันได้แก่ พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546
2. ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา หมายถึง กฎเกณฑ์เกี่ยวกับวินัยของนักศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเรียกชื่อกฎเกณฑ์ดังกล่าวว่าอย่างไรก็ตาม เช่น ระเบียบข้อบังคับ ฯลฯ

คำย่อ

1. สถาบันฯ หมายถึง สถาบันอุดมศึกษาเอกชน
2. ระเบียบข้อบังคับฯ หมายถึง ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา
3. คณะกรรมการสอบสวนฯ หมายถึง คณะกรรมการสอบสวนทางวินัย
4. คณะกรรมการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับฯ หมายถึง คณะกรรมการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวคิดเบื้องต้นในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ และการควบคุมวินัยของนักศึกษา
2. ทราบถึงแนวคิดและกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและเยาวชน ทั้งจากกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ
3. ทราบถึงแนวคิดและกฎหมายที่ให้ความ

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจากการสอบสวนและลงโทษทางวินัยของนักศึกษา ทั้งจากบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษรและหลักกฎหมายทั่วไป

4. สามารถหาแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาของสถาบันของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

สังคมมนุษย์มีลักษณะเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคนเพื่อที่จะมีปฏิสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ต่อกัน แต่ถึงกระนั้น เมื่อมนุษย์มีการรวมตัวกันย่อมที่จะมีความเห็นแตกต่างกัน มีการแสดงพฤติกรรมเพื่อเอาตัวรอดตามสัญชาตญาณ จึงนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในสังคม พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาแตกต่างกันนี้เกิดจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านชีววิทยา (ชีวภาพหรือกายภาพ) ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา และปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา (สิ่งแวดล้อม) โดยที่ ปัจจัยทางด้านชีววิทยา เกี่ยวข้องกับสภาพร่างกายของมนุษย์ ตั้งแต่ระบบประสาท ระบบต่อม และระบบกล้ามเนื้อ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เกี่ยวข้องกับสภาพจิตใจของมนุษย์ และปัจจัยทางด้านสังคมวิทยา เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่มนุษย์ได้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้น เมื่อมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันตามแต่ละปัจจัยดังกล่าว ก็ย่อมที่จะมีพฤติกรรมที่ผิดงามหรือเลวร้ายแตกต่างกันไปด้วย

สำหรับพฤติกรรมที่เลวร้ายหรือผิดปกติไปจากพฤติกรรมอันควรจะเป็นของบุคคลทั่วไปในสังคม มักจะเรียกพฤติกรรมเช่นนี้ว่า “พฤติกรรมผิดปกติ (Abnormal Behavior)” หรือ “พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior)” ซึ่งพฤติกรรมในลักษณะนี้เองจะนำมาซึ่งความไม่สงบสุขของสังคม การควบคุมพฤติกรรมหรือการควบคุม “วินัย” ของสมาชิกในสังคมจึงเกิดขึ้น ทั้งนี้โดยอาศัยกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคมเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก ทั้งวิถีประเพณี (Folkways) กฎศีลธรรม (Mores) และกฎหมาย (Laws) (จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, 2547, หน้า 34-35 และ สุพัตรา สุภาพ, 2540, หน้า 21) แต่กฎเกณฑ์ที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพมากที่สุดในการควบคุมวินัย ได้แก่ กฎหมาย เนื่องจากกฎหมายมีฐานที่มาจากอำนาจและมีสภาพบังคับที่ชัดเจน กล่าวคือ ผู้ที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายย่อมต้องได้รับโทษ

ในส่วน of สถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งมีสภาพเป็นสังคมมนุษย์สังคมหนึ่งก็ย่อมที่จะมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมหรือวินัยของสมาชิกภายในสถาบันฯ ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ มุ่งที่จะศึกษาเฉพาะการควบคุมวินัยของนักศึกษาเท่านั้น โดยอาศัยเครื่องมือในการควบคุมวินัยนักศึกษาในรูปของระเบียบข้อบังคับของสถาบันฯ

อนึ่ง การที่สถาบันฯ จะนำระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษามาบังคับใช้กับนักศึกษานั้น จำต้องพิจารณาถึงความสอดคล้องกับแนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและเยาวชน ซึ่งจากการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศพบว่า การให้คำจำกัดความคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ยังไม่มีความชัดเจนแน่นอน แต่เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 บัญญัติว่า “นักศึกษา หมายความว่า เด็กซึ่งกำลังรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าอยู่ในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน” จึงเป็นการยืนยันในเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวที่มุ่งจะคุ้มครองนักศึกษาในฐานะที่เป็น “เด็ก” ซึ่งกำลังศึกษาในสถาบันระดับอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรกำหนดความหมายของคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ให้ความหมายถึง นักศึกษาทุกคนซึ่งกำลังรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนด้วย

สำหรับกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและเยาวชนและสามารถนำมาปรับใช้กับการสอบสวนและลงโทษทางวินัยอาจแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ กฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ

- 1.1 ในส่วนของกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ ปกฤษฎาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน

(Universal Declaration of Human Rights 1948) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant of Civil and Political Rights 1966) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights 1966) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เน้นหาโดยรวมมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประเภทต่างๆ ของมนุษย์ซึ่งรวมถึงเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กเป็นการเฉพาะ กล่าวคือ มีรายละเอียดของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแตกต่างไปจากการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ด้วยปัจจัยทางกายภาพและสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนที่มีความแตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป

- 1.2 ในส่วนของกฎหมายภายในประเทศ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/2 ประกอบกับมาตรา 133 ทวิ ที่บัญญัติให้มี “ทีมสหวิชาชีพ” ซึ่งประกอบไปด้วย นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการ เข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหา (เสาวลักษณ์ วิจิตร, 2545, หน้า 22) นอกจากนี้ มาตรา 134/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวน

ต้องสอบถามผู้ต้องหาที่อายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาว่า มี หมายความหรือไม่ ถ้าผู้ต้องหาไม่มี หมายความ รัฐจะต้องจัดหาหมายความ ให้ผู้ต้องหาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ จึงอาจถือ ได้ว่าหมายความเป็นส่วนหนึ่งของทีม สหวิชาชีพด้วย

นอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ยังมีเนื้อหาสาระบางส่วนที่ให้การคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและ เยาวชน จากการสอบสวนและลงโทษทางวินัย อีก ด้วย โดยกำหนดรายละเอียดไว้ใน กฎกระทรวง กำหนดพฤติกรรมของนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 และ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548

2. แนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษา จากการสอบสวนและลงโทษทางวินัย ด้วยเหตุที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้รับการ จัดตั้งตามพระราชบัญญัติสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2546 มีหน้าที่ใน การจัดทำบริการสาธารณะทางด้านการ

ศึกษา ได้แก่ การให้การศึกษ ส่งเสริม วิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่ สังคม และทำนุบำรุงศิลปและ วัฒนธรรมของชาติ ซึ่งโดยปกติจะต้อง เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดทำบริการ สาธารณะดังกล่าว แต่ด้วยภารกิจของรัฐ ในปัจจุบันมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเกินกว่าที่ รัฐจะดำเนินการได้เองในทุกกรณี จึงมอบ หมายภารกิจการจัดทำบริการสาธารณะ บางประเภทให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ แทน ดังนี้ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึง อยู่ในสถานะของผู้ดำเนินการหรือจัดทำ บริการสาธารณะแทนรัฐ โดยรัฐมอบ หมายภารกิจดังกล่าวผ่านกฎหมายซึ่งก็ คือ พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษา เอกชน พ.ศ. 2546

นอกจากนี้ สถานะของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนยังถือว่าเป็น “เจ้าหน้าที่”² ตามพระราช บัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 การสอบสวนทางวินัยของนักศึกษามีลักษณะเป็น “การพิจารณาทางปกครอง”³ และคำสั่งลงโทษ ทางวินัยของนักศึกษามีลักษณะเป็น “คำสั่งทาง ปกครอง”⁴ ตามความของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ

²พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในพระราชบัญญัตินี้... “เจ้าหน้าที่” หมายความว่า บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบอบราชการ รัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่นของรัฐหรือไม่ก็ตาม” และ ชาญชัย แสวงศักดิ์, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วย วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), หน้า 37-38.

³พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในพระราชบัญญัตินี้... “การพิจารณาทาง ปกครอง” หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครอง”

ราชการทางปกครอง ดังนั้น การสอบสวนและลงโทษทางวินัยของนักศึกษาย่อมที่จะต้องผูกพันตามบทบัญญัติต่างๆ ของกฎหมายดังกล่าวด้วย เช่น เรื่องของเจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาทางปกครอง คู่กรณีในการพิจารณาทางปกครอง การพิจารณาทางปกครอง (อันรวมถึงสิทธิต่างๆ ของคู่กรณีที่พึงได้รับจากการพิจารณาทางปกครอง) รูปแบบและผลของคำสั่งทางปกครอง การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง การขอให้พิจารณาใหม่ รวมถึงการเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง มิฉะนั้นอาจกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายในที่สุด ซึ่งหลักการในส่วนนี้เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาจากการสอบสวนและลงโทษทางวินัยโดยตรงตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

อย่างไรก็ตาม การสอบสวนและลงโทษทางวินัยของนักศึกษาเชื่อว่าผูกพันแต่กฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่ยังคงผูกพันตามหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอีกด้วย โดยหลักกฎหมายทั่วไปที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาจากการสอบสวนและลงโทษทางวินัยอาจแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ดังนี้ ส่วนแรก หลักกฎหมายทั่วไป อันเป็นรากฐานของกฎหมายในทุกสาขา ได้แก่ “หลักไม่มีความผิดไม่มีโทษ หากไม่มีกฎหมาย” “หลักสันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์” และ “หลักความมั่นคงของกฎหมาย” และส่วนที่สอง หลักกฎหมายปกครอง ได้แก่ “หลักความเสมอภาค” “หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ” และ “หลักความได้

สัดส่วน (หลักความพอสมควรแก่เหตุ)” (บรรเจิด สิงคะเนติ และสมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์, 2543, หน้า 166 และ บุนผา อัครพินาน, 2554)

เมื่อได้ศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา แนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาในฐานะเด็กและเยาวชน และแนวคิดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาจากการสอบสวนและลงโทษทางวินัยแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการดังกล่าวมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นแนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา โดยแบ่งหัวข้อในการพิจารณาออกเป็น 5 ส่วนสำคัญ ได้แก่ แนวคิดเบื้องต้นสำหรับการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา การพิจารณาถึงแนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา ในด้านการสอบสวนทางวินัย ด้านการลงโทษทางวินัย ด้านการอุทธรณ์ และด้านการขอให้พิจารณาใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเบื้องต้นสำหรับการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางดังต่อไปนี้
- 1.1 การแบ่งแยกระหว่างระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษากับระเบียบข้อบังคับลักษณะอื่นๆ เนื่องจาก ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษามีลักษณะเฉพาะที่มุ่งควบคุมพฤติกรรมของ

“พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในพระราชบัญญัตินี้ ... “คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า

(1) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ

(2) การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง”

- นักศึกษา มีการกำหนดถึงการสอบสวน และลงโทษทางวินัย จึงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากระเบียบข้อบังคับลักษณะอื่นๆ การแบ่งแยกบทบัญญัติเกี่ยวกับวินัย นักศึกษาออกจากระเบียบข้อบังคับลักษณะอื่นๆ จะเป็นประโยชน์ต่อการตีความบทบัญญัติ เมื่อบทบัญญัติมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนก็สามารถตีความให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของระเบียบข้อบังคับฉบับนั้นได้ หากแต่ระเบียบข้อบังคับได้บัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับวินัย นักศึกษารวมกับบทบัญญัติลักษณะอื่นๆ จะเป็นการยากต่อการค้นหาเจตนารมณ์ของระเบียบข้อบังคับฉบับนั้น และกลายเป็นอุปสรรคต่อการตีความบทบัญญัติในที่สุด
- 1.2 การแบ่งแยกบทบัญญัติระหว่างข้อควรปฏิบัติ และ ข้อต้องปฏิบัติสำหรับนักศึกษา เนื่องจาก บทบัญญัติที่เป็น “ข้อควรปฏิบัติ” มีลักษณะเป็นการรณรงค์ให้นักศึกษาปฏิบัติตามเพื่อความเหมาะสมของพฤติกรรมเท่านั้น นักศึกษาอาจจะปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตามก็ได้ แต่ถ้าบทบัญญัติดังกล่าวเป็น “ข้อต้องปฏิบัติ” จะมีผลบังคับให้นักศึกษาต้องถือปฏิบัติตามเท่านั้น หากนักศึกษาไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนย่อมจะต้องได้รับโทษทางวินัย ดังนั้น ระเบียบข้อบังคับฯ จึงควรแบ่งแยกบทบัญญัติในลักษณะข้างต้นออกจากกันอย่างชัดเจน
- 1.3 ระเบียบข้อบังคับฯ ควรกำหนดหลักประกันความเป็นธรรมและมาตรฐานของการสอบสวนและลงโทษทางวินัยที่มีลักษณะเฉพาะ โดยอย่างน้อยที่สุด ต้องมีหลักประกันความเป็นธรรมหรือมาตรฐานฯ ที่ไม่ต่ำกว่าที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 บัญญัติไว้ด้วย
2. แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา: ด้านการสอบสวนทางวินัย ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางดังต่อไปนี้
- 2.1 ระเบียบข้อบังคับฯ ควรกำหนดให้ผู้ที่มีหน้าที่ในการสอบสวนทางวินัยอยู่ในรูปของ “คณะกรรมการ” (งานวิจัยนี้เรียกว่า “คณะกรรมการสอบสวนทางวินัย”) อันมีลักษณะเป็นองค์กรกลุ่ม ซึ่งการสอบสวนจะต้องผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างรอบคอบระหว่างคณะกรรมการสอบสวนฯ จึงเป็นการถ่วงดุลซึ่งกันและกัน และนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือมากกว่าการสอบสวนด้วยบุคคลเพียงคนเดียว
- นอกจากนี้ ระเบียบข้อบังคับฯ ควรนำหลักการเกี่ยวกับองค์ประกอบ องค์ประชุม และองค์มติ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรกลุ่มมาประกอบการพิจารณา ดังต่อไปนี้
- 2.1.1 องค์ประกอบของคณะกรรมการสอบสวนฯ ควรกำหนดตัวบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการสอบสวนฯ อย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยเสนอว่า คณะกรรมการสอบสวนฯ ควรประกอบไปด้วยบุคลากรภายในสถาบันฯ ที่สังกัดหน่วยงานซึ่งดูแลงานวินัยนักศึกษาโดยตรง เพราะบุคคลดังกล่าวย่อมมีความเชี่ยวชาญในงานวินัยนักศึกษา อันเป็นภาระงานที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ คณบดี

- คณะวิชาที่นักศึกษาผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำ ความผิดนั้นสังกัด ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้าน กฎหมายและจิตวิทยาซึ่งเป็นการนำแนวคิด “สหวิชาชีพ” ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญามาปรับใช้ให้เหมาะสม นอกจากนี้ สถาบันฯ อาจมีการกำหนด สัดส่วนของคณะกรรมการสอบสวนฯ เพิ่มเติมจากข้อเสนอของผู้วิจัยก็ได้
- 2.1.2 องค์ประชุมของคณะกรรมการสอบสวนฯ ควรกำหนดสัดส่วนที่มีความชัดเจน ประกอบกับนำ “หลักปราศจากอคติ” หรือ “หลักความเป็นกลาง” มาปรับใช้กับคณะกรรมการสอบสวนฯ
- 2.1.3 องค์มติของคณะกรรมการสอบสวนฯ ควร กำหนดองค์มติที่ถือคะแนนเสียงข้างมาก เด็ดขาด กล่าวคือ ต้องเป็นคะแนนเสียงเกิน กึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการสอบสวนฯ ที่มา ประชุมหรือของคณะกรรมการสอบสวนฯ ทั้งหมด เนื่องจากจะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ ของมติที่มีความเป็นเอกภาพ
- 2.2 ในการสอบสวนทางวินัย คณะกรรมการสอบสวนฯ ควรคำนึงถึงปัจจัยอายุของนักศึกษา ในฐานะเด็กและเยาวชน ซึ่งการสอบสวน อาจกระทบต่อสภาพจิตใจของนักศึกษาใน ฐานะเด็กและเยาวชนมากกว่าบุคคลทั่วไป โดยนำแนวคิดและกฎหมายระหว่าง ประเทศและกฎหมายภายในประเทศที่ เกี่ยวข้องมาปรับใช้
- นอกจากนี้ คณะกรรมการสอบสวนฯ ยังต้อง คำนึงถึงหลักกฎหมายทั่วไปที่มีความเกี่ยวข้องกับการ สอบสวนทางวินัยอีกด้วย เช่น หลักไม่มีความผิด ไม่มี โทษ หากไม่มีกฎหมาย หลักสันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหา เป็นผู้บริสุทธิ์ หรือหลักความมั่นคงของกฎหมาย เป็นต้น
- 2.3 สำหรับขั้นตอนการสอบสวนทางวินัย ควร นำสิทธิต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ ปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาบัญญัติไว้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระเบียบ ข้อบังคับฯ นอกจากนี้ ควรกำหนดระยะเวลา ของการสอบสวนอย่างชัดเจน ไม่ใช่ ระยะเวลาที่เนิ่นนานจนเกินไป แต่อย่างไรก็ ดีในกรณีที่มีเหตุจำเป็น ก็ควรเปิดโอกาสให้ มีการขยายระยะเวลาการสอบสวนออกไป อีก เพื่อมิให้การสอบสวนกระทำโดยรวบรัด และไม่รอบคอบ
3. แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับวินัยนักศึกษา: ด้านการลงโทษ ทางวินัย ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางดังต่อไปนี้
- 3.1 สถาบันฯ ควรกำหนดลักษณะของโทษทาง วินัยที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมของตนให้กลับมาสู่แนวทางที่ถูก ควร ซึ่งอาจกำหนดลักษณะของโทษทาง วินัยประเภทการ “บำเพ็ญประโยชน์” มากกว่าการลงโทษเพื่อตัดนักศึกษาออกจากสังคม นอกจากนี้ สถาบันฯ ควรกำหนด ลักษณะของโทษทางวินัยที่มีความชัดเจน เพื่อสอดคล้องกับหลักความมั่นคงของ กฎหมาย หลักความได้สัดส่วน และเพื่อ คุ้มครองความมั่นคงของนิติฐานะของบุคคล เช่น ควรกำหนดกรอบระยะเวลาขั้นสูงสุดในการลงโทษพักการเรียน หรือยกเลิกลักษณะ ของโทษทางวินัยประเภท “โทษอื่นๆ ตาม ที่เห็นสมควร” เพราะลักษณะของโทษ ประเภทหลังเป็นการขัดต่อหลักความมั่นคง ของกฎหมาย และกระทบต่อความมั่นคง ของนิติฐานะของบุคคลอย่างชัดเจน

- 3.2 ในส่วนของการลงโทษทางวินัย ควรคำนึงถึงปัจจัยอายุของนักศึกษาในฐานเด็กและเยาวชน หลักกฎหมายทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดุลพินิจเพื่อลงโทษทางวินัยประกอบการพิจารณาด้วย เช่น การลงโทษทางวินัยต้องสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน ฯลฯ หรือแม้แต่การนำปัจจัยทางด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยา ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ที่แตกต่างกันมาประกอบการพิจารณาลงโทษด้วย เพราะในบางกรณี นักศึกษาอาจกระทำความผิดไปด้วยสภาพปัญหาทางด้านร่างกาย สภาพจิตใจ หรือสภาพแวดล้อม ทั้งนี้ นักศึกษาอาจไม่ได้มีจิตใจที่เลวร้ายแต่อย่างใด
- 3.3 ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงสถานะของมติให้ลงโทษทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนฯ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับผู้ออกคำสั่งลงโทษทางวินัย โดยอาจแบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้
- 3.3.1 มติให้ลงโทษทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนฯ ไม่มีสถานะเป็นคำสั่งทางปกครอง กล่าวคือ มติดังกล่าวยังไม่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหน้าที่ของนักศึกษา แต่เป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินการภายในอันจะนำไปสู่การออกคำสั่งลงโทษทางวินัย (คำสั่งทางปกครอง) ในภายหลังเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการสอบสวนฯ จึงต้องรายงานผลการสอบสวนพร้อมมติไปยังบุคคลอื่นเพื่อออกคำสั่งลงโทษทางวินัยต่อไป
- 3.3.2 มติให้ลงโทษทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนฯ มีสถานะเป็นคำสั่งทางปกครอง กล่าวคือ มติดังกล่าวมีผลบังคับใช้ในตัวเอง และส่งผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิและหน้าที่ของนักศึกษาแล้ว ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการสอบสวนฯ จึงอยู่ในสถานะของผู้ออกคำสั่งลงโทษทางวินัย (คำสั่งทางปกครอง) นอกจากนี้ เพื่อให้บทบัญญัติของระเบียบข้อบังคับฯ ในส่วนที่เกี่ยวกับการลงโทษทางวินัยมีประสิทธิภาพ จึงควรกำหนดให้การออกคำสั่งลงโทษทางวินัยต้องทำเป็นหนังสือ ประกอบกับระบุสิทธิอุทธรณ์และสิทธิในการยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองไว้ในคำสั่งลงโทษทางวินัยด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับกฎหมาย
4. แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา: ด้านการอุทธรณ์
- ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางดังต่อไปนี้
- 4.1 ในกรณีที่นักศึกษาไม่พอใจต่อผลของคำสั่งลงโทษทางวินัยก็สามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้ โดยผู้วิจัยเสนอระยะเวลาในการใช้สิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อผู้ออกคำสั่งลงโทษภายใน 15 วัน นับแต่วันที่นักศึกษาได้รับแจ้งคำสั่งลงโทษ และผู้ออกคำสั่งลงโทษต้องพิจารณาอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จและแจ้งนักศึกษาภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ตนได้รับอุทธรณ์ นอกจากนี้ ระเบียบข้อบังคับฯ ควรกำหนดต่อไปว่า หากผู้ออกคำสั่งลงโทษนั้นไม่เห็นด้วยกับอุทธรณ์ ต้องเสนอความเห็นของตนไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ต่อไป
- นอกจากนี้ ระเบียบข้อบังคับฯ ควรกำหนดสิทธิในการขอให้มีการทูลเกล้าฯ ถวายคำสั่งลงโทษทางวินัยเอาไว้ด้วย โดยกำหนดเงื่อนไขในการขอให้มีการทูลเกล้าฯ ถวายก็ต่อเมื่อมี

“พฤติการณ์พิเศษ” กล่าวคือ ต้องมีลักษณะที่อาจกระทบต่อสถานภาพหรือสิทธิเสรีภาพของนักศึกษาเกินกว่าจะเยียวยาให้กลับคืนมาดังเดิม หากภายหลังผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์วินิจฉัยว่า นักศึกษาไม่มีความผิดแต่อย่างใด

4.2 สำหรับประเด็นเกี่ยวกับผู้ที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์อาจแบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังต่อไปนี้

4.2.1 อธิการบดีเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ เฉพาะกรณีอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัย ที่มีโทษสถานหนักที่สุด

4.2.2 สภาสถาบันเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ เฉพาะกรณีอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยที่เป็นโทษสถานหนักที่สุดเท่านั้น เนื่องจาก สภาสถาบันมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและควบคุมดูแลกิจการของสถาบันฯ ซึ่งถือว่าเป็นภารกิจที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากกำหนดให้สภาสถาบันเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ในทุกกรณีอาจกระทบต่อการปฏิบัติงานและอาจส่งผลให้การพิจารณาอุทธรณ์เป็นไปอย่างล่าช้า

อนึ่ง เนื่องจากการกิจของอธิการบดีและสภาสถาบันมีจำนวนค่อนข้างมาก ระเบียบข้อบังคับฯ ควรกำหนดให้อธิการบดีและสภาสถาบันมีอำนาจในการแต่งตั้ง “คณะกรรมการอุทธรณ์” เพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริง บทบัญญัติของระเบียบข้อบังคับฯ ที่เกี่ยวข้องกับกรณี และความเห็นอื่นๆ ที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาอุทธรณ์ และเสนอความเห็นดังกล่าวต่ออธิการบดีหรือสภาสถาบัน เพื่อจะนำมาประกอบการพิจารณาอุทธรณ์ต่อไป แต่อย่างไรก็ดี ความเห็นของคณะกรรมการอุทธรณ์ไม่มีผลผูกพันให้อธิการบดีหรือสภาสถาบันต้องพิจารณาอุทธรณ์ให้

เป็นไปในแนวทางเช่นเดียวกับคณะกรรมการอุทธรณ์

นอกจากนี้ ควรกำหนดให้การพิจารณาอุทธรณ์ต้องกระทำให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานความเห็นจากผู้ออกคำสั่งลงโทษทางวินัย แต่ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาและวินิจฉัยอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาดังกล่าว ผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์สามารถขยายระยะเวลาออกไปไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันที่ครบกำหนดระยะเวลาข้างต้น แต่ทั้งนี้ ต้องมีหนังสือแจ้งนักศึกษาที่ยื่นอุทธรณ์ให้ทราบด้วย

4.3 ระเบียบข้อบังคับฯ ควรกำหนดอย่างชัดเจนว่า การวินิจฉัยอุทธรณ์ “ถือเป็นที่สุด” เพื่อขจัดปัญหาในทางกฎหมายว่า นักศึกษามีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำวินิจฉัยอุทธรณ์ได้อีกหรือไม่ แต่ทั้งนี้การกำหนดให้การวินิจฉัยอุทธรณ์ถือเป็นที่สุดนั้น ย่อมไม่ตัดสิทธิที่นักศึกษาจะฟ้องร้องคดีต่อศาล

5. แนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา: ด้านการขอให้พิจารณาใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่า หลักการเรื่องการขอให้พิจารณาใหม่ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำแนวทางดังกล่าวมาปรับใช้กับการขอให้พิจารณาใหม่ตามระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา

ข้อเสนอแนะ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในข้างต้น ผู้วิจัย

จึงขอเสนอแนะขั้นตอนและรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาใช้บังคับอยู่แล้ว ควรมอบหมายให้หน่วยงานซึ่งดูแลงานวินัยนักศึกษาตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมในด้านต่างๆ ของระเบียบข้อบังคับฯ หากพบว่า ส่วนที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขมีจำนวนมากก็สมควรจัดทำระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับใหม่ขึ้นทั้งฉบับ แต่ถ้าส่วนที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขมีเพียงเล็กน้อยก็ไม่จำเป็นต้องจัดทำระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับใหม่ เพียงแต่ปรับปรุงแก้ไขเฉพาะส่วนที่ยังบกพร่องเท่านั้น แต่สำหรับสถาบันฯ ที่ยังไม่มีระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับใหม่ทั้งฉบับเกี่ยวกับวินัยศึกษาก็จำเป็นต้องจัดทำระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับใหม่ทั้งฉบับ
2. เมื่อหน่วยงานซึ่งดูแลงานวินัยนักศึกษาเห็นควรให้มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับใหม่ขึ้นทั้งฉบับหรือเห็นควรมีการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับฯ ในบางส่วน ให้หน่วยงานดังกล่าวรายงานความเห็นต่ออธิการบดี (หรือบุคคลที่อธิการบดีมอบหมาย) เพื่อแต่งตั้ง “คณะกรรมการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา”⁵ เพื่อทำการศึกษา จัดให้มีการรับฟังความ

คิดเห็น สรุปผล และเสนอความคิดเห็นต่างๆ เกี่ยวกับการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับฯ ซึ่งผู้วิจัยเห็นควรกำหนดบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับฯ ดังต่อไปนี้

- รองอธิการบดีด้านกิจการนักศึกษาเป็นประธาน เนื่องจาก เป็นผู้บริหารระดับสูงของสถาบันฯ ประกอบกับมีภาระหน้าที่อันเกี่ยวข้องกับการงานด้านวินัยของนักศึกษา
- บุคลากรที่สังกัดหน่วยงานซึ่งดูแลงานวินัยนักศึกษาเป็นกรรมการ เนื่องจากบุคคลดังกล่าวมีภาระหน้าที่งานประจำเกี่ยวกับงานด้านวินัยนักศึกษา ย่อมที่จะมีความเชี่ยวชาญและทราบถึงปัญหาในทางปฏิบัติของงานวินัยนักศึกษาเป็นอย่างดี
- ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมายอาญาและกฎหมายปกครองเป็นกรรมการ เนื่องจากแนวทางการกำหนดระเบียบข้อบังคับฯ ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวคิดในกฎหมายอาญาและกฎหมายปกครองจำนวนมาก เพื่อให้ระเบียบข้อบังคับฯ สอดคล้องกับกฎหมาย จึงควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวร่วมเป็นกรรมการเพื่อให้ความเห็นทางด้านกฎหมาย
- ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยาเป็นกรรมการ เนื่องจากการสอบสวนทางวินัยมีสภาพเป็นการกดดันต่อจิตใจของ

⁵สถาบันฯ แต่ละแห่งอาจกำหนดชื่อเรียกของคณะกรรมการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษาที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ความเหมาะสม

- นักศึกษา การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยาร่วมเป็นกรรมการจะช่วยให้ความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของการสอบสวนและการกำหนดลักษณะของโทษทางวินัยที่เหมาะสม
- ตัวแทนของนักศึกษาเป็นกรรมการเนื่องจากนักศึกษาเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงกับการบังคับใช้ระเบียบข้อบังคับฯ จึงควรกำหนดให้มีตัวแทนของนักศึกษาร่วมเป็นกรรมการเพื่อแสดงความเห็นในแง่ของนักศึกษาด้วย
3. เมื่อคณะกรรมการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับฯ ได้จัดทำ “ร่างระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา” (ซึ่งอาจเป็นร่างระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับใหม่ทั้งฉบับ หรืออาจเป็นร่างระเบียบข้อบังคับฯ แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับเดิม แล้วแต่กรณี) เป็นอันแล้วเสร็จ จึงควรจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากนักศึกษาเพื่อนำความคิดเห็นที่ได้รับมาปรับปรุงร่างระเบียบข้อบังคับฯ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ ความเห็นของนักศึกษาจะต้องไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อกฎหมายหรือมีผลเป็นการลดทอนคุณค่าในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักศึกษาลงด้วย
4. เมื่อคณะกรรมการจัดทำหรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับฯ ได้ปรับปรุงระเบียบข้อบังคับฯ อีกครั้งเพื่อความเหมาะสม จึงเสนอร่างระเบียบข้อบังคับฯ ดังกล่าวพร้อมความเห็นของตนต่ออธิการบดี (หรือบุคคลที่อธิการบดีมอบหมาย) เพื่อพิจารณาก่อนที่จะเสนอสภาสถาบันพิจารณาอนุมัติเป็น “ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยนักศึกษา”
- อนึ่ง อธิการบดีควรเสนอร่างระเบียบข้อบังคับฯ พร้อมบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างระเบียบข้อบังคับฯ ตลอดจนเอกสารอื่นใดที่เป็นข้อสนับสนุนร่างระเบียบข้อบังคับฯ ดังกล่าวเพื่อเป็นประโยชน์และสะดวกต่อการพิจารณาของสภาสถาบัน
5. หากสภาสถาบันอนุมัติระเบียบข้อบังคับฯ เกี่ยวกับวินัยนักศึกษา และระเบียบข้อบังคับฯ ดังกล่าวมีผลใช้บังคับ หน่วยงานซึ่งดูแลงานวินัยนักศึกษาควรเร่งประชาสัมพันธ์รายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับฯ เพื่อให้นักศึกษาได้รับทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับเดิม เพราะระเบียบข้อบังคับฯ ที่ผ่านการแก้ไขเพิ่มเติมแล้วอาจมีสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปจากระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับเดิมก็เป็นได้

เอกสารอ้างอิง

- กันยา สุวรรณแสง. (2544). *จิตวิทยาทั่วไป (GENERAL PSYCHOLOGY)*. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
กรุงเทพฯ: รวมสาส์น (1977).
- โกศล วงศ์สวรรค์. (ม.ป.ป.). *ปัญหาสังคม SOCIAL PROBLEMS*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น
(1977).
- คณะกรรมการประสานงานองค์การสิทธิมนุษยชน (กปส.). (2540). *สิทธิมนุษยชน*. (ม.ป.ท.).
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2537). *การเสริมสร้างวินัย คู่มือแนะแนวทางปฏิบัติ*.
(ม.ป.ท.).
- จิตรลดา เหลืองภิรมย์. (2548). *สิทธิของเด็กในกระบวนการสอบสวนคดีอาญา: ศักยภาพของเด็กเป็น
ผู้ถูกกล่าวหา*. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จำนง อติพัฒนสิทธิ์ และคณะ. (2547). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จุมพล หนีมพานิช และคณะ. (2539). *มนุษย์กับสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์
การพิมพ์.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2540). *กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*. กรุงเทพฯ: จีรัช
การพิมพ์.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. *หลักและสาระสำคัญของวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*. บรรยาย ณ
โรงแรมรามารการ์เด็นส์ กรุงเทพฯ, 12 กันยายน 2554.
(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2550). *คำอธิบายกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง*.
(พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน,
_____. (2550). *คำอธิบายกฎหมายปกครอง*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- _____. (2552). *คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*.
(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ณรงค์เดช สรุโฆษิต. (2553). *การควบคุมตรวจสอบการกระทำทางปกครองในประเทศไทย*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ทัศนีย์ ลักษณะนิชนชัย, และคณะ. *รายงานการศึกษาวินัย เรื่อง การพิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง
สิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามอนุสัญญาและมาตรฐานระหว่างประเทศ*. เสนอต่อ
สำนักงานกิจการยุติธรรม กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม.

- บุบผา อัครพินาน. หลักกฎหมายทั่วไป สืบค้นเมื่อ 28 เมษายน 2554 จาก <http://www.pub-law.net>
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- บรรเจิด สิงคะเนติ, และสมศักดิ์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2543). *หลักความได้สัดส่วนตามหลักกฎหมายของ เยอรมันและฝรั่งเศส*. กฎหมายปกครอง 19, 166.
- บรรหาร กำลา, และศศิพรรณ พวงพันธ์. *การปฏิรูประบบโทษทางอาญาในประเทศไทย*. เอกสารสรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การปฏิรูประบบโทษทางอาญาในประเทศไทย. จัดโดย สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม 16 กรกฎาคม 2548 ณ โรงแรมรามาร์คเด็นส์ กรุงเทพฯ.
- ประสาร ทิพย์ธาริ. (2523). *พัฒนาการและการปรับตัวของวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ปรีชา สุวรรณพินิจ และนางลักษณ์ สุวรรณพินิจ. (2548). *ชีววิทยา 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรชัย ตำนวิวัฒน์. ประเทศไทยกับการเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง พ.ศ. 2509. ใน วิชัย ศรีรัตน์ (บรรณาธิการ), *สิทธิมนุษยชนและ สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย*. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.),
- ไพรัช โตสวัสดิ์. (2547). *การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของปฏิบัติการทางปกครอง*. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2549). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง หลักการพื้นฐานของกฎหมาย ปกครองและการกระทำทางปกครอง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ศาลปกครอง, สำนักงาน. คำแนะนำของสำนักงานศาลปกครองที่ 1/2544 เรื่อง หลักเกณฑ์การแจ้งสิทธิในการฟ้องคดีปกครอง สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2555, จาก http://www.admincourt.go.th/00_web/02_kadee/02_accuse/02_acc07.htm
- _____.สรุปหลักกฎหมายจากคำวินิจฉัยศาลปกครองสูงสุด ปี พ.ศ. 2551 ในประเด็นเกี่ยวกับเขต อำนาจศาลปกครอง สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2555, จาก http://www.admincourt.go.th/attach/News_Attach/2009/04/vinitjai_20090402_3.pdf
- _____.หน่วยงานทางปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 สืบค้นเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2554, จาก http://www.admincourt.go.th/09-ARTICLE/admin_agency.pdf

- ศุภวัฒน์ สิงห์สุวรรณ. การแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง: หลักเกณฑ์ทั่วไปหรือเงื่อนไขความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครอง สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2554, จาก <http://www.pub-law.net>
- ศรันยู โพธิ์ธิต่างกูร. (2540). การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง. ใน *สาระสำคัญของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*. (ม.ป.ท.).
- สันธิชัย สนิทไชย. (2551). *มาตรการทางอาญาเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2543). *หลักความเสมอภาค*. วารสารนิติศาสตร์ 30(2), 165.
- สมศักดิ์ ตันตพลา. (2540). *คู่มือขอให้อำนาจใหม่*. ใน *สาระสำคัญของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองและความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สร้อยตระกูล (ต๋วยานนท์) อรรถมานะ. (2541). *พฤติกรรมองค์กร ทฤษฎี และการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2540). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- เสาวลักษณ์ วิจิตร. (2545). *การคุ้มครองสิทธิเด็กกระทำได้จากการสอบปากคำในชั้นสอบสวนตามกระบวนการยุติธรรมแนวใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัจฉรา ฉายากุล, และคณะ. (2546). *พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- อิงอร จินตนาเลิศ. (2541). *กลไกระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อำพน เจริญชีวินทร์. (2550). *คำอธิบายการฟ้องและการดำเนินคดีในศาลปกครอง*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- Jerre S. Williams. (1979). *Constitutional Analysis*. ST.Paul: West Publishing.
- M.Michael Rosenberg and others. (1987). *An Introduction to Sociology*. Ontario: Methuen Publications.
- Robert Holden and others. (n.d.). *Introduction to Human Rights*. (n.p.).

United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). *Convention on the Rights of the Child* [Online]. Available from: <http://www.unicef.org/crc/>
[26 July 2011] Universal Declaration of Human Rights
W.H.Auden. *An Introduction to the Human Rights Movement* [Online]. Available from:
<http://www.hrweb.org/intro.html> [22 July 2011]

แนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร
เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
Guidelines on Readiness of the Armed Forces Academies Preparatory
School' s Educational Personnels for the ASEAN Community

ศิริรัตน์ สูดใจ*
Siriratana Sudjai*

*นิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

*Student of Master of Education in Educational Administration, Kasetsart University.

*E-mail : siriratanasudjai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการ การเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ครู อาจารย์ของโรงเรียนเตรียมทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ จำนวน 137 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการทหาร และด้านการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจำนวน 2 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการหาค่าความต้องการจำเป็น (PNI)

ผลการศึกษา พบว่า 1) สภาพและความต้องการการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร อยู่ในระดับมาก ทั้งในส่วนของสภาพความเป็นจริงของการเตรียมความพร้อม และสภาพความต้องการที่คาดหวัง โดยมีค่าเฉลี่ย (μ) ในภาพรวมของสภาพความเป็นจริง 3.62 และมีค่าเฉลี่ย (μ) ในภาพรวมของสภาพที่คาดหวัง 4.38 และมีค่าความต้องการจำเป็น (PNI) 0.210 2) แนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีดังนี้ 1. พัฒนาเทคนิควิธีสอนเพื่อการจัดการเรียนรู้สู่อาเซียน 2. สร้างบริบทความเป็นอาเซียนในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม 3. เน้นการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นภาษาต่างประเทศ และกำหนดให้มีการประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ 4. พัฒนาศักยภาพของครูให้มีความรู้ด้านทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง 5. พัฒนาครูให้มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับท้องถิ่น 6. สร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของคุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพ กำหนดให้ร่วมกันวิเคราะห์หลักเกณฑ์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพที่ได้กำหนดขึ้นเป็นระยะ 7. พัฒนาศักยภาพครูให้มีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนอย่างถ่องแท้ เน้นการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนในด้านการเมือง ความมั่นคง อาเซียนกับโรงเรียนเหล่าทัพ และกระทรวงกลาโหม 8. สร้างและใช้เครื่องมือในการวัด ประเมินผลที่หลากหลายและเหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 9. จัดหาเวลาให้ครูได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ 10. จัดและเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ 11. จัดและเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับสังคม

คำสำคัญ : การเตรียมความพร้อม บุคลากรทางการศึกษา ประชาคมอาเซียน

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the state and needs of the readiness of all educational personnels of the Armed Forces Academies Preparatory School for the ASEAN Community. 2) to study the guidelines needed for educational personnels of the Armed Forces Academies Preparatory School for the ASEAN Community. The research comprised all 137 teachers of the Armed Forces Academies Preparatory School and the specialists of Royal Thai Army and Education. The research instruments were questionnaires and 2 sets interviews. Statistics for data analysis were the percentage, standard deviation and priority needs index (PNI).

Research findings are concluded as follows: 1) The state and the need to prepare in all aspects of educational personnel of Armed Forces Academies Preparatory School were at a high level both on real situation and expectation basis with overall means on state basis of 3.63 and overall means on expectation basis of 4.38. The Priority Need Index (PNI) is 0.210. 2) The guidelines for preparation of educational personnel of the Armed Forces Academies Preparatory School for the ASEAN Community are as follows: 1. the development of teaching techniques for competent learning organization; 2. the initiation to objectify the substance of the ASEAN Community in the Armed Forced Preparatory Academies School; 3. the accentuation on using English in learning aid and instructional media and the designation of assessment of foreign language media and learning aids; 4. The development of professional efficiency of teacher in high skills of setting priority; 5. the initiation in teachers to apply local knowledge for learning management and promote the cooperation between local community; 6. the belief in virtue and professional ethics and the coherency of group analysis and participation in setting virtue and professional ethics; 7. the development of the capacity of teachers to fathom the ASEAN Community and the accentuation on integration of the knowledge of ASEAN Security Community (ASC) between Royal Thai Armed Forced Academies, Royal Thai Police Cadet Academy and Ministry of Defence; 8. the configuration and the application of versatile and applicatory implements for evaluation and monitoring in learning management; 9. the allocation of time to different tasks and activities to improve professional skills; 10. the arrangement and participation in activities to improve and exchange knowledge; 11. the arrangement and participation in activities to manage the information distribution between school and the public

Keywords : Readiness, Educational, Personnel, ASEAN Community

บทนำ

จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงของระบบโลกเสรีในยุคโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์กรทั่วโลกตลอดมา โดยเกิดการแข่งขันกันสูงมากทำให้แต่ละองค์กรต้องการพัฒนาและปรับการบริหารจัดการให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ รวมถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ปรับกลยุทธ์การบริหารจัดการ โดยการรวมตัวกันเป็นประชาคมเพื่อนิกกำลังของประเทศสมาชิก 10 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา ให้มีอำนาจในการต่อรองและแข่งขันกับภูมิภาคอื่นได้อย่างแข็งแกร่ง รวมถึงสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่ท้าทายได้ดียิ่งขึ้น และนับตั้งแต่ประเทศในกลุ่มอาเซียนมีการรวมตัวกัน ภายหลังการประกาศปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) และการก่อตั้งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nations) เป็นต้นมา ประเทศสมาชิกอาเซียนต่างได้รับประโยชน์จากความร่วมมือที่ช่วยให้ผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ และสามารถเพิ่มอำนาจต่อรองกับประชาคมอื่น ๆ ในโลกให้สูงขึ้น นอกจากนี้การประชุมสุดยอดอาเซียนใน พ.ศ. 2550 มีความตกลงให้เร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้แล้วเสร็จเร็วขึ้นอีก 5 ปี คือ ภายในปี 2558 ส่งผลให้เกิดความพยายามในการขับเคลื่อน และเตรียมการเพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ให้ทันตามกำหนดเวลาดังกล่าวในทุกมิติอย่างเป็นรูปธรรม และจริงจังมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554)

การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ซึ่งหากประเทศใดมีประชากรที่ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องและทั่วถึง ประเทศนั้นก็จะเป็นประสบความสำเร็จในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม (สีลา มะเค็ง, 2544) นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นพื้นฐานอันสำคัญของการพัฒนาและเป็นเครื่องชี้นำสังคม ผู้ที่ได้รับการศึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Blueprint for ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC Blueprint) ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาและการสร้างโอกาสทางการศึกษา เน้นการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกำหนดให้การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เป็นเป้าหมายสำคัญอันดับแรกในการเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีของประชากรในภูมิภาค สถานศึกษาจึงถือเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนให้ภารกิจดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน มีศักยภาพ และทักษะอันจำเป็นในการดำรงชีพระวมถึงสร้างบุคลิกภาพทางสังคมให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนให้มีคุณค่าแก่สังคม และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ โดยหน้าที่ดังกล่าวนี้สถานศึกษาต้องอาศัยบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน หากจะพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ต้องเริ่มพัฒนาที่ครูผู้สอนเป็นลำดับแรก ดังนั้นการพัฒนาความพร้อมด้านบุคลากรทางการศึกษาของไทยจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนอันดับแรกของสถานศึกษาในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

สำหรับโรงเรียนเตรียมทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ซึ่งเป็นสถานศึกษาของกองบัญชาการกองทัพไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมสถานศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องโดยตรงในส่วนของเสาหลักด้านประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASC) ที่มุ่งส่งเสริมความร่วมมือในด้านการเมืองและความมั่นคงเพื่อเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสามารถแก้ไขปัญหา และความขัดแย้งโดยสันติวิธี โดยนักเรียนเตรียมทหารต้องเตรียมพร้อมรับภัยคุกคามของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง คือ เป็นภัยคุกคามที่ไม่สามารถแก้ปัญหได้ด้วยกำลังทหารเพียงอย่างเดียว แต่กลับกลายเป็นภัยคุกคามที่ต้องใช้การบูรณาการทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด (ไชยณัฐ คำดี และนิภาพรณเจนสันติกุล, 2554) ซึ่งจากการดำเนินการในการเตรียมความพร้อมของโรงเรียนเตรียมทหารนั้นพบว่าอยู่ในขั้นเริ่มดำเนินการ ซึ่งหากได้ทราบแนวทางในการเตรียมความพร้อมบุคลากรที่ชัดเจนแล้วจะทำให้การดำเนินงานในการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้านการพัฒนาสมรรถนะของครู อาจารย์ที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนไปสู่ผู้เรียนเตรียมทหาร

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อนำเสนอแนวทางในการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อให้มีแนวทางในการเตรียมความพร้อมให้มีความสามารถเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งในการสร้างประชาคมอาเซียน เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดจนช่วยวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่างๆ ที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ โดยการศึกษามุ่งพัฒนานคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม เพื่อส่งเสริมสร้างการพัฒนาและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กระบวนการศึกษาจึงมีผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

การเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นการมุ่งพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรตามกรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของซีมีโอ

(SEAMEO INNOTECH) สำหรับผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะหลักของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 11 ด้าน คือ การเตรียมแผนการสอน การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การพัฒนาและการใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม การพัฒนาทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน การวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน การพัฒนาด้านวิชาชีพ การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดสวัสดิการและช่วยเหลือผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัยและทดสอบเครื่องมือ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการกำหนดสมรรถนะของครูโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อใช้ประกอบการทำแบบสอบถาม
2. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและความต้องการ แบบสอบถามฉบับนี้แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นการสอบถามสถานภาพของผู้ตอบ ตอนที่ 2 เป็นการสอบถามเกี่ยวกับสภาพและความต้องการการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษา โดยใช้เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (rating scale)

3. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 11 ด้าน ตามที่ SEAMEO INNOTECH กำหนดในวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการบริหารการศึกษา หรือมีตำแหน่งบริหาร แล้วนำข้อมูลไปใช้ประกอบการทำแบบสอบถามที่ใช้ในขั้นตอนที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความคิดเห็น ที่ได้รับการพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้ พร้อมทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล จากครู อาจารย์โรงเรียนเตรียมทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ซึ่งมีทั้งหมด จำนวน 137 คน โดยได้รับแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 มาสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อสอบถามความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านการบริหารการศึกษา และมีตำแหน่งบริหาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามจุดประสงค์และคำถามของการวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดสมรรถนะของครูโรงเรียนเตรียมทหาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพและความต้องการการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพและความต้องการในการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (μ) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) ค่าระดับ และการหาค่าความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index : PNI) โดยใช้สูตร

$$PNI_{\text{Modified}} = \frac{(I - D)}{D}$$

PNI คือ ค่าดัชนีความต้องการ
I คือ ค่าเฉลี่ยของสภาพที่คาดหวัง
D คือ ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

สภาพที่เป็นจริง ความคาดหวัง และความต้องการที่จำเป็น

1. การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ข้าราชการครูในโรงเรียนเตรียมทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.70 วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 55.5 ชั้นยศของครูเกือบทั้งหมดเป็นนายทหารสัญญาบัตร คิดเป็นร้อยละ 91.2 สำหรับสังกัดของครูส่วนใหญ่สังกัดส่วนการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 75.9 และประสบการณ์ในการทำงานของครูในสัดส่วนสูงอยู่ในช่วง มากกว่า 5 ถึง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.5
2. การวิเคราะห์ด้านการเตรียมแผนการสอนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม ($\mu = 4.04$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูสามารถกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมถึงความรู้ ทักษะ และค่านิยมในการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน ($\mu = 3.26$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม ($\mu = 4.58$) เป็นลำดับที่ 1 โดยมีค่าเท่ากับ ครูเลือกอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ($\mu = 4.58$) ลำดับสุดท้าย คือ

- ครูมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาหลักสูตรที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ($\mu=4.19$) และค่าความต้องการจำเป็น มากที่สุด คือ ครูมีความรู้เรื่องการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน (PNI = 0.297) เป็นลำดับที่ 1 และครูกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม (PNI = 0.135) เป็นลำดับสุดท้าย
3. การวิเคราะห์ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu= 3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูเคารพในความหลากหลายทางความคิดของผู้เรียน ($\mu=4.15$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบริบทของการเป็นอาเซียน ($\mu=3.48$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูเคารพในความหลากหลายทางความคิดของผู้เรียน ($\mu=4.60$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบริบทของการเป็นอาเซียน ($\mu=4.31$) และค่าความต้องการจำเป็น มากที่สุด คือ ครูสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบริบทของการเป็นอาเซียน (PNI = 0.234) เป็นลำดับที่ 1 และ ครูเคารพในความหลากหลายทางความคิดของผู้เรียน (PNI = 0.108) เป็นลำดับสุดท้าย
 4. การวิเคราะห์ด้านการพัฒนาและการใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน ในภาพรวมครูเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูแสวงหาความรู้และทักษะการใช้ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนที่นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ($\mu = 3.93$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูใช้สื่อการเรียนการสอนหนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้ ($\mu = 3.25$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูแสวงหาความรู้และทักษะการใช้ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนที่นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ($\mu = 4.57$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูใช้สื่อการเรียนการสอนหนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้ ($\mu = 4.14$) และค่าความต้องการจำเป็น มากที่สุด คือ ครูใช้สื่อการเรียนการสอนหนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้ (PNI = 0.271) และ ครูแสวงหาความรู้และทักษะการใช้ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนที่นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (PNI = 0.165) เป็นลำดับสุดท้าย
 5. การวิเคราะห์ด้านการพัฒนาทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.52$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูดำเนินการพัฒนา

ทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง ซึ่งประกอบด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดแบบพินิจพิเคราะห์ การคิดเหตุผล ตรรกะ การแก้ปัญหา และตัดสินใจแก่ผู้เรียน ($\mu = 3.55$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูเตรียมสร้างทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง ($\mu = 3.47$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูดำเนินการพัฒนาทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง ซึ่งประกอบด้วยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดแบบพินิจพิเคราะห์ การคิดเหตุผล ตรรกะ การแก้ปัญหา และตัดสินใจแก่ผู้เรียน ($\mu = 4.34$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย ซึ่งห่างกับลำดับแรกไม่มากนัก คือ ครูเตรียมสร้างทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง ($\mu = 4.28$) และค่าความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูเตรียมสร้างทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง ($PNI = 0.228$) เป็นลำดับที่ 1 และ ครูประเมินทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูงของผู้เรียน ($PNI = 0.220$) เป็นลำดับสุดท้าย

6. การวิเคราะห์ด้านการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูสร้างความรอบรู้ในสาระวิชาที่รับผิดชอบ ($\mu = 4.00$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูสร้างวิธีสอนในบริบทของท้องถิ่น ($\mu = 3.28$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ใน

- ระดับมาก ($\mu = 4.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมมือ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ($\mu = 4.57$) เช่นเดียวกับ ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการสร้างปฏิสัมพันธ์ ($\mu = 4.57$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูสร้างวิธีสอนในบริบทของท้องถิ่น ($\mu = 4.21$) และค่าความต้องการจำเป็น มากที่สุด คือ ครูสร้างวิธีสอนในบริบทของท้องถิ่น ($PNI = 0.285$) เป็นลำดับที่ 1 และ ครูสร้างความรอบรู้ในสาระวิชาที่รับผิดชอบ ($PNI = 0.140$) เป็นลำดับสุดท้าย
7. การวิเคราะห์ด้านการส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูศึกษาและทราบหลักเกณฑ์ จริยธรรมวิชาชีพของตนเอง ($\mu = 4.06$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักเกณฑ์ จริยธรรมวิชาชีพให้เหมาะสม ($\mu = 3.64$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูให้ความรู้เรื่องค่านิยม จริยธรรม และศีลธรรมแก่ผู้เรียน ($\mu = 4.60$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย ซึ่งแตกต่างจากลำดับที่ 1 ไม่มากนัก คือ ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักเกณฑ์ จริยธรรมวิชาชีพให้เหมาะสม ($\mu = 4.43$) และค่าความต้องการจำเป็น มากที่สุด คือ ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักเกณฑ์ จริยธรรมวิชาชีพให้เหมาะสม ($PNI = 0.219$) เป็นอันดับที่ 1 และครูศึกษาและทราบ

- หลักเกณฑ์ จริยธรรมวิชาชีพของตนเอง (PNI = 0.122) เป็นลำดับสุดท้าย
8. การวิเคราะห์ด้านการส่งเสริมพัฒนาชีวิต และทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.52$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูให้ความรู้และส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแก่ผู้เรียน ($\mu = 3.64$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูให้ความรู้และส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารแก่ผู้เรียน ($\mu = 3.39$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูให้ความรู้และส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแก่ผู้เรียน ($\mu = 4.43$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูให้ความรู้และส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารแก่ผู้เรียน ($\mu = 4.26$) และค่าความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนแก่ผู้เรียน (PNI = 0.261) เป็นลำดับที่ 1 และครูให้ความรู้และส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแก่ผู้เรียน (PNI = 0.216) เป็นลำดับสุดท้าย
 9. การวิเคราะห์ด้านการวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ($\mu = 3.84$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผลอย่างเหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ($\mu = 3.70$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ($\mu = 4.50$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูมีความรู้ความสามารถในการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย ($\mu = 4.41$) และค่าความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครูสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผลอย่างเหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียน (PNI = 0.195) เป็นลำดับที่ 1 และครูนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน (PNI = 0.173) เป็นลำดับสุดท้าย
 10. การวิเคราะห์ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูได้รับการส่งเสริมให้ตระหนักในการเป็นประชาคมอาเซียน ($\mu = 3.63$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาด้านวิชาชีพ ($\mu = 3.26$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ($\mu = 4.49$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูได้ประเมินผลกระทบของกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่จัดขึ้น ($\mu = 4.23$) และค่าความต้องการจำเป็น มากที่สุด คือ ครูมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา ด้านวิชาชีพ

- (PNI = 0.302) เป็นลำดับที่ 1 และ ครูได้รับการส่งเสริมให้ตระหนักในการเป็นประชาคมอาเซียน (PNI = 0.207) เป็นลำดับสุดท้าย
11. การวิเคราะห์ด้านการสร้างเครือข่ายกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.09$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูได้รับการส่งเสริมทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ ($\mu = 3.17$) เป็นลำดับแรก ลำดับสุดท้าย คือ ครูได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน สังคม และภูมิภาคอาเซียน ($\mu = 3.03$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูได้รับการส่งเสริมทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ ($\mu = 4.08$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูส่งเสริมให้ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียน ($\mu = 3.98$) และค่าความต้องการจำเป็น มากที่สุด คือ ครูได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน สังคม และภูมิภาคอาเซียน (PNI = 0.326) เป็นลำดับที่ 1 และครูได้รับการส่งเสริมทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ (PNI = 0.285) เป็นลำดับสุดท้าย
 12. การวิเคราะห์ด้านการจัดสวัสดิการ และช่วยเหลือผู้เรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน ($\mu = 3.83$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูจัดและสนับสนุนกิจกรรมด้านสังคม และหลักสูตรแก่ผู้เรียน ($\mu = 3.39$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูแนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ($\mu = 4.44$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ครูจัดและสนับสนุนกิจกรรมด้านสังคม และหลักสูตรแก่ผู้เรียน ($\mu = 4.18$) และค่าความต้องการจำเป็น มากที่สุด คือ ครูจัดและสนับสนุนกิจกรรมด้านสังคม และหลักสูตรแก่ผู้เรียน (PNI = 0.235) เป็นลำดับที่ 1 และครูให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉิน (PNI = 0.154) เป็นลำดับสุดท้าย
 13. การวิเคราะห์ โดยภาพรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านการส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม ($\mu = 3.92$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ด้านการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง ($\mu = 3.09$) ในส่วนของสภาพการเตรียมความพร้อมที่คาดหวังของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านการส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม ($\mu = 4.53$) เป็นลำดับที่ 1 ลำดับสุดท้าย คือ ด้านการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง ($\mu = 4.02$) และค่าความต้องการจำเป็น มากที่สุด คือ ด้านการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง (PNI = 0.301) เป็นลำดับที่ 1 และด้านการส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม (PNI = 0.156) เป็นลำดับสุดท้าย

แนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากร

1. ด้านการเตรียมแผนการสอน ควรดำเนินการดังนี้ วิเคราะห์และจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ส่งเสริมการพัฒนาครูให้มีลักษณะความเป็นผู้นำทางการศึกษา สำหรับประเด็นการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ควรดำเนินการดังนี้ พัฒนาเทคนิควิธีสอนให้ทันสมัยและทันต่อความเปลี่ยนแปลงเพื่อเตรียมพร้อมผู้เรียนให้เข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ควรดำเนินการดังนี้ พยายามทำให้ผู้บริหารเห็นความสำคัญของการสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ พยายามจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเท่าที่จะทำได้ในเบื้องต้น สำหรับประเด็นการสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบริบทของอาเซียน ควรดำเนินการดังนี้ สร้างบริบทความเป็นอาเซียนในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
3. ด้านการพัฒนาการใช้สื่อการเรียนการสอน ควรดำเนินการดังนี้ พัฒนาศักยภาพครูด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาและจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และกระตุ้นให้ผู้บริหารเป็นสำคัญ ของการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน สำหรับประเด็นการพัฒนาการใช้สื่อการเรียนการสอน หนังสือตำราเรียน และสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศใน

การจัดการเรียนรู้นั้น ควรดำเนินการดังนี้ เน้นการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นภาษาต่างประเทศ และกำหนดให้มีการประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ

4. ด้านการพัฒนาทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูงควรดำเนินการดังนี้ พัฒนาเทคนิควิธีสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดระดับสูง สำหรับประเด็นการเตรียมสร้างทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง ควรดำเนินการดังนี้ พัฒนาศักยภาพของครูให้มีองค์ความรู้ด้านทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง
5. ด้านการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ควรดำเนินการดังนี้ จัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิผลให้มากที่สุด จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในสาระวิชาที่ตนรับผิดชอบ สำหรับประเด็นการสร้างวิธีสอนตามบริบทของท้องถิ่น ควรดำเนินการดังนี้ พัฒนาครูให้มีความองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน นำองค์ความรู้จากท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับท้องถิ่น
6. ด้านการส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม ควรดำเนินการดังนี้ จัดทำเอกสารเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพเพื่อเผยแพร่ให้ทราบทั่วกัน เลือกหรือพัฒนาตัวแบบที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมวิชาชีพ

- กำหนดให้คุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพ เป็นเกณฑ์ในการวัดคุณภาพผู้เรียน และ ผู้สอน สำหรับประเด็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักเกณฑ์จริยธรรมวิชาชีพ ให้เหมาะสม ควรดำเนินการดังนี้ สร้าง ความตระหนักและเห็นคุณค่าของ คุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพ และ กำหนดให้ร่วมกันวิเคราะห์หลักเกณฑ์ ด้านคุณธรรมและจริยธรรมวิชาชีพที่ได้ กำหนดขึ้นเป็นระยะ
7. ด้านการส่งเสริมการพัฒนาชีวิต และ ทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน ควรดำเนินการ ดังนี้ ประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ใน แต่ละกลุ่มสาระอย่างสม่ำเสมอ และจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยพัฒนา ทักษะชีวิต และทักษะด้านวิชาชีพแก่ ผู้เรียน สำหรับประเด็นการให้ความรู้ เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนแก่ผู้เรียน ควร ดำเนินการดังนี้ พัฒนาศักยภาพครูให้มี องค์ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน อย่างถ่องแท้ และเน้นการบูรณาการ ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนในด้ว นการเมืองและความมั่นคงอาเซียนกับ โรงเรียนเหล่าทัพ และกระทรวงกลาโหม
 8. ด้านการวัดและประเมินพฤติกรรมของ ผู้เรียน ควรดำเนินการดังนี้ พัฒนา ศักยภาพของครูให้มีความรู้ความเข้าใจ เรื่องการวัดและประเมินผล ร่วมกันสร้าง คู่มือเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ทดลองเครื่องมือเพื่อทดสอบคุณภาพ ของเครื่องมือวัดและประเมินผล ทำคลัง เครื่องมือวัดและประเมินผล ประชุมเพื่อ พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลเป็น ระยะ ประเมินการใช้เครื่องมือในการวัด และประเมินผล สำหรับประเด็นการ สร้างเครื่องมือในการวัดและประเมิน ผลอย่างเหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ควร ดำเนินการดังนี้ สร้างและใช้เครื่องมือใน การวัดและประเมินผลที่หลากหลายและ เหมาะสมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ควรดำเนินการ ดังนี้ หาแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนการเข้า ร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพของครู ส่งเสริมให้ครูลาศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และส่งเสริมให้ครูที่มีโอกาสเข้าร่วม กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพได้ถ่ายทอดความ รู้แก่ส่วนรวม สำหรับประเด็นการเข้าร่วม กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ ควรดำเนินการ ดังนี้ จัดหาเวลาให้ได้มีโอกาสเข้าร่วม กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ
 9. ด้านการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการดังนี้ จัดการศึกษาดูงาน สนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมผ่านทาง สื่อ และระบบปฏิบัติการเครือข่ายต่าง ๆ และกำหนดให้การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน สังคม และภูมิภาคอาเซียนเป็นข้อบังคับ ของสถานศึกษา สำหรับประเด็นการเข้า ร่วมกิจกรรมชุมชน สังคม และภูมิภาค อาเซียน ควรดำเนินการดังนี้ จัดและเข้า ร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการแลก เปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความสัมพันธ์
 10. ด้านการจัดสวัสดิการและช่วยเหลือ ผู้เรียน ควรดำเนินการดังนี้ พัฒนาคูให้ มีศักยภาพด้านการให้คำปรึกษา เน้นการ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิต สาธารณะ และอาจต้องกำหนดให้การเข้า ร่วมกิจกรรม ด้านสังคมและหลักสูตรเป็น เกณฑ์ในการจบการศึกษา สำหรับ
 - 11.

ประเด็นการจัดและสนับสนุนกิจกรรมสังคม และหลักสูตรเสริมแก่ผู้เรียน ควรดำเนินการดังนี้ จัดและเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านการเตรียมแผนการสอน

การวิจัย พบว่า ในประเด็นการมีความรู้เรื่องการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน มีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ครูโรงเรียนเตรียมทหารเห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้นจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ดีทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งครูให้ความสำคัญกับงานด้านนี้มาโดยตลอด แต่เนื่องจากเรื่องของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้นถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ครูส่วนใหญ่จึงมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ด้านการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนเป็นอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับที่ สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2554, หน้า 22) กล่าวว่า ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตด้วยดีในประชาคมอาเซียน ต้องดำเนินงานทั้งระบบในสถานศึกษาในทุก ๆ ด้าน โดยงานวิชาการหรืองานจัดการเรียนรู้ถือเป็นงานหลัก เป็นงานที่จะส่งผลโดยตรงให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

การวิจัย พบว่า ในประเด็นการสนับสนุนการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบริบทของการเป็นอาเซียน มีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า

ครูเห็นว่าการศึกษาที่จะสร้างสัมฤทธิผลทางการเรียนให้แก่แก่นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ครูจะต้องช่วยสนับสนุนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนนั้น ผู้เรียนต้องเรียนรู้ประเทศสมาชิกอาเซียนในทุกด้าน ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2554, หน้า 7) ได้กำหนดไว้ว่า คุณลักษณะของเด็กไทยในประชาคมอาเซียน ด้านความรู้ คือ มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงกฎบัตรอาเซียน ดังนั้นการสนับสนุนการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีบริบทที่เป็นอาเซียนจึงเป็นประเด็นที่ครูให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก

3. ด้านการพัฒนาและการใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน

การวิจัย พบว่า ในประเด็นการใช้สื่อการเรียนการสอน หนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศ มีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า การใช้สื่อการเรียนการสอนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญมากที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นสัมฤทธิ์ผล เพราะสื่อการเรียนการสอนจะทำให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสร้างความเข้าใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้มากกว่าการฟังครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ บาทหลวงประสิทธิ์ ใหม่เพ็ชรวงศ์ (2552, บทคัดย่อ) ที่ว่า ข้อเสนอแนะของครูผู้สอนเกี่ยวกับเรื่องการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูมีความต้องการในการใช้สื่อการเรียนการสอนมาก และต้องการสื่อที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน มีสีสัน ได้รับความสนใจของผู้เรียน

ตรงตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งผล การศึกษาดังกล่าวสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน ว่า การที่ครูต้องการเตรียมความพร้อมด้านการใช้ สื่อการเรียนการสอนที่เป็นภาษาต่างประเทศนั้น เนื่องจากการปัจจุบันการจัดการศึกษาต้องตอบสนอง การเข้าร่วมประชาคมอาเซียน โดยภาษากลางใน การสื่อสารกันในประเทศคือ ภาษาอังกฤษซึ่งเป็น ภาษาต่างประเทศสำคัญอันแรกที่ต้องพัฒนา ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2554, หน้า 7) ได้ กำหนดไว้ว่า คุณลักษณะของเด็กไทยในประเทศ อาเซียน ด้านทักษะ/ กระบวนการ เด็กไทยต้องมี ทักษะพื้นฐาน คือ สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา เพิ่มพูนทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศของผู้เรียน โดยผ่านสื่อการเรียนการสอนมากที่สุด

4. ด้านการพัฒนาทักษะการจัดลำดับ ความคิดในระดับสูง

การวิจัย พบว่า ในประเด็นการเตรียม สร้างทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง มีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ครูโรงเรียนเตรียมทหารมีความ มุ่งมั่นที่จะผลิตนักเรียนเตรียมทหารให้มีมาตรฐาน ทางวิชาชีพเพื่อตอบสนองต่อสภาวะทางสังคมไทย และสังคมโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วด้วยการ พัฒนาคนให้มีคุณภาพเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม และปัญญาอันเป็นสากลเพื่อเตรียม ความพร้อมในการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน โดย เห็นว่าทักษะด้านการคิดในระดับสูงเป็นทักษะแห่ง ปัญญาอันเป็นสากล และมีความจำเป็นต่อการ พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถดำรงอยู่ใน สังคมยุคโลกาภิวัตน์และทำให้ก้าวสู่ประชาคม อาเซียนได้อย่างมั่นใจ จึงได้เห็นความสำคัญและ ความจำเป็นที่จะเตรียมให้นักเรียนเตรียมทหารมี

ทักษะการจัดลำดับความคิดในระดับสูง ซึ่งประกอบไปด้วย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดแบบพินิจพิเคราะห์ การคิดแบบเหตุผล ตรรกะ และการแก้ปัญหาและตัดสินใจ สอดคล้อง กับข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยของ กรรณิกา รัชย์ยิ่งเจริญ, อาภรณ์ ไทยกล้า และนุชนาท ประ มาคะเต (2555, หน้า 56) ที่ว่า ระดับอาจารย์ผู้ สอนต้องพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่การวางแผน การชี้แจงวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรและรายวิชา การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนที่ใช้กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ การคิดเชิง วิเคราะห์สังเคราะห์ โดยสร้างการมีส่วนร่วม ระหว่าง ผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน รวมทั้ง วิธีการวัดและประเมินผล ดังนั้นทักษะการเตรียม ทักษะในการจัดลำดับความคิดในระดับสูงจึงเป็น ประเด็นที่ครูให้ความสนใจในการพัฒนาเป็นอันดับแรก

5. ด้านการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การวิจัย พบว่า ในประเด็นการสร้างวิธี สอนในบริบทของท้องถิ่น มีความต้องการการ เตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนเตรียมทหารเป็นโรงเรียนเฉพาะทางซึ่ง คัดเลือกผู้เรียนมาจากทั่วประเทศ นักเรียน เตรียมทหารแต่ละคนจึงมาจากบริบทของท้องถิ่น ที่แตกต่างกัน รวมถึงครูผู้สอนเองก็ได้เป็นคนใน ท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ ทำให้มีการดำเนินการทาง ด้านนี้ไม่มากนัก ครูจึงให้ความสำคัญกับการเตรียม ความพร้อมในด้านนี้เป็นลำดับแรก ประกอบกับ การที่จะเข้าร่วมประชาคมอาเซียนได้อย่างมั่นคง นั้น จะต้องเรียนรู้ความเป็นตัวตนทั้งของเรา และ ประเทศสมาชิกอื่นในประชาคมอาเซียน ผู้เรียนจะ ต้องเริ่มเรียนรู้ความเป็นตัวตนของตนเองเสียก่อน ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดความภูมิใจในความเป็นไทย แต่พร้อมที่ จะนำความเป็นไทยนี้ไปแลกเปลี่ยนกับประเทศ

สมาชิกอาเซียนได้อย่างถูกต้อง ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2539, บทนำ) กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริงนั้น ต้องเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นของตนต่อไป

6. ด้านการส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรม และจริยธรรม

การวิจัย พบว่า ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกณฑ์จริยธรรมวิชาชีพให้เหมาะสมมีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด โดยให้เป็นไปอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับที่สังคมกำหนดเพื่อความเป็นระเบียบและสงบสุขในสังคมนั้น ถือเป็นเรื่องสำคัญในการปฏิบัติงานร่วมกัน สอดคล้องกับที่ สุชาติ นันทะไชย (2554, หน้า 4) กล่าวว่า สังคมที่ประกอบไปด้วยสมาชิกที่ขาดจริยธรรม ย่อมเป็นสังคมที่วุ่นวาย ไร้ความสงบสุข และเป็นสังคมที่ไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าไปได้เลย เพราะปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมขาดการยึดมั่นในจริยธรรมอันเป็นเสมือนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของสังคม หากไม่มีจริยธรรมอันเป็นรากฐานของการพัฒนาจิตใจเสียแล้ว สภาพความเป็นอยู่ของสังคมมนุษย์ ซึ่งต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันก็ย่อมจะต้องมีผลกระทบกระเทือนซึ่งกันและกันอย่างแน่นอน การมีส่วนร่วมนั้นจะเป็นเครื่องยืนยันว่า สิ่งที่ได้มาจากการตัดสินใจร่วมกันย่อมส่งผลแก่คนหมู่มาก ย่อมเป็นผลดีในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับที่ จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555, หน้า 230) กล่าวว่า การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับสถานศึกษา ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นมีความสำคัญ

อย่างยิ่งในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน

7. ด้านการส่งเสริมการพัฒนาชีวิต และทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน

การวิจัย พบว่า ในประเด็นการให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนแก่ผู้เรียน มีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ครูเห็นว่าองค์ความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ เพราะหากมีพื้นฐานความรู้ที่ดีจะสามารถเข้าใจสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ดี ครูจึงให้ความสำคัญกับการให้ความรู้แก่ผู้เรียนเป็นเบื้องต้น โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้มีความพร้อมที่จะเข้าเป็นประชาคมอาเซียนได้อย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เอกธราช อะมะวัลย์ (2554, หน้า 76) ที่พบว่าข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการศึกษา ประการแรก คือ การพัฒนาองค์ความรู้ คือการสร้างความเข้าใจและความตระหนักเรื่องเกี่ยวกับการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ให้ความสำคัญกับการเพิ่มทักษะการเรียนรู้การสอน การปรับปรุงเนื้อหาวิชาชีพและหลักสูตรให้มีความเหมาะสม ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจต่อการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนช่างฝีมือทหารทั้งผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน และสถานศึกษาให้ได้รับการพัฒนาเตรียมความพร้อมก้าวสู่ประชาคมอาเซียนได้อย่างสมบูรณ์

8. ด้านการวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน

การวิจัย พบว่า ในประเด็นการสร้างเครื่องมือในการวัด และประเมินผลอย่างเหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียน มีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า การวัดและ

ประเมินผลนั้นถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถบ่งบอกคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพของการศึกษาได้ เพราะหากมีการวัดและประเมินผลที่มีคุณภาพแล้ว จะส่งผลให้ผู้เรียนและการศึกษามีคุณภาพตามไปด้วยนั่นเอง สอดคล้องกับที่ สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์ (2546, หน้า 95) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อจะได้ทราบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ในปัจจุบันการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับการวัดและประเมินผลเป็นสิ่งที่ทำควบคู่กันไป เพื่อที่จะได้เห็นพัฒนาการหรือความก้าวหน้าของผู้เรียนได้ตลอดเวลา ครูผู้สอนควรวัดและประเมินผลผู้เรียนให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ และเจตคติ หรือคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งการวัดและประเมินจะมีประสิทธิภาพได้นั้นต้องมาจากการใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง

9. ด้านการพัฒนาด้านวิชาชีพ

การวิจัย พบว่า ในประเด็นการเข้าร่วมกิจกรรมด้านวิชาชีพ มีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า การพัฒนาวิชาชีพนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญในการประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่ง เนื่องจากเห็นว่าการพัฒนาวิชาชีพนั้นจะทำให้เกิดมาตรฐานวิชาชีพซึ่งก่อให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาแก่ผู้รับบริการว่าเป็นบริการที่มีคุณภาพ จึงทำให้ครูผู้สอนมีความต้องการเตรียมความพร้อมในด้านนี้อยู่ในระดับสูงมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อรุณี บุญยะพรรค (2546, บทคัดย่อ) ที่ว่า การสำรวจความต้องการในการพัฒนาวิชาชีพครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พบว่า โดยภาพรวมความต้องการในการพัฒนาวิชาชีพครูด้านความรู้ ด้านทักษะ และ

ด้านเจตคติ อยู่ในระดับมาก

10. ด้านการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง

การวิจัย พบว่า ในประเด็นการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน สังคม และภูมิภาคอาเซียน มีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า งานด้านการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องนั้นเป็นงานสำคัญที่จะทำให้เป้าหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้บรรลุผลได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, หน้า 3) กล่าวไว้ถึงเรื่องการศึกษาโดยการสร้างเครือข่ายว่า ความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายของสังคมที่เข้ามาผนึกพลังกันสานต่อปณิธานการปฏิรูปการศึกษาที่ตั้งไว้ให้สำเร็จ ทั้งความร่วมมือจากหน่วยงาน และบุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไปทุกระดับที่เกี่ยวข้อง การผสมผสานจากทุกส่วนของสังคมให้เกิดขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อขยายตัว และพัฒนาไปสู่ “ขบวนการปฏิรูปการศึกษา” จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะมีผลต่อความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาไทย หากสามารถสร้าง “เครือข่ายการปฏิรูปการศึกษา” ให้เกิดความเข้มแข็งและขยายตัวกว้างออกไปได้มากเท่าใด ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มโอกาสที่การปฏิรูปการศึกษาจะประสบผลสำเร็จมากเท่านั้น ครูจึงอาจจะเล็งเห็นว่าการจะสร้างเครือข่ายทางการศึกษาให้เกิดขึ้นนั้นจำเป็นต้องมีโอกาสดำเนินการร่วมกันกิจกรรมของเครือข่าย อันได้แก่ ชุมชน สังคม และภูมิภาคอาเซียน นั่นเอง

11. ด้านการจัดสวัสดิการ และการช่วยเหลือผู้เรียน

การวิจัย พบว่า การเตรียมความพร้อมบุคลากรของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการ

เข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในประเด็นการจัดและสนับสนุนกิจกรรมด้านสังคม และหลักสูตรแก่ผู้เรียน มีความต้องการการเตรียมความพร้อมมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนเตรียมทหารเทียบเท่ากับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย การเรียนการสอนจึงอิงหลักสูตรเดียวกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของกระทรวงศึกษาธิการ แต่มีความพิเศษกว่านักเรียนสายสามัญตรงที่นักเรียนเตรียมทหารต้องศึกษาวิชาชีพรบ และตำรวจควบคู่กับด้านวิชาการด้วย จึงทำให้นักเรียนเตรียมทหารใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการฝึกศึกษา และเหลือเวลาที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ น้อยลง ครุจึงมีโอกาสดำเนินการในด้านสนับสนุนกิจกรรมด้านสังคมและหลักสูตรแก่ผู้เรียนได้ไม่มากเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามครุยังเล็งเห็นว่ากิจกรรมด้านนี้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อผู้เรียนเช่นกัน เพราะว่าการกิจกรรมนั้นเป็นการเรียนรู้ที่ผ่านการปฏิบัติจริง และผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้เกิดประโยชน์หลายประการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ด้านการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้อง

การวิจัย พบว่า บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร มีความต้องการในการเตรียมความพร้อมในด้านการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องมากที่สุด (PNI = 0.301) เป็นอันดับ 1 ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญและเร่งพัฒนางานด้านนี้อย่างเร่งด่วนเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาในภูมิภาคอาเซียน โดยอาจศึกษาหลักการและรูปแบบการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในอาเซียนซึ่งมีการประสานความร่วมมือมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่ง

มีการดำเนินการหลายรูปแบบ เช่น มีการสร้างหลักสูตรอาเซียนศึกษาเพื่อให้คนในอาเซียนได้รู้จักอาเซียนมากขึ้น มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการเพื่อสร้างภาวะผู้นำให้กับเด็กในอาเซียน และจัดโปรแกรมการประกันคุณภาพเพื่อลดช่องว่างทางการศึกษา โดยสร้างเครือข่ายกลุ่มคนให้รู้จักกันเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้น เป็นต้น ในเบื้องต้นโรงเรียนเตรียมทหารอาจต้องเริ่มจากประสานความร่วมมือกับโรงเรียนระดับมัธยมปลายในภูมิภาคอาเซียนก่อน เพราะเป็นสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกับโรงเรียนเตรียมทหารมากที่สุด เนื่องจากโรงเรียนเตรียมทหารใช้หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และในภูมิภาคอาเซียนยังไม่มีการจัดระบบการศึกษาในชั้นเตรียมทหารอย่างประเทศไทย อย่างไรก็ตามการประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาทางทหารในชั้นอุดมศึกษานั้นอาจประสานความร่วมมือให้โรงเรียนเหล่าทัพดำเนินการต่อไป ท้ายที่สุดในการที่จะสามารถดำเนินการตามที่กล่าวมาข้างต้นได้นั้น ต้องอาศัยภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลาง ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารเป็นเบื้องต้นด้วยเช่นกัน

2. ด้านการพัฒนาวิชาชีพ

การวิจัยพบว่า บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร มีความต้องการในการเตรียมความพร้อมในด้านการพัฒนาวิชาชีพมากที่สุด (PNI = 0.269) เป็นอันดับที่ 2 สถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาชีพ โดยจัดงบประมาณสนับสนุนให้ครูอาจารย์ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครู และวิชาชีพทหารควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อให้ครูอาจารย์มีคุณภาพตามตัวชี้วัดคุณภาพครูที่พร้อมไปสู่อาเซียนตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ เช่น มีความรู้เกี่ยวกับ

ประชาคมอาเซียน สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร สามารถใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นภาษาต่างประเทศ สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนได้เป็นต้น และเพื่อให้ครูอาจารย์มีสมรรถนะหลักทางทหารตามที่กองบัญชาการกองทัพไทยกำหนดไว้ อันได้แก่ ความมีวินัยและเสียสละ จริยธรรม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ความร่วมแรงร่วมใจ และการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ อีกด้วย

3. ด้านการส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน

การวิจัยพบว่า บุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหาร มีความต้องการในการเตรียมความพร้อมในด้านการส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียนมาก ($PNI = 0.241$) เป็นอันดับที่ 3 สถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญและส่งเสริมงานด้านการพัฒนาทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญเช่นกัน โดยในเบื้องต้นอาจพัฒนานักเรียนเตรียมทหารไปในแนวทางเดียวกับการพัฒนาเยาวชนอาเซียน ที่จัดในรูปแบบของโครงการพัฒนาผู้นำเยาวชนอาเซียน โดยมีกิจกรรมหลายรูปแบบ เช่น การแข่งกีฬามหาวิทยาลัยอาเซียน อาสาสมัครเยาวชนอาเซียน โอลิมปิกวิชาการอาเซียน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างเยาวชนในภูมิภาค เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเครือข่ายและแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับวิธีการและกลยุทธ์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนอาเซียน เพื่อพัฒนาครูอาจารย์อีกด้วย อย่างไรก็ตาม นักเรียนเตรียมทหารต้องได้รับการพัฒนาวิชาชีพทหาร และตำรวจควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะชีวิตที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

สถานศึกษา และครูอาจารย์จึงต้องให้ความสำคัญกับการติดตามความเคลื่อนไหวด้านความร่วมมือทางการทหารในภูมิภาคอาเซียนด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเตรียมนักเรียนเตรียมทหารให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพของตน โดยในเบื้องต้นสถานศึกษาอาจประสานความร่วมมือกับศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ แล้วจึงประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรณีกา รักษา ยิ่งเจริญ, อาภรณ์ ไทยกล้า, และนุชนาท ประมาคเต. (2555). การศึกษาความสามารถในการใช้ ความคิดขั้นสูงของนักศึกษาพยาบาลผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ 1. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 6(1), 56.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). *ท้องถิ่น...กับการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *กรอบสมรรถนะของครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2556, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?News ID=13037&Key=news2>.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท ส.เอเชียเพลส จำกัด.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). *การบริหารองค์การ และบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยณัฐ คำดี, และนิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2554). การศึกษา และแรงงานไทยกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. ใน วันเพ็ญ ทรงวิวัฒน์, นิรมล เกิดแก้ว, กาญจนา แจ่มมินทร์, สุพัตรา บุญถึง, และสุภาพ ป้อมมะลิ่ง. *วารสารดำรงราชานุภาพ*, 11(41), 43-49.
- บาทหลวงประสิทธิ์ ใหม่เพียรวงศ์ (2552). *การศึกษาปัญหาและความต้องการการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูโรงเรียนคาทอลิกในสังฆมณฑลนครราชสีมามหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *แนวการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). *การวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งที่ 9 (รายงานผลการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). *การบรรยายทางวิชาการเพื่อสร้างความตระหนัก เรื่องการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2546). *การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: บั๊ค พอยท์.
- สีลา มะเค็ง (2547). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาโครงงาน ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- สุชาดา นันทะไชย. (2554). *จริยธรรมวิชาชีพสำหรับผู้บริหารทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สามเจริญพาณิชย์ .

- อรุณี บุญยะพรรค. (2545). *ความต้องการในการพัฒนาวิชาชีพครูตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- เอกราช อะมะวัลย์. (2554). *การพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนช่วงฝืมือทหารในการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558.* วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลใน
การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
The Competency Development Model on Change Leadership Towards
WorldClass Standard Excellence in Managing Basic Education School
Under The Office of Basic Education Commission

สุรศักดิ์ ศุภเมธีวรกุล*
Surasak Supametiworakul*

*นักศึกษานิพนธ์เอก สาขาวิชาการจัดการการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*Doctor of Philosophy Program in Education Management College of Education Sciences Burapha University.

*Email : Jor_93306@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เปรียบเทียบความแตกต่างของสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ของผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ศึกษาปัจจัยสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและ 4) เพื่อสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Mixed Method Research) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย โรงเรียนมัธยมศึกษาในต่างจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 325 โรงเรียน โดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็น แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความเป็นจริงที่ตรงกับสภาพปัจจุบันและความเป็นไปได้ของการใช้สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน
2. ผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน
3. ปัจจัยสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 16 องค์ประกอบที่สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 79.938 โดยองค์ประกอบที่ 1 และองค์ประกอบที่ 2 สามารถอธิบายความแปรปรวนทั้งหมดได้มากกว่าปัจจัยอื่นๆ (ร้อยละ 21.168 และร้อยละ 15.000 ตามลำดับ)
4. ได้รูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล

ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของ 5
สมรรถนะหลัก คือ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบสากล การสื่อสาร การจัดการสารสนเทศ การ
มุ่งเน้นบุคลากร และการพัฒนานวัตกรรมใหม่ โดยมีแนวทางในการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ 1)
เนื้อหาสมรรถนะ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการพัฒนา และ 4) การประเมินผลการพัฒนา

คำสำคัญ: สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลง
ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the competency on change leadership towards world-class standard excellence in managing basic education schools under the Office of Basic Education Commission; 2) compare the differences of the competency on change leadership towards world-class standard excellence of basic education school administrators by sex, age, marital status, education and salary; 3) study the components of the competency on change leadership towards world-class standard excellence in managing basic education schools under the Office of Basic Education Commission; and 4) create the model and methods to develop the competency on change leadership towards world-class standard excellence in managing basic education schools under the Office of Basic Education Commission.

This study took the form of a mixed method research design. The sampling consisted of 325 world-class standard excellence schools that were located in up country and were selected by a simple random sampling technique. The research instruments were questionnaires and semi-structured interview. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation and factor analysis by principal component analysis.

The research findings were as follows:

1. The overall competency on change leadership towards world-class standard excellence in managing basic education schools under the Office of Basic Education Commission was rather high. When considering the performance and feasible action, it was found that both of them were at the rather high level.
2. The basic education school administrators who were different in sex, age, marital status, education and salary were not different in their competency on change leadership towards world-class standard excellence in managing basic education schools under the Office of Basic Education Commission.
3. In terms of the components of the competency on change leadership towards world-class standard excellence in managing basic education schools under the Office of Basic Education Commission, there were 16 factors that could explain the variance of cumulative at 79.938%; the total variance could be well explained by the first and second factors (21.168% and 15.000% respectively).
4. The model comprising of five important competencies on change leadership towards world-class standard excellence in managing basic education schools under the Office of Basic Education Commission were derived, that is, world-class

standard learning organization, communication, information management, staff focus, and innovation development. Guidelines for the competency development were comprised of four areas: competency contents, objectives, development process, and performance evaluation.

Keywords: Competency on change leadership, The competency development model on change leadership, World-class standard excellence.

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

ในปัจจุบันโลกได้พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วและกระจายไปสู่ประชากรทุกกลุ่ม ทำให้เกิดการติดต่อสื่อสารกันได้สะดวกรวดเร็ว สอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช (2546, น. 1) ที่ว่า โลกยุคปัจจุบันได้พัฒนาเข้าสู่ยุคของสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy Society) จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ประเทศไทย จำเป็นต้องปรับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นองค์กรทางธุรกิจหรือองค์กรทางด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาคนในองค์กรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีปัญญา มีความรู้ และมีภาวะผู้นำในการบริหารการเปลี่ยนแปลง

จากการค้นพบในการศึกษาวิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงมีการทบทวนหลักสูตรการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีความเหมาะสมชัดเจน และได้มีโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการกำหนดโรงเรียนมาตรฐานสากล จำนวนทั้งสิ้น 500 โรงเรียน มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก มุ่งหวังที่จะพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21

สำหรับการบริหารจัดการสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล สถานศึกษา จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เป็นองค์กรที่มีความคล่องตัว บุคลากรมีความชำนาญ มีความเป็นมืออาชีพ มีการส่งเสริมให้บุคลากร มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553, น.1) และในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพนั้น ล้วนอยู่ภายใต้กรอบของการ

เปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการสถานศึกษา (Fullan, 2006) สอดคล้องกับนักบริหารที่มีประสบการณ์สูงทั้งหลายที่ยังมีความเชื่อว่า ในการบริหารจัดการองค์กรยุคใหม่ จะเป็นองค์กรที่ใช้การบริหารการเปลี่ยนแปลงซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำพาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ต้องรู้จักใช้สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารสถานศึกษา มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างชาญฉลาด (Wilson, 2002, p.1)

นอกจากนั้นในปีพุทธศักราช 2552 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการเร่งรัดกระบวนการปฏิรูปการศึกษา จึงได้เสนอรูปแบบการปฏิรูปการศึกษาแนวใหม่คือ เรื่องคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ในการบริหารและจัดการศึกษา ดังกล่าวจะบรรลุผลสำเร็จได้ ย่อมขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ในการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งปัจจุบันพบว่า เป็นเรื่องของการใช้ภาวะผู้นำในการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลัก เนื่องจากภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจะมีส่วนส่งเสริมให้การบริหารจัดการศึกษาเกิดคุณภาพ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาแนวใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553, Online)

อย่างไรก็ตามในการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการมุ่งเน้นคุณภาพเป็นตัวนำไปสู่ยุคแห่งความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ยังพบว่ามี

ปัญหา จากการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (2552, น. 11) รอบสอง พบว่า ผลการประเมินคุณภาพภายนอก ด้านผู้เรียนส่วนใหญ่จะไม่ได้มาตรฐานในมาตรฐานที่เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มาตรฐานที่ ๕ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมาตรฐานที่ ๖ ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในด้านครู ส่วนใหญ่จะไม่ได้มาตรฐานในมาตรฐานที่ ๙ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในส่วนของมาตรฐานด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่จะต้องพัฒนาในเรื่องงานวิชาการให้มากยิ่งขึ้น

จากปัญหาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาดังกล่าว แสดงถึงการบริหารและการจัดการศึกษาที่ยังด้อยประสิทธิภาพที่เป็นผลมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีและใช้สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงองค์การให้ไปสู่ยุคแห่งความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพร้อมกับสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลายได้จัดทำแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากล ไปสู่ยุคแห่งความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลมีบริบทการบริหารจัดการตามขั้นตอนของ สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award) TQA ที่มีความเป็นมาตรฐานสากล ใน 7 ลักษณะสำคัญ ดังนี้ 1) การนำองค์การ 2) การวางแผนกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นผู้เรียนและชุมชน 4) การจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร 6) การจัดการกระบวนการ 7) การกำกับผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลได้ยาก เพราะปัจจุบันยังมีบางสถานศึกษาที่ยังไม่ผ่านการ

ประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

ทั้งปัญหาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลไปสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล จึงถือเป็นเรื่องที่ยากจะเกิดขึ้นได้ทั้งหมดในบริบทของการจัดการศึกษาในประเทศ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาเองจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเสียก่อน เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาของตนเองสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การยกระดับการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สามารถก้าวสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยสมรรถนะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. เพื่อสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลของสำนักงานข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2549) Beer (2008, pp. 19-27) Baldrige National Quality Program (2010) และตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) (อ้างอิงในสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2554, น.7) ใน 7 ลักษณะสำคัญดังนี้ 1) การนำองค์การ 2) การวางแผนกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นผู้เรียนและชุมชน 4) การจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร 6) การจัดการกระบวนการ 7) การกำกับผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา นอกจากนั้นในประเด็นของวิธีการพัฒนา ผู้วิจัยใช้กระบวนการการฝึกอบรม ซึ่งจะทำให้การพัฒนาสมรรถนะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่พัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ ความถนัด ความสามารถและความชำนาญงานได้ดียิ่งขึ้น (น้อย ศิริโชติ, 2524, น. 6); Flippo, (1966,

p. 243); Jucius. (1971, p. 125) โดยใช้วิทยากรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปรายเป็นคณะ การสาธิต การสอนงาน หรือที่เรียกว่าภาคทฤษฎี และให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ได้แก่ การระดมสมอง การประชุมกลุ่มย่อย กรณีศึกษา หรือที่เรียกว่าภาคปฏิบัติ ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) กำหนดเนื้อหา 2) กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญ 3) กำหนดกระบวนการพัฒนา 4) กำหนดการประเมินผลการพัฒนา

เครื่องมือการวิจัย

1. แบบสอบถามปัจจัยสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. แนวทางการสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย มี 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัจจัยสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ขั้นตอนที่ 3 จัดการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กิจกรรมการวิจัย

1. ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัจจัยสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีกิจกรรมการวิจัยดังนี้
 - 1.1 กิจกรรมการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการ
 - 1.1.1 ศึกษาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถาม

- 1.1.2 ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ของผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.1.3 ศึกษาปัจจัยสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.2 กิจกรรมการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก
 - 1.2.1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลและผู้บริหารด้านบริหารการศึกษา รวมจำนวน 10 คน เกี่ยวกับสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.3 สรุปและนำเสนอผลการศึกษา
 2. ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีกิจกรรมการวิจัย ดังนี้
 - 2.1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1

- มาจัดทำเป็นแนวทางการสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2.2 กำหนดเป็นร่างรูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ขั้นตอนที่ 3 นำร่างรูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดทำขึ้นไปประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อทำการตรวจประเมินความเหมาะสม

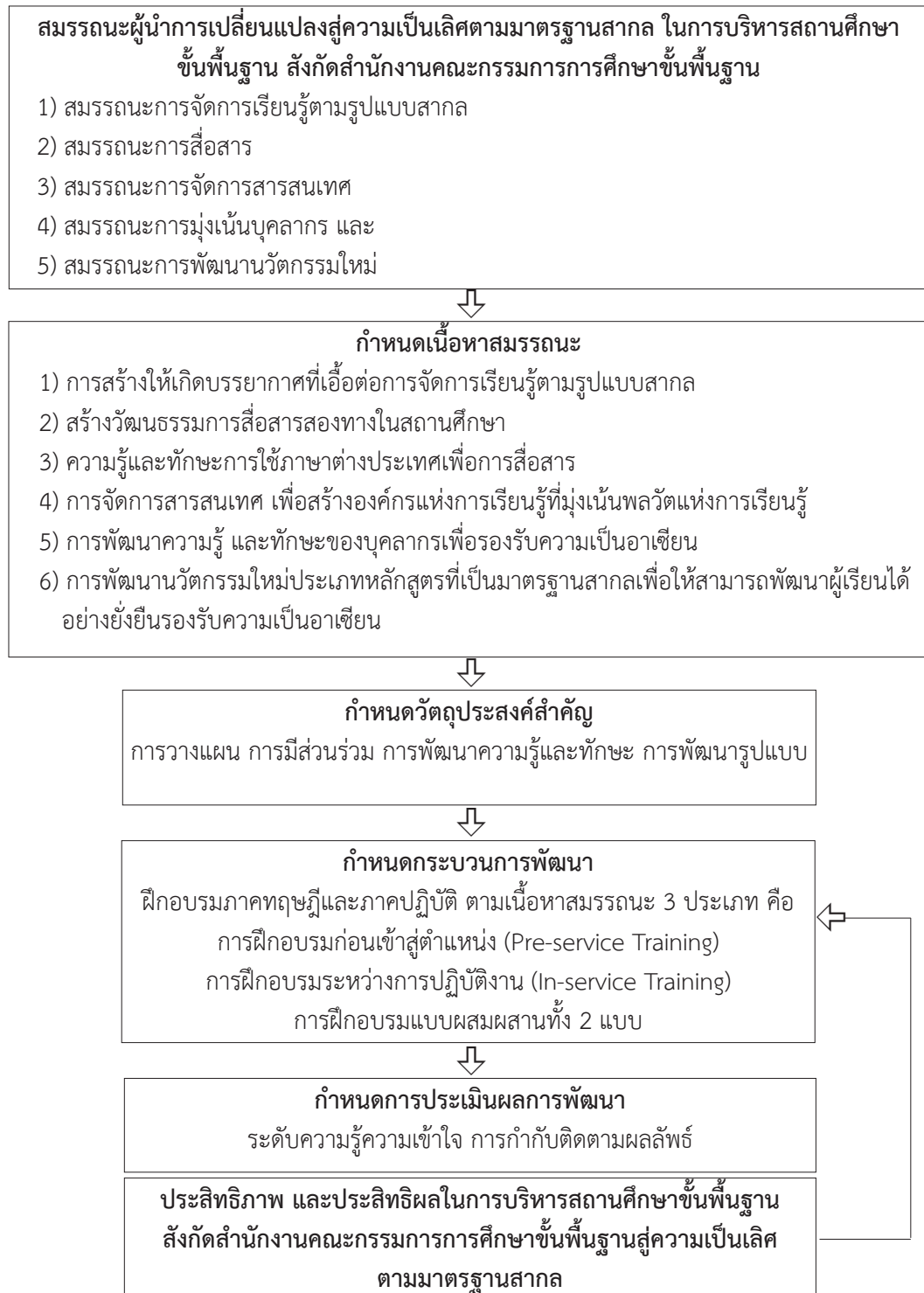
สรุปผลการวิจัย

1. สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเป็นจริงที่ตรงกับสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน โดยด้านการมุ่งเน้นบุคลากร เป็นอันดับที่หนึ่ง รองลงมาด้านการมุ่งเน้นผู้เรียน และชุมชน ด้านการกำกับผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา ด้านการวางแผนเชิง

กลยุทธ์ ด้านการจัดการความรู้ ด้านการจัดการกระบวนการ และด้านการนำองค์การ ตามลำดับ แต่ความเป็นไปได้ของการใช้สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความเป็นไปได้อยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน โดยด้านการจัดการกระบวนการ เป็นอันดับที่หนึ่ง รองลงมาด้านการกำกับผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา ด้านการจัดการความรู้ ด้านการนำองค์การ ด้านการมุ่งเน้นผู้เรียนและชุมชนด้านการมุ่งเน้นบุคลากร และด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ตามลำดับ

2. ผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน
3. ปัจจัยสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 79.938 สมรรถนะผู้นำการ

- เปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตาม
มาตรฐานสากล ในการบริหารสถาน
ศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะ
กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบ
ด้วย 5 สมรรถนะ ดังนี้
- 1) สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ
สากล (Y_1)
 - 2) สมรรถนะการสื่อสาร (Y_2)
 - 3) สมรรถนะการจัดการสารสนเทศ (Y_3)
 - 4) สมรรถนะการมุ่งเน้นบุคลากร (Y_4)
 - 5) สมรรถนะการพัฒนานวัตกรรมใหม่ (Y_5)
4. ได้รูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะ
ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตาม
มาตรฐานสากล ในการบริหารสถาน
ศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะ
กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของ 5
สมรรถนะหลัก คือ การจัดการเรียนรู้ตาม
รูปแบบสากล (Y_1) การสื่อสาร (Y_2) การ
จัดการสารสนเทศ (Y_3) การมุ่งเน้น
บุคลากร (Y_4) และการพัฒนานวัตกรรม
ใหม่ (Y_5) โดยมีแนวทางในการพัฒนา ใน
4 ด้าน ได้แก่
- 1) เนื้อหาสมรรถนะที่ประกอบด้วยการสร้าง
ให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการ
เรียนรู้ตามรูปแบบสากล สร้างวัฒนธรรม
การสื่อสารสองทางในสถานศึกษา ความ
รู้และทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อ
การสื่อสาร การจัดการสารสนเทศ เพื่อ
สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น
ผลวัดแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาความรู้
และทักษะของบุคลากรเพื่อรองรับความ
เป็นอาเซียน การพัฒนานวัตกรรมใหม่
ประเภทหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานสากล
เพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่าง
 - 2) ยั่งยืนรองรับความเป็นอาเซียน
วัตถุประสงค์สำคัญ ที่ประกอบด้วยการ
วางแผน การมีส่วนร่วม การพัฒนาความ
รู้และทักษะ การพัฒนารูปแบบ
 - 3) กระบวนการพัฒนาที่ประกอบด้วยการ
ฝึกอบรมภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ตาม
เนื้อหาสมรรถนะ 3 ประเภท คือ
การฝึกอบรมก่อนเข้าสู่ตำแหน่ง การฝึก
อบรมระหว่างการปฏิบัติงาน การฝึก
อบรมแบบผสมผสานทั้ง 2 แบบ
 - 4) การประเมินผลการพัฒนา ที่ประกอบ
ด้วยระดับความรู้ความเข้าใจ และการ
กำกับติดตามผลลัพธ์ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบและวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล
ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่า สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเป็นจริงที่ตรงกับสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน โดยด้านการมุ่งเน้นบุคลากร เป็นอันดับที่หนึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของภิรมย์ ถินถาวร (2550) ที่ว่า จากการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู ผู้บริหารเป็นมิตรไมตรีกับผู้ร่วมงานทุกคน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี กระตุ้นให้ผู้ร่วมทำงานอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ ให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมแก้ปัญหา ผู้บริหารส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีความใฝ่รู้มากขึ้น สามารถแก้ปัญหาของผู้ร่วมงานได้ สนับสนุนให้ผู้ร่วมใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน ผู้บริหารพูดถึงอนาคตอย่างคณมองโลกในแง่ดี สนับสนุนให้ผู้ร่วมงานทำได้เต็มศักยภาพ แต่มีความเป็นไปได้ของการใช้สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความเป็นไปได้อยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน โดยด้านการจัดการกระบวนการเป็นอันดับที่หนึ่ง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลงในประเด็นของการจัดการกระบวนการซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักในการบริหารจัดการ ประเด็นต่างๆ ที่สำคัญ

ในการจัดกระบวนการของสถานศึกษา ทั้งกระบวนการเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เป็นสำคัญ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและองค์ความรู้ต่างๆ แบบโลกาภิวัตน์ ที่ส่งผลให้เกิดการรับส่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ อย่างรวดเร็ว เกิดองค์ความรู้ด้านการจัดการศึกษาแบบไร้พรมแดน และที่สำคัญเกิดการแข่งขันกันอย่างเสรีของตลาดการศึกษาในกลุ่มประเทศตามภูมิภาคต่างๆ ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องหาทางที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานของตนเอง ในฐานะที่เป็นผู้นำตามกระแสความเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ Shermon (2004) ที่ว่าคุณสมบัติที่บุคคลทุกคนจำเป็นต้องมีไว้เพื่อให้สามารถนำเอามาใช้ในการทำงานในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ส่งผลต่อการให้บริการทางการศึกษาที่ดีแก่ชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง

นอกจากนั้น ผลการวิจัยยังพบอีกว่าผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทุกคนล้วนเป็นผู้มีความรู้

แนวทางในการพัฒนาใน 4 ด้านได้แก่ กำหนดเนื้อหา กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญ กำหนดกระบวนการพัฒนา และกำหนดการประเมินผล การพัฒนา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจะพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศ ตามมาตรฐานสากล ควรพิจารณาในประเด็นของการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบสากล การสื่อสาร การจัดการสารสนเทศ การมุ่งเน้นบุคลากร และการพัฒนานวัตกรรมใหม่ร่วมด้วย เพราะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องเป็นผู้นำของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งการบริหารจัดการศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ ส่วนหนึ่งอยู่ที่ทักษะการสื่อสาร และการจูงใจผู้ตามให้ปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาโดยตรง แสดงให้เห็นว่าสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงบางส่วนยังคงเป็นเรื่องของคุณลักษณะ (Traits) หรือทักษะ (Skills) ส่งผลให้เกิดการมีอิทธิพลต่อความคิดต่อผู้ตาม (Idealized Influence) เนื่องจากผู้นำจะมีบารมี คือมีการดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรม มีความสำนึกในส่วนรวม น่าเชื่อถือไว้วางใจได้ มีความเสมอต้นเสมอปลาย มีความคิดที่ชัดเจน สามารถกำหนดแนวทาง และทิศทางของตนเองที่จะก้าวไปได้ ผู้นำจึงเป็นแบบอย่างให้ผู้ตามชื่นชม เคารพนับถือ ไว้วางใจ และเชื่อมั่นอย่างแรงกล้า ผู้นำจึงสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดแก่ผู้ตาม และปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการได้ การคำนึงถึงผู้ตามในระดับบุคคล (Individualize Consideration) โดยให้ การสนับสนุนให้ความสำคัญกับผู้ตามในแต่ละคน ให้เกียรติ ดูแลและปฏิบัติต่อผู้ตามอย่างเห็นความสำคัญ รับฟังความคิดเห็นอย่างสนใจ การกระตุ้นปัญญาของผู้ตาม (Intellectual Stimulation) คือ กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา การเติบโต เกิดการเปลี่ยนแปลงทางปัญญาและอารมณ์ เปลี่ยนแปลงในความเชื่อและค่านิยมตลอดจนความสามารถ

ของผู้ตาม ให้โอกาสแต่ละบุคคล ที่สำคัญมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ผู้ตามมีแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) มีความกระตือรือร้น และมีความคิดเชิงบวก มองโลกในแง่ดี โดยผู้นำจะทำให้ผู้ตามมองเห็นและผูกพันต่อวิสัยทัศน์ของผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงสามารถมองการณ์ไกลและสามารถรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมได้เร็ว ดังนั้นผู้นำจะต้องสื่อสารความสำคัญของวิสัยทัศน์และสัญลักษณ์ของกิจการ ที่จะสร้างแรงกระตุ้นและแรงบันดาลใจตลอดจนการทุ่มเทให้เกิดขึ้น (สุพานี สฤญวานิช, 2552, น. 259) ดังแสดงให้เห็นได้จากผลการวิจัยของยุพดี จันทน์หอมกุล (2548) ที่ทำการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานและยังไม่ได้รับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา รับรู้การใช้ภาวะผู้นำของตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาตามรายด้าน ผู้บริหารทั้ง 2 กลุ่มใช้ภาวะผู้นำด้านการให้รางวัลตามสถานการณ์ ด้านการคล้อยตาม ด้านการมุ่งสัมพันธ์เป็นรายคน และด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญาระดับสูง และใช้ภาวะผู้นำด้านการบริหารแบบวางเฉยในระดับปานกลาง 2) ครูโรงเรียนเอกชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานและยังไม่ได้ได้รับการรับรองมาตรฐานรับรู้การใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาตามรายด้าน ครูทั้ง 2 กลุ่มรับรู้ด้านความสนใจ ด้านการคล้อยตาม ด้านการมุ่งสัมพันธ์เป็นรายคนและด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญาในระดับสูง ด้านการให้รางวัลตามสถานการณ์ ครูโรงเรียนเอกชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานรับรู้ในระดับสูง ส่วนครูโรงเรียนเอกชน

ที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานรับรู้ในระดับปานกลางด้านการบริหารแบบวางเฉย ครูโรงเรียนเอกชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานรับรู้ในระดับปานกลางส่วนครูโรงเรียนเอกชนที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานรับรู้ในระดับสูง นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับ เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม (2550, น.28) ที่ว่าสมรรถนะที่ทำให้บุคคลแตกต่างไปจากผู้อื่น (Differentiating Competencies) หมายถึง สมรรถนะที่มุ่งเน้นการใช้ความรู้ทักษะ และคุณลักษณะอื่นๆ รวมถึงค่านิยม แรงจูงใจและเจตคติ ที่ทำให้บุคคลมีการทำงานสูงกว่ามาตรฐาน ช่วยทำให้งานเกิดผลสำเร็จดีเลิศ เป็นสมรรถนะที่นักวิชาการให้ความสำคัญในการพัฒนามากกว่าสมรรถนะอื่น และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมพร จำปานิล (2550) ที่พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำด้านการมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย กฎระเบียบต่างๆ ปลูกฝังผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทุ่มเทและเสียสละเวลา ความรู้ ความคิด เพื่อพัฒนาองค์กร ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายงานที่ชัดเจน มีความเชื่อมั่นในตนเองให้คำแนะนำเรื่องใหม่ ๆ ให้ผู้ร่วมงานเกิดการเรียนรู้มีการมอบหมายงานที่ได้มาตรฐาน เมื่อมีปัญหาทำการปรับปรุงแก้ไข หาแนวทางร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้ารับการอบรม มีการนิเทศติดตาม มีการวิเคราะห์ตนเอง สร้างทีมงานระดมความคิดสู่การปฏิบัติ ด้านการกระตุ้นชาวปัญญา เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น ยึดหลักความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีหลักฐานและเหตุผลให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของร่วมงาน ให้กำลังใจยกย่องชมเชย การมอบหมายงานคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง

บุคคล ดูที่ความสามารถ ความพึงพอใจ มีการติดตามงานอย่างต่อเนื่อง มุ่งความสัมพันธ์เป็นรายคน จากนั้นจึงนำเสนอสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน 5 สมรรถนะหลัก คือ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบสากล การสื่อสาร การจัดการสารสนเทศ การมุ่งเน้นบุคลากร และการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ไปจัดทำเป็นวิธีการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ของผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในประเด็นของการกำหนดเนื้อหา การกำหนดวัตถุประสงค์สำคัญ การกำหนดกระบวนการพัฒนา และการกำหนดการประเมินผลการพัฒนา ซึ่งทำให้ง่ายต่อความเข้าใจ เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว กล่าวคือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะมีบุคลิกของความเป็นผู้นำอยู่แล้ว แต่จะนำพฤติกรรมความเป็นผู้นำเหล่านั้นออกมาใช้อย่างไรให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ เกิดการร่วมคิดร่วมทำเพื่อผลประโยชน์ของผู้เรียน และสร้างความผูกพันต่อสถานศึกษา จัดเป็นการพัฒนาในขณะปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เทคนิควิธีการทำงานต่างๆ จนเกิดทักษะ มีความชำนาญจากการได้ฝึกทดลองปฏิบัติ และเป็นการพัฒนาตนเอง ด้วยความใฝ่รู้และพยายามพัฒนาตนเองด้วยวิธีการต่างๆ โดยขึ้นอยู่กับเวลา โอกาส ความถนัดและความสนใจของผู้ปฏิบัติงาน เช่น ศึกษาหาความรู้จากหนังสือหรือเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์ต่องานของตนเอง ใฝ่หาความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และเหตุการณ์ที่สำคัญทั้งภายในและ

นอกประเทศเพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ของตน สอดคล้องกับน้อย ศิริโชติ (2524, น. 6), Flippo (1966, p. 243), Jucius (1971, p. 125) ที่ว่า กระบวนการการฝึกอบรม ซึ่งจะทำให้การพัฒนาสมรรถนะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่พัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ ความถนัด ความสามารถและความชำนาญงานได้ดียิ่งขึ้น และยังเป็นไปในทางเดียวกับผลการวิจัยของไพศาล แส নয়ศบุญเรือง (2549) ที่ศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่น และศรัทธาในโรงเรียนอย่างแท้จริงเป็นแบบอย่างที่ดี วางตัวให้เป็นที่น่าเชื่อถือของผู้อื่น คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้บริหารมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถดำเนินงานได้ตามเป้าประสงค์ แสดงให้ผู้อื่นเห็นว่า มุมมองเกี่ยวกับความเชื่อนบนธรรมนิยมและวิสัยทัศน์ ในทฤษฎี มองการณ์ไกล กระตุ้นจิตวิญญาณของผู้ร่วมงาน ด้านการกระตุ้นทางปัญญาให้ผู้ร่วมงานแสดงความคิดเห็น แนะนำแนวทางใหม่ๆ ในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ ขอความร่วมมือจากผู้อื่นในการมองปัญหาจากหลายแง่ หลายมุมตรวจสอบประเด็นสำคัญของปัญหาในการทำงาน ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล แนะนำความก้าวหน้าของครูในโรงเรียนให้เวลาในการสอนงาน และแนะนำแก่ผู้ร่วมงานเป็นรายบุคคลคำนึงถึงความสามารถและแรงบันดาลใจที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล

นอกจากนั้น จุดเด่นอีกประเด็นของงานวิจัยนี้คือ ตัวรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่

ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ทั้งในแง่ของเนื้อหา และวิธีการนำไปปฏิบัติให้เข้ากับบริบทของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในประเด็นของกรอบเนื้อหาสมรรถนะที่ประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบสากล การสื่อสาร การจัดการสารสนเทศ การมุ่งเน้นบุคลากร การพัฒนานวัตกรรมใหม่ วัตถุประสงค์สำคัญที่ประกอบด้วยการวางแผน การมีส่วนร่วม การพัฒนาความรู้และทักษะ การพัฒนารูปแบบ การประเมินผลการพัฒนา ที่ประกอบด้วยระดับความรู้ความเข้าใจ และการกำกับติดตามผลลัพธ์ ซึ่งเป็นการพัฒนาผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านเทคนิคการใช้สมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลให้เข้ากับยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันที่เป็นยุคของความไม่มาตรฐานสากล และเครือข่ายประชาคมอาเซียน ด้วยกระบวนการพัฒนาที่ประกอบด้วยการฝึกอบรมภาคทฤษฎี (Theory) ตามกรอบเนื้อหาสมรรถนะ และการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ (Practice) ตามกรอบเนื้อหาสมรรถนะในประเด็นสำคัญ เช่น การสร้างให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบสากล การพัฒนาความรู้และทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร การจัดการสารสนเทศ เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพลวัตแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรเพื่อรองรับความเป็นอาเซียน และการพัฒนานวัตกรรมใหม่ประเภทหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานสากลเพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างยั่งยืนรองรับความเป็นอาเซียน โดยถ้าพิจารณากันอย่างละเอียดจะพบว่า เป็นประเด็นที่เป็นภาวะผู้นำตามสถานการณ์แต่ละบริบทของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการยากที่จะหลอม

การใช้ภาวะผู้นำแบบใดแบบหนึ่งให้กับผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสมรรถนะที่เป็นโมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ที่กล่าวถึงในสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2548, น. 3) ซึ่งมีส่วนที่ลอยเหนือน้ำ 1 ส่วน และส่วนที่จมใต้น้ำ 2 ส่วน โดยมีส่วนที่มองเห็นได้ง่ายและพัฒนาได้ง่ายคือส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำ นั่นคือองค์ความรู้ และทักษะต่างๆ ที่บุคคลมีอยู่ แต่ส่วนที่อยู่ใต้น้ำมองไม่เห็นได้แก่ แรงจูงใจ อุบิสัย ภาวะลักษณะภายใน บุคลิกภาพ และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมซึ่งส่วนที่อยู่ใต้น้ำนี้ เป็นส่วนที่มีผลต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคคลอย่างมากและเป็นส่วนที่พัฒนาได้ยากมากส่งผลให้การอบรมที่ผ่านๆ มา ไม่ได้ช่วยให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำไปประยุกต์ได้เท่าที่ควรจะเป็น และอาจพบได้ตามตำราทางภาวะผู้นำทั่วไป แต่รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครั้งนี้ มีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดยังพบอีกว่าสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลก่อให้เกิดการกำหนดแผนงานและเป้าหมายในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับมากเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรให้เป็นทีมเพื่อก้าวสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เน้นพลวัตแห่งการเรียนรู้เป็นอันดับที่ 2 และก่อให้เกิดการวางแผนงานปฏิบัติงาน และประเมิน ผลงานเชิงคุณภาพของงานร่วมกัน เป็นอันดับที่ 3

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปประยุกต์ให้เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การได้รับการรับรองคุณภาพทางการศึกษา
2. ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สร้างขึ้นไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็กให้สามารถก้าวสู่การมีคุณภาพทัดเทียมกับสถานศึกษาอื่นๆ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษาอื่นๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติ และ ควรพิจารณาค่า loading ของตัวแปรที่มีค่าสูง ในแต่ละปัจจัยด้วย ทั้งนี้ควรดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยสมรรถนะ

ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากลในการบริหารสถานศึกษารวมด้วย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. นำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปวิจัยเชิงปฏิบัติการในระดับประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทั้งประเทศ
2. นำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปวิจัยเพื่อพัฒนาและบริหาร ให้สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่ง สามารถก้าวไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้ในอนาคต
3. นำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปวิจัยเพื่อทดลองใช้วิธีการพัฒนาใหม่ๆ เช่น การศึกษาดูงาน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การจัดระบบพี่เลี้ยง และการศึกษาต่อ เป็นต้น เพื่อให้ได้วิธีการพัฒนาที่มีความหลากหลาย และเกิดประโยชน์ในการพัฒนาได้สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม. (2549). การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงาน: สมรรถนะหลัก. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 1, 25-28.
- น้อย ศิริโชติ. (2524). *เทคนิคการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ไพศาล แสนยศบุญเรือง. (2549). พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนจังหวัดขอนแก่น (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ภิรมย์ ถินถาวร. (2550). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของข้าราชการครูโรงเรียนในอำเภอบ้านโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทราเขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุพดี จันทน์หอมกุล. (2548). ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานคร. สืบค้น 24 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://www.thaiedresearch.org/result/result.php?id=4863>
- วิจารณ์ พานิช. (2546). องค์การแห่งการเรียนรู้และการจัดความรู้. สืบค้น 17 กรกฎาคม 2554, จาก <http://www.ha.or.th/km.html>
- สมพร จำปานิล. (2550). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สำนักงานข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2549). หลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://www.moe.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). การปรับใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์. *สมรรถนะข้าราชการ*, 15(17), 29.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2551). พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://esdg.excise.go.th/pdf/2.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *สาระสำคัญการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)*. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://chusak.igetweb.com/index.php.518285>
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2554). *มัธยมศึกษายุคใหม่สู่มาตรฐานสากล 2561*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2552). *สังเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษา รอบที่ 1 ปี 2544-2548*. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2555, จาก <http://www.onesqa.or.th/th/home/index.php>

- สุพานี สฤษฏ์วานิช. (2552). *พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่: แนวคิด และทฤษฎี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- Beer, M. (2008). *Managing change and transition*. Boston: Harvard Business Press.
- Flippo, E. B. (2006). *Management: A Behavioral approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Fullan, M. (1970). *The Development of transformational leaders for the educational decentralization*. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Company.
- Jucius, M. J. (1971). *Personnel management* (6th ed.). Homewood: Richard D. Irwin.
- Shermon, D. (2004). *Competency based HRM: A Strategies resource for competency mapping assessment and development centers*. New Delhi: Tata McGraw-Hill.
- Wilson, B. (2002). Innovation curriculum [Mimeograph]. In *The Second International Forum on Education reform: Key Factors in Effective Implementation*. Bangkok: n.p.

รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล

**A Model of an Effective Educational Management for
the Buddhist Sunday Center**

สุจินตนิษฐา หนูชู*
Sujintanintha Hnuchu*

*นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

*Student of Doctor of Education Program in Education Management, Dhurakij Pundit University.

*e-mail: sumitra009@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษา ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล 4) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผลที่พัฒนาขึ้น การดำเนินวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ใช้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำนวน 333 ศูนย์เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้อำนวยการศูนย์ ครูผู้สอน และผู้ปกครอง รวมจำนวน 999 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบ ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล โดยนำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แต่ละด้านกับประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มาสร้างเป็นรูปแบบ และขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล โดยการจัดประชุมสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงก่อนการประเมินเพื่อรับรองรูปแบบ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มี 8 องค์ประกอบ คือ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 5) ความสามัคคีของบุคลากร 6) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน 7) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน 8) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ มีค่าน้ำหนักร้อยละของความแปรปรวนสะสม 63.471 โดยมีการปฏิบัติจริงในภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีระดับประสิทธิผลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$) ประกอบด้วย 1) การบรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์ 2) ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรของศูนย์ 3) ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานของศูนย์ และ 4) ความสามารถในการปรับตัวของศูนย์
2. องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มี 8 องค์ประกอบเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความสามัคคีของบุคลากร 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

- 5) การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน 6) ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์ 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ และ 8) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียนตามลำดับ โดยผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณขององค์ประกอบทั้ง 8 ร่วมกันทำนายประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้ร้อยละ 71.40 ($R^2 = .714$)
3. รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก 55 ตัวบ่งชี้ โดยองค์ประกอบหลัก คือ 1) ความคาดหวังต่อผู้เรียน (มี 7 ตัวบ่งชี้) 2) การพัฒนาบุคลากร (มี 7 ตัวบ่งชี้) 3) ความสามัคคีของบุคลากร (มี 7 ตัวบ่งชี้) 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน (มี 7 ตัวบ่งชี้) 5) การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน (มี 5 ตัวบ่งชี้) 6) ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์ (มี 10 ตัวบ่งชี้) 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ (มี 7 ตัวบ่งชี้) และ 8) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน (มี 5 ตัวบ่งชี้)
 4. รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผลที่พัฒนาขึ้น มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นรูปแบบในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล

คำสำคัญ: ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ องค์ประกอบการบริหารจัดการศูนย์ศึกษา
ประสิทธิผลของการบริหารจัดการศูนย์ศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the elements of the educational management and effectiveness of Buddhist Sunday Centers; 2). to analyze the elements of educational management and their influence on the effectiveness of the Buddhist Sunday Centers; 3). to develop an effective model of educational management of the Buddhist Sunday Centers; and 4). to evaluate the effectiveness of the developed model of educational management of the Buddhist Sunday Centers.

The research was divided into four steps. The first step was to study the elements of the educational management for the Buddhist Sunday Centers and their effectiveness. The samples were 333 Buddhist Sunday Centers; Additional data were collected from the directors of the centers, teachers and parents totaling 999 persons. The research instrument was a questionnaire. The statistics used in analyzing the data were percentage, mean, and standard deviation. Data were analyzed using descriptive statistic. The second step was the analyze of the effectiveness of educational management and its influence on the effectiveness of the Buddhist Sunday Centers. Data were analyzed using correlation coefficient analysis and multiple regression analysis. The third step was the researcher developed the effectiveness educational management model for the Buddhist Sunday Centers based on the results of the elements and correlation coefficient analysis among the educational management of the Buddhist Sunday Centers with the effectiveness of the Buddhist Sunday Study Centers. The fourth step was evaluated the model of the educational management of the Buddhist Sunday Centers by holding a group dialogue among authoritative persons; Their advice information were analyzed using contents analysis towards improved the effectiveness model of educational management of the Buddhist Sunday Centers.

The research results were summarized as follows.

1. The elements of the educational management of the Buddhist Sunday Centers were composed of eight factors as follows: i). Leadership condition of the center directors; ii). Personnel development; iii). Learners' expectations; iv). Participation by parents and community; v). Personnel unity; vi). Evaluation of learners' progress; vii). Arrangements of a curriculum and learning/teaching, and viii). Arrangements of an environment that fosters learning within the center. Overall, it has the percentage weight of cumulative variance of 63.471. It has the actual practice overall and each factor was at the high level in all sides respectively. The ef-

fectiveness of the Buddhist Sunday Centers overall was at the high level ($\bar{X}=4.07$), and all the elements were at the high level also. These were including: i). achievement of the objectives by the centers; ii). Work satisfaction of the Center personnel; iii). Ability to develop learners according to the Center's standards; and iv). Ability for adjustment of the centers respectively.

2. The educational management which influenced on the effectiveness of Buddhist Sunday Study Centers were including: i). Learners' expectations; ii). Personnel development; iii). Personnel unity; iv). Participation by parents and community; v). Arrangements of a curriculum and learning/teaching; vi). Leadership condition of the Center directors; vii). Arrangements of the environment that foster learning inside the center; and viii). Evaluation of the learners' progress. The result of the multiple regression analysis of the eight elements in combination of the forecast of the effectiveness of the Buddhist Sunday Centers was equal to 71.40 ($R^2 = .714$)
3. The development of the educational management of the Buddhist Sunday Centers with effectiveness comprises eight elements and 55 indicators. The main elements were; i). Learners' expectations; (seven indicators). ii). Personnel development; (seven indicators). iii). Personnel unity; (seven indicators). iv). Participation by parents and community; (seven indicators). v). Arrangements of a curriculum and learning/teaching; (five indicators). vi). Leadership condition of the center directors; (ten indicators). vii). Arrangements of the environment that fosters learning inside the Center; (seven indicators), and viii). Evaluation of the learners' progress; (five indicators).
4. The model evaluation of the effective educational management for the Buddhist Sunday Centers which developed was correctness, suitability, possibility and benefit. Furthermore, the utilizing the model of the effective educational management for the Buddhist Sunday Centers is recommended.

Keywords: Buddhist Sunday Centers, Elements of the Educational Management of Buddhist Sunday Centers, Effectiveness of the Buddhist Sunday Centers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาของการวิจัย

การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน และเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคมในระบอบประชาธิปไตย เป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคลในสังคม ที่ควรจะได้รับโอกาสเพื่อพัฒนาศักยภาพของคน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 1 มาตราที่ 8 ระบุว่า การจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสามารถพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 4) การพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยมีการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความสามารถพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้อย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนที่มีจิตคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (กรมการศาสนา, 2553: 49) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นองค์กรเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาองค์กรหนึ่งที่พระสงฆ์จัดตั้งขึ้น เพื่อเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีความประพฤติดีงาม มีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เป็นแหล่งให้ความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้เป็นแนวทางการประพฤติในชีวิตประจำวันได้ (กรมการศาสนา, 2551: 7) สำหรับการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นมานั้น ก็ได้วางวัตถุประสงค์หลักไว้ 5 ประการด้วยกัน (บุปผา พูลทาจาร์ อ้างถึงในพระมหาบรรจง จนทศุโต, 2550: 2) คือ

- 1) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัยของตน
- 2) เพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน
- 3) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา
- 4) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญกุศลสาธารณประโยชน์
- 5) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในระยะที่ผ่านมา พบว่ามีวิกฤตการณ์สำคัญประการหนึ่ง คือปัญหาคุณภาพของศูนย์ฯ ที่ไม่เท่าเทียมกัน และคนส่วนใหญ่อาจจะไม่มีสิทธิที่จะเลือก ต้องยอมให้ลูกหลานเรียนในศูนย์ฯ โดยที่ไม่แน่ใจในคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร และด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ว่ามีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ หรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร (กรมการศาสนา, 2553: 49) นอกจากนี้การบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยังพบว่า มีการขาดการดูแลเอาใจใส่ ในด้านการดูแล ประสานงานไม่ทั่วถึง ขาดความร่วมมือระหว่างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับชุมชน การขาดการวางแผนกับผู้ร่วมงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สามารถประชาสัมพันธ์ให้เด็กและเยาวชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงเห็นความสำคัญในการศึกษา ตลอดจนผู้บริหารศูนย์ฯ ที่มีความรู้ในเรื่องการจัดการศึกษา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนามีน้อย และยังไม่เป็นไปตามคุณภาพมาตรฐานของการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้บริหารศูนย์ ผู้ปฏิบัติ และชุมชนส่วนใหญ่ ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญกับคุณภาพมาตรฐาน การศึกษา

(กรมการศาสนา, 2550: 92-93)

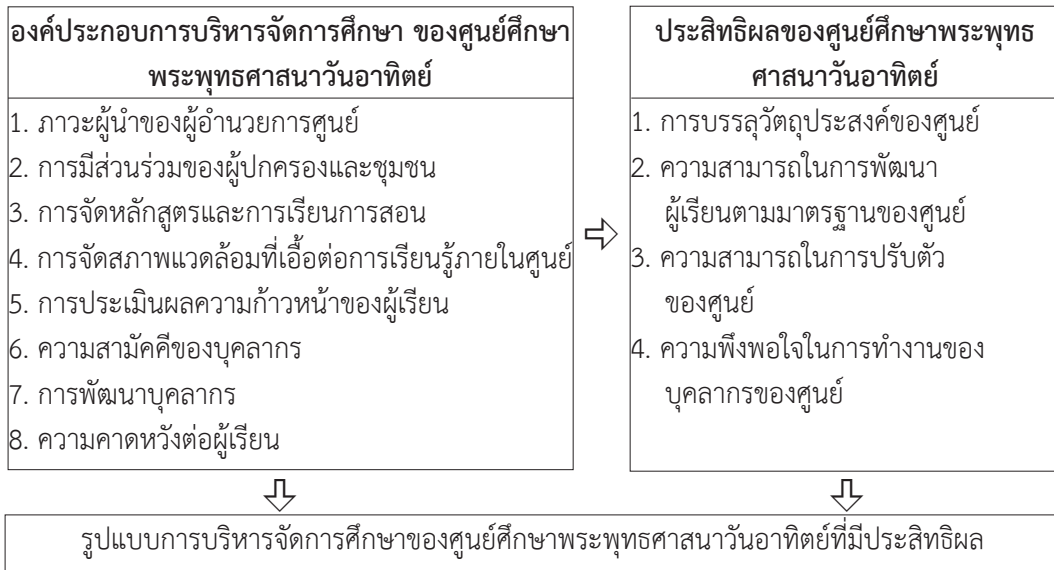
จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ยังไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง โดยเฉพาะการใช้องค์ประกอบและกระบวนการที่จะนำมาบริหารจัดการศึกษาอันจะส่งผลถึงความสำเร็จคือ มีประสิทธิผลและมีคุณภาพ นอกจากนี้การศึกษาลงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล ทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาเพื่อค้นหารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผลดังกล่าว และผลจากการวิจัยครั้งนี้จะช่วยทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อจะได้นำไปปรับใช้ให้สอดคล้องตามบริบทและความพร้อมของศูนย์ เพื่อให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธ

ศาสนาวันอาทิตย์มีแบบแผนของการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสภาวะการณ์ ไม่มีการทดลอง (The One Shot, Non Experimental Case Study) โดยใช้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) การดำเนินวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารมาสังเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เป็นองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และประสิทธิผลของ

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) นำแบบไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 รูป/คน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive method) ประกอบด้วย ผู้แทนกรรมการศาสนา จำนวน 3 คน ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่เป็นศูนย์ต้นแบบ (Best practices) ระดับภาคคณะสงฆ์ รวมจำนวน 6 รูป พระนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป และตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 2 คน นำมาสรุปเป็นตัวแปรที่ศึกษา และนำตัวแปรที่ได้ไปสร้างเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ทำการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยทำการ

- ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ด้วยดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-objective Congruence: IOC) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 แห่งๆ ละ 3 รูป/คน คือ ผู้อำนวยการศูนย์ ครูผู้สอน และผู้ปกครอง จำนวน 30 รูป/คน และ นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม เท่ากับ 0.968 นำแบบสอบถามไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจากศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 341 แห่ง จากทั้งหมด 3,262 ศูนย์ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และใช้วิธีการสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) ได้รับแบบสอบถามกลับมา 333 ศูนย์ ผู้ให้ข้อมูลศูนย์ละ 3 รูป/คนคือ ผู้อำนวยการศูนย์ ครูผู้สอนและผู้ปกครอง รวมผู้ให้ข้อมูล 999 รูป/คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis)
- วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดย

การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson product moment correlation (r)) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regressions analysis) โดยวิธีการ Stepwise

3. พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson product moment correlation (r)) ระหว่างองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แต่ละด้านกับประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
4. ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผลโดยวิธีการประชุมสนทนากลุ่ม Focus Group กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน การวิเคราะห์เนื้อหาที่เป็นคำตอบและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาปรับปรุงให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินเกี่ยวกับ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ และรับรองรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และประสิทธิผลของศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า

- 1.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม 999 รูป/คน เป็นเพศชาย 765 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 76.58 และเพศหญิงจำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 23.42 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 329 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 32.93 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 469 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 46.95 เป็นผู้อำนวยการศูนย์ จำนวน 333 รูป ครูผู้สอน จำนวน 333 รูป/คน และผู้ปกครอง จำนวน 333 คน คิดเป็นกลุ่มละร้อยละ 33.33 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 5-10 ปี จำนวน 427 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 42.74
- 1.2 องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยภาพรวมมีระดับสภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกตามองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากเช่นกัน คือ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ 2) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 3) ความสามัคคีของบุคลากร 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 5) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน 6) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ และ 8) การพัฒนาบุคลากร โดยภาพรวมมีระดับสภาพที่เป็นจริงอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามรายองค์ประกอบ ทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากตามลำดับ
- 1.3 ประสิทธิภาพของศูนย์ศึกษาพระพุทธ

- ศาสนาวันอาทิตย์ โดยภาพรวมพบว่า มีระดับประสิทธิผลอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกตามองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีระดับประสิทธิผลอยู่ในระดับมากเช่นกัน เรียงตามองค์ประกอบที่ได้จากมากไปหาน้อย คือ 1) การบรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์ 2) ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรของศูนย์ 3) ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานของศูนย์ และ 4) ความสามารถในการปรับตัวของศูนย์ ตามลำดับ
- 1.4 การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยวิธีการหมุนแกน Varimax พบว่า ในภาพรวมสามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมได้ถึงประมาณร้อยละ 63.471 ของความแปรปรวนทั้งหมด เรียงตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่ได้จากมากไปหาน้อย คือ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์ 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 5) ความสามัคคีของบุคลากร 6) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน 7) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน และ 8) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์
2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธ

ศาสนาวันอาทิตย์ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก ซึ่งมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้ร้อยละ 71.4 โดยองค์ประกอบที่มีอิทธิพลสูงสุดและรองลงมาตามลำดับ คือ 1) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความสามัคคีของบุคลากร 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 5) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน 6) ภาวะผู้นำของผู้ดำเนินการศูนย์ 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ และ 8) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ .282, .142, .131, .124, .103, .101, .090 และ .071 ตามลำดับ ทุกองค์ประกอบร่วมกันทำนายประสิทธิภาพของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก 55 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- 1) **ความคาดหวังต่อผู้เรียน** มี 7 ตัวบ่งชี้ คือ ผู้เรียนมีความสำเร็จสอบผ่านในแต่ละระดับชั้นเรียนตามหลักสูตรอย่างชัดเจน ผู้เรียนรู้จักทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาดีขึ้น ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น ผู้เรียนมีความภูมิใจในความเป็นพุทธศาสนิกชนเพิ่มขึ้น ผู้เรียนมีความรู้

วิชาการที่เป็นหลักทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ผู้เรียนมีความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้ามากขึ้น และผู้เรียนมีการนำคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม

- 2) **การพัฒนาบุคลากร** มี 7 ตัวบ่งชี้ คือ มีการพัฒนาบุคลากรให้มีและใช้จิตวิทยาในการเรียนรู้ที่เหมาะสม พัฒนาบุคลากรด้านการเรียนการสอนตามสภาพเป็นจริง การส่งเสริมสนับสนุนในการเพิ่มพูนความรู้ตามความต้องการของบุคลากร สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรได้อย่างเหมาะสม การส่งเสริมให้บุคลากรไปศึกษาดูงานอย่างเหมาะสมกับสภาวะการณ์ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เพื่อพัฒนาบุคลากรเหมาะสมกับสภาวะการณ์ และอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในด้านเทคโนโลยีเหมาะสม

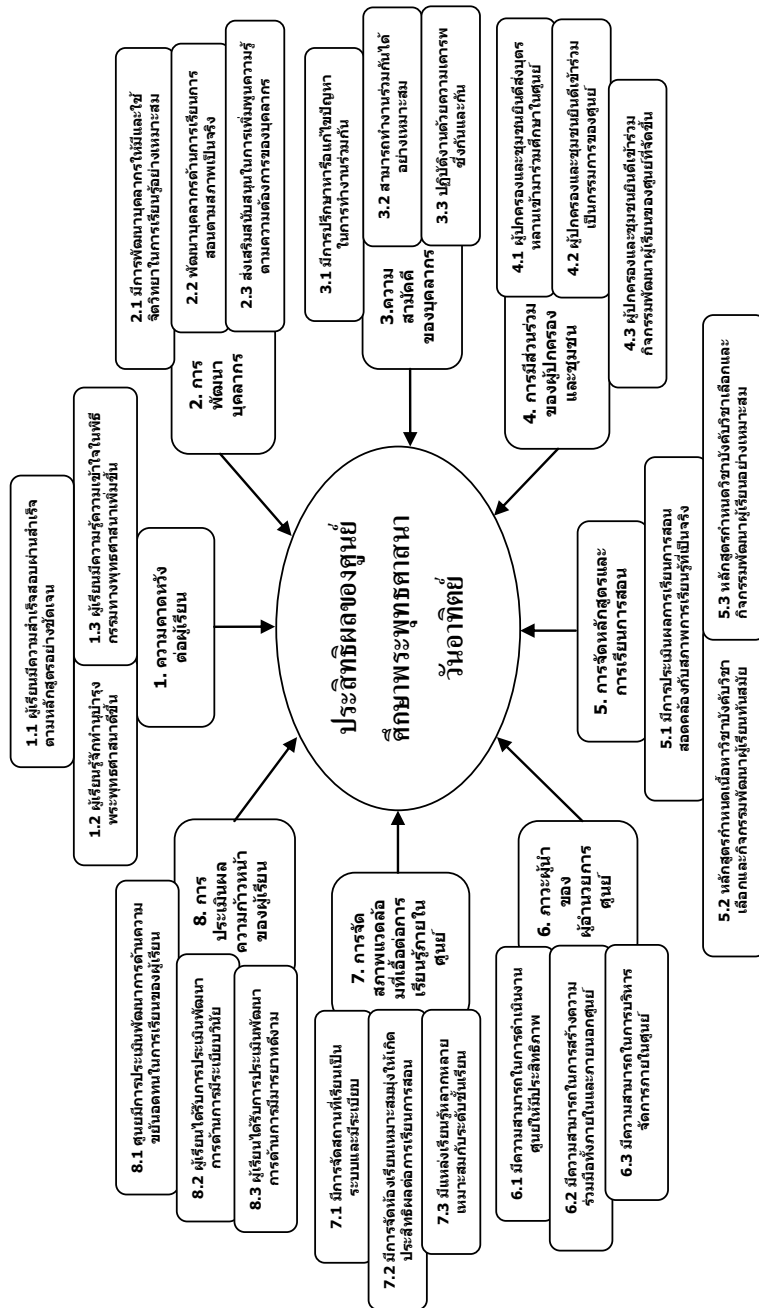
- 3) **ความสามัคคีของบุคลากร** มี 7 ตัวบ่งชี้ คือ มีการปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาในการทำงานร่วมกัน สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน ร่วมอุทิศตนในการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มความสามารถ ไว้วางใจในการทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม ร่วมกันทำงานเป็นทีมได้อย่างดี และยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

- 4) **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน** มี 7 ตัวบ่งชี้คือ ผู้ปกครองและชุมชนยินดีส่งบุตรหลานเข้ามาร่วมศึกษาในศูนย์ ผู้ปกครองและชุมชนยินดีเข้าร่วมเป็นกรรมการของศูนย์ ผู้ปกครองและชุมชน

- ยินดีเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของ
ศูนย์ที่จัดขึ้น ผู้ปกครองและชุมชนยินดี
ส่งเสริมและสนับสนุนงานของศูนย์ ผู้
ปกครองและชุมชนยินดีเข้าร่วมใช้ศูนย์
เป็นสถานที่ส่งเสริมวัฒนธรรมจารีต
ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น สถาน
ศึกษาที่ตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์ฯ ยินดีร่วม
สนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ และองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นยินดีให้การส่งเสริม
สนับสนุนงานของศูนย์
- 5) **การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน**
มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ มีการประเมินผลการ
เรียนการสอนสอดคล้องกับสภาพการ
เรียนรู้ที่เป็นจริง หลักสูตรกำหนดเนื้อหา
วิชาบังคับวิชาเลือกและกิจกรรมพัฒนาผู้
เรียนทันสมัย หลักสูตรกำหนดวิชาบังคับ
วิชาเลือกและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่าง
เหมาะสม การจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้
เหมาะสมกับระยะเวลาในการสอนตาม
หลักสูตร และหลักสูตรมีความเหมาะ
สมในการกำหนดให้ผู้เรียนมีระยะเวลา
การเรียนการสอนตามหลักสูตรอย่างน้อย
80 %
- 6) **ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์** มี 10
ตัวบ่งชี้คือ มีความสามารถในการดำเนิน
งานศูนย์ให้มีประสิทธิภาพ มีความ
สามารถในการสร้างความร่วมมือทั้ง
ภายในและภายนอกศูนย์ มีความสามารถ
ในการบริหารจัดการภายในศูนย์ มีวิสัย
ทัศน์กว้างไกลในการบริหารจัดการศูนย์
มีปฏิภาณและมีไหวพริบในการจัดการแก้
ปัญหาของศูนย์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้
ปกครองและชุมชนเสริมสร้างแรงจูงใจ
แก่บุคลากรทุกคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับ
- ผู้เรียนและครูสอน ปฏิบัติตนเป็นแบบ
อย่างที่ดีของบุคลากร และมีคุณธรรม
จริยธรรมปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ
**การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน
รู้ภายในศูนย์** มี 7 ตัวบ่งชี้คือ ศูนย์มีการ
จัดสถานที่เรียนเป็นระบบและมีระเบียบ
มีการจัดห้องเรียนเหมาะสมมุ่งให้เกิด
ประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอน มีแหล่ง
เรียนรู้หลากหลายเหมาะสมกับระดับชั้น
เรียน สถานที่มีความสะอาด ร่มรื่น
สวยงามดึงดูดใจผู้เรียน มีห้องปฏิบัติ
สมาธิภาวนาที่เหมาะสมเพียงพอสำหรับ
ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ มีห้องเรียนที่มี
เทคโนโลยี ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการ
สอน และ 7) จัดบรรยากาศชั้นเรียน เอื้อ
ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 8) **การประเมินผลความก้าวหน้าของ
ผู้เรียน** มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ มีการประเมิน
พัฒนาการด้านความขยันอดทนในการ
เรียนของผู้เรียน ผู้เรียนได้รับการประเมิน
พัฒนาการด้านการมีระเบียบวินัย ผู้เรียน
ได้รับการประเมินพัฒนาการด้านการมี
มารยาทดีงาม มีการประเมินพัฒนาการ
ของผู้เรียนด้านความซื่อสัตย์สุจริต
ผู้เรียนได้รับการประเมินพัฒนาการด้าน
ความกตัญญูกตเวที
4. **ผลการประเมินรูปแบบการบริหาร
จัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธ
ศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล** โดย
การจัดประชุมสนทนากลุ่ม Focus
group กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/
คน พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการ
ศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน
อาทิตย์ ทั้ง 8 องค์ประกอบ มีความ

ถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้
และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ ใน
แต่ละด้านคิดเป็นร้อยละ 100 โดยภาพ
รวมทุกด้านคิดเป็นร้อยละ 100 ทำให้ได้
รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์
ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มี
ประสิทธิผล ตามภาพที่ 2

รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล ผู้วิจัยพบประเด็นหลักที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วย องค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ประกอบด้วย 1) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความสามัคคีของบุคลากร 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 5) การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน 6) ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์ 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ และ 8) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน โดยแต่ละองค์ประกอบเกิดจากการใช้วิธีทางสถิติทำให้องค์ประกอบทั้ง 8 องค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้แต่ละองค์ประกอบครอบคลุมและค่อนข้างสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ ดังนี้

1.1 ความคาดหวังต่อผู้เรียน

เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากเป็นอันดับ 1 เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงกับประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอันดับ 1-3 พบว่า 1) ผู้เรียนมีความสำเร็จสอบผ่านในแต่ละระดับชั้นเรียนตามหลักสูตรอย่างชัดเจน 2) ผู้เรียนรู้จักทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาดีขึ้น และ 3)

ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความคาดหวังต่อผู้เรียนของศูนย์และผู้เกี่ยวข้อง ต้องการจะทำให้บรรลุเป้าหมายตามเจตจำนงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความสำเร็จหรือประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และชี้ให้เห็นถึงศักยภาพหรือความพร้อมของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้เป็นอย่างดี ทำให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีชื่อเสียง สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ปกครองของเด็กและยังเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจในการส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนด้วย ดังนั้น จึงถือว่า ความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียนที่ดี มีผลต่อความมั่นคงและความอยู่รอดของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของนางลักขณ์ เรือนทอง (2550: 187) ที่พบว่า องค์ประกอบที่มีความคาดหวังต่อนักเรียนสูง เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญของรูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ทั้งนี้เพราะว่าความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในปัจจุบันที่ทำให้ต้องปรับตัวให้ทันอยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นความคาดหวังของสังคมที่มีต่อนักเรียนว่าจะต้องเป็นคนดี คนเก่ง และประสบความสำเร็จในชีวิต สอดคล้องกับเอ็ดมอนด์ (Edmonds, 1979: 37) ได้เสนอแนวคิดโรงเรียนที่มีประสิทธิผลด้วยปัจจัย 5 ประการ ในปัจจัยประการที่ 4 คือ ความคาดหวังของครูที่มีต่อนักเรียนในระดับสูง สอดคล้องกับแซมมอนส์ ฮิลแมน และมอดิมอร์ (Sammonds, Hillman and Mortimore, 1995: 8) ที่พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลถึงความสำเร็จหรือความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล คือ การมีความคาดหวังต่อนักเรียนในระดับสูง

1.2 การพัฒนาบุคลากร

เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากเป็นอันดับ 2 เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงกับประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในอันดับ 1-3 พบว่า 1) มีการพัฒนาบุคลากรให้มีและใช้จิตวิทยาในการเรียนรู้อย่างเหมาะสม 2) พัฒนาบุคลากรด้านการเรียนการสอนตามสภาพเป็นจริง และ 3) การส่งเสริมสนับสนุนในการเพิ่มพูนความรู้ตามความต้องการของ เนื่องจากการพัฒนาบุคลากรทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและประสิทธิภาพของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ฉะนั้น การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงบุคลากรให้มีความเจริญก้าวหน้า หรือมีคุณภาพเพิ่มขึ้น บุคลากรถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้องค์กรเจริญรุ่งเรือง สอดคล้องกับงานวิจัยของของ บิลัญ ปฏิพิมพาคม (2550: 238) ที่ได้ศึกษารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษาเอกชน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การพัฒนาบุคลากร มีความสำคัญกับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอันดับเจ็ด ได้แก่ ส่งเสริมให้บุคลากรนำสิ่งที่อบรมมาพัฒนาโรงเรียน สนับสนุนให้ความรู้ที่บุคลากรต้องการ อำนวยความสะดวกด้านเทคโนโลยี และมีการประเมินและตรวจสอบการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ สมบูรณ์ (2552: 307) ที่ศึกษารูปแบบการบริหารการเปลี่ยนผ่านจากโรงเรียนร่วมสู่การทำงานของนักเรียนพิการระดับมัธยมศึกษา พบว่า องค์ประกอบการพัฒนาครู เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับ 6 แสดงให้เห็นว่าการบริหารการเปลี่ยนผ่านจากโรงเรียนร่วม

สู่การทำงานของนักเรียนพิการนั้น การพัฒนาครูมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการเปลี่ยน สอดคล้องกับออสติน และเรโนลด์ (Austin and Reynolds, 1990: 167-178) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล จะต้องมียุทธศาสตร์ที่แสดงถึงความสำเร็จ 12 ประการ ใน ประการที่ 5 คือ การพัฒนาบุคลากร และสอดคล้องกับควินและโรบาร์ท (Quinn & Rohrbaugh, 2002: 225-227) ได้เสนอแนวคิดในการประเมิน ประสิทธิภาพของโรงเรียน 3 ประการ ในประการที่ 3 คือ การพัฒนาบุคลากร

1.3 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากเป็นอันดับ 4 เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงกับประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในอันดับ 1-3 พบว่า 1) ผู้ปกครองและชุมชนยินดีส่งบุตรหลานเข้ามาร่วมศึกษาในศูนย์ 2) ผู้ปกครองและชุมชนยินดีเข้าร่วมเป็นกรรมการของศูนย์ และ 3) ผู้ปกครองและชุมชนยินดีเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของศูนย์ที่จัดขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ มีคุณภาพนั้น ต้องอาศัยปัจจัยและทรัพยากรจากหลายแหล่งมาประกอบกัน ซึ่งแหล่งสำคัญคือ ผู้ปกครองและชุมชน ประชาชน และชุมชนรอบวัด ควรมีส่วนร่วมโดยตรงต่อการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และรับผิดชอบให้การสนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่างๆ ในการพัฒนาและบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง สอดคล้องกับกรมการศาสนา (2553: 61-62) ได้กำหนดมาตรฐานกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน

และชุมชนต่อการดำเนินงานในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไว้ 2 ประการ คือ 1) ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในความสะอาด ความสงบ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศูนย์ฯ ยอมรับและเข้าร่วมเป็นกรรมการบริหารศูนย์ 2) ผู้ปกครองมีความยินดีที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนรู้ธรรมศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของสเต็ดแมน (Stedman, 1987: 215-244) ได้ศึกษาถึงความสำเร็จของโรงเรียน ซึ่งได้สรุปลักษณะที่แสดงถึงความสำเร็จ เกี่ยวกับประสิทธิผลของโรงเรียน 9 ประการ ในประการที่ 2 คือ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองยังสอดคล้องกับเซอร์จิโอแวนนี (Sergiovanni, 1991: 258-263) ได้สรุปลักษณะสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลว่ามีองค์ประกอบ 9 ประการ ในประการที่ 9 คือ ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

1.4 ภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์

เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มากเป็นอันดับ 6 เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงกับประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในอันดับ 1-3 พบว่า 1) มีความสามารถในการดำเนินงานศูนย์ให้มีประสิทธิภาพ 2) มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกศูนย์ และ 3) มีความสามารถในการบริหารจัดการภายในศูนย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาวะผู้นำของผู้บริหารศูนย์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และซึ่งปัจจัยสำคัญในการประสานความร่วมมือระหว่างบุคลากร ครูผู้สอน ให้มีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการปฏิบัติที่รับผิดชอบ ตลอดจนจนถึงสร้างแรงจูงใจ แก่บุคลากร และการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารจัดการศึกษาและบริหารงานภายในศูนย์อย่างมีประสิทธิภาพ สร้าง

ความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและชุมชนในพื้นที่ที่ตั้งของศูนย์ให้มีความพึงพอใจและยอมรับคุณภาพของผู้เรียน และสามารถนำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไปสู่ผลสำเร็จวัตถุประสงค์ได้ตามเป้าหมายสอดคล้องกับกรมการศาสนา (2553: 60) ได้กำหนดมาตรฐานให้ผู้บริหารศูนย์ มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามจรรยาวิชาชีพ มีวิสัยทัศน์และภาวะความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก พระอาจารย์ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของบุศรินทร์ สุจริตจันทร์ (2553: 279) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอันดับ 1 ใน 7 องค์ประกอบขององค์ประกอบองค์การที่มีศักยภาพการทำงานสูงของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข สอดคล้องกับฮอย และมิสเกล (Hoy and Miskel, 2001: 614) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานบันการศึกษา ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณภาพของสถานบันการศึกษาที่ดำเนินโดยผ่านเครือข่ายบุคคลและตามบทบาทขององค์การ

2. รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล

2.1 จากข้อค้นพบของการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 8 องค์ประกอบ คือ 1) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความสามัคคีของบุคลากร 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 5) การจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน 6)

ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์ 7) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ และ 8) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน และประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มี 4 ประสิทธิภาพ คือ 1) การบรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์ 2) ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรของศูนย์ 3) ความสามารถในการพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานของศูนย์ 4) ความสามารถในการปรับตัวของศูนย์ ซึ่งเมื่อพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล เป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นเรื่องประสิทธิผลของการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบที่ค้นพบจากการวิจัยเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของเซ็ง (Cheng อ้างถึงในสุวิมล ว่องวาณิช, 2543: 56-61) ในรูปแบบที่ 1 โดยรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่มีประสิทธิผลในรูปแบบที่ 1 คือ รูปแบบเป้าหมาย (Goal model) ซึ่งนิยามประสิทธิผลของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่สามารถดำเนินการบรรลุผลตามเป้าหมายทุกข้อที่กำหนด เงื่อนไขของการประเมินตามโมเดลนี้อยู่ที่โรงเรียนต้องมีเป้าหมายของโรงเรียนชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นประสิทธิผล

2.2

ของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์พุทธศาสนาวันอาทิตย์

จากผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล พบว่าความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการใช้ประโยชน์ ในแต่ละด้านคิดเป็นร้อยละ 100 โดยภาพรวมทุกด้านคิดเป็นร้อยละ 100 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ออกแบบการพัฒนา รูปแบบและประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินตามขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบและประเมินรูปแบบ ดังที่วิลเลอร์ (Willer, 1988: 52) ได้กำหนดการพัฒนา รูปแบบไว้สองขั้นตอน คือ การสร้างรูปแบบ และการพัฒนารูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิทุกรูป/คน มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่มีประสิทธิผลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์ ในภาพรวมได้ทุกด้านคิดเป็นร้อยละ 100 สอดคล้องกับอุทุมพร จามรมาน (2541: 23) ที่กล่าวว่า การตรวจสอบรูปแบบนั้นมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบ ก็เพื่อทดสอบและตรวจสอบรูปแบบนั้น ด้วย

ข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ

3. เงื่อนไขและข้อจำกัดของการนำรูปแบบไปใช้

เนื่องจากรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพนี้ยังไม่ได้มีการทดลองใช้ ผู้วิจัยได้กำหนดเงื่อนไขของการใช้รูปแบบไว้ คือ 1) ศูนย์ต้นแบบระดับภาค และศูนย์ต้นแบบระดับจังหวัดสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพนี้ไปทดลองใช้ได้อย่างเต็มรูปแบบ และควรมีระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา 2) สำหรับศูนย์ทั่วไปสามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพ เฉพาะองค์ประกอบของรูปแบบที่มีค่าสูง ไปปรับประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมของบริบทและความพร้อมของทรัพยากร และควรมีระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ระดับนโยบาย กรมการศาสนา และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ควรส่งเสริมสนับสนุนโดยการจัดทำคู่มือรูปแบบ จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้ และจัดอบรมสัมมนาถวายความรู้แก่ผู้บริหารบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 18 ภาคคณะสงฆ์ นำไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ระดับปฏิบัติการ

1. ระดับคณะกรรมการบริหารศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 1) ควรมี

ความคาดหวังต่อผู้เรียนให้ผู้เรียนมีความรู้มีความสำเร็จสอบผ่านตามหลักสูตรอย่างชัดเจน ผู้เรียนรู้จักทำบางพระพุทธรูปศาสนาดีขึ้น และผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น

2) ควรมีการพัฒนาบุคลากรของศูนย์ให้มีและใช้จิตวิทยาในการสอนอย่างเหมาะสม พัฒนาศักยภาพด้านการเรียนการสอนตามสภาพที่เป็น และส่งเสริมสนับสนุนในการเพิ่มพูนความรู้ตามความต้องการของบุคลากร 3) ควรมีการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่เป็นจริง หลักสูตรกำหนดเนื้อหาวิชาบังคับวิชาเลือกและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทันสมัยและเหมาะสม 4) ควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ให้สถานที่เรียนเป็นระบบและมีระเบียบ จัดห้องเรียนเหมาะสมมุ่งให้เกิดประสิทธิผลต่อการเรียนการสอน และมีแหล่งเรียนรู้หลากหลายเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน

2.

ระดับผู้อำนวยการศูนย์ ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน 1) ผู้อำนวยการศูนย์ควรมีกระบวนการหรือศิลปะของการใช้อิทธิพลของผู้บริหารต่อบุคคล เพื่อให้เกิดความเต็มใจและกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบ ในการดำเนินงานศูนย์ให้มีประสิทธิภาพ การสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกศูนย์ และบริหารจัดการภายในศูนย์ 2) ครูผู้สอนควรมีการปรึกษาหารือปัญหาในการทำงานร่วมกัน สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสม และปฏิบัติงานด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน ในด้านประเมิณผล

ความก้าวหน้าของผู้เรียน ควรมีการประเมินพัฒนาการด้านขยันอดทนในการเรียนของผู้เรียน การมีระเบียบวินัย และการมีมารยาทดีงาม 3) ผู้ปกครอง ควรมีส่วนร่วมและส่งบุตรหลานเข้ามาร่วมศึกษาในศูนย์ ยินดีเข้าร่วมเป็นกรรมการศูนย์ และยินดีเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของศูนย์ที่จัดขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ว่ามีอิทธิพลทางตรง หรือทางอ้อมต่อกันและกันอย่างไร และตัวแปรหรือองค์ประกอบการบริหารจัดการเหล่านั้น มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างไร
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมหรือปัจจัยที่เป็นอุปสรรค หรือเงื่อนไขสำคัญของการนำรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดตามบริบทของแต่ละศูนย์ ควรมีลักษณะอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *การศึกษาสงเคราะห์งานวิจัยรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมการศาสนา. กระทรวงวัฒนธรรม. (2551). *คู่มือการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นงลักษณ์ เรือนทอง. (2550). *รูปแบบการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิผล (ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุศรินทร์ สุจริตจันทร์. (2553). *รูปแบบองค์การที่มีศักยภาพการทำงานสูงของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข (ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิลัญ ปฎิพิมพาคม. (2550). *รูปแบบภาวะผู้นำและประสิทธิผล ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรพรรณ สมบูรณ์. (2552). *รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนผ่านจากโรงเรียนร่วมสู่การทำงานของนักเรียนพิการระดับมัธยมศึกษา (ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาบรรจง จนทศุดโต (แผ่นทอง). (2550). *คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่ (ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2543). *การวิจัยและการพัฒนาระบบการประเมินภายในสถานศึกษา (รายงานผลการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: วีทีซี คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- อุทุมพร จามรمان. (2541). โมเดล. *วารสารวิชาการ* 1(3), 23.
- Austin, Garham E., & Reynolds, John D. (1990). Managing for improved school effectiveness: An international survey. *School Organization*. 10(2/3), 167-178.
- Edmonds, Ronald R. (1979). Effective schools for the Urban poor. *Educational Leadership*, 37, 15-24.
- Hoy, Wayne K., & Cecil G, Miskel. (2001). *Educational administration: Theory, research and practice* (6th ed.). New York: Mc Graw – Hill International Edition 2001.
- Quinn, A.F., & Rohrbaugh M.S. (2002). *Personnel management of people at work*. New York: McMillan.

- Sammons, P., Hillman, J., & Mortimore, Peter. (1995). *Key characteristics of effective school a review of school effectiveness research* (Research Report). London: The Institute of Education for the Office for Standard in Education.
- Stedman, L.C., (1987). It's time we change the effective schools formula. *Phi Delta Kappan*, 69, 214-224.
- Sergiovanni, Thomas J. (1991). *The Principalsip: An Effective practice perspective*. (2nd ed.). Needham Heights: Allyn and Bacon.

**รูปแบบการบริหารจัดการและกลไกการบริหารเพื่อการดำเนินงานตามแนวทาง
การบริหารสู่ความเป็นเลิศ สำหรับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
Administrative and Mechanism Performance Excellence
for Home Economics Program, Rajabhat**

ศตวรรษ ทิพย์ผ่อง*
Satarat Tipphong*

*นักศึกษานิพนธ์เอก สาขาการจัดการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

*Doctor of Philosophy Program in Education Management, Faculty of Education, Dhurakij Pundit University.

*E-mail : armandnok@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบและกลไกการบริหารเพื่อการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ สำหรับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ วิธีดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ในขั้นต้นศึกษาและกำหนดองค์ประกอบการบริหารคุณภาพ ที่สอดคล้องกับแนวเกณฑ์การประเมินการบริหารสู่ความเป็นเลิศและเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ แล้วตรวจสอบผลด้วยการสนทนาเชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นที่สองศึกษาเฉพาะกรณีระบบบริหารงานคุณภาพของสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 6 แห่งที่ยินดีให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย และสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับคณบดี หัวหน้าสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ และผู้ที่รับผิดชอบดูแลงานประกันคุณภาพของสาขาฯ รวม 18 ท่าน รวบรวมข้อมูลสภาพการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา ปัญหาและความต้องการในการปรับปรุงพัฒนา ที่เกี่ยวข้องกับแนวเกณฑ์การบริหารสู่ความเป็นเลิศ ขั้นที่สามจัดทำร่างรูปแบบและกลไกการบริหาร ที่ระดับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ แล้วนำไปตรวจสอบความครอบคลุมความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติ แล้วจัดทำเป็นรูปแบบและกลไกเพื่อการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ ที่สอดคล้องกับเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติและบริบทการบริหารจัดการที่ระดับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

จากการวิจัยนี้พบว่าองค์ประกอบการบริหารคุณภาพที่สอดคล้องเกณฑ์การประกันคุณภาพ แนวเกณฑ์การประเมินการบริหารสู่ความเป็นเลิศและเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ มีทั้งสิ้น 12 องค์ประกอบหลัก และ 52 องค์ประกอบย่อย ปัจจุบันระบบบริหารงานคุณภาพของสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มีโครงสร้างการบริหารแตกต่างกัน ขาดการทำงานในเรื่องการจัดการความรู้และการจัดทำข้อมูลเทคโนโลยีสารสนเทศของสาขายังไม่เป็นปัจจุบัน มีความต้องการระบบบริหารที่เป็นสากล รูปแบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อการดำเนินงานที่เสนอจึงประกอบด้วย หลักการและวัตถุประสงค์ โครงสร้างการบริหารจัดการและการจัดกลุ่มงาน และกลไกการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การเตรียมการที่ระดับสาขาวิชา 2) การดำเนินงานตามวงจรการประเมิน-การพัฒนา ช่วงระยะ 3 ปีการศึกษา และ 3) สรุปผลการพัฒนาคุณภาพการบริหารและการทบทวนสถานการณ์การพัฒนา ส่วนกรอบการประเมิน การพัฒนาการบริหารสู่ความเป็นเลิศฯ ประเมิน 12 องค์ประกอบหลัก 52 องค์ประกอบย่อย ใน 2 มิติ คือ มิติกระบวนการและมิติผลการดำเนินงาน ระบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ จะให้รายงานผลการประเมิน เป็นรายงานที่ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อการปรับปรุงในประเด็นต่างๆตามแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศที่สาขาวิชาสามารถใช้กำหนดการปรับปรุงคุณภาพการบริหารที่ระดับสาขาได้โดยตรง

คำสำคัญ : การบริหารจัดการเพื่อการดำเนินงานตามแนวทางสู่ความเป็นเลิศ

Abstract

The research aimed at introducing a management and operation mechanism according to the guidelines for excellence management for the department of home economics at Rajabhat Universities. The research was conducted in three stages. Initially, excellent quality management related to criteria to win the Thailand quality award was defined. Then the result was validated in in-depth discussions with experts. In the second stage, the quality management system of home economics was studied. Six Rajabhat Universities were included. Eighteen executives responsible for maintaining quality assurance there were interviewed for the data concerning environmental management, education quality as well as problems and needs using structured questions. Finally, based on the two previous stages, a pattern and mechanism were drafted to improve excellence management in the department of home economics at a Rajabhat University. The draft then was inspected and approved by senior experts. Then a mechanism for excellence was developed and implemented.

It was found that 12 major elements and 52 sub elements corresponded with the criteria recommended by those to win the Thailand quality award. However, the home economics department had varied administrative structures. The staff lacked knowledge management, currently updated information, international administration system, mechanism to proceed with a rationale and objectives, structures to administrative work and divided work groups. The mechanism implemented at the university was divided into three phases, first, preparation at the department level, second, procedures after the three phases of evaluation and finally conclusion and review of the development of quality administration.

Keywords : Administrative Model and Mechanism Performance Excellence

บทนำ

ความพยายามในการพัฒนาการบริหารจัดการขององค์กรให้ก้าวหน้า ให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูง เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการองค์กรต่างๆ อยู่ตลอดเวลา มีการค้นหานวัตกรรมต่างๆ ที่เป็นรูปแบบใหม่อยู่เสมอมา โดยตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา จุดเน้นในเรื่องการบริหารคุณภาพ (Quality Management - QM) ได้ปรากฏโดดเด่น และได้กลายเป็นแนวโน้มสำคัญในการพัฒนาองค์กรและการพัฒนาการบริหารจัดการ และมีบทบาทหลักด้านการบริหารจัดการองค์กรสู่ระดับที่ได้รับการยอมรับของความเป็นองค์กรชั้นนำ ดังจะเห็นได้จากความสำคัญของการบริหารจัดการ โดยกรอบการบริหารจัดการ ที่เป็นระดับที่เรียกกันว่า รางวัลคุณภาพแห่งชาติ ซึ่งจะนำไปสู่ระดับ World Class ที่เป็นที่ยกย่องถึงและนิยมปฏิบัติกันแพร่หลายเป็นอย่างมากในประเทศต่างๆ ด้วยผลพวงของกระแสโลกาภิวัตน์ดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดกระแสเรื่องมาตรฐาน การบริหารคุณภาพและการประกันคุณภาพ ได้แพร่กระจายไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นในภาคการผลิต ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ และการประกอบการต่างๆ และได้รวมไปถึงภาคการศึกษาด้วย

ตามแนวทางสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประกันคุณภาพทางการศึกษา(สมศ.) ซึ่งเป็นระบบการประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) และเกณฑ์พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ของ กพร.มาใช้ เพื่อยกระดับมาตรฐานและคุณภาพการบริหารสถานศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงได้จัดทำข้อเสนอยุทธศาสตร์และมาตรการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาและการมี

ส่วนร่วม เป็นประเด็นในมาตรการปฏิรูปการศึกษา ขณะเดียวกันที่สถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศได้ใช้ระบบคุณภาพและเกณฑ์มาตรฐานสากล ซึ่งเป็นการนำเอาหลักการและแนวคิดการจัดการคุณภาพแบบทั่วทั้งองค์กรมาประยุกต์ใช้ตามแนวทาง Malcolm Baldrige National Quality Award-MBNQA ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นแม่แบบเกณฑ์ของรางวัลคุณภาพแห่งชาติอเมริกัน ซึ่งถือเป็นรางวัลระดับโลก (World Class) เป้าหมายสำคัญของรางวัลนี้คือการพัฒนาความสามารถด้านการบริหารจัดการ วิธีปฏิบัติและผลการดำเนินงานให้อยู่ในมาตรฐานระดับโลก โดยใช้เกณฑ์การประเมินที่เรียกว่า รางวัลการบริหารสู่ความเป็นเลิศ (Thailand Quality Class หรือ TQC) ซึ่งเป็นเกณฑ์ในขั้นต้นของเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award หรือ TQA) (สถาบันเพิ่มผลผลิต, 2553, หน้า4) ที่องค์กรทุกภาคส่วนใช้เป็นแนวทางแบบบูรณาการทั้งระบบ ในการพัฒนาการบริหารจัดการ ที่ส่งผลให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพและขีดความสามารถขององค์กรโดยรวม

ในภาครัฐและภาคเอกชนได้นำกรอบการประเมินคุณภาพระดับมาตรฐานสากลหรือมาตรฐานระดับโลกนี้ไปใช้เปรียบเทียบกับระบบการบริหารจัดการองค์กรต่างๆหรือนำไปใช้เป็นกรอบการพัฒนาเกณฑ์รางวัลคุณภาพอื่นๆ เช่น เกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award หรือ PMQA) มาตรฐานโรงพยาบาลและบริการสุขภาพ (Hospital Accreditation หรือ HA) เกณฑ์การประเมินคุณภาพรัฐวิสาหกิจ (State Enterprise Performance Appraisal-SEPA) เป็นต้น โดยหลักปฏิบัติที่สำคัญของเกณฑ์รางวัลคุณภาพนี้คือ การบริหารจัดการตามกรอบการ

บริหารจัดการตามเกณฑ์ ซึ่งในขั้นต้นเป็นการตรวจวินิจฉัยองค์กรได้ด้วยตนเอง (Self Assessment) มีตัวบ่งชี้ที่แสดงสภาพความเข้มแข็งขององค์กร สำหรับการประเมินในขั้นต้น ซึ่งเป็นระดับของรางวัลการบริหารสู่ความเป็นเลิศ (TQC) ซึ่งเป็นบันไดสู่รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) ต่อไป

ในภาคการศึกษาของไทย ยังไม่มีการนำเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้อย่างชัดเจน สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยขณะนี้ต่างก็มุ่งพัฒนาศักยภาพและการบริหารสู่มาตรฐานสากล ผู้วิจัยเห็นว่า หากได้นำระบบดังกล่าวมาทดลองใช้กับสถาบันอุดมศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ก็น่าจะเป็นส่วนเสริมที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีระบบบริหารจัดการที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้น นับได้ว่าเป็นการเสริมระบบประกันคุณภาพทางการศึกษา (Education Quality Assurance) ตามแนวทางของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประกันคุณภาพทางการศึกษา (สมศ.) และแนวทางระบบการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ที่ส่งเสริมให้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน น่าจะเป็นส่วนที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานอุดมศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญและดำเนินการพัฒนา การบริหารจัดการที่นำไปสู่มาตรฐานที่ทันสมัย เป็นสากลและอาจก้าวไกลไปสู่ระดับที่ก้าวหน้า เป็นมาตรฐานแบบที่เรียกกันว่า World Class ได้

ผู้วิจัยเชื่อว่า น่าจะเกิดประโยชน์เป็นอย่างมากต่อสถาบันอุดมศึกษา ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการและการยกระดับคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา เพราะเกณฑ์รางวัลการบริหารสู่ความเป็นเลิศ (TQC) เป็นบันไดขั้นต้นของรางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) ซึ่งเป็นระดับที่องค์กรสามารถเลือกดำเนินการได้ด้วยตนเอง เป็นการบริหารจัดการคุณภาพที่เป็นเกณฑ์ซึ่งแข่งขันกับตัวเอง ไม่ต้องมีผู้แพ้ผู้ชนะ และการที่องค์กรจะบรรลุผล

ระดับใดหรือจะได้รับรางวัลระดับใดนั้น ขึ้นกับระดับความสามารถและระบบการบริหารจัดการของตนเอง ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรอื่น และสิ่งสำคัญที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับองค์กรที่พยายามใช้ระบบนี้ก็คือ จะได้ Opportunity For Improvement ที่ในวงการบริหารระบบนี้เรียกว่า OFI หรือ โอพี ที่จะได้มาจาก Feedback Report จากผลของการประเมิน ในประเด็นต่างๆด้านการบริหารตามกรอบการประเมินตามแนวทางดำเนินการบริหารสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งจะช่วยให้ได้ประเด็นและแนวทางปรับปรุงคุณภาพการบริหารจัดการของตนเอง ตามกำลังศักยภาพของตนเอง และในองค์กรที่ได้พัฒนาตามกรอบประเด็นการบริหารจัดการที่ก้าวหน้าไปได้ไกลมากๆ ก็สามารถที่จะก้าวนำไปสู่ระดับความเป็นองค์กรแนว World Class ที่เป็นระบบได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์เป็นสาขาวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งเป็นสาขาวิชาชีพชั้นสูง มีแขนงวิชาที่สำคัญ คือ อาหารและโภชนาการ พัฒนาการเด็กและความสัมพันธ์ในครอบครัว เสื้อผ้าและสิ่งทอ การจัดการบ้านเรือนและบริโภคศึกษา และการตกแต่งบ้านและการตกแต่งภายใน (ทัศนา เมฆเวียน, 2549, หน้า 2) ปัจจุบันเป็นสาขาที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ผู้ที่สำเร็จการศึกษามีโอกาสการมีงานทำและมีรายได้ที่ยั่งยืน กำลังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในภาครัฐและเอกชน ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นอกจากต้องผลิตผู้ที่สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน ต้องรักษาระดับมาตรฐานคุณภาพแล้ว อมรรัตน์ อนันต์วราพงษ์ (2548) และ ลักขณา สกุลลิขเรศสีมา (2551) พบว่า ยังต้องการการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศไปพร้อมกันได้ด้วย รายงานการประเมินตนเอง ของคณะ

วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอยุธยา (2554, หน้า 110) ที่สรุปว่า สาขาวิชามีความต้องการที่จะพัฒนาและส่งเสริม สนับสนุนให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และต้องการให้บุคลากรในสาขามีส่วนร่วม มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการด้านการประกันคุณภาพ นอกจากนี้ในรายงานการประเมินตนเองของสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี (2555, หน้า 6-7) พบว่า สาขาวิชายังขาดความต่อเนื่องของการจัดทำงานประกันคุณภาพการศึกษาในระดับสาขา ยังขาดแนวทางด้านวิธีปฏิบัติงานหรือมีผลการดำเนินการในการบริหารสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐานสากล

ผู้วิจัยมีความสนใจและเห็นความจำเป็นที่จะศึกษาหาแนวทางการบริหารจัดการสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ที่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ ตามกรอบการประเมินระบบบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศและตามกรอบเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ แล้วนำผลมาสร้างและเสนอเป็นรูปแบบและกลไกการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศ ที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ การวิจัยนี้จะทำให้ได้แนวทางการดำเนินงาน ได้รูปแบบและกลไกการดำเนินงานเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการที่ระดับสาขาวิชาที่มีประสิทธิภาพสูง ที่มีมาตรฐานเชิงสากล ช่วยให้สาขาวิชา มีระบบการบริหารจัดการที่ก้าวหน้า เข้มแข็ง ทันสมัย เป็นสากล เอื้ออำนวยต่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพมาตรฐาน ที่อาจส่งผลสู่การช่วยให้ระดับสาขาวิชา มีระบบและกลไกการดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการ ที่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ(TQC) และที่อาจนำไปสู่ระดับคุณภาพแห่งชาติ (TQA) ในขั้นก้าวหน้าต่อไปได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของการบริหารจัดการเพื่อการดำเนินงานฯ ที่สอดคล้องระบบประกันคุณภาพภายใน และตามกรอบเกณฑ์การประเมินระบบบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศและกรอบเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ ที่สอดคล้องเหมาะสมสำหรับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการบริหารจัดการสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ที่สอดคล้องระบบประกันคุณภาพภายใน และตามกรอบเกณฑ์การประเมินระบบบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศและกรอบเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อการดำเนินงานฯ ที่สอดคล้องระบบประกันคุณภาพภายใน สอดคล้องกับกรอบเกณฑ์การประเมินการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศและกรอบเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ ที่เหมาะสมและเป็นไปได้ สำหรับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาและวิเคราะห์กำหนดองค์ประกอบสำหรับรูปแบบและกลไกการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาการบริหารที่สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพ การศึกษา สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินการ

บริหารสู่ความเป็นเลิศ และเกณฑ์
คุณภาพแห่งชาติ โดยศึกษาวิเคราะห์
แนวคิด หลักการและทฤษฎีการบริหาร
จัดการคุณภาพแบบทั่วทั้งองค์กร วิเคราะห์
เอกสาร คู่มือ รายงานการตรวจประเมิน
รางวัลคุณภาพแห่งชาติ รายงานเกี่ยวกับ
พัฒนาการบริหารคุณภาพ รายงานการ
วิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่าง
ประเทศ ตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง
ความครอบคลุมและความเหมาะสมของ
องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย
โดยการสัมภาษณ์และสนทนาเชิงลึกกับ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารคุณภาพ

2. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความ
ต้องการในการบริหารจัดการเพื่อการ
ดำเนินงานตามแนวทางฯ จากศึกษากรณี
ระบบบริหารคุณภาพ จากสถาบันที่
คัดเลือกและยินดีให้ความร่วมมือจาก 6
สถาบัน สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับคณบดี
จาก 6 สถาบัน หัวหน้าสาขาวิชาจำนวน
6 ท่านและอาจารย์หรือผู้ที่รับผิดชอบ
ดูแลงานประกันคุณภาพของสาขาฯ อีก
จำนวน 6 ท่าน
3. การนำเสนอรูปแบบและกลไกการบริหาร
จัดการเพื่อการดำเนินงานตามแนวทาง
การบริหารสู่ความเป็นเลิศ โดยนำผลที่ได้
จากการศึกษาขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 นำมาใช้
ประกอบการจัดทำร่างรูปแบบ และ
กำหนดกลไกการบริหารเพื่อการดำเนิน
งานที่สอดคล้องตามแนวทางสู่ความเป็น
เลิศ แล้วนำไปตรวจสอบความเหมาะสม
และเป็นไปได้ในเชิงหลักการและในทาง
ปฏิบัติ โดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางการ
จัดการคุณภาพการศึกษาและทางด้าน

คหกรรมศาสตร์ ในรูปแบบของการ
ประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group
Discussion) เพื่อพิจารณาความเหมาะสม
และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในระดับ
ปฏิบัติการ แล้วนำผลมาปรับปรุงและจัด
ทำรูปแบบและกลไกการบริหารจัดการ
เพื่อการดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศ
สำหรับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏ ที่มีความสัมพันธ์กับ
เกณฑ์การตรวจสอบคุณภาพการบริหาร
สู่ความเป็นเลิศ

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยนำเสนอ
เป็น 3 ตอน ดังนี้

1. ผลการศึกษาเพื่อกำหนดองค์ประกอบ
ของรูปแบบและกลไกการดำเนินงาน
พบว่า มี 12 องค์ประกอบหลัก 52
องค์ประกอบย่อยที่สอดคล้องกับแนวทาง
การบริหารสู่ความเป็นเลิศ และกรอบ
เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ
องค์ประกอบหลักได้แก่
- 1) การนำองค์กรที่ระดับสาขา
- 2) การบริหารจัดการวิชาการและการผลิต
บัณฑิต
- 3) การวางแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ
- 4) การให้ความสำคัญกับผู้เรียน ผู้ปกครอง
และผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 5) การบริหารที่ให้ความสำคัญกับบุคลากร
- 6) การประเมินการดำเนินงานและการจัดการ
ความรู้
- 7) การดำเนินงานสนับสนุน
- 8) การจัดกิจกรรมนักศึกษา
- 9) การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม

- 10) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
 - 11) การประกันคุณภาพของสาขา
 - 12) ผลการดำเนินงาน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเห็นว่าเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับ สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏ สอดคล้องกับมาตรฐานการ ประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาและ มาตรฐานสากล เกี่ยวเนื่องกับการดำเนิน งานเพื่อการพัฒนาการบริหารจัดการ สู่ความเป็นเลิศที่ระดับสาขาวิชาได้
2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และ ความต้องการในการพัฒนา การบริหาร จัดการของสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า สาขาวิชา คหกรรมศาสตร์ มีการบริหารจัดการตาม องค์ประกอบของแนวเกณฑ์ของระบบ การประกันคุณภาพการศึกษา การจัด โครงสร้างการบริหารงานเป็นแบบเป็น ทางทางและไม่ใช่ทางทาง มีการตั้ง ประธานหลักสูตรและคณะกรรมการ บริหารหลักสูตร แต่ขณะนี้สาขายังไม่มี ระบบการปรับปรุงคุณภาพการบริหาร ของสาขาที่สอดคล้องตามแนวทางการ บริหารสู่ความเป็นเลิศชัดเจนในเรื่องการ จัดการความรู้ และข้อมูลสารสนเทศที่ ยังขาดความต่อเนื่องและไม่เป็นปัจจุบัน หากนำรูปแบบ องค์ประกอบ กรอบการ ดำเนินงาน มาปรับและนำตัวบ่งชี้มาใช้ มีความเป็นไปได้ เพียงแต่ต้องทำความเข้าใจในรายละเอียด ปรับการจัดกลุ่ม งานมาใช้ตามรูปแบบใหม่ จัดตั้งทีมงาน และมีแผนงานรองรับ มีการมอบหมาย ผู้ที่รับผิดชอบดำเนินการ มีการดำเนิน

- การตามวงรอบการตรวจประเมิน-การ จัดทำรายงานผล-การจัดทำแผนพัฒนา- การดำเนินการพัฒนาปรับปรุง ซึ่งมี ลักษณะของการทำงานคล้ายคลึงการ ประกันคุณภาพภายในปัจจุบัน หากปรับ ให้เหมาะกับการดำเนินงาน ก็จะมี ความ เป็นไปได้ในการปฏิบัติ แต่อาจต้องใช้ เวลาบ้าง ในส่วนการจัดทำกรอบการ ดำเนินงานและกลไกการดำเนินงานตาม วงรอบสามปี สามารถทำให้เห็นผลและ สามารถอ้างอิงกับการประกันคุณภาพ ทั้งภายในภายนอกได้ ทำให้เห็นความ โดดเด่นของสาขาจะชัดเจนขึ้นและ เป็นการช่วยชี้ชัดว่าสาขามีคุณภาพใน ส่วนใด และควรปรับปรุงคุณภาพการ บริหารจัดการในเรื่องใด ทั้งยังเป็นส่วน เสริมและครอบคลุมมาตรฐานการ ประกันคุณภาพการศึกษาทุกตัวที่ใช้อยู่ ในปัจจุบัน และจะกลายเป็นกลไกการ ดำเนินงานที่ระดับสาขาวิชา ที่สอดคล้อง และสามารถดำเนินการคู่ขนานไปกับ ระบบมาตรฐานและการประกันคุณภาพ การศึกษา (QA) กับแนวการประเมินตาม เกณฑ์รางวัลการบริหารสู่ความเป็นเลิศ (TQC) และเชื่อมโยงกับกรอบเกณฑ์ รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) จะทำให้ การดำเนินงานของสาขาวิชาเป็นไปด้วยดี การบริหารเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศก็น่า จะมีโอกาสมากขึ้น
3. นำเสนอรูปแบบและกลไกการบริหารเพื่อ การพัฒนาการดำเนินงานของสาขาวิชา คหกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย

- 1) การเตรียมการที่ระดับสาขาวิชา
 - 2) การดำเนินการตามวงจรการตรวจประเมิน และพัฒนาการบริหารฯ ตามวงจรรอบ 3 ปี การศึกษา
 - 3) การสรุปผลการพัฒนาคุณภาพการบริหาร และการทบทวนสถานภาพการพัฒนา แนวทางการประเมินการ พัฒนาการบริหารสู่ความเป็นเลิศในแต่ละหัวข้อ และการให้ข้อมูลป้อนกลับ แก่ประธานหลักสูตรและคณะกรรมการ บริหารหลักสูตร จะขึ้นอยู่กับผลการประเมิน ใน 2 มิติ คือ
1. มิติด้านกระบวนการ เป็นการตรวจ ประเมินวิธีการที่สาขาวิชาใช้และปรับปรุง เพื่อตอบสนองข้อกำหนดต่างๆขององค์ ประกอบในหมวด 1-11 มีการใช้ปัจจัย 4 ข้อในการประเมินกระบวนการ ได้แก่ แนวทาง (Approach-A) การถ่ายทอดสู่การปฏิบัติ (Deployment-D) การเรียนรู้ (Learning-L) และการบูรณาการ (Integration-I)
 2. มิติผลการดำเนินงาน หมายถึง ผลผลิตหรือ ผลการดำเนินงานของสาขาวิชาในการที่ บรรลุผลตามข้อกำหนดในองค์ประกอบที่ 12 มีปัจจัย 4 เรื่องที่ใช้ในการประเมินผล การดำเนินงาน ได้แก่ ระดับ (Level-L) แนวโน้ม (Trend-T) การเปรียบเทียบ (Comparison-C) และการบูรณาการ (Integration-I)

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยนำเสนอการ อภิปรายได้ 7 ตอน ดังนี้

1. องค์ประกอบของรูปแบบและกลไกการ ดำเนินงาน จะเห็นว่าคล้ายกับตัวแปรของ ระบบประกันคุณภาพทางการศึกษา (QA) ที่มีอยู่แล้ว และส่วนใกล้เคียงกับระบบที่ใช้ ใน TQC ได้ถึง 7-9 ส่วนด้วยกัน แล้วนำผล มากำหนดองค์ ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 52 องค์ประกอบ ที่สอดคล้องกับระบบประกัน คุณภาพการศึกษา เกณฑ์การประเมินการ บริหารสู่ความเป็นเลิศและเกณฑ์คุณภาพ แห่งชาติ ผลการวิจัยเป็นไปในทางเดียวกับ งานวิจัยของ พิสนุ พงศ์ศรี (2548) ที่พบว่า มีองค์ประกอบ 7 ประการที่มีความ สอดคล้องตามแนวทางรางวัลการบริหาร สู่ความเป็นเลิศ รางวัลคุณภาพแห่งชาติ ของไทย รางวัลการบริหารภาครัฐ และ รางวัลคุณภาพแห่งชาติมีลคอร์ดมี บัลดริตจ์ อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์ (2550) ซึ่งพัฒนาแบบ ประเมินสถานศึกษาตามแนวการประกัน คุณภาพการศึกษาระบบมีลคอร์ดมี บัลดริตจ์ สำหรับสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้น พื้นฐาน ที่พบว่ามี 7 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย ส่วนงานวิจัยของ รุ่งชัชดาพร เวระชาติ (2548) พบว่า รูปแบบ การบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถาน ศึกษาขั้นพื้นฐานว่ามี 6 องค์ประกอบ และ ผลงานวิจัยของ อนันต์ เตียวต้อย (2551) ที่ศึกษารูปแบบการบริหารคุณภาพแบบ เบ็ดเสร็จในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พบว่า มี 7 องค์ประกอบ ในขณะที่งานวิจัยของศุภลักษณ์ เศษระพานิช (2550) พบว่า รูปแบบการบริหารที่มุ่งเน้น ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน

มี 9 องค์ประกอบ มีองค์ประกอบย่อย 35 องค์ประกอบ เมื่อตรวจสอบการนำไปใช้ใน ระดับสาขาวิชา ผู้ปฏิบัติในระดับสาขาวิชา มีความเห็นว่าเหมาะสม สามารถนำไป ปฏิบัติได้ แต่ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร คุณภาพและผู้ปฏิบัติงาน ยังมีความคิดเห็น แย้งกันในบางประเด็นนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิอยาก ให้จัดลงรายละเอียดองค์ประกอบหลักและ องค์ประกอบย่อยของรูปแบบและกลไกการ บริหารจัดการฯ ให้ครบทั้งหมด แต่ในส่วน ผู้ปฏิบัติอยากให้ตัดลงรายละเอียดเฉพาะที่ สาขาจำเป็นต้องใช้ แต่เมื่อสรุปความเห็น แล้ว มีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า จัดทำ มาให้เห็นในภาพรวม ส่วนการนำไปปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับบริบทของสาขาวิชาแต่ละแห่ง

2. ปัจจุบันการจัดโครงสร้างการบริหาร จัดการคุณภาพที่ระดับสาขาวิชา มีทั้งที่ เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ สาขาวิชาบางแห่งไม่ได้ตั้งบุคลากรรับผิดชอบที่ชัดเจน ส่วนใหญ่ยังเป็นไปตามที่ ระดับคณะวิชาเป็นผู้กำหนดและการ มอบหมายตัวชี้วัด ปัญหาที่พบในปัจจุบัน ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ยังขาดระบบ และกลไกการจัดการความรู้ และ เทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เป็นระบบที่ ชัดเจนสำหรับงานของระดับสาขาวิชา จากการสนทนาเชิงลึกกับผู้บริหาร และ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานประกัน คุณภาพ เห็นว่าการจัดโครงสร้างการ บริหารและกลุ่มงานระดับสาขาวิชาให้ เหมาะสมชัดเจนและจัดให้งานประกัน คุณภาพเป็นพื้นฐานของการจัดการ ดำเนินงานที่สาขาวิชา โดยรับภาระงาน

ประกันคุณภาพและการประเมินคุณภาพ สาขาวิชา ตามแนวทางเกณฑ์การบริหาร สู่ความเป็นเลิศคู่ขนานกันไป การดำเนิน งานก็น่าจะมีประสิทธิภาพดีขึ้น จะ ครอบคลุมกลุ่มงานต่างๆ รวมทั้งงานจัดการ ความรู้และงานเทคโนโลยีสารสนเทศก็จะ ปรากฏชัดเจน เป็นการบูรณาการงาน ประกันคุณภาพให้เข้ากับเนื้องานหรือ ภาระงานของแต่ละกลุ่ม และสร้างความ ตระหนักและเห็นความสำคัญของ บุคลากรในสาขาให้ตระหนักและเห็น ความสำคัญกับงานประกันคุณภาพที่จะ ได้ผลผลิตที่เป็นคุณภาพของนักศึกษา และระบบบริหารจัดการที่มีคุณภาพเพิ่ม ขึ้นดังภาพ

ภาพที่ 1 การจัดโครงสร้างการบริหารและกลุ่มงานระดับสาขาวิชา

3. รูปแบบและกลไกการดำเนินงานการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ ที่เหมาะสมและเป็นไปได้สำหรับสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นหลักการและวัตถุประสงค์ รูปแบบนี้ใช้หลักการการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศ เน้นการประยุกต์ใช้ที่ระดับสาขาวิชา เพื่อให้ข้อมูลโดยเฉพาะ เพื่อการปรับปรุงกลไกการบริหารในขั้นต้น (Opportunity for Improvement-OFI) ในแต่ละประเด็น มีจุดเน้นในการนำเสนอแสดงการบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์กรในบริบทของสาขาวิชา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการวิจัยการบริหารสู่ความเป็นเลิศในระดับสาขาวิชา สอดคล้องกับงานวิจัยของ

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2549) และ พันธุ์ศักดิ์ พลสารมัย (2540, หน้า163-164) ซึ่งงานวิจัยทั้งสองฉบับมีกรอบแนวคิดของการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร ซึ่งสามารถนำมาเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศ ส่วนที่สอง ประกอบด้วยโครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการที่ระดับสาขาวิชา องค์ประกอบและกลไกการบริหารเพื่อการดำเนินงานที่ระดับสาขาวิชา ประกอบด้วย

- 1) การเตรียมการที่ระดับสาขาวิชา
- 2) การดำเนินตามวงจรการตรวจประเมินและพัฒนาการบริหารฯ ตามวงจรช่วงระยะ 3 ปีการศึกษา และ
- 3) การสรุปผลการพัฒนาคุณภาพการบริหารและการทบทวนสถานการณ์การพัฒนา ใกล้เคียงกับผลการวิจัยของสมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2549) และ

- พันธศักดิ์ พลสารมัย (2540, หน้า163-164) ที่พบว่ารูปแบบการบริหารประกอบด้วย 3 ส่วน คือ
- 1) แนวคิดและหลักการ
 - 2) โครงสร้างระบบงาน
 - 3) ขั้นตอนการดำเนินงาน มีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ
 - 1) ระยะเตรียมการดำเนินงาน
 - 2) ระยะการดำเนินงานตามแผน
 - 3) ระยะการตรวจประเมินผลการปฏิบัติงาน
 - 4) ระยะสรุปผลการดำเนินงาน
 ในส่วนการเตรียมการที่ระดับสาขาวิชา ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ
 - 1) การกำหนดกลุ่มงานและบุคคลผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามระบบกลไกและแนวปฏิบัติ
 - 2) การสร้างความเข้าใจและเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 3) การกำหนดนโยบายและแผนการบริหาร เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คณะทำงานของสาขา
 - 4) ตั้งกลุ่มทำงานเฉพาะด้าน
 - 5) การวางแผนการดำเนินงานและการจัดสรรทรัพยากร
 - 6) การกำหนดกรอบแนวการประเมินและแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศของสาขาวิชา เป็นการกำหนดวงจรการบริหารจัดการดำเนินการในระยะ 3 ปีการศึกษา ตามวงจรการตรวจประเมิน-การจัดทำรายงาน-การจัดทำแผนพัฒนา-การดำเนินการพัฒนาปรับปรุง สอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2549) และพันธศักดิ์ พลสารมัย (2540, หน้า163-164) เช่นกัน ที่พบว่า กระบวนการบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั่วทั้งองค์การที่เหมาะสมมี 8 ขั้นตอน คือ
 - 1) การดำเนินการสร้างความรู้ความเข้าใจ
 - 2) การสร้างทีมดำเนินงาน
 - 3) การนิยามและการสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการ
 - 4) การสร้างวิสัยทัศน์ กำหนดภารกิจและกำหนดรางวัล
 - 5) การกำหนดแผนและการดำเนินงาน
 - 6) การดำเนินการจัดตั้งทีม
 - 7) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน
 - 8) การรายงานผลและวิธีให้รางวัล
 จากการสนทนากลุ่ม พบว่า รูปแบบที่นำเสนอนี้หากสามารถนำมาใช้ที่ระดับสาขาในทางปฏิบัติจะมีประโยชน์ เพราะสามารถเชื่อมโยงเกณฑ์ QA,PMQA,TQC และ TQA เข้าด้วยกันได้ จากการยืนยันและตรวจสอบความเหมาะสม โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าทั้ง 12 องค์ประกอบหลัก และ 52 องค์ประกอบย่อย หลักการและวัตถุประสงค์ โครงสร้างและกลไกการบริหาร องค์ประกอบและกลไกการดำเนินงาน กรอบเกณฑ์การประเมิน มีความเหมาะสมและครอบคลุม ในการนำไปใช้มีความเห็นแย้งในบางประเด็น คือ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารบางท่านเห็นว่า รูปแบบนี้น่าจะเหมาะกับหน่วยงานที่มีขนาดปานกลาง เช่น คณะวิชามากกว่าการนำมาใช้กับสาขา อาจมีข้อจำกัดในบางองค์ประกอบที่สาขาไม่สามารถบริหารจัดการได้เช่นงบประมาณ แต่มุมมองของผู้ปฏิบัติเห็นว่า สาขาวิชามีความพร้อมสามารถนำมาใช้ได้ เพราะตามปกติสาขาก็ได้ดำเนินการอยู่แล้ว
- การจัดวงจรการบริหารงานเป็นเวลาระยะเวลาสามปีการศึกษา จะทำให้เห็นความก้าวหน้าของสาขาชัดเจนขึ้น เพราะต้องมีการแก้ปัญหาและใช้เวลา

ปรับปรุงการดำเนินงานในสาขาวิชา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฮอว์ก (2005, http://www.lib.umi.com/dissertations/results?set_num=1.2004) ที่ศึกษาเรื่องความเข้าใจและการนำเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินงานที่เป็นเลิศของระบบมัลคอล์ม บัลดริจ มาใช้ศึกษาในโรงเรียน 2 แห่ง ในรัฐอิลลินอย (Illinois) พบว่า แนวคิดต่างๆพัฒนาได้ดีในช่วงภาวการณ์พัฒนา ระยะที่ 3 ของการใช้ระบบมัลคอล์ม บัลดริจ และมีการพัฒนาทางบวกทุกองค์ประกอบ

4. ปัญหาและอุปสรรคที่ควรคำนึงถึงในการบริหารจัดการคุณภาพในสาขาวิชา คือ
 - 1) ในช่วงเริ่มต้นอาจมีปัญหาและอุปสรรคบ้าง
 - 2) ต้องตระหนักถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลและสมรรถนะบุคคลในสาขาวิชา ที่ไม่ตระหนักความสำคัญของประกันคุณภาพ
 - 3) การอบรมลงไปไม่ถึงในระดับผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องก่อนนำมาใช้
 - 4) ระดับคณะวิชาจะต้องร่วมมือด้วย
 - 5) ต้องคำนึงถึงบุคลากรสนับสนุนหรือรับผิดชอบงาน
 - 6) การแสดงหลักฐานยืนยันการทำงาน ยังต้องหามาประกอบเหมือนการประกันคุณภาพในแบบเดิม
 - 7) การประกันคุณภาพแบบ QA ใช้ศัพท์ที่ยากต่อการเข้าใจ
 - 8) คณะมีการเปลี่ยนพันธกิจ ยุทธศาสตร์บ่อย ควรปรับทุก 3-5 ปีเพื่อให้แนวทางการทำงานเกิดความต่อเนื่อง
 - 9) ทรัพยากรและงบประมาณในสาขาคหกรรมศาสตร์ไม่เพียงพอ ประเด็นดังกล่าว สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เก็จนก เอื้อวงศ์ (2546, หน้า12) เกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การที่วัฒนธรรมองค์

การมีลักษณะแตกแยก มีการแข่งขัน ไม่ให้เกียรติและไม่ไว้วางใจกันและกัน ขาดการยอมรับความสามารถของเพื่อนครู ครูไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง และครูไม่เพียงพอ ขาดความรับผิดชอบความสนใจไม่เรียนรู้ มีทัศนคติไม่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญกับสถานศึกษาในเรื่องกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพ

โอกาสในการนำกรอบการตรวจประเมิน

การพัฒนาการบริหารจัดการคุณภาพมาใช้ในสาขาจากการสนทนาเชิงลึกและการประชุมกลุ่มเห็นว่า น่าจะเป็นไปได้ โดยสาขาวิชาควร

- 1) จัดแผนการดำเนินงานของสาขาวิชาให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของคณะวิชาที่จัดไว้
- 2) ต้องสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรที่เข้ามาใหม่ และแบ่งงานให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วม
- 3) สาขาวิชาควรสรุปรายงานเป็นรายภาคการศึกษา
- 4) การนำไปใช้จริงควรมีการนำร่องก่อนในบางสาขาคหกรรมศาสตร์ ถ้าดำเนินงานแล้วเป็นผลก็ควรจะได้กระจายสู่สาขาอื่น
- 5) การให้คำชมเชย การกำหนดภาระงานรางวัล เพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้อยากทำ อยากมีส่วนร่วมมากขึ้น
- 6) ควรมีแบบหรือตัวอย่างมาให้ดู
- 7) การชี้แจงคำสำคัญ ขั้นตอนการทำงาน อาจต้องมีแบบฟอร์มหรือคู่มือปฏิบัติงาน จะดำเนินงานได้ง่ายมากขึ้น

5. ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงาน คือ การนำองค์กรที่ระดับสาขาวิชา จากการประชุมกลุ่ม มีความเห็นไปในทางเดียวกันว่า ประธานหลักสูตรและคณะกรรมการหลักสูตร มีบทบาทสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนรูปแบบและกลไกการบริหารจัดการ ประธานสาขาวิชาควรเริ่มตั้งแต่
 - 1) กำหนดนโยบายคุณภาพที่ระดับสาขาวิชาให้ชัดเจนและทำความเข้าใจร่วมกัน รับผิดชอบในการติดตาม การตรวจสอบ ประเมิน และดูแลดำเนินการให้เกิดการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เชื่อมโยงการปฏิบัติงานในระดับสาขาวิชาจนถึงระดับคณะวิชาให้เกิดคุณภาพ ถ้าประธานหลักสูตรและคณะกรรมการไม่มีการผลักดัน หรือขับเคลื่อน รูปแบบ และกลไกการดำเนินงานแบบนี้ไปใช้ในสาขาวิชา การดำเนินการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆทำได้ยาก สิ่งที่ต้องดำเนินการรองลงมา คือ
 - 2) การจัดทรัพยากรที่เพียงพอในการดำเนินงาน และ
 - 3) การกำหนดกรอบการดำเนินงาน ซึ่งสาขาวิชาควรจะทำงานประกันคุณภาพตามตารางการดำเนินงานไปพร้อมกันกับตารางการดำเนินงานของคณะวิชา
 - 4) การกำหนดภาระงานของคณะทำงาน
 - 5) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน ผลวิจัยใกล้เคียงกับงานวิจัยของเก๊จนก เอื้อวงศ์ (2546, หน้า12) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมากได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ด้านวัฒนธรรม

องค์การ และด้านบุคลากร โดยประกอบไปด้วยการที่ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นทุ่มเทสนใจใฝ่รู้ ใช้ทั้งการบริหารส่วนมีส่วนร่วม และการบริหารแบบเข้มงวด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเน้นการนำผลการศึกษาไปใช้ในการบริหารคุณภาพในระดับสาขาวิชา การจัดทำระบบการประกันคุณภาพภายในสาขาวิชา เพื่อพร้อมรับการประเมินตามแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศและกรอบเกณฑ์รางวัลคุณภาพ จึงมีข้อเสนอแนะแนวทางการนำไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ประธานสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่ง อาจนำแนวทางมาใช้ในการสร้างภาวะผู้นำ และจัดตั้งทีมงานเพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และเตรียมการในระดับสาขาวิชา จัดตารางการดำเนินงานตามวงรอบ มีการสรุปและทบทวนและรายงานผลการพัฒนา สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับสาขาวิชาที่พยายามใช้ระบบนี้ก็คือ จะได้ Opportunity for improvement ที่เรียกว่า OFI ที่จะได้มาจาก Feedback report
2. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่ง สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการตามแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ รูปแบบขี้นี้มีการเตรียมการและกระบวนการ การที่เป็นขั้นตอนสามารถสังเกต เห็นชัดเจน และมีการประเมินผลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อการพัฒนา

ต่อเนื่องเป็นวงจรในช่วง 3 ปีการศึกษา (circle) เช่นเดียวกับวงจรคุณภาพของ เดมมิ่ง (PDCA) เมื่อนำมากำหนดเป็น นโยบายบริหาร สาขาวิชาจึงควรให้ความสำคัญ และถือว่าการประกันคุณภาพ ภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ บริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่าง ต่อเนื่อง และการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อคณะวิชา

3. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ควรจัดทำคู่มือ ปฏิบัติงาน เพื่อการดำเนินงานตาม แนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศหรือ ใช้กรอบการดำเนินการพัฒนาการบริหาร ในระดับสาขาวิชาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็น แนวทางในการบริหารจัดการ
4. สาขาวิชาควรจัดอบรมและทำความเข้าใจ ในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ในการประเมินคุณภาพภายในสาขาวิชา
5. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์แต่ละแห่ง สามารถบริหารจัดการสาขาวิชา โดย ประเมินจากรายงานการประเมินตนเอง ว่าองค์ประกอบใดที่มีความสำคัญและ จำเป็นต่อการบริหารจัดการคุณภาพของ สาขาวิชา เพื่อนำมาดำเนินการปรับปรุง และรับพัฒนาเป็นลำดับแรกๆ และ องค์ประกอบใดที่ทำให้สาขาวิชาสามารถ ก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายระดับมาตรฐาน สากลได้ตามบริบทของสาขา
6. ประธานสาขาวิชาควรกำหนดนโยบาย และสร้างความตระหนัก สร้างความ

เข้าใจในรายละเอียดของรูปแบบและ กลไกการบริหารจัดการฯนี้ จะต้องมีการเตรียมความพร้อมในระดับสาขา เช่น การตั้งทีมงาน การจัดการอบรมให้ เกิดความรู้ความเข้าใจก่อนไปปฏิบัติ จัด โครงสร้างการบริหารและกลุ่มงานใน ระดับสาขา มีการติดตามผลการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้สาขาพัฒนาการบริหาร จัดการงานมากขึ้น ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นใน การดำเนินงานประกันคุณภาพการ บริหารสู่ความเป็นเลิศในระดับสาขาวิชา ที่ครอบคลุมมาตรฐานสากล

7. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ในสถาบัน อุดมศึกษาอื่น หากนำรูปแบบและกลไกการ ดำเนินงานนี้ไปใช้และพัฒนาตามกรอบ การบริหารจัดการได้ก้าวหน้าไปไกล มากๆ สาขาวิชาจะมีระบบและกระบวนการ ที่เป็นขั้นตอนสามารถสังเกตเห็นชัดเจน มีการประเมินผลย้อนกลับเพื่อการพัฒนา ที่ต่อเนื่องเป็นวงรอบ เช่นเดียวกับวงจร คุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) เมื่อนำมา กำหนดเป็นนโยบายบริหารสาขาวิชา จึงควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง
8. สาขาวิชาอื่นอาจนำผลการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลประกอบในการพัฒนา คุณภาพการศึกษา หรือใช้เป็นแนวทางใน การพัฒนาการบริหารเพื่อการดำเนินงาน ตามแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ การบริหารตามกรอบการประเมินตาม แนวทางดำเนินการบริหารสู่ความเป็นเลิศ จะช่วยให้สาขาวิชาได้ประเด็นและ แนวทางปรับปรุงคุณภาพการบริหาร

จัดการของตนเอง ตามกำลังศักยภาพ
ของตนเอง เพื่อให้สาขาวิชามีคุณภาพ
ที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

9. ผู้ที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพในสาขา
วิชาต่างๆ คณะวิชาหรือมหาวิทยาลัย
อาจใช้ผลการศึกษา วิจัยครั้งนี้เป็นแนวทาง
ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับ
สาขาวิชาและคณะวิชา หรือมหาวิทยาลัย
เพื่อเป็นกรอบและรูปแบบของการบริหาร
คุณภาพตามแนวทางการบริหารสู่ความ
เป็นเลิศ
10. สมาคมคหเศรษฐศาสตร์ อาจต้องรับ
ภาระและร่วมกันพัฒนาปรับปรุงสาขา
วิชาให้เข้มแข็งโดยใช้กรอบตามแนวทาง
การบริหารสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐาน
ระดับสากล ซึ่งออกแบบให้เข้ากับบริบท
ของสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ หาก
สมาคมวิชาชีพนำกรอบการประเมินนี้
ไปประเมินคุณภาพของสาขาวิชา
คหกรรมศาสตร์แล้วได้มาตรฐาน ก็จะมี
ครอบคลุมได้ว่าสาขานี้อยู่ในระดับ
มาตรฐานสากลเช่นกัน หรือปรับเกณฑ์
ประเมินวิชาชีพของสาขาทางด้าน
คหกรรมศาสตร์ในระดับสถาบันอุดมศึกษา
ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะรูปแบบและ
กลไกการบริหารจัดการเพื่อการดำเนินงานตาม
แนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ สำหรับสาขา
วิชาคหกรรมศาสตร์ ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควร

1. ศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอรูปแบบและกลไก
การบริหารจัดการเพื่อการดำเนินงาน

ตามแนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ
สำหรับสาขาวิชาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง
กัน หรือพัฒนารูปแบบและกลไกการ
บริหารจัดการเพื่อการดำเนินงานตาม
แนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศ
สำหรับคณะวิชา เพื่อให้การดำเนิน
การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับ
สาขาและคณะวิชา มีการดำเนินการ
อย่างเป็นระบบมีความสอดคล้องกับการ
ปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษา
และสอดคล้องกับเกณฑ์การบริหารสู่
ความเป็นเลิศ และเกณฑ์รางวัลคุณภาพ
แห่งชาติที่เป็นมาตรฐานในระดับสากล

2. ใช้งานวิจัยนี้เป็นกรอบแนวทางที่สามารถ
ศึกษาค้นคว้าต่อในเรื่อง การกำหนดค่า
ระดับการประเมินในรายองค์ประกอบ
ย่อย ซึ่งผู้ที่สนใจควรได้มีการวิจัยใน
เชิงลึกเกี่ยวกับการกำหนดค่าระดับ
คะแนนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ
การบริหารจัดการคุณภาพตามแนวทางการ
บริหารสู่ความเป็นเลิศ และสอดคล้องกับ
เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ
3. นำข้อมูลไปใช้เป็นพื้นฐาน เพื่อศึกษา
ปัญหาการบริหารจัดการคุณภาพตาม
แนวทางการบริหารสู่ความเป็นเลิศที่
ระดับสาขาวิชา ทดลองนำไปปฏิบัติจริง
เพื่อนำผลการทดลองมาปรับปรุงการ
ดำเนินงานประกันคุณภาพที่ระดับสาขา
วิชาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2546). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยอุปสรรคต่อการดำเนินการในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ค่านาย อภิปรัชญาสกุล. (2547). *โลจิสติกส์เพื่อการผลิต และการจัดการดำเนินงาน*. กรุงเทพฯ: หจก. นัฏพรการพิมพ์. 2
- ทัศนยา เมฆเวียน. (2549). *วิวัฒนาการของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนคหกรรมศาสตร์ระดับอุดมศึกษา ในสมัยรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการความเป็นผู้นำทางการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2545). *วิถิศาสตร์ในประเทศไทย : บทสะท้อน วิสัยทัศน์และกระบวนทัศน์จากปัจจุบัน สู่นาคต*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย. (2540). *การพัฒนากระบวนการบริหารงานสถาบันอุดมศึกษา ตามแนวความคิดการบริหารงานแบบมุ่งคุณภาพทั้งองค์การกรณีศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ.
- พิสนุ พองศรี. (2548). *การพัฒนาตัวชี้วัดระบบประกันคุณภาพคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏตามแนวทางรางวัลมัลคอล์ม บัลดริจ เนชั่นแนล คิวอลิตี้ อวอร์ด*. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2548, จาก <http://dcms.thailis.or.th/dcms/basic.php?page=18&query>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. (2555). *รายงานการประเมินตนเอง SAR 9*. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2548). *การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. ชลบุรี, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ลักขณา สกฤติเรศสีมา. (2551). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพคหกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนาเข้าสู่อาชีพ : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชีวศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศุภลักษณ์ เศษะพานิช (2550). *การพัฒนาระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการความเป็นผู้นำทางการศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2553). *TQA Criteria for Performance Excellence 2553-2554*. กรุงเทพฯ, บริษัททิวาโกลด์มีเดีย จำกัด.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2549). *คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ, สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.
- อนันต์ เตียวต้อย. *รูปแบบการบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล นครปฐม*. (2551). วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์. (2550). *การพัฒนาแบบประเมินสถานศึกษาตามแนวการประกันคุณภาพการศึกษาระบบมัลติฟอร์ม บัลดริจ สำหรับสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อมรรัตน์ อนันตวรพงษ์. (2551). *ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ: หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ระดับอุดมศึกษาที่มุ่งหวัง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Hawk, Bradley James. (2004). *Baldrige Criteria for performance excellence in Illinois public schools : understanding and Implementation*. Retrieved March, 15, 2005, from http://wwwlib.umi.com/dissertations/results?set_num=1.

มายากล กับมายาคติในสังคมไทย
Magic-Trick and Thai Social Myth

จอห์นนพดล วาศินสุนทร*
JohnNopadon Vasinsunthon*

*หลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

*Doctor of Philosophy in Communication Arts Program, Dhurakij Pundit University.

*E-mail : kohmagic@hotmail.com

บทคัดย่อ

“มายากล” เป็นวาทะอย่างหนึ่งที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับอำนาจ (Power) และผู้มีอำนาจ (Authority) โดยในแต่ละช่วงสมัยจะมีผู้กำหนดบทบาทหน้าที่และให้ความหมายต่อ “มายากล” ว่าเป็นอะไรและแม้ในปัจจุบันนักวิชาการสายหน้าที่นิยม (Functionalism) อาจให้สถานะได้เพียงสื่อเพื่อความบันเทิงเพียงเท่านั้น แต่ในแง่ความหมายแบบหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralism) กลับมองว่า “มายากล” ได้ประกอบสร้างความหมายจากอำนาจ (Power) ของสถาบันต่างๆ เพื่อสร้างคติความเชื่อแก่คนในสังคมไทย โดยการวิจัยนี้ได้ใช้วิธีวิทยาตามทฤษฎีของ โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส เพื่อวิเคราะห์ความหมายชั้นต้นก่อนจะลงลึกไปในระดับความหมายเชิงมายาคติที่ต้องอาศัยบริบททางสังคม-วัฒนธรรมมาร่วมอภิปราย ทั้งนี้เพื่อต้องการอธิบายถึงการประกอบสร้างความหมายในสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนกันจากหลักฐานทั้งสิ้น 110 รายการ จาก 6 กรอบความรู้ (Epistem) ได้แก่ หลักฐานที่สื่อความหมายเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การแสดง กลุ่มนักมายากล ความเป็นจริงในสังคม ความเชื่อหรือความไม่แน่ใจและสุดท้ายคือความบันเทิง

จากการศึกษาพบว่า สถาบันมายากลและสถาบันที่ใช้มายากลมีการสื่อความหมายโดยตรง คือ 1) ชนชั้นปกครอง 2) วัฒนธรรมชาวต่างชาติ 3) อำนาจเหนือธรรมชาติ 4) วิทยาศาสตร์และการเรียนรู้ 5) การหลอกลวงและการกล่าวโทษ 6) ศิลปะการแสดง 7) จินตนาการและความเป็นไปได้ 8) เทคโนโลยีและความทันสมัย 9) สินค้าและธุรกิจ 10) กลุ่มสมาชิกและการรวมตัว 11) กฎระเบียบจรรยาบรรณ 12) ความเร็ว 13) การเปลี่ยนแปลง 14) การปกป้องคุ้มครอง 15) การทำนาย 16) การต้านกฎธรรมชาติ 17) การทำลายล้าง และสื่อความหมายเชิงมายาคติเพื่อประกอบสร้างอุดมการณ์ความเชื่อต่างๆ แก่สังคมไทย คือ 1) มายากลเป็นของคนชั้นสูง 2) มายากลมีความเป็นสากล 3) มายากลเป็นความวิเศษ 4) มายากลเป็นวิทยาการที่น่าเชื่อถือ 5) มายากลเป็นสิ่งชั่วร้าย 6) มายากลเป็นความบันเทิง 7) มายากลคือความหวังต่อความเป็นไปได้ 8) มายากลเป็นสิ่งร่วมสมัย 9) มายากลมีมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ 10) มายากลมีตัวตนและมีสังคม 11) มายากลเป็นความลับที่ไม่เปิดเผย 12) มายากลเป็นอุดมการณ์ความเร่งรีบ 13) มายากลเป็นอุดมการณ์การพัฒนา 14) มายากลเป็นอุดมการณ์ความปลอดภัย 15) มายากลเป็นอุดมการณ์การทำนาย 16) มายากลเป็นอุดมการณ์การทำลายธรรมชาติ 17) มายากลเป็นอุดมการณ์การทำลายล้าง นอกจากนี้ยังพบว่า มายากลในสถาบันต่างๆ มีความหมายที่ลื่นไหล ไม่หยุดนิ่งตายตัวและแตกต่างกันไปตามแนวคิดสัมพันธ์ (Intertextuality) ซึ่งเป็นการประกอบสร้างความหมายของแต่ละสถาบันที่มีอำนาจ (Power) โดยจะเสริมแต่งด้วยความหมายทางวัฒนธรรมที่ทำให้มายากลกลายเป็นมายาคติ (Myth) ในแบบที่สถาบันที่ประกอบสร้างต้องการ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ในกลุ่มทฤษฎีการประกอบสร้างความจริงทางสังคมและสามารถนำไปใช้ในงานนิเทศศาสตร์ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ หรือนำไปใช้ศึกษามายาคติในสื่อต่างๆ เพื่อให้รู้เท่าทันคติความเชื่ออันส่งผลต่อคนในสังคมไทยอย่างไม่รู้ตัว

คำสำคัญ: มายากล มายาคติ สัมพันธบท

Abstract

“Magic-Trick” is a word that has a meaning associated with power and authority. In each period is determined the role and meaning of the “Magic-Trick” that it is. Although the scholars in the functionalist would offer is only entertainment purposes. But in a Post-Structuralist sense, “Magic-Trick” had the power of the various institutions in society. And can offer disguise for hidden meanings to ideological beliefs in Thai social. The research methodology used is based on the theory of Roland Barthes, a French semiologist. For analysis is necessary to understand the meaning of the first sign level. And then analyze a meaning of Myth. That requires a Social- Cultural context for participate in a discussion. And explain about construction of Intertextual-Meaning. From the evidence total of 110 frames of 6 epistem as is meaningful evidence about the History, Show, Group Magician, In fact, Faith or indecision and Entertainment.

The study found the institutions of Magic-Trick school in Thai society and institutions of used Magic-Trick meaning in Thai society. Both institutions had a meaning of the first sign level as follows. 1) The ruling class 2) Cultural foreigners 3) Supernatural 4) Science and learning 5) Fraud and Accuses 6) Art and Show 7) Imagination and the Possibility 8) Advanced technology 9). Trade and Marketing 10) Group assembled 11) Ethics regulation 12) Speed 13) Changes 14) Protection 15) Prediction 16) Contravention natural laws 17) Destruction. And also had a connotative meaning to convey the Myth to the ideological beliefs of Thai society as follows. 1) Magic-Trick is noble 2) Magic-Trick is a universal 3) Magic-Trick is amazing 4) Magic-Trick is science, reliable 5) Magic-Trick is evil 6) Magic-Trick is entertainment 7) Magic-Trick is hoped to be possible 8) Magic-Trick is a contemporary 9) Magic-Trick is a valued economically 10) Magic-Trick is a existed and society 11) Magic-Trick is the secret undisclosed 12) Magic-Trick is the ideological haste 13) Magic-Trick is the ideological of development 14.) Magic-Trick is ideological of safety 15) Magic-Trick is ideological of predictor 16) Magic-Trick is the ideological nature of the challenge, 17) Magic-Trick is the ideological of destructive.

It was also found whether The institutions have the meaning flow. Dynamic and vary according to the intertextuality. Which is the meaning of each of the institutions of power. And adds up the meaning with socio-cultural context. That can makes a Magic-Trick meaning change to the Myth of institutions needs. And of this study is to generate knowledge in the theory of social construction of reality, which can be used

in both academic and professional training. Or apply the Myth to creating media. Or to literacy beliefs of the behavior and ideological in Thai society.

Keywords: Magic-Trick, Myth, Intertextual

1. บทนำ

“มายา-กล” ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Magic-Trick” ซึ่งพจนานุกรมแปลอังกฤษเป็นไทยของ สอ เสถบุตร ให้ความหมายเป็นสองส่วน คือ เวทมนตร์คาถาอันน่าอัศจรรย์ (Magic) และการใช้กลอุบายเพื่อตบตา (Trick) ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วความหมายของคำดังกล่าวสามารถสื่อความหมายได้ในสองแง่มุม อย่างแรกคือ การสื่อความหมายเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติที่ผูกพันกับตำนานของผู้วิเศษ หรือศาสดาในลัทธิความเชื่อต่างๆ โดยที่บุคคลเหล่านั้นกลายเป็นผู้มีอำนาจ (Authority) ต่อการควบคุมสิ่งต่างๆ อาทิ กฎเกณฑ์การอยู่ร่วม พิธีกรรม การรักษาโรคด้วยเวทมนตร์ หรือการใช้ของวิเศษในการแก้ไขปัญหา โดยตำนานปรัมปราต่างๆ มีส่วนสร้างความหมายแก่ “มายากล” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติในศิลปะการแสดงมายากล” ที่ผลการวิจัยระบุว่าเนื้อหาเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติได้รับการถ่ายทอดผ่านศิลปะการแสดงมายากลได้แก่ ความเชื่อปรัมปราเกี่ยวกับพระเจ้าและเทพเจ้า ความเป็นอมตะและการฟื้นคืนชีพ การควบคุมธาตุทั้งสี่ การเล่นแร่แปรธาตุและพลังจิต (คมกริช ลิปภานนท์, 2551)

ในอีกความหมายหนึ่งคือ การสื่อความหมายต่อการใช้เล่ห์กลในแง่ทุจริตเพื่อเอาชนะฝ่ายศัตรู หรือการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อสร้างความเกรงกลัว ซึ่งมักเกิดขึ้นบ่อยในสังคมที่ยังเชื่อในสิ่งเร้นลับและอำนาจเหนือธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น คดีดังที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เมื่อปี พ.ศ. 2543 ที่มีเหตุการณ์เกี่ยวกับ “เปรต อาจารย์ กู” ในอำเภอคำชะโนด จังหวัดอุดรธานี โดยถูกจับได้ว่าเป็นการใช้ความสามารถทางมายากลมาสร้างพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อหลอกลวงประชาชน ถึงขนาดมีผู้รู้ นักคิด นักเขียนตกเป็นสาวกและกลายเป็น

เป็นเหยื่อในครั้งนั้นจำนวนมากอีกด้วย (สุทิน ทองสีเหลือง, 2551)

ดังนั้น “มายากล” จึงเป็นวาทะอย่างหนึ่งที่มีความหมายเกี่ยวพันกับอำนาจ (Power) และผู้มีอำนาจ (Authority) โดยในแต่ละช่วงสมัยจะมีผู้กำหนดบทบาทหน้าที่และให้ความหมายต่อ “มายากล” ว่าคืออะไร และไม่ว่าสังคมจะให้คุณค่าความหมายไปในแบบใดก็ตาม “มายากลในสังคมไทย” ได้มีปฏิบัติการต่อสังคม (Social Practice) ไปแล้ว แม่ว่านักวิชาการสายหน้าที่นิยม (Functionalism) จะให้สถานะได้เพียงสื่อเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ในแง่ความหมายแบบหลังโครงสร้างนิยม (Post-Structuralism) กลับมองว่า “มายากล” ได้ประกอบสร้างความหมายจากอำนาจ (Power) ของสถาบันต่างๆ ในสังคมไทยที่ได้หยิบยืมความหมายและกลบเกลื่อนเพื่อชักชวนอุดมการณ์ความเชื่อ (Ideology) และเมื่อเราใช้วิธีการวิเคราะห์ความหมายแบบ มายาคติ (Myth) ของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) นักสัญวิทยาเชิงโครงสร้าง (Structural Semiology) ชาวฝรั่งเศส ที่กล่าวถึงความหมายทางวัฒนธรรมที่แฝงมาในสิ่งต่างๆ อันเป็นความคุ้นชินในชีวิตประจำวันผ่านกิจกรรมทางสังคม จึงเป็นการวิเคราะห์ความหมายที่ลึกลับ (Difference) ให้เปิดเผยขึ้นอีกครั้ง ทั้งนี้ก่อนที่จะเพิกเฉยไปกับความสงสัยใน “มายากล” จึงเรียกร้องข้อสังเกตที่ว่ามีความหมายและอุดมการณ์ความเชื่อ (Ideology) ไต่บ่างที่ชักชวนมาอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว

การวิจัยครั้งนี้จำเป็นต้องเข้าใจความหมายในระดับสัญลักษณ์เสียก่อน จากนั้นจึงวิเคราะห์ความหมายในระดับมายาคติที่ต้องอาศัยบริบททางสังคม-วัฒนธรรมมาร่วมในการอธิบายผลโดยจะแบ่งสถาบันที่ให้ความหมายต่อ “มายากล” เป็น 2 ส่วนคือ สถาบันมายากลและสถาบันที่ใช่มายากล

ทั้งนี้เพื่อจับให้ได้ไล่ให้ทันคติความเชื่ออันพรางตา
ที่ซ่อนอยู่ในวาทะของมายากลให้ปรากฏออกมา
เพื่อรู้เท่าทันมายาคติที่คอยกำกับและควบคุม
พฤติกรรมของคนในสังคมไทยมาโดยตลอด

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 2.1) เพื่ออธิบายความหมายเชิงมายาคติที่
ประกอบสร้างโดยสถาบันมายากล
- 2.2) เพื่ออธิบายความหมายเชิงมายาคติที่
ประกอบสร้างโดยสถาบันที่ใช้มายากล

- 2.3) เพื่ออธิบายสัมพันธ์บทเชิงมายาคติของ
สถาบันมายากลและสถาบันที่ใช้มายากล

3. ข้อเสนอพื้นฐานการวิจัย

สถาบันมายากลและสถาบันที่ใช้มายากล
ได้สื่อความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย
ผ่านสัมพันธ์เพื่อประกอบสร้างอุดมการณ์และ
คติความเชื่อต่างๆแก่คนในสังคมไทย

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

5. นิยามศัพท์ (Glossary)

- 5.1 มายากล (Magic-Trick) ในงานวิจัยนี้ หมายถึงโครงสร้างความหมายที่สื่อถึงอำนาจเหนือธรรมชาติ เวทมนตร์ของวิเศษ การทำสิ่งที่เป็นไปได้ให้กลายเป็นไปได้อย่างน่าเหลือเชื่อ หรือสื่อความหมายถึงการใช้เล่ห์กล การปิดบังซ่อนเร้น การหลอกลวง การพรางตาให้หลงเชื่อ โดยจะสื่อความหมายไปตามอำนาจ (Power) ของสถาบันต่างๆ ในสังคมไทย ได้แก่ สถาบันมายากล และสถาบันที่ใช้มายากล
- 5.2 สถาบันมายากล ในงานวิจัยนี้หมายถึง โครงสร้างความหมายที่สื่อถึงมายากลในหลักฐานต่างๆ โดยจะสื่อความหมายผ่านสัญญาณในเนื้อหา (Content) และรูปแบบ (Form) ได้แก่ หลักฐานบันทึกประวัติศาสตร์มายากล หลักฐานบันทึกการแสดงมายากล หลักฐานจากกลุ่มชมรมและนักมายากล เป็นต้น
- 5.3 สถาบันที่ใช้มายากล ในงานวิจัยนี้หมายถึง โครงสร้างความหมายที่สื่อถึงมายากล และแวดวงวิชาชีพต่างๆ ในสังคมไทยได้นำโครงสร้างความหมายดังกล่าว สื่อความหมายในลักษณะสัญญาณผ่านเนื้อหา (Content) และรูปแบบ (Form) มาใช้สื่อความหมายแบบมายากล (Magic-Trick) ได้แก่ หลักฐานที่สื่อความหมายในโลกความเป็นจริง หลักฐานที่สื่อความหมายในความเชื่อความศรัทธาหรือความไม่แน่ใจ หลักฐานที่สื่อความหมายในโลกความบันเทิง เป็นต้น
- 5.4 ความหมายขั้นต้น ในงานวิจัยนี้หมายถึง ความหมายโดยตรง (Denotative

Meaning) โครงสร้างความหมายของมายากลที่สื่อความหมายในแบบที่คนทั่วๆ ไปเข้าใจและยอมรับกันเป็นส่วนใหญ่ จากความคุ้นเคยของความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษรซึ่งเป็นความหมายที่ปรากฏในหลักฐานการวิเคราะห์

- 5.5 ความหมายเชิงมายาคติ ในงานวิจัยนี้หมายถึง ความหมายโดยนัยของมายากล ซึ่งเป็นความหมายทางอ้อมที่เกิดจากข้อตกลง หรือความเข้าใจเฉพาะกลุ่ม ในที่นี้คือสถาบันมายากลและสถาบันที่ใช้มายากล ซึ่งความหมายดังกล่าวจะนำไปสู่การอธิบายความหมายร่วมกับคติความเชื่อในวัฒนธรรมหนึ่งๆ จนเกิดเป็นความหมายที่มีความคุ้นชินไปอย่างไม่ทันรู้ตัว
- 5.6 สัมพันธบทเชิงมายาคติ ในงานวิจัยนี้หมายถึง สถาบันที่ให้ความหมายของมายากลซึ่งถือเป็นตัวบทหนึ่งๆ ที่มีความแตกต่างกัน แต่ได้แสดงความสัมพันธ์อันเป็นแบบแผนระหว่างรูปทรงหนึ่งกับความหมายของมันเป็นการแสดงถึง “โครงสร้าง” ของเนื้อหาและรูปแบบของมายากลที่ซุกซ่อนอยู่ในบริบทและได้สื่อความหมายออกเป็นความขัดแย้งทางความหมาย การต่อรองทางความหมาย และการสอดคล้องกันทางความหมาย

6. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มายากลได้ปรากฏขึ้นมาในประวัติศาสตร์โลกเป็นเวลานานพอๆ กับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติโดยที่ในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้มีบทบาททางสังคมแตกต่างกันไปหากแยกเป็นยุคหลักๆ แล้วสามารถแบ่งได้ดังนี้ (ไพรัตน์ ยัมวิสัย, 2552)

- (1) ยุคโบราณ มายากลเป็นศาสตร์ลึกลับที่อยู่

- คู่กับมนุษย์มานานหลายพันปีไม่มีใครทราบได้ว่าได้เริ่มมาจากเมื่อใด แต่หากจะยึดตามหลักฐานแรกของมนุษยชาติที่บันทึกไว้คือ มีการขุดค้นสำรวจบริเวณหลุมศพโบราณที่ประเทศอียิปต์ของนักโบราณคดีที่ชื่อ Henry Westcar ในปี ค.ศ.1823 ซึ่งเขาได้ค้นพบม้วนกระดาษปาปิรุส ที่พบว่าเป็นบันทึกเกี่ยวกับนักมายากลผู้ยิ่งใหญ่แห่งอาณาจักรอียิปต์โบราณเมื่อราว 4,500 ปีก่อน นามว่า “Dedi” ประจำราชสำนักแห่งกษัตริย์คูฟู (King Khufu) ฟาโรห์ ผู้ยิ่งใหญ่ซึ่งเป็นผู้สร้างมหาปิรามิดที่เมือง “Gizah” โดยในบันทึกกล่าวว่า “Dedi” เข้าเฝ้ากษัตริย์คูฟูตามคำบัญชาของพระองค์เพื่อทำการแสดงอำนาจวิเศษของเขา โดยในครั้งนั้นเขาได้ทำการใช้มีดตัดหัวห่านให้ขาดออกจากตัวแล้วสามารถต่อกลับอย่างเดิมได้โดยห่านกลับมามีชีวิตดั้งเดิมและยังได้แสดงซ้ำอีกหลายครั้งโดยที่ครั้งสุดท้ายตัดหัวลูกวัวแล้วต่อกลับได้ดังเดิม หลังจากการแสดงในครั้งนั้น “Dedi” ได้รางวัลอย่างมากมายพร้อมทั้งได้รับการเลื่อนยศบรรดาศักดิ์อีกด้วย (Rydell Wendy, 1976: 35-39)
- (2) ยุคปัจจุบัน มายากลกลายเป็นศิลปะการแสดงที่ถูกยอมรับและถือเป็นการสื่อสารการแสดงในรูปแบบศิลปะแขนงหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในการสร้างความบันเทิงในแบบสากล ปัจจุบันมีนักมายากลที่มีชื่อเสียงระดับโลกเกิดขึ้นมากมายทั้งในและต่างประเทศ อาทิ นักมายากลชื่อ เดวิด คอปเปอร์ฟิลด์ ที่สามารถแสดงความมหัศจรรย์ได้หลายๆ อย่างได้แก่

การเดินทะลุกำแพงเมืองจีน การทำให้เทพีแห่งเสรีภาพที่อเมริกาหายไปชั่วขณะได้ ซึ่งการแสดงของเขาหลายอย่างสร้างความสนใจให้กับผู้ชมทั่วโลก นอกจากนี้ยังพบหลักฐานในปัจจุบันระบุว่า มายากลไม่เพียงจะเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงเพียงเท่านั้นแต่มายากลยังมีบทบาทหลายด้านในสังคมและกลายเป็นศิลปะการแสดงที่มีประโยชน์ในด้านการบำบัดรักษาอีกด้วย

- (3) มายากลในประเทศไทยตามประวัติศาสตร์ประเทศไทยได้ทำการค้าขายกับประเทศต่างๆ ที่เข้ามาติดต่อกำการค้าจากทางทะเล เช่น จีน อินเดีย ฝรั่งเศส ฮอลันดา หรือโปรตุเกส จนทำให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งการแสดงมายากลด้วย และในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เรื่อง “นิทราชาคริษ” ซึ่งทรงนิพนธ์ขึ้นในช่วง พ.ศ.2420 ระบุว่าในประเทศไทยเคยมีสมาคมมายากลมาก่อนชื่อว่า “Royal Magical Society” เรียกทับศัพท์ว่า “รอแมล มายิกเอล โซไซเอตี” ซึ่งต่อมาในหนังสือระเบียบตำนานละครพระนิพนธ์สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ฉบับ พ.ศ.2465 ได้ระบุชื่อเป็นภาษาไทยว่า “สมาคมนักกลหลวง” (Royal Magical Society) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2419 ประธานสมาคมคือ “สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงภานุพันธุ์จันทบุรี (ตันสกุล ภานุพันธุ์) ซึ่งทรงเป็นพระอนุชาของรัชกาลที่ 5 ในช่วงนั้นพบว่า มีนักเล่นกล (ในบันทึกใช้คำว่า นักเล่นกล)

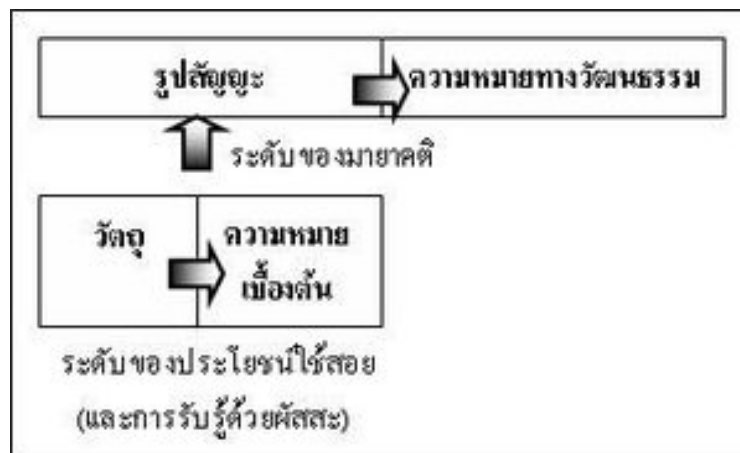
หลายท่านคือพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเจริญผลพลสวัสดิ์ พระองค์เจ้าประดิษฐ์วรการ (ต้นตระกูลชมพูนุช) และพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ และกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ และหม่อมเจ้าประวิช ชุมสาย นอกจากนี้ประวัติศาสตร์ของมายากลในสังคมไทยยังมีที่มาที่หลากหลาย อาทิ การสอบถามผู้สูงอายุหลายท่านถึงความเป็นมาของมายากลในสังคมไทยแต่ก็ไม่ได้คำตอบที่ชัดเจนนัก และมีคำบอกเล่าบางอย่างที่ว่า “เคยดูกลตั้งแต่เด็กพอจำความได้ เป็นการแสดงกลของชาวอินเดียเสียเป็นส่วนใหญ่ เป็นการแสดงชุดปลุกมะม่วง และแทงคนในตะกร้า” หรือในบันทึกต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ กรุงธนบุรี กรุงศรีอยุธยา กรุงสุโขทัย ที่ระบุว่าการแสดงมายากลมักจะเป็นเรื่องอภินิหาร คาถาอาคม เช่น แห้งลิ้น ล่องหนหายตัว ดาตพิพย์ หูทิพย์ ซึ่งเป็นเรื่องที่สรุปไม่ได้ว่าเป็นวิद्याกลหรือไสยศาสตร์ เพราะในสมัยโบราณการปกครองยังเป็นระบบศักดินา เจ้าขุนมูลนาย ระบบทาสและไพร่ ซึ่งการจะให้บริวารอยู่ในอาณัติ ง่ายต่อการปกครอง ต้องทำให้คนเหล่านั้นเชื่อถือและเกรงกลัวในเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เป็นเบื้องต้น (ชาลี ประจักษ์กุล, 2549)

ทั้งนี้การแสดงมายากลอาจแบ่งองค์ประกอบออกได้เป็น 2 ส่วนได้แก่ (1) เนื้อหา (Content) ในการนำเสนอมายากล จากงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสื่อสารเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติในศิลปะการแสดงมายากล (คมกริช ลิปพานนท์, 2551) ได้ศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในศิลปะการแสดงมายากล โดยได้วิเคราะห์สื่อบันทึก

การแสดงมายากลของต่างประเทศ 7 ชุด ได้แก่ 1) The Great Magic of Lasvegas, 2) World Magic Award, 3) Master of Illusion, 4) Magic Box, 5) Mind Freak, 6) The Mask, Myth and Magic of McBride, 7) Super Street Magic Cyril Takayama พบว่า เนื้อหา (Content) ที่เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernatural Power) ที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านศิลปะการแสดงมายากลมี 6 ประเภท อันได้แก่ 1) ความเชื่อปรัมปราเกี่ยวกับพระเจ้าและเทพเจ้า 2) ไสยศาสตร์ 3) ความเป็นอมตะและการฟื้นคืนชีพ 4) การควบคุมธาตุสี่ 5) การเล่นแร่แปรธาตุ 6) พลังจิต โดยเนื้อหาดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อการเกิดศิลปะการแสดงมายากลในรูปแบบต่างๆ (2) รูปแบบ (Form) การนำเสนอการแสดงมายากล ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผลของการแสดงมายากลมักจะเป็นการนำเสนอเกี่ยวกับการกระทำใดๆ กับวัตถุสิ่งของ สัตว์ หรือคนไม่ว่าจะเป็นนักมายากล ผู้ช่วยนักมายากล หรือกับอาสาสมัครก็ตาม ให้ “มา หาย ย้าย เปลี่ยน” (Come, Gone, Move, Change) เป็นหลัก แต่นอกจากแม่บทสำคัญทั้ง 4 ที่ควรมีให้ครบในการแสดงแต่ละครั้งแล้วยังมีเนื้อหาอื่นๆ ที่น่าสนใจอีกหลายอย่าง อาทิ การลอยตัว (Levitation) การทะลุผ่าน (Penetration) การคืนสภาพ (Restoration) การปลดพันนาการ (Escape) การต่อต้านกฎธรรมชาติ (Defiance of Natural) พลังจิต (Extra Sensory Perception หรือ EXP) ทักษะพิเศษ (Special Skill) การใช้ความคล่องแคล่วของมือ (Sleight of Hand) (ฟิลิป ไพบูลย์พันธ์, 2545: 12) ดังนั้น มายากลจึงเป็นปรากฏการณ์ทางการสื่อสารความหมายที่น่าสนใจและมีความสำคัญในการศึกษาอย่างหนึ่งตามที่ โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส ผู้ซึ่งก่อวาทะแห่งมายาคติที่ว่า “ทุกอย่างกลายเป็นมายาคติได้

หมดสิ้น เพราะจักรวาลมีศักยภาพที่จะกระตุ้นให้มนุษย์สร้างความหมายขึ้นมาได้อย่างไม่สิ้นสุด” (นพพร ประชากุล, 2544:7) มายาคติจึงเป็นความหมายที่เกิดจากกิจกรรมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ การละเล่น ตำนานเรื่องเล่าหรือแม้แต่ใน มายากล ซึ่งเป็นความหมายทางวัฒนธรรมที่แฝงมาในสิ่งต่างๆ ที่มีความคุ้นชินในชีวิตประจำวันและจะแสดงความหมายทั้งความหมายโดยตรง (Denotation) และความหมายโดยนัย (Connotation) จึงจำเป็นจะต้องเข้าใจความหมายในระดับสัญลักษณ์ก่อนจากนั้นจึงลงลึกไปสู่การวิเคราะห์ความหมายในระดับมายาคติที่ต้องอาศัยบริบททางวัฒนธรรมในการอธิบายประกอบ

ด้วย โดยมายาคติ ทำงานด้วยการเข้าไปครอบงำความหมายเบื้องต้นของสรรพสิ่ง ซึ่งเป็นความหมายเชิงผัสสะหรือประโยชน์ใช้สอยแล้วทำให้มันสื่อความหมายใหม่ในอีกระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายเชิงอุดมการณ์ โดยบาร์ตส์ (Barthes) ได้อธิบายเชิงวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวไว้ว่า “มายาคติเป็นระบบสื่อความหมายซึ่งมีลักษณะพิเศษตรงที่มันก่อตัวขึ้นบนกระแสการสื่อความหมายที่มีอยู่ก่อนแล้ว จึงถือได้ว่า มายาคติเป็นระบบสัญลักษณ์ในระดับที่สองและเมื่อถูกจับยึดโดยมายาคติแล้วก็จะถูกทอนให้เหลือเป็นเพียงรูปสัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงสิ่งอื่นเสมอ” (วรรณพิมล อังคศิริสรพ, 2544 : 11)

ภาพที่ 1 การทำงานของมายาคติ

ที่มา : สารนิพนธ์จาก Mythologies ของ Roland Barthes แปลโดย วรรณพิมล อังคศิริสรพ (2544)

ต่อมา โรลันด์ บาร์ตส์ ได้เปลี่ยนมาเป็นนักคิดเชิงหลังโครงสร้างนิยมที่สำคัญในช่วงหลังของชีวิต ได้กล่าวอ้างถึงแก่นแท้ของหลังโครงสร้างนิยมในเชิงวรรณกรรมว่า นักเขียนเป็นเพียงผลพวงหรืออิทธิพลหนึ่งของวาทกรรม (Discourse) (สันติรักษ์ ประเสริฐสุข, 2005:137) มิใช่ผู้ริเริ่มในการคิดรูปแบบ (Genre) ของงานเขียน เพราะรูปแบบ

นั้นมีมาก่อนหน้านี้แล้ว นักเขียนเป็นเพียงแค่ผู้หยิบเอารูปแบบดังกล่าวมาใช้เท่านั้น บาร์ตส์ได้สร้างงานเขียนอมตะเพื่อตอบย้ำถึงการสูญสิ้นบทบาทของนักประพันธ์ในเชิงหลังโครงสร้างนิยมดังกล่าวที่ชื่อ The Death of the Author เมื่อปี ค.ศ. 1977 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสิ้นสุดของสภาวะปัจเจกบุคคล (Individualism) หรือความตายของ

สถานะที่มนุษย์เป็นองค์ประธาน (The death of human subject) อันเคยเป็นคุณลักษณะสำคัญของสกุลความคิดแบบโมเดิร์นมาก่อน โดย โรล็องด์ บาร์ตส์ ได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง ตัวบท (Text) ว่า ตัวบทมีใช้งานเขียนที่รอคอยผู้อ่านเข้าไปค้นหาความหมายแต่อย่างใด แต่เป็นผู้อ่านค้นหาความหมายด้วยตนเอง การอ่านจึงไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับผู้เขียนอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับผู้อ่านเท่านั้น ดังนั้นตัวบทจึงมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงเลื่อนไหลและเปิดโอกาสให้ผู้อ่านเป็นผู้สร้างความหมายจากการอ่านงานเขียนชิ้นนั้นๆ ด้วยตนเอง ตัวบทจึงถือเป็นการสลายความสำคัญของผู้เขียน หรือ ปฏิเสธมนุษย์ในฐานะที่เป็นองค์ประธานนั่นเอง บาร์ตส์ เรียกว่า สัญญาที่ล่องลอย (Free - floating signifier) ดังนั้นการวิเคราะห์ความหมายเชิงมายาคติในมุมมองแบบหลังโครงสร้างนิยมจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์สัมพันธ์บท (Intertextuality) เพื่อหาความหมายที่ไม่เคยหยุดนิ่งตายตัว แต่กลับเลื่อนไหลและเคลื่อนที่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทต่างๆ ที่อาจเหมือนหรือแตกต่างกัน จึงเป็นการถอดรหัสความหมายเพื่อหาความหมายที่ถูกกลบเกล็นหรือบางสิ่งที่ถูกมองข้ามไปหรือบางส่วนของที่ขาดหายไป

เพราะฉะนั้นการนำแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นมารวมอภิปรายผลการวิจัยจึงเป็นสิ่งสำคัญในการอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ของมายากลให้เกิดความรู้ใหม่เกี่ยวกับมายาคติในบริบทสังคมไทยเพื่อใช้ต่อยอดกลุ่มทฤษฎีการประกอบสร้างความจริงทางสังคมและยังเป็นการสร้างองค์ความรู้จากเนือดินของสังคมไทยอีกด้วย

8. วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการทัศนด้านวัฒนธรรมร่วมสมัยศึกษา (Contemporary Cul-

tural Studies) เพื่อศึกษาการให้ความหมายของสถาบันมายากลและสถาบันที่ใช้มายากล โดยใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์สัญญาณในตัวบท (Text) ของสถาบันมายากลและสถาบันที่ใช้มายากล ซึ่งเป็นความหมายโดยตรง (Denotative Meaning) จากนั้นจึงวิเคราะห์ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) และอภิปรายผ่านคติความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural Context) เพื่ออธิบายอุดมการณ์ความเชื่อที่ผูกพันมากับมายากล ตามวิธีวิทยาในทฤษฎีมายาคติ (Myth) ของโรล็องด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส โดยใช้วิธีการสำรวจเอกสาร การวิเคราะห์เนื้อหา และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สัมพันธ์บทความหมายที่เกิดขึ้น

9. ประชากรที่ศึกษา

ประชากร คือหลักฐานบันทึกต่างๆ ที่ปรากฏความหมายเกี่ยวกับมายากลในสังคมไทย โดยในการศึกษาจะใช้วิธีค้นหาหลักฐานในแบบวงศ์วิทยา (Genealogy) ซึ่งจะไม่ให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องหรือความถี่ของหลักฐาน แต่จะให้ความสำคัญกับคุณค่าของหลักฐานเป็นสำคัญซึ่งได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) และแบ่งเป็นหลักฐานเป็น 2 สถาบันคือ ความหมายจากสถาบันมายากล (X) และความหมายจากสถาบันที่ใช้มายากล (Y) ซึ่งแบ่งหลักฐานออกเป็น 21 ประเภท รวมทั้งสิ้น 110 รายการ ซึ่งจะใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารและแจกแจงหลักฐานการวิเคราะห์เบื้องต้นออกเป็น 6 กรอบความรู้ (Epistem) ดังนี้

9.1 หลักฐานที่สื่อความหมายผ่านบันทึกเชิงประวัติศาสตร์ของมายากลในสังคมไทย (X1) โดยได้เลือกแบบเฉพาะเจาะจง

- (Purposive sampling) เพื่อวิเคราะห์ความหมายแบ่งเป็น 6 ประเภท จำนวนทั้งสิ้น 14 รายการ อาทิ ข่าวสารมายากลจากสื่อมวลชนไทย เอกสารเผยแพร่ในแวดวงมายากล เอกสารเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ วารสารชมรมวิทยากลแห่งประเทศไทย หนังสือสอนมายากล หนังสือประวัติและเรื่องราวเกี่ยวกับนักมายากลไทย
- 9.2 หลักฐานที่สื่อความหมายผ่านบันทึกการแสดงมายากลในสังคมไทย (X2) การศึกษาวิเคราะห์หลักฐานที่เป็นบันทึกการแสดงมายากลที่ปรากฏในสังคมไทย ในช่วงเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2545-2554) ซึ่งเป็นความหมายของสถาบันมายากล (X) โดยจะเลือกแบบเฉพาะเจาะจงไปในสื่อบันทึกการแสดงมายากลจากรายการโทรทัศน์ที่ได้รับเชิญจากนักมายากลทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และมีการเผยแพร่ออกอากาศในสังคมไทย รวม จำนวนทั้งสิ้น 3 ประเภท แบ่งเป็น 57 ชุดการแสดง อาทิ สื่อบันทึกการแสดงมายากลของ เดวิด คอปเปอร์ฟีลด์ สื่อบันทึกการแสดงมายากลของรายการคนชอบกลและสื่อบันทึกการแสดงของนักมายากลคนไทย
- 9.3 หลักฐานที่สื่อความหมายผ่านปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มนักมายากลไทย (X3) ความหมายจากการสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มนักมายากลไทยโดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และการวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อประชาสัมพันธ์ทางออนไลน์ (เฉพาะโรงเรียนสอนมายากลฟิลิปและโรงเรียนสอนมายากลคนชอบกล กทม.) จำนวนทั้งสิ้น 4 ประเภท แหล่งข้อมูลรวมจำนวน 14 รายการ อาทิ กิจกรรมการรวมตัวของชมรมนักมายากลประจำเดือน สื่อประชาสัมพันธ์จากโรงเรียนสอนมายากลฟิลิป และโรงเรียนสอนมายากลคนชอบกล กทม. และโรงเรียนสอนมายากล ของชมรมคนชอบกล เชียงใหม่ ร้านขายอุปกรณ์มายากล กิจกรรมในสังคมออนไลน์ของกลุ่มนักมายากล
- 9.4 หลักฐานที่สื่อความหมายผ่านความเป็นจริงในสังคม (Y1) เพื่อหาหลักฐานที่มีความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยของมายากลที่สื่อความหมายไปยังความเป็นจริงในสังคม (Y1) ในช่วงเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2545-2554) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 3 ประเภทแบ่งเป็น 13 รายการ อาทิ ข่าวสารเกี่ยวกับวิชาการ ข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง ข่าวสารเกี่ยวกับการตลาด
- 9.5 หลักฐานที่สื่อความหมายผ่านความเชื่อ ความศรัทธา หรือความไม่แน่ใจ (Y2) เป็นการวิเคราะห์ความหมายจากหลักฐานต่างๆ ในสังคมไทยในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2545-2554) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อวิเคราะห์ความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย ที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น 2 ประเภทจำนวนทั้งสิ้น 11 รายการ อาทิ ข่าวสารเกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธา ในอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ ข่าวสารเกี่ยวกับการตั้งข้อ

- 9.6 สงสัย การจำพิธีและความไม่แน่ใจ
หลักฐานที่สื่อความหมายผ่านจินตนาการ
และความบันเทิง (Y3) การวิเคราะห์
ความหมายจากหลักฐานต่างๆในสังคม
ไทยในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.
2545-2554) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ
เฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)
จำนวน 3 ประเภท ทั้งสิ้น 12 รายการ
อาทิ เพลงไทย ภาพยนตร์ไทย การ์ตูน
หรือนิยายแฟนตาซีจากต่างประเทศที่
เผยแพร่ในเมืองไทย

10. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

- 10.1 การวิเคราะห์ความหมายขั้นต้น ใช้การ
วิเคราะห์สัญญาณในตัวบท (Text) ซึ่งเป็น
ความหมายโดยตรง (Denotative
Meaning) จากนั้นจึงวิเคราะห์ความ
หมายตามที่ปรากฏ หรือเป็นความหมาย
ที่เข้าใจตรงกันโดยส่วนใหญ่ ผ่านเนื้อหา
(Content) รูปแบบ (Form) โดยการวิธี
การวิเคราะห์ดังกล่าวจะใช้การ จับ
ประเด็นความหมายที่มีความสัมพันธ์
ภายในตัวบท (Text) เพื่อกำหนดเป็น
เกณฑ์การสื่อความหมายที่เป็นสัญญาณขั้น
ต้น
- 10.2 การวิเคราะห์ความหมายโดยนัย ใช้การ
วิเคราะห์ความหมายจากความหมายขั้น
ต้นนั้นคือความหมายโดยตรง (Denota-
tive Meaning) จากนั้นจึงวิเคราะห์ลง
ลึกไปในความหมายโดยนัย (Connota-
tive Meaning) โดยอาศัยบริบททาง
สังคมและวัฒนธรรม (Socio - Cultural
Context) มาร่วมอธิบายอุดมการณ์
ความเชื่อที่ชุกช่อนมาตามทฤษฎีใน

ทัศนะของโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland
Barthes) นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส ซึ่ง
เป็นการอาศัยคติความเชื่อและ
ประสบการณ์ในความคุ้นชินของสังคม
ไทยมาร่วมวิเคราะห์ในเชิงมายาคติ ซึ่ง
เป็นการอธิบายความรู้ในแบบอัตวิสัย
(Subjectivity) แต่ยังคงยึดโยงเหตุผล
จากหลักฐานที่ปรากฏจริง (Empiri-
cal Evidence) ผ่านสัญญาณความหมาย
ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่มีส่วนเชื่อมที่เป็น
ธรรมชาติ แต่เกิดจากการประกอบสร้าง
ความหมายทางวัฒนธรรมโดยมีเกณฑ์
กำหนดการสื่อความหมายในการ
วิเคราะห์

- 10.3 การวิเคราะห์สัมพันธ์บทเชิงมายาคติ
เป็นการวิเคราะห์สัมพันธ์ (Intertext-
tuality) เพื่อหาการไหลเวียนของความ
หมายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในสถาบัน
มายากลและสถาบันที่ใช้มายากล ซึ่งเป็น
สถานะของการเคลื่อนย้ายโครงสร้าง
ความหมายของมายากลจากตัวมันเอง
ออกไปสู่ภายนอก โดยไม่ได้อ้างอิงอยู่บน
โครงสร้างภายในตัวเองได้แก่ สัมพันธบท
เชิงมายาคติที่มีความขัดแย้งทางความ
หมาย สัมพันธบทเชิงมายาคติที่มีการต่อ
รองความหมายและสัมพันธบทเชิงมายา
คติที่มีการสอดคล้องกันของความหมาย

11. สรุปผลการศึกษา

สถาบันมายากลได้ประกอบสร้างความ
หมายของมายากลไปในสังคมไทยผ่านสัญญาณต่างๆ
โดยแบ่งความหมายเป็น 3 กรอบความรู้ดังนี้ (1)
ความหมายที่สื่อถึงประวัติศาสตร์มายากล พบว่า
มายากลถูกเพื่อยกย่องให้มายากลมีความสำคัญใน

ฐานะเป็นประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งของสังคมไทย และสร้างความหมายว่าเป็นวิทยาการชั้นสูงในสมัยแรกๆ โดยหลักฐานระบุว่า ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มายากลกลายเป็นกิจกรรมส่งเสริมการขายอย่างหนึ่งของการทำการค้าขายของชาวต่างชาติ และมายากลเป็นแสดงที่ได้รับการยอมรับในแบบสากล โดยมีชาวตะวันตกเป็นผู้ศูนย์กลางและมีการสร้างแง่คิดและทัศนคติในเชิงบวกต่อการเป็นนักมายากลผ่านไปในสื่อหนังสือและเอกสารต่างๆ (2) ความหมายที่สื่อถึงการแสดงมายากล พบว่า มายากลเป็นการแสดงที่มีความบันเทิงแบบสนุกสนานมีอารมณ์ขันทำให้เกิดความสุขในการรับชมและผสมผสานศิลปะการแสดงในแบบต่างๆ และมีความน่าเชื่อถือไม่หลอกลวงเน้นย้ำถึงความโปร่งใส และยังเป็นการแสดงที่สื่อถึงเสรีภาพในการเอาชนะข้อจำกัดของความเป็นมนุษย์ไปสู่ความฝันและจินตนาการที่ตื้นตื้นองการ ทั้งนี้ มายากลถูกระบุว่า เป็นการแสดงที่ต้องลงทุนสูงและมีบทบาทการสื่อสารในระดับสื่อมวลชน ซึ่งทำให้ถูกยกระดับให้เป็นการแสดงชั้นสูง (3) ความหมายที่สื่อถึงกลุ่มนักมายากลในสังคมไทย มีส่วนในการประกอบสร้างความหมายว่า มายากลเป็นการแสดงที่มีความเป็นสากล เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์มีประโยชน์แก่ทุกกลุ่มวัยและเป็นความรู้ร่วมสมัยที่ยังคงได้รับความนิยมในยุคข้อมูลข่าวสาร

ในส่วนสถาบันที่ใช้มายากลได้ประกอบสร้างความหมายของมายากลไปในสังคมไทยผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ โดยแบ่งความหมายเป็น 3 กรอบความรู้ดังนี้ (1) มายากลสื่อความหมายไปในรูปแบบความเป็นจริง หรือข้อเท็จจริง โดยได้สื่อความหมายของมายากลในลักษณะสัญลักษณ์ไปในเชิงบวกว่าเป็นความรู้และวิธีการในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เป็นสิ่งที่น่าเรียนรู้และเข้าใจง่าย มี

ประโยชน์ในด้านการพัฒนาทักษะและบุคลิกภาพให้แก่เด็กๆ โดยหลักฐานงานวิจัยได้ระบุว่า มายากลมีประโยชน์มากกว่ากิจกรรมเสริมอื่นๆ ของเด็ก อีกทั้งเป็นการแสดงที่มีคุณค่าในเชิงศิลปะและมีประโยชน์ในการสร้างความมั่นใจและระเบียบวินัยและมายากลยังถูกอ้างผ่านงานวิจัยว่าเป็นต้นกำเนิดแรกในการแสดงเทคนิคพิเศษในภาพยนตร์ และในส่วนทางการเมืองมายากลจะถูกใช้ความหมายไปในเชิงลบเพื่อเปรียบเทียบและโจมตีนักการเมืองไทยที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม แต่ในอีกแง่หนึ่งมายากลกลายเป็นแนวคิดที่สร้างความคาดหวังและความเป็นไปได้ให้เกิดขึ้นผ่านนโยบายทางการเมืองที่ประชาชนนิยม ส่วนในทางการตลาดมายากลกลายเป็นแนวคิดเชิงกลยุทธ์ของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าผ่านสรรพคุณความรวดเร็วอย่างมหัศจรรย์ โดยเชื่อมโยงกับคติความเชื่อในสังคมไทย อาทิ น้ำมันตรี ยาวีเศษที่ดื่มกินแล้วจะฉลาด หรือมีชีวิตที่ดี มายากลจึงกลายเป็นแนวคิดที่มีประโยชน์ต่อการสร้างจุดขายและความน่าสนใจทางการสื่อสารการตลาด (2) มายากลถูกใช้ไปในความเชื่อ ความศรัทธาหรือข้อสงสัย และเป็นรูปแบบที่สำคัญในการดำรงรักษา ความเชื่อความศรัทธาผ่านรูปแบบอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ หรือถูกใช้สร้างความหวังต่อการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพอย่างน่าเหลือเชื่อให้กับมนุษย์ อาทิ ความเชื่อในอิทธิฤทธิ์ของพญานาค การรอดจากความตายด้วยพุทธานุภาพของพระเครื่อง หรือแม้แต่เทคโนโลยีการตรวจจับวัตถุระเบิดอันล้ำสมัยเหนือธรรมชาติ โดยอ้างถึงศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ที่ซับซ้อน เป็นต้น (3) มายากลถูกใช้สื่อความหมายไปในความบันเทิงในการสื่อสารผ่านบทเพลงที่สื่อถึงปาฏิหาริย์ของความรักและเกี่ยวข้องกับผู้วิเศษ หรือใช้เป็นแก่นในเรื่องของความเชื่อศรัทธาและอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ผ่าน

ภาพยนตร์ไทย หรือการตอบสนองจิตนาการ และความหตุในข้อจำกัดของสังคมมนุษย์ที่อยากจะมีความพิเศษ ด้วยการสร้างตัวละครในการ์ตูนซูเปอร์ฮีโร่ ที่มีลักษณะพิเศษเหนือมนุษย์ให้เกิดขึ้นในเชิงจินตนาการ

นอกจากนี้ ยังมีความหมายที่เกิดจากสัมพันธบท (Intertextuality) ที่พบว่า มายากลได้มีการสื่อสารความหมายผ่านสื่อในสถาบันต่างๆ ที่มีความหมายสิ้นไหลและแตกต่างกันไป ซึ่งความหมายดังกล่าวเป็นการประกอบสร้างให้เกิดความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) ผ่านการรับรู้และการถอดรหัส แต่เหนืออื่นใด คือความหมายที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ถูกฉาบเคลือบด้วยความหมายทางวัฒนธรรมอีกชั้นหนึ่ง ทำให้การรับรู้ความหมายของมายากลในสังคมไทย เป็นเพียงอุดมการณ์ความเชื่อที่เรียกว่า มายาคติ (Myth) ซึ่งถูกติดตั้งให้เกิดความขัดแย้ง ต่อรอง และคล้อยตาม จากสถาบันที่มีอำนาจมากกว่า

12. อภิปรายผล

ข้อสันนิษฐานในการวิจัยที่ว่า “สถาบันมายากลและสถาบันที่ใช้มายากลมีการสื่อความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยผ่านสัมพันธบทความความหมายเพื่อประกอบสร้างอุดมการณ์ความเชื่อต่างๆ “แก่สังคมไทยในรูปแบบมายาคติ” ได้พบว่า การสื่อความหมายโดยตรง ในสถาบันมายากลและสถาบันที่ใช้มายากลจะมีความหมายที่เข้าใจกันได้โดยส่วนใหญ่ผ่านการวิเคราะห์หลักฐานคือ 1) ขนชั้นปกครอง 2) วัฒนธรรมชาวต่างชาติ 3) อำนาจเหนือธรรมชาติ 4) วิทยาศาสตร์และการเรียนรู้ 5) การหลอกลวง การกล่าวโทษ 6) ศิลปะการแสดง 7) จินตนาการและความเป็นไปได้ 8) เทคโนโลยีและความทันสมัย การเทคนิคพิเศษ 9) สินค้าและธุรกิจ 10) กลุ่มสมาชิกและการรวมตัว

11) กฎระเบียบ จรรยาบรรณ 12) ความเร็ว 13) การเปลี่ยนแปลง 14) การปกป้องคุ้มครอง 15) การทำนาย 16) การต้านกฎธรรมชาติ 17) การทำลายล้าง

ในส่วนการสื่อความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) ซึ่งนักสัญวิทยาอย่างโรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) มองว่าเป็นความหมายที่มีความสำคัญอย่างแท้จริงในแง่ของการรับรู้ และการถอดรหัส ซึ่งเป็นความหมายทางอ้อมที่เกิดจากข้อตกลงหรือความเข้าใจเฉพาะกลุ่มสถาบันและถูกความหมายทางวัฒนธรรมเดิมแต่งเข้าไปอีกชั้นหนึ่งได้แก่ 1) มายากลเป็นของคนชั้นสูง 2) มายากลมีความเป็นสากล 3) มายากลเป็นความวิเศษ 4) มายากลเป็นวิทยาการที่น่าเชื่อถือ 5) มายากลเป็นสิ่งชั่วร้าย 6) มายากลเป็นความบันเทิง 7) มายากลคือความหวังต่อความเป็นไปได้ 8) มายากลเป็นสิ่งร่วมสมัย 9) มายากลมีมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ 10) มายากลมีตัวตนและมีสังคม 11) มายากลเป็นความลับที่ไม่เปิดเผย 12) มายากลเป็นอุดมการณ์ความเร่งรีบ 13) มายากลเป็นอุดมการณ์การพัฒนาปรับเปลี่ยน 14) มายากลเป็นอุดมการณ์ความปลอดภัย 15) มายากลเป็นอุดมการณ์การทำนาย 16) มายากลเป็นอุดมการณ์การทำลายธรรมชาติ 17) มายากลเป็นอุดมการณ์การทำลายล้าง

โดยสถาบันมายากลได้สื่อถึงมายากลผ่านสัญลักษณ์เนื้อหา (Content) และรูปแบบ (Form) เพื่อยกย่องให้ มายากลมีความสำคัญในฐานะเป็นประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่งของสังคมไทย และสร้างความหมายว่าเป็นวิทยาการชั้นสูงในสมัยแรกๆ โดยหลักฐานระบุว่าช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 มายากลกลายเป็นกิจกรรมส่งเสริมการขายอย่างหนึ่งของการทำการค้าขายของชาวต่างชาติและมายากลเป็นแสดงที่ได้รับการยอมรับในแบบสากล

โดยมีชาวตะวันตกเป็นผู้ศูนย์กลางและมีการสร้างแง่คิดและทัศนคติในเชิงบวกต่อการเป็นนักมายากลผ่านไปในสื่อหนังสือและเอกสารต่างๆ อีกทั้งสื่อบันทึกการแสดงมายากลที่ปรากฏในสังคมไทยพบการสื่อความหมายว่า มายากลเป็นการแสดงที่มีความบันเทิงแบบสนุกสนานมีอารมณ์ขันทำให้เกิดความสุขในการรับชม และผสมผสานศิลปะการแสดงในแบบต่างๆ และมีความน่าเชื่อถือไม่หลอกลวงเน้นย้ำถึงความโปร่งใส ทั้งนี้สถาบันมายากลยังสื่อถึงเสรีภาพในการเอาชนะข้อจำกัดของความเป็นมนุษย์ไปสู่ความฝันและจินตนาการที่ตนต้องการผ่านการแสดงมายากลที่ระบุว่า มีการลงทุนสูงและมีบทบาทการสื่อสารในระดับสื่อมวลชน ซึ่งถูกยกระดับให้เป็นการแสดงชั้นสูงและกลุ่มนักมายากลในสังคมไทย มีส่วนในการประกอบสร้างความหมายว่า เป็นการแสดงที่มีความเป็นสากล เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์มีประโยชน์แก่ทุกกลุ่มวัยและเป็นความรู้ร่วมสมัยที่ยังคงได้รับความนิยมในยุคข้อมูลข่าวสาร

ส่วนสถาบันที่ใช้มายากล ได้สื่อความหมายในลักษณะสัญลักษณ์ผ่านเนื้อหา (Content) และรูปแบบ (Form) มายากล (Magic-Trick) ไปในเชิงบวกว่าเป็นความรู้และวิธีการในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เป็นสิ่งที่น่าเรียนรู้และเข้าใจง่าย มีประโยชน์ในด้านการพัฒนาทักษะและบุคลิกภาพให้แก่เด็กๆ โดยหลักฐานงานวิจัยได้ระบุว่า มายากลมีประโยชน์มากกว่ากิจกรรมเสริมอื่นๆ ของเด็ก อีกทั้งเป็นการแสดงที่มีคุณค่าในเชิงศิลปะและมีประโยชน์ในการสร้างความมั่นใจและระเบียบวินัย นอกจากนี้ยังพบว่า มายากลเป็นต้นกำเนิดแรกในการแสดงเทคนิคพิเศษในภาพยนตร์ ส่วนในทางการเมืองมายากลจะถูกใช้ความหมายไปในเชิงลบเพื่อเปรียบเทียบและโจมตีนักการเมืองไทยที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม แต่ในอีกแง่มุม

หนึ่งมายากลกลายเป็นแนวคิดที่สร้างความคาดหวังและความเป็นไปได้ให้เกิดขึ้นผ่านนโยบายทางการเมืองที่ประชาชนนิยม ส่วนในทางการเมืองมายากลกลายเป็นแนวคิดเชิงกลยุทธ์ของผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าผ่านสรรพคุณความรวดเร็วอย่างมหัศจรรย์ โดยเชื่อมโยงกับคติความเชื่อในสังคมไทย อาทิ น้ำมนตร์ ยาวิเศษที่ดื่มกินแล้วจะฉลาดหรือมีชีวิตที่ดี มายากลจึงกลายเป็นแนวคิดที่มีประโยชน์ต่อการสร้างจุดขายและความน่าสนใจทางธุรกิจ อีกทั้งยังพบว่า มายากลมีความสำคัญในการดำรงรักษา ความเชื่อ ความศรัทธาผ่านรูปแบบพิธีกรรมปาฏิหาริย์ หรือถูกใช้สร้างความหวังต่อการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพอย่างน่าเหลือเชื่อให้กับมนุษย์ อีกทั้งเป็นประโยชน์ในการแต่งบทเพลงที่สื่อถึงปาฏิหาริย์ของความรักและเกี่ยวข้องกับผู้วิเศษหรือใช้เป็นแก่นในเรื่องของความเชื่อ ศรัทธา พิธีกรรมปาฏิหาริย์ผ่านภาพยนตร์ไทย หรือการตอบสนองจินตนาการและความหตุนในข้อจำกัดของสังคมมนุษย์ ที่อยากจะมีผู้วิเศษ ด้วยการสร้างตัวละครในการ์ตูนซูเปอร์ฮีโร่ ที่มีลักษณะพิเศษเหนือมนุษย์ให้เกิดขึ้นในเชิงจินตนาการ

ดังนั้น การศึกษาความหมายของมายากล หากเป็นเมื่อช่วงต้นศตวรรษที่ 20 จะนิยมศึกษาความหมายในลักษณะของการตีความสำคัญ โดยผู้รู้ที่เป็นนักมายากลหรือการตีความหมายจากผู้รับชม ซึ่งศาสตร์แห่งการตีความนี้จะมองงานเขียนว่ามีความหมายในตัววัตถุเป็นสำคัญ แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยอาศัยการศึกษาความหมายในเชิงโครงสร้างนิยมของนักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส คือ โรล็องด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ที่ต่อมาได้พัฒนาสกุลทางความคิดเป็นแบบหลังโครงสร้างนิยมในช่วงหลังของชีวิต โดยบาร์ตส์ได้กล่าวยั่วว่า นักเขียนเป็นเพียงผลพวงหรืออิทธิพลหนึ่งของ

วาทะ (Discourse) มิใช่เป็นผู้ริเริ่มในการคิดรูปแบบ (Genre) ของงานเขียนเพราะรูปแบบนั้นมีมาก่อนหน้านั้นแล้ว และนักเขียนเป็นเพียงแค่ผู้หยิบเอารูปแบบดังกล่าวมาใช้เท่านั้น ทั้งนี้ โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ได้ทิ้งงานประพันธ์ในเชิงหลังโครงสร้างนิยมที่ชื่อ *The Death of the Author* เมื่อปี ค.ศ. 1977 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสิ้นสุดของสถานะปัจเจกบุคคล (Individualism) หรือความตายของสถานะที่มนุษย์เป็นองค์ประธาน (The death of human subject) อันเคยเป็นคุณลักษณะสำคัญของสกุลความคิดแบบโมเดิร์นมาก่อน (สันติรักษ์ ประเสริฐสุข, 2005:137) ซึ่งจะใช้อธิบายมายากลว่า ความหมายของมายากลนั้นไม่ได้มาจากนักมายากล ผู้รับชม หรือแรงขับเคลื่อนของตัวบุคคลใดๆ เพียงอย่างเดียว แต่ในความเป็นจริง มายากลอาจมีความหมายเช่นนี้อยู่ก่อนแล้วตามมโนสำนึกแบบมนุษย์ที่ไร้อำนาจหากเทียบกับพลัทธิธรรมชาติ

เพราะฉะนั้น สถาบันมายากลและสถาบันที่ใช้มายากลจึงเป็นแค่เพียงผู้ที่หยิบเอาโครงสร้างความหมายเหล่านั้นมาสร้างและผลิตซ้ำในบริบทที่แตกต่าง โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหนึ่งไปสู่อีกตัวบทอื่นๆ ที่เรียกกันว่า สัมพันธบท (Intertextuality) และมายาคติในมายากล จึงมีความหมายที่ไม่เคยหยุดนิ่งตายตัว แต่กลับสั่นไหวและเคลื่อนที่แปรเปลี่ยนไปตามบริบทของสถาบันทางสังคมที่อาจเหมือนหรือแตกต่างกันก็ได้ หรือแม้กระทั่งมีความขัดแย้งในตัวเอง ตามที่สกุลทางความคิดแบบหลังโครงสร้างนิยมได้อธิบายไว้ว่า ความหมายเชิงมายาคติ จำเป็นต้องหาความหมายจากหลายตัวบท ทั้งนี้เพราะทุกสถาบันล้วนแต่รับผลพวงหรืออิทธิพลหนึ่งของวาทะ (Discourse) มายากลมาใช้ ซึ่งมีผู้ริเริ่มในการคิดรูปแบบ (Genre) แต่สถาบันต่างๆ ได้ปรับเปลี่ยนและ

ประกอบสร้างความหมายใหม่ให้แก่สถาบันของตนเพื่อยังคงอยู่รอด ด้วยความหมายที่แตกต่างกันไปแต่ละยุคสมัย ทำให้เกิดประกอบสร้างความหมายใหม่ไปเรื่อยๆ ฉะนั้นการที่จะศึกษาความหมายของมายากลจึงไม่ได้มาจากนักมายากล ผู้รับชมหรือแรงขับเคลื่อนของตัวบุคคลใดๆ เพียงอย่างเดียว แต่ต้องเริ่มต้นจากร่องรอยของวัตถุหลักฐานที่เป็นตัวกักเก็บข้อมูล และสื่อความหมายออกมาผ่านบริบทของสถาบันที่ถูกผลิตขึ้นเป็นความหมายขั้นต้นหรือความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เข้าใจได้เฉพาะกลุ่มอ้างอิงนั้นๆ จากนั้นสังคมและวัฒนธรรมจะมีส่วนตีความหมายจากผู้มีอำนาจในการให้ความหมายในที่นี้คือผู้วิจัย ซึ่งยังคงยึดโยงจากหลักฐานที่มีอยู่จริง ผ่านสัมพันธบทของความหมายที่มีความขัดแย้ง ต่อบรรณ และคล้อยตาม จนกลายเป็นคติความเชื่อที่สถาบันที่มีอำนาจมากกว่าจะสามารถสร้างความจริง ได้อย่างแนบเนียนกว่า และกลายเป็นคติความเชื่อทางวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่นำความหมายย้อนไปในสถาบันทางสังคมต่างๆ สั่นไหวอย่างไม่รู้จัก

โดยงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาคติความเชื่อและความหมายทางวัฒนธรรมที่มุ่งอธิบายการสื่อสารเชิงความหมายในรูปแบบทฤษฎีใหม่ ซึ่งแต่เดิมนักนิเทศศาสตร์มักจะสนใจเพียงแต่หน้าที่ของสื่อหรืออิทธิพลของสื่อ แต่ในปัจจุบันปรากฏการณ์ทางสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคหลังความทันสมัยมากขึ้น จนทำให้รูปแบบและหน้าที่ของสิ่งต่างๆ มิได้หยุดนิ่งตามเคย ดังเช่น มายากลที่เคยถูกวางไว้เป็นศิลปะเพื่อความบันเทิงในยุคทันสมัย แต่แล้วกลับพบว่า มายากลได้ถูกนำมาใช้สร้างความหมายผ่านไปบริบทต่างๆ ของสังคมอยู่เสมอ อาทิ ความจริง ความเชื่อ การเมือง การตลาด ความบันเทิง เป็นต้น ซึ่งความหมายของมายากลได้แปรรูปไปตามบริบทที่ซับซ้อนและเคลื่อนที่ไป

อย่างไม่รู้จบ การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นองค์ความรู้
อย่างหนึ่งเพื่อนำไปใช้ในงานนิเทศศาสตร์ทั้งด้าน
วิชาการและวิชาชีพ และยังสามารถนำไปใช้ศึกษา
วิเคราะห์ความหมายของสื่อชนิดต่างๆ นอกเหนือ
จากมายากล ตามแนวคิดหลังความทันสมัย (Post-
Modernity) ที่มองว่าสื่อต่างๆ ในสังคมมักจะมี
ความหมายที่ถูกทำลายและย้อนแย้งตีความ หรือ
ถูกให้ความหมายใหม่โดยใครก็ได้ที่มีอำนาจ
(Power) ผ่านเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ งาน
วิจัยนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการเข้าใจ

การประกอบสร้างคติความเชื่อทางวัฒนธรรมอัน
เป็นสาเหตุของพฤติกรรมอย่างหนึ่ง และเพื่อใช้
วิเคราะห์หรือผลิตซ้ำความหมายที่สำคัญต่อการทำ
หน้าที่นักสื่อสารอย่างมีจริยธรรม อาทิ ความดี
ความงามและความถูกต้องตามที่ยุคแห่งความทันสมัย (Modernity) ได้กำหนดหน้าที่ไว้ ซึ่งคติความ
เชื่อต่างๆ อาจกำลังจะถูกรื้อถอนและให้ความ
หมายใหม่ไปอย่างรวดเร็วจากภูมิปัญญาที่เกิดขึ้น
ในแบบหลังความทันสมัย (Post-Modernity) อัน
กำลังเป็นที่นิยมอย่างมากใน แวดวงวิชาการปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). *ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร หน่วยที่ 12. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.*
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). *การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬา.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2554). *รายงานการประชุมกลุ่มศึกษาโครงการกระบวนการทัศน์ใหม่ของการสื่อสารศึกษาไทย ครั้งที่ 6/2554*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ชนิษฐา จิตชินะกุล. (2545). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- คมกริช ลิขิตนันท. (2551). *การสื่อสารเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ, ศิลปะการแสดงมายากล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์.
- ชาติ ประจักษ์กุล. (2549). *ประวัติความเป็นมาของวิทยากลไทย*. สืบค้น 2 มิถุนายน 2553, จาก <http://www.chopmapakol.com>
- ชาฟาเรียล. (2534). *ไฟฟ้ากรรม*. (บุญคำ ไชยพรหมวงศา, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อินทรี.
- ดลชัย บุญยรัตเวช. (2546). *Mythic Profile "Magician" แปรตามลักษณะโครงสร้างประเภท "นักมายากล"*. สืบค้น 20 ธันวาคม 2553, จาก <http://www.BrandAge.com>
- ทยากร แซ่แต้. (2551). *มายาคติทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในละครเกาหลีและการสร้างประโยชน์ทางธุรกิจ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธนัท ศุภพลทองโชติ. (2552). *ตำรายาภคโบราณของไทยอายุเกือบ 100 ปี. ชาวไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้น 27 ตุลาคม 2552, จาก www.thairath.co.th/
- นพดล วคินสุนทร. (2550). *การวิเคราะห์เนื้อหาสัญลักษณ์และการรับรู้ความหมายในการแสดงมายากลของเดวิด คอปเปอร์ฟีลด์ (ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นพดล วคินสุนทร. (2553). *จิตวิทยาการสื่อสารกับความต้องการเรียนรู้ในการแสดงมายากล ผลการวิจัยเบื้องต้น. วารสารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 6(2), 81-95.*
- นพพร ประชากุล. (2544). *มายาคติ [Mythologies]*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- นายตำรา ณ เมืองใต้. (2547). *เหตุแห่งอเลียดกับตำนานปรัมปรากรีก*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- นิธิพัฒน์ วิจิตรภาพ. (2537). *การสร้างความหมายในการจัดฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากในละครโทรทัศน์ไทย เรื่อง สี่แผ่นดิน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรจง โกศลวัฒน์. (2550). *ปฐมบทแห่งศิลปะการแสดง*. กรุงเทพฯ: ไทยโพสต์.
- บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. (2548). *คู่มือการพิมพ์วิทยานิพนธ์*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ. (2549). *มายาคติ คำขวัญวันเด็ก สไตร์ทักซิณ*. สืบค้น 20 ธันวาคม 2553, จาก <http://utcc2.utcc.ac.th/localuser/amsar/PDF/Thaksin%20Shinwatra.pdf>

- ปิยฤดี ไชยพร. (2551). *คิดมายาจิตความลับของ WIN*. กรุงเทพฯ: กรีน-ปัญญาญาณ.
- พิเชฐ แสงทอง. (2555). สัมพันธบท (Intertextuality) จากตัวบทสู่สัมพันธบท. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 18(3), 261-270.
- ไพรัตน์ ยี่มิวิสัย. (2552). ไชยปริศนามายากลมนตราที่ไร้คาถา. *นิตยสารอัปเดต*, 24(263), 30-35.
- ฟิลิป ไพบูลพันธ์. (2545). *ตนชอบกล*. กรุงเทพฯ: เรือนปัญญา.
- ภวัต พลสิษฐ์สกุล. (2547). The Magazine For Magicians News. *วารสารชมรมวิทยากลแห่งประเทศไทย*, 3(19), 1-2.
- ภานุวัฒน์ จิตติวุฒิการ. (2553). *นิตยสารธรรมะ*, 1(7).
- มงคล ไพศาลวานิช. (2543). *เทพเจ้าประจำสาขาอาชีพ*. กรุงเทพฯ: ไพลิน.
- แม็คดาว, & สจ๊วต. (1997). *ไสยศาสตร์กับคริสเตียน*. (สุวัฒน์ ไพบูลย์เกษมสุทธิ, และ ปิยบุตร เต็มยิ่งยง, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: กนกบรรณสาร.
- โรงเรียนสอนมายากลฟิลิป. (2554). *ภาพถ่ายนักกลหลวง*. สืบค้น 2 มิถุนายน 2553 จาก <http://www.philipschool.com>
- วรรณพิมล อังคศิริสรพ. (2544). *มายาคติ [Mythologies]*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- สันติรักษ์ ประเสริฐสุข. (2548). การสื่อและการสร้างความหมายในสถาปัตยกรรม: จากโครงสร้างนิยมถึงหลังโครงสร้างนิยม ปี พ.ศ. 2548 (The Signification and Significance in Architecture: From Structuralism to Poststructuralism). กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมืองมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิงห์คำ โต๊ะงาม. (2540). *ไสยเวท อาถรรพ์ ลี้กลับ อานุภาพแห่งมายิก*. กรุงเทพฯ: อินทรี.
- สืบคำแก้ว ไชยวน. (ผู้เรียบเรียง). (2537). *คู่มือมายากล กลเม็ดเคล็ดลับมายากลเล่ม 1*. กรุงเทพฯ: เบลู 1994.
- สุทิน ทองสีเหลือง. (2551). *ย้อนรอยเปรตอาจารย์กู้*. สืบค้น 26 พฤษภาคม 2553, จาก <http://www.oknation.net/blog/sutin>
- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรวรรณ รัตนพันธ์. (2550). *มายาคติในโฆษณาครีมน้ำขาวสำหรับผู้หญิงของไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เอกชัย เอื้อธารพิสิฐ. (2545). สุนัขตัว: มายาคติว่าด้วยธรรมชาติและสัตว์ป่า (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Allen, G. (2000). *Intertextuality*. London and New York: Routledge.
- Barker. (1982). *Media analysis techniques*. United Kingdom: Sag Publications.
- Bernsten. (1964). *Elaborated and restricted code: Their social origins and some consequences in Communication and Culture*. New York: Hot, Rinehart & Winton.

- Bosch, H. (1496-1520). *The Magician workshop of Hieronymus*. Retrieved November 1, 2010, from <http://www.ommmons.wikimedia.org>
- C. Levi-Strauss. (1976). *Myth and Meaning*. London: Penguin.
- Earl, J. (2004). *Stage magic and the silent cinema: Melies, Houdin* (Doctoral dissertation). Minnesota, United States: Walden University.
- Hart, R., & Walton, M. (2010). *Magic as a Therapeutic Intervention to promote coping in hospitalized pediatric patients CNE*. *Pediatric Nursing*, 36(1), 11-16.
- Kaarst Brown, M.L., & Robey, D. (1999). More on myth, magic and metaphor: Cultural insights into the management of information technology in organizations. *Information Technology & People*, 12(2), 192-218.
- Macknik, S.L., & King. (2008). Attention and awareness in stage magic: turning trick into research. *Nature reviews Neuroscience*, 9, 871-879.
- McIntyre, R.A. (2010). *Myths, a composition for orchestra* (Doctoral dissertation). Philadelphia, PA: Temple University.
- Metz, C. (1974). *Film language: A semiotics of the cinema*. New York: Oxford University.
- Ozdek, A. (2008). *Heteroglossic narratives of national history: Mythified histories and the postcolonial condition* (Doctoral dissertation). Washington DC.: The George Washington University.
- Rydell, W. (1976). *Great book of magic. history & general magic*. New York: Publishers.
- Scott, R. (c.1538-1599). *A discovery of Witchcraft*. England:
- V. Propp. (1973). *Morphology of the Folktale*. Austin, TX: University of Texas Press.
- Wiseman, R. (2008). *Magic school: Learning tricks like Harry Potter*. UK: Hertfordshire University.
- Zakariya, N.B. (2010). *Towards a final story: Time, myth and the origins of the universe* (Doctoral dissertation). Cambridge, MA: Harvard University.

ปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร ด้านการบัญชีและการเงิน
ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงินและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพ
การดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย

The Success Factors of Using the Enterprise Resource Planning System in
Accounting and Finance Affecting the Change of the Accountants and Finance
Officers' Roles and Leading to the Efficient Operation of the Business
Enterprises in Thailand

อุบลวรรณ ขุนทอง*
Ubonwan Khunthong*
ศิริเดช คำสุพรหม**
Siridech Kumsuprom**
นพพร ศรีวรวิไล***
Nopporn Srivoravilai***

*นักศึกษานิพนธ์เอก หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

*D.B.A. (Candidate), Doctor of Business Administration Program, Dhurakij Pundit University.

*E-mail: ubonwank@gmail.com, khubonwan@gmail.com

**ที่ปรึกษาหลัก รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** Ph.D. (Advisor), Vice Dean for Academic Affairs. DPU Accounting School. Dhurakij Pundit University.

***ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

***Ph.D. (Co - Advisor), Lecturer, Department of Management, Faculty of Business Administration, Dhurakij Pundit University.

บทคัดย่อ

ระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) เป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์กร โดยระบบ ERP จะช่วยให้องค์กรสามารถบูรณาการการวางแผนและใช้ประโยชน์ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการใช้ระบบ ERP ทางด้านบัญชีและการเงิน ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงินและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม ซึ่งงานวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้บริหารระดับสูง ระดับกลางและระดับปฏิบัติการสำหรับหน่วยงานบัญชี และหน่วยงานการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีการนำระบบ ERP มาใช้งานไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวนทั้งสิ้น 8 บริษัท จากผู้ให้สัมภาษณ์ 13 ท่าน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพมาจัดทำเครื่องมือสำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการทบทวนวรรณกรรม และได้จัดส่งแบบสอบถามทั้งสิ้น 1,320 ฉบับ ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 308 คน โดยการใช้การวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง (SEM) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อยืนยันปัจจัยความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้ 2 ด้านได้แก่ 1) ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (Non Information System Environment) ประกอบด้วย การสื่อสาร การบริหารพนักงาน และ 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (Information System Environment) ประกอบด้วย คุณภาพของระบบ คุณภาพของสารสนเทศ ส่งผลให้นักบัญชีและนักการเงินเปลี่ยนแปลงบทบาท คือ บทบาทผู้ให้คำปรึกษาภายในทางด้านการบัญชีและการเงินแก่หน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร และบทบาทผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ และก่อให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานที่สามารถจับต้องได้ ได้แก่ การตอบสนองและเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ลดขั้นตอนการทำงาน ส่งผลให้สามารถใช้เวลาน้อยลงสำหรับการปิดงบการเงิน และการบริหารเงินสดมีความคล่องตัวขึ้น รวมถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ไม่สามารถจับต้องได้ ได้แก่ รายงานทางการเงินมีความน่าเชื่อถือ ส่งผลให้มีการวางแผนและตัดสินใจที่ดี องค์กรมีภาพลักษณ์ที่ดี และผู้ใช้งานสามารถนำความรู้ที่ได้เป็นประสบการณ์เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ

คำสำคัญ: ปัจจัยความสำเร็จของระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร ประสิทธิภาพการดำเนินงาน บทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน

Abstract

The Enterprise resource planning system (ERP) is a tool that enables business organizations to increase their competitive advantages. It assists the organizations in most effectively integrating the planning and utilizing of enterprise resources. This dissertation aimed at studying the success factors of using the enterprise resource planning system in accounting and finance affecting the change of the accountants and finance officers' roles and being contributed to the efficient operation of the business enterprises in Thailand. The mixed method was used in this study. Qualitatively, the researcher in-depth interviewed 13 executives in the operational, middle-management, and top-management levels who worked for the accounting and finance departments of the 8 companies that has been registered in the Stock Exchange of Thailand, and has implemented the ERP system for at least 3 years. The result of the qualitative analysis was used for constructing the questionnaire being used as the quantitative research tool, in association with the literature review. 1,320 copies of questionnaires were distributed and 308 copies were completely answered. The Structural Equation Modeling (SEM.) was used in analyzing the quantitative data to confirm the success factors of using the enterprise resource planning system in two aspects including (1) the non-information system environment, which includes communication, employees management and 2) the information system environment, which includes the quality of system, the quality of information which has affected the changing roles of the accountants and finance officers, which includes internal consultant and involvement in information system development has been leading to the tangible and intangible effectiveness of the operations of the business enterprises in Thailand.

Keywords: Success factors of ERP Operational Efficiency, The change Role of the Accountants and Finance Officers' Roles

1. บทนำ

สภาพแวดล้อมในการดำเนินธุรกิจขององค์กรปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา องค์กรธุรกิจต่างๆ ต้องเผชิญกับสถานการณ์การแข่งขันแบบไร้พรมแดน ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดขององค์กรธุรกิจ ความรวดเร็วในการปรับตัวเพื่อรับมือกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเป็นสิ่งสำคัญ ส่งผลให้องค์กรธุรกิจทั้งหลาย ต้องมีการปรับปรุงการบริหารงาน การควบคุมกำกับดูแล การตรวจสอบอย่างเข้มงวด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้และได้รับผลประโยชน์สูงสุดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่ในขณะเดียวกันองค์กร ยังมีอุปสรรคในเรื่องระบบการทำงานภายในล่าช้า ความซ้ำซ้อนของการบันทึกข้อมูลและไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ โดยใช้ฐานข้อมูลร่วมกัน ทำให้องค์กรมองไม่เห็นภาพรวมจึงทำให้ไม่สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและทันต่อเวลา ดังนั้นจึงมีระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) เป็นแนวทางในการวางแผนทรัพยากรทางธุรกิจขององค์กรโดยรวม เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรอย่างสูงสุด โดยระบบ ERP และเป็นระบบสารสนเทศภายในองค์กรที่สามารถบูรณาการงานหลักต่างๆ ให้เชื่อมโยงได้ทั่วทั้งองค์กร ได้แก่ การจัดซื้อ จัดจ้าง การผลิต การขาย บัญชีการเงินและการบริหารงานบุคคลเข้าด้วยกัน เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ สามารถรับรู้ข้อมูล หรือสภาพของกิจกรรมต่างๆ ที่กำลังดำเนินอยู่ได้อย่างรวดเร็ว และสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการดำเนินงาน การวางแผน และการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Negai, Law & Wat, 2008)

เป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีบทบาทสำคัญในการเพิ่ม

ประสิทธิภาพของกระบวนการธุรกิจขององค์กร (Kemp & Low, 2008, McAdam & Galloway, 2005) โดยระบบ ERP จะช่วยให้องค์กรธุรกิจสามารถบูรณาการกระบวนการปฏิบัติงานหลัก (Core Business Process) ขององค์กรให้เชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกัน ส่งผลให้การวางแผนและใช้ประโยชน์ทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วรวมทั้งปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Forsait, 2003; Hitt, 2002, อรรถพรณ คงมาลัย และ จิตตกานต์ เตชแสนศิริ, 2552)

จากรายงานของ Standish Group Research พบว่า 90% ขององค์กรที่นำระบบ ERP มาใช้ ประสบปัญหากับความล่าช้าและเกิดค่าใช้จ่ายเกินงบประมาณที่ตั้งไว้ (Umble, Haft & Umble, 2003) และมีองค์กรมากกว่า 50% ประสบความล้มเหลวในการนำระบบ ERP มาใช้ (Scheer & Habermann, 2000) ส่งผลให้ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ด้านการบัญชีและการเงิน 2) เพื่อศึกษาการใช้ระบบ ERP ด้านการบัญชีและการเงินส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและการเงิน 3) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทดังกล่าวหลังจากใช้ระบบ ERP ด้านการบัญชีและการเงินส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย

2. การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมของงานวิจัยขอนำเสนอ 4 หัวข้อ ดังนี้ คือ 1) ทฤษฎีการวัดความสำเร็จของระบบ ERP 2) ทฤษฎีทรัพยากรองค์กรที่มีคุณค่า 3) การเปลี่ยนแปลงบทบาทของ

นักบัญชีและนักการเงินหลังนำระบบ ERP มาใช้
 4) ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของ
 องค์กร โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ทฤษฎีการวัดความสำเร็จของระบบ ERP

Delone & McLean, (1992, 2003) ได้พัฒนาตัวแบบความสำเร็จทางด้านสารสนเทศโดยแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้ 1) คุณภาพของระบบ 2) คุณภาพของข้อมูล 3) คุณภาพการบริการ 4) ความตั้งใจและการใช้งาน 5) ความพึงพอใจของผู้ใช้งาน และ 6) ผลประโยชน์สุทธิ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบ ERP และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีนักวิชาการจำนวนมากได้นำตัวแบบของ Delone & McLean (1992, 2003) ไปประยุกต์ใช้

2.2 ทฤษฎีทรัพยากรองค์กรที่มีคุณค่า(RBV)

แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากร คือ สินทรัพย์ความสามารถ กระบวนการขององค์กร คุณลักษณะของธุรกิจ ข้อมูล ความรู้ ซึ่งถูกควบคุมโดยองค์กร นอกจากนั้นทรัพยากรและความสามารถขององค์กรในลักษณะที่เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องได้และสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ ดังนั้นการที่องค์กรสามารถครอบครองทรัพยากรที่มีคุณค่า ยากต่อการลอกเลียนแบบ ทำให้องค์กรสามารถนำไปใช้ในการดำเนินกลยุทธ์ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ปรับปรุงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของผลการดำเนินงาน (Barney, 1991)

ตารางที่ 1 ตัวแปรความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้

แนวความคิด/ทฤษฎี	ตัวแปรความสำเร็จ	ข้อค้นพบ	ผู้วิจัย/ค.ศ.
การวัดความสำเร็จของระบบ ERP (DeLone & McLean, 1992, 2003)	- คุณภาพของระบบ - คุณภาพของสารสนเทศ - คุณภาพการบริการ	ทั้ง 3 ตัวแปรความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้และส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและความตั้งใจในการใช้ระบบ และส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร	Chien & Tsaur (2007); Hussein et al (2007); Hussein et al (2007); Wang (2008); Wei, Loong, Leong & Ooi (2009); Dezdar & Ainin (2010)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

แนวความคิด/ทฤษฎี	ตัวแปรความสำเร็จ	ข้อค้นพบ	ผู้วิจัย/ค.ศ.
ทรัพยากรองค์กรที่มีคุณค่า (Resource Based Value: RBV)	- การสนับสนุนและความมุ่งมั่นตั้งใจจริงของผู้บริหาร	กำหนดเป็นกลยุทธ์สนับสนุนงบประมาณสร้างระบบหัวใจ	Holland & Light (2003); Jafari, Yusuff & Tang (2006); Sawah, Tharwat & Rasmy (2008); Wang & Chen (2006)
	- การสื่อสาร	วิธีการสื่อสารจากบนลงล่าง	
	- วัฒนธรรมองค์กร	การแบ่งปันความรู้และข้อมูลระหว่างหน่วยงานและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีม	
	- การบริหารพนักงาน	ผู้เข้าร่วมทีมงานและการให้ความรู้และการฝึกอบรมและการมีส่วนร่วมของผู้ใช้งาน	
	- การบริหารโครงการ	กำหนดแผนโครงการผู้จัดการโครงการที่มีศักยภาพ	
	-การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานขององค์กร	ลดขั้นตอนการทำงาน	

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (Non Information System Environment) เป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนหรือมีผลกระทบทางอ้อมต่อการใช้ระบบ ERP โดยใช้ทฤษฎีทรัพยากรองค์กรที่มีคุณค่าเป็นพื้นฐานประกอบด้วย 1.1) การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงขององค์กร ได้แก่ การกำหนดเป็นแผนงานโครงการ และอนุมัติงบประมาณ ทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนับสนุนโครงการ 1.2) การสื่อสาร ได้แก่รูปแบบการสื่อสารที่ผู้บริหารถ่ายทอดสู่ผู้ใช้งาน และทีมงานถ่ายทอดสู่ผู้ใช้งาน 1.3) วัฒนธรรมองค์กร

ได้แก่ การเปลี่ยนวิธีการทำงานให้มีความเอื้อเพื่อแผ้วถางด้านข้อมูลเพิ่มมากขึ้น 1.4) การบริหารพนักงาน ได้แก่ การคัดเลือกพนักงานเข้าเป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน และการฝึกอบรมผู้ใช้งานระบบอย่างเพียงพอ 1.5) การบริหารโครงการ ได้แก่ การคัดเลือกผู้จัดการโครงการ การกำหนดวัตถุประสงค์และแผนโครงการอย่างชัดเจน และ 1.6) การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานขององค์กร ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับระบบ 2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (Information System Environment) เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงต่อการใช้ระบบ ERP โดยใช้ตัวแบบของ Delone & McLean (2003)

เป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย 2.1) คุณภาพของระบบ คือความยากง่ายในการใช้ระบบ ความน่าเชื่อถือ และความถูกต้องของระบบ 2.2) คุณภาพของสารสนเทศ คือสารสนเทศที่ได้รับตรงกับความต้องการ 2.3) คุณภาพการบริการ คือความน่าเชื่อถือ และการถ่ายโอนความรู้ของบริษัทที่ปรึกษา ระบบ

2.3 การเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชี และนักการเงินหลังนำระบบ ERP มาใช้

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศภายในองค์กร โดยเฉพาะการนำระบบ ERP เข้ามาใช้ ซึ่งเป็นระบบที่ช่วยให้การบริหารทรัพยากรต่างๆ ขององค์กรเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถเชื่อมโยงข้อมูลและกระบวนการทำงานของทุกส่วนงานในองค์กรได้เป็นอย่างดี (Forsaith, 2003) ส่งผลให้นักบัญชี และนักการเงินต้องมีการปรับตัวเพิ่มมากขึ้น และทำงานในเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับตนเองและองค์กร

เมื่อองค์กรนำระบบ ERP เข้ามาใช้ภายในองค์กร ส่งผลกระทบให้นักบัญชีและนักการเงินต้องปรับตัวเพื่อรองรับการนำระบบ ERP มาใช้ คือการเป็นผู้ให้คำปรึกษาทางด้านบัญชีแก่หน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร (Newman, 2003; Russell, 1999) การเป็นผู้ตรวจสอบภายในทางด้านข้อมูลสารสนเทศ (Gopalan, 2012; Sia, 2002) การเป็นนักวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (Newman, 2003; Russell, 1999) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ (Forsaith, 2003; Newman, 2003) และการเป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ (Newman, 2003; Russell, 1999)

2.4 ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร

ระบบ ERP เป็นระบบที่รวบรวมข้อมูลไว้

ในฐานข้อมูลเดียวกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ส่วนใหญ่ได้แก่ 1) ข้อมูลสารสนเทศเกิดขึ้นแบบทันทีทันใด 2) ข้อมูลสารสนเทศช่วยในการตัดสินใจเพิ่มมากขึ้น 3) การบูรณาการข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร ซึ่งตามแนวคิดของ Poston & Grabski (2000, 2001) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบริษัทที่มีการนำระบบ ERP มาใช้และมีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและแบ่งผลประโยชน์ที่องค์กรได้รับออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1) ผลตอบแทนที่จับต้องได้ คือผลตอบแทนที่สามารถประเมินค่าเป็นตัวเงินได้ เช่น การเพิ่มความเร็วในการประมวลผลข้อมูล การใช้ระยะเวลาลดน้อยลงในการปิดงบการเงิน ในการส่งมอบสินค้า และการสั่งซื้อสินค้า รวมถึงการจัดการเงินสดให้มีความคล่องตัวขึ้น 2) ผลตอบแทนที่จับต้องไม่ได้ คือผลตอบแทนที่ไม่สามารถวัดค่าเป็นตัวเงินได้ หรือยากแก่การประเมินค่าได้ เช่น ภาพลักษณ์ขององค์กร การตัดสินใจที่ดีขึ้น ความน่าเชื่อถือของรายงานความก้าวหน้าในอาชีพ และการประสานงานระหว่างหน่วยงาน

3. วิธีการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้ได้แบ่งวิธีการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อใช้สำหรับการค้นหาปัจจัยความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน และประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร 2) การพัฒนาแบบสอบถาม 3) การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อใช้สำหรับการยืนยันปัจจัยความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้โดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพใช้กรณีศึกษา ทั้งสิ้น 8 บริษัท ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดปัจจัยความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้ โดยใช้การ

สัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง และผู้บริหารระดับปฏิบัติงาน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางแผน การกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติงานในการนำระบบ ERP มาใช้ จำนวนทั้งสิ้น 13 คน

3.2 การพัฒนาแบบสอบถาม

จากการทบทวนวรรณกรรมและข้อสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้ ประกอบด้วย การวางแผน การกำหนดนโยบาย หน้าที่ความรับผิดชอบ การบริหารงบประมาณ และการบริหารพนักงาน ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของนักบัญชีและนักการเงินและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานต่อองค์กรทางด้านผลตอบแทนที่จับต้องได้และผลตอบแทนที่ไม่สามารถจับต้องได้

3.3 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ประชากรคือ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลางและผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและนำระบบ ERP มาใช้งานไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 1,320 คน โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 308 คน การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด โดยใช้สูตรการคำนวณหาตัวอย่างประชากรของยามาเน่ (Yamane, 1973) ด้วยความเชื่อมั่น 95% ทั้งนี้แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาและมีความสมบูรณ์มีจำนวน 308 ชุด เป็นร้อยละ 23.33% ของแบบสอบถามทั้งหมด ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) สำหรับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วยการวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างความสัมพันธ์

(Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อช่วยทดสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลตามทฤษฎี (Theoretical Model) และข้อมูลเชิงประจักษ์

4. ผลการศึกษา

ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณดังต่อไปนี้

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ส่วนที่ 1 ปัจจัยความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้

จากการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง และระดับปฏิบัติการ จำนวน 8 บริษัท โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสถาบันการเงิน และ กลุ่มที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน โดยมีผลสรุปดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางสรุปความเหมือนและความต่างของตัวแปรความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน และประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ (จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร)

ตัวแปรความสำเร็จ	กลุ่มสถาบันการเงิน	กลุ่มที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน	ความเหมือน	ความต่าง
1. ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (Non Information System Environment)				
1.1 การสนับสนุนและความมุ่งมั่นตั้งใจจริงของผู้บริหาร	- จัดตั้งเป็นโครงการ - สนับสนุนงบประมาณ - ติดตามและประเมิน - แรงจูงใจเป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน	- จัดตั้งเป็นโครงการ - สนับสนุนงบประมาณ - ติดตามและประเมิน - แรงจูงใจไม่เป็นตัวเงิน	- จัดตั้งเป็นโครงการ - สนับสนุนงบประมาณ - ติดตามและประเมิน - สร้างแรงจูงใจ	
1.2 การสื่อสาร	- รูปแบบจากบนลงล่าง	- รูปแบบจากบนลงล่าง - ตั้งหน่วยงานประสานงาน	- รูปแบบจากบนลงล่าง	ตั้งหน่วยงานประสานงานทีมงานกับหน่วยงาน
1.3 วัฒนธรรมองค์กร	- การเปิดเผยข้อมูล - การแบ่งปันข้อมูล	- การแบ่งปันข้อมูล - การทำงานเป็นทีม	สังคมแห่งการแบ่งปันข้อมูล และการทำงานเป็นทีม	
1.4 การบริหารพนักงาน	- ผู้เข้าร่วมกับทีมงาน - ผู้ใช้ระบบ	- ผู้เข้าร่วมกับทีมงาน - ผู้ใช้ระบบ	- ผู้เข้าร่วมทีมงาน - ผู้ใช้ระบบ	
1.5 การบริหารโครงการ	- ผู้จัดการโครงการ	- ผู้จัดการโครงการ	- ผู้จัดการโครงการ	
1.6 การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานขององค์กร	- ลดขั้นตอนการทำงาน - ปรับเปลี่ยนการทำงาน	- การสร้างต้นแบบ - การวิเคราะห์กระบวนการทำงานก่อนขึ้นระบบ	ปรับเปลี่ยนการทำงานให้เข้ากับระบบ ERP	- การสร้างต้นแบบ - การวิเคราะห์กระบวนการทำงานก่อนขึ้นระบบ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปรความสำเร็จ	กลุ่มสถาบันการเงิน	กลุ่มที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน	ความเหมือน	ความต่าง
2. ด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (Information System Environment)				
2.1 คุณภาพของระบบ	- ข้อมูลถูกต้อง เชื่อถือได้ - เชื่อมต่อกับระบบย่อยได้	- สะดวกในการเข้าถึง - เชื่อมต่อกับระบบย่อยได้	- ข้อมูลปัจจุบัน เชื่อถือได้ - สะดวกในการเข้าถึง - เชื่อมต่อกับระบบย่อยได้	
2.2 คุณภาพของสารสนเทศ	- การตรวจสอบ - รายงานไม่ตรงตามความต้องการ	- รายงานเป็นมาตรฐานแต่ไม่ตรงกับความต้องการ - จัดทำรายงานภายนอกระบบ	- รายงานไม่ตรงตามความต้องการ - การตรวจสอบ	มีการนำข้อมูลออกจากระบบเพื่อจัดทำรายงานต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการ
2.3 คุณภาพการให้บริการของบริษัทที่ปรึกษา	บริษัทที่ปรึกษามาจากภายนอกและมีอาชีพ	บริษัทที่ปรึกษามาจากภายนอกและมีอาชีพ	บริษัทที่ปรึกษามาจากภายนอกและมีอาชีพ	
3. บทบาทของนักบัญชีและนักการเงินหลังใช้ระบบ ERP	- ที่ปรึกษากายใน - ผู้ตรวจสอบสารสนเทศ - นักวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก - ผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงาน - ผู้ร่วมพัฒนาระบบ	- ที่ปรึกษากายใน - ผู้ตรวจสอบสารสนเทศ - นักวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก - ผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงาน - ผู้ร่วมพัฒนาระบบและประเมิน	- ที่ปรึกษากายใน - ผู้ตรวจสอบสารสนเทศ - นักวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก - ผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงาน - ผู้ร่วมพัฒนาระบบ	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปรความสำเร็จ	กลุ่มสถาบันการเงิน	กลุ่มที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน	ความเหมือน	ความต่าง
4. ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน				
4.1 ผลตอบแทนที่จับต้องได้	- ขั้นตอนการทำงานลดลง - ลดระยะเวลาการปิดงบการเงิน	- ขั้นตอนการทำงานลดลง - ลดระยะเวลาการปิดงบการเงิน	- ขั้นตอนการทำงานลดลง - ลดระยะเวลาการปิดงบการเงิน	
4.2 ผลตอบแทนที่จับต้องไม่ได้	- องค์กร มีการวางแผนที่ดี รายงานที่น่าเชื่อถือ - ความก้าวหน้าในอาชีพ	- องค์กร มีการวางแผนที่ดี รายงานที่น่าเชื่อถือ - ความก้าวหน้าในอาชีพ	- องค์กร มีการวางแผนที่ดี รายงานที่น่าเชื่อถือ - ความก้าวหน้าในอาชีพ	

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (Non Information System Environment) ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารขององค์กรจะต้องให้การสนับสนุนโดยกำหนดเป็นแผนงานและจัดตั้งเป็นโครงการ ERP พร้อมทั้งให้การสนับสนุนในด้านทรัพยากรต่างๆ อาทิ งบประมาณ บุคลากร 2) การสื่อสารองค์กรใช้รูปแบบการสื่อสารจากบนลงล่าง และมีการตั้งหน่วยงานประสานงานเพื่อประสานงานระหว่างผู้ใช้งานและทีมงาน 3) วัฒนธรรมองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงเป็นองค์กรที่มีการแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร ก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานเป็นทีม 4) การบริหารพนักงาน องค์กรต้องจัดเตรียมบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านธุรกิจและ IT เพื่อเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของทีมงานติดตั้งระบบ ERP มีการจัดเตรียมตารางการฝึกอบรมให้กับผู้ใช้งานโดยมีการฝึกอบรมทั้งที่ห้องปฏิบัติการและสถานที่ทำงานพร้อมทั้งให้ผู้ใช้งานมีส่วนร่วมในการประเมินระบบ 5) การบริหารโครงการ

องค์กรแต่งตั้งผู้จัดการโครงการที่มีความรู้และความสามารถทางด้านธุรกิจและ IT เป็นผู้ดูแลควบคุมและประเมินโครงการให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้ 6) การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานขององค์กร องค์กรมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับระบบ ERP นอกจากนั้นการนำระบบ ERP มาใช้ทำให้องค์กรลดขั้นตอนในการทำงาน ข้อมูลมีการเชื่อมโยงทั่วทั้งองค์กรส่งผลให้ผู้บริหารได้รับนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว

ด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (Information System Environment) ประกอบด้วย 1) คุณภาพของระบบ ระบบ ERP มีการประมวลผลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันและน่าเชื่อถือ รวมทั้งเป็นระบบที่มีการทำงานเชื่อมต่อกับระบบย่อยอื่นๆ ในองค์กรได้อย่างสะดวก 2) คุณภาพของสารสนเทศ ข้อมูลสารสนเทศที่มาจากระบบ ERP จะต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของที่มาของสารสนเทศ และต้องทำความเข้าใจกับ

สารสนเทศก่อนที่จะนำไปประกอบการตัดสินใจ นอกจากนั้นรายงานที่ได้จากระบบมีความถูกต้อง แต่ไม่ตรงตามความต้องการของผู้บริหาร 3) ด้านคุณภาพการให้บริการทางด้านระบบ ERP จากผู้จำหน่ายหรือที่ปรึกษาระบบ องค์กรต้องคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาแบบที่มีความรู้ ความสามารถและ เป็นมืออาชีพในการติดตั้งระบบ ERP รวมทั้งมีความสามารถในการแก้ปัญหาและถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ใช้งานได้อย่างครบถ้วน

ส่วนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงินหลังจากนำระบบ ERP มาใช้

หลังจากองค์กรนำระบบ ERP มาใช้ พบว่านักบัญชีและนักการเงินมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทดังนี้ 1) เป็นผู้ให้คำปรึกษาภายในทางด้านการบัญชีและการเงินแก่หน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร 2) เป็นผู้ตรวจสอบภายในทางด้านข้อมูลสารสนเทศ 3) เป็นนักวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึกและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจทางธุรกิจ 4) เป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ อาทิ การออกแบบรายงานต่างๆ 5) เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร

ส่วนที่ 3 ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร

หลังจากองค์กรนำระบบ ERP มาใช้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ผลตอบแทนที่จับต้องได้ (Tangible Benefit) องค์กรมีการตอบสนองและเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวดเร็วขึ้น ส่งผลให้สามารถลดขั้นตอนการทำงาน และใช้เวลาในการปิดงบการเงิน การสั่งซื้อ น้อยลง รวมทั้งสามารถบริหารจัดการเงินสดให้มีความคล่องตัวขึ้น 2) ผลตอบแทนที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Benefit) องค์กรมีภาพลักษณ์ที่ดี รายงานทางการเงินมี

ความน่าเชื่อถือ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ส่งผลให้องค์กรมีการวางแผนและตัดสินใจที่ดี และผู้ใช้งานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรสามารถนำความรู้ที่ได้เป็นประสบการณ์เพื่อความก้าวหน้าในอนาคตต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 308 คน ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับปฏิบัติการ ร้อยละ 41.60 ผู้บริหารระดับกลาง ร้อยละ 32.80 ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในกลุ่มธุรกิจบริการ ร้อยละ 22.10 และกลุ่มธุรกิจการเงิน ร้อยละ 21.10

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity)

ในการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยัน มีความจำเป็นต้องตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนที่จะทำการวิเคราะห์โดยโปรแกรม หากพบว่าข้อมูลไม่ได้อยู่ในเกณฑ์ ผู้วิจัยจำเป็นต้องปรับ เพื่อให้องค์ประกอบที่ใช้ในการวิเคราะห์มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ โดยผู้วิเคราะห์จะต้องทำการตรวจสอบดังนี้ คือ 1) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent validity) 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant validity) 3) โมเดลเชิงโครงสร้าง (Structural model) ของปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงินและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent Validity)

เป็นความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้องของโครงสร้างของข้อคำถาม (item) ในแต่ละองค์ประกอบ โดยพิจารณาจากค่า องค์ประกอบน้ำหนัก (Factor loading) ต้องมีค่ามากกว่า 0.70 โดยในงานวิจัยในครั้งนี้ ทำการตรวจสอบ 4 องค์ประกอบ

ตารางที่ 3 การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้อง (Convergent Validity)

ปัจจัย	น้ำหนักองค์ประกอบ
1. ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (Non Information System Environment)	
1.1. การสนับสนุนและความมุ่งมั่นตั้งใจจริงของผู้บริหารขององค์กร	0.79
1.2. การสื่อสาร	0.91
1.3. วัฒนธรรมองค์กร	0.87
1.4. การบริหารพนักงาน	0.96
1.5. การบริหารโครงการ	0.84
1.6. การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานขององค์กร	0.85
2. ด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (Information System Environment)	
2.1. คุณภาพของระบบ	0.90
2.2. คุณภาพของสารสนเทศ	0.91
2.3. คุณภาพการให้บริการของบริษัทจัดจำหน่ายระบบหรือบริษัทที่ปรึกษาระบบ	0.83
3. บทบาทการเปลี่ยนแปลงของนักบัญชีและนักการเงินหลังนำระบบ ERP มาใช้	1.00
4. ประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร	
4.1. ผลตอบแทนที่จับต้องได้	1.00
4.2. ผลตอบแทนที่ไม่สามารถจับต้องได้	0.82

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 องค์ประกอบ มีความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้องในทุกองค์ประกอบ เพราะทุกองค์ประกอบมีค่าเกิน 0.7

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity)

ในการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก เพื่อใช้ในการพิจารณาผลกระทบหรือความสัมพันธ์ระหว่างองค์

ประกอบในโมเดล โดยสิ่งสำคัญที่ใช้ในการพิจารณาการตรวจสอบเชิงจำแนก คือค่าความสัมพันธ์ (correlation) ระหว่างปัจจัย จะต้องมีความสัมพันธ์ไม่เกิน 0.85 (Kline 1998; 2005) ถ้ามีความสัมพันธ์ระหว่าง 0.9 ถึง 1.00 (Anderson & Garbing, 1988; Hair et al, 2006) แนะนำให้นำองค์ประกอบมารวมกันหรือตัดทิ้ง เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาคือค่า The average variance

extracted (AVE) สำหรับ 2 องค์ประกอบ จะต้อง
มีค่ามากกว่า r^2

ตารางที่ 4 การตรวจสอบความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity)

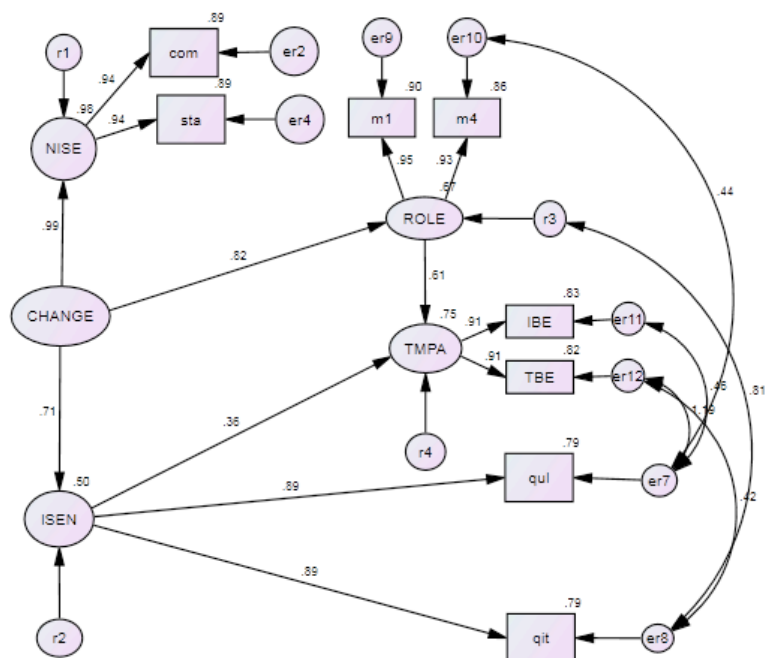
องค์ประกอบ	ค่า AVE	r^2
CHANGE	0.766	0.6724
ROLE	0.874	
CHANGE	0.781	0.6084
TMPA	0.819	
ROLE	0.885	0.6561
TMPA	0.819	

เมื่อพิจารณาค่า AVE ในตารางที่ 4 พบว่า องค์ประกอบ CHANGE ซึ่งประกอบด้วย 2 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (Non Information System Environment) และ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (Information System Environment) มีความสัมพันธ์เกิน 0.85 ทำให้ต้องรวมทั้ง 2 ปัจจัยเป็น ปัจจัยทางด้านการเปลี่ยนแปลงองค์กร (CHANGE) ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hopwood (1987) และ การเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน (ROLE) ที่ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กรมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงระบบ ERP และส่งผลให้นักบัญชีและนักการเงินมีการเปลี่ยนแปลงบทบาท นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาค่า AVE ของ องค์ประกอบ CHANGE และ ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ (TMPA) องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน (ROLE) และ ผลกระทบ

ต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ (TMPA) มีค่ามากกว่า r^2 แสดงว่าทุกองค์ประกอบ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงจำแนก

ขั้นที่ 3 โมเดลสมการเชิงโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ด้านการบัญชีและการเงินที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชี และนักการเงินและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย

จากโมเดลสมการเชิงโครงสร้างเป็นการแสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์หลายๆ ปัจจัยพร้อมๆ กัน โดยใช้วิธีประมาณการแบบ Maximum Likelihood (ML) รวมทั้งมีการใช้วิธี bootstrapping method เพื่อที่จะวัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเมื่อมีการขยายจำนวนข้อมูลตัวอย่างให้มากขึ้น เพื่อให้การคำนวณมีความแม่นยำมากขึ้น ดังภาพที่ 1

$r^2 = 20.658$, $df=14$, $p = 0.111$, $GFI = 0.984$, $CFI = 0.997$, $RMSEA = 0.039$, $r^2/df = 1.48$

ภาพที่ 1 โมเดลสมการเชิงโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ด้านการบัญชีและการเงินที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงินและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทย

ตารางที่ 5 ค่าสถิติต่างๆ ในการตรวจสอบโมเดลการวัด เปรียบเทียบก่อนปรับและหลังปรับ

ค่าสถิติในการทดสอบ	ค่าสถิติใน โมเดล (ก่อนปรับ)	ค่าสถิติใน โมเดล (หลังปรับ)	เกณฑ์ใน การ พิจารณา	ผลการ พิจารณา
ค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) ที่ df	469.572 df=21	20.658 df=14	< 2	ผ่านเกณฑ์
ระดับความน่าจะเป็น (Probability Level)	0.00	0.111	p> 0.05	ผ่านเกณฑ์
ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI)	0.723	0.984	GFI> 0.90	ผ่านเกณฑ์
ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเชิงเปรียบเทียบ (CFI)	0.828	0.997	CFI> 0.90	ผ่านเกณฑ์
ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ RMSEA	0.264	0.039	RMSEA< 0.05	ผ่านเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบการวางแผนทรัพยากรองค์กรด้านการบัญชีและการเงินที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน และส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานในองค์กรธุรกิจไทยพบว่า โมเดลสมมุติฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ผลการวิเคราะห์ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรตามคือ ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรหลังนำระบบ ERP มาใช้ (TMPA) 75% แสดงว่า ปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP เกิดจากการเปลี่ยนแปลงขององค์กรซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (NISE) โดยให้ความสำคัญตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรที่จะต้องมีการวางแผน และกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินโครงการอย่างชัดเจน โดยต้องให้ความสำคัญด้านการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรภายในและทีมงานของระบบ และการบริหารพนักงานได้แก่ ผู้ที่มีส่วนร่วม

ในโครงการติดตั้งระบบ ERP และบุคลากรผู้ใช้งานระบบ 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (ISEN) ประกอบด้วยคุณภาพของระบบ ต้องมีความน่าเชื่อถือ รวดเร็ว และคุณภาพของสารสนเทศ ให้สารสนเทศที่มีความถูกต้อง ส่งผลให้นักบัญชีและนักการเงินเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำทางด้านบัญชีและการเงินแก่หน่วยงานต่างๆ และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ และส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานต่อองค์กรธุรกิจในประเภทผลตอบแทนที่จับต้องได้ และผลตอบแทนที่จับต้องไม่ได้

5. การอภิปรายผล

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยปริมาณ พบว่า

- 5.1. ปัจจัยความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้ ประกอบด้วย 1) ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ ให้มีความสำคัญในการบริหารพนักงาน

และ การสื่อสาร 2) ด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ ให้ความสำคัญในด้านคุณภาพของระบบ และคุณภาพของสารสนเทศ ดังนี้

ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (Non Information System Environment)

5.1.1) การบริหารพนักงาน สามารถแบ่งการวิเคราะห์ได้ 2 ด้าน ได้แก่ 1) บุคลากรผู้มีส่วนร่วมในโครงการ และ 2) บุคลากรผู้ใช้งานระบบ สำหรับผู้มีส่วนร่วมในโครงการควรจะต้องเป็น บุคลากรขององค์กรที่ถูกคัดเลือกมาร่วมโครงการติดตั้งระบบ ERP สามารถประสานงานระหว่างผู้ใช้งานและฝ่ายผู้ให้บริการติดตั้งระบบ ERP ได้เป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับหลักการของระบบ ERP มีความเข้าใจกระบวนการทำงานและความต้องการขององค์กร และสามารถถ่ายทอดความต้องการขององค์กรให้กับที่ปรึกษาในการวางระบบ ERP ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน สำหรับบุคลากรที่เป็นผู้ใช้งานระบบนั้นต้องเป็น บุคลากรได้รับการฝึกอบรมควบคู่กับรายละเอียดของระบบ ERP ทั้งด้านภาพรวมและที่จะใช้ทำงานจริง มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความต้องการในกระบวนการทำงานขององค์กรให้กับฝ่ายผู้ให้บริการติดตั้งระบบ ERP เป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลสำหรับการถ่ายโอนข้อมูลเข้าระบบ ERP และสามารถเชื่อมโยงกับระบบงานย่อยได้ครบถ้วน และ มีส่วนร่วมในการทดสอบระบบ ERP และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Esteves & Pastor

(2001), Gargeya & Brady (2005), Harrison (2004), Kim, Lee & Gosain (2005), Nah et al. (2001), Wagner & Antonucci (2004) และ Zhang et al. (2005) ที่ได้ระบุไว้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ใช้ระบบตั้งแต่ในช่วงของขั้นตอนการพัฒนาระบบและการติดตั้งระบบโดยตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ จะนำไปสู่การเตรียมพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับระบบ ERP นอกจากนั้น การให้การอบรมเกี่ยวกับระบบ ERP จะช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าใจถึงลักษณะการทำงานของระบบ ERP และช่วยให้ผู้ใช้งานมีความรู้ขั้นต้นที่จะสามารถช่วยแก้ปัญหาในระบบ ERP ได้ด้วยตนเอง

5.1.2) การสื่อสาร ระบบ ERP ช่วยทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคลากรภายในองค์กรมีความสะดวก รวดเร็ว องค์กรมีกระบวนการหรือวิธีการในการสื่อสารการศึกษาและความคาดหวังในระบบ ERP องค์กรมีการจัดตั้งหน่วยงานประสานงาน เพื่อช่วยในเรื่องการติดต่อสื่อสารระหว่างทีมงานและองค์กรเพื่อให้ได้รับความสนับสนุนจากทุกคนในองค์กร นอกจากนั้นองค์กรมีช่องทางการสื่อสารอื่นๆ เช่น บอร์ดประชาสัมพันธ์ e-mail เกี่ยวกับการติดตั้งระบบ ERP ในหน่วยงานขององค์กร และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Esteves & Pastor (2001), Gargeya & Brady (2005), Harrison (2004), Jafari, Yusuff & Tang (2006), Kamhawi (2007), Kim, Lee & Gosain (2005), Sawah, Tharwat & Rasmy (2008), และ Wagner & Antonucci (2004)

ที่ได้ระบุไว้ว่า ระบบ ERP ทำให้เกิดมาตรฐานการทำงานให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและคุ้นเคยได้ง่าย ระบบ ERP สร้างมาตรฐานที่ใช้โดยบุคคลทั่วทั้งองค์กร และช่วยให้การสื่อสารระหว่างบุคคลภายในองค์กรเป็นไปได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (Information System Environment)

5.2.1) คุณภาพของสารสนเทศ เมื่อนำระบบ ERP มาใช้ องค์กรต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการได้มาซึ่งสารสนเทศ และต้องทำความเข้าใจกับสารสนเทศที่ได้รับมาจากระบบมีความถูกต้องและความสมบูรณ์ก่อนเสมอ จึงจะนำไปประกอบการตัดสินใจหรือใช้งานใดๆ รายงานที่ได้รับจากระบบ มีความถูกต้อง ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ในระดับปฏิบัติการแต่ไม่ตรงตามความต้องการของผู้บริหารระดับสูง และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ DeLoan & McLean (1992), Livari (2002), DeLoan & McLean (2003), Gable et al. (2003), Zhang et al. (2004), Ching et al. (2006), Jafari, Yusuff & Tang (2006), Chien & Tsau (2007), Ifinedo (2007), Chung et al. (2009) ที่ได้ระบุไว้ว่า คุณภาพของสารสนเทศจะต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งที่มาของข้อมูล รวมถึงข้อมูลสารสนเทศจะต้องมีความครบถ้วน สมบูรณ์ และรายงานที่ได้รับต้องมีความถูกต้อง

5.2.2) คุณภาพของระบบ ระบบ ERP ได้ถูกพัฒนาให้มีความสะดวกในการเข้าถึง ให้ข้อมูลถูกต้องและมีความเป็นปัจจุบัน น่าเชื่อถือได้ โดยเป็นระบบ ERP ที่ถูกพัฒนาให้ใช้งานง่ายมีฟังก์ชันการใช้งานตรงตามความต้องการ และสามารถทำงานบูรณาการและเชื่อมต่อกับระบบย่อยอื่นๆ ได้อย่างสะดวก และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ DeLoan & McLean (1992), DeLoan & McLean (2003), Gyampah (2004), Kamhawi (2007) ที่ได้ระบุไว้ว่า ระบบ ERP เป็นระบบที่พัฒนาให้มีความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลที่ได้รับจากการประมวลผลของระบบมีความเป็นปัจจุบันเชื่อถือได้ และมีฟังก์ชันการใช้งานที่ตรงตามความต้องการ และสามารถทำงานบูรณาการเชื่อมต่อกับระบบย่อยอื่นๆ ได้

5.2. ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้

5.2.1.) วัฒนธรรมองค์กร ไม่มีผลต่อความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน ซึ่งขัดแย้งกับผลงานวิจัยของ Weiling & Wei (2007), พยัต วุฒิรงค์ (2552) ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า การแบ่งปันความรู้และการบูรณาการความรู้ต้องเกิดจากการสร้างจิตสำนึกให้กับพนักงานหรือบุคลากรภายในหน่วยงาน

5.2.2) การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานขององค์กร ไม่มีผลต่อความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน โดย

สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญญารัตน์ ธนไพศาลกิจ (2552) ที่พบว่าหน่วยงานหรือองค์กร มีกฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับกระบวนการทำงานขององค์กร ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน จึงต้องปรับเปลี่ยนซอฟต์แวร์ของระบบ SAP ให้เข้ากับกระบวนการทำงานขององค์กรมากกว่าจะเลือกปรับกระบวนการทำงานขององค์กร

5.2.3) การบริหารโครงการ ไม่มีผลต่อความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน ซึ่งขัดแย้งกับผลงานวิจัยของ นริศรา วิเศษฐสมิต (2549), ชาญยุทธ์ จันทร์ประสงค์ (2550), Esteves & Pastor (2001), Gargeya & Brady (2005), Harrison (2004), Jafari, Yusuff & Tang (2006), Kamhawi (2007), Kim, Lee & Gosain (2005), Sawah, Tharwat & Rasmy (2008), Sehali (2000), Stratman & Roth (2002) และ Wagner & Antonucci (2004)) ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญของบริษัทกรณีศึกษา พบว่า การบริหารโครงการจะให้ความสำคัญ ผู้จัดการโครงการ โดยเป็นบุคลากรประจำภายในองค์กรของแต่ละหน่วยงานซึ่งจัดอยู่ในการบริหารพนักงาน

5.2.4) การสนับสนุนและความมุ่งมั่นตั้งใจจริงของผู้บริหารขององค์กร ไม่มีผลต่อความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ซึ่งขัดแย้งกับผลงานวิจัยของ Esteves & Pastor (2001), Gargeya & Brady (2005),

Harrison (2004), Holland, Light (2002), Jafari, Yusuff & Tang (2006), Kamhawi (2007), Kim, Lee & Gosain (2005), Markus et al., (2000), Parr & Shanks (2002), Sawah, Tharwat & Rasmy (2008), Sehali (2000) และ Wagner & Antonucci (2004) ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้บริหารระดับสูงในช่วงของโครงการติดตั้งระบบ ERP จะให้นโยบายเป็นภาพรวมเท่านั้น ส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการสนับสนุนและติดตามความก้าวหน้าของโครงการ

5.2.5) คุณภาพการให้บริการทางด้านระบบ ERP จากผู้จัดจำหน่ายหรือบริษัทที่ปรึกษาในการวางระบบ ERP ไม่มีผลต่อความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักบัญชีและนักการเงิน ซึ่งขัดแย้งกับผลงานวิจัยของ นริศรา วิเศษฐสมิต (2549), ชาญยุทธ์ จันทร์ประสงค์ (2550), อัญญารัตน์ ธนไพศาลกิจ (2552), Esteves & Pastor (2001), Gargeya & Brady (2005), Harrison (2004), Jafari, Yusuff & Tang (2006), Kamhawi (2007), Kim, Lee & Gosain (2005), Sawah, Tharwat & Rasmy (2008), Sehali (2000) และ Wagner & Antonucci (2004)) ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญพบว่า บริษัทที่ปรึกษาระบบ จะทำงานควบคู่ไปกับหน่วยงานที่ดูแลระบบสารสนเทศภายในองค์กรซึ่งเป็นพนักงานประจำขององค์กร

5.3 บทบาทของนักบัญชีและนักการเงินที่เปลี่ยนแปลงหลังองค์กรนำระบบ ERP มาใช้

หลังจากองค์กรนำระบบ ERP ทางด้านบัญชีและการเงินมาใช้ส่งผลให้นักบัญชีและนักการเงินมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทจากเดิม ได้แก่ บทบาทเป็นที่ปรึกษาภายในแก่หน่วยงานต่างๆ และบทบาทการเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ที่ปรึกษาภายในแก่หน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร

นักบัญชีและนักการเงินมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทโดยต้องเป็นผู้ที่ตอบคำถามเกี่ยวกับการบันทึกรายการบัญชี และการเงินเพิ่มมากขึ้น และต้องเป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการสอนงานทางด้านบัญชีและการเงินแก่หน่วยงานต่างๆ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานบัญชีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Russell (1999) และ Newman (2003)

2) ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ

ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักบัญชีและนักการเงินต้องมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ หรือมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อถ่ายทอดความต้องการของตนเองตั้งแต่เริ่มต้นพัฒนาระบบ อาทิ เช่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดผังบัญชีและการกำหนดรหัสต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการออกแบบรายงานต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Forsaith (2003) และ Newman (2003)

5.4 ผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ สามารถแบ่งผลตอบแทนเป็น 2 ด้าน คือ ผลตอบแทนที่

องค์กรจับต้องได้ และผลตอบแทนที่องค์กรจับต้องไม่ได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.4.1 ผลตอบแทนที่จับต้องได้ การนำระบบ ERP ช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองและเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น ข้อมูลที่แสดงผลมีความถูกต้องและแม่นยำ สามารถปรับปรุงการจัดการเงินสดให้คล่องตัวขึ้น กระบวนการทำงานรวดเร็วขึ้น เห็นได้จากองค์กรสามารถลดระยะเวลาการปิดงบการเงินประจำเดือน ประจำไตรมาส และประจำปีให้เร็วขึ้น ลดระยะเวลาการสั่งซื้อให้เร็วขึ้น ลดระยะเวลาการส่งมอบสินค้าให้เร็วขึ้น ปรับปรุงระดับสินค้าคงคลังให้ลดต่ำลง ลดต้นทุนการดำเนินงานและสามารถเพิ่มรายได้และกำไร และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nicolaou & Bhattacharya (2005), Ching et al. (2006), Chien & Tsaur (2007), Chung et al. (2009), Hitt et al. (2002), Hunton et al. (2003), Ifinedo (2007), Kanellou & Spathis (2013), Mabert, Soni, and Venkataramanan (2003), Nicolaou (2004), Poston & Grabski (2000,2001) ที่ได้ระบุไว้ว่า หลังจากองค์กรนำระบบ ERP มาใช้ ช่วยให้

องค์กรตอบสนองเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย กระบวนการทำงานรวดเร็วขึ้น ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน และช่วยให้เกิดความรวดเร็วในการทำงาน เช่น การปิดงบการเงินเร็วขึ้น การจัดการความสมดุลของเงินสดทำได้อย่างรวดเร็วขึ้น

5.4.2 ผลตอบแทนที่จับต้องไม่ได้ การนำระบบ ERP มาใช้ช่วยให้ องค์กรมีการวางแผน

เพื่อใช้ในตัดสินใจที่ดีขึ้น ซึ่งมาจากรายงานที่น่าเชื่อถือโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ดีขึ้น องค์กรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ดีขึ้น ภาพลักษณ์องค์กรดีขึ้น นอกจากนั้น ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำความรู้ที่ได้เป็นประสบการณ์เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Andreas I. Nicolaou, Somnath Bhattacharya (2005), Hitt et al. (2002), Hunton et al. (2003), Newman & Westrup (2005), Nicolaou (2004), Poston & Grabski (2000,2001) ที่ได้ระบุไว้ว่า หลังจากองค์กรนำระบบ ERP มาใช้ทำให้องค์กรลดความผิดพลาดในการทำงาน ช่วยให้การวางแผนในการตัดสินใจทำได้ดีขึ้น ส่งผลให้องค์กรมีความน่าเชื่อถือ ภาพลักษณ์องค์กรดีขึ้น องค์กรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานดีขึ้น นอกจากนั้นนักบัญชีและนักการเงินสามารถนำความรู้ที่ได้เป็นประสบการณ์เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพต่อไป

6. ข้อสรุป

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยความสำเร็จของการนำระบบ ERP มาใช้ประกอบด้วย องค์ประกอบ 2 ด้านคือ 1) ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (Non Information Systems Environment) และ 2) คือด้านสภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (Information System Environment) โดยด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่ระบบสารสนเทศ (Non Information Systems Environment) ประกอบด้วย การสื่อสารโดยใช้รูปแบบการสื่อสารจากบนลงสู่ล่าง

และ การบริหารพนักงาน มีอิทธิพลโดยตรงต่อด้าน สภาพแวดล้อมทางระบบสารสนเทศ (Information System Environment) ประกอบด้วยคุณภาพของระบบที่ให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน เชื่อถือได้ คุณภาพของสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน และทั้ง 2 องค์ประกอบ ส่งผลให้นักบัญชีและนักการเงินมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นที่ปรึกษาภายในแก่หน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กรและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ และส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรในด้านผลตอบแทนที่จับต้องได้และผลตอบแทนที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวสามารถพยากรณ์ความสำเร็จได้ 75% อันเป็นการขยายผลความรู้ในด้านการบริหารเทคโนโลยีตลอดจนเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารระดับสูงขององค์กรที่จะสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประกอบการพิจารณาวางกลยุทธ์การพัฒนาและนำระบบ ERP มาใช้ภายในองค์กรได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้การลงทุนในระบบ ERP ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้นเพื่อให้ นักบัญชีและนักการเงินได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนและปรับตัวให้พร้อมรับมือกับบทบาทใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้ นักบัญชีและนักการเงินสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการผลักดันประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรไปสู่การเป็นองค์กรที่มีศักยภาพสูงสุดจากการใช้ระบบ ERP ได้อย่างสมบูรณ์

7. ข้อเสนอแนะ

1. จากโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง พบว่า หากธุรกิจนำรูปแบบของงานวิจัยไปใช้งานสามารถพยากรณ์ความสำเร็จได้ 75% ซึ่งในงานวิจัยครั้งต่อไปควรมีการทบทวนหรือศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการใช้ระบบ ERP ในด้านอื่นๆ ที่

เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงขององค์กร
ในประเด็นอื่นๆ อาทิ ปัจจัยด้านเงินทุน
และปัจจัยด้านการวางแผนกลยุทธ์
นอกจากความสำคัญในด้านการสื่อสาร
ด้านการบริหารพนักงาน ด้านคุณภาพ
ของระบบ และคุณภาพของสารสนเทศ
เพื่อที่จะให้การพยากรณ์ความสำเร็จมี
เพิ่มมากขึ้น

2. ระบบ ERP เป็นระบบที่ใช้ข้อมูลร่วมกัน
ในหลายหน่วยงานและมีการบันทึก
ข้อมูล ณ จุดเริ่มต้น ทำให้นักบัญชีและ
นักการเงินมีความจำเป็นจะต้องพัฒนา
ทักษะความรู้ ที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่ง
แผนกบัญชีและแผนกการเงิน เป็น
ศูนย์กลางความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับองค์กร
ทั้งหมด ทำให้นักบัญชี และนักการเงิน
ต้องตระหนักถึงบทบาทของตนที่ต้อง
เปลี่ยนแปลงไปและปรับตัวให้พร้อมรับ

ผิดชอบต่อกระบวนการทำงานที่อาจซับซ้อน
ขึ้นเพื่อให้ นักบัญชีและนักการเงิน
สามารถเป็นส่วนหนึ่งของตัวผลักดัน
ประสิทธิภาพขององค์กรไปสู่การเป็น
องค์กรที่มีศักยภาพสูงสุดจากการใช้
ระบบ ERP ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นในงาน
วิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบ
การเพิ่มศักยภาพ ของนักบัญชีและ
นักการเงินหลังจากองค์กรนำระบบการ
วางแผนทรัพยากรองค์กรมาใช้

3. ธุรกิจในประเทศไทยที่มีการนำเอาระบบ
ERP มาใช้งานส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาด
ใหญ่ ซึ่งมีหลากหลายประเภทธุรกิจ ดัง
นั้นจึงควรมีการศึกษาปัจจัยความสำเร็จ
ของการใช้ระบบ ERP แยกตามประเภท
ของธุรกิจ เพื่อให้ได้ปัจจัยที่มีผลต่อความ
สำเร็จในการใช้ระบบ ERP ไปใช้งานใน
ธุรกิจแต่ละประเภทของธุรกิจได้อย่าง
เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- ชาญยุทธ์ จันทรประสงค์. (2550). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการนำระบบบริหารทรัพยากรองค์กร (ERP) มาใช้งาน กรณีศึกษาของบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นริศรา วิเศษรัฐสมบัติ. (2549). ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จของระบบบริหารจัดการทรัพยากรองค์กร (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พยัต วุฒิรงค์. (2552). ผลกระทบจากมุมมองด้านทรัพยากรและองค์การแห่งการเรียนรู้ต่อความสามารถ ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมขององค์การที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ปริญญา นิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อรรถพรณ คงมัลย์, และ จิตตกานต์ เตชะแสนศิริ. (2552). ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการประยุกต์ใช้ระบบ ERP: กรณีศึกษาบริษัท ABC จำกัด. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 32(123), 10-18.
- อัญญารัตน์ ธนไพศาลกิจ. (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการติดตั้งระบบ SAP ของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่งจากมุมมองของฝ่ายผู้ให้บริการติดตั้งระบบ SAP และฝ่ายลูกค้า (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A Review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103(3), 411-423.
- Barney. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99.
- Chien, Tsaur. (2007). Investigating the success of ERP systems: Case studies in three Taiwanese high-tech industries. *Computers in Industry*, 58, 783-793.
- Ching-Chien Yan. (2006). A Study of the factors impacting ERP system performance from the user' perspectives. *The Journal of American Academy of Business, Cambridge*, 8(2).
- Chung, Skibniewski. Kwak. (2009). Developing ERP systems success model for the construction industry. *Journal of Construction Engineering and Management*, 207-216.
- DeLone, & McLean. (1992). Information systems success: The Quest for the dependent variable. *Information Systems Research*. 3(1), 60-95.
- DeLone, & McLean. (2003). The DeLone and McLean model of information system success: A Ten-Year update. *Journal of Management Information Systems*, 19(4), 9-30.

- Dezdar & Ainin. (2010). Critical success factors for ERP implementation: Insights from a Middle-Eastern country. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 10(6), 798-808.
- Estevee J. Pastor J. (2001). Analysis of critical success factors relevance along SAP implementation phases. *American Conference on Information Systems*.
- Forsyth, D., Tilt, C., & Xydias-Lobo, M. (2003). *The Future of management accounting: A South Australian perspective*. Retrieved January 1, 2004, from <http://www.ssn.flinders.edu.au/commerce/research/papers/03-2.pdf>
- Gable, G., Sedera, D., & Chan, T. (2003). Enterprise systems success: A Measurement model. In *Twenty Fourth International Conference on Information Systems*. Seattle: n.p.
- Gargeya & Brady. (2005). Success and failure factors of adopting SAP in ERP system implementation. *Business Process Management Journal*, 11(5), 501-516.
- Gopalan. (2012). Internal audit in ERP environment. *G BALU Associates Knowledge Management Series*, 5(1), 1-14.
- Gyampah. (2004). ERP implementation factors: A Comparison of managerial and end-user perspective. *Business Process Management Journal*, 10(2), 171-183.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., Anderson, R., & Tatham, R. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Harrison, R., & Leitch, C. (2004). iLearning and organization in the knowledge-based information findings from a participatory action research case study. *British Journal of Management*, 11(2), 103-119.
- Hitt, L. M., Wu, D. J., & Zhou, X. (2002). Investment in enterprise resource planning: Business impact and productivity measures. *Journal of Management Information Systems*, 19(1), 71-98.
- Holland, & B. Light. (2002). A Stage maturity model of enterprise resource planning systems use. *The DATA Base for Advances in Information Systems*, 32(2), 34-45.
- Hopwood. (1987). The Archaeology of accounting systems. *Accounting, Organization and Society*, 12, 204-234.
- Hunton, Lippincott, & Reck. (2003). Enterprise resource planning (ERP) systems: Comparing firm performance of adopters and non-adopters. *International Journal of Accounting Information Systems*, 4(3), 165-184.

- Hussein, AbdolKarim, & Selamat. (2007). The Impact of technological factors on information systems success in electronic-Government context. *Business Process Management Journal*, 13(5), 613-627.
- Ifinedo, P. (2007). Interactions between organizational size, culture and structure and some IT factors in the context of ERP success assessment: an exploration investigation. *Journal of Computer Information Systems*, 27(4), 28-44.
- Jafari, Yusull, & Tang. (2006). ERP System implementation in Malaysia: The Importance of critical success factors. *International Journal of Engineering and Technology*, 3(1), 125-131.
- Kamhawi. (2007). Critical factors for implementation success of ERP systems: An Empirical investigation from Bahrain. *International Journal of Enterprise Information Systems*, 3, 34-49.
- Kanellou, Spathis. (2003). Accounting benefits and satisfaction in an ERP environment. *International Journal of Accounting Information Systems*, 26-51.
- Kemp & Low. (2008). ERP innovation implementation model incorporating change management. *Business Process Management Journal*, 14(2), 228-242.
- Kim, Y., Lee, Z., & Gosain. S. (2005). Impediments to successful ERP implementation process. *Business Process Management Journal*, 11, 158-170.
- Kline, R. B. (1998). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: The Guilford Press.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: The Guilford Press.
- Livari. (2002). An Empirical test of DeLone-McLean model of information systems success. *The Date base for Advances in Information Systems*, 36(2), 8-27.
- Mabert, Soni, & Venkataramanan. (2000). Enterprise resource planning survey of manufacturing firms. *Production and Inventory Management Journal*, 41(20), 52-58.
- McAdam & Galloway. (2005). Enterprise resource planning and organizational innovation: a management perspective. *Industrial Management & Data Systems*, 105(3), 280-290.
- Markus, Axline, & Petrie, Tanis. (2000). Learning from adopters' experiences with ERP: problems encountered and success achieved. *Journal Information Technology*, 15, 245-265.

- Nah, Lau, & Kuang. (2001). Critical factors for successful implementation of enterprise systems. *Business Process Management Journal*, 7, 285-296.
- Newman, Westrup. (2003). Financial Management. From [Http://car.chila.ac.th](http://car.chila.ac.th)
- Newman, Westrup. (2003). Perpetrators. *Financial Management*, February, 32-33.
- Newman, Westrup. (2005). Making ERPs work: accountants and the introduction of ERP systems. *European Journal of Information Systems*, 14(3), 258-272.
- Ngai, Law, & Wat. (2008). Examining the critical success factors in adoption of enterprise resource planning. *Computers in Industry*, 59(6), 548-564.
- Nicolaou, A. I. (2004). Firm performance effects in relation to the implementation and use of enterprise resource planning systems. *Journal Information System*, 18, 79-105.
- Nicolaou, Bhattacharya. (2006). Organization performance effects of ERP systems usage: The Impact of post-implementation changes. *International Journal of Accounting Information Systems*, 7, 18-35.
- Poston, R., & Grabski, S. (2000). The Impact of enterprise resource planning systems on firm performance. In *International Conference on Information systems Proceedings of the Twenty-first International Conference in Information Systems* (p. 479-493). Australia: n.p.
- Poston, R., & Grabski, S. (2001). Financial impacts of enterprise resource planning implementations. *Journal international accounting information systems*, 2(4), 271-294.
- Russell, K. A., Siegel G. H., & Kulesza C. S. (1999). Counting more, counting less: transformations in the management accounting profession. *Strategic Finance*. Retrieved November 1, 1999, from: <http://www.imanet.org/ima/docs/1600/1565.pdf>
- Sawah, S.E., Tharwat, A. A. F., & Rasmy, M. H. (2008). A Quantitative model to predict the Egyptian ERP implementation success index. *Business Process Management Journal*, 14(3), 288-306.
- Scapens, & Mostafa. (2003). ERP systems and management accounting change: opportunities or impact? a research note. *European Accounting Review*, 12(1), 201-233.
- Scapens, & Nor-Aziah. (2007). Corporatisation and accounting change the role of accounting and accountants in a Malaysian public utility. *Management Accounting Research*, 18, 209-247.

- Scheer, & Habermann. (2000). Making ERP a success. *Communication of the ACM*, 43(4), 57-61.
- Seddon, et al. (2002). Assessing and managing the benefits of enterprise systems: The Business manager's perspective. *Info Systems J.*, 12, 271-299.
- Sehali, S. (2000). *The factors that affect the implementation of enterprise resource planning (ERP) in the international Arab gulf states and United States organizations with special emphasis on SAP software* (Doctor dissertation). United States: University of North Iowa.
- Sia, S. K., & Soh, C. (2002). Severity assessment of ERP-Organization misalignment: Honing in on ontological structure and context specificity. In *Twenty-Third International conference on Information systems*.
- Stratman, & Roth. (2002). Beyond ERP implementation: Critical success factors for North American manufacturing firms. *Supply chain & Logistics Journal*. N.P: n.p.
- Umble, Haft, & Umble. (2003). Enterprise resource planning: implementation procedures and critical success factor. *European Journal of Operational Research*, 146, 241-257.
- Wang. (2008). Assessing E-commerce systems success: A Respecification and validation of the DeLone and McLean model of IS success. *Information Systems Journal*, 18(5), 29.
- Wang, & Chen. (2006). Effects of internal support and consultant quality on the consulting process and ERP system quality. *Decision Support Systems*, 42(2), 1029-1041.
- Wagner, & Antonucci. (2004). An Analysis of the imagine PA Public sector ERP project. In *Proceedings of the 37th Hawaii International Conference on System Sciences*, 1-8.
- Weiling, & Wei. (2007). Organizational cultural and leadership in ERP implementation. *Decision Support Systems*, 5, 208-218.
- Wei, Loong, & Ooi. (2009). Measuring ERP systems success: A Respecification of the DoLone and McLean's is success model. *Symposium on Progress in Information & Communication Technology*, 7-12.
- Zhang, Lee, & Huang, Zhang, & Huang. (2005). A Framework of ERP systems implementation success in China: An Empirical study. *International Journal of Production Economics*, 98(1), 56-80.

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่(ปัจจุบันสู่อนาคต)
In Modern Human Resource Management (present to future)

เกื้อจิตร ชีระกาญจน์*
Kuajit Cheerakan*

*หัวหน้าภาควิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

*Head of HRM Department, Faculty of Business Administration Dhurakij Pundit University.

*E-mail : kuajit.che@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่(ปัจจุบันสู่อนาคต) ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ควรมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์การ (Organizational Strategy) และนำกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องมากำหนดกลยุทธ์ในทุกภารกิจของงานการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Strategic Human Resource Management) เพื่อให้พนักงานปฏิบัติงานบรรลุตามกลยุทธ์ขององค์การ โดยมีระบบการวัดความสำเร็จในการปฏิบัติงานที่เรียกว่า การวัดผลการปฏิบัติงาน (Measuring HR Performance) มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย (Modern Technology) มาใช้เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ และที่สำคัญผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องมีสมรรถนะ (Competency)ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างเพียงพอจึงจะนำพาองค์การหรือบริษัทให้บรรลุผลตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ ส่งผลให้การดำเนินธุรกิจสำเร็จตามเป้าหมาย

คำสำคัญ: กลยุทธ์ กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การวัดผลการปฏิบัติงาน
การจัดการทรัพยากรมนุษย์กับเทคโนโลยี สมรรถนะของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์

Abstract

In modern human resource management (present to future), a human resource manager should involve in setting the strategic organizational strategies and implementing them in every associated task. This will help to encourage employees' achievement which should be measured by systematic performance criteria. A manager could adopt modern technology to increase the efficiency of internal human resource management. To achieve the organizational goals, it is necessary that a manager should have sufficient competency in human resource management.

Keywords: Strategy, Strategic Human Resource Management, Measuring HR Performance
HRM and Technology, Competency of HRM Manager

การดำเนินธุรกิจแต่ละองค์การนั้นจะสำเร็จหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมขององค์การที่จะรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมหลัก 3 ด้านซึ่งได้แก่สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางสังคมหรือสภาพแวดล้อมทางการเมือง นอกจากสภาพแวดล้อมหลักที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์การแล้วยังมีปัจจัยย่อยๆในแต่ละสภาพแวดล้อมอีกด้วย เช่น ปัจจัยทางการตลาด ปัจจัยทางเทคโนโลยี ปัจจัยทางการจ้างแรงงานที่ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น ส่วนปัจจัยย่อยที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยตรง เช่นความมั่งคั่ง การศึกษา และชนชั้นของคนในสังคม ล้วนเป็นปัจจัยที่บ่งบอกว่าสังคมนั้นดีหรือไม่สำหรับปัจจัยย่อยที่ส่งผลต่อการเมืองโดยตรงได้แก่ การบริหารประเทศของรัฐบาล การบัญญัติกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจ (Salamon, 1987 p. 2) ดังนั้น ธุรกิจจะสามารถดำรงอยู่ได้ เจริญก้าวหน้าได้นั้นก็ต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อม ด้วยเหตุนี้เองธุรกิจในปัจจุบันจึงต้องมีแนวทางในการต่อสู้เพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต

ในอดีต ประธานหรือผู้บริหารระดับสูงจะเป็นผู้กำหนดกลยุทธ์ และเมื่อกำหนดกลยุทธ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงจะมอบหมายให้กับผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรมนุษย์ในองค์การต่อไป เช่น เมื่อกลยุทธ์ขององค์การมีการขยายธุรกิจเพิ่มขึ้น การจัดการทรัพยากรมนุษย์จะมีการจ้างงานเพิ่มขึ้น หรือ เมื่อกลยุทธ์ขององค์การมีการยุบหน่วยงานบางหน่วยงานที่ไม่มีประโยชน์ต่อองค์การหรือธุรกิจ การจัดการทรัพยากรมนุษย์อาจต้องปรับลดจำนวนพนักงานลง เป็นต้น

ปัจจุบันนี้ การกำหนดกลยุทธ์แบบเดิมคงไม่เพียงพอต่อความสามารถในการอยู่รอดได้ของธุรกิจหรือองค์การ ดังนั้นในการกำหนดกลยุทธ์ในปัจจุบันและอนาคต ผู้บริหารระดับสูงขององค์การจึงจำเป็นต้องให้ผู้บริหารระดับผู้จัดการฝ่ายขององค์การหรือบริษัท เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อรับผิดชอบแผนกลยุทธ์ตั้งแต่เริ่มต้น

ในธุรกิจสมัยใหม่ ผู้บริหารองค์การจะมีภารกิจที่สำคัญที่จะต้องปฏิบัติในทุกๆปีคือ การกำหนดกลยุทธ์ขององค์การ ตัวอย่างเช่นเมื่อธุรกิจได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจ องค์การจะมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานด้วยกลยุทธ์ที่นำทำลาย เช่น การเพิ่มศักยภาพของการแข่งขันทางธุรกิจ การลดค่าใช้จ่ายขององค์การเพื่อความอยู่รอดหรือกำไร การปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของพนักงาน หรือการให้ผู้บริหารระดับผู้จัดการหน่วยงานเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์การ และนำกลยุทธ์ขององค์การที่เกี่ยวข้องไปปฏิบัติในงานที่รับผิดชอบ

สำหรับผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์การด้วยเช่นกัน เพราะกลยุทธ์ขององค์การจะส่งผลโดยตรงต่อกลยุทธ์ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Strategic Human Resource Management) ที่ต้องใช้เพื่อการดำเนินการในการดึงดูด (Attract) พัฒนา (Develop) และธำรงรักษา (Maintain) ทรัพยากรมนุษย์ให้ปฏิบัติงานได้ผลสูง (High-Performing Workforce) รวมไปถึงการมุ่งไปสู่ความเป็นเลิศขององค์การ (Corporate excellence) โดยผสมผสานความต้องการความก้าวหน้าและการพัฒนาของบุคคลกับเป้าหมายขององค์การ (Harvey & Bowin, 1996, p. 6)

ด้วยเหตุนี้เองผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกลยุทธ์เพิ่มมากขึ้น และในการดำเนินธุรกิจภายใต้สถานะที่ไม่แน่นอน ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัว มีความรู้ในธุรกิจขององค์กร และมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร และธุรกิจ เพื่อรักษาผลประโยชน์ในสถานะของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงจำเป็นต้องเพิ่มสมรรถนะ (Competency) และดำเนินพฤติกรรม (Behaviors) ตามกลยุทธ์ขององค์กร ที่ผู้บริหารระดับสูงต้องการ

ดังนั้น “การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่(ปัจจุบันสู่อนาคต)” จึงหมายถึง “การดำเนินภารกิจด้านทรัพยากรมนุษย์ตามกลยุทธ์ขององค์กร โดยมีเป้าหมายเพื่อความอยู่รอด เพื่อความก้าวหน้าและเพื่อความมั่นคงขององค์กรในอนาคต”

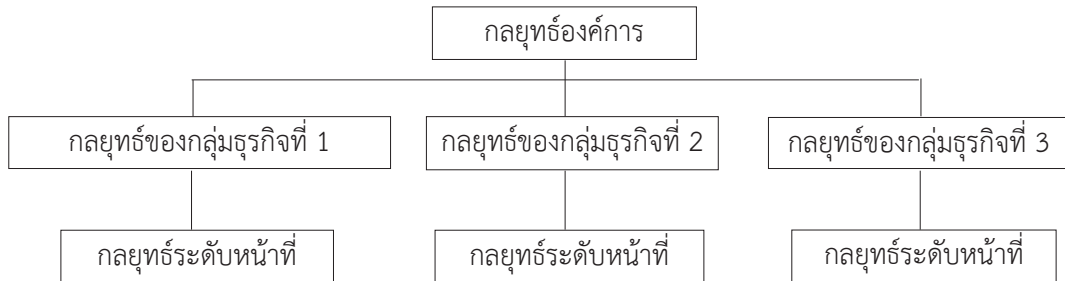
ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่จึงต้องศึกษาในเรื่องต่างๆต่อไปนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy)
2. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Strategic Human Resource Management)
3. การวัดผลการปฏิบัติงาน (Measuring HR Performance)
4. การจัดการทรัพยากรมนุษย์กับเทคโนโลยี (HRM and Technology)
5. สมรรถนะของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Competency of HRM Manager)

เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่ จึงนำเสนอแต่ละประเด็นสำคัญดังนี้

1. กลยุทธ์ (Strategy)

Dessler (2009, p. 11) ได้กล่าวไว้ว่าผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่จะต้องมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับแผนกลยุทธ์องค์กรใน 3 ระดับด้วยกัน คือแผนกลยุทธ์ระดับองค์กร (Corporate Strategy) แผนกลยุทธ์ระดับการแข่งขัน (Competitive Strategy) และแผนกลยุทธ์ระดับหน้าที่ (Functional Strategy) ดังภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของกลยุทธ์แต่ละระดับ ซึ่งสามารถอธิบายแผนกลยุทธ์แต่ละระดับได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของกลยุทธ์แต่ละระดับ

Source : Dessler (2009, p. 11)

1.1 กลยุทธ์องค์การ (Corporate Strategy)

ในปัจจุบันนี้มีบริษัทหรือองค์การจำนวนมากที่ไม่ได้ดำเนินธุรกิจเพียงธุรกิจเดียวแต่มีการประกอบธุรกิจหลายๆธุรกิจในการเดียวกันเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและอุปโภคสินค้าในธุรกิจของตนเอง เช่น เครือเจริญโภคภัณฑ์ (Charoen Pokphand Group) หรือรู้จักกันในชื่อย่อ ซีพี เป็นกลุ่มธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีธุรกิจหลักคืออาหารและการเกษตรผ่านทางบริษัทลูก เครือเจริญโภคภัณฑ์อาหาร หรือ CPF นอกจากธุรกิจการเกษตรแล้ว เครือเจริญโภคภัณฑ์ยังทำธุรกิจอื่นๆ อีกหลายชนิด เช่น ธุรกิจค้าปลีก ร้านเซเว่น อีเลฟเว่น ธุรกิจโทรคมนาคมในบริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น (เครือเจริญโภคภัณฑ์, 2557)

บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) หนึ่งในกลุ่มธุรกิจของเครือเจริญโภคภัณฑ์ เป็นผู้ดำเนินธุรกิจค้าปลีกประเภทร้านสะดวกซื้อ 7-Eleven ประกอบธุรกิจภายใต้เครื่องหมายการค้า “7-Eleven” แบ่งเป็น 3 ประเภทของร้านคือ ร้านสาขาบริษัท ร้านแฟรนไชส์ และร้านค้าที่ได้รับสิทธิช่วงอาณาเขต บริษัทได้ขยายสาขาร้าน 7-Eleven

อย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของร้านในทำเลปกติ และร้านในสถานบริการน้ำมันของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ของลูกค้ากลุ่มเป้าหมายทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด นอกจากนี้ได้ขยายการลงทุนไปในธุรกิจที่ช่วยสนับสนุนธุรกิจร้านค้าสะดวกซื้อในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องด้วย เช่น

- บริษัท เคาน์เตอร์เซอร์วิส จำกัด (CS) เพื่อประกอบธุรกิจเป็นตัวแทนรับชำระเงินสดสินค้าและบริการ
- บริษัท ซีพีแรม จำกัด (CPRAM) เพื่อประกอบธุรกิจผลิตและจำหน่ายอาหารแช่แข็งและเบเกอรี่
- บริษัท ซีพี รีเทลลิงค์ จำกัด (CPR) เพื่อประกอบธุรกิจการจำหน่ายและซ่อมแซมอุปกรณ์ค้าปลีก
- บริษัท ไทยสมาร์ตการ์ด จำกัด (TSC) (ลงทุนร่วมกับพันธมิตรทางธุรกิจ) เพื่อให้บริการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านบัตรเติมเงินอิเล็กทรอนิกส์ (Smart Purse)

- บริษัท โกซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด (GOSOFT) เพื่อให้บริการออกแบบและพัฒนาระบบงานด้านสารสนเทศ
 - บริษัท เอ็ม เอ เอ็ม ฮาร์ท จำกัด (MAM) เพื่อให้บริการปรึกษาวางแผนกิจกรรมทางการตลาด
 - บริษัท ไดนามิค แมนเนจเม้นท์ จำกัด (DM) เพื่อให้บริการบริหารงานกิจการขนส่งสินค้าและกระจายสินค้า
 - บริษัท ศึกษาวิวัฒน์ จำกัด (SPW) เพื่อให้บริการด้านการศึกษา อันได้แก่ วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาวิวัฒน์ ซึ่งเปิดสอนในระดับอาชีวศึกษา และสถาบันการจัดการปัญญาวิวัฒน์ สำหรับหลักสูตรระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท
 - บริษัท ปัญญาธรา จำกัด (PTR) เพื่อประกอบกิจการการจัดฝึกอบรมและการจัดสัมมนาทางวิชาการ
 - บริษัท ออลล์ เทรนนิง จำกัด (ATN) เพื่อประกอบกิจการการจัดฝึกอบรมและการจัดสัมมนาทางวิชาการ
 - บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ยังได้มีการขยายช่องทางธุรกิจภายใต้การบริหารจัดการของ บริษัทซึ่งประกอบด้วยกลุ่มธุรกิจรายย่อยหลายกลุ่มธุรกิจด้วยกันคือ
 - ธุรกิจ 7-Catalog Order เพื่อเป็นการขยายช่องทางธุรกิจด้านการสั่งซื้อสินค้าผ่านทาง “วารสาร แคตตาล็อก”
 - ธุรกิจ บุ๊คสไมล์ (Book Smile) เพื่อเป็นช่องทางในการจำหน่ายหนังสือและวารสาร
 - ธุรกิจ เอ็กซ์ต้า (eXta) โดยเป็นร้านสุขภาพและความงาม ดำเนินธุรกิจจัดจำหน่ายสินค้าประเภท ยาและเวชภัณฑ์ สินค้าสุขภาพ และเครื่องสำอาง
 - ธุรกิจ คัดสรร (Kudsan) เพื่อเป็นช่องทางจำหน่ายสินค้าที่คัดสรรพิเศษทั้งกาแฟและเบเกอรี่
 - ธุรกิจ เบลินี (Bellinee's) โดยเป็นร้านเบเกอรี่และกาแฟ ที่มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมทั้งเบเกอรี่อบสดผลิตจากวัตถุดิบที่มีคุณภาพทั้งในและต่างประเทศ และเค้ก หลากหลายสไตล์ (ซีพี ออลล์, 2557)
- ดังนั้นองค์การขนาดใหญ่ดังเช่นเครือเจริญโภคภัณฑ์ (Charoen Pokphand Group) จึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ระดับองค์การ (Corporate –level Strategy) ซึ่งกลยุทธ์ระดับองค์การของบริษัท จะบรรยายละเอียดเกี่ยวกับธุรกิจที่บริษัทได้ลงทุน รวมทั้งมีการระบุความเกี่ยวข้องของธุรกิจแต่ละธุรกิจ บริษัทจึงต้องมีการกำหนดกลยุทธ์ในเรื่องต่างๆ เช่น
- 1) กลยุทธ์การกระจายการลงทุน (Diversification Strategy) หมายความว่า บริษัทจะขยายงานโดยการเพิ่มสายการผลิตใหม่หรือธุรกิจใหม่
 - 2) กลยุทธ์การรวมตัวในแนวดิ่ง (Vertical Integration) หมายความว่า บริษัทจะขยายกิจการด้วยการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่มาใช้ในการผลิต หรือการขายสินค้าของบริษัทไปสู่ผู้บริโภคโดยตรง
 - 3) กลยุทธ์การควบรวมกิจการ (Consolidation) เป็นการลดขนาดขององค์การและลดค่าใช้จ่าย

- 4) กลยุทธ์การขยายตามพื้นที่ภูมิศาสตร์ (Geographic Expansion) เช่น ขยายการลงทุนนอกพื้นที่เดิม เช่นการไปลงทุนทำธุรกิจในประเทศ เป็นต้น

1.2 กลยุทธ์ระดับการแข่งขัน (Competitive Strategy)

ในลำดับถัดลงมาจากกลยุทธ์ขององค์กร ทุกๆ บริษัทจะต้องกำหนดกลยุทธ์ระดับกลุ่มธุรกิจ หรือเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่ากลยุทธ์การแข่งขัน ซึ่งกลยุทธ์นี้ จะระบุว่าบริษัทจะต้องทำอะไรบ้าง ที่จะเสริมสร้างจุดแข็งของธุรกิจเพื่อหาจุดยืนที่ได้เปรียบของการแข่งขันในระยะยาวได้ในทุกๆ กลุ่มธุรกิจของบริษัท ซึ่งในที่นี้ สามารถอธิบายคำว่า การได้เปรียบของการแข่งขัน (Competitive advantage) ได้ว่า ปัจจัยอะไรก็ได้ที่สามารถทำให้องค์กร มีสินค้าและบริการที่แตกต่างจากคู่แข่ง เพื่อการได้มาซึ่งส่วนแบ่งทางการตลาดที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งบริษัทต่างๆ สามารถเลือกใช้กลยุทธ์การแข่งขันในหลายๆ รูปแบบ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เช่น

กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านราคา (Cost leadership) ถ้าหากว่า บริษัทมีเป้าหมายที่จะเป็นผู้นำทางด้านราคาที่ต่ำในกลุ่มธุรกิจประเภทเดียวกัน บริษัทจะนำกลยุทธ์ทางด้านราคามาใช้ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยวางระบบการกระจายสินค้าที่ทำให้เกิดต้นทุนต่ำ เพื่อให้ขายสินค้าในราคาที่ต่ำกว่าได้

กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง (Difference Competitive Strategy) บริษัทจะต้องพยายามค้นหาเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสินค้า ที่มีคุณค่าต่อผู้ซื้อส่วนใหญ่ เพื่อสร้างความแตกต่าง ซึ่งสามารถตั้งราคาขายที่สูงได้ ถ้าหากบริษัทสามารถสร้างความแตกต่างกับบริษัทคู่แข่งได้

1.3 กลยุทธ์ระดับหน้าที่ (Functional Strategy)

กลยุทธ์ระดับหน้าที่เป็นกลยุทธ์ระดับสุดท้ายที่ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งในทุกๆ กลุ่มธุรกิจจะมีแผนงานต่างๆรองรับการทำงาน เช่น แผนงานผลิต แผนงานขาย แผนงานการเงิน แผนกบัญชี หรือแม้กระทั่งแผนงานต่างๆในงานฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ กลยุทธ์ระดับหน้าที่นี้ จะระบุถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติ เพื่อให้แต่ละแผนงานสามารถดำเนินการให้ธุรกิจบรรลุเป้าหมายของการแข่งขันตามที่กำหนดไว้ได้

ดังนั้น กลยุทธ์ในระดับหน้าที่ จึงต้องมีความชัดเจนในเชิงของการนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการแข่งขัน และเพื่อให้การแข่งขันประสบความสำเร็จ ธุรกิจจึงต้องมีกลยุทธ์การแข่งขันอย่างน้อยหนึ่งกลยุทธ์ หรือมากกว่าหนึ่งกลยุทธ์ก็ได้ ปัจจัยซึ่งสามารถทำให้บริษัทสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ก็คือ “สินค้า หรือบริการ” ที่แตกต่างไปจากคู่แข่ง เพื่อการเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด

บริษัทส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ต่างใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน แต่อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีเหล่านั้น บริษัทต่างๆ ก็สามารถหาซื้อมาได้คุณภาพที่ดีพอๆ กัน ความแตกต่างจึงขึ้นอยู่กับระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรหรือในบริษัทมากกว่า ด้วยเหตุผลนี้เององค์กรหรือบริษัทในปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการที่จะสร้างนโยบายและวิธีปฏิบัติ เพื่อทำให้พนักงานผลิตสินค้าและบริการได้เต็มตามขีดความสามารถของพนักงาน และตรงกับความต้องการของบริษัท ดังนั้นผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรบุคคลจึงต้องจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Human

Resource Management) เพื่อการทำงานที่เชื่อมโยงกับกลยุทธ์ขององค์กรนั่นเอง

2. กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Strategic Human Resource Management)

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้มีบทบาทที่เพิ่มมากขึ้นในธุรกิจสมัยใหม่เพื่อการวางแผนสู่ความสำเร็จของธุรกิจในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นผู้บริหารระดับสูง จึงมีความคาดหวังสูงในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่จะต้องประยุกต์ใช้ด้วยความเชี่ยวชาญ รวมทั้งการเป็นเพื่อนคู่คิดเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาและการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ โดย Robert L.Mathis and John H. Jackson (1994, 2) ได้กำหนดบทบาทการจัดการทรัพยากรมนุษย์ออกเป็น 2 บทบาทด้วยกันคือ

- 1) บทบาทในการกำหนดกลยุทธ์ (The Strategic Role) เป็นบทบาทที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกขององค์กร(ทรัพยากรมนุษย์) ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าควรค่าแก่การลงทุนขององค์กร โดยมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายขององค์กรในระยะยาว ในการให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ที่เท่าเทียมกับปัจจัยทรัพยากรอื่น เช่น เงิน เทคโนโลยี และปัจจัยอื่นๆที่ถูกนำมาใช้เพื่อการดำเนินธุรกิจ
- 2) บทบาทในการกำหนดการปฏิบัติการ (The Operational Role) เป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม วิธีการ เทคนิค ที่เป็นงานประจำเป็นหลัก โดยทั่วไปกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร จะเป็นเรื่องการสร้างความเท่าเทียมกันในการจ้าง

งาน การสัมภาษณ์ผู้สมัครงาน การปฐมนิเทศพนักงานใหม่ การฝึกอบรม การประเมินผลงาน การบริหารค่าจ้าง และเงินเดือน เป็นต้น

ส่วน Conner and Ulrich (อ้างจาก ธนารัตน์, 2544, น. 16-17) ได้กล่าวถึงบทบาทในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ออกเป็น 4 บทบาทหลักคือ

- 1) บทบาทด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ (Strategic Partner) เป็นบทบาทที่มุ่งเน้นการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ของธุรกิจ โดยการให้ความช่วยเหลือในการวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร และรับผิดชอบในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ
- 2) บทบาทด้านการเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการบริหาร (Administrative Expert) เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีหน้าที่ออกแบบวิธีการทำงาน และควบคุมงานด้านทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงานทั้งองค์กร
- 3) บทบาทด้านการเป็นตัวการในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เป็นบทบาทในด้านการช่วยเหลือองค์กรให้มีความสามารถหรือศักยภาพในการบริหารจัดการ หรือ บริหารความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์กรสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว กำหนดพฤติกรรมของพนักงานในการทำงานใหม่ๆ ที่ช่วยทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการแข่งขัน

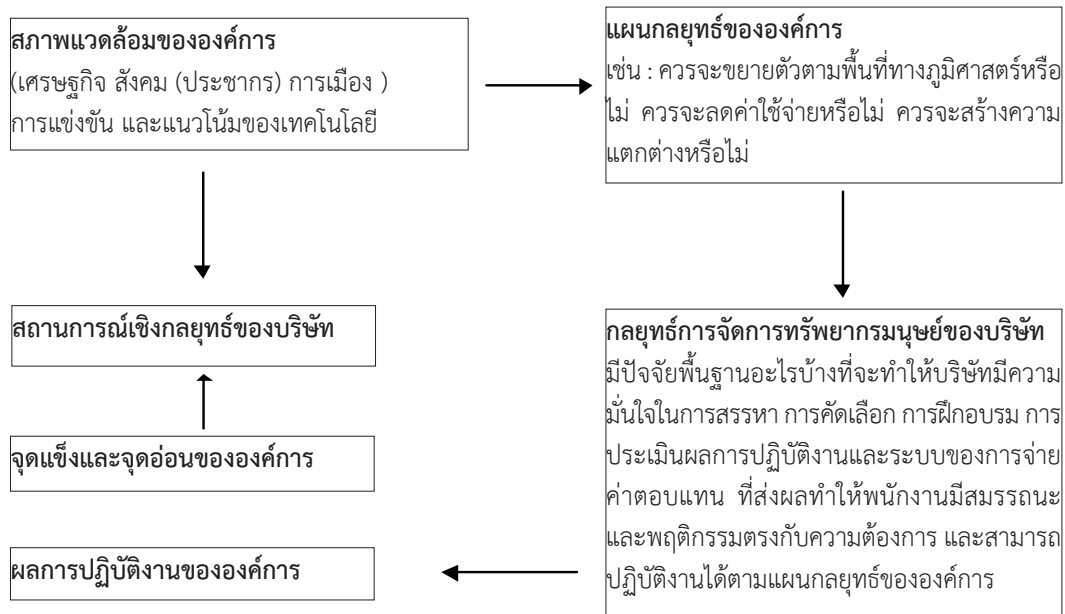
- ชี้ให้พนักงานเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพนักงานทุกคนเพื่อลดแรงต่อต้านในการเปลี่ยนแปลง
- 4) บทบาทด้านการเป็นตัวแทนให้กับพนักงาน (Employee Champion) เป็นบทบาทในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละวันที่เกี่ยวข้องและขึ้นกับความต้องการของพนักงานแต่ละคน ซึ่งนักบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องเพิ่มความสามารถของพนักงานให้สูงขึ้น โดยการทำให้พนักงานมีความรู้สึกผูกพัน (Commitment) กับงานและบริษัท ซึ่งจะทำให้พนักงานทุกคนทุ่มเทการทำงานให้กับองค์กรอย่างเต็มที่ นักบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องเป็นตัวแทนในการพูดคุยกับผู้บริหารขององค์กร และนำข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่างๆ จากพนักงานเสนอต่อผู้บริหาร

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่จึงควรมีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางธุรกิจ (Stakeholders)

ดังนั้น กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ จึงหมายถึง การกำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์โดยการสร้างนโยบาย และวิธีปฏิบัติทางด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้พนักงานมีสมรรถนะและพฤติกรรมในการทำงานตรงตามเป้าหมายตามกลยุทธ์ขององค์กร

บทบาทของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องมีทั้งบทบาทในการกำหนดกลยุทธ์และบทบาทในการนำกลยุทธ์ขององค์กรหรือบริษัทไปปรับใช้สู่การปฏิบัติงานด้านการ

จัดการทรัพยากรมนุษย์ดังภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ขององค์กรกับกลยุทธ์ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ จากภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ขององค์กรกับกลยุทธ์ของการจัดการ

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ขององค์กรกับกลยุทธ์ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์

Source : Dessler (2009, p. 13)

เมื่อผู้บริหารระดับสูงขององค์กรได้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม (ประชากร) และการเมือง รวมทั้งการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรร่วมกับผู้บริหารฝ่ายต่างๆแล้ว ผู้บริหารจะนำข้อมูลที่ได้นำมาใช้ในการประเมินสถานการณ์เชิงกลยุทธ์ของบริษัท และตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร ตัวอย่างเช่นสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจดี บริษัทมีผลกำไรจากการดำเนินงานตรงตามเป้าหมาย มีโอกาสในการขยายการลงทุน พนักงานในบริษัทเป็นผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ทำงานตรงสายอาชีพที่เรียนมา แต่มีจุดที่ควรพัฒนาคือธุรกิจที่ดำเนินการไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาใช้ในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ขององค์กรว่าธุรกิจควรจะขยายการ

ลงทุนตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หรือไม่ หรือถ้าสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง (อาจเป็นปัจจัยตัวใดตัวหนึ่ง) ที่มากระทบแล้วทำให้ธุรกิจต้องขาดทุน ผู้บริหารระดับสูงและผู้จัดการฝ่ายจะต้องตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรว่าจะลดค่าใช้จ่ายในเรื่องอะไร จึงจะทำให้องค์กรอยู่รอด หรือถ้าหากว่าธุรกิจมีการแข่งขันสูง อาจต้องตัดสินใจว่าจะสร้างความแตกต่างทางธุรกิจอย่างไร

การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ระดับองค์กรจึงส่งผลต่อการกำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อกำหนดกลยุทธ์ว่า ธุรกิจควรจะขยายการลงทุนตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์โดยการขยายธุรกิจไปยังชุมชนภายในหรือต่างประเทศ เพื่อตอบสนองความ

ต้องการสินค้าและบริการให้แก่ผู้บริโภคหรืออุปโภคแล้ว ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์จึงต้องกำหนดกลยุทธ์ในการสรรหาและคัดเลือกพนักงาน กำหนดกลยุทธ์ในการฝึกอบรมและพัฒนาพนักงาน กำหนดกลยุทธ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน และกำหนดกลยุทธ์ในการวางระบบการจ่ายค่าตอบแทน ซึ่งการกำหนดกลยุทธ์เหล่านี้จะส่งผลทำให้พนักงานมีสมรรถนะและพฤติกรรมตรงกับความ ต้องการ และพนักงานสามารถปฏิบัติงานได้ตามกลยุทธ์ขององค์กรได้

ในฐานะที่กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ขององค์กร การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคตจะมุ่งไปสู่การสร้างระบบการปฏิบัติงานที่เรียกว่าระบบการปฏิบัติงานที่สูง ซึ่งระบบนี้ เป็นการผสมผสานนโยบายและวิธีปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์เข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานของพนักงานที่สูงกว่าที่เป็นอยู่เดิม เป้าหมายของระบบนี้คือ การเข้าไปขับเคลื่อนระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้แก่ การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม การประเมินผลการปฏิบัติงาน และค่าตอบแทน เพื่อว่าบริษัทจะได้มีโอกาสดึงดูดผู้สมัครงานได้มากยิ่งขึ้น มีโอกาสในการคัดเลือกบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น มีการเตรียมการเพื่อการฝึกอบรมได้ดียิ่งขึ้น มีการเชื่อมโยง ระหว่างค่าตอบแทนและผลการปฏิบัติงาน และสุดท้ายมีการจัดการเกี่ยวกับความปลอดภัยได้ดีมากขึ้น การดำเนินการในแนวทางนี้ ฝ่ายการจัดการทรัพยากรมนุษย์ จะสามารถประเมินผลลัพธ์ที่ทำให้เกิดคุณค่าขององค์กรที่เพิ่มขึ้นได้

ดังนั้น ผู้บริหารในธุรกิจสมัยใหม่จึงต้องคำนึงถึงความสำเร็จในผลของการปฏิบัติงาน และการดำเนินการทางกลยุทธ์ ของการจัดการ

ทรัพยากรมนุษย์ ประเด็นสำคัญที่จะทำให้ผู้บริหารมั่นใจในความสำเร็จขององค์กรก็คือ ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับการวัดผลการปฏิบัติงาน(Measuring HR Performance) เพื่อวัดความสำเร็จตามกลยุทธ์องค์กร อีกทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน มีการนำเทคโนโลยี (Technology) ที่ทันสมัยมาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ และเรื่องสุดท้ายคือ สมรรถนะ(Competency) ของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ต้องมีความสามารถอย่างเพียงพอที่จะบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่ได้ จึงนำเสนอแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

3. การวัดผลการปฏิบัติงาน (Measuring HR Performance)

การวัดผลการปฏิบัติงานในปัจจุบัน สมาชิกหรือพนักงานในองค์กรมักจะคาดหวังจากฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่จะให้มีการวัดผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ เช่น การออกแบบโปรแกรมการทดสอบเพื่อการคัดเลือกพนักงาน จะช่วยลดการลาออกจากงานของพนักงาน เมื่อมีการประเมินค่าเป็นตัวเลขแล้วจะช่วยทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายคิดเป็นเงินเท่าไร หรือมีการออกแบบโปรแกรมการฝึกอบรม ที่ช่วยให้พนักงานมีการทำงานได้ดีเพิ่มขึ้น คิดเป็นเงินที่เพิ่มขึ้นได้เท่าไร เป็นต้น ดังนั้นมาตรวัด (Metrics) จึงมีความสำคัญต่อการวัดโดยเฉพาะการวัดทางด้านทักษะ เพื่อจะบอกให้ได้ว่าพนักงานมีทักษะหรือไม่มีทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ และจะอุดช่องว่างของทักษะที่พนักงานไม่มีทักษะ โดยวิธีการฝึกอบรมได้อย่างไร

ผู้บริหารองค์กรจะทำการวัดและประเมินกิจกรรมทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ว่าสามารถสร้างคุณค่าให้กับบริษัทได้มาก

น้อยเพียงใด และคุณค่าที่เพิ่มขึ้นนั้น นำไปสู่การได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริงในการบรรลุเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ของบริษัทหรือไม่ การเพิ่มคุณค่าของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ทำได้โดยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของพนักงาน ที่สอดคล้องกับเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์กรหรือบริษัท และนำไปสู่ความสำเร็จตามกลยุทธ์ที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ ผู้บริหารอาจจะใช้กระบวนการวัดและประเมินการปฏิบัติงานด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ แบบ Scorecard ในการวัดและประเมินประสิทธิภาพของหน้าที่งานต่างๆ ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ การวัดและประเมินแบบสมดุลนี้เป็นระบบที่สั้นและกะทัดรัด โดยทั่วไปจะปรากฏอยู่บนหน้าจอคอมพิวเตอร์ ซึ่งระบบนี้จะแสดงให้เห็นถึงการเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันและความสัมพันธ์ของมาตรวัด ที่จะแสดงให้เห็นถึงมาตรฐานเชิงปริมาณ หรือแสดงให้เห็นถึงมาตรวัดที่องค์กรหรือบริษัท ได้ใช้ในการวัดและประเมินกิจกรรมของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ การวัดพฤติกรรมของพนักงานที่เป็นผลมาจากกิจกรรม และการวัดผลลัพธ์ขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ การวัดและประเมินแบบสมดุลของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์การจึงเป็นการตรวจสอบแบบเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมต่างๆ ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ กับพฤติกรรมต่างๆ ที่พนักงานได้แสดงออกมารวมทั้งผลลัพธ์โดยรวม ที่ได้มาจากกลยุทธ์ขององค์กรหรือบริษัทนั่นเอง

4. การจัดการทรัพยากรมนุษย์กับเทคโนโลยี (HRM and Technology)

เพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน และการดำเนินการทางกลยุทธ์ ของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ เทคโนโลยีจึงถูกบูรณาการให้นำไปใช้ในงานด้านการจัดการทรัพยากร

มนุษย์ อย่างหลากหลายรูปแบบด้วยกันและแต่ละรูปแบบก็จะถูกนำไปใช้ที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีความสะดวกสบาย มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้นในการปฏิบัติงาน เทคโนโลยีที่ใช้ในการปฏิบัติงานทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์มีให้เลือกตามวัตถุประสงค์การใช้งานดังต่อไปนี้

4.1 Application Service Providers (ASP)

มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่อการสมัครงาน ซึ่งเป็นการให้บริการกับนายจ้างที่ต้องการจ้างงาน โดยการควบคุมผ่านทางระบบคอมพิวเตอร์

4.2 Web portals

มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่อให้พนักงานสามารถเข้าไปใช้บริการ และจัดการเกี่ยวกับผลประโยชน์ต่างๆ ของพนักงานได้ด้วยตนเอง และปรับปรุงข้อมูลส่วนตัวให้ทันสมัยอยู่เสมอ

4.3 Streaming PC video

มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการฝึกอบรมทางไกล

4.4 อุปกรณ์เชื่อมต่อเครือข่ายแบบไร้สาย และแบบเคลื่อนที่

มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับพนักงานในการเข้าถึงกิจกรรมต่างๆ ทางด้านทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่บนเว็บ

4.5 Personal digital assistants

มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่อช่วยเหลือผู้จัดการ เครื่องมือนี้จะบรรจุข้อมูลที่ผู้จัดการต้องการทราบ ทำให้ผู้จัดการสามารถปรับตัวในการทำงานได้เร็วขึ้น เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารกับพนักงาน และภาพลักษณ์ของผู้จัดการในสายตาของพนักงาน

4.6 Monitoring software

มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่อติดตามการใช้อินเทอร์เน็ต อีเมล และการปฏิบัติงานของพนักงาน

4.7 Integrated human Resource Information Systems (HRIS)

มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่อรวบรวมข้อมูล ในระบบงานของทรัพยากรมนุษย์ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับทะเบียนประวัติพนักงาน คุณสมบัติของพนักงาน คุณวุฒิของพนักงาน สามารถทำการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องทันสมัยอยู่เสมอ

4.8 ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์

มีวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้เพื่อการตรวจสอบลายเซ็นที่ถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้นายจ้างได้รับลายเซ็นจากผู้สมัคร หรือพนักงานได้อย่างรวดเร็ว

การนำเทคโนโลยีมาใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการเพื่อเสริมประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ จึงมีการนำมาใช้ 4 แนวทางคือ

1) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริการตนเอง (self service)

องค์กรจะทำการติดตั้งIntranet เพื่อช่วยให้พนักงานสามารถปรับปรุงข้อมูลส่วนตัวให้ทันสมัยอยู่เสมอ

2) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเป็นศูนย์กลางการรับโทรศัพท์ (call center)

ผู้เชี่ยวชาญฝ่ายการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร สามารถตอบคำถามให้กับพนักงานที่มีข้อสงสัยที่อยู่ห่างไกลกันได้ และสามารถลดค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งแผนกงานทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละบริษัทย่อย(บริษัทลูก)ได้

3) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปรับปรุงผลผลิต (Productivity improvement)

สามารถทำได้โดยการติดตั้งอินเทอร์เน็ต

และระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อช่วยปรับปรุงงานทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะระบบ HRIS จะสามารถช่วยเพิ่มผลผลิตการทำงานด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

4) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจ้างงานจากภายนอก (out sourcing)

เทคโนโลยีสามารถทำให้การจ้างงานจากภายนอกง่ายขึ้น และเข้าถึงตัวผู้สมัครงานได้โดยตรงทำให้องค์กรประหยัดค่าใช้จ่ายในงานส่วนนี้ได้มากยิ่งขึ้น

เทคโนโลยีจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่ที่สามารถตอบสนองความต้องการในการใช้งานตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เพื่อการนำไปปรับปรุงงานและเสริมประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรได้

นอกจากการวัดผลการปฏิบัติงานและเทคโนโลยีแล้ว ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ตัวผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยกำหนดกลยุทธ์ขององค์กร อีกทั้งยังนำกลยุทธ์ขององค์กรมากำหนดกลยุทธ์ทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ในงานทรัพยากรมนุษย์ สิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ทำหน้าที่ในการบริหารงานทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ก็คือ ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องมีสมรรถนะ (Competency)ในการบริหารงานทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างเพียงพอ จึงจะทำให้ธุรกิจบรรลุเป้าหมายขององค์กรหรือบริษัทได้

5. สมรรถนะของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Competency of HR Manager)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง สมรรถนะใน

ปัจจุบันของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคลในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดย เกื้อจิตร ชีระกาญจน์ (2555, น. 102) ได้ผลสรุปจากการวิจัยว่าผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคลของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย จะต้องมีความรู้หลัก 3 ด้านด้วยกันคือ

- 1) ต้องมีความรู้(Knowledge) ได้แก่
 1. ความสามารถทางด้าน Technical Skill และ 2. ความสามารถทางด้าน Focus on Customer
- 2) ต้องมีทักษะ(Skill) ได้แก่ 1. ความสามารถทางด้าน Communication และ 2. ความสามารถทางด้าน Teamwork
- 3) ต้องมีคุณลักษณะ(Attributes) ได้แก่
 - 1.ความสามารถทางด้าน Innovation
 - 2.ความสามารถทางด้าน Leader ship
 - 3.ความสามารถทางด้าน Flexibility
 - 4.ความสามารถทางด้าน Motivation
 - 5.ความสามารถทางด้าน Building Relationship

ดังนั้น ทุกองค์การที่มีภารกิจหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่คล้ายกัน จึงสามารถที่จะนำสมรรถนะที่ได้จากผลการศึกษานี้ มาใช้ในการพิจารณาสมรรถนะที่เหมาะสมของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรอื่นได้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ ให้ปฏิบัติหน้าที่ทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเต็มความสามารถ

สรุป

การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจสมัยใหม่(ปัจจุบันสู่อนาคต) ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ควรมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์การ (Organizational Strategy) และนำกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องมา กำหนดกลยุทธ์ในทุกภารกิจของงานการจัดการทรัพยากรมนุษย์(Strategic Human Resource Management) เพื่อให้พนักงานปฏิบัติงานบรรลุตามกลยุทธ์ขององค์การ โดยมีระบบการวัดความสำเร็จในการปฏิบัติงานที่เรียกว่า การวัดผลการปฏิบัติงาน (Measuring HR Performance) มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย (Modern Technology) มาใช้เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ และที่สำคัญผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องมีสมรรถนะ (Competency)ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างเพียงพอจึงจะนำพาองค์กรหรือบริษัทให้บรรลุผลตามกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ ส่งผลให้การดำเนินธุรกิจสำเร็จตามเป้าหมาย

เอกสารอ้างอิง

- เกื้อจิตร ชีระกาญจน์. (2555). *สมรรถนะในปัจจุบันของผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคลในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย* (รายงานผลงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เครือเจริญโภคภัณฑ์. (2556). *เครือเจริญโภคภัณฑ์*. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/>
- ซีพี ออลล์. (2556). *เกี่ยวกับ ซีพี ออลล์*. สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <http://www.cpall.co.th/Corporate/>
- ธนรัตน์ เทพโยธิน. *บทบาทและสมรรถนะของผู้บริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารระดับสูงขององค์การธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- Bowin, Robert Bruce., & Harvey, Don. (2001). *Human Resource Management : A Experiential Approach* (2nd ed). New Jersey : Prentice – Hall, Inc.
- Gary, Dessler. (2009). *A framework for Human Resource Management* (5th ed). New Jersey : Pearson Education, Inc.
- Mathis, Robert L., & Jackson., John H. (2005). *Human Resource Management* (10th ed). USA : Pearson Education, Inc.
- Salamon, Michael. (1987). *Industrial Relations theory and Practice*. New York : Prentice Hall, Inc.
- Wheelen, T. L., & Hunger, J. D. (2004). *Strategic Management and Business Policy* (9th ed). U.S.A. : Pearson Prentice Hall.

การตีความนัยสำคัญของ “ฉากหน้า” และความ “ลุ่มลึก”
ในบทละครของ ออสการ์ ไวลด์ ที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1890
The Significance of ‘Surfaces’ and ‘Depths’
in Oscar Wilde’s Plays of the 1890^s

พิสุดา พรหมสุทธิรักษ์*
Pisuda Promsuttirak*

*อาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

*Instructor of English, School of Humanities and Tourism Management, Bangkok University.

บทคัดย่อ

บทละครของออสการ์ ไวลด์ นักประพันธ์เชื้อสายไอริช เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางสำหรับผู้ศึกษางานวรรณกรรมอังกฤษจากทั้งการสัมผัสชิ้นงานเขียนโดยตรงและผ่านผลงานดัดแปลงเป็นภาพยนตร์และละครเวที บทความวิชาการชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทละครของออสการ์ ไวลด์ 3 เรื่อง ได้แก่ Lady Windermere's Fan, An Ideal Husband และ The Importance of Being Earnest ซึ่งเป็นผลงานที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1890 โดยผ่านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ตีความผ่านตัวอักษรและนัยยะแฝง โดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ของ “ฉากหน้า” และความ “ลุ่มลึก” ในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม อย่างไรก็ตาม งานศึกษาชิ้นนี้ได้มีวัตถุประสงค์ในการนำบริบททางสังคมสมัยใดสมัยหนึ่งมาตีความ หากแต่เป็นการนำเสนอแง่มุมความซับซ้อนที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่สามารถสะท้อนผ่านงานวรรณกรรม

คำสำคัญ : ออสการ์ ไวลด์, บทละคร, ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์, ความจริง, อุดมคติ, การปิดบังซ่อนเร้น

Abstract

Oscar Wilde's plays have been well-known for students of English literature for quite a long time through the reading of original texts and experiencing their visual adaptations. The study is an examination of Wilde's *Lady Windermere's Fan*, *An Ideal Husband*, and *The Importance of Being Earnest*, all written during 1890s. The method adapted to analyse the plays is close-reading, focusing on both the contents and the implications – thus uncovering the significance of 'surfaces' and 'depths' of the (con)text which is critically challenged by the author. The study is not, however, an attempt to specifically define the social situation in the late nineteenth century England. On the contrary, it presents the ways in which human relationship could conceal and yet expose vital complexity and frivolity; these ways include the depiction of social concealment, the ridicule of the ideal, and the question against wealth.

Keywords: Oscar Wilde, plays, human relationship, reality, ideal, concealment

Introduction

‘Some said my life was a lie but I always knew it to be the truth;
for like the truth it was rarely pure and never simple’

Three days before his death, Oscar Wilde gave this description about his life in London. (Holland, 1997, p. 3) Taking into account such paradoxical explanation of Wilde’s life, literary critics may have been led to study his works in relations with his biography, especially his sexuality. In one way, most of his works could be explored in the light of social criticism, especially when, in the last decade of the nineteenth century, ‘anxieties concerning the collapse of culture, the weakening of national might, the possibly fatal decay – physical, moral, spiritual, creative – of the Anglo-Saxon “race” as a whole’ (Arata, 1996, p.1) were present. However, as Wilde’s plays have ever since been adapted into cinematic and theatrical production around the world, it can be believed that there exist some universal understanding of the significance and implications which are accessible through common sense and through time. This assumption leads to the search for such common grounds in Wilde’s plays, which, in fact, produces various aspects and layers of literary analysis.

Considering Wilde’s dialogue assigned for Lady Bracknell’s speech in *The Importance of Being Earnest*, ‘We live, I regret to say, in an age of surfaces’,

(Wilde, Act III, Line 164-165, p. 299) one might assume that there exist complicated differences between the ‘surface’ and the ‘depth’. If things exist on the surfaces, they could be sensed simply by a mere glance, while those lie or are hidden beneath may or may not be as they appear. Applying such views of life in a reading of Wilde’s plays, *Lady Windermere’s Fan*, *An Ideal Husband*, and *The Importance of Being Earnest*, one may find that the plays, reflecting and criticizing the Victorian fin-de-siècle society, explore the significance of ‘surfaces’ and ‘depths’ in relation with social criticism through three different means; the plays depict the society of concealment, ridicule the ideal-based relationship, and challenge and question the importance of wealth.

i) Depiction of society of concealment

With regards to social criticism, *Lady Windermere’s Fan*, *An Ideal Husband*, and *The Importance of Being Earnest* present the society in which the luxury of manners exists amidst the tea parties and dance balls; however, people involved in such society are prone to have hidden secrets. In other words, some are not what

they seem to be; their true selves are concealed, while others are willing to be convinced by what they appear.

Lady Windermere's Fan illustrates the double-layered concealment: Mrs Erlynne's determined decision to conceal her motherhood and the truth about Lady Windermere's misdeed, and the latter's concealment of her mistake from her own husband. In the play, Mrs Erlynne, a woman dandy, is condemned as a 'bad' woman from her behavior in the past. However, the play explores the real self of this woman dandy, one who is usually portrayed as not desiring to conform to society and indulging in individualism, by allowing her to demonstrate her motherly sacrifice. At the cost of her own reputation, Mrs Erlynne prevents her daughter, Lady Windermere, who does not acknowledge their relationship even until the play's end, from making the same mistake she did – eloping with another man while misunderstanding the husband. This leads to another significant concealment in the

play; unless Lady Windermere conceals her intended elopement, she would be detested by Lord Windermere in the same way she used to view Mrs Erlynne. Paradoxically, the concealment reveals the true 'self' of the condemned figure; Mrs Erlynne's motherly virtues are demonstrated through Lady Windermere's concealing the truth from her husband at the cost of the elder's social reputation. In fact, the couple's happiness is secured by Mrs Erlynne's sacrifice which only she herself and Lady Windermere know and must conceal from the world. One may argue about her concealment of the relationship to Lady Windermere which may be acceptable now that the latter is considerably obliged to her. In response, Ian Gregor (1982, p. 115) observes that Mrs Erlynne's decision is not either of artifice or ethics; as a dandy, she would rather create false image of herself and, like an artist, turn life into a work of art. Therefore the choice she makes for her 'self' does not signify her virtues:

MRS ERLYNNE [...] I have no ambition to play the part of a mother. Only once in my life have I known a mother's feelings. That was last night. They were terrible – they made me suffer – they made me suffer too much. For twenty years, as you say, I have lived childless – I want to live childless still. [...]

(Wilde, *Lady Windermere's Fan*, Act VI, Line 231-235, p. 54)

Although she chooses to detach herself from familial relationship, her understanding of the situation and her sacrifice render her a sensible figure and equips her with motherly virtues. When considering Mrs Erlynne's concerns about and her sacrifice for Lady Windermere, one can no longer claim that she is heartless; yet, as an individualist, her chosen mode of life and familial responsibilities would not get along. However, just as soon as one could sense her masked feelings, one would again be moved to perceive the effect of the concealment of all the truth. Lord Windermere, the one person who first seems open-minded to Mrs Erlynne, becomes like others in the society who judges only by what his eyes could see when he mistakes her for having an affair with Lord Darlington and condemns her, 'I should feel it was not true. A mother's love means devotion, unselfishness, sacrifice. What could you know of such things?' (Wilde, *Lady Windermere's Fan*, Act VI, Line 280-282, p. 55). The speech given to Lord Windermere creates an irony when, in fact, such strong words could be used against his own wife, whose real 'self' must now

be concealed from him.

Inasmuch as one experiences the surface of self-concealment and the depth of actual virtue in domestic affairs from the first play, Wilde's another play, *An Ideal Husband*, moves to explore the depth of 'self' also in political arena. Sir Robert Chiltern, a seemingly respectable virtuous political figure, bears the burden of his past: his corruption that would secure wealth for himself and his family. Best concealed from this secret, Lady Chiltern believes her husband to be a man who would not 'do anything base or underhand or dishonourable' (Wilde, *An Ideal Husband*, Act I, Line 847-848, p. 188). Ironically, the saying is given to her when it is already known that her husband is not such a gentleman. Like Mrs Erlynne, but in a reversing way, Sir Robert possesses a concealed self; the former a gentle heart beneath her flippancy, the latter a corrupted self behind the respectable appearance. However, Sir Robert should not be regarded as a total hypocrite; he justifies himself to Lord Goring, with understandable causes, of being lured by Baron Arnheim towards corruption:

SIR ROBERT CHILTERN (rising) [...] Wealth has given me enormous power. It gave me at the very outset of my life freedom, and freedom is everything. You have never been poor, and never known what ambition is. You cannot understand what a wonderful chance the Baron gave me. [...]

(Wilde, *An Ideal Husband*, Act II, Line 119-123, p. 193)

Understanding Sir Robert in the light of Wilde's dandical philosophy of absolute freedom and 'the substitution of aesthetic values for moral values' (Ganz, 1982, p. 131), he is much like Mrs Erlynne in valuing life's freedom as the highest goal, for which, as he is led to believe, corruption could pave way. In fact, Sir Robert's 'self' requires forgiveness from his wife in the same way Mrs Erlynne receives alleviated attitudes from her daughter. However, his wife's understanding and forgiveness are induced by Lord Goring, a gentleman possessing self-reversing characteristics. On the surfaces, he is a man with exquisite self-presentation who loves 'talking about nothing' (Wilde, *An Ideal Husband*, Act I, Line 293, p. 173) and whose seriousness is not expected. On the contrary, despite his frivolous disposition, Lord Goring possesses realistic understanding of human nature and society. Saying to Lady Chiltern about her husband's past misdeed that 'in every nature there are elements of weakness, or worse than weakness' (Wilde, *An Ideal Husband*, Act II, Line 379-380, p. 199) and 'life cannot be understood without much charity, cannot be lived without much charity. It is love [...] that is the true explanation of this world', (Wilde, *An Ideal Husband*, Act II, Line 395-397, p. 200) emphasizes his understanding of man's possible mistakes and practical modes of life. This will locate Lord Goring as a guide

and philosopher, in spite of his flippancy on the surface. (Gregor, 1982, p. 117) In fact, the dandy figures in these two plays, Mrs Erlynne and Lord Goring, help resolve the story into a happy ending: the survival of marriage and profession, respectively.

In addition to the contrast between the 'self' on the surfaces and that in the depths, the society of concealment is elaborated into the concept of double-life in *The Importance of Being Earnest*. Both heroes, Jack and Algernon, live double-life, creating their double-self in order to conceal their dissipation or avoid unpleasant circumstances; taking the first glance at the surface of the play, one could sense that neither of them is what they appear. Besides the fact that they are not Ernest - the person they convince others to believe them to be, the complexity of the 'surfaces' and the 'depths' of social concealment is heightened by the characters' paradoxical personalities related to their expresses and hidden concerns. Richard Foster (1982, p. 165) argues that the figures of Jack and Algernon are not as flamboyant as they attempt to present themselves; Algernon is subtly found out about his double-life by Cecily in their first meeting and Jack could not help worrying and perspiring throughout the play. In spite of their trivial conversation in which they treat serious matters so frivolously, it might not be hard to find that their concerns – class,

money, and marriage – are truly serious. Both Jack and Algernon have worries and acknowledge of what they should or should not do in accordance with social standards and these are what encourage them to create their double. Norbert Kohl (1989, pp. 269-270) explains that their double-life, or Bunburying, is a means of escaping from social hypocrisy which, masked under Victorian earnestness and moral standards, allows individuals to fulfill their needs without violating the codes it imposes. Kohl elaborates this by using Jack's identity; as a guardian of a young girl, Jack needs to acquire high moral tones which would not satisfy his human needs or anyone else's in a position like his. Thus, paradoxically, the society that requires from him responsibility and morality induces him to create his 'other' self in order to escape from social conventions.

ii) **Ridicule of the ideal**

Taking into account the definition of 'ideal' from the Oxford English Dictionary as 'a person or thing regarded as realizing the highest conception, a perfect example or representative' and 'that which exists only as a mental conception especially an idealized one; an imaginary, usually idealized, thing', it appears unreasonable for the society to hold on, in many aspects of life, to something which does not really exist. In the plays, Wilde ridicules the

society's ideal surfaces by overturning and contrasting them with the reality, emphasizing the non-existence of such ideal. Nonetheless, in case of *The Importance of Being Earnest* in which Wilde uses quite a more comical tone of the ridicule, the play is not directly a presentation of reversing reality, but this will be discussed later in detail.

As for *Lady Windermere's Fan*, the ridicule of the ideal is double-layered; the most obvious one is Lady Windermere's attitudes, the other the interpretation of Lord Windermere's. To begin with Lady Windermere, concealed from the truth about their relationship, she holds on to the idealized image of her mother who she does not acknowledge it is Mrs Erlynne, whose past Lady Windermere detests so much that she almost cannot bear her presence in the house. Wilde ridicules Lady Windermere's strong attachment to ideal-ity by making her say: 'We all have ideals in life. At least we should have. Mine is my mother' and 'If I lost my ideals, I should lose everything' (Wilde, *Lady Windermere's Fan*, Act IV, Line 306-307, p. 55) This leads to Mrs Erlynne's realizing that her daughter's understanding is too narrow to cope with reality and deciding to conceal the truth so that the latter could 'retain her false ideal as the basis of her faith'. (Eltis, 1996, p. 83) The ridicule is further explained as Eltis suggests that in fact both Lord and

Lady Windermere are 'isolated in their idealism and virtue amidst a gallery of cynics and pragmatists'. (1996, p. 56) This implies that Lord Windermere would condemn and detest his wife in the same way he does Mrs Erlynne when he misunderstands that the latter is having an affair with Lord Darlington with whom his wife almost elopes, had not she been prevented by Mrs Erlynne herself. This is why the concealment of the truth is necessary. On the other hand, Lady Windermere's idealistic virtues, still trusted by her husband through the play's end, are reduced to less than Mrs Erlynne's since the former then is no longer the 'real' idealistic wife who has never sinned but must 'appear' so to her husband so that their marriage can survive. The kind of ridicule not only points out that the ideal does not exist but also reveals the society's faith in the superficiality, its being unable or unwilling to cope with reality, and its clinging to hypocrisy – the reliance on the ideal.

Considering the matter of ideal with its definition as given above in *An Ideal Husband*, the title is a ridicule in itself; there is no such husband. Yet, as the play's concern is more public than the first one's; the political ideal is ridiculed while at the same time the domestic ideal challenged. Sir Robert Chiltern, idealized by his wife as a straightforward husband as well as a

totally honest political figure, is actually a man who has corrupted and concealed the truth from her. In fact, when Lady Chiltern claims that she knows him better anyone else does and believes him to be the purest politician of her knowledge, it is such an ironic situation since, all this time, Sir Robert's past misdeed is exposed to some characters, and more importantly to the public which in this case is the audience or the reader. Despite the irony, one may not help sympathize with Lady Chiltern, for her statement reflects her immature mind which would not be able to accept the reverse of the ideal. In other words, the idealistic characteristics of the husband that Lady Chiltern expects can be achieved only when he is a 'true' idealistic politician. However, Wilde still carries his ridicule of the ideal into the more public sphere; Wilde makes Lord Caversham read *The Times's* article about Sir Robert which praises him as an unblemished political figure and superior than other foreign politicians in morality, as if this is to satirize English society's acceptance of hidden hypocrisy. (Eltis, 1996, p. 148) A close look at this play demonstrates that the means of ridicule runs in parallel with that in *Lady Windermere's Fan*; the ideal does not exist, and there are always those who prefer to cling to the ideal on the surface which equals to hypocrisy.

When Gwendolen in *The Importance of Being Earnest* says 'We live, as

I hope you know, Mr Worthing, in an age of ideals' (Act I, Line 378-379, p. 262) the concept of ideal is certainly to be discussed, but one should note that the play is created with quite a different technique and style when compared with the two discussed above. The characters in the play do not use the make-believe dialogue, yet they and the audience need to take it seriously. In other words, the play treats trivial matters so seriously that it becomes absurd, while serious ones with triviality. Therefore, the play is not a straightforward attack of society's ideal, but it requires more consideration and interpretation within its sheer laughing tone on the surfaces. To clarify, Wilde obviously mocks the ideal by giving his characters seriousness in trivial subjects, for example, the ideal of the name Earnest; both Gwendolen and Cecily echo each other's idealistic views of the name, regardless of the self of the particular person in saying 'and my ideal has always been to love someone of the name Ernest. There is something in that name that inspires absolute confidence' (Act I, Line 378-379, p. 262). The matter is comically mocked by that fact that, at the stage, neither Jack nor Algernon, proposing to the two girls, is Ernest/ earnest. While the ideal of earnestness is challenged, one may argue that at least at the play's end, Jack becomes really earnest when he coincidentally discovers that his name is

Ernest. However, Eltis (1996, p. 194) justifies that the world in the play is that of absurdity where things are easily adaptable, 'a utopia where all attempts to assert authority are doomed to failure'. Thus, the sudden and coincidental fulfilled realization of the self becomes possible as the credibility and seriousness are waved aside.

In addition to the ridicule of the ideal of name, Wilde also mocks that of romantic relationship, quite in the reversing way he does with the seriousness taken for the matter of the name Ernest. Treating the relationship which is supposed to be something important in a very trivial manner as if to unwind the romanticized concept of love, Gwendolen and Cecily recount on their diary so as to find out who is proposed before the other. At the same time, as Foster (1982, p. 161) argues, the myth of love at first sight (for Cecily) is parodied as the recorded matters in her relationship with Algernon are mostly simulated by her imaginary ideals. Thus, in quite a different tone, Wilde's ridicule in this play is not as direct as in the first two, yet it seems sharper and more satirical.

iii) Challenge and question the importance of wealth

Reading the three plays, only few could fail to observe that the matter of wealth and money is significantly mentioned, especially when the characters are

dealing with their career and marriage – in other words, with both professional and personal affairs. The significance of the surfaces and the depths is explored in this arena as wealth is put into question alongside with morality and decision about life.

To begin with professional sphere, in *An Ideal Husband*, the surface of politi-

cal career is threatened by the hidden corruptive means of gaining wealth. The audience know that Sir Robert has corrupted in order to establish himself, but, as Wilde places this figure as ‘the sinner who must be pardoned’, (Ganz, 1982, p. 128) he deserves at least some degrees of sympathy and understanding, especially when he justifies that:

SIR ROBERT CHILTERN Every man of ambition has to fight his century with its own weapons. What this century worships is wealth. The god of this century is wealth. To succeed one must have wealth. At all cost one must have wealth.

(Act II, Line 66-69, p. 191)

The repetition of ‘wealth’ emphasizes the morbid society where ‘at all cost’ wealth must prevail. Moreover, while Sir Robert claims that wealth would give him absolute freedom, he becomes paradoxically self-imprisoned by having to hide his secret corruption and almost becomes enslaved of blackmail. However, as the audience

may sympathize with this character, moral standards are considerably challenged as one may question to what extent the society can accept hypocrisy in the depth. Moreover, while Lord Goring is trying to persuade Lady Chiltern to forgive her husband by saying;

LORD GORING [...] I think that in practical life there is something about success, actual success, that is a little unscrupulous, something about ambition that is unscrupulous always. Once a man has set his heart and soul on getting to a certain point, if he has to climb the crag, he climbs the crag [...],

(Wilde, *An Ideal Husband*, Act II, Line 366-370, p. 199)

he, as an educated and high-ranked gentleman, demonstrates his acceptance of wealth gained through such corruption. Eltis (1996, p. 135) furthers the point of such acceptability of corruption by explaining that, as Wilde allows Sir Robert to resume and advance his career as a pure unblemished figure despite his being exposed of the past corruption, Wilde achieves to portray the scene of British politics in which people compromise their morality and are willing to accept such hypocrisy; neither contemporary reviewer nor audience expressed fury or disbelief towards the happy conclusion which allows the immorality to pass on almost unnoticed. Moreover, to view the society as a battlefield as Sir Robert argues for himself, Sir Robert may not totally triumphs since his means is exposed, though he eventually survives.

As well as in professional sphere, the importance of wealth is used to explore the surfaces and the depths in domestic arena. In *Lady Windermere's Fan* and *The Importance of Being Earnest*, marriage is treated as a mercenary deal valued by money and property. Duchess of Berwick, after having just condemned all men as monsters, ironically compliments Mr Hopper, the man with whom she wants to her daughter to be married, saying, 'he's that rich young Australian people are taking notice of just at present', (Wilde, *Lady Windermere's Fan*, Act I, Line 341-341,

p. 16) and comments to the young man himself, 'we know your value, Mr Hopper. We wish there were more like you. It would make life so much easier' (Act II, Line 34-35, p. 22). Measuring the value of man with richness may create the society in which individuals' morality and feelings are often neglected. What the mother sees as profitable in a man to whom her daughter will be married is the wealth, not morality or personal regards to the daughter. A similar means of measuring is present with Lady Bracknell, a representative of Victorian parent, as she echoes the Duchess's consideration regarding her young relatives' marriage. In the interview with Jack, who proposes to her daughter, Gwendolen, Lady Bracknell inquires after his social position, income, and property, in the same way that she becomes much more interested in Cecily, a young lady whom her nephew, Algernon, just proposes, when she knows that the latter possesses a large sum of fortune. These qualities of worshipping social rank, title, and prestige make Lady Bracknell 'the classic figure of social snobbery and narrow-mindedness'. (Kohl, 1989, p. 264) It might, in addition, be suggested that, in such society as of Lady Bracknell, human emotions, the essence that may be hidden underneath the personalities on the surfaces, are reduced to be less important than wealth. When one observes the nineteenth-century social situation, one might see this

claim reflected through matrimonial decision. As the Victorian conventions allowed parents or guardians to make decision about their children's partner in marriage, they often found themselves base their decision on the wooer's financial situation. (Kohl, 1989, p. 265) The emphasis on wealth as presented in these two plays, in fact, reinforces the society's reliance on the surfaces of life; wealth is what can be judged from appearances, while the depths, where virtues or vices may contrast to the outer qualities, are neglected.

Conclusion

Within the light of social criticism, Wilde's three plays, *Lady Windermere's Fan*, *An Ideal Husband*, and *The Importance of Being Earnest* explore the significance of the surfaces and the depths of late-Victorian society. Throughout the plays' stories, the depiction of self and social concealment, the surprise overturn of the ideal, and the questions about the importance of wealth all contribute to the exposition of the depths of social values. However, this study only focuses on the layers of implication interpreted through the plays' dialogue. One can as well expand his or her emphasis to cover the way and the reasons for which Wilde has chosen to relate such subtle social criticism through comedies, which, in fact, suggests the layered means of communication –

making his audience laugh at their own flaws and follies while realizing the plays' connotative attack. As this study has proved to some extent, it is not to be understood that the surfaces are always covered with virtuous images while in the depths always lie hidden vices; yet, the plays demonstrate that the world is such a multi-layered society in which sometimes things are not what they appear. Rather, echoing Wilde's statement at the beginning, life, as well as other things in this world, is rarely pure and simple.

References

- Wilde, O. (2008). *The Importance of Being Earnest and Other Plays*, ed. by Peter Raby. Oxford : Oxford University Press. Cited works
- Arata, S. (1996). *Fiction of Loss in the Fin-de-Siècle*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Eltis, S. (1996). *Revising Wilde: Society and Subversion in the Plays of Oscar Wilde*. Oxford. Clarendon Press.
- Foster, R. (1982). Wilde as Parodist. In William Tydeman (editor). *Wilde Comedies: 'Lady Windermere's Fan', 'A Woman of No Importance', 'An Ideal Husband', 'The Importance of Being Earnest': A Casebook*, pp. 159-166. Macmillan. London.
- Ganz, A. (1982). The Divided Self in the Society Comedies of Oscar Wilde. In William Tydeman (editor). *Wilde Comedies: 'Lady Windermere's Fan', 'A Woman of No Importance', 'An Ideal Husband', 'The Importance of Being Earnest': A Casebook*, pp. 126-134. Macmillan. London.
- Gregor, I. (1982). Comedy and Oscar Wilde. In William Tydeman (editor). *Wilde Comedies: 'Lady Windermere's Fan', 'A Woman of No Importance', 'An Ideal Husband', 'The Importance of Being Earnest': A Casebook*, pp. 111-126. Macmillan. London.
- Holland, M. (1997). Biography and the Art of Lying. In Peter Raby (editor). *The Cambridge Companion to Oscar Wilde*, pp.3-17. Cambridge University Press. Cambridge.
- Kohl, N. (1989). *Oscar Wilde: The Works of a Conformist Rebel*. Translated by David Henry Wilson Cambridge. Cambridge University Press.

การประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
Assessing Science Process Skills

ชนินันท์ พงษ์ประมool*
Chaninan Pruekpramool*

*อาจารย์ประจำศูนย์วิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*Full-time lecturer, Science Education Center, Srinakharinwirot University.

*E-mail: chaninan_p@hotmail.com, chaninan@gs.wu.ac.th

บทคัดย่อ

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ได้ดี ครูวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และสอดคล้องกับความหลากหลายของผู้เรียนมากยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน แต่ปัญหาที่ยังพบอยู่คือ ครูยังขาดแนวทางที่ชัดเจนในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เหล่านั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในหลากหลายรูปแบบรวมไปถึงคำที่เกี่ยวข้องและตัวชี้วัด เพื่อให้ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ได้เข้าใจและมองเห็นแนวทางในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์, การประเมินผล

Abstract

Science process skills are important to encourage learners to study science, and teachers of science work constantly to improve their approaches to teaching and learning in order to promote these critical science process skills in the classroom. The resulting lessons are not only more effective, but they integrate different learning styles as well. However, a critical problem still persists: teachers lack comprehensible guidelines for assessing the science process skills they are teaching. Therefore, this article aims to provide guidelines for assessing science process skills in a variety of forms and to introduce related terms and indicators. This article will be useful to science teachers to understand and see how to assess science process skills more clearly.

Keywords: Science Process Skills, Assessment

บทนำ

ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง การแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากการคิด เป็นทักษะทางสติปัญญา (Intellectual skills) ที่นักวิทยาศาสตร์ใช้ในการสืบเสาะหาความรู้และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถแสดงออกได้จากการปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์หรือกิจกรรมวิทยาศาสตร์อื่น ๆ ในชั้นเรียนได้ การประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นอีกหนึ่งเรื่องที่ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญในการที่จะตรวจสอบความสามารถของผู้เรียน เพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ได้ดีขึ้น การวัดและประเมินผลพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านที่ครูต้องคำนึงถึง ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) พฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective domain) และ พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) ในฐานะครูจำเป็นต้องรู้พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออก และนำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนกระทำมาปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความหลากหลายของผู้เรียน ในการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในชั้นเรียนนั้น ครูมักประสบปัญหาในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เนื่องจากเหตุและปัจจัยต่างๆ อาทิ การเลือกใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผล การระบุพฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนที่บ่งชี้ว่ามีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การวัดและประเมินผลนักเรียนกรณีที่มีจำนวนนักเรียนในชั้นเรียนค่อนข้างมาก เป็นต้น บทความนี้จะนำเสนอใน 3 ส่วนหลัก ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ คำที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ตัวชี้วัดในการประเมินทักษะ

กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และแนวทางในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

คำที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

เมื่อกล่าวถึงการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้ปรากฏคำที่ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์หลายท่านอาจเคยได้ยินมาบ้างแล้ว เช่น การประเมินทางเลือก (Alternative assessment) การประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance assessment) การประเมินเชิงธรรมชาติ (Naturalistic assessment) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในระหว่างที่นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียนวิทยาศาสตร์ (Oloruntimegbe, K. O., 2000; Lake, C., Harnes, P. & Guill, D., 1998; Wiggins, 1989) โดยใช้ในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 13 ทักษะ ได้แก่ การสังเกต การวัด การคำนวณ การจำแนกประเภท ความสัมพันธ์ระหว่างสเปกกับเวลา การจัดกระทำข้อมูล การลงความเห็นจากข้อมูล การพยากรณ์ การตั้งสมมติฐาน การกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ การกำหนดตัวแปร การทดลอง และการตีความหมายจากข้อมูล ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในรูปแบบของการเขียน (Paper and pencil type) และยังมีประเภทของการประเมินผลที่ครูคุ้นเคย และในการใช้ตรวจสอบผลงานของนักเรียน เพื่อทำการตัดเกรดเปรียบเทียบระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรียกว่า การประเมินผลสรุป (Summative assessment) และการประเมินที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดการเรียนรู้ เพื่อใช้ตรวจสอบการเรียนรู้ของนักเรียนไป

สู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ของบทเรียนนั้นๆ โดยดูจากผลงานนักเรียนที่เก็บรวบรวมได้ เพื่อมาทบทวนการจัดการเรียนรู้ในบทเรียนต่อไปให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและทักษะของผู้เรียนมากที่สุด เรียกว่าการประเมินผลย่อยหรือการประเมินผลความก้าวหน้า (Formative assessment) (The Exploratorium and Institute for Inquiry, 2006; Wynne Harlen, 1999) นอกจากนี้ยังมีอีกหลายคำที่ผู้เขียนไม่ขอกล่าวถึงในที่นี้ แต่จะขอเน้นไปที่การประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ตัวชี้วัดในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ในช่วงของการประเมินผลย่อยหรือการประเมินผลความก้าวหน้า (Formative assessment) นั้น ตัวชี้วัดมีส่วนช่วยให้ครูสามารถมุ่งประเด็นไปสู่พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกได้ ช่วยสื่อความหมายของแต่ละพฤติกรรมนั้น และช่วยชี้ให้เห็นถึงจุดบกพร่องหรือส่วนที่ควรพัฒนาต่อหรือเพิ่มเติมสำหรับนักเรียน ช่วยให้เห็นถึงความก้าวหน้าของแต่ละทักษะได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวชี้วัดอาจจะอยู่ในรูปแบบของคำถามที่แสดงพฤติกรรม ยกตัวอย่างเช่น

ทักษะการสังเกต (Observing) อาจใช้ตัวชี้วัดในลักษณะของคำถาม ดังนี้

- ผู้เรียนสามารถระบุความแตกต่างและความคล้ายคลึงระหว่างวัตถุและวัสดุได้อย่างชัดเจนหรือไม่
- ผู้เรียนสามารถใช้ประสาทสัมผัสในการสำรวจวัตถุและวัสดุได้หรือไม่
- ผู้เรียนสามารถระบุความแตกต่างในรายละเอียดเมื่อมีวัตถุและวัสดุหลาย ๆ ชิ้นได้หรือไม่

- ผู้เรียนสามารถเลือกใช้ตัวช่วยสำหรับประสาทสัมผัสต่าง ๆ (เช่น แวนชยาย กล้องจุลทรรศน์ อุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ) ในการศึกษาได้หรือไม่

ทักษะการสื่อความหมาย (Communicating)

อาจใช้ตัวชี้วัดในลักษณะของคำถาม ดังนี้

- ผู้เรียนสามารถเล่าเกี่ยวกับกิจกรรมและแนวคิดได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องเขียนบันทึกได้หรือไม่
- ผู้เรียนสามารถให้คำอธิบาย บอกลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ได้หรือไม่
- ผู้เรียนพยายามที่จะอธิบายแนวคิดของตนเองจากประสบการณ์เดิม ได้หรือไม่
- ผู้เรียนให้คำแนะนำหรืออธิบายการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ได้หรือไม่
- ผู้เรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและพิจารณาผลของการทำกิจกรรมของตนเองได้หรือไม่
- ผู้เรียนรายงานในลักษณะของการเขียน การวาดรูป การระบายสี การสร้างสรรค์รูปแบบ ฯลฯ ได้หรือไม่
- ผู้เรียนใช้ตาราง กราฟ แผนภาพ ในการแสดงผลที่บันทึกได้หรือไม่
- ผู้เรียนสามารถใช้แหล่งข้อมูล เช่น หนังสือเรียน อินเทอร์เน็ต ในการตรวจสอบผลได้หรือไม่

การตั้งสมมติฐาน (Formulating hypotheses)

อาจใช้ตัวชี้วัดในลักษณะของคำถาม ดังนี้

- ผู้เรียนแสดงถึงความตระหนักรู้และยอมรับว่าอาจมีคำอธิบายอื่นๆ นอกเหนือจากของตนเองที่สามารถอธิบายเรื่องหรือหลักฐานนั้นได้

- ผู้เรียนสามารถอธิบายหรือแนะแนวทางในการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้หรือไม่
- ผู้เรียนแสดงถึงความตระหนักรู้ว่าในคำอธิบายหรือข้อมูลมีความหลากหลายเป็นไปได้หลายทาง (Tentative) มีความสงสัยและต้องการพิสูจน์

ทักษะการพยากรณ์ (Predicting) อาจใช้ตัวชี้วัดในลักษณะของคำถาม ดังนี้

- ผู้เรียนพยายามที่จะสร้างการพยากรณ์ในประเด็นปัญหาที่สัมพันธ์กัน ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มาจากหลักฐานได้หรือไม่
- ผู้เรียนใช้หลักฐานในการพยากรณ์แทนการใช้ความรู้หรือแนวคิดเดิมที่ตนเองมีหรือไม่
- ผู้เรียนมีการพยากรณ์ที่สมเหตุสมผลสอดคล้องกับหลักฐานโดยไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุผลที่ชัดเจนได้หรือไม่
- ผู้เรียนสามารถอธิบายว่าหลักฐานที่ใช้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่พยากรณ์ได้หรือไม่
- ผู้เรียนสามารถแสดงให้เห็นถึงการพยากรณ์ตามรูปแบบข้อมูลหรือข้อสังเกตได้หรือไม่
- ผู้เรียนแสดงให้เห็นถึงการพยากรณ์ในแง่ของแนวคิดที่อาจจะอธิบายได้

ทักษะการกำหนดและควบคุมตัวแปร (Identifying and controlling variables) อาจใช้ตัวชี้วัดในลักษณะของคำถาม ดังนี้

- ผู้เรียนตั้งคำถามที่สามารถตรวจสอบได้หรือสามารถระบุตัวแปรที่ต้องการศึกษาได้หรือไม่
- ผู้เรียนมีแนวคิดเกี่ยวกับตัวแปร ตัวแปร

ที่เปลี่ยนแปลงได้ตามตัวแปรเหตุ หรือการเปรียบเทียบตัวแปรหรือไม่

ทักษะการทดลอง (Experimenting) อาจใช้ตัวชี้วัดในลักษณะของคำถาม ดังนี้

- ผู้เรียนสามารถออกแบบการทดลองได้หรือไม่
- ผู้เรียนสามารถปฏิบัติการทดลองใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ได้หรือไม่
- ผู้เรียนสามารถบันทึกผลการทดลองได้หรือไม่

ทักษะการตีความหมายข้อมูลและการลงข้อสรุป (Interpreting data and making conclusion) อาจใช้ตัวชี้วัดในลักษณะของคำถาม ดังนี้

- ผู้เรียนอภิปรายความสัมพันธ์ของสิ่งที่ค้นพบกับคำถามเริ่มต้นได้หรือไม่
- ผู้เรียนเปรียบเทียบผลที่ได้กับสิ่งที่ได้พยากรณ์ไว้ได้หรือไม่
- ผู้เรียนแปลความหมายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้หรือไม่
- ผู้เรียนระบุรูปแบบหรือแนวโน้มในการสังเกตหรือการวัดต่อไปได้หรือไม่
- ผู้เรียนสามารถสรุปความสัมพันธ์ของข้อมูลทั้งหมดได้หรือไม่

(The Exploratorium and Institute for Inquiry, 2006; Wendy McCloskey & Rita O'Sullivan, 2000)

จากตัวอย่างตัวชี้วัดในลักษณะคำถามตามทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่กล่าวมา เราสามารถกำหนดตัวชี้วัดเหล่านี้จากนิยามของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้ง 13 ทักษะ หากเราทราบถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงทักษะเหล่านั้น ก็จะสามารถกำหนดตัวชี้วัดแล้วนำตัว

ชีวิตมาแปลงเป็นเกณฑ์เพื่อกำหนด เป็น Rubric score ต่อไป ซึ่งจะทำให้ครูวิทยาศาสตร์สามารถประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ถูกต้องตรงประเด็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ตอบโจทย์ความสามารถที่หลากหลายของผู้เรียนต่อไป

แนวทางในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

เหตุใดจึงต้องมีการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ในการที่จะตอบคำถามนี้ เราต้องย้อนกลับไปถึงความสำคัญของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นเป้าประสงค์หลักที่ต้องเกิดในตัวผู้เรียน ทักษะเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญของทักษะการคิดซึ่งแสดงถึงผลลัพธ์ (Outcome) ของการศึกษา ช่วยพัฒนาความเข้าใจของผู้เรียน และพัฒนาความสามารถในการระบุหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ ครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะเหล่านี้ ซึ่งการประเมินผลความก้าวหน้า (Formative assessment) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ครูสามารถส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้กับผู้เรียนได้ (The Exploratorium and Institute for Inquiry, 2006) ซึ่งแนวทางในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีหลากหลาย ผู้เขียนขอแนะนำดังนี้

1. การใช้กระบวนการสังเกต (Observation)

ถือว่าเป็นวิธีที่ครูใช้ในการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่แล้ว ซึ่งวิธีการที่ใช้ในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยการ

สังเกตนั้น จะเกิดขึ้นในระหว่างที่ผู้เรียนทำการทดลองหรือทำกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีเครื่องมือที่หลากหลาย และแบ่งออกได้หลายแบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ (Informal observation) การสังเกตที่มีโครงสร้าง (Structured observation) และการสังเกตแบบการเล่าเรื่อง (Narratives)

- การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ (Informal observation form)

ครูเป็นผู้สังเกตโดยไม่มีประเด็นชี้เฉพาะในการสังเกต และไม่ได้กำหนดบุคคลในการสังเกตที่ชัดเจน เป็นการสังเกตโดยภาพรวมเพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอน ผลจากการสังเกต อาจได้ข้อมูลอย่างคร่าว ๆ ว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมอย่างไร เช่น ชอบทำงานคนเดียว ชอบที่จะให้ผู้ชี้แนะแนวทางเป็นต้น

- การสังเกตที่มีโครงสร้าง

(Structured observation)

ครูเป็นผู้สังเกตโดยมีประเด็นทักษะที่ต้องการสังเกตที่ชัดเจนและเป็นระบบ มีการกำหนดกลุ่มผู้เรียน หรือผู้เรียนในการสังเกตชัดเจนในกรณีงานกลุ่มหรืองานเดี่ยว และหากผู้เรียนมีจำนวนมาก มีการจัดระบบการสังเกต จัดเวลาและหัวข้อในการสังเกตที่ชัดเจน มีแบบสังเกต ผลจากการสังเกต ทำให้ได้ข้อมูลทักษะที่แสดงออก ความก้าวหน้าของทักษะที่เปลี่ยนแปลงในทางบวกและลบ ของผู้

เรียนทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล และครูสามารถให้ผลสะท้อนกลับ (Feedback) ไปสู่ผู้เรียนได้

- **การสังเกตแบบการเล่าเรื่อง (Narratives)**

ใช้สังเกตพฤติกรรมหรือทักษะที่ค่อนข้างซับซ้อน เช่น การทำงานกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ซึ่งอาจจะไม่สามารถตอบได้ด้วยการ checklist เช่น ทักษะการตีความหมายและลงข้อสรุปร่วมกันทั้งกลุ่ม การบันทึกการสังเกตจะใช้การเขียนบรรยายแบบเล่าเรื่องราวดูการทำงานของแต่ละบุคคลในกลุ่ม ซึ่งทำให้ทราบปัญหาของกลุ่มที่ลึกซึ้งจะได้แก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ได้ถูกจุดในบทเรียนต่อไป

2. **การใช้คำถาม (Question)**

สามารถใช้ประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ (Interview) แบบสอบถามเพื่อประเมินตนเอง (Self-assessment questionnaire) การทดสอบ (Testing) เป็นต้น

- **การสัมภาษณ์ (Interview)**

เป็นวิธีการประเมินที่ต้องใช้เวลาและส่งผลต่อการจัดการชั้นเรียน แต่ก็ยังเป็นวิธีที่มีคุณค่า โดยเฉพาะสำหรับผู้เรียนที่มีลักษณะเฉพาะตัว มีปัญหาในการเรียนรู้หรือมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้คำตอบที่ทำให้ครูสามารถหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของ

ผู้เรียน และวิธีการนี้ยังทำให้ผู้เรียนรู้สึกได้ว่าครูให้ความสำคัญห่วงและสนใจ ซึ่งมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและส่งเสริมการเรียนรู้ อีกทั้งยังเหมาะกับนักเรียนที่มีปัญหาการถ่ายทอดข้อความผ่านการเขียนตอบและเหมาะสำหรับการติดตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งวิธีการนี้สามารถจัดเป็นการสัมภาษณ์รายกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ สามารถกระทำได้ทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) และ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview)

- **แบบสอบถามเพื่อประเมินตนเอง (Self-assessment questionnaire)**

เป็นอีกเครื่องมือที่มีประโยชน์สำหรับผู้เรียนในการวิเคราะห์ตนเองว่ามีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไรและสามารถใช้ได้ในด้านอื่น เช่น ความรู้ ผลงานที่ตนเองทำ เจตคติ ฯลฯ เป็นการสะท้อนความคิดของผู้เรียนที่มีต่อตนเองให้ครูได้รับรู้ สามารถประเมินตนเองว่ามีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในแต่ละทักษะเป็นอย่างไร และตนเองยังควรต้องพัฒนาปรับปรุงส่วนไหน อย่างไร ครูสามารถใช้ผลจากการประเมินตนเองของผู้เรียนประกอบกับเครื่องมืออื่น ๆ ที่ครูใช้ประเมิน อาจทำเป็นแบบสอบถามในรูปแบบคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) และอีกหลากหลายรูปแบบ

- **การทดสอบ (Testing)**
ในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สามารถประเมินได้จากการใช้แบบทดสอบ การประเมินทักษะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงสิ่งที่ตนเองรู้มากกว่าการจดจำความรู้ ครูสามารถประเมินนักเรียนในขณะที่ลงมือทำกิจกรรม ซึ่งเมื่อทำการเปรียบเทียบข้อสอบที่เป็นข้อคำถามความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์จะมีความแตกต่างอยู่ทั้งข้อคำถามและรูปแบบการตอบ ยกตัวอย่างดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบข้อสอบที่เป็นข้อคำถามความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ตัวอย่างที่ 1 เป็นข้อคำถามเพื่อให้นักเรียนเข้าใจในเรื่องของทิศทาง	
ข้อคำถามความรู้	ข้อคำถามทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
นักเรียนอาศัยอยู่ที่กรุงเทพฯ ต้องการเดินทางไปเชียงใหม่ นักเรียนต้องเดินทางไปทางทิศใด 1. ทิศเหนือ 2. ทิศใต้ 3. ทิศตะวันออก 4. ทิศตะวันตก	ให้นักเรียนเขียนแผนที่เส้นทางการเดินทางจากบ้านไปโรงเรียนโดยใช้เข็มทิศช่วยในการระบุทิศทาง
ตัวอย่างที่ 2 เป็นข้อคำถามเพื่อให้นักเรียนเข้าใจในเรื่องกรด-เบส	
ข้อคำถามความรู้	ข้อคำถามทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
ข้อใดเป็นคุณสมบัติของสารที่เป็นกรด 1. เปลี่ยนสีกระดาษลิตมัสจากแดงเป็นน้ำเงิน 2. ให้ไฮดรอกไซด์ไอออนในสารละลาย 3. มีรสเปรี้ยว 4. เมื่อสัมผัสแล้วรู้สึกลื่นมือ	ให้นักเรียนทดสอบ A และ B ในหลอดทดลองที่ 1 และ 2 ตามลำดับ จากนั้นหยดสารละลายลิตมัส หลอดทดลองละ 1 หยด เขียนสิ่งที่สังเกตได้ และลงข้อสรุปในสิ่งที่เกิดขึ้น

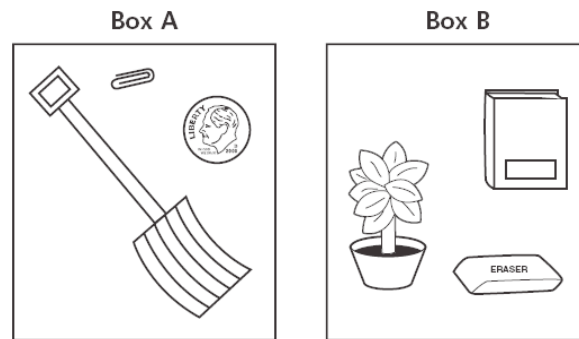
ข้อคำถามสำหรับการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบทดสอบแบบเขียนตอบหรือปฏิบัติการเท่านั้น แต่สามารถทำได้ในรูปแบบของข้อสอบแบบเลือกตอบ (Multiple-choice) ได้เช่นกัน แต่ผู้ประเมินต้องมั่นใจว่าเรื่องที่ถามเกี่ยวข้องกับทักษะ

กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ต้องใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการตอบ ไม่ใช่แค่เพื่อวัดความรู้ความจำเท่านั้น ตัวอย่างคำถามเพื่อประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างข้อสอบแบบเลือกตอบเพื่อประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

ตัวอย่างที่ 1 เพื่อประเมินทักษะการจำแนกประเภท

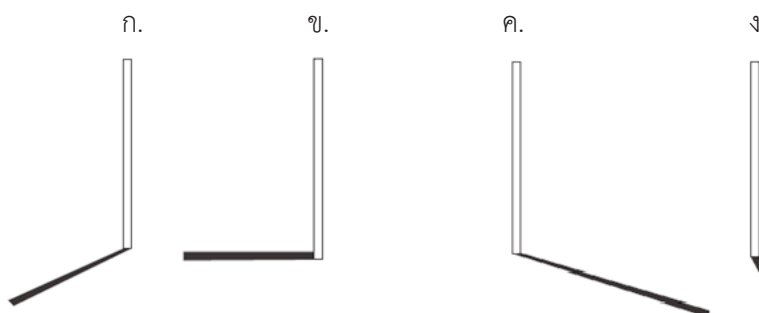
พิจารณาการจำแนกวัสดุในกล่อง A และ B ให้นักเรียนเลือกชื่อกลุ่มการจำแนกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับวัสดุ 2 กล่องนี้

1. โลหะและอโลหะ
2. สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต
3. ขนาดใหญ่และเล็ก
4. วัสดุในบ้านและนอกบ้าน

ตัวอย่างที่ 2 เพื่อประเมินทักษะการหาความสัมพันธ์ระหว่างสเปสกับเวลา

เด็กชายแดงทำการทดลองเรื่องเงาของแท่งไม้ ภาพที่ได้เป็นภาพวาดที่ได้จากการสังเกตการเคลื่อนที่ของดวงอาทิตย์บนท้องฟ้า ภาพไหนแสดงทราบถึงช่วงเวลาที่ดวงอาทิตย์อยู่ที่ตำแหน่งสูงสุดบนท้องฟ้า

ที่มา: Lucille E. Davy, Jay Doolan, Brian D. Robinson & Stephen Goldman. (2006). New Jersey Assessment of Skills and Knowledge (Science, Grade 4): Assessment Samples. New Jersey Department of Education.

3. การประเมินจากผลงานของนักเรียน (Looking at students' work)

สามารถใช้ประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยพิจารณาได้จากการตอบคำถามในใบงาน (Worksheet) การเขียนอนุทิน (Journal) ผลงานโครงงาน ชิ้นงาน และการสาธิต (Project, product and demonstration) และแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นต้น เครื่องมือต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งสำคัญที่ครูจะใช้ในการวิเคราะห์ถึงทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนได้ลงลึกในรายบุคคล และมีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งในการจัดการชั้นเรียน แต่ครูผู้สอนต้องมีความทุ่มเท เพราะวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ มักจะใช้เวลาในการตรวจ ประเมิน ให้คะแนน ค่อนข้างมากและหากผู้เรียนมีจำนวนมากจะเป็นการเพิ่มภาระงานของครูยิ่งขึ้นไปอีก (The Exploratorium and Institute for Inquiry, 2006; Wendy McColskey & Rita O'Sullivan, 2000; Wynne Harlen, 1999; Oloruntegbe, K. O., 2000 & 2010; Lucille E. Davy, Jay Doolan, Brian D. Robinson & Stephen Goldman, 2006)

เครื่องมือประเมินบางอย่างสามารถแก้ไขข้อจำกัดของอีกเครื่องมือหนึ่งได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของผู้เรียน และยังสามารถใช้ทักษะเหล่านี้ในชีวิตประจำวันซึ่งถือเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้นในฐานะครูผู้สอนเป็นส่วนสำคัญในความเจริญก้าวหน้าของผู้เรียนจึงควรตระหนักและให้คุณค่าต่อการส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้แก่ผู้เรียนควบคู่ไปกับการให้ความรู้ ให้ผู้เรียนเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่เปี่ยมไปด้วยความรู้และทักษะเพื่อนำประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป

สรุป

โดยสรุปแล้วในการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สามารถทำการการประเมินผลสรุป (Summative assessment) หรือประเมินผลย่อย (Formative assessment) ก็ได้ โดยวิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้ สามารถใช้ได้หลากหลาย ซึ่งแต่ละเครื่องมือมีข้อดีและข้อจำกัด

เอกสารอ้างอิง

- ชนินันท์ พฤกษ์ประมุล. (2012). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชา วช 652 การประเมินเพื่อการเรียนรู้วิทยาศาสตร์*. ศูนย์วิทยาศาสตร์ศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชวาล แพรัตกุล. (2552). *เทคนิคการวัดผล*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- พิชิต ฤทธิจรูญ. (2555). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: แฮาส์ ออฟ เดอะมิสท์.
- CES National. (2002). *Overview of Alternative Assessment Approaches Sourced from Fall Forum Workshop given by Excelsior High School*.
- Lake, C; Harnes, P. & Guill, D. (1998). *Defining Assessment, Fall Forum Workshop given by Excelsior High School*.
- Lucille E. Davy, Jay Doolan, Brian D. Robinson & Stephen Goldman. (2006). *New Jersey Assessment of Skills and Knowledge (Science, Grade 4): Assessment Samples*. New Jersey Department of Education.
- Oloruntegbe, K. O. (2000). *Effect of Teachers Sensitization on Students Acquisition of Science Process Skills and Attitudes*. Unpublished Ph.D Thesis of Faculty of Education, University of Benin.
- Oloruntegbe, K. O. (2010). Approaches to the Assessment of Science Process Skills: A Reconceptualist View and Option. *Journal of College Teaching & Learning*. 7(6), pp.11-18.
- Oloruntegbe, K. O. & Omoifo, C. N. (2000). Assessing Process Skills in STM Education: Going Beyond Paper and Pencil Tests, *Educational Thought*, 1(1), pp. 35-44
- Subahan Mohd Meerah, Kamisah Osman & Lilia Halim. (online). *The Science Practical Assessment Tool: Measuring Science Process Skills While Doing Science*.
- The Exploratorium and Institute for Inquiry. (2006). *Workshop II: Assessing Process Skills: A Professional Development Curriculum*. San Francisco, CA.
- Wendy McColskey & Rita O'Sullivan. (2000). *How to Assess Student Performance in Science: Going Beyond Multiple-Choice Tests (A Resource Manual for Teachers)*. SERVE.

- Wiggins, G. (1989). A True Test: toward more Authentic and Equitable Assessment.
Phi Delta Kappan, 70(9), pp.703-713.
- Wynne Harlen. (1999). Purposes and Procedures for Assessing Science Process Skills.
Assessment in Education. 6(1), *ProQuest Education Journals*, pp.129-144.

**การวิเคราะห์การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่ออาจารย์สอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของ
และที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง**
**An Analysis of Students' Perceptions Towards Native and Non-Native
English-Speaking Teachers and Their Second-Language Learning**

วิไลพร คงเกิด*
Wilaiporn Kongkerd*

*อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

*English Lecturer, English Department, School of Humanities and Tourism Management, Bangkok University.

*E - mail : Wilaiporn.k@bu.ac.th

บทคัดย่อ

เนื่องจากบทบาทที่เพิ่มขึ้นของภาษาอังกฤษในฐานะภาษาที่ใช้ในการสื่อสารสากล ดังนั้นความต้องการครูสอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษาที่มีมากขึ้นในหลายๆประเทศจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้เรียนภาษาจำนวนมากมีความเชื่อว่า ครูผู้เป็นเจ้าของภาษาเป็นผู้ที่สามารถให้ความรู้แก่นักศึกษาได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพวกเขาเหล่านี้มีความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาของตนเอง ในทางตรงกันข้ามผู้เรียนเป็นจำนวนมากมองว่าครูสอนภาษาอังกฤษที่ไม่ใช่เจ้าของภาษามีความสามารถในการสอนภาษาอังกฤษที่ด้อยกว่า บทความนี้จึงนำเสนอการวิเคราะห์การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อครูภาษาอังกฤษทั้งที่เป็นเจ้าของภาษาและไม่ใช่เจ้าของภาษาจากผลการวิจัยต่างๆ ในด้านของวัฒนธรรม วิธีการสอนและการประเมินผล ความสามารถทางภาษาอังกฤษ รวมไปถึงการวิเคราะห์ผลของการรับรู้เหล่านี้ที่มีผลต่อการเรียนของนักศึกษาในด้านต่างๆด้วย และในตอนท้ายบทความนี้ได้เสนอแนะแนวทางการจ้างครูสอนภาษาอังกฤษว่า ไม่ควรพิจารณาความเป็นเจ้าของภาษามากจนเกินไปในการจ้างครู แต่ควรพิจารณาจ้างครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่สามารถให้ความรู้แก่นักศึกษาอย่างเพียงพอสำหรับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างประสบความสำเร็จ เป็นสำคัญ

คำสำคัญ : ครูสอนภาษาอังกฤษที่เป็นเจ้าของภาษา ครูสอนภาษาอังกฤษที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา การรับรู้ของนักเรียน

Abstract

Due to the increasing role of English as an international communicative language, unavoidably native English speaking (NES) teachers are in great demand in a wide range of countries since many language learners believe that NES teachers can be their English knowledge providers owing to their first language proficiency. Non-native English speaking (NNES) teachers, on the other hand, are considered to be inferior in teaching English. This paper therefore discusses students' perceptions, based on many study results, towards NES and NNES teachers in the areas of culture, teaching styles and assessment, as well as English capability. Additionally, the implications of students' opinions about their English teachers towards their language learning are also mentioned in the paper. Finally, this paper suggests that English teachers' qualifications should be given more attention than their nativeness in employing English teachers. Recruiting teachers who are able to provide students with adequate knowledge to complete intercultural communication goal should be taken into consideration.

Keywords : NES teachers, NNES teachers, students' perceptions

Introduction

With the growth of worldwide English language users in global communication, producing a lot of proficient English communicators is necessary. In order to achieve the indicated goal, native and non-native English-speaking (NES and NNES) teachers play the most significant role in equipping English-language learners with adequate skills and knowledge to interact effectively with other people. Consequently, numerous empirical studies have been carried out over a few decades to explore NES and NNES teachers in many aspects, particularly in the area of teaching effectiveness as well as students' perceptions towards them (e.g. Arva & Medgyes 2000; Faez, 2011). The majority of English-language learners possibly consider NES teachers to be more qualified to teach English due to the proficiency in their mother-tongue. On the other hand, some realize that they can gain more benefits if they are taught by English teachers who know both their first and target language. Therefore, it is interesting to analyze how numerous students from various studies perceive NES and NNES teachers in terms of the cultural knowledge, teaching styles and assessment, as well as English proficiency. Additionally, how these perceptions affect learners' second language learning is discussed in this paper.

Definition

To have a richer understanding of this issue, the definitions of native and non-native speakers of English should be clarified. There has been argument over the term 'native speaker', since it appears to be somewhat ambiguous. Cook and Devies (cited in Butler, 2007) point out the important components such as the age of first- language acquisition, language ability, and identity are generally used to identify a native speaker. Similarly, Medgyes (1994) also claims that two features used to provide the definition of a native speaker by many researchers are the place of birth and the language ability of that person. This seems clear that the birth and the language competence have been taken into consideration in defining the term of "native speaker". For instance, Kramsch (1995, p.20) defines a native speaker by birth as "a person who was born into a language was considered to be a native speaker of that language, and they have grammatical intuitions that non-native speakers do not." Although, many consider that birth is an important factor in providing the term of a native speaker, several scholars indicate that the language education seems to have a role to play in this term. MacDavid (cited in Kramsch, 1995) states that a native speaker refers to a person who continuously acquires the language since an early age without

conscious study. However, this perspective is contested by Davies who believes that a non-native speaker being able to acquire the language skills as equally as a native speaker should be identified as a native speaker (Kramsch, 1995). As a result of this ambiguity, other terms such as ‘proficient’ or ‘competent-user’ are proposed to replace the native speaker term by some educators (Kramsch, 1995). It is likely that several scholars provide many definitions for “a native speaker” in order to escape vagueness. As a consequence, some definitions provided by several researchers (e.g. Stern, Crystal, Richards, et al., David) are concluded by Medgyes below:

1. was born in an English-speaking country; and/or
 2. acquires English during childhood in an English-speaking family or environment;
 3. speaks English as his/her first language;
 4. has a native-like command of English;
 5. has the capacity to produce fluent, spontaneous discourse in English;
 6. uses the English language creatively;
 7. has reliable intuition to distinguish right and wrong forms in English.
- (Medgyes ,1994, p.10)

Although, the mentioned definition conclusion seems broad and tends to avoid critical views, Medgyes still expresses some arguments against it. For instance, regarding language competence, he states

that the criteria used to evaluate a native speaker’s language competence are unclear. In addition, the place of birth used to identify a native speaker is still complicated. He expresses doubt that one defines a native speaker as a person who was born in an English-speaking country, if a child who was born in the UK and after birth he/she moves to live in a non-English speaking country, whether he/she is identified as a native speaker. Therefore, it seems difficult to provide a clear definition of a native speaker in the face of many researchers’ points of view. However, this native speaker definition issue may be more clarified by the three concentric circles of Kachru (cited in Medgyes, 2001, p.3) which divide countries into three types: the inner circle, which refers to the countries using English as a first language, the outer circle, which consists of the countries that used to be colonized by the inner circle countries, and the expanding circle, which simply refers to the countries using English as a foreign language. Therefore, it is possible to say that the countries belonging to the inner circle are native speakers of English. Regarding the definition of a non-native speaker, this term tends to be less complicated to define. Davies further points out that the term of a non-native speaker could be defined in the opposite way of a native speaker. In other words, it means that if they are not native speakers, they

are native speakers (Grubbs, Jantarach & Kettem, 2010). Besides, Medgyes (2001) also added that a non-native English-speaking teacher refers to people who use English as a second language or as a foreign language, use English for career purposes, and have to teach students having the same mother tongue. After obtaining a clearer understanding of native and non-native speaker terms, it is interesting to know how students perceive NES and NNES teachers in the next part.

Students' Perceptions towards NES and NNES Teachers

It is undeniable that NES and NNES teachers seem to be differently perceived by students in a variety of aspects. However, in this paper much attention is given to three main aspects: culture, teaching style and assessment, and English proficiency.

- Cultural Knowledge

To start with the cultural knowledge, it goes without saying that the language and the culture are inseparable. Thus, learning another language, learners will inevitably learn the cultures of people who use that language in order to communicate with them effectively. NES teachers who speak English as a mother tongue are seen to possess the knowledge of the target cultures, history, and customs by a

lot of students, according to the study of Jin and Cortazzi, (1995). Similar to the previous research, Rao 's study finding (2010) revealed that NES teachers were considered to be knowledgeable about English-speaking country cultures by most students in the study since they were able to respond to students' cultural questions. Not only do NES teachers physically represent the cultures from which they come, but sometimes, they tend to present their cultures in other ways. For instance, their ideas and values are consciously and unconsciously expressed through teaching or making comments on the focused issues. Kramsch (1995) indicates that NES teachers are likely to transmit their views, and values based on the native speakers' point of view in teaching language, while NNES teachers appear to express their views on the world through their own cultures. Thus, presenting the teachers' cultures is unavoidable in the classroom. Besides, students believe their NES teachers are representatives of Western cultures. This may be as a result of the use of teaching and learning materials produced in the western countries. It can be seen that many English-speaking country cultures are contained in English-language textbooks written by American or British writers. Alptekin (1992) claims the contents of textbooks are primarily focused on the American or British cultures because

the native-speaker textbook writers are familiar with their cultures. As a result, they may find it easy to produce English textbooks reflecting their cultures because they do not need to experience the difficulty of learning about other cultures with which they are not familiar. This may influence students to automatically absorb something of the American or British cultures from the English-language textbooks they are using.

NES teachers may be viewed by students as knowledgeable people regarding the target cultures. In contrast, NNES teachers are seen to lack a high level of knowledge of the English cultures. Some students possibly think that NNES teachers; especially teachers who have never been to English-speaking countries before are poor at providing some cultural information on the target cultures because teachers may not be familiar with them. As a result, NNES teachers could not provide much information about those cultures to them. By contrast, NNES teachers are possibly thought to be representatives of the learners' cultures. This occurs due to the use of teaching and learning materials or classroom activities that are related to the learners' own values or cultures. Byram and Flemming (1998) express interesting ideas about this issue that transmitting the teachers' cultures cannot be avoided in the second language classroom since the

teachers may consciously or unconsciously deliver their cultures while teaching. NNES teachers may use examples and activities that students are familiar with help students understand some lessons more clearly. Overall, it can be concluded that NES teachers are seen as the target language representatives while NNES are believed to be the source of the learners' culture.

As mentioned above, NES and NNES teachers tend to present or represent only the English-speaking country cultures. However, nowadays English has become a lingua franca used by a large number of people around the world. Learning and understanding only their cultures or the target cultures is not sufficient. In order to communicate with people from different cultural backgrounds successfully; students need to be aware not only of their own cultures but others. Therefore, teaching students to become an "intercultural speaker" seems to be a significant goal of NES and NNES teachers in the era of intercultural communication. The intercultural speaker is defined as "a person who mediates between relatively well-defined linguistic and cultural entities and between people whose ways of thinking and acting are strongly influenced by these linguistic and cultural entities", (Jaeger, 2001, p. 56). Furthermore, Byram, Nichols, & Stevens, further explain that an intercultural

speaker has “a willingness to relativise one’s own values, beliefs and behaviours, not to assume that they are the only possible and naturally correct ones, and to be able to see how they might look from the perspective of an outsider who has a different set of values, beliefs and behaviors” (Myers, 2006, p.2). Thus, it is interesting to note that intercultural communicative competence should be taken into consideration by both NES and NNES teachers in teaching English as a second language in the era where the majority of English users are not native speakers of English.

- Teaching Styles and Assessments

With regard to teaching styles and assessments, it is noticeable that NES and NNES teachers are perceived by students to be different in the areas of teaching styles and assessments. This distinction could be clearly noticed in teaching between NES teachers and NNES teachers who come from Asian countries. Due to the fact that the Western and Asian cultures are significantly different, teaching styles and assessments appear not to be the same. For example, NES teachers seem to teach by using a student-centered teaching approach, while NNES teachers are likely to pay attention to teacher-centered teaching methods. Thus, NES teachers may encourage students more to

participate actively in classroom activities, work as a group or initiate questions when they do not understand. Jin and Cortazzi (1995) comment regarding the Western teaching culture that in the language classroom teachers have the teaching purpose of communication skill development and they tend to use learner-centered methods and a task-based or problem-solving approach in the teaching process. Thus, classroom interaction seems to be extremely important in the teaching process. On the other hand, Asian NES teachers seem to spend a lot of time giving lectures rather than organizing learning activities for students or encouraging students to have interaction in the classroom. Take Chinese teaching culture as an example: according to the Chinese teaching culture, mastering knowledge of grammar and vocabulary means successful learning and this knowledge can be mainly obtained from teachers and books (Jin & Cortazzi, 1995). As a result of this culture, the Chinese teachers are likely to be the center of teaching and learning in the classroom. One realizes that this situation appears to be similar to other Asian countries such as Thailand.

In addition, NES and NNES teachers are viewed to be contrasted in providing assessments to students. Many students believe NES teachers to be less strict in providing feedback than NNES teachers.

Having different teaching purposes could be a significant explanation of this situation. Medgyes (1994) points out that NES teachers aim at teaching English for communication while NNES teachers focus primarily on teaching grammar rules. This can explain why NES teachers do not consider students' errors as a severe issue and they seem to be able to tolerate them. Sheorey's study (1986) revealed that NES teachers assessed students' written work with less strictness compared to NNES teachers, giving higher scores for written assignments than were given by NNES teachers to the same assignments. On the one hand, NNES teachers are thought to be more strict and serious with form and accuracy, and they correct students' errors more often in the oral classroom. This may be due to the education system in their countries aiming at preparing students for examinations. Thus, teachers need to place great emphasis on teaching grammar rules and be strict with error correction. Thus, NES and NNES teachers are differently viewed by students, both as regards teaching styles and assessments.

- Language Proficiency

Regarding language proficiency, it is obvious that sounding like a native speaker appears to be the most significant goal for second-language learners. Thus, NES teachers are viewed by students as

the model of standard English because they are able to use their language perfectly and naturally. On the other hand, students seem not to have trust in NNES teachers' language capacity. According to several studies, the results reveal that NES teachers are considered to be more proficient in using accurate language to teach students; especially, teaching vocabulary, pronunciation or oral skills (e.g. Arva & Medgyes, 2000; Medgyes, 1991). As a consequence, students have strong preference for NSTs to teach oral and pronunciation skills (e.g. Grubbs et al., 2010). Although, NNES teachers are thought to be good at explaining grammar rather than NES teachers, according to many research findings (e.g. Grubbs et al., 2010; Lasagabaster & Sierra, 2002), many students may not have confidence in their ability because of NNES teachers' foreign accents. Numerous language learners evaluate others' language ability based on their accents and pronunciations. The results of some studies (e.g. Nelson, 1991; and Solomon 1991 cited in Butler, 2007, p.7) demonstrate that parents and students consider teachers who have native accents to be smarter than teachers who possess foreign accents. Therefore, NES teachers' language proficiency is viewed as superior to NNES teachers based on the accent. In short, it can be seen that NES and NNES teachers are differently viewed by English-

language learners. Thus, it will be interesting in the following sections to explore how these perceptions have an impact on students' second-language acquisition

The Effects of Students' Perceptions of NES and NNES Teachers towards English-Language Learning

Students' perceptions of NES and NNES teachers possibly have direct impacts on students' second- language learning in various ways. However, as far as I am concerned three significant issues are particularly noteworthy: motivation, educational decision making, and teaching and learning behaviors.

- Motivation

Motivation needs to be mentioned first because it plays a significant role in successful language learning. Motivation can encourage students to frequently practice and try harder to learn the language successfully. Although motivation in learning English can be derived from various sources, perceptions of students towards NES teachers' cultures tend to have a key role in promoting their learning motivation. Students may have strong motivation if they are interested in the target cultures. According to Coleman's study (1997), the finding indicates that European learners are motivated to learn a foreign language by their interest in the

target cultures. As a result of being representatives of the English-speaking country cultures, NES teachers are likely to have positive effects on students' motivation because students want to be exposed to both language and cultures through studying with NES teachers. This tends to encourage them to pay more attention to learning English with NES teachers rather than NNES teachers. Moreover, having the major goal of speaking like a native speaker is another factor that possibly contributes to promoting learners' motivation. A large number of students who have a *high* level of *achievement motivation* may learn and practise as hard as they can to achieve the goal of sounding like a native speaker. Thus, students' motivation can be derived from learning from NES teachers. On the other hand, some students may find learning with NNES teachers more interesting because they perceive that NNES teachers to be capable of teaching English grammar and difficult vocabulary. Students who strongly believe that their knowledge is centrally grammar and vocabulary may have motivation to learn with NNES teachers.

In addition, corrective feedback from NES and NNES teachers appears to have a role to play in encouraging students' learning motivation. One may think that the majority of students prefer

NES teachers' providing feedback; especially, in the conversation classroom since their primary purpose of teaching is communication. Therefore, they may provide more implicit corrective feedback to students in the oral classroom. Implicit corrective feedback such as recast appears to stimulate students to have more motivation in taking part in classroom events. Students, specifically, in Asian countries, may be very shy to speak English because they are afraid of making mistakes. If their teachers provide appropriate corrective feedback to them, they will not feel embarrassed and try to engage actively in activities. The more students take part in activities, the more students have a chance to practise and learn. It seems to be true that motivation can come from teachers' appropriate feedback. However, it is not always true that NES teachers seem to create more learners' motivation. NNES teachers possibly promote students' motivation in learning as well since it depends on teachers' individual characteristics and teaching styles.

- Educational Decisions

Regarding educational decision-making, the perceptions of NES and NNES teachers can influence students' decision-making on education. As mentioned above, various students consider that NES teachers

are more qualified to teach students the English language since they can use their language perfectly and fluently. Furthermore, they are a good role model of accurate English usage. Thus, many students may prefer to study English with NES teachers to NNES teachers. They may look for various ways to study with them such as taking extra courses at private language institutions or learning English abroad. Some students may decide to abandon their current studying in their own countries to participate in some projects giving them a chance to be exposed to English in native-speaking countries. Moreover, these perceptions towards NES teachers may greatly influence students in making a decision to pursue their degrees in universities which offer courses taught by NES teachers; even though, they do not like that field. This decision possibly has huge impacts on students' future careers and lives because they may have to suffer from doing undesirable jobs for their entire life. Furthermore, some students may decide not to take some subjects that they are extremely interested in because lecturers in those subjects were not native speakers of English.

This is because both numerous second language learners and NNES teachers may hold the same view that NES teachers know and are able to use their own mother tongue well. Referring to the

study of Phothongsunan & Suwanarak (2008), the result indicated that the majority of Thai English instructors in the study agreed that NES teachers were superior to NNES teachers in English knowledge. Consequently, many students who pursue different degrees in English speaking countries prefer to study with NES teachers to NNES teachers because they think that NES teachers know their language well and therefore understand the content of the subject better than NNES teachers. As a consequence, they choose to study with NES teachers, even though NNES teachers are qualified and knowledgeable about that subject.

Take my classmates as examples: many of my friends taking the Master's degree in one university in the UK complained a lot when they had to take classes with NNES instructors. They thought that NNES instructors would not possess adequate knowledge to teach them. Thus, they decided not to take those optional subjects taught by NNES instructors, even though the NNES instructors possessed adequate knowledge to teach those subjects. On the contrary, they took another course that they didn't like because the lesson was delivered by NES teachers. Thus it is obvious that students' perceptions towards NES and NNES teachers can affect their education decision-making and their future careers.

- Teaching and Learning Behaviors

Lastly, teaching and learning behaviors can be affected by misunderstanding of cultural differences. Due to the fact that NES teachers' cultures and learners' cultures in many countries are very different, this can create teaching and learning problems in the second language classroom. Additionally, this difference may lead to changing some teaching and learning behaviors for both teachers and students. For instance, NES teachers who teach students in Thailand may feel uncomfortable when students do not engage actively in classroom discussion. In addition, they may not appreciate students who do not raise questions when they do not understand. As a result, NES teachers may feel unhappy to teach Thai students. However, if NES teachers understand and know more about the learners' cultures, they will more understand students' behavior because Thai students' learning styles are possibly influenced by Thai learning culture. Liu (cited in Prommee, 2010, p. 104) indicates that Thai classroom norms and the lack of language ability are causes of being passive students. Besides, Liu further explains that referring to social norms of appropriate classroom behavior, good students are expected to be attentive and silent learners and they should not speak if the teachers do not ask them questions. Due to this norm, many Thai

students tend to be passive in the classroom. However, being embarrassed at making mistakes may be another reason for not taking part in classroom activities. Thai students are very shy to speak English because they do not want to lose face when making errors. Therefore, if NES teachers are aware of this difference, they may understand and adjust their teaching styles to suit the learners. At the same time, if the students learn more about their teachers' teaching cultures, they could change their behavior in the classroom. However, cultural differences may not create the problem for NNES teachers because the teachers know the learners cultures well. As a result, problems may not occur in the classroom. In short, although, in fact there are many impacts caused by students' perceptions of NES and NNES teachers, the three mentioned issues seem to be obvious in the second language classroom; especially, in Asian countries such as Thailand.

Conclusion

To summarize, students' perceptions as regards NES and NNES teachers tend to exert great influences on second-language learners as mentioned above. Moreover, NES teachers appear to be positively perceived by students in the second-language learning because they are able to use their mother tongue effectively and fluently. However, as far as

I am concerned one should not evaluate teachers' teaching qualifications only from their accents or nationalities. On the other hand, other qualifications such as language ability, professional training and experience need to be considered when referring to qualified English teachers. Therefore, NES teachers who have insufficient language capability or who have never been trained or have no second-language teaching experience may not be able to teach students as well as NNES teachers who have advanced English knowledge and have experience and professional certificates. However, in an age of globalization where English has become a lingua franca, teaching students to become proficient in English seems not to be enough to make them communicate successfully with people from different cultures. On the other hand, raising students' awareness of other cultures is likely to be another role of both NES and NNES teachers to play in language teaching, nowadays. Consequently, it would be better if both NES and NNES teachers could work together to provide students with both language knowledge and intercultural communicative skills in order that they can effectively communicate with other people in the world of international commercial, scientific, scholarly and human contact.

REFERENCES

- Alptekin, C. (1992). Target-language culture in EFL materials. *ELT Journal*, 47(2), pp. 136-143.
- Arva, V. & Medgyes, P. (2000). Native and nonnative teachers in the classroom. *System*, 28(3), pp.355-372.
- Butler, G. Y. (2007). How are non native-English-Speaking teachers perceived by young learners? *TESOL Quarterly*, 41(4), pp.731-755.
- Byram, M. & Fleming, M. eds. (1998). *Language learning in intercultural perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coleman, A. J. (1995). *Evolving intercultural perceptions among university language learner in Europe*. In: M. Byram, and M., Fleming, ed. 1998. *Language learning in intercultural perspective*. Cambridge: Cambridge University Press. pp.45-75.
- Faez, F. (2011). Reconceptualizing the native/nonnative speaker dichotomy, *Journal of Language, Identity & Education*, 10(4), pp. 231-249.
- Grubbs, J. S., Jantarach, V. & Kettem, S. (2010). Studying English with Thai and nativespeaking teachers. *Teachers and Teaching*, 16(5), pp. 559-576.
- Jæger, K. (2006). *The intercultural speaker and present-day requirements regarding linguistic and cultural competence*, [online] Available at:<<http://inet.dpb.dpu.dk/infodok/sprogforu m/Espr19/Jager.pdf>> [Accessed 16 January 2012]. p.56.
- Jin, L., & Cortazzi, M. (1995). *The culture and the learner brings: a bridge or a barrier?* In: M. Byram, and M., Fleming, ed. 1998. *Language learning in intercultural perspective*. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 98-118.
- Kramsch, C. (1995). *The privilege of the intercultural speaker*. In: M. Byram, and M., Fleming, ed. 1998. *Language learning in intercultural perspective*. Cambridge: Cambridge University Press. p. 20.
- Lasagabaster, D. & Sierra, M.J. (2002). University students' perceptions of native and nonnative speaker teachers of English. *Language Awareness*, 11(2), pp. 132-142.
- Medgyes, P. (1991). Native or non-native: who is worth more?. *Oxford Journal*, 46(4), pp. 340-349.

- Medgyes, P. (1994). *The non-native teacher*. London: Macmillian. p.10
- Medgyes, P. (2001). *When the teacher is a non-native speaker*. In: M, Celce-Murcia. ed.2001. *Teaching English as a second or foreign language*, 3rd ed. Boston: Heinle and Heinle. p. 430.
- Myers, J. (2006). *Constructing EFL learners as intercultural speakers through digital technologies*. In: (Kookmin University), 60th Anniversary conference: new trends in English teaching in the globalized age. Seoul, Kookmin University 20 October 2006. Seoul: Kookmin University. p.2.
- Phothongsunan, S. & Suwanarak, K. (2008). Native and Non-Native Dichotomy: Distinctive Stances of Thai Teachers of English. *ABAC Journal*, 28(2), pp. 10-30.
- Prommee, B. (2010). *Intercultural communication problems in the classroom situation of MBIC students at KMUTNB*. M.A. King Mongkut' s University of Technology North Bangkok.
- Rao, Z. (2010). Chinese students' perceptions of native English-speaking teachers in EFL teaching. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 31(1), pp.55-68.
- Sheorey, R. (1986). Error perceptions of native speaking and non-native speaking teachers of ESL. *ELT Journal*, 40(4), pp. 306-312.

การสอนการเขียนแบบสังเคราะห์: ระบบเสริมศักยภาพทางการเรียนออนไลน์
A Synthesized Teaching Writing Approach: The Online Scaffolding Model

พวงเพชร โทณะวณิก*
Phuangphet Tonawanik*
วongshu Woon**
Wong Shu Woon**

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

*Assistant Professor of English School of Humanities and Tourism Management, Bangkok University.

*E-mail: ptonawan@hotmail.com

**คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมาลายา กัวลาลัมเปอร์

**Faculty of Education, University of Malaya.

**E-mail: Mcky1224@hotmail.com

Abstract

This paper presents a practical Online Scaffolding Model for ESL writing for further experiment to determine whether the model is capable of helping ESL student writers to write independently and to improve the quality of their essays in the ESL writing classroom. Traditional teaching writing approaches have their own weakness and strength; using them separately may not be fully effective. Therefore, this proposed Online Scaffolding Model incorporates the insights of the three main approaches- product, process and genre-oriented – with several key aims. First, the model sets out to give learners the experience of completing an authentic extended writing task by incorporating the writing process which involves prewriting, drafting, feedback and revising independently. Second, the model applies the concept of scaffolding to provide learners with the supports they need to assist them in the process of writing. Furthermore, it encourages learners to make use of the Internet to interrogate information and ideas while conducting research online. More importantly, in terms of language goals, the model provides learners with the supports they need, additional to the use of online dictionary and thesaurus, by introducing and training them in methods to query online corpora while providing feedback on their work by the instructor.

Keywords: Teaching writing, Online scaffolding, Teaching writing approach, Autonomous learning, Improving student's writing

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอรูปแบบการสอนการเขียนด้วยระบบเสริมศักยภาพทางการเรียนออนไลน์ สำหรับผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง เพื่อให้ผู้สนใจนำไปทดลองใช้จริงในชั้นเรียนว่ารูปแบบนี้ช่วยผู้เรียนให้สามารถเขียนย่อหน้าหรือเรียงความและพัฒนาคุณภาพของงานเขียนได้ด้วยตัวเองหรือไม่ วิธีสอนการสอนการเขียนที่นิยมใช้กันทั่วไปนั้น มีข้อดีและข้อด้อยของแต่ละวิธี การใช้เฉพาะวิธีใดวิธีหนึ่งจึงอาจทำให้การเรียนการสอนในวิชาการเขียนไม่เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ได้ ดังนั้นรูปแบบการสอนการเขียนด้วยระบบเสริมศักยภาพทางการเรียนออนไลน์ จึงเป็นการรวมเอาข้อดีของวิธีสอนที่ได้รับความนิยมสามวิธีไว้ด้วยกันคือ การสอนที่เน้นผลงานเขียน (product) การสอนที่เน้นขั้นตอนการเขียน (process) และการสอนที่เน้นรูปแบบการเขียนประเภทต่างๆ (Genre-oriented) และเพิ่มเทคนิคที่เป็นการช่วยผู้เรียนมากขึ้น กล่าวคือ รูปแบบนี้กำหนดให้ผู้เรียนเขียนความเรียงที่มีความยาวหลายย่อหน้า โดยจะเรียนรู้กระบวนการเขียน เช่น ขั้นตอนก่อนลงมือเขียน การร่าง การรับฟังข้อเสนอแนะ และการปรับปรุงงานเขียนขั้นตอนสุดท้ายด้วยตนเอง ประการที่สอง รูปแบบนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดการเสริมศักยภาพผู้เรียน (Scaffolding) เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในทุกขั้นตอนของการเขียน นอกจากนี้วิธีนี้ยังช่วยส่งเสริมและฝึกให้ผู้เรียนใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะเขียนเพื่อให้เกิดความคิดกว้างขวาง และประการสำคัญคือช่วยเพิ่มศักยภาพการใช้ภาษา เพราะนอกจากส่งเสริมการใช้พจนานุกรมต่างๆออนไลน์แล้วรูปแบบการสอนนี้ฝึกให้ผู้เรียนตรวจสอบและศึกษาการใช้ภาษาอย่างถูกต้องและมั่นใจจากเว็บไซต์คอร์ปอราออนไลน์ (Online Corpora) ขณะเดียวกันยังคงได้รับคำแนะนำ (Feedback) จากอาจารย์ผู้สอนอีกทางหนึ่ง การสอนให้นักศึกษาใช้คอร์ปอราออนไลน์เป็นการลดภาระผู้สอนในชั้นเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีพ

คำสำคัญ: การสอนการเขียน การส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนออนไลน์ วิธีการสอนการเขียน
การเรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนาทักษะการเขียน

Introduction

Writing is often an agonizing experience for many native speakers and ESL learners, especially expository essay writing, which among students has been one of the least favored forms of writing [...] for many years (Andrews, Torgerson, Low & Mc Guinn, 2009). Students find it hard to grapple with argumentative writing, a form of discourse often tested in internationally recognized standardized tests such as the Test of English as a Foreign Language (TOEFL), the International English Language Testing Systems (IELTS) and the Graduate Record Examination (GRE). A number of studies on L2 university argumentative writing have indicated L2 university students' lack of preparation for English argumentative writing, and thus their inadequate performance, producing texts that are often poorly reasoned and minimally developed (Varghese and Abraham, 1998).

Deteriorating writing performance has become a global concern, causing many researchers, educators and policy makers to shift their attention back to research on writing instruction. For instance, the percentage of Year 9 (age 14-15) Australian students who perform below standard in writing is double of those who perform below standard in reading (Ministerial Council on Education,

Employment, Training and Youth Affairs, 2008). In the U.S., indicators suggest that secondary students there have long struggled and continue to struggle to show mastery of written composition (Beck, 2009). Similar trends have also been noted in the UK (Andrews, 2008) and in Malaysia. According to Hassan & Selamat (2002), the writing skill is one of the two weakest language skills of L2 learners in Malaysia.

Most Asian secondary schools, particularly in Malaysia, have a “teacher-centered, examination-oriented teaching culture” (Pennington 1995: 707) and a product-oriented educational system (Pennington 1996). A product-oriented approach focuses on the product emphasising surface level errors and mechanics of the language (Chow, 2007) rather than the process of writing used in teaching writing. Most students do not know how to do free writing, and they do not possess the strategies for composing texts independently. Furthermore, most of them do not enjoy writing and lack confidence in writing on their own.

In looking at approaches to writing, it is important to explore the impact of the use of computer and technology, particularly among tertiary-level students. Since computers nowadays are as “natural in children’s environments as TV was to the last

generation, and movies and radio were to the generation before that” (Wepner, Valmont & Thurlow, 2000, p.4), and also because “computers as literacy environments have become an undeniable part of the academic landscape” (Selber, 2005, p.331), it is essential to incorporate computer and technology as instructional components for writing instruction in today’s classroom. Despite the insufficiency of school computer labs, almost all students have their own mobile phones or tablets that can easily access to internet.

Since the introduction of computer into educational settings beginning in the late 1970s (Pennington, 1993), many researchers who have investigated the impact of computers on writing have concluded that computers influence the ways students learn to write, and many of these studies suggested that writing on computers can help enhance students’ written work (Goldberg, Russell & Cook, 2003).

It is not uncommon to find the use of drills, rote learning and memorizing of model answers (Tan, 2006) in the teaching and learning of writing, which seriously discourages the ability to transform information. Moreover, many English writing tasks are to be completed in the time frame as well as are still conducted

in traditional ways, involving paper and pen. The hassle of writing and rewriting or recopying discourages students to write (Schwartz, 1982).

The process of writing taking place in classrooms was often burdened by the constraint of limited resources. The reality of scant references and resources during the writing class might leave student writers not knowing how to improve the structure and content of their essays, especially when attempting to write within a discursive genre such as the expository or argumentative essay.

Furthermore, many student writers who are English learners do not use English in their day-to-day activities, and hence are restricted by a limited pool of vocabulary and linguistic proficiency. Thus, they often find it difficult to express themselves in their essays in a systematic and well-structured way (Guan, 2009). To avoid this problem, students will then rely on their less-sufficient cell phone dictionary or writing instructors as a source of information and correct language.

Apart from lexical limitations, the argumentative genre emphasizes the semantic micro-functions of individual words and sentences as well as the macro-purpose of language use that seeks to

achieve a communicative purpose at the level of discourse as a whole (Lin, 2006). It also helps to refine written communication through arguments and critical thinking skills. Without an appropriate channel of resources, learning may not be effectively supported, especially among weaker students.

In addition, given the amount of conscious effort put into the writing process, students will expect feedback on their written work and may feel discouraged if none is provided (Hedge, 1988). However, it is necessary to balance between the needs of individual students for meaningful feedback and the unfortunate reality of ever-increasing workloads, some of the problems faced by many teachers (Gilmore, 2008). In Malaysian secondary schools, for example, it is common for a writing teacher to conduct at least three concurrent writing classes, with each class consisting of 30 to 35 students. In other words, the writing teacher will have at least 90 essays to mark for each assignment, and the number will easily double or triple if the process-writing approach is adopted, which demands rewriting of initial drafts. As a result, it becomes very difficult to explain to students the grammatical errors and problematic areas in their essays.

So how do writing teachers in similar situations deal with these problems? According to Badger & White (2000), an effective methodology for teaching writing requires the incorporation of the insights derived from the product-, process-, and genre-based approaches to teach and improve students to write efficiently and to enable them to cope better in their further studies and working lives. Keeping this in mind, the present paper proposes an Online Scaffolding Model, the combination of synthesized writing approaches as well as online scaffolding features, such as online resources, dictionary, thesaurus and corpora in writing practice.

The Main Approaches to Teaching of Writing

a. The Product-oriented Approach

According to Badger & White (2000), the most explicit description of the product-oriented approach is provided by Pincas (1982). This approach is also known as a method to teaching of writing which focuses on writing tasks in which the learner imitates, copies and transforms teacher-supplied models (Nunan, 2001). The focus in product-oriented writing classes is on the written product rather than on how learners should approach the

process of writing (Grabe & Kaplan, 1997). It sees writing mainly as involving knowledge about language structure, and writing development as the result of the imitation of input in the form of teacher-supplied texts (Badger & White, 2000).

The product-oriented approach has its weaknesses and strengths. The weaknesses of this approach are first, that process skills like planning and revising a text are given a relatively small role, and second, the knowledge and skills that learners bring to class are undervalued. Its strengths are that it acknowledges the need to provide learners linguistic knowledge about texts, and understands that imitation is a way in which learning takes place.

b. The Process-oriented Approach

In the process-oriented approach, teaching focuses on the writing process rather than the final product. It includes several stages: pre-writing (brainstorming and assessing of ideas), drafting, seeking feedback (from peers or the instructor), revising (on the whole text level and at the paragraph or sentence level), proofreading and publishing the final text (Sun & Feng, 2009). Most importantly, these composing sub-processes are recursive instead of linear in nature (Chow, 2007). The process

enables a writer to get closer to perfection of the composed work by producing, reflecting on, discussing and reworking successive drafts of a text. Furthermore, this approach emphasises the writer as an independent producer of texts, a framework where teachers allow their students time and opportunity to develop their abilities to plan, to define rhetorical problems, and to propose and evaluate solutions (Kim & Kim, 2005)

Like the product-based approach, it has its strengths and drawbacks. Badger & White (2000) highlight the main advantages of this approach: it understands the importance of the skills involved in writing, and second, it recognises that the knowledge and skills that learners bring to class contribute to the development of their writing abilities. According to them, the disadvantages of the process approach are first, that it does not give sufficient importance to the type of texts produced and why such texts are produced, and second, it does not provide adequate linguistic knowledge and guidance in order to write successfully.

Recognising the weaknesses of this approach, Bizzell (1982) proposed focusing on the conventions of different academic discourse, where the relationship among discourse, audience and knowledge are

emphasised; subsequently, this would help prepare students for the different types of writing discourse at the tertiary level (Chow, 2007). Bizzell also proposed offering external assistance to help guide individual writers to define problems, work out solutions and shape texts.

c. The Genre-oriented Approach

The genre-based approach focuses on the reader and the conventions that a piece of writing needs to follow so that it is acceptable to its audience (Kim & Kim 2005, citing Muncie, 2002). This is an approach where teaching and learning focuses on the understanding and production of selected genres (Lin, 2006) that, as described by Freedman & Medway (1994), could be classified broken down into exclusive categories such as exposition, argument and description, and subcategories such as business letter and lab report (Kim & Kim, 2005). According to Hicks (1997), genre theory calls for a return to grammar instruction, but at the level of the text. In other words, it is concerned not just with the semantic micro-functions of individual words and sentences, but with the macro-purposes of language in order to achieve its communicative purposes (Lin, 2006).

Badger & White (2000) highlight the strengths and limitations of this approach. The positive sides of this approach are first,

that it recognises that writing takes place in a social context and is a reflection of a particular purpose, and second, it understands that learning occurs consciously through imitation and analysis. They also point out the negative aspects of this approach, including underestimating the skills needed to produce a text and a tendency to view learners as merely passive.

A Synthesis of Approaches

The three writing approaches discussed above largely complement one another, and it becomes more apparent when their strengths and weaknesses are evaluated. An effective methodology for teaching writing, as emphasised by Badger & White (2000), requires the incorporation of the insights derived from the product-, process-, and genre-based approaches. They also suggest that one way is to begin with one approach and adapt it. To illustrate the above, Badger & White cite White & Arndt (1991), who suggested utilising techniques such as ‘group work,’ where input is provided by other learners, and ‘conferencing,’ where input is provided on a one-to-one basis by the teacher. These suggestions were made to solve one of the problems in the process approach, namely the lack of input.

This has inspired the eclectic model developed for future implementation. To begin with, the process-oriented approach is adopted and later adapted by incorporating a few other methods to support the teaching/learning process, which include analysing model essays, researching the Internet for relevant materials, and using online dictionaries, thesaurus and corpora.

The essential idea for the proposed model is as follows:

- (1) writing requires knowledge of the structure and organisation of texts (as in a product-oriented approach), knowledge about the context and purpose of writing (as in a genre-oriented approach), and knowledge about language (as in both product- and genre-oriented approaches); consequently, the use of model essays was proposed.
- (2) writing requires skills in using language (as in a process-oriented approach), so the use of online dictionaries, a thesaurus and corpora was proposed.
- (3) writing requires knowledge of the content (as in a genre-oriented approach), so the use of the Internet as a source for facts and details was proposed.

- (4) writing development occurs through drawing out the learner's potential (as in a process-oriented approach), so the proposed model was a process-based model.
- (5) writing development occurs through providing appropriate and adequate input to which learners can respond (as in product- and genre-oriented approaches), and by providing feedback to help learners through the stages of the writing process (as in a process-oriented approach); consequently, model essays, teacher's feedback on writing and online corpora were proposed.

Scaffolding

Scaffolding features as the core component of this proposed model. The term scaffolding is a technique that involves changing the level of support for learning where over the course of teaching/learning, the more skilled person (e.g. a teacher or advanced peer) adjusts the amount of guidance to fit the learners' current performance (Santrock, 2008). The concept of scaffolding is closely linked to the idea of ZPD (Zone of Proximal Development) as developed by Vygotsky, often applied to help students attain the upper limits of their ZPD (Horowitz et. al., 2005). According to Santrock (2008), the teacher

normally uses direct instruction when the student is learning a new task, but less guidance is given as the student's competence increases.

Santrock (2008: 49) also mentions that the best way to scaffold student's learning and to help them develop more sophisticated thinking skills is to ask probing questions such as "What would an example of that be?", "Why do you think that is so?", "Now, what's the next thing you need to do?" and "How can you connect those?" Over time, learners should begin to internalise these kinds of probes and monitor their own work (Horowitz et. al., 2005). Teachers who adopt scaffolding allow their students time to sort out and manage their problems and guide them later should they make no further progress (Horowitz et. al., 2005).

One of the types of scaffolding that Yelland and Masters (2007) proposed was technical scaffolding, in which computers or technology act as a scaffold to support the creation and development of conceptual understandings. Wood and Wood (1996) provided an example of the ways in which the computer can act as a scaffold via the use of a software program serving to tutor and guide learning toward specific outcomes. However, Yelland and Masters (2007) stress that teachers play a critical

role in this computer-based context. The teacher should appear to be confident in her/his approach and encourage learners to take the risks. Teachers should also make learners realize that there is not always one way to solve a particular problem. It is evident that a teacher who effectively scaffolds learning ensures that children are afforded the opportunity to maximize their potential and use higher-order thinking skills to solve problems.

The model proposed is supported by the concept of scaffolding to a certain extent, and asking probing questions was often used during the redrafting stages of the process of writing. The scaffolding in this proposed model incorporated the following features: a predetermined essay structure, joint instructor-student analysis of model essays; focus on language skills and knowledge, and feedback from the writing instructor. These features will be discussed in the following section.

Scaffolding Features

Scaffolding features for this proposed teaching model are carefully considered and can be chosen to provide relevant and appropriate support to facilitate students' writing. The scaffolding features include:

1. Explicit instruction

Explicit instructions in process-writing strategies and essay writing are provided. This feature introduces the writing process. Guidelines for writing a specific kind of expository essay are given to allow learners to focus on the structure of the target genre while introducing them to important rhetorical patterns. Some may regard this approach as overly prescriptive, but Cotterall & Cohen (2003) argue that ensuring the predictability of structure could serve to effectively enhance the learner's sense of security.

2. Joint Instructor-Student Analysis of Model Essays

Generally, this instruction seeks to increase student awareness of the generic identity of specific type of essays through genre analysis. It offers a visible means of transmitting the main features of the target genre and the patterns of the target language, while at the same time allowing learners to model the construction of the introduction and conclusion, thesis statements, topic sentences and supporting details as well as focusing on the use of signals, links and transition markers

3. Use of Technology and Focus on Language Skills and Knowledge

This refers to the use of technology in writing. First is the use of relevant online materials for content development. Then we can recommend the use of online dictionaries, thesauri and corpora to focus on language skills and knowledge. Students are introduced to searching an online dictionary and thesaurus for lexical input as well as online corpora for error correction purposes during the revision stage.

TheFreeDictionary, for example, contains 260,000 entries. It is augmented with Collin English Dictionary – Complete and Unabridged, and is enhanced by 30,000 illustrations, an audio pronunciation feature, etymologies, abbreviations and thesaurus features. Definitions are also accompanied by usage examples.

The British National Corpus (BNC) and the Corpus of Contemporary American English (COCA) are the two corpora introduced in this study. The key characteristics of these two free online corpora are summarised in Table 1 below.

Table 1

BNC	COCA
100 million word collection	450 million word collection
British English	American English
Written/spoken English	Written/spoken English
Not linked to other corpora	Linked to other corpora

Key Characteristics of BNC and COCA

Sources: <http://www.natcorp.ox.ac.uk/corpus/index.xml>, <http://corpus.byu.edu/coca/>

4. Feedback from Writing Teacher

The teacher's feedback aims to reinforce the uptake of ideas relating to the structure and pattern of content organization as well as learners' language skills and knowledge. While learners' attention is directed to language accuracy and use, concerns are also highlighted regarding incorporating appropriate and relevant ideas in appropriate sections of the essay, linking ideas adequately and using signposting language effectively.

Yoon (2008) pointed out that corpus technology has demonstrated great potential for L2 writing instruction. A corpus approach befits second language writing as it is text-oriented and makes use of words and word combinations as well as lexical patterns (Jabbour, 2001). One of the bases of corpus approach befits L2 writing is that one of its central principles sees vocabulary and grammar as interrelated (Halliday, 1992: Sinclair, 1991). The connection between vocabulary and grammar, known as lexico-grammar, emphasises the co-occurrence or most frequent combinations of words – "collocation" (Biber, 2001). For instance, the noun "arrival" is often followed by the prepositions "of" and "in".

Online Corpora in ESL Writing

Corpora refer to electronic authentic language databases available via the Internet or as software (Hasselgard, 2001). Language corpora are large collections of written and spoken texts extracted from books, newspapers, magazines, journals, transcribed speech, etc., produced by native speakers of English (Gilmore, 2008).

Indeed, many linguists believe that "much of language is made up of such 'multi-word units' [...] Because we now believe that a great deal of language is stored in people's minds as these 'chunks,'" it make little sense to see them as if generated according to grammar rules

alone (Schmitt & Celce-Murcia, 2010: 12). So such structures are best seen and taught within a broader “chunking” conception of the “company words keep” (Kryszevska & Davis, 2012; cf. video: <http://goo.gl/EYp9B>). This combined focus on lexical input and grammatical function is valuable for ESL and EFL learners as well as teachers. Furthermore, attempts to link the corpus approach with genre analysis have been particularly beneficial in domains such as English for Academic Purposes (EAP) and English for Specific Purposes (ESP). Genre-based corpus analysis looks within particular genres, such as business or legal English, for common collocations, and in the process may enable learners to achieve their communicative purposes within specific genres (Yoon & Hirvela, 2004). Hence, “given such emphases, the use of corpus data has become increasingly appealing” in L2 writing instruction, “where the simultaneous focus on vocabulary, grammar and discourse patterns provides second language writers with the kinds of target language input they especially need” to achieve higher levels of proficiency (p. 259).

Besides the lexico-grammatical aspect, the corpus approach also benefits L2 writing by offering learners a rich collection of real language use. Corpora, as discussed earlier, which are databases of authentic language uses gathered from

various sources, expose learners to large quantities of genuine language use; as a result, can enhance learners’ understanding of specific uses of target words in a wide variety of contexts and expand their L2 linguistic repertoire (Yoon & Hirvela, 2004). Reppen (2010) also stresses that corpus-based research can identify linguistic and situational co-occurrence patterns. She further explains that native speakers have strong and fairly accurate intuitions about whether a form is grammatical or not; thus they often notice the unusual rather than the typical uses of language. Yoon (2008) claims that the use of corpora gives learners more confidence in the quality of their final product and enabled them to approach writing with less emotional stress, leading to increased confidence in writing.

The third benefit of incorporating a corpus component in L2 writing instruction is that it fosters inductive learning (Gilmore, 2008; Yoon & Hirvela, 2004; Yoon, 2008), an important feature of second language acquisition. As learners examine multiple examples of a specific linguistic item, they are capable of making their own inductive discoveries about the target language. As a result, it leads to student-centred discovery learning which enhances the mastery of the learning process and learner self-confidence (Johns, 1991; Stevens, 1995).

Furthermore, Yoon (2008) states that the corpus approaches not only enhanced learners' awareness of lexico-grammatical patterning of texts, but also affected their approaches to writing and the writing process. Her research findings revealed that students' overall writing process (drafting, composing and editing) did not undergo dramatic changes as a result of corpus use, but the introduction of corpus technology to the writing process encouraged students to take more responsibility for their writing by checking the corpus, and also helped them to approach writing with more ease and confidence.

Given such benefits of corpora use in L2 writing, many studies have urged the inclusion of corpora in teaching materials and classroom activities; however, the call is not for a corpus-dominant writing pedagogy but for the incorporation of corpus technology as just one instructional component in writing classroom. (Yoon & Hirvela, 2004)

There is a wide selection of corpora ranging from in-house programmes or specialised corpora to general corpora (Yoon, 2008). In the present proposed model, two general corpora are introduced - The British National Corpus (BNC) and the Corpus of Contemporary American English (COCA). Bernardini (2001) argues that the

use of general corpora opens up a new dimension for "wide-ranging exploration of the pedagogic potential of large corpora" (p. 220), which could promote "serendipitous learning" (p. 226, cited in Yoon, 2008).

According to Gilmore (2008), training students in methods to query online corpora encourages them to focus on error correction, and at the same time provides them with the support they need to do so. This approach to dealing with error correction is in parallel with the constructivist theories of learning, which "sees individuals as active participants in the construction of their own personal meaning from the experiences they have" (citing Williams and Burden, 1997, Gilmore, 2008, p. 365). No doubt the corpus approach is more time consuming, but the increased cognitive work should encourage greater learning gains (Gilmore, 2008).

Conclusion

Teaching writing skills to non-native students is a very challenging task for teachers because developing this skill requires much time to achieve student improvement. In addition, teaching separate writing approaches in the writing class may not be fully effective since the weaknesses of each writing approach tend to impede students' writing development. To improve students' writing proficiency,

teachers may need to incorporate the insights of the three main approaches--product, process and genre-oriented-- into the writing class.

The proposed Online Scaffolding Model has several key aims. First, the model sets out to give learners the experience of completing an authentic extended writing task by incorporating the writing process which involves prewriting, drafting, feedback and revising independently. Second, the model applies the concept of scaffolding to provide learners with the supports they need to assist them in the process of writing. Furthermore, it encourages learners to make use of the Internet to interrogate

information and ideas while conducting research online. Finally, in terms of language goals, the model provides learners with the supports they need by introducing the use of online dictionary and thesaurus, training them in methods to query online corpora while providing feedback on their work by the instructor.

It is recommended that this synthesized teaching writing model be further experimented in usual writing classrooms to assess if this model is effective and capable of enhancing learners' writing ability and writing skills. Implementation of the model can be comparatively done among classes with similar levels of English proficiency.

REFERENCES

- Andrews, R., Torgerson, C., Low, G., & McGuinn, N. (2009). Teaching argument writing to 7-to 14-year-olds: an international review of the evidence of successful practice. *Cambridge Journal of Education*, 39(3), 291-310.
- Badger, R., & White, G. (2000). A process genre approach to teaching writing. *ELT Journal*, 54(2), 153-160.
- Beck, A. T., & Alford, B. A. (2009). *Depression: Causes and treatments*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Bernardini, S. (2001). Spoilt for choice': A learner explores general language corpora. *Learning with Corpora*. Italy: University of Bologna. pp. 220-249.
- Biber, D. (2001). *Using corpus-based methods to investigate grammar and use: Some case studies on the use of verbs in English*. In R. Simpson and J. Swales (eds.), *Corpus linguistics in North America*, 101-115. Michigan: University of Michigan Press.
- Bizzell, P. (1982). Cognition, convention, and certainty: What we need to know about writing. *Pre/text*, 3(3), 213-243.
- Chow, T. V. F. (2007). *The Effects of The Process-Genre Approach To Writing Instruction On The Expository Essays Of ESL Students In A Malaysian Secondary School*. Penang: Universiti Sains Malaysia.
- Cotterall, S., & Cohen, R. (2003). Scaffolding for second language writers: producing an academic essay. *ELT Journal*, 57(2), 158-166.
- Gilmore, A. (2008). Using online corpora to develop students' writing skills. *ELT Journal*, 63(4), 363-372.
- Goldberg, A., Russell, M., & Cook, A. (2003). The effect of computers on student writing: A meta-analysis of studies from 1992 to 2002. *The Journal of Technology, Learning and Assessment*, 2(1). Retrieved November 12, 2012, from <http://www.jtla.org>.
- Grabe, W., & Kaplan, R. B. (1997). *On the writing of science and the science of writing: Hedging in science text and elsewhere*. In R. Markkanen & H. Schroder (Eds.), *Hedging and Discourse Approaches to the Analysis of Pragmatic Phenomenon in Academic texts*. pp.151-167. Berlin: Walter de Gruyter & Co.

- Guan, Z. Y. (2009). *The rationale and implemantation for designing the multi-media teaching materials of learning Chinese as a second language*. (6 ed.). International Conference on Internet Chinese Education.
- Hassan, F., & Selamat, N. F. (2002). Why aren't students proficient in ESL: The teachers' perspective. *The English Teacher*, 28. Retrieved June 20, 2011, From <http://www.melta.org.my/ET/2002/wp10.htm>
- Hasselgard, H. (2001). Corpora and their use in research and teaching. Retrieved November 2, 2012, from: <http://folk.uio.no/hhasselg/UV-corpus.htm>.
- Hedge, T. (1998). *Writing Resource Book for Teachers*: Oxford: Oxford University Press.
- Hicks, D. (1997). Working Through Discourse Genres in School. *Research in the Teaching of English*, 3 1(4), 459-485.
- Holliday, M. (1992). *Linguistics Studies of Text and Discourse*. New York: Continuum International Publishing Group.
- Horowitz, F., Darling-Hammond, L., Bransford, J., Comer, J., Rosebrock, K., Austin, K., & Rust, F. (2005). Educating teachers for developmentally appropriate practice. *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do*, pp. 88-125.
- Jabbour, G. (2001). Lexis and grammar in second language reading and writing. *Linking literacies' Perspectives on L 2 reading-writing connections*, pp. 291-308.
- Johns, T. (1991). Should you be persuaded: Two samples of data-driven learning materials. *English language research journal*, 4, 1-16.
- Kim, Y., & Kim, J. (2005). Teaching Korean University Writing Class: Balancing the Process and the Genre Approach. *Asian EFL Journal*, 7(2), 69-90
- Kryszewska, Hania, & Davis, Paul. (2012). *The company words keep*. London. Retrieved March 14, 2013, from <http://goo.gl/EYp9B>
- Lin, B. (2006). Genre-based teaching and Vygotskian principles in EFL: The case of a university writing course. *The Asian EFL Journal Quarterly*. 8(3), 226-248.
- Muncie, J. (2002). Finding a place for grammar in EFL composition classes. *ELT Journal*, 56(2), 180-186.
- Nunan, David. (2001). *Second English Teaching and Learning*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.
- Pennington, M. C. (1993). Exploring the potential of word processing for non-native writers. *Computers and the Humanities*, 27(3), 149-163.

- Pennington, M. C. (1995). The teacher change cycle. *Tesol Quarterly*, 29(4), 705-731.
- Pennington, M. C. (1996). *When input becomes intake: Tracing the sources of teachers' attitude change*. In D. Freeman, & J. C. Richards (Eds.), *Teacher learning in language teaching* pp. 320-348 New York: Cambridge University Press.
- Pincas, A. (1982). *Teaching English Writing: Essential Language Teaching Series* London: Macmillan.
- Reppen, R. (2010). *Using corpora in the language classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Santrock, J. W. (2008). *Essentials of Life-span Development: Preview Guide*. New York: McGraw Hill Higher Education.
- Schmitt, Norbert, & Celce-Murcia, Marianne. (2010). An overview of applied linguistics. In Norbert Schmitt (ed.), *An introduction to applied linguistics*. (2nd ed). London: Arnold Publishers. pp. 1-15.
- Schwartz, H. J. (1982). Monsters and mentors: Computer applications for humanistic education. *College English*, 44(2), 141-152.
- Selber, S. A. (2005). Postcritical Perspectives on Literacy Technologies. *College English*. 67(3), Retrieved October 18, 2012, From <http://www.jstor.org/stable/3004464>
- Stevens, V. (1995). Concordancing with language learners: why? when? what. *CAELL Journal*, 6(2), 2-10.
- Sun, C., & Feng, G. (2009). Process approach to teaching writing applied in different teaching models. *English Language Teaching*, 2(1), 150.
- Varghese, S. A., & Abraham, S. A. (1998). Undergraduates arguing a case. *Journal of second language writing*, 7(3), 287-306.
- Wepner, S. B., Valmont, W. J., & Thurlow, R. (2000). *Linking Literacy and Technology: A Guide for K-8 Classrooms*. Newark: International Reading Association.
- White, R., & Arndt, V. (1991). *Process writing*. London: Longman.
- Wood, D., & Wood, H. (1996). Vygotsky, tutoring and learning. *Oxford Review of Education*, 22(1), 5-16.
- Yelland, N., & Masters, J. (2007). Rethinking scaffolding in the information age. *Computers & Education*, 48(3), 362-382.
- Yoon, H. (2008). More than a linguistic reference: The influence of corpus technology on L2 academic writing. *Language Learning & Technology*, 12(2), 31-48.
- Yoon, H., & Hirvela, A. (2004). ESL student attitudes toward corpus use in L2 writing. *Journal of second language writing*, 13(4), 257-283.

**วิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดของสายการบินสิงคโปร์แอร์ไลน์ในการสร้างความ
ได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจสายการบิน**

**An Analysis on Marketing Strategies on Singapore Airlines to Gain
An Competitive Advantage In The Airline Business**

ณัฐพงศ์ ประกอบการดี*
Nutthapong Prakobkandee*

*ภาควิชาการจัดการธุรกิจสายการบิน คณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

*Department of Airline Business Management, Faculty of Humanities and Tourism Management, Bangkok University.

*E-mail : nutthapong.p@bu.ac.th

บทคัดย่อ

ตลอดช่วงระยะเวลา 13 ปีที่ผ่านมาอุตสาหกรรมการบินต้องเผชิญกับหน้ากับสถานการณ์ต่างๆ ที่ไม่คาดคิดซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้และการเจริญเติบโตของธุรกิจสายการบิน ทั้งจากปัญหาการก่อการร้ายในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 สถานการณ์โรคซาร์สระบาด ความผันผวนของราคาน้ำมัน และภาวะเศรษฐกิจโลกถดถอย นอกจากนั้นนโยบายเปิดน่านฟ้าเสรีจากทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในแถบยุโรปล้วนส่งผลให้ธุรกิจสายการบินมีการแข่งขันเพิ่มสูงขึ้นทั้งจากตลาดภายในประเทศและตลาดระหว่างประเทศ ดังนั้นจะเห็นว่าการที่สายการบินจะประสบความสำเร็จจากการดำเนินงานนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก อย่างไรก็ตามสายการบินสิงคโปร์แอร์ไลน์ถือเป็นสายการบินที่ประสบความสำเร็จจากการแข่งขันในตลาดที่มีความผันผวน โดยตลอดระยะเวลากว่า 25 ปี สายการบินสิงคโปร์แอร์ไลน์ที่ได้ชื่อว่าเป็นสายการบินที่มีการให้บริการที่เป็นเลิศและสามารถควบคุมต้นทุนในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะเห็นได้จากรางวัลต่างๆ ที่สายการบินนั้นได้รับจากนิตยสารบิสิเนส ทราเวลเลอร์ (เอเชีย-แปซิฟิก) ในปี ค.ศ. 2013 เช่น รางวัลสายการบินยอดเยี่ยมในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก รางวัลการให้บริการผู้โดยสารชั้นหนึ่งยอดเยี่ยม รางวัลการบริการให้บริการผู้โดยสารชั้นธุรกิจยอดเยี่ยม และรางวัลการบริการให้บริการผู้โดยสารชั้นประหยัดยอดเยี่ยม ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาดของสายการบินสิงคโปร์แอร์ไลน์ว่าทางสายการบินมีกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างไรถึงสามารถประสบความสำเร็จตลอดช่วงระยะเวลากว่า 25 ปีที่ผ่านมา โดยจะเน้นไปที่การวิเคราะห์ถึงกลยุทธ์การบริหารตราสินค้าของสิงคโปร์แอร์ไลน์

คำสำคัญ: กลยุทธ์ทางการตลาด สิงคโปร์แอร์ไลน์ การบริหารตราสินค้า ความได้เปรียบทางการแข่งขัน

Abstract

During the last few decades, the aviation industries have faced unexpected situations which have had negative effects on revenue and development of the airline businesses. To illustrate, the extreme shocks with the September 11 attacks, the SARS epidemic, spiralling fuel costs and the world's economic slowdown have had direct impacts on demand for air travelling. In addition, the open skies policies in US and EU have been increasing new competitors into the domestic and international markets. Thus, it seems difficult for the airlines to get through a long period of turmoil and high competition in the aviation industry. However, Singapore Airlines has been consistently positioned as a world-class service airline with high levels of innovations, excellent levels of service quality and cost effectiveness throughout its more than 25 year history. It has won the international awards such as Best Asia-Pacific Airline, Best First Class, Best Business Class and Best Economic Class from Business Traveller Awards (Asia-Pacific) in 2013. Therefore, the aim of this article is to examine the marketing strategy of Singapore Airlines how the company can be sustainable on the top of airlines in this turbulent business environment. Furthermore, this paper attempts to analyse the concepts of brand values and brand personality on Singapore Airlines how the airline can communicate them to customers. Finally, it will evaluate and discuss about how Singapore Airlines achieves in brand management.

Keywords: Marketing Strategies, Singapore Airlines, Brand Management, Competitive Advantage

1. Introduction

With regards to the definition of competitive advantage in airline industry, Holloway (2002) claims that it is the ability of Airline Company to earn a larger surplus between unit revenues and unit cost compared to the other airlines. However, it seems to appear that the competitive advantage in the aviation industry depends on city-pair, market which the airlines are operating. This is because the nature of airline business is a network service, so each airline company can potentially face a wide range of different competitors depending on their networks (Holloway, 2002). Thus, to be sustainable in competitive strategies, the airline companies need to choose a different set of activities from other airlines and deliver them as a way to create a unique brand value (Flouris and Oswald, 2006).

Looking at an overview of the air traffic growth in South East Asia, it can be argued that Singapore Airlines (SIA) is the most successful airline to gain the competitive advantage in the marketplace because the company is considered as one of the best airlines in the world by other airlines as well as air travelers (Chan, 2000a). Moreover, SIA is positioned as a world-class service airline with high levels of innovations, excellent levels of service and modern fleets (Chong, 2007). As a result, it has been consistently led the aviation

industry in profitability since the airline took to the skies over 25 years ago (Chan, 2000a).

2. History of Singapore Airlines

Singapore Airlines (SIA) was established on 1 May 1947 when a Malayan Airways Counsel started flying from Kallang airport at Singapore to Kuala Lumpur, Ipoh and Penang (Chan, 2000c). At the beginning, SIA operated as a part of Malayan Airways branding and then both Malaysian and Singapore governments decided to set up their own flag carrier on 26 January, 1971 (Tan, 2006). Since then, the airline has become one of the key players in the Asia-Pacific region (Kamath and Tornquist, 2004). Today, SIA is Asia's most admired company as the airline has been consistently voted by both other international airlines and travelers to win one of the best airlines in the world (Chan, 2000a). It is the winner of more airline industry awards than any other airlines (Chan, 2000a). As an example of this, Conde Nast Traveller magazine which is the worldwide travel magazine has chosen SIA as the best airline for the ninth time in ten years since 1997 (Chan, 2000a). Thus, it can be clearly seen that Singapore Airlines has demonstrated superior profitability for the past 25 years as the company leads the airline industry in terms of service, in-flight entertainment and aircraft maintenance (Tan, 2006).

2.1 Singapore Airlines Market position

Although Michael Porter's well known strategy framework suggests that cost leadership and differentiation are the key approaches to sustain a competitive advantage in the business, he argues that trying to do both approaches would lead the company inconsistency as a result in its difficulty to achieve (Shaw, 2007; Wirtz et al., 2008). This is because cost leadership is much easier to establish on the short-haul routes and regional markets than long-haul routes, so it seems to indicate that many airlines in particular flag carriers

do not seek out a cost leadership position but they attempt to find the differentiation position in order to provide a value-for-money solution to a wide range of passenger requirements (Shaw, 2007).

However, Singapore Airlines is successful to combine differentiation in term of market positioning and high quality of services, with a cost leadership strategy to deliver service excellence in a cost-effective way (Wirtz et al., 2008) (see exhibit 1). Thus, it seems to indicate that SIA is positioned itself on the premium service, quality and market segments of the international flights (Chan, 2000a).

Exhibit 1: Elements of differentiation and cost leadership strategies at Singapore Airlines

Differentiation	Cost leadership
✓ Positioning of service excellence & superior quality, brand equity	✓ Modern fleet
✓ Started up the Singapore Girl	✓ Low labour costs; continuous drive productivity, cost reduction programmes
✓ In-flight experience (Inflight -entertainment system, gourmet cuisine-operations strategy)	✓ Related diversification through efficient subsidiaries that contribute to bottom line
✓ Cultural values and Best-practices of constant innovation and learning	✓ Cultural values: cost consciousness, obsession with reducing wastage

Differentiation	Cost leadership
✓ Changi airport is one of the world's best airport regarding to airport infrastructure	✓ Innovations not only increase differentiation but also efficiency at the Changi airport
✓ Premium pricing in first class / business class, and higher load factor as differentiation indicators	

Source: Heracleous and Wirtz, 2009, p.5

2.2 Singapore Airlines Competitive advantage and strategies

With regards to the concept of competitive advantage and strategies in the airline business, it seems to appear that most flag carriers have been employed the business model by product / service differentiation (Chan, 2010). However, some argues that this traditional business model can only be achieved for the better-managed airlines (Shaw, 2007). This is because differentiation airlines seem to be struggled in recession market, while cost leader airlines show a little effect on their profitability (Shaw, 2007). Looking at competitive tactics of Singapore Airlines, it can be clearly seen that the airline responds to the competition by offering better service and cost effectiveness as it launches an image of service excellence, hubbing passengers and quality control for staff recruitments.

2.2.1 SIA's Products/Service differentiation strategy

As the key strategies of Singapore Airlines (SIA) to achieve sustainable competitive advantage, SIA attempts to understand deeply in passenger lifestyle and continue to improve products and services to respond what passenger needs (Heracleous and Wirtz, 2009). As a result, the airline has gained strong reputation for innovative ideas (Shaw, 2007). Although it could be argued that all of remarkable service innovations can be copied by other competitors, SIA proves that they are "First Mover Advantage" (Shaw, 2007). As an example of this, SIA is the first airline to start flying with airbus A380 which is the world's largest passenger aircraft and it has been consistently working on the new developments in such areas as cabin comfort, in-flight entertainment and in-flight service (Heracleous and Wirtz, 2009).

Moreover, SIA's products/service differentiation strategy focuses mainly not only on reducing cost, but also on innovation and service excellence (Chan, 2000c). Thus, it seems to appear that SIA is able to sustain a competitive advantage in the industry because they have succeed in developing an image of service excellence into customers' minds and they have made a clear strategic choice of being a leader and follower on airline marketing innovations at the same time (Chan, 2000a; Heracleous and Wirtz, 2009).

2.2.2 SIA's Strategic Competitive Advantage of Global Networks and Hubs

With the trend towards to globalisation and deregulation, the formation of airline alliances has become a necessary for the airlines to gain a competitive advantage and access the global market (Chan, 2000a). According to Chan (2000b), he claims that "Airline alliances are viewed by airlines as necessary and have become the fastest-growing area of competitive advantage since 1993" (Chan, 2000b, p.480). Looking at Singapore Airlines, it decided to join the Star alliance which is the largest airline alliance in order to gain benefits from economies of scale, economies of scope and greater size (Kamath and Tornquist, 2004). Furthermore, it could be said that SIA effectively uses benefits from

Star alliance's member and code-sharing partnerships with over 20 airlines around the world to increase revenue and expand their networks (Haddad et al., 2009). Therefore, it seems to indicate that SIA is successful to create a value network through the strategies of alliance and partnerships to put the airline in a competitive position in the premium airline industry (Haddad et al., 2009).

In addition, strategic hubs will play a key role in competitive advantage of national carriers (Chan, 2000a). According to Chan (2000b), he claims that the airlines in possession of strong hub capabilities will not only reinforce a competitive advantage but also become more and more attractive partners. Looking at Changi Airport, it represents to Singapore Airlines' home and it operates as a major hub of South East Asia (Chan, 2000b; Kamath and Tornquist, 2004). This is because the geographic location of Singapore is attractive for many travellers from South Asia and South East Asia to use the island-city as a gateway to North East Asia, North America or Europe (Chan, 2000a). Moreover, Changi Airport attempts to maintain a home base advantage over the other airports in South East Asia. To illustrates, Changi Airport had already announced to build a new terminal 3 before Hong Kong's Chep Lap Kok Airport was completed (Chan, 2000b). Thus, it seems to indicate that the strategic home

base advantage will boost the competitive advantage of Singapore Airlines (Chan, 2000b).

2.2.3 Training and Recruitment- a key to competitive advantage

It can be clearly seen that Singapore Airlines has strong reputation as the service leader in the aviation industry, so to support service excellence strategy; the airline adopts a quality control system and process for staff recruitment as well as training and service policy (Wirtz et al., 2008; Chan, 2000c) (see exhibit 2). This is because SIA considered all employees as the “brand ambassadors” who can reflect a high standard of service that its passenger expected (Ramaswamy and Modi, 2001). As an example of this, SIA has launched the “Singapore Girl” over 25 years and it

has become the airline industry’s icon of premium service since its first introduction to the world, so the image of Singapore Girl would reflect a rigorous selection process and extensive training (Chan, 2000a; Ramaswamy and Modi, 2001). The training and development program of new stewardesses take four months which is the longest training course compared to other airlines (Heracleous et al., 2004). This training does not only focus on functional skills but also focus on intercultural communication and negotiation skills to deal with demanding passengers (Chong, 2007). Thus, it could say that the effective human resource (HR) management is the key factor for delivering service excellence and productivity which can be important sources of competitive advantage of Singapore Airlines (Wirtz et al., 2008).

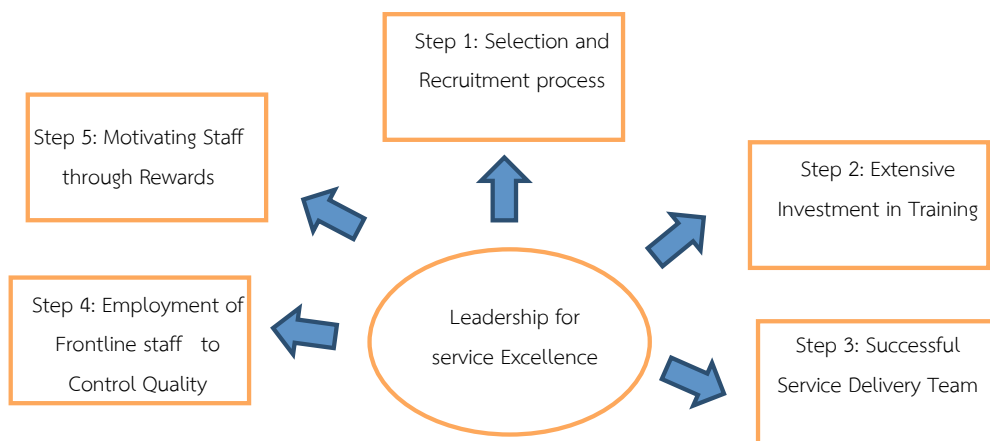

Exhibit 2: The five elements of SIA’s HR management

Source: Wirtz, Heracleous and Pangarker, 2008, p.8

3. Building the brand strategies

Recently, the airline brand has been placing an importance on executive's agenda as it seems to be a great influence on passengers' perception (Roll, 2006). To illustrate this point, SIA is positioned itself as a premium airline with service excellence and the airline has been successful in building its brand base on excellent service throughout the iconic Singapore Girl (Roll, 2006). When passengers fly with Singapore Airlines, they will expect to get better services than other airlines (Heracleous and Wirtz, 2009). Therefore, it seems to suggest that building a strong brand can be suitable strategies for the future growth of the airlines.

3.1 SIA's Brand Philosophy

According to Roll (2006), he states that branding will become a strong source of competitive advantage and a key part of business strategy to demonstrate product or service to the potential consumer. Looking at the branding of Singapore Airlines, it is fully based on quality products and excellent customer service with luxury, comfort and extraordinary service, so it has introduced "Singapore girl you're a great way to fly" as the brand strategies to reflect service excellence for the last 32 years (Crawford, 2009; Chan, 2010). The Singapore Girl idea has proved to be a strong brand strategy and

it has become ever more popular because the icon of Singapore Girl became the first commercial statue to display at Madame Tussaud's Museum in London (Chan, 2000c). In addition, The company keeps continually developing service innovation and technology as an important part of the brand (Roll, 2006). To illustrate this point, SIA was the first airline to offer hot meals, free alcoholic and non-alcoholic beverage, the most comfortable seats and personal entertainment system on board in all cabins (Chong, 2007; Roll, 2006).

On the technology side, SIA is able to purchase aircrafts and equipments without the need for leasing because SIA has a good organisational activity system to support cost-effectiveness and service excellence (Crawford, 2009; Heracleous and Wirtz, 2009) (see exhibit 3). By having a solid capital, the airline now enables to have the latest aircrafts and replace them every 5 years (Crawford, 2009). As taking advantage of new technology, it is an important marketing tool which SIA uses to increase its brand equity (Chan, 2010). For instance, SIA was the first airline to fly the Boeing 747, Boeing 777 and it was also one of the first to fly the Airbus A380 in 2007 (Chan, 2010). Moreover, each aircraft has sub-brand such as the B747 Megatop and the B777 jubilee in order to make differentiate itself from competitors (Roll, 2006). Thus, it seems to indicate that using

the youngest fleets is not only saving costs but also represents the SIA's brand values of service innovation and technology,

placing it in a sustainable competitive advantage (Kalligiannis, 2009).

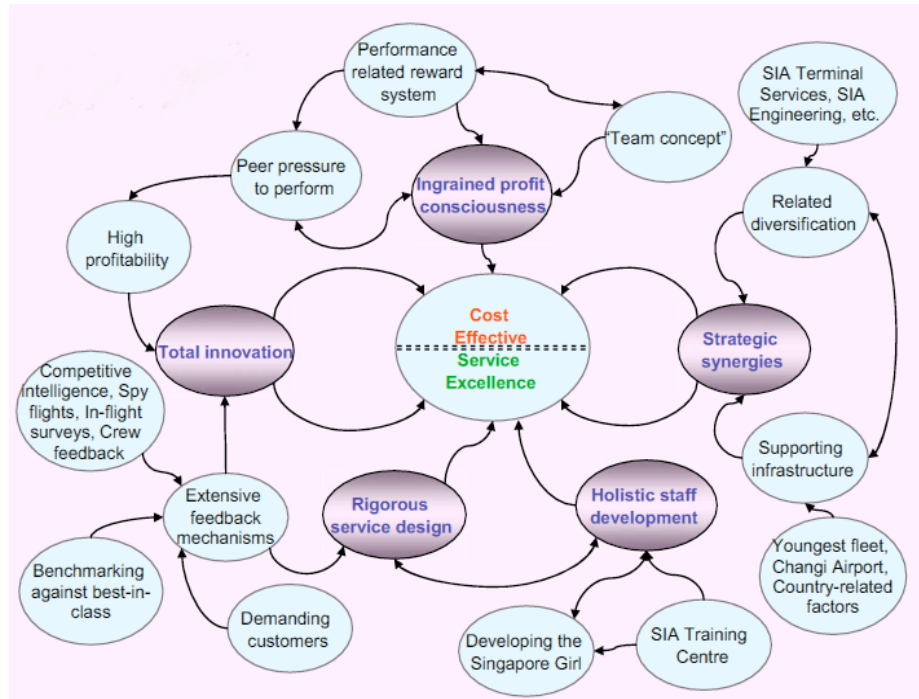

Exhibit 3: Singapore Airlines' organisational activity system supporting cost-effective service excellence

Source: Heracleous et al., 2009 cited in Heracleous and Wirtz, 2009, p.4

3.2 Singapore Girl- brand personality

With regards to the definition of brand personality, Roll (2006, p.102) states that “the set of human characteristics associated with a brand”. In other words, the brand personality helps the customers to connect their own beliefs and attitudes with the brand (Holloway, 2002). Looking at Singapore Airlines, it has developed a brand personality through the Singapore Girl and it has become a trademark of all advertising and products since its first introduction to the industry (Chan, 2010). The slogan “A stand of service then even other airlines talk about” and “SIA: you are a great way to fly” were used regularly in its marketing to represent the reputation of Singapore Girl (Chan, 2000c, p.460). Although many airlines have their own slogans and advertisement to reflect their brand personalities, no one has been able to capture the image of SIA that it had with Singapore Girl and other slogans (Chan, 2000a). As a result of this, Singapore Girl is consistently remaining a positive market icon in the world and the selected group still represents Asian value and hospitality which can be described as caring, warm, gentle, elegant and sincere (Roll, 2006).

In addition, Singapore Girl’s uniform became a very specific and visual part of the entire brand experience because the iconic Malay sarong kebaya which was designed by Pierre Balmain in

1972 became one of the most recognized signatures of SIA branding (Roll, 2006; Chan, 2010). As discussed earlier, the key success of Singapore Girl is an extensive training program for cabin and flight crews to ensure that every staff has consistently delivered SIA’s brand experience (Roll, 2006). Therefore, it seems to appear that Singapore girl has proved to be a powerful brand personality since its first introduction to the airline business and it also represents that Singapore Airlines has high quality products/services differentiation from other competitors. This is the key strategy of SIA to sustain a competitive advantage.

3.3 Brand Identity and Brand Values

According to Roll (2006, p.96), the brand Identity means “the company’s strategic intention for the brand, its uniqueness, meaning and value and how the brand aims to be positioned in the marketplace”. It seems to indicate that the brand identity provides customers with a clear picture of the brand in customer’s minds (Roll, 2006). When we look at the brand values, it seems to argue that the brand value is created by brand image because the brand values of the company can be identified by how well the company expresses and delivers on the promise from brand image (Roll, 2006). Looking at Singapore Airlines, it has

successful in generating brand identity and brand values though products/service differentiation strategy to deliver excellence service as a brand promise of “A great way to fly” (Chong, 2007; Chan, 2010) Thus, building a strong brand identity of SIA is one of the key successful marketing strategies to build a competitive advantage.

3.4 Brand communication

Singapore Airlines’ branding strategy is well-presented and clearly communicated to customers through television commercials, Singapore Airlines official website, print media and sponsorships (Chan, 2010; Kalligiannis, 2009). Furthermore, SIA brand is widely recognised by most people across the world because SIA has good brand awareness (Chan, 2010). SIA has generated brand awareness through new products and service innovations since 1972 (Chan, 2010). As an example of this, it was the first airline to introduce the in-flight telephone service with KrisFone in 1990 and it was also the first to provide in-flight email service and text message flight alerts (Chan, 2010). Recently, SIA has introduced “the suites or a class beyond first” on A380 which have set a new standard of in-flight luxury, space and comfort (Heracleous and Wirtz, 2009). As a result of these innovations, SIA has increased the perceived value of SIA’s brand (Chan, 2010). In addition,

Singapore Airlines attempts to represent all communication messages through the iconic Singapore Girl (Roll, 2006). For instance, it adopts the slogan “Singapore girl you’re a great way to fly” in all its promotions to convey the quality of SIA’s brand (Crawford, 2009; Chan, 2010). Therefore, it seems to appear that Singapore Girl is the heart of Singapore Airlines’ brand strategy to represent service excellence to customers around the world (Roll, 2006).

4. Singapore Airlines’ brand management- a key to creating brand equity

Brand management is considered as a very important concept of branding strategy to gain competitive advantage (Kalligiannis, 2009). In other words, brand management plays an important role to drive the company success in the business. When we look at the definition of brand management, it has been defined in several ways. However, it can be clearly state that brand managers have been a responsibility for developing and implementing the marketing plan to create and maintain brand equity (Kalligiannis, 2009; Roll, 2006). Looking at Singapore Airlines, it has maintained its position on service excellence with cost effectiveness because it has a strong brand management team to deliver the brand equity as a way to sustain a competitive advantage (Heracleous et al., 2004).

4.1 Using the brand equity to drive revenues

Singapore Airlines (SIA) has consistently been one of the strongest brands in South East Asia and it has one of the most respected travel brands around the world (Kalligiannis, 2009; Roll, 2006). This is because SIA focuses on Products/Service differentiation strategy as a key to create brand equity to generate more revenue and sustain a competitive advantage. To illustrate this point, SIA is increasing brand awareness and increasing brand value through new product and service innovations, new technology (the youngest fleets) and Singapore Girl as a symbol of quality customer service (Kalligiannis, 2009; Chan, 2010). In addition, building a brand loyalty is a key success to create SIA's brand equity (Chan, 2010). SIA has the Krisflyer program which rewards passenger to fly with Singapore Airlines and Star Alliance partners (Chan, 2010). For instance, Krisflyer members will get benefits from priority check-in, extra check-in baggage allowance, and free ticket to access the SIA's first class lounges and Star alliance lounges (Chan, 2010). Thus, it seems to indicate that SIA has consistently been one of the most profitable airline in the world because the success of Singapore Airlines' brand strategy to deliver the brand equity to customer as a result in increasing revenue.

4.2 Developing cost advantages and service excellence

Singapore Airlines (SIA) does not only focus on an excellent customer service to deliver the SIA's brand to customers but also realizes on the need for profit and cost-effectiveness (Heracleous et al., 2004). According to Roll (2006, p.136), "Singapore Airlines has carefully built a financial and fixed cost infrastructure which allows it to continue investing to support the brand while challenging the competition on costs". As mentioned before, the solid financial management allows the company to purchase the large number of the new aircrafts and equipment with cash (Roll, 2006). As a result, SIA will get discounts from aircraft manufacture (Roll, 2006). In addition, it can be clearly seen that SIA is able to reduce operating costs because a new aircraft is more efficient with regards to fuel-efficiency and minimize maintenance costs (Crawford, 2009). Thus, it seems SIA also builds up the brand equity through developing cost advantages and new products/service innovation by using a new aircraft to deliver "a great way to fly" as a brand promise to customer.

5. Conclusion

During the last three decades, Singapore Airlines (SIA) has been become

the industry leader with regards to products and service innovations, quality of service and profitability. SIA has proved that a strong brand management and products/service differentiation strategy will be a key competitive advantage of the company to be sustainable on the top of airlines business (Chan, 2000c). In addition, the strategy of global networking will become more and more important for the airlines to sustain a competitive advantage, so it seems to appear that SIA has taken advantages from joining in Star alliance (Chan, 2000a). When we look at brand communication, we could say that SIA is

successful to deliver brand equity effectively to customers though using Singapore Girl as a symbol of service excellence (Roll, 2006). Moreover, the iconic of Singapore girl has become a visual part of the brand experience (Crawford, 2009). To illustrate this point, the iconic of Singapore girl come to mind first when mentioning about one of the strongest airline brands in Asia. Therefore, it seems to indicate that SIA is an interesting business case from Asia that can maintain the top rank in airline industry due to successful marketing and brand strategy.

REFERENCES

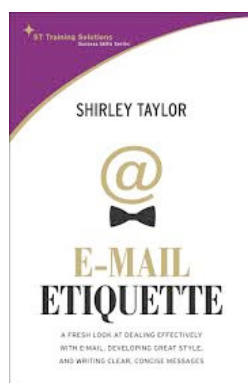
- Chan, D. (2000a). Beyond Singapore Girl Brand and product/service differentiation strategies in the new millennium, *The Journal Management Development*, 19(6), pp. 515-542.
- Chan, D. (2000b). *Air wars in Asia: competitive and collaborative strategies and tactics in action*. Retrieved October 10, 2013, from <http://www.apmforum.com/strategy/airwars.pdf>.
- Chan, D. (2000c). *The story of Singapore Airlines and the Singapore Girl*. Retrieved October 12, 2013, from http://web.biz.uwa.edu.au/units/mktg8550/readings/SLAnSIAGirl_story.pdf.
- Chan, E. (2010). *Brand Equity – The Success of Singapore Airlines*. Retrieved October 14, 2013, from <http://blogs.ubc.ca/eugenesanahan/2010/11/08/brand-equity-the-success-of-singapore-airlines/>
- Chong, M. (2007). *The Role of Internal Communication and Training in Infusing Corporate Values and Delivering Brand Promise: Singapore Airlines' Experience*. Retrieved October 14, 2013, from <http://www.palgrave-journals.com/crr/journal/v10/n3/full/1550051a.html>
- Crawford, L. (2009). *Singapore Airlines Case Study*. Retrieved October 14, 2013, from <http://iblob.com.au/singapore-airlines-case-study/>
- Flouris, T. and Oswald, S. (2006). *Designing and Executing Strategy in Aviation Management*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.
- Haddad, M., Wu, S., Tang, W. and Maulgue, T. (2009). *Service-Dominant Logic – A case Of Singapore Airlines*. Retrieved October 15, 2013, from <http://talisalouise.files.wordpress.com/2010/06/service-science-and-singapore-airline.pdf>.
- Heracleous, L. and Wirtz, J. (2009). Strategy and organization at Singapore Airlines: Achieving sustainable advantage through dual strategy, *Journal of Air Transport Management*. pp. 1-6
- Heracleous, L., Wirtz, J. and Johnston, R. (2004). Cost-effective service excellence: lessons from Singapore Airlines, *Business Strategy Review*, 15(1), p.33-38.
- Holloway, S. (2002). *Airlines: Managing to Make Money*. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.

- Kalligiannis, K. (2009). *An investigation of potential brand inconsistencies within airline strategic alliance*. PhD thesis School of Engineering Department of Air Transport, Cranfield University.
- Kamath, A. and Tornquist, J. (2004). *Strategic Issues in the Airline Industry and the Role of Singapore International Airlines*. Retrieved October 16, 2013, from http://www.delhibusinessreview.org/v_5n1/v5n1a.pdf.
- Ramaswamy, K. and Modi, M. (2001). *Singapore International Airlines: Strategy with a Smile*. Retrieved October 16, 2013, from [http://homepage.ntlworld.com/duc_huynh/PDF Files/SIA_StrategyWithASmile.pdf](http://homepage.ntlworld.com/duc_huynh/PDF%20Files/SIA_StrategyWithASmile.pdf).
- Roll, M. (2006). *Asian Brand Strategy: How Asia Builds Strong Brands*. New York: Palgrave Macmillan.
- Shaw, S. (2007). *Airline Marketing and Management*, 6th edn. Aldershot: Ashgate Publishing Limited.
- Tan, E. (2006) *Singapore Airlines: A Study in Exemplary Crisis Communication*. MA thesis. Wichita State University.
- Wirtz, J., Heracleous, L. and Pangarker, N. (2008). Managing human resources for service excellence and cost effectiveness at Singapore Airlines, *Managing Service Quality*, 18(1), pp. 4-19.

ชื่อหนังสือที่น่าอ่าน : Book Review

E-mail Etiquette

ผู้เขียน : Shirley Taylor

จิตินัน บ. คอมมอน*
Thitinan B. Common*

อีเมล ถือได้ว่าเป็นการคิดค้นที่มหัศจรรย์สิ่งหนึ่งในประวัติศาสตร์การสื่อสารของมนุษย์ อีเมลเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆของมนุษย์ ทั้งการศึกษา การทำงาน การสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนและครอบครัว รวมทั้งการสนทนา การปฏิเสธไม่ได้ว่า ในทุกวันนี้คนเราส่วนใหญ่ใช้อีเมลในการติดต่อสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ถึงแม้อีเมลจะเป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นมาหลายสิบปีแล้ว แต่คำถามที่หลายคนยังมีอยู่ในใจก็คือ รูปแบบวิธีการและภาษาที่ใช้ในการสื่อสารผ่านอีเมลคืออะไร มารยาทในการใช้อีเมลที่ถูกต้องมีลักษณะอย่างไร หนังสือเล่มบางๆที่ชื่อว่า E-mail Etiquette หรือแปลเป็นไทยได้ว่า “มารยาทในการใช้อีเมล” เล่มนี้ คือหนังสือที่สามารถตอบคำถามเหล่านั้นได้

E-mail Etiquette หรือ “มารยาทในการใช้อีเมล” เป็นหนังสือที่เขียนโดย Shirley Taylor ซึ่งเป็น ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร ของ บริษัท ST Training Solution ซึ่งเป็นบริษัทที่ให้บริการด้านการฝึกอบรมทางธุรกิจต่างๆ หนังสือเล่มนี้รวบรวมจากประสบการณ์ในการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้อีเมลของเธอและจัดทำเป็นคู่มือสำหรับผู้สนใจ เนื้อหาในเล่มแบ่งออกเป็นทั้งหมด 10 บท อธิบายให้เห็นตั้งแต่คุณลักษณะ ความสำคัญของอีเมล วิธีการใช้งานอีเมล รูปแบบการเขียนอีเมลที่เหมาะสมในโอกาสต่างๆกับผู้รับประเภทต่างๆ รวมทั้งมารยาทการใช้อีเมล สิ่งที่ต้องปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติในการใช้อีเมล E-mail Etiquette เป็นหนังสือที่เขียนให้อ่านง่ายไม่อัดแน่นเหมือนตำราทางวิชาการ มีเคล็ดลับต่างๆสอดแทรกน่าอ่าน

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

*Senior Lecturer, Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University.

เหมาะกับทั้งผู้ต้องการใช้งานอีเมลทั่วไป ผู้สนใจด้านภาษาและงานเขียน และยังสามารถประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนด้านการเขียนเชิงธุรกิจอีกด้วย

ในบทแรกของเล่ม ที่มีชื่อว่า The Age of E-mail เป็นการนำเสนอภาพรวมของประวัติอีเมลอย่างย่อ อธิบายให้เห็นผลกระทบของอีเมลที่มีในการติดต่อสื่อสารเชิงธุรกิจ รวมทั้งประโยชน์ในการนำไปพัฒนาประสิทธิภาพในการสื่อสารและการทำงานในระดับต่างๆ

บทที่ 2 The Pitfalls and the Potential of Email อธิบายให้เห็นประโยชน์และสมรรถนะของอีเมล และความผิดพลาดต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการใช้อีเมล เช่น ปัญหาด้านภาษาที่ใช้การจัดรูปแบบ และปัญหาด้านเทคนิคต่างๆ รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาความผิดพลาดนั้นๆ

บทที่ 3 Managing your Mailbox ในบทนี้คือการแนะนำวิธีการจัดระเบียบกล่องอีเมล และการจัดการบริหารอีเมลต่างๆ เช่น อีเมลฉบับใดควรอ่าน ฉบับใดควรลบหรือเก็บ และฉบับใดต้องตอบกลับ รวมทั้งแนะนำวิธีการสร้างแฟ้มต่างๆ สำหรับการจัดเก็บอีเมลประเภทต่างๆ เพื่อให้สะดวกในการค้นหา

บทที่ 4 Looking Good Online บทนี้แนะนำเรื่องการใช้อีเมลในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่ผู้ใช้ โดยอธิบายและแนะนำวิธีการตั้งชื่อหัวเรื่องอีเมลให้น่าสนใจ วิธีการทักทายในอีเมล การใช้คำขึ้นต้นและลงท้ายที่เหมาะสมกับอีเมลประเภทต่างๆ และผู้รับประเภทต่างๆ รวมทั้งวิธีการแนบไฟล์ไปกับอีเมลที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำเกี่ยวกับความอ่อนไหวทางวัฒนธรรมที่แตกต่างระหว่างผู้รับและผู้ส่งอีเมล ซึ่งผู้ใช้อีเมลควรให้ความสำคัญด้วย

บทที่ 5 Writing Great Email ในบทนี้แนะนำเสนอโดยการเปรียบเทียบวิธีการเขียนอีเมล 2 รูปแบบ คือแบบประเพณีนิยม และแบบสมัยใหม่ โดยเปรียบเทียบให้เห็นวิธีการใช้คำศัพท์ต่างๆ รวมทั้งโครงสร้างของภาษา นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างอีเมลและรูปประโยคของวิธีการเขียนทั้ง 2 แบบประกอบให้ดูอีกด้วย

บทที่ 6 Planning and Structuring your messages ในบทนี้เป็นเรื่องการแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบวางแผนด้านโครงสร้างเนื้อหาของจดหมายในอีเมลรูปแบบต่างๆ โดยยึดหลัก 4 ประเด็น คือ การเปิดเรื่อง การให้รายละเอียด การระบุจุดประสงค์ของอีเมล และการปิดเรื่อง นอกจากนี้ยังมีเคล็ดลับเกี่ยวกับวิธีการออกแบบโครงสร้างอีเมลให้อ่านเข้าใจง่ายโดยการย่อหน้าและเครื่องหมายต่างๆ อีกด้วย

บทที่ 7 Creating Bonds and Developing Rapport บทนี้เป็นเคล็ดลับในการใช้อีเมลเพื่อการสื่อสารที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร โดยผู้เขียนกล่าวว่า เพียง 15 วินาทีแรกของการอ่านอีเมลจะสามารถทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกและทัศนคติต่อผู้ส่งอีเมล อันจะส่งผลถึงการตัดสินใจต่างๆ เช่น การให้ความร่วมมือในธุรกิจหรือกิจกรรมที่ผู้ส่งอีเมลต้องการได้ บทนี้จึงเสนอเคล็ดลับด้านการใช้ภาษาคำศัพท์และรูปแบบประโยคต่างๆ ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีและการรักษาสัมพันธ์ผ่านการสื่อสารด้วยอีเมล

บทที่ 8 Nurturing your E-mail Netiquette คือบทที่นำเสนอมารยาทที่ดีในการสื่อสารผ่านอีเมล โดยอธิบายให้เห็นว่าวัฒนธรรมในโลกไซเบอร์มีลักษณะอย่างไร อะไรคือความผิดพลาดในการสื่อสารผ่านอีเมลที่อาจเกิดขึ้นได้ รวมทั้งให้คำแนะนำถึงมารยาทที่เหมาะสมในการใช้เครื่องหมายสัญลักษณ์ทางอารมณ์ การใช้ตัวย่อและเครื่องหมายวรรคตอนแบบต่างๆ ที่เหมาะสม

บทที่ 9 Practicing Safe E-mail ในบท
รองสุดท้ายนี้ผู้เขียนอธิบายให้เห็นความไม่
ปลอดภัยต่างๆที่มาทางอีเมล เช่น จดหมายลูกโซ่
จดหมายก่อความวุ่นวาย รวมทั้งแนะนำเคล็ดลับใน
การสังเกตและหลีกเลี่ยงจดหมายเหล่านี้

บทที่ 10 Safety and Security ในบท
สุดท้ายนี้ เป็นการนำเสนอเรื่องความปลอดภัยใน
การใช้อีเมล เช่น การป้องกันรหัสลับของผู้ใช้ การ
ป้องกันไวรัส และการสำรองข้อมูลเก็บไว้ในกรณี
ถูกเจาะและขโมยข้อมูลทางอีเมล

การสื่อสารผ่านอีเมลมีความแตกต่างจาก
การสื่อสารระหว่างบุคคล เพราะเป็นการสื่อสารที่

ไม่เห็นหน้าตากัน ผู้รับและผู้ส่งอีเมลไม่สามารถ
เห็นรอยยิ้มหรือจับมือกันเพื่อสร้างความประทับใจ
ต่อหน้ากันได้ ดังนั้นการจะทำให้การสื่อสารผ่าน
อีเมลมีประสิทธิภาพ สร้างความประทับใจระหว่าง
ผู้รับและผู้ส่ง อันสามารถขยายผลไปสู่การสร้าง
ความสัมพันธ์อันดีและยั่งยืนในการสื่อสารได้จึง
เป็นเรื่องสำคัญ หนังสือเล่มนี้ E-Mail Etiquette
คือหนังสือที่จะช่วยให้ผู้อ่านนำไปพัฒนาการ
สื่อสารผ่านอีเมลที่มีประสิทธิภาพ ลดความผิด
พลาดที่อาจเกิดขึ้น และเพิ่มศักยภาพการสื่อสาร
ของตนเองได้ ทั้งในเรื่องการศึกษา การทำงาน และ
การสานสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม

แนวทางการจัดเตรียมบทความ (Manuscript) สำหรับขอตีพิมพ์ในวารสารสุทธิปริทัศน์

วัตถุประสงค์การจัดพิมพ์

วารสารสุทธิปริทัศน์เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตซึ่งตีพิมพ์บทความวิชาการและบทความวิจัยจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

วารสารสุทธิปริทัศน์มีนโยบายการจัดพิมพ์ราย 3 เดือน ปีละ 4 ฉบับ ประจำเดือน ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม ฉบับที่ 2 เมษายน- มิถุนายน ฉบับที่ 3 กรกฎาคม- กันยายน และ ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการในศาสตร์สาขาต่างๆ
2. เพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบของวารสารวิชาการ
3. เพื่อส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นและนำเสนอผลการค้นคว้าและวิจัย
4. เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์และนักวิชาการได้เผยแพร่ผลงาน
5. เพื่อเผยแพร่เกียรติคุณทางด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง

นโยบายการจัดพิมพ์

- วารสารสุทธิปริทัศน์มุ่งเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่บทความวิชาการและผลงานวิจัยที่มีคุณภาพในสาขาวิชาต่างๆ อาทิเช่น บริหารธุรกิจ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การท่องเที่ยวและโรงแรม กฎหมาย ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และการจัดการศึกษา เป็นต้น
- บทความวิชาการหรือบทความวิจัยที่ส่งมาขอตีพิมพ์จะต้องไม่อยู่ในระหว่างการขอตีพิมพ์หรือเคยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อนในวารสารอื่นๆ
- บทความวิชาการ มุ่งเน้นบทความที่เสนอแนวความคิดทฤษฎีใหม่หรือบทความที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจหรือกระตุ้นการวิจัยต่อเนื่องในหัวข้อวิชาการที่สำคัญต่างๆ
- บทความวิจัย มุ่งเน้นงานวิจัยที่ช่วยทดสอบทฤษฎีหรือผลงานวิจัยที่ช่วยขยายความในแง่มุมสำคัญต่างๆ ของทฤษฎีเหล่านั้นเพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ หรือสามารถนำไปทำวิจัยต่อเนื่องได้
- วารสารยินดีตีพิมพ์งานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยหรือวิธีทดลองทดสอบในหลากหลายรูปแบบที่ช่วยสร้างองค์ความรู้ที่สำคัญหรือที่มีผลกระทบต่อสังคมวิชาการในวงกว้าง

ข้อกำหนดในการส่งบทความสำหรับผู้เขียน

- บทความสามารถจัดทำเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ในกรณีที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ บทความดังกล่าวต้องผ่านการตรวจการใช้ไวยากรณ์อย่างถูกต้องมาแล้ว
- ในการจัดทำบทความผู้เขียนจะต้องจัดทำบทความในรูปแบบที่ทางวารสารสุทธิปริทัศน์กำหนดไว้ โดยที่ท่านสามารถดาวน์โหลดรูปแบบและส่งบทความได้ทางเว็บไซต์ของวารสาร <http://www.dpu.ac.th/dpurc/sutIndex.php>
- หากผู้เขียนต้องการส่งบทความโดยมีช่องทาง ดังนี้ 1. ส่งผ่านระบบบทความออนไลน์ 2. ทางไปรษณีย์ โดยขอให้ท่านส่งต้นฉบับในรูปแบบของ Microsoft Word จำนวนไม่เกิน 15 - 20 หน้า กระดาษ A4 พร้อมแนบไฟล์ บทความที่ระบุ หัวเรื่อง ชื่อผู้แต่ง และที่อยู่ติดต่อได้ ซึ่งรวมถึงอีเมล เบอร์โทรศัพท์ ประวัติของผู้เขียน โดยสังเขป พร้อมบทความประกอบด้วย บทคัดย่อ คำสำคัญ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) และ บทความ ข้อความตาราง รูปภาพ แผนภูมิและเอกสารอ้างอิง (สำหรับทางไปรษณีย์ ปริ้นบทความจำนวน 1 ชุด และบันทึกแผ่น CD1 ชุด) ส่งมาที่

กองบรรณาธิการวารสารสุทธิปริทัศน์ ศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 110/1-4

ถ.ประชาชื่น เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210 โทรศัพท์ 0 2954 7300 ต่อ 445 หรือ 528, 128

โทรสาร 0 2580 0064 E-mail : dpujournal@dpu.ac.th

- เมื่อบทความได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับวารสารฉบับที่บทความนั้นตีพิมพ์ จำนวน 1 ฉบับ

*สามารถติดตามรายละเอียดและดาวน์โหลดรูปแบบต่างๆ ได้ที่ <http://www.dpu.ac.th/dpurc/sutIndex.php>

กองบรรณาธิการวารสารสุทธิปริทัศน์
ศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

25 กุมภาพันธ์ 2557

เรื่อง การเก็บค่าสมาชิการวารสารสุทธิปริทัศน์และค่าลงบทความ
เรียน ท่านสมาชิการวารสารสุทธิปริทัศน์ทุกท่าน

เนื่องจากวารสารสุทธิปริทัศน์ได้มีการปรับปรุงระบบการผลิตและขั้นตอนการประเมินผลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หลังจากได้รับการพิจารณาเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre, TCI Centre : <http://tci.trf.or.th>) ซึ่งส่งผลต่อการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของวารสารในระยะยาว ทางคณะกรรมการวารสารสุทธิปริทัศน์จึงต้องเรียนให้สมาชิกทุกท่านทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของค่าสมาชิกและการจ่ายค่าลงบทความสำหรับผู้ส่งบทความลงในวารสารฯ โดยจะเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 81 (เดือนมกราคม - มีนาคม 2556) เป็นต้นไป ส่งผลให้ค่าสมาชิการวารสารฯ มีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1. ในปี 2556 เริ่มตั้งแต่วันที่ 81 เป็นต้นไป วารสารสุทธิปริทัศน์จะผลิตปีละ 4 เล่ม (จากเดิม 3 เล่มต่อปี) และจะเก็บค่าสมาชิการวารสารฯ ในอัตราเล่มละ 100 บาท (จากราคาเดิมเล่มละ 80 บาท) สำหรับสมาชิกรายปี จะเก็บค่าสมาชิก ดังนี้
 - 1 ปี จำนวน 4 ฉบับ เป็นเงิน 350 บาท
 - 2 ปี จำนวน 8 ฉบับ เป็นเงิน 700 บาท
 - 3 ปี จำนวน 12 ฉบับ เป็นเงิน 1,000 บาท

หมายเหตุ สำหรับท่านสมาชิกที่ยังไม่หมดอายุการเป็นสมาชิการวารสารฯ ทางกองบรรณาธิการฯ จะจัดส่งวารสารฯ ตามจำนวนเล่มของระยะเวลาที่เหลืออยู่ของท่าน หากท่านประสงค์จะเป็นสมาชิกใหม่สามารถสมัครได้ในอัตราใหม่ตามที่เสนอไว้ข้างต้น

2. สำหรับผู้ส่งบทความลงในวารสารสุทธิปริทัศน์ ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนมกราคม 2556 เป็นต้นไป ซึ่งจะออกในฉบับที่ 81 จะต้องจ่ายเป็นค่าลงบทความในอัตรา 2,000 บาทต่อเรื่อง (1 บทความวิชาการ/วิจัย)

ทั้งนี้ทางกองบรรณาธิการวารสารสุทธิปริทัศน์ ต้องกราบขอขอบคุณสมาชิกและผู้ส่งบทความทุกท่านที่ไว้วางใจ และส่งบทความมายังกองบรรณาธิการฯ ได้พิจารณา อย่างไรก็ดี หากมีข้อสงสัยประการใด ท่านสามารถติดต่อทางอีเมลได้ที่ dpujournal@dpu.ac.th หรือ ทางโทรศัพท์ที่เบอร์ 02-954-7300 ต่อ 445 หรือ 379

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินวร จนนุ)

บรรณาธิการวารสารสุทธิปริทัศน์

โทร.02-9547300 ต่อ 445 หรือ 379

โทรสาร 0 2580-0064 0 2954-9507

ใบสมัครสมาชิกวารสาร “สุทธิปริทัศน์”

ชื่อ-นามสกุล.....

สถานที่ทำงาน.....

ประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกวารสาร “สุทธิปริทัศน์” ☐ 1 ปี ☐ 2 ปี ☐ 3 ปี

สถานที่ส่งวารสาร.....

สถานที่ติดต่อ.....

โทรศัพท์.....

สถานภาพสมาชิก ☐ สมาชิกใหม่

☐ สมาชิกเก่า

อัตราค่าสมาชิก ☐ 1 ปี จำนวน 4 ฉบับ เป็นเงิน 350 บาท

☐ 2 ปี จำนวน 8 ฉบับ เป็นเงิน 700 บาท

☐ 3 ปี จำนวน 12 ฉบับ เป็นเงิน 1,000 บาท

ชำระค่าสมาชิกโดย ☐ ธนาคารสั่งจ่าย “มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต” (พท.หลักสี่)

เจ้าหน้าที่ของ บรรณาธิการวารสารสุทธิปริทัศน์ ศูนย์วิจัย

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 110/1-4 ถนนประชาชื่น

เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

☐ โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ เลขที่ 152-206333-6

ชื่อบัญชี “มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต”

สาขามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ประเภทออมทรัพย์

☐ แคชเชียร์เช็ค สั่งจ่ายในนาม “มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต”

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

()

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

โทร. 02-954-7300 ต่อ 445, 528

Fax. 02-580-0064, 02-954-9507

E-mail : dpujournal@dpu.ac.th

DPU
DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY
PROGRESSIVE UNIVERSITY

86

วารสารสุกธิปริทัศน์ SUTHIPARITHAT JOURNAL

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
110/1-4 ถนนประชาชื่น เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
โทร. 0-2954-7300 www.dpu.ac.th

ISO 9001:2008
CERTIFIED

มหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ได้รับการรับรอง
คุณภาพมาตรฐานสากล ISO 9001 : 2008
ทั้งระบบ ทุกคณะวิชา และทุกหน่วยงาน